

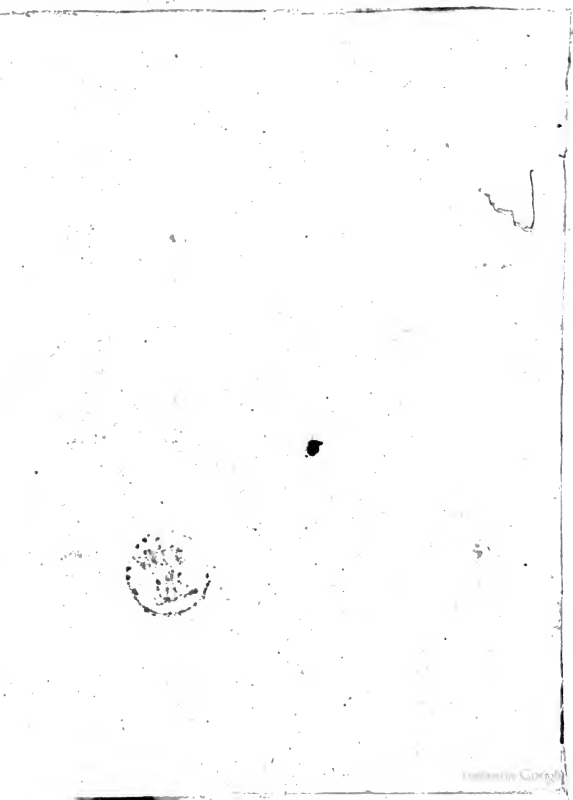
LVIII

49.

1

OCTAVIANI GENTILII

EX DOMINIS ROVELLONI

PATRICII SEPTEMPEDANI

D E

PATRICIORUM

ORIGINE, VARIETATE,

PRÆSTANTIA, ET JURIBUS

LIBRI QUATUOR

Ad Eñum & Rñum Principem

ANTONIUM XAVERIUM

GENTILIUM

S. Romanæ Ecclesiæ Presbyterum Cardinalem

SS. Domini Nostri Papæ Pro-Datarium.

F. Francighelli scul.

ROMÆ, Typis Antonii de Rubcis apud Pantheon. 1736.

SUPERIORUM PERMISSU.

THE [illegible] OF [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

11

Eñmo, & Rño Principi
ANTONIO XAVERIO
GENTILIO

S. R. E. PRESBYTERO CARDINALI
AMPLISSIMO

Sanctissimi Domini Nostri CLEMENTIS Papæ XII.
Pro-Datario.

OCTAVIANUS GENTILIUS
ROVELLONI SEPTEMPEDANUS FELICITATEM.

Ogitare persæpe sole-
bam, PRINCEPS EMI-
NENTISSIME, non parvum sibi, studiis-
que suis, eum qui maxime Jurispruden-
tiam sequitur, allaturum fore ornamen-
2 2 tum,

tum, si subsecivis horis, aliquam hi-
storiæ, & eruditioni navet operam; a
quibus summopere illustrari, quæ in
Pandectis, & Codicum libris passim oc-
currunt, neminem latere arbitror. Quo
quidem studii genere novi plurimum la-
borasse veteres nostros Jurisconsultos, qui
jungi historiæ, variamque eruditio-
nem Jurisprudentiæ utiliter posse suo
exemplo ostenderunt. Nec enim existima-
bam debere semper honestum, literisque
addictum virum aut de jure interroga-
tum respondere, aut discipulos docere
suos, aut defendere Clientes; quæ Ju-
risconsulti præcipua munia esse putantur.
Hæc mihi identidem mente, animoque
volvendi, satis opportunum studiis no-
stris argumentum occurrit, idque Juris-
prudentia dignissimum; de Patriciis ni-
mirum peculiari tractatione differere;
quorum frequens in jure Canonico, &
Civili mentio fit: Quam provinciam eo
alacriori animo suscipiendam constitui;
quoniam a nemine hætenus exacta cura,
di-

diligentiaque complexam noram. Quare, quoties mihi S. Rotæ Romanæ feriæ, cujus studio per quinquennium cum claræ memoriæ, & nunquam satis laudato Viro Ludovico Elisio Roüault de Gamaches ejusdem Auditore, implicatus fui, ocium faciebant; ad hujusmodi dissertationem adornandam me potissimum conferebam. At non omnem animi metum excussi, ne quis parum pudenter hoc quidquid studii esset, a me inter forenses curas susceptum judicaret. Sunt enim nonnulli, qui fortasse perterriti communi adagio, Jurisprudentiam totum hominem requirere: quod vulgo Pragmatici nostri vel importune solent objicere, quidquid ab forensi usu recesserit non modo Jurisconsulto non necessarium inclamant, sed prorsus adversum, & blanda quadam, atque illicita voluptate repugnans. Nec timor me fefellit; nam Romanæ adicti Curiæ plerique Viri, simul ut noverant me hunc laborem suscepisse, tanquam transfugam insectabantur: apud
eru-

eruditos viros, tanquam alieni hominis
nec mihi locus, nec ratio ulla constabat;
quorum alii me tanto ceri solvendo non
esse; alii prædibus non satis idoneum;
alii alia comminifcebantur. Quamobrem
berens aliquandiu, metuensque, facile fu-
turum rebur, ne tractatione absoluta vi-
tuperationem, potius vel invidiam apud
omnes, gloriæ & laudis loco subirem.
Quod, quum multo magis, quin vulgato
opere mihi eveniret, vehementer dubita-
rem; Defensorem, Patronumque deligere
constitui, cujus spectata apud omnes au-
thoritate adversantium conatus, & im-
portunas insectationes facile eliderem. Id
certe assequi mihi visus sum, si opus hoc,
qualecunque est, Tibi dicarem, CARDI-
NALIS AMPLISSIME, qui juris civilis, hi-
storiæque peritia notus maxime, optimus
Judex, ac Censor esse poteris. Licet enim,
nequaquam me lateat, quanti fuerint,
ac sint exantlati pro Catholica Ecclesia,
& Apostolica Sede labores tui, & quam
intento animo pro Pontificiæ Majestatis
ne-

negociis in dies excubes: ea tamen ingenii tui est magnitudo, & perspicacia, ut nihil quamvis ceteris non ferendum, tibi factu facillimum non sit. Quapropter obrepente interdum gratissimi tibi eruditi ocii memoria, ubi graviores res a te interim segregaveris, in amœniora & erudita studia soles divertere. Quamobrem Urbs universa in ipsis a te erectis Academiis ad studiosę Juventutis progressus, sæpenumero tuum est admirata ingenium, tuamque præclarissimam indolem, qua eadem studia cum ceteris tuis forensibus curis, quam feliciter jungis. Quis autem tuam conjunctam cum egregia Juris scientia equitatem in Civilium rerum Magistratibus, quos ob eximie virtutis specimen in ipso juventutis flore feliciter gessisti, ignorat? Enimvero Te Signature Auditorem, & in subselliis Auditoris Camera Apostolicę litibus judicandis Urbs universa Justitię cultorem, ac propugnatorem egregium ita venerata est, ut amplioribus reverentię, & æsti-

æstimationis argumentis affecerit neminem. Quæ laudum, & commendationis insignia ornamenta magis magisque auxisti, postquam a san. mem. Benedicto XIII. Pontif. Max. Archiepiscopali auctus dignitate; munus longe gravissimum a secretis Sacrarum Congregationum Tridentini Concilii, & alterius Episcoporum, & Regularium negociis præpositæ feliciter obiisti. Spectatis tuis moribus, doctrina, & laude Justitiæ motus CLEMENS XII. dignus immortalis memoria Summus Pontifex Te Apostolicæ primum Datarie præfecit, mox in amplissimum S. R. E. Cardinalium Collegium cooptavit: Quam dignitatem, veluti tibi merito debitam Boni omnes constanti animorum consensione sunt gratulati. Ut autem hic de tot eximiis ingenii, animique tui dotibus fileam; nobilissimæ familiæ Tuæ decora silentio non præteribo, quæ inter Camerinenses in Umbria felici propagine præclarissimis Viris floruit. Hi præstantissimos in ea
Ci-

Civitate Magistratus adepti, populum
ita sibi devinxerunt, ut is leges ipsas mu-
nicipales ab GENTILE ex Inclyta Stirpe
Tua susceperit; & gratas acceptasque,
tam diu, hodieque servet. Juvat etiam
hic LUCAM S. R. E. Cardinalem comme-
morare. Ille siquidem inter Jurisconsul-
tos decimiquarti Ecclesiæ seculi celebra-
rimus, primum Nucerinorum Antistes,
deinde in Pannonia, & Umbria Sedis
Apostolicæ Legatus, Romæque Vicarius
Pontificis, adeo charus Urbano VI. Pon-
tifici Maximo fuit, ut grassante in Ec-
clesia Orthodoxa impio Roberti schisma-
te, plurimum unus ille Cardinalium Col-
legio, ipsique Pontifici adjumento fuerit;
ut testatur Ciaconius in Urbano VI., &
Raynaldus ad annum MCCCLXXVIII.
Hujus fratris filio dignissimo ANDRÆ
(Alios enim prætereo, ne animi Tui mo-
derationi molestus sim) eadem Civitas
Camerinensium ob egregiarum virtutum
præstantiam marmoreum monumentum
in ipsis Patriæ Portis excitarat. Nec dissi-
mille

mile honoris specimen nuper in aula publici Palatii immortalis memoriae cum laudati Cardinalis LUCÆ; tum etiam EMINENTIÆ TUÆ, veluti insignis tam illustris Familię, & communis Patrię decoris tributum est. Ne mirere itaque CARDINALIS AMPLISSIME, si tuo nomini Disceptationes has nostras inscriptas voluerim. Cui enim poteram, vel debueram jure potiori? Cui magis e re mea? Accedet enim de Tuo nomine huic operi honoris multo plus quam ipsi de opere meo. Malui præterea, ut hoc literario labore, aliquo pacto ingens animi erga Te mei obsequium, debitumque testatum relinquerem; Neque vero sum veritus, ne officium hoc meum non gratum, jucundumque tibi sit futurum. Quandoquidem sum mihi ipse testis, quam humaniter, quam comiter me exceperis, & valido patrocinio Tuo decores. Opus proinde hoc meum EMINENTISSIME PRINCEPS, læta fronte, qualem studiosis omnibus præstare soles, accipe; meque EMINENTIÆ TUÆ devinctissimum, cujus lite-

*literarios progressus semper amasti, &
familiam diligis, fovere pergàs, atque
tueri. Te interea Deus Optimus Maxi-
mus ad Ecclesiæ suæ decus, & ornamen-
tum diu servet incolumem.*

P R Æ F A T I O AD LECTOREM.

Romanæ Reipublicæ Magistratus, & munera a pluribus auctoribus fufe, & copiofe expofita funt; de Patriciis autem, & Patriciatus dignitate, quæ in Romano Imperio, & extra principem locum, ubique fere tenuit, fcriptorum nemo hætenus fuit, qui data opera exactam, atque diffufam, & ut ita dicam, omnibus partibus constantem, & abfolutam differtationem fcripferit. Nam etfi a multis de hoc argumento difputatum fuerit; illi profecto rem potius indicaffe vifi funt, quam expofuiffe. Quod ea potiffimum de cauffa identidem mirari solebam; quoniam exacta Patriciorum notitia multarum rerum cognitionem affert: quæ fi ignorentur, necesse eft nobilem quoque civilis hiftoriæ partem negligi, munerisque ampliffimi, & eximiæ dignitatis jura confundi. Enimvero potiora officia, fupremi Magistratus, ceterique honores Patriciis dumtaxat patebant antiquitus; in utroque autem Imperio,

eo illorum amplitudo , atque præstantia pro-
vecta est , ut vel soli nobilissima quæque
munera obirent ; nec iis quisquam fungi pot-
erat , si Patriciatus honore caruisset : sed ,
nec dissimulandum est , ex hujusmodi histo-
riæ. ignorance , eo nos etiam adduci , ut
quis hodie honorifico Patricii nomine jure
appellandus sit , pariter ignoremus ; quum
enim præstantissimam nuncupationem ad
suam originem , naturamque referre non-
pauci minus satagant , futiles ideo , ac ine-
ptas ejus vocis significationes conjectant . Gra-
vi itaque , ac multiplici consulturus malo hoc
mihi onus sumsi , ac de Patriciorum origi-
ne , varietate , præstantia , & juribus ea-
omnia pro viribus colligere , & illustrare sta-
tui , quæ in Romani , Græcique Imperii hi-
storia , dispersa , atque confusa leguntur .

II. Vix operi manus admoveram , quum
non parva rerum moles ingesta est : quæ ve-
terum monumentorum lectione , & novis cu-
ris ita excrevit , ut facile senserim argumen-
tum esse operosissimum , & laboris improbi .
Videbam enim tractationem repetendam esse
ab ultima Romanæ antiquitatis origine ,
quod sane , non exiguum tempus exigebat ,
aut levem operam . Præterea , ut paullo ante
monui , etsi multa de Patriciatu ex occasione
plerique Romanæ historiæ Scriptores inter-
seruerint , nemo tamen rem ipsam penitus
atti-

attigit , exactoque studio enucleandam suscepit : imo , quod mirere magis , quandoque ipsimet , qui de ceteris Romani Imperii officiis accurate tractarunt , Patriciorum nusquam meminere. Quamobrem Jacobus Gretserus *lib. 3. observat. ad Georgium Codinum Curopalatam cap. 17.* Mirum est , inquit , Codinum Patricii nullam mentionem fecisse , cum posterioris Græciæ omnia monumenta Patriciis plena sint .

III. Præterea quum ex suæ quisque ætatis , Patriæque moribus loquatur , & scribat , pro temporum , atque locorum varietate , Patricii nomen , ut multa alia vocabula , alias , atque alias significationes , & usus fortiri necesse fuit : quod , cum a pluribus scriptoribus minime observatum fuerit , mirum est , quantam argumento caliginem offuderit , quantamque difficultatem scriptoribus nuperis , qui id sibi argumentum pertractandum suscipiunt , objiciat. Ingenue , nec minus vere Seldenus *Titul. bonor. cap. 10. num. 2. parte altera Neglecta* , inquit , observatio diversorum temporum , ac diversæ notionis Patricii adeo intricavit eruditos quosdam de istis epithetis tractantes , ut cum explicare debent eorum significationem , vel crasse confundant tempora , notionesque distinguendas , vel nimis præcipitanter informant Lectores suos . In hanc veluti inextricabilem silvam , olim forte delatus Eminentissimus Baronius in annotationibus ad Martyrolog. Romanum XXVII. Augusti litt. B. scri-

scripsit. *Esſi de Patricia dignitate complures viros eruditos ſcripſiſſe repererim, nullum tamen adhuc mea ſententia naſtus ſum, qui rem adeo feliciter ſit proſequutus, ut nullam prorsus reliquerit de ea dubitandi occaſionem.* Eadem etiam Jurisconſulti Franciſci Amayæ querela eſt in Commentariis ad tres libros poſterior. Codicis Juſtiniani lib. 10. tit. 31. de Decurion. num. 62. Enimvero quum argumenti hujus difficultate preſſus quorſum ſe verteret, aut unde lucem peteret, non ſuccurreret, *Mirum eſt, ait, quam obſcurum ſit, velle explicare, qui fuerint bi Patricii, quid curaverint, quid egerint, in quo tanta dignitas conſiſteret.*

IV. Dum hæc mente, animoque volebam, forte fortuna incidi in libros Joannis Jacobi Draconis de origine, & jure Patriciorum, qui extant Romæ dumtaxat in celebri Bibliotheca Excellentiffimorum DD. Principum de Comitibus. Initio, fateor, poenitebat me inſumti laboris, quem a non obſcuro nominis auctore occupatum cernebam; ſed ſimul cogitabam non omnia cum ipſo ita mihi eſſe communia, quin aliquid majoris momenti nondum ab eo animadverſum, & illuſtratum proferrem: Præterea legendo cognovi tantopere inter ſe diſcrepare hanc illius, & meam tractationem, ut haud multum labori noſtro videatur officere. Ipſe enim, quæ ad rectam, exactamque ejus materiæ explicationem ſpectat, breviffime defun-

defungitur, plurima prætermittit, nonnulla confundit, adeout siquis serio scripta expendit, id una deprehenderit ne hoc quidem, ipsum consequutum, quod fortasse tractatione sua efficere poterat, ut tempora nimirum, genera, ac munera Patriciorum accurate discerneret, eaque paullo subtilius explicaret: Sed has inter ambages deprehensum me, non tam ipsa evadendi difficultas, quam infelix fere omnium scribentium conditio deterrebat. Nec enim ignorabam omnium ætatum, nedum nostræ vitium, quo nova scripta, factaque suspecta habemus, plerumque fastidimus, & carpimus: & quod ipsi non fecimus, aut male factum putamus, vel infectum cupimus. Sed quidquid inde mihi, aut laudis, aut injustæ vituperationis obventurum sit, minime movet, nec a proposito usquam avertet: non laudem quærere, sed quod laudabile est, facere, honesti hominis officium est. Quod etiam animo sum aggressus majore, ubi re ipsa plurimum mihi adjumento esse sensi Viros Clarissimos doctrina, ac eruditione præstantes Petrum Pollidorum. Eminentissimi, & Reverendissimi Principis Annibalis Cardinalis Albani S. R. E. Camerarii, & Sabinorum Episcopi meritissimum Auditorem, Virum optimum, mihiq; amicissimum, ac Bernardum Gentilium e Congregatione Oratorii S. Philippi Nerii Patrum

truum meum; quos honoris causa nomino.

V. Quod vero ad propositæ tractationis attinet ordinem, primum quidem mecum ipse statueram ex Ephecticorum Philosophorum disciplina de Patriciis agere: nihil affirmando, nihilque definiendo, sed recitatis scriptorum verbis, atque sententiis, item maturo Lectorum judicio dirimendam relinquere; obvium enim erat, meum excusare factum, quo momento suum excusatum voluit Jacobus Gutherus *de Officiis Domus Augusti*. qui de Patriciorum officio pertractans *lib. 2. cap. 19*: *Si in re*, inquit, *admodum obscura*, nos aliquando cæcutimus, ignoscent ii, qui in veterum lectione versati, in hujusmodi difficultates plurimas incidunt, veniamque mutuam a peritioribus expostulant: Nec enim a quoquam alienam puto prolatam ab Horatio Flacco in libro *de arte Poetica* legem æquitatis.

— *Hanc veniam petimusque, damusque vicissim.*
Hæc, inquam, statueram: at mutato postmodum consilio hunc etiam laborem subeundum existimavi, ut quæ a scriptoribus sunt prætermissa, referrem; quæ vero hætenus vulgata distinguerem, & illustrarem; sed & scriptores, qui vel a vero discessissent, vel materiam perperam confudissent, castigarem: neque propterea temeritatis, atque audaciæ notam pertimescendam credidi: Datur hæc venia ingenuo cuique scribenti in-

gravissimos, ac magni nominis scriptores inquirere, & errores notare; eaque omnia, pervestigare, quæ ad veritatem patefaciendam, vel asserendam conducunt, æquum universis jus est.

VI. Hunc porro de Patriciis tractatum, quatuor libris, veluti partibus absolvam: In quorum primo agam de Patriciis Romanæ Reipublicæ, in altero de dignitate Patriciatus ex institutione Orientalium Imperatorum: Tertius dignitatem Patriciatus post occupatum a Barbaris Italiæ regnum edisseret: Quartus denique de Patricii appellatione in Municipiis, & Coloniis antiquis, & postremis temporibus usurpata, tractabit. Et in primo quidem prioribus capitibus exponam qui & quot fuerint Patricii Romanæ Reipublicæ: quæ officia, quosve Magistratus gesserint: ac demum de eorumdem insignibus agam. Subinde de iis consiliariis, quos transfato ad Cæsares Urbis Imperio, ipsi assumebant, quique etiam Patriciorum nomine decorati fuerunt. Secundo libro dicendum erit de origine dignitatis Patriciatus, quam a Constantino Magno Imperatore inventam constituam, quænam hæc dignitas fuerit: tum quæ prærogativa jura tulerit, quibusnam conferri ab Imperatoribus soleret; ac demum quotuplex eadem fuerit, enarrabo. Quatuor autem fuisse Patriciorum genera, ostend-

ostendam ; alii siquidem dicebantur Patres Imperatorum, ac Tutores Imperii, & Consiliarii Principum ; Alii particularium Ecclesiarum advocati ; Alii Patricii Militiæ ; Alii denique Patricii alicujus Civitatis , Provinciæ , vel etiam Pagi , ipsis in Patriciatum concessi . De singulis vero, eorumque juribus, muneribus , atque præstantia , quam breviter potero , & accurate dicam : illorumque simul codicillos , seu formulas in ipsorum creatione usurpatas referam : Postmodum de Patriciatu ab Græcis Imperatoribus plerumque collato Regibus , ac Magnis Principibus caput subijciam . Agam & de Patriciatu foeminarum Imperatricis obsequio addictarum ; ac de iis , qui hodie in aula Virorum Principum Patriciis suffecti sunt , edisseram .

Librum tertium Patriciatus Romanorum occupabit ; cujus naturam , & jura exponam , tum etiam quibus concessus , & quamdiu ipsi retinuerint , aperiā . De illo itidem Patriciatu loquar , quem in ipsa augusta Majestate retinere Imperatores voluerunt ; & quem viri Principes a Summis Pontificibus obtinere studuerint . Tractationem quoque de ritu , & forma conferendi hujusmodi Patriciatum , tum de corona , seu circulo Patriciali instituam .

Ne quid postremo argumento desit , de Patriciatu a Romanis invento , & de Patricio Magistratu temporibus Lucii II. ab eisdem

constituto nonnulla subtexam. Quarto demum libro de Coloniis, Municipiorumque Patriciis, eorumque origine agam, quam a tempore fere deductionis earundem Coloniis repetam: Per occasionem interferam non pauca de Senatu, Decurionibus, & Consiliariis Civitatum: Suo deinde loco pertrahabo quo tempore variarum Civitatum Municipales coeperint in monumentis, publicisque actis hanc Patricii appellationem usurpare; & quinam hodie Patricii jure appellandi sint. Tum demum de complurium Urbium, ac Gentium hac in parte usu, & consuetudine verba faciam.

VII. In hac porro tractatione propositum mihi est; nihil proferre, quod ratione valida, vel auctoritate non nitatur idonei testis. In conflictu auctorum, si hujus potius, quam alterius sequar sententiam, quamvis id faciam jure meo: ita tamen rem exequar, ut ratio facultati subsit; sua cuique scriptori accepta referam, eorumque verba plerumque exhibebo; ne illos, per quos profeci, dissimulasse merito reprehendar. Ita autem quæ subijcimus, velim, accipiantur, ut de rebus difficillimis, & temporum vetustate obsoletis verba facienti, liceat mihi allucinari nonnunquam. Imo quoad facere potero, operam dabo, ut si certa omnia quasi delphica oracula præstare nequeam, me nullum

lum laborem recusasse ostendam , ut verosimillima proferam . Postremum ab optimis , æquissimisque lectoribus meis peto , atque obsecro , quod a suis facile se impetraturum credidit , in pari causa , nec absimili argumento Sigonius ; cujus verba pro justa , atque opportuna præfationis coronide ex libro *de antiquo jure Civium Romanorum* cap. 1. e re ducimus hic attexere : *si quo in loco , nobis in eorum (scriptorum) vestigiis pulcherrimis , insistentibus , dum antiquissima illius jura quærimus , labi forte contigerit ; id non nostræ magis imbecillitati , qui tantas difficultates vix nostra superare industria , ac diligentia possumus , quam , aut eorum negligentia , quæ multis in rebus justo gravior extitit , aut temporum injuriis , quæ in nostra studia , multo , quam oportuit , insolentius insultavit , tribui oportere censemus .* Doctis interea , & eruditis Viris maximam gratiam habebo , qui non modo , si quæ a me perperam scripta sunt , confutarent , sed etiam , qui veriora in lucem ediderint , ut antiquitatis , historiarumque studiosis bene consulant , & me simul felicioribus laboribus suis ab errore revocatum , peritio-rem in posterum reddant , & cautiorem .

I M P R I M A T U R ,

Si videbitur Reverendis. P. Mag. Sac. Pal. Apostolici .

N. Baccarius Ep. Bojan. Vicegerens .

CENSORIA ADPROBATIO .

Commentaria : *Octaviani Gentilii ex Dominis Revel-
loni Patricii Septempedani de Patriciorum origine ,
varietate , Præstantia , & Juribus in Libros quatuor* tri-
buita attente perlegi , Reverendissimo P. Jo. Benedicto
Zuannelli Sac. Pal. Apost. Mag. jubente ; nihilque in-
illis ab Sacrosancta Romana Christi Religione absonum ,
nihil probis moribus adversum deprehendi ; quinimmo ,
non solum omnia sana , omnia tuta , ac bonæ frugis
plena ; verum etiam plurimis ab eruditissimo Auctore
cuncta aptissimis testimoniis suffulta & solidata , ad ip-
sius Romanæ Supremæ Sedis dignitatem , honorem ,
jura vindicanda , tuenda , stabilienda , facta testaque
conservanda , ubi de Patriciatus collatione facta ab ea-
dem Sancta Sede fusc agitur , omnino referta , & di-
tata cumulatissime , ac locupletissime , æquus quisque
Lector inveniet . Quare dignissimum Opus , quod prælo
subdatur , & in publicam lucem prodeat , judico ac censeo .

Romæ apud S. Athanasium Magnum Idibus Februa-
riis a Virginis Deiparæ Partu MDCCXXVI .

*Josephus Roccus Vulpus Soc. Jesu Sacr. Congregat.
Indicis Consultor , & Episcoporum Examinator ,
in Græcorum Gregoriano Collegio Studiorum Præ-
fectus , & Sacrosanctæ Theologiæ Polemicæ Le-
ctor , item Latine De Veteri Latio Historiæ Scri-
ptor .*

AP-

A P P R O B A T I O .

L ibrum cui titulus, *Octaviani Gentilii ex Dominis Rovelloni Patricii Septempedani, De Patriciorum origine, varietate, præstantia, & juribus*, Reverendissimo P. Fr. Benedicto Zuannelli Sac. Pal. Apostolici Magistro jubente, perlegi: cumque Fidei Catholicæ, bonisque moribus minime absonum; imo docte, ac sapienter elucubratum, solidaque eruditione refertum repererim, publici juris fieri posse censeo.

Romæ vii. Kal. Junias MDCCXXXVI.

*Thomas Aceti Sacrosanctæ Basilicæ Vaticanæ S. Petri
de Urbe Clericus Beneficiatus.*

I M P R I M A T U R .

Fr. Jo. Benedictus Zuannelli Ord. Prædic. Sacri Palatii
Apost. Magister.

OCTAVIANI GENTILII DE PATRICIIS ROMANÆ REIPUBLICÆ LIBER PRIMUS.

De Patriciorum Origine

CAPUT I.

S Y N O P S I S.

- I. *Romulus post conditam Urbem quomodo populum Romanum distribuit.* II. *Centum Viros Concilii publici gratia legit; ad custodiam vero sui corporis trecentos sumpsit, quos Equites appellavit.* III. *Ex iis centum geniti, Patricii dicti.* IV. *Patriciorum etymologia variis sententiis ab Scriptoribus explicata.* V. *Patricii qui proprie essent.* VI. *Patricii facti vel lege ad populum lata, vel a Consulibus.* VII. *Patriciorum allectiones multæ ob imminutum Senatorum numerum.* VIII. *Senatores qui, & quot essent.* IX. *Patricii duplicis generis, alii origine, alii Principis, Senatusve beneficio. Primi Majorum Gentium dicti; alii Minorum Gentium.* X. *Cur Majorum, & Minorum Gentium appellati, & quando? Livius, Tacitus, & Plutarchus explicati.*

I. **P** RIMUM omnium satis constat, Urbe a Romulo feliciter condita, eique de suo, nomine indito, tum gentis imperio per fratris necem adepto, non exiguum finitimarum gentium multitudinem in novam Urbem invecsam, cujus magis magisque amplificandæ causâ Romulus jam Rex

A

crea-

creatus locum, qui septus densis sentibus inter duos lucos erat, Asylum aperuit, ut eo facilius ex finitimis populis turba omnis sine discrimine, liber, an servus esset, avida novarum rerum perfugeret. Sed quum nihil interea publico servando bono, communique tranquillitati prodesset, illa Pastorum, Convenarumque colluvies, ex suis transfuga regionibus, omni soluta metu, atque in omnem effusa licentiam, & impunitatem; saniori consilio constanti omnium utilitati prospiciens, ad Civitatis statum constituendum animum adjecit, ut bonam frugem libertatis, maturis jam viribus, tanta hominum multitudo afferre posset. At quæ prima fuerit populi Romani distributio, non una est Scriptorum sententia. Dionysio quidem placet Romulum, ubi primum ab agresti illa Albanorum, Convenarumque multitudine Rex declaratus fuit, populum Romanum in tres Tribus, Tribus autem singulas decem in Curias divisisse, agrum porro, excepta ea parte, quam publicis, sacrisque muneribus obcundis addixit, æqualiter Curiis ipsis triginta partitum fuisse. Livius tamen, nonnisi Sabino confecto bello, atque cum Tito Tatio imperio communicato, tres Equitum centurias, ac triginta Curias a Romulo constitutas, easque a mulieribus Sabinis appellatas, prodit. Tribuum autem Servium Tullium profitetur auctorem. Plutarchus vero, qui utriusque historias videtur accurate legisse, Dionysium secutus, scripsit tres Tribus, & Curias XXX. a Romulo institutas, verum nonnisi post Civitatem Sabinis datam, descriptas; atque illas quidem Ramnensium, Tatiensium, & Luce-tum, has vero non a Sabinis mulieribus, sed a locis ple-rasque nomen summis. Qua quidem in re satis implexa, id omnium vero simillimum nobis videtur, quod inter tot di-versas Scriptorum sententias, gravioribus fultus momen-tis profert Sigonius de antiq. Jure Civi. Romanor. *lib. 1. cap. 3.*, nimirum Tribus, & Curias ante Sabinum bellum a Romulo institutas, nonnisi post factam cum Sabinis pa-
cem

cem suis fuisse insignitas nominibus . Quod & Varro de lingua Latina significare videtur , quum rationem , cur ita Tribus nominatæ fuerint , aperiens , eas Sabino demum perfecto bello , ita nuncupatas affirmat . Tametsi Livius *lib. 1.* ab tributo appellatas censeat .

II. Porro ex ea populorum multitudine per agrum distributa Romanum in Tribus , & Curias , exemplo Veterum novas Urbes condentium , Ordines Civium , quorum præsidio Rempublicam regeret , Romulum legisse , dubitari nequit . Primo siquidem haud minoris momenti fore ratus , si eam publici quoque consilii ope fulciret , centum creat Viros Curiarum , & Tribuum suffragiis , primores populi lectissimos , quos nimirum inter universum populum virtute , opibusque noverat præstantissimos ; eosque ab auctoritate *Patres* , ab ætate *Senatores* appellavit , ut auctores sunt Livius *lib. 1.* , Plutarchus in *Romulo* , Salustius , Vellejus , ceterique fide dignissimi Scriptores . Deinde ad custodiam sui corporis trecentos homines sumxisse iidem Scriptores referunt , quos primum *Celeres* , *Flexuminos* , postea *Trossulos* , tum demum *Equites* dictos invenio apud Festum . Unde Dionysius Halicarnasseus *lib. 2. antiq. Romanar.* ita scribit : *Senatu deinde ex centum Senioribus constituto videns , quod juvenum quoque sibi opus esset aliqua manu ad tutelam corporis , & quorum in rebus urgentibus uteretur ministeriis CCC. robustissimos ex nobilissimis familiis delectos circa se habuit Curiarum suffragiis , quemadmodum Senatores antea denos per singulas Curias .* Ex his propterea duplicem Civium Ordinem constituit , quorum alter *Senatorijs* , *Equester* alter vulgo est appellatus ; reliquam populi turbam , *Plebem* nuncupavit , ex qua , & Ordo plebejus iis additus : Unde initio Populus Romanus universus tripartitus fuit in Senatores , Equites , & Plebejos , de quibus cecinit Aufonius ,

Martia Roma triplex , Equitatu , Plebe , Senatu .

III. Ut vero, tum Ordini Senatorio, qui ceterorum præstantissimus habebatur, tum quoque sacris faciundis, & ineundis Reipublicæ Magistratibus, qui paulatim investi fuerunt, (ut infra demonstrabimus) nobilissimi Viri eligerentur; genus quoque, ut par erat, nobiliorum Civium e reliquo populo visum est secernere. Quare, qui ex centum illis Senatoribus erant geniti, a reliqua populi turba discreti, *Patricii* appellati fuerunt. Reliqui vero Plebeji. Unde Livius *lib. 1. Patres certe ab honore, PATRICIIQUE progenies eorum appellati*. Vellejus Paterculus *in hist. Rom. ad M. Vinicium lib. 1. Hic (Romulus) centum homines electos, appellatosque Patres, instar habuit Concilli publici. Hanc originem nomen Patriciorum habet*. Quare, ut scribit Dionysius *lib. antiquit. Roman. 2. Romulus ita suam Rempublicam constituit, ut illustres genere, virtute, ac pecuniis ab ignobilibus, humilibusque secerneret, illosque Patricios appellaret*: Atque hinc duplex est orta partitio populi Romani. Altera in ordine, altera in genere constituta; Ut nimirum Cives, Ordinis ratione, essent vel Senatores, vel Equites, vel de Plebe: Genere autem, vel Patricii, vel Plebeji. Scite propterea eam Ordinis & Generis varietatem animadvertens Petrus Servius in libro, cui titulus: *Juveniles Ferie cap. 2. scribit: Primum unumquemque Civem Romanum in duplici illa a me superiori capite allata populi partitione, quarum altera ordo, genus altera dicebatur, conclusum fuisse. Ordine partiti Cives, vel Senatores erant, vel Equites, vel de Plebe. Genere vel Patricii, vel Plebeji*. Adeo vero genus Patriciorum Plebi opponebatur, ut ceteri Cives Plebis nomine significarentur absque Patriciis, & Senatoribus, ut tradit Justinianus *in §. enim Lex est Institut. de jure Naturali gent. & Civil. Plebis, inquit, appellatione, sine Patriciis, & Senatoribus, ceteri Cives significantur*: quod docet & Gellius, quem refert, recitato paullo ante loco, Petrus Servius, qui proinde sic Plebem

bem definit : *In qua nimirum Gentes Patriciæ non insunt.*

IV. Non una tamen de *Patricii* nomine ab Auctori-
bus interpretatio fertur , atque sententia . Alii siquidem
putant , Patricios fuisse appellatos , quasi *ingenuos* , vel
qui ciere , hoc est ostendere Patres possent : id , quod ple-
bejæ genti obscurissimæ , & prope e terra natæ minime
licebat . Quare Publius Decius Vir Plebejus apud Livium
lib. 10. publica concione adversus Patres affirmavit : *An*
unquam fando audivistis . Patricios primum esse factos ,
non de cælo dimissos , sed qui Patrem ciere possent , idest ,
nil aliud , quam ingenuos : At Sextus Pompejus Festus
lib. de Verborum significatione prodit : *Patricios , Cinthius*
ait in libro de Comitibus , eos appellari solitos , qui nunc in-
genui vocentur : Unde Dionysius , Plutarchus , Sigonius
lib. 1. de jure Civium Roman. cap. 7. idipsum censent : quem
deinde sunt sequuti Jacobus Rævardus *lib. 3. conjectaneor.*
cap. 3. & Vincentius Gravina de ortu , & progressu juris
civilis lib. 1. §. 1. Ingenui autem ii erant , qui statim ac
nascebantur , liberi erant , quique ex duobus erant nati
ingenuis , quod significare videtur Appius Claudius apud
Livium *lib. 6.* quum scribit : *An hoc si Claudia familia*
non sim , nec ex Patricio sanguine ortus , sed unus Quiritum
quilibet , qui me duobus ingenuis ortum , & vivere in li-
bertatem sciam , reticere possum ? Quæ omnia sedulo expen-
dens Sigonius de antiquo jure Civium Romanor. lib. 1.
cap. 7. *Si ingenui sunt , inquit , qui ex duobus ingenuis*
orti sunt , profecto Patricium neminem facere Romulus ,
nisi ingenuum potuit , cum Patricius ille tum fuerit , qui
patrem ciere potuerit : At non desunt , qui a patrocini-
o plebis , quod Patriciis Romulus primum commiserat , eos
dictos censeant . Id plerosque existimare scribunt Plutar-
chus in *Romulo* , Zonaras *lib. 2. hist.* Hotomannus de
Senat. tom. 2. apud Grævium cap. 1. adeout ob patrocini-
i officium , aliaque gesta a Patriciis in Republica munera ,
Suidas communis Reipublicæ patres illos appellaverit .

V. No-

V. Nobis autem omnium optime de Patricii nominis interpretatione; & etymologia sensisse visus est Joannes Vossius in *etymologico*, verbo *Patricii*; putans duas illas posteriores syllabas in voce *Patricius*, tantum nominis esse productionem, exemplo ducto ab eo, quod, sicuti ab *Ædili*, *Tribuni*, *Novi*, est *Ædilius*, *Tribunicus*, *Novicius*. Ita ab *Patre Patricius*; eosque propterea haud secus, ac Patres, vel fuisse, vel significasse opinatur. Ineptas proinde censet, ac notat eorum sententias, qui, vel *Patricius* componi arbitrantur ex *Pater*, & *cleo*, vel qui dictos a *patrocinio* voluerunt. Favent autem huic opinioni Livius, Dionysius, alique Romanæ historiæ Scriptores, e quibus tum Patres, tum Patricii veluti synonyma efferuntur passim, & usurpantur. Hinc Zonaras lib. 2., quem sequitur Franciscus Hotomannus de *Senat. cap. 1.* *Romulus*, inquit, ex iis, qui tum amplitudine generis, tum prudentia, tum etiam instituto vitæ clariores essent, centum designavit consiliarios, eosque Patricios nominavit; eorum autem conventum universum, *Senatum* appellavit: & Sigonius recitato loco libro 2. cap. 2. *Dionysium* explicans, quod scripserit Romulum ex Patriciis Senatores legisse: *idest*, inquit, *quos ante in Patriciorum numerum retulisset, hoc est in Senatum*. Illud item animadvertendum, centum illos Senatores, sicuti *Patris*, ita & *Patricii* tulisse nomen, quod nihilominus postea in eorum filios promanavit; propriæque eo nomine eorum progenies designabatur. Unde ex illis id profluxisse genus certum est, quod aliquando *Patres*, & *Senatores*; quandoque vero: (præsertim quando Plebs in Senatum, obrepfit) *gentem*, & *familiam Patriciam* significaret: Quamobrem in hujusmodi Reipublicæ statu proprii, ac veri Patricii illi erant, qui originem ex centum illis primis Patribus a Romulo lectis, vel ex iis, quos iterum in patres idem, ceterique Reges subinde allegerunt, ducebant, quod scite innuit & Petrus Servius in *juvenilib. feriis c. 1.* scri-

scribens : *Illi dicebantur (Patricii) qui a centum Patribus a Romulo, in Senatu primo lectis, aliisque deinceps adscriptis, sive ab eodem Romulo, sive ab aliis Regibus, aut etiam a Bruto originem duxerunt* : Gregorius Tholosanus in *Syntagm. juris univers. lib. 47. cap. 16. num. 4.* idipsum docet his verbis : *Patricii dicebantur Senatorii Ordinis Viri, quique essent ab illis progeniti* : Eadem sententia a Glossa pariter in *lege Nuptæ verbo Patriciis ff. de Senator.* Accipiuntur Patricii : *Qui, Romæ, inquit, dicebantur, qui a primis Senatoribus oriundi erant* : Ipsa vero lege determinitur : *Senatores autem accipiendum est, eos, qui a Patriciis, & Consulibus usque ad omnes Viros illustres descendunt.*

VI. Progressu temporis, non tantum illi, qui ex centum Senatoribus primo lectis, Patricii jure dicebantur, sed quos in Patriciorum numerum, tum Romulus ipse, tum ceteri Reges nominatim retulerunt. Hinc factum est, ut Patricius quis aliter fieri, non posset, quam lege nominatim ad populum lata; quod propterea fuit aut Regum, aut Consulum, aut Imperatorum amplissimum beneficium, ut refert Sigonius *de antiq. jure Civ. Rom. lib. 1. cap. 7.* Romulus itaque bis, teste Dionysio, legit Patricios; primum ex Albanis, quos socios condendæ Urbis habuit; deinde ex Sabinis, quos cum eorum Rege Tito Tatius in Civitatem advocavit, quo tempore Julii, Pinarii, Æmilii, Fabii, Antonii in Patriciorum numerum relati videntur. Hunc morem deinceps sequuti ceteri Reges, Numa ex Sabinis Valerios, Tullius ex Albanis, Alba excisa, Julios iterum, & Servilios, Geganos, Attilios, Curiatios, Quintilios, & Clelios: Ancus ex Hetruria L. Tarquinium, Priscus ex Latio Servium Tullium, & Octavium in Patriciorum Ordinem retulerunt. Imminutis autem cædibus, atque exiliis a Tarquinio Superbo Patriciorum familiis, Lucium Brutum, qui primus exactis Regibus Consul fuit, legisse Patricios con-

constat. Unde sexto post liberatam Rempublicam anno Appius Claudius ex Sabinis Romam commigrans lege iterum consulari Patricius est renunciatus. Postremo C. Cæsar Dictator lege Cassia, & D. Augustus lege Senia, & D. Claudius Patricios magna ex parte jam extinctos suppleverunt: quos omnes recensuit Sigonius *de antiq. jure Civ. Roman. lib. 1. cap. 7.* Hinc apud Livium *lib. 4.* Canulejus Vir plebejus, Plebisque Tribunus invidiose adversus Patres dixit: *Patricios plerosque ex Albanis nobilitatem, & Sabinis, non genere, non sanguine, sed per cooptationem in Patres habuisse, aut ab Regibus lectos, aut post Reges exactos, jussu populi.* De Patriciis autem ab Imperatoribus lectis, de quibus sermo est in Dione, Suetonio, & Tacito, peculiari disceptatione tractabimus.

VII. Novæ Patriciorum allectioni causam dedisse imminutum Senatorum, ac primorum Patriciorum numerum, ut innuimus, conjicere facile est. Quum enim implere Senatum, vel ipsum augere præstantibus, ac nobilibus Viris, tam Romulus, quam ceteri Reges, Consulesque vellent, nec nisi exiguus Patriciorum suppetere numerus, alios, atque alios creare Patricios. Constat autem in legendis Senatoribus spectatum præ cæteris genus fuisse, hoc est quemquam esse Patricium. Panvinus de Civitate Romana: *Regibus, inquit, quoque visum est, ut Patriciorum numero duplicato Senatorum quoque Ordinem augerent; & Sigonius recitato loco lib. 2. c. 2.* advertit: *Romulus, Tarquinius, & Priscus nonnisi ex Patriciis quemquam (Senatorem) legisse dicuntur, id est ex iis, quos antea in Patriciorum numerum retulissent: Nec aliter accipiendus est Festus, relatus a Francisco Hotomanno de Senat. cap. 1. quum scribit: Valerium Consullem propter Patriciorum inopiam ex plebe cooptasse in Senatorum numerum septuaginta quatuor supra centum Viros, illos nimirum, quos antea in Patriciorum numerum retulit. Nec est cur dubius hæreat Sigonius, qui*
reci-

recitato loco scribit : *Nescio an ita intelligendum sit plebejos , tum quidem esse in Senatum adscitos , sed qui antequam adsciscerentur Patricii essent facti .* Quum multo serius plebi aditus in Senatum patuerit , necessario dicendum est , plebejos Senatores fuisse lectos , modo ipsi antea in Patriciorum numerum essent relati . Dionysius siquidem , quem ipse sequitur in exponenda Patrum adversus plebem pro Cariolano contentione , quæ in altero Minucii , & Sempronii consulatu anno ab urbe condita ducentesimo , sexagesimo , suscepta est , ita loquitur , ut multo post id temporis jus hujusmodi plebi impertitum significet . Nam ubi Cariolanum Virum patricium a plebe tributis comitiis novo exemplo Urbe pulsam narravit , hæc addit : *Atque hinc quidem plebis opes creverunt ; optimates autem multas partes antiquæ dignitatis amiserunt , cum & Senatus , & Magistratum , & Sacerdotiorum partem plebejis fecissent , & alia etiam ornamenta communicassent , quæ propria Patriciorum fuerant .* Pro arbitrio autem tum Reges , tum Consules , quos vellent , in Senatum legisse , sive Patricios , sive plebejos , auctor est Festus ; cujus verba Sigonius designato loco describit .

VIII. Varius idcirco , diu , ac sæpe fuit Senatorum numerus , præsertim crescente Republica , Romanoque vigente imperio : qui ut impleretur necessaria , ut vidimus , plerumque erat Patriciorum allectio . Sub Romulo primum centum fuisse constat ex Albanis lectos , quos socios condendæ Urbis habuit ; quibus ex Sabinis , vi istius foederis , in Civitatem assumtis , centum alios adjecit . Sed inde sub Regibus , & Consulibus tanto incremento Senatus auctus fuit , ut ad trecentos numerarentur . Et sane Tarquinium Priscum alios centum huic adscripsisse cœtui auctor est Plutarchus in Romulo , & *problem. 53.* eorumque numerum imminutum cæde , & exiliis a Tarquinio Superbo , Lucium Brutum Consulem , & Valerii Collegam primum supplevisse , scribit Livius *lib. 2.* Quare

Sigonius *de antiquo jure Civi. Roman. lib. 2. cap. 2.* asseruit : *Constans ergo opinio est, Senatores omnino post Reges exactos fuisse trecentos, quem numerum per multos post annos esse invenio observatum.* Sunt vero nonnulli, qui autum usque ad sexcentos eum numerum scribunt, lege lata a Cajo Graccho Tribuno plebis, & allectis ex ordine equestri trecentis, quod, & apud Plutarchum legitur, & in epitome Liviana. Sed eam legem aut a populo antiquatam, aut non ita multo post abrogatam fuisse Sigonius eodem loco suspicatur. Quod eandem post a Marco Livio Druso Tribuno plebis relatam advertit apud Appianum. Is enim, quod Gracchus antea tentasse dicitur, ut judicia inter Senatores, Equitesque communicaret, legem promulgasse fertur, ut trecentis, qui tum erant Senatores, trecenti alii ex equitibus adscriberentur, atque ex sexcentis, ex quibus Senatus universus esset, decuriæ Judicum legerentur : eamque legem una cum ceteris Drusi legibus Philippo Cos. referente uno S. C. sublatam fuisse idem affirmat. Appianus, quem & Sigonius eodem loco sequitur, duplicis meminit Senatorum electionis, quarum altera Sulla, & Rufo Cos. facta fuit, altera Sulla Dictatore contigit. Quamvis autem quot Sullanus Senatus Senatores haberet, certo indicari nequeat ; tamen supra quadringentos ab eo lectos, Sigonius non inepta conjectura fultus affirmat. Cicero siquidem in epistola quadam ad Atticum, Messala, & Pisone Cos. scripta, hæc habet : *Homines ad quindecim Curioni nullum S.C. facienti assenserunt, facile ex altera parte CCCC. affuerunt.* Auctus usque ad CM. a Dictatore Cæsare fuit, & post ejus necem a triumviris indignissima etiam turba plebejorum repletus est. Erant namque Senatores tum supra *M* plerique per gratiam, & præmium allecti, quos *Orcivos* vulgus vocabat, ut Dionis, & aliorum testantur historiæ. Ex quibus scitum, & elegans est illud Suetonii in Augusto : *Augustum Senatorum effluentem numerum deformi, & incondita*

dita turba ad modum, & splendorem pristinum redegit.

IX. Sed ut eo, unde digressa est, revertatur oratio, tametsi hujusmodi Patriciorum affectionibus plus æquo Senatorum ordo fuerit auctus: Illud nihilominus inter veteres Patricios, ac recens electos discrimen intercessit, ut integro manente Patricii generis splendore in iis familiis, ac gentibus, quæ vel ab illis centum primis Senatoribus a Romulo, vel ab aliis Regibus Senatui adscriptis originem ducebant; isti ab origine dicerentur Patricii; ceteri autem beneficio Principis, vel Senatus. Et primi quidem, qui Senatorum, vel Patriciorum erant nati, nepotes, pronepotes, & sic deinceps; alii, qui vel Principis jussu, vel auctoritate Senatus inter Patricios erant, affecti. Id probe expendens Jacobus Rævardus *lib. 3. conjectan. cap. 7.* scribit: *Animadverti Patriciorum olim duas fuisse species diversas, aut enim erant origine Patricii, aut Principis, Senatusque beneficio: Origine quidem, qui Patriciorum filii, nepotes, pronepotes, & sic deinceps; beneficio vero Principis, aut Senatus fiebant Patricii affectione: Moris enim erat, ut plebeji aut a Principe, aut etiam a Patribus inter Patricios affecti, a Plebejis ad Patricios transirent. Porro autem, qui origine erant Patricii, Majorum Gentium sunt nuncupati, alii vero Minorum Gentium dicti. Unde Panvinus de Civitate Rom. de Patriciis, Plebe, & Senatu verba faciens: Familiae, inquit, quæ ab his Patribus, quos primum Romulus legit, descenderunt, Patriciae Majorum Gentium dictæ sunt, ut aliquod discrimen esset inter has, & illas, quas posteriores Reges in Patricias cooptarunt, quæ Minorum Gentium sunt vocatae: Et Sigonius de nomin. Romanor. cap. 6. Fuisse, ait, hanc Patriciorum dissimilitudinem, quod alii Majorum, alii Minorum Gentium essent, Livius, & ceteri auctores sunt: Quare Cicero epist. familiar. lib. 9. Papyrio Læto scribens: Fuerunt, inquit, Patricii Minorum Gentium, quorum princeps L. Papyrius Mugillanus.*

X. Dictos tamen Minorum Gentium fuisse autumat citato loco Jacobus Ravardus ad designandum discrimen inter gentem plebejam respectu habito illorum Patriciorum, qui origine, successione, & quadam Majorum Gentium continua serie Patricii erant. Gentis tamen vocabulum ideo usurpatum esse a Patriciis Sigonius *de nomin. Romanor. cap. 6.* arbitratur, quod ipsi soli gentem habuerunt; de qua inferius sermonem habebimus. Non ita tamen exacte auctores de tempore consentiunt, quo hujusmodi inter Patricios discrimen est inductum. Enim vero, ut animadvertit recitato loco Sigonius, Livius, quos Romulus legit, eos *Majorum Gentium*, quos Tarquinius Priscus *Minorum*; quos liberata patria Brutus *Patres conscriptos* appellat: Hos ipsos Tacitus *Minorum Gentium* vocat. Sed illud discrimen ab altera Patriciorum electione, quam Romulus fecerat, manasse facile suspicor cum Panvino, qui verosimilius nobis sensisse videtur, quam Livius, Plutarchus, & Tacitus. Et profecto eos solum Patricios, qui a Romulo primum lecti fuerunt, Majorum Gentium fuisse, vel sequentis Patriciorum lectionis testimonio confirmari potest, qui illorum ratione habita non nisi Minorum Gentium se esse profitentur. Nisi affirmare malimus, hos quoque Majorum Gentium fuisse, si cum iis, qui a sequentibus Regibus lecti sunt, conferantur; ita tamen, ut a Romulo lecti ita lecti sint, Majorum Gentium, ut Minorum esse non possint; novissimi vero a Bruto creati ita sint Minorum, ut Majorum appellationem obtinere jure nequeant. Medii vero a Regibus allekti, modo Majorum; modo Minorum Gentium dici possint. Majorum quidem, posteriorum, Minorum vero superiorum Patriciorum ratione habita. Quemadmodum inter relatas diversas sententias docet indicato loco Panvinus; qui agens de nominibus Romanorum, distincte recenset familias Patricias tum Majorum, tum Minorum Gentium.

De Ordinibus, quibus Patricii censebantur.

CAPUT II.

SYNOPSIS.

- I. *Paulus Manutius affirmans aliquot Patricios de Plebe, fuisse adversus Samuelem Pitiscum defenditur: Jacobus Rævardus asserens Plebejos, Patricios aliquando fuisse vocatos, notatus.* II. *Jus censendi populum a Servio Tullio inventum, primum erat Regum, deinde fuit Consulum, denique præcipui Magistratus.* III. *Census cuilibet Ordini constitutus; Censorum auctoritas.* IV. *Patricii ob imminutum censum modo inter Equites, peditesque, nunc ad Plebem traducti.* V. *Civium Romanorum genera, & ordines post constitutum censum immixti.* VI. *Nicolaus Gruchius ea de re a Joanne Bertrando reprehensus, defenditur.* VII. *Patricii census inopia ad Plebem translati, non Plebeji, sed de Plebe dicti. Ad Plebem ipsi transibant, & quomodo.* VIII. *Plebejus Patricium, non Patricius Plebejum adoptare poterat; adoptiones quomodo fiebant.* IX. *Plebeji Patriciarum familiarum nomen sumebant, & quomodo.* X. *Ejusdem nominis aliæ Patriciæ familiæ, aliæ Plebejæ.* XI. *Optimates qui, & an soli Patricii.*

I. **C**ONSTITUTO Patriciorum cœtu, in quo sui, cujusque generis splendor ostentabatur, ut proximo capite vidimus, varia deinceps fuit eorumdem fortuna, ac modo in uno, modo in altero fuerunt ordine, neque semper in eodem cœtu mansere. Quo factum est, ut Patricii vel in Ordine Senatorio, vel in Equestri sive de Plebe essent, ac etiam nativum, Patriciumque amittentes genus, se prorsus in Plebem transferrent. Scite propterea contendit Paulus Manutius *de Civit. Romana* nonnullos Patricios, non quidem Plebejos fuisse, sed de Plebe, qui nimirum in

in nullo essent Ordine, nec Senatorio, nec Equestri. Assertum Manutii vocat argutias Samuel Pitiscus, qui proinde adversus eundem censuram exercens, id nec ullius antiqui Scriptoris testimonio probari, nec firmari ratione posse arbitratur. Jacobus autem Ravardus *lib.3. conjectaneor. cap. 7.* postquam triplicem de Patriciis attulit interpretationem, quod una nimirum omnes Romanos Cives ingenuos respiceret, altera eos dumtaxat nobiles, qui Plebeji non erant, postrema denique, quæ solis primariis Senatoribus esset accommodata, addit: *Aliquando Cives ingenuos non Patres tantum, sed etiam Plebejos, satis constat Patricios appellatos fuisse.* Utrique profecto id Plebis nomen fucum fecit, quod directe Patriciis opponeretur; sed discrimen profecto non animadverterunt, quod inter eum, qui *Plebejus* est, & illum, qui de *Plebe*, dicitur, intercedit. Primum siquidem genus, alterum Ordinem respiciebat. Quare, quemadmodum Patricium, atque Plebejum simul esse sibi invicem adversabatur; ita nihil repugnabat, ut, Patricius, qui nec in Senatorio, nec in Equestri erat Ordine; de *Plebe* esset. Utrumque discrimen perspicue aperuit Petrus Servius in *juvenilib. ferijs cap.3.* scribens: *Etenim animadvertendum diximus longe aliter esse de Plebe, & Plebejum. Nam hic esse dicitur, qui non est Patricius; ille, qui nec Senator, nec Eques: Plebejus ad genus spectat, de Plebe ad Ordinem.* Et Vinnius in §. *lex est Instit. de jure nat. &c.*

II. Hujusmodi Fortunam passi sunt viri Patricii, postquam in Romana Republica census cuilibet Ordini est constitutus; tum enim sive Patricius, sive Plebejus in eo censebatur ordine, cujus censum haberet; ut propterea si Patricius Senatorium; in Senatu esset; si Equestrem inter Equites numeraretur. Sin autem nec censum Senatorium, nec Equestrem haberet, ad Plebem jussu deveniret censorio; ut docet Nicolaus Gruchius *De Comit. Roman. lib.1. cap.4. pag.114. edit. Venet.* Scribit enim; *Quod vero dixi*
cujus-

cujusque census ordinisve essent, eo pertinet, ut intelligamus nihilominus Patricios divisos fuisse per classes, pro censu cujusque, & quosdam in Senatorio, quosdam in Equestri Ordine, quosdam & etiam inter pedites nihilominus fuisse.

Quo magis magisque res ipsa illustretur, operæ pretium me facturum puto, si hic peropportune de instituto, & auctoritate Censuræ ea breviter delibem, quæ susceptæ tractationi lucem afferunt. Censendi institutum primum omnium Servium Tullium Regem, in Rempublicam intulisse nonnulli affirmant; quum is populum universum jurejurando adactum fortunarum suarum æstimationem apud se profiteri jussit. Qua cognita eundem in sex classes & centum nonaginta tres centurias ita distribuit, ut in primam centuriam, qui maximo essent censu conjecerit, in reliquis deinceps, qui minore, servato census, & centuriarum gradu. Hinc factum est, ut Cives universi in sua quisque classe, Tribu, & Centuria, exhibito sacramento apud eum, cui jus censendi populi erat, sua nomina, uxorum, liberorum, libertorum, servorumque profiterentur; præterea ætatem omnium, regionem, quam incolerent, ac fortunarum suarum æstimationem referrent, ut docent Sigonius *de antiq. jure Civi. Rom. lib. 1. cap. 14.*, Panvinus *de Civit. Roman.* Id jus primum fuit Regibus, deinde Consulibus, & Dictatoribus, postremo proprio ad id Magistratui creato. Quum autem Consules, qui bellis præerant, censere populum minime possent, qui jam per multos annos census non erat, neque differri amplius posset; novus hic magistratus anno ab Urbe condita CCCX. est inventus, Censoresque ab re sunt appellati, quorum Scribæ ministerium, custodiæque, & tabularum cura, formulæ demum censendi arbitrio subjicerentur; unde Livius *lib. 4.* *Mentio*, inquit, *illata ab Senatu est, rem operosam, ac minime consularem, suo proprio Magistratu egere, cui Scribarum ministerium, custodiæque, & tabularum cura, cui arbitrium formulæ censendi subjiceretur* Magistratum ipsum,

ipsum, quamvis re parvum, quo nihilominus plures Patricii Magistratu in Republica fungerentur, Patres læti acceperere, de quo Livius eodem loco.

III. Subinde novus hic Magistratus eodem teste Livio tanto auctus est incremento, ut morum, disciplinæque Romanæ apud ipsum Regimen, Senatus, Equitumque centuriæ, decoris, dedecorisque discrimen sub ditione ejusdem essent; publicorum, privatorumque jus locorum, & vestigalia populi Romani ab ipsius Magistratus nutu penderent, & arbitrio. Ejus munus Cicero *in lib. 3. de legibus* ita explicat: *Populi civitates, soboles, familias, pecuniasque censento: Urbis templa, vias, aquas, æraria, vestigalia tuentor, populi que partes in Tribus distribunto: exin pecunias, civitates, ordines partiuntor: Equitumque, Peditumque prolem describunto: Calibes esse prohibunto: Mores populi regunto: Bini sunt: Censur propterea cui-libet Ordini accommodatus, ac constitutus, de quo Seneca declamat. lib. 2. Senatorium, inquit, gradum census ascendere facit, census Romanum Equitem a plebe discernit. Senatorius census duplo major erat equestri. Is quadrigentorum millium H. S. summam implebat, plebejus hoc tenuior. Qui autem nec Senatorium, nec Equestrem habebat censum, de Plebe erat, ut docet, ostenditque Petrus Servius *in juvenilib. feriis cap. 2.* Si alicujus censum imminutum Cenfor inveniret, in alium referebat ordinem. Quemadmodum autem ab Cenfore Cives Ordinibus honoris causa adscribebantur, ita & ab eodem ignominie causa, & ob imminutum censum ex ordinibus pellebantur. Itaque ut Tribu largienda Plebejum, equo publico assignando Equitem Romanum, Senatu communicando Senatorem censores faciebant; ita Tribu movendo Plebejum, equo adimendo Equitem, Senatu ejiciendo Senatorem, cum essent cœi morum Judices, ac Magistri, notabant, ut docet Sigonius *de antiq. jure Civ. Roman. lib. 2. cap. 6.* Id Censores agebant initio suæ censuræ, & quin-*

quinto quoque anno creari iterum solebant. Unde Senatum ipsi legentes singulorum edebant nomina: si quos ejectos Senatu vellent; eorum nomina præteribant, eaque præteritione Senatu moti censébantur, non enim amplius eorum nomina in Senatorum albo erant descripta. Equum Equitibus adimi, vendique jubebant: Plebejos vero in Caritum tabulas referebant. Uti tradit in divination. Ciceronis Pedianus, ex eoque recitato loco Sigonius; qui multa profert exempla, quibus referta videtur Livii, & aliorum historia.

IV. Nil mirum itaque, si Censores, quibus tam amplum Magistratus, omnesque Ordines censendi jus erat, Patricios quoque in Equites, Peditesque, & in Plebem transferebant; Petrus Servius *in juvenil. feriis cap. 3.* probe, diligenterque rem explicat, ejusque placet hic verba reddere: *Complures Equites esse Patricios, illud primo argumento est, quod Patriciorum non pauci eo pecuniarum non pervenerint, ut obtingentorum millium H. S. summam explerent. Hos in Senatum legere non licebat; in Equestrem igitur Ordinem, si pecunia, & gratia apud censores pollerent, censébantur.* Hinc apud Livium *lib. 39.* scriptum legimus C. Claudium Neronem, eum, qui anno ab Urbe condita DXLVI. cum M. Livio Salinatore Consul fuit, inter Patricios natum, meruisse publicum equum; quod citatus Servius eodem loco expendens plura tum Plebejorum, tum Patriciorum recenset exempla, qui evecti fuerunt in ordinem Equestrem jussu censorio: *Liquido constat, inquit, & Patricios, & Plebejos equestris ordinis fuisse: Idipsum Panvinus de Civit. Rom. luculenter explicavit, cujus verba hic lubet describere: Et sane Civis Romanus, quicumque esset, ut is, de tribus illis Ordinibus unum haberet, Senatorium, nimirum Equestrem, aut de Plebe, necesse erat; itaut dici posset, Senator non es, ergo Eques, aut de populo; neque Senator, neque Eques, quamvis Patricius, ergo de populo.* Ordo enim præterea nullus

C

super-

superest; ita quoque de Plebejo genere, quod Patriciis opponeretur, dicendum: Si Civis Romanus Plebejus minus haberet CD, de populo eras; Si CDOO. haberet, equumque publicum obtinisset, annuloque uteretur, quamvis Plebejus; erat tamen Eques: Et si ex Equite in Senatum a Censoribus lectus, Senator erat: Huic sententiæ ultro subscribit Vir eruditissimus Vincentius Gravina in libro de ortu, & progressu juris Civilis, agens de Senatoribus. Id spectasse videtur, & Salvianus lib. 1. de Providentia folio 19., ubi cum admiratione quadam de priscis Romanis scribit: Nunquid illecebræ, & cupiditatis pœnam putabant, quod distenta aureis nummis marsupia non haberent, cum Patricium hominem, quod ad decem usque argenti libras, dives esset, voluissent indignum Curia judicare? Apposite autem notavit Abbas Vertotus responsurus Viro Clarissimo, ac nobilissimo Stanhope, quærenti utrum Patricius jure successionis Senatum adire posset; quod nulla habita fuit ratio in deligendo Senatore: num esset Patricii, & Senatoris filius; ut ita veluti jure sanguinis locus eidem in Senatu esset. Eam dissertationem inseruit historiæ revolutionum Romæ, vulgari editæ sermone; quam certe plurimum illustrasset, si aliqua verba de censu fecisset in ejus asserti probationem; census enim in causa fuit, ut quis propriam, non Patris, nec sanguinis, neque familiæ conditionem sequeretur.

V. Variis itaque inter se modis fuisse commista ex notis censoriis tum genera, tum Ordines Romanorum Civium, animadvertunt recitato paullo ante loco Panvinus, & Petrus Servius in *juven. feriis cap. 3.* qui cum exacte, probeque rem explicet, placet hic ejus verba describere. Is, itaque (inquit) simul esse poterat.

- I. Senator, Eques, & Plebejus, vel
- II. Senator, Eques, & Patricius, vel
- III. Patricius, & de Plebe, vel
- IV. Patricius, & Eques, vel

V. Pa-

V. Patricius, & Senator, vel

VI. Plebejus, & Senator, vel

VII. Plebejus, & Eques, vel

VIII. Plebejus, & de Plebe.

Etenim Gn. Pompejus, M. Cicero, M. Emilius Patus, L. Piso, C. Marius, M. Bubulus, L. Calphurnius cum non sint a Patribus oriundi, Plebei sint, necesse est, Equestrum Ordinem assequi potuerunt, (specto potius, quod fieri potuit, quam, quod revera fuerit. Nam in magna antiquitatis caligine vel Linceus cecutiret; de Sulpitio certum est eum fuisse Equestris Ordinis) ad amplissimam demum Senatoriam dignitatem, Consulatus, aliorumque beneficio eveni; ergo simul esse poterant

I. Senatores

Jure Magistratus, & lectione Censoris.

II. Equites

Censu, Censorumque beneficio.

III. Plebei

Quia non duxerunt originem a Patribus.

C. Julius Caesar. Q. Fabius Maximus, M. Antonius, L. Sergius, P. Servilius Priscus, M. Cornelius Maluginensis, P. Scipio, L. Sulla, alique a patribus oriundi, non Equestrum modo, verum etiam Senatorium Ordinem adipisci potuerunt, fuissent igitur

II. Senatores

Magistratu, aliisque.

Equites

Jure census, Censorumque lectione.

Patricii

Progenie a Patribus.

Ceterum si horum aliquis, vel pecuniarum caritate, vel ignominia aliqua, vel alia quavis causa, aut non lectus in Senatum, aut lectus quidem, in censu tamen praeteritus a Censoribus fuisset; quamvis esset Patricius a Senatorio tamen, Equestrisque Ordine exulabat. Ergo erat

III. Patricius

Ortu.

De Plebe

Rei familiaris inopia.

Quod si & patrimonio, & gratia locupletior apud Censores fuisset, dubio procul meruisset equum publicum; igitur fuisset

IV. Patricius

Origine a Patribus.

Censu, Censorumque lectione.

Eques

Jam vero S. Sulpitius, M. Emilius, C. Antonius, C. Junius, P. Valerius Poplicola, C. Claudius Regillensis, & Patriciis orti, si Equestri Ordine praterito, neglectoque in Senatum statim sese insinuassent fuissent procul dubio

V. Patricii

Progenie

Senatores

Censu, Magistratu, lectione.

At Brutus, Metellus, Rufus, Livius Decula, ceterique Plebeji, si Consulatus, aliorumque gratia in Senatum irrepsissent, certe fuissent, ut revera eorum plerique fuerunt

VI. Plebeji

Quia non e patribus

Oriundi

Senatores

Magistratu.

Iidem si tenuiori fuissent censu, hoc est octingentorum millium H. S. summam, eorum patrimonium non explevisset; ad quadrigenta tamen millia pervenisset, equo publico donabantur. Ergo

VII. Plebeji, &

Eadem de causa

Equites

Censu, & lectione Censorum.

Quod si nec Equestrem quidem Ordinem census tenuitate adepti essent, jacebant procul dubio in Plebe. Ergo erant

VIII. Plebeji

Quia a PP. non orti.

De Plebe

Rei familiaris inopia.

VI. Hujusmodi Civium Romanorum constitutio, atque discrimen, si Joanni Bertrando nota fuisset, non equidem lib. altero de antiquis Jurisconsultis de Servio Sulpitio loquens, Nicolaum Gruchium, ceterosque erroris arguisset, qui, ut supra indicavimus, Patricios inter Equites, Peditesque, & in Plebem fuisse censitos prodiderunt. Neque admiratus fuisset a Pomponio Jurisconsulto

sulto Servium Sulpitium *Patricium* appellatum, quamvis idem esset Ordinis Equestris. Ex eo siquidem allato discrimine facile animadvertisset, Servium Sulpitium genere *Patricium* esse, Ordine tamen equum publicum meruisse. Placet autem ejusdem Scriptoris opinio, qua Gruchii assertum, licet non ita felici conatu, reprehendit, exemplumque a Gruchio ex Livio petatum *lib. 3.* retorquet; nimirum quum Livius Tarquinium *Patriciæ* gentis virum propter paupertatem pedibus stipendia fecisse narret, illud quoque discrimen Civium Romanorum eo casu intercessisse, ut scilicet alii dicerentur, *Patricii*, alii *Patriciæ* gentis, qui ex notis censoriis minorem ordinem meruerint. Addit proinde adversus Gruchium: *Tarquinium, enim Livius Patriciæ gentis esse dicit, sed non Patricium, rationem autem tacite videtur asserre, quia stipendia pedibus propter paupertatem fecerat, atque ita in Plebem transverat; Aliud enim est, esse Patricium, aliud Patriciæ gentis.* At vero facile adducor, ut credam, Joannem Bertrandum eleganter explicare voluisse Virum *Patricium* census inopia inter *Pedites*, & *Plebem* censitum non *Patricium* eo in Ordine esse, sed *Patriciæ* gentis; quod nihilominus eodem modo significatur, illum origine esse *Patricium*, ut supra demonstravimus; minime autem probat *Patricios* inter *Pedites* jussu censorio non fuisse enumeratos: quod ipsemet paullo post ultro fatetur, quum scribit: *Stipendia autem pedibus facere, non solum erat Plebejorum, sed Patriciis etiam, & nobilioribus Viris militiæ fungi munere inter Pedites, ignominia nota quadam erat, & pro pœna dabatur, ut apparet ex Valerio Maximo lib. 2. cap. 7.*

VII. Quamvis autem jussu censorio, ut hætenus vidimus, ad *Plebem* devenirent *Patricii*; illud nihilominus est advertendum, illos non *Plebejos*, sed *de Plebe* fuisse dictos, quod nimirum in eo essent Ordine, firmo apud se *Patricii* generis splendore remanente. Quando vero se ipsi

ad

ad Plebem transferebant, quod *exire a Patriciis* Cicero pro domo sua dixit, tunc Plebeji dicebantur; quamvis Patriciæ essent gentis, cujus genus tunc censebatur amissum. Permultas autem familias Patricias in Plebejas transiisse, passim Auctores testantur. Suetonius in *Augusto cap. 2. num. 1.* de Gente Octavia verba faciens, scribit: *Ea gens a Tarquinio Prisco inter Romanas allecta, mox a Servio Tullio in Patricias traducta, procedente tempore ad Plebem se contulit, ac rursus magno intervallo per D. Julium in Patriciatum rediit.* Serviliam gentem Patriciam, deinde progressu temporis Plebejam factam docet idem Joannes Bertrandus de *antiquis Jurisconsul. l. 2.* de Servio Sulpitio differens. Id autem factum *voluntate*, vel *adoptione*, idem testatur Bertrandus. Voluntate scilicet Patriciorum jura repudiando, vel se in diversam familiam cooptando; Quare Samuel Pitiscus in *Lexico Romanar. antiquit. verbo Patricius.* Nonnulli, inquit, *postquam Patricii facti fuerint eo jure non contenti ad Plebem se contulerunt.* Adoptione vero, cum Patricius a plebejo, vel contra plebejus a Patricio adoptaretur: Necessè enim erat eum sequi conditionem adoptantis. Ita M. Brutus plebejus a Quinto Scipione Patricio adoptatus, Q. Scipio Brutus inde dictus; P. Scipio vero Patricius a Q. Metello plebejo adoptatus, & Q. Metellus Scipio ob id nuncupatus, Patriciam Brutorum, & plebejam Scipionum familiam reddiderunt, ut refert Onuphrius Panvinus in libro de *nominibus Romanorum tom. 2. pag. 218. thesauri Greviani.*

VIII. At usus frequens, qui in Romana Republica vigeat promiscue, faciendæ adoptionis inter Plebejos, & Patricios, peculiari deinde lege de adoptionibus lata coercitus fuit; constitutumque est, ut illæ lege curiata fierent, tantumque plebejo Patricium, non autem Patricio plebejum adoptare liceret. Quod & notat Paulus Manutius de *legib. cap. 14.* Adoptione porro Patricii plerumque
ad

ad plebem transibant, ut fieri Tribuni plebis possent, qui inter plebejos præstantissimus erat, maximæque auctoritatis Magistratus; quem Patricius nunquam adipisci poterat, nisi plebejo censeretur Ordine. Hinc Cicero de petitione Consulatus: *Si Patricius*, inquit, *Tribunus plebis fuerit contra leges sacratas esset*. Ut Clodius itaque Vir patricius hunc Magistratum susciperet e Patriciis exiit, & ad plebem migravit, de cujus adoptione Cicero in oratione pro Domo sua ita loquitur: *Quæ major calumniæ est, quam venire imberbem adolescentulum bene valentem, ac meritum dicere filium, Senatorem populi Romani velle adoptare; id autem scire, & videre omnes, non ut ille filius, sed ut e Patriciis exeat, ut Tribunus plebis fieri possit, idcirco adoptari?* Sic Livius libro 4. Lucium Minucium, refert, transiisse a Patriciis ad plebem, undecimumque Tribunum plebis cooptatum. Ut autem rite, recteque fieret adoptio, Pontificibus arbitris coram populo, peragebatur, quemadmodum Cicero in designata oratione pro Domo sua ad Pontifices testatur; idemque prodit, & Aulus Gellius lib. 5. cap. 19. Habebantur enim comitia, arbitrive Pontifices, præsentem populo, de adoptionis causa cognoscebant. Unde apud ipsos, qui adoptare volebant, sacramento interposito profiteri cogeabantur, nullam calumniam, nullam fraudem, nullumque dolum malum adhiberi: quo facto interrogabatur, an vellet eum, quem esset adoptaturus, justum sibi esse filium. Qui autem adoptabatur, an auctor fieret, hoc est, an id fieri pateretur. Deinde solemnibus hisce verbis de arrogatione populus interrogabatur: *Velitis, jubeatis Quirites, uti Lucius Valerius L. Titio tam jure lege filius sibi fiat, quam si ex eo Patre, Matreque familias ejus natus esset, utique ei vita, necisque in eum potestas fiet, uti pariendo filio est: Hæc ita ut dixi, ita vos Quirites rogo*: Eam formulam refert Jacobus Rævardus de auctoritate prudentum cap. 6. eamque per legem regiam deliisse paullo inferius affirmat; cum per rescri-

rescriptum Principis absque præsentia populi adoptiones, seu arrogationes fieri cœpissent.

IX. Hujusmodi adoptionum ratione factum est, ut multæ apud Historicos occurrant ejusdem nominis familiæ, aliæ Patriciæ, plebejæ aliæ: quod nimirum ex his aliquot ad plebem fuerint adoptione traducti; alii in Patriciatu remanserint: quemadmodum inter alias ejus rei causas refert Onuphrius Panvinus de *nomin. Romanor. pag. 218. apud Grævium*. Contra vero nonnullæ plebejæ familiæ aliquando nominis similitudinem cum Patriciis ostentabant, quo splendor Patriciæ originis sibi esse videretur. Eas proinde Cicero in Bruto c. 62. *falsa genera vocat, & ad plebem transiiones*: Hinc Stanislaus Santinellus in *sua de Veterum Romanorum nobilitate, dissertatione cap. 11.* animadvertit: *Familiæ origine plebejæ modo nominis saltem similitudine vulgo hoc possent probare inter plebejas a Patriciis transisse, pleræque gloriabantur, non aliam sane ob causam quam, quod illi splendidior origo splendidiorque Patriciorum nobilitas videretur*: Porro autem familiam M. Tullii Longi, viri Patricii qui anno post Reges exactos decimo Consul cum Servio Sulpitio fuit, etsi cum M. Tullii Ciceronis familia quæ plebeja erat, nominis similitudinem præferret, fuisse tamen longe diversam notat Sigonius de *antig. jure Civi. Roman. lib. 1. cap. 7.* Id potissimum contigisse cum eodem scriptore facile arbitror, quando quis beneficio alicujus viri Patricii Civitate donabatur, cujus nomen, non vero gentem assequebatur; in plebe enim serius jura statim cum Civitate adpiscabatur: vel, ut Pitiscus verbo *familia* opinatur; a concessa servis suis libertate. Liberti enim una cum libertate gentilitium, quoque Domini sui nomen assequebantur.

X. E re autem puto hic nonnullas ejus generis indicare familias, quo res historica, quæ ad Patricios pertinent, clariores fiant. Video siquidem multos hæere, multos etiam hallucinari turpiter, & errare. Ex illo ordine
igi-

igitur præter alias memorantur Claudia Papyria, Cornelia, Octavia. De Claudia enim inter ceteros Suetonius *in Tiberio* scripsit; de Papyria Cicero *in epistola ad Latum*; de Cornelia. Idem *in 2. de legibus* Cornelios Patricios ita nominat, ut aliquot plebejos quoque fuisse significet. De Octavia scribit *in Augusto* Suetonius. Antonia familia bina erat, quarum altera Patricia, altera Plebeja. Ex illa enim multi memorantur Decemviri, ut Titus Antonius scribendis legibus Decemvir renunciatus anno Urbis conditæ CCCIII., alter Q. Antonius hujus, uti creditur, filius, Tribunus Militum anno CCCXXXI. florente Republica. Princeps ejus familiæ fuit M. Antonius; pluresque ejusdem familiæ Viros præstantissimos memorant Augustinus *de familiis Romanor. in Antonia*. Streinnius *de gente Romana in Antonia*, Panvinus *de Nominib. Romanor.* Eidem accensetur Ordini familia Aquilia patricia, ex qua M. Aquilium sacris faciundis Tarquinium Superbum ob libros Sybillinos evulgatos, Decemvirum præposuisse scribit Dionysius *lib. 4.* Primus Consul L. Aquilius Tuscus anno CCVI. ovans de Hernicis in Urbem rediit: Post centum uno minus anno L. Aquilius Corvus Tribunus Militum fuit Consulari potestate, una cum aliis quinque Viris patriciis. In ea exstiterunt, & plerique plebeji, ut notant de Romanor. agentes familiis in Aquilia Augustinus, & Ursinus. Familiam item Attiliam duplicem fuisse, Patriciorum, qui Longi postea sunt appellati, & Plebejorum, qui Reguli, Serrani, Catilini, & Balbi, iidem Auctores scribunt: quibus adhæret Glandorpius *in Onomastico Romano verb. Roma*. Ex familia item Cassia alios Patricios, alios Plebejos recensent; E familia quoque Lucretia Tarquiniis Regibus arcta propinquitate conjuncta, Patricii cognomento Tricipitini fuerunt, qui exactis Regibus Septumviratum, Consulatum, Tribunatum Consulari potestate gesserunt. In ea exstiterunt, & plerique Plebeji, sed absque agnomine; ut citati Augustinus, & Streinnius te-

stantur in libris *de familiis Romanor. in Lucretia*. Tandem ne longior sim, ceteras ejusdem nominis Patricias, Plebejasque familias apud recitatos reperiens Auctores, ex quibus longam seriem Samuel Pitiscus texuit in *Lexico Romanarum antiquitatum ad verba Gens, & Familia*.

XI. Prætereundum tamen minime est præter illustres superius recensitos ordines, in quorum aliquo juxta census quantitatem promiscue censebantur Plebeji, atque Patricii, alium quoque viguisse Ordinem ex Patriciis perinde, ac Plebejis constantem, quem *Optimum* vocabant. Quæ veluti altera Civium Romanorum divisio, a factionum studiis, variisque hominum moribus, & voluntate duxit originem, ut censet Panvinus *de Civit. Romana*. Civiles enim dissentiones quamquam semper, auctore Cicero, cujus verba paullo post recitabimus, in Republica fuerint, fuisse tamen maximas post Appii Cæci censuram, hoc est, post annum Urbis conditæ CCCCXLI. prodit Sigonius *de antiq. jure Civ. Roman. lib. altero cap. 21*. ubi ex Livio refert: *Ex allectione Libertinorum in Senatores ab Appio Cæco factas, nec ab ullo ratam habita, factionem exortam*: Inde, qui unice Reipublicæ studebunt commodis, & incremento, cujusvis generis, aut Ordinis essent *Optimates* sunt appellati; sive Plebeji, sive Senatores, sive Equites essent; ut docet allatus Panvinus. Quamobrem Sigonius designato loco scribit: *Hi vero (Optimates) multi, sed maxime nobiles homines fuerunt; Nobiles dico, tam Plebejos, quam Patricios, quorum majores Magistratus amplissimos administrassent, & ad eosdem posteris suis faciliorem aditum communissent*: Qui autem *Optimates* fuerint adeo aperte Cicero docet in *Sextiana*, ut ex eorum descriptione, qui de Plebe, sive populares erant non difficile sit intelligere. Erit autem, ut opinor, ab argumento non alienum, pulcherrimas voces, quibus in *Optimatibus*, & popularibus non tam subtiliter distinguendis, quam acute circumscribendis est usus, in medium proferre,

ac

ac diligenter expendere : Duo, inquit, genera in hac Civitate semper fuerunt, eorum, qui versuri in Republica, atque in ea se excellentes gerere studuerunt, quibus ex generibus alteri populares, alteri Optimates, & haberi, & esse voluerunt. Qui ea, quæ faciebant, quæque dicebant, multitudini jucunda esse volebant, populares. Qui autem ita gerebant, ut sua consilio optimo cuique probarentur, Optimates habebantur.

De Patriciorum Nobilitate, atque Præstantia.

CAPUT III.

SYNOPSIS.

I. *Patricii cujusque Ordinis, censuque essent, erant nobilissimi: Nobilitas pro Patriciis designandis usurpata.* II. *Sigonii asserentis Patricios omnium primos Nobiles dictos, quoniam ipsi omnium primi jus imaginum habuerint, opinio rejecta.* III. *Jus imaginum plebejis quoque commune, quid esset?* IV. *Ufus imaginum, & quando inducebatur.* V. *Patricii nobiles, etiamsi nullam haberent imaginem.* VI. *Streinnius, affirmans Patricios, qui nullis Viris Magnis floruerint inter Plebejos censitos, confutatus.* Bodinus, Panvinus, & Sigonius notati. Cicero explicatus. VII. *Patricii soli gentem habebant.* VIII. *Gentiles qui essent?* Cassaneus asserens eos dictos, qui imagines generis sui proferre poterant rejectus. IX. *Centumvirorum de jure gentilitatis judicium inter duos Patricios.* Jura gentilitatis quæ? X. *Jurisconsultorum de Gentilibus interpretatio.*

I. **F**ecimus supra notæ censoriæ mentionem, qua Patricii modo in uno, modo in altero censebantur ordine: Si quis autem ipsis præstantiæ, vel nobilitatis ali-

quod ob id imminutum existimat, is quidem vehementer errat. Patricii enim genere erant nobilissimi, cujusvis census, & ordinis essent, ut recte animadvertit Nicolaus Gruchius *de Comit. Romanor. lib. 1. cap. 4.* propterea quod ex instituto Romuli Patricios tantum Romani, *Nobiles* vocassent, ut auctor est Dionysius Halicarnass. *lib. 2.*, cui adhaerent Plutarchus & Andreas Tiraquellus *de Nobilitat. cap. 2. num. 56.* Hinc Jacobus Rævardus *lib. 3. conjectan. cap. 7.* Per Patricios, inquit, illi *nobiles designabantur soli, qui Plebeji non erant, ad eorum, quos plebejos dicebant, differentiam, sic appellati*: Stanislaus vero Santinellus in *dissertat. de Veterum Romanor. nobilitate cap. 11.* Primum, ait, hoc certum puto, antequam plebejis via esset ad nobilitatem, nobilitatem ipsam ita fuisse Patriciorum, ut nobilis non aliunde aliquis esset, nisi qui Patricius; adeoque Patricium neminem fuisse, qui simul non esset, & nobilis: Quamobrem apud Livium, monente Sigonio *de antiq. jure Civ. Roman. lib. altero cap. 20.* saepe numero nobilitas pro Patriciorum factione usurpatur: Sic enim *lib. 6.* quum certamen esset de altero Consule ex Plebe creando, idem Historicus ait: *Comitia Consulum adversa nobilitate habita*: & paullo post: *Concessumque ab nobilitate plebi de Consule plebejo, a plebe nobilitati de Praetore uno, qui jus in Urbe diceret ex Patribus creando*: *lib. 7.* *Non patientibus Tribunis, quod pro Consule uno plebejo, tres patricios Magistratus curulibus sellis pretextatos tanquam Consules sedentes nobilitas sibi sumisset*: Et *lib. 11.* *Occupant Tribuni plebis templum, postero die, Consules, nobilitasque ad impediendam legem in concione consistunt*.

II. Omnium primos Patricios *Nobiles* dictos fuisse, ex quo ipsis omnium primis existerit jus imaginum, ceterique honores, quibus nobilitas comparabatur, putat Sigonius *de nominib. Romanor. cap. 6.*, & *de antiq. jure Civ. Roman. lib. 2. cap. 20.* scribens: *Has autem imagines primi*

primi Patricii habuerunt, quod iis primum Curules Magistratus, ut Consulatus Censura, Prætura, Ædilitasque patuerunt, unde jus imaginum fuit; Itaque Patricii etiam primi Nobiles habiti sunt: At rectius profecto sensisse visus est Santinellus dicto cap. 11. ubi Patricios nobiles eorum tantum de causa & huiusmodi nomine designatos fuisse prodit, quia Patricii erant, nulla habita ratione sanguinis, aut Magistratus. Id enim non obscure comprobatur testimonio plebeji hominis apud Livium lib. 4. qui adversus Patricios in publica concione differens, pro communicandis inter ipsos, & Plebejos connubiis: Hoc, inquit, si polluit nobilitatem istam vestram, quam plerique oriundi ex Albanis, & Sabinis, non genere, non sanguine, sed per cooptationem in Patres habetis, aut ab Regibus lecti, aut post Reges exactos jussu populi. Ex eo fit etiam manifestius Sigonium errasse, quia ratione Curulium Magistratum, accedere non poterat Patriciis nobilitas, nisi post partam Reipublicæ libertatem, quo tempore Curules Magistratus investiti fuerunt. Profecto Titus Livius inter Regia insignia Sellam item curulem recensens, ea omnia ab Etruscis sumta sibi persuasum affirmat. Post Reges autem exactos tum Sellam Curulem, tum Regia indumenta Consules habuerunt, qui eodem historico teste lib. 2. omnia insignia primo tenuerunt. Multis itaque viris Patriciis nullo adhuc Curuli auctis Magistratu nobilitatem fuisse nemo ibit inficias. Sub initium partæ Reipublicæ libertatis Vitellii, & Aquilii nobilissimi juvenes a Livio lib. 1. appellantur, nec tamen alia ejusdem appellationis subest ratio; quam Patriciatus. Eandem ob causam C. Mutius adolescens nobilis ab eodem Livio vocatur lib. 4. quod serio expendens recitatæ dissertat. cap. 11. Santinellus: Addo etiam, inquit, quod hinc satis constare puto nobilitatem statim cum consequutum, qui e Plebejis inter Patricios lectus fuisset; ac recensendo tum Romuli, tum aliorum Regum in Patricios allectiones: Licet enim, ait, qui Civitate

tate Romana donabantur , Plebeji omnes essent , non pauci tamen fuere , qui inter Patricios a Regibus primum , deinde de lege lata ad populum , tandem ab Imperatoribus traducti sunt .

III. Illud potius dicendum est , ex jure imaginum non Patriciis nobilitatem accessisse , sed eorum nobilitatem per jus imaginum Plebejis fuisse quodammodo communicatam ; quod ex eo maxime patet , quod quum plebs alterum Consulem ex suo ordine fieri contenderet , Patriciorum nobilitatem participare velle dicebat , ut legitur apud Livium *lib. 6. Ex illa die in plebem ventura omnia , quibus Patricii excellent , imperium , atque honorem , genus , nobilitatem , magna ipsi fruenda , majora posteris relinquendo .* Ab eo tempore cum plebi aditus ad Curules Magistratus patuerit , nobilitas quoque a Patriciis communicata fuit , quod Sigonius recitato loco animadvertit : *Post autem , inquit , ubi plebs eosdem Patricios Magistratus est nata , tunc & ipsa imagines ponere , easque relinquere cum nobilitate posteris suis cepit .* Porro autem , qui eo tempore majorum suorum habebant imagines , ii *nobiles* : qui suas tantum , *noti* : qui vero nec majorum , nec suas , illi demum *ignobiles* appellati sunt . Quapropter jus imaginum non alium fuisse arbitror , quam notam nobilitatis : Quum enim imago a Magistratu gesto proficiscatur , ita ab imaginibus nobilitas illustrata est , ut ob id pro nobilitate sint positæ . Erat autem imago , ut præclare Polybius *lib. 6.* innuit , insignis alicujus Viri simulacrum , cujus similitudinem artificiose effictam , coloribus , pigmentisque adumbratam referebat , quam in insigniori , & celebriori parte domus positam ligneo armario includebant veteres . Quum itaque aliquis in gente , & familia claruerit , eo mortuo ejusdem simulacrum vultu , quam fieri poterat viventi per simile , a posteris excitabatur , ac servabatur in atrio , & loco , qui dicebatur *Tablinum* , seu *Tabulinum* ab imaginibus , quæ Tabulæ dicebantur pictæ , appo-
sito

sito nomine, titulisque, ac Magistratibus, quibus excelluerat. Eas imagines e cera fuisse aliquando præter Juvenalis testimonium, qui veteres caras *Satyra* 8. pro imaginibus sumit, ex Plinio etiam exploratum est *lib. 35. histor. cap. 2.* Ea itaque servandarum imaginum causa fuit, ut nobilitas generis, ac nominis ostentaretur. Atque is cæteris nobilior existimabatur, qui plures haberet; Quare apud Sallustium *de bello Jugurth.* homines veteris prosapiæ, multarum imaginum nominantur. Armario, quo servabantur, aliquis forte Servus præpositus, qui *Atrienſis* dictus, quot gradus alter ab altero distaret, aut speciatim alicujus inter ceteros clarissimi imaginem ad familiæ decus, elata virga ostentabat. Id spectavit Juvenalis, quum in nobilitatem Majorum imaginibus partam *Satyra* 8. inventus ita loquitur.

*Stemmata quid faciunt? quid prodest Pontice longo
Sanguine cenſeri piſtoſque ostendere vultus
Majorum? & stantes in curribus Æmilianos?
Et Curios jam dimidios, nasumque minorem
Corvini, & Gelbam auriculis, nasoque carentem?
Quid fructus generis tabula jactare capaci.
Fumosos Equitum cum Dictatore Magistrum.*

IV. Hujusmodi imagines ligneo ocluse armario in publicis solemnitatibus eleganti studio spectabantur ornatæ, ut designato loco indicat Polybius. In privatis quoque familiæ gratulationibus armaria patuisse significat Tullius *pro Sulla* illa ironia: *Domus erit, credo, exornata; aperientur Majorum imagines: ipse ornatum, & vestitum recuperabit.* Eo vero tempore ipsas prodire consuevisse ornatas lauro idem Cicero prodit. Sed præcipuus imaginum usus vigeat in pompa funerum, in quibus illæ proferebantur; Plinius enim *dicto cap. altero*: *Expositi, inquit, cera vultus singulis disponebantur armariis, ut essent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera.* Apertis namque armariis depromtæ imagines, longisque hastis im-

impositæ ut fercula solent triumphorum, longo ordine, & pompa ante Cadaver ferebantur, ut docet *Lipsius elect. lib. 1. cap. 29.* Harum usum præterea habuisse, qui Curules gessere Magistratus, Ædilitatem nimirum, Præturam, Censuram, Consulatum, Tribunatum Militum consulari potestate, Decemviratum ferendarum legum, Dictaturam, Magisterium Equitum, certius est, quam comprobari veterum Scriptorum testimonio debeat. Animadvertit autem in recitata dissertat. Santinellus, non eorum tantum Magistratuum imagines fuisse servatas, sed aliorum quoque, qui Curules non essent, imo, & Sacerdotiorum post latam legem Domitiam.

V. Ex hisce imaginibus quamvis cuique nobilitas patuisset, ea tamen inter Plebejas familias, præferebatur ceteris, cujus majores iis functi Magistratibus essent. Non ita tamen Patriciis, qui longe præstantiorem, quam ex imaginum jure quæsitam ostentabant; ac vel a Romulo, vel a sequentibus Regibus, aut Consulibus, Patres, Majoresque ciere poterant in Senatores, & Patres, & Patricios allectos. Præclaræ propterea Santinellus *recitata differtat. cap. 11.* scribit: *Poterant etiam Patricii imagines non habere; verum ad nobilitatem nonnunquam, vel semper illis suffecit ejus ostentare imaginem, cumque generis sui auctorem prodere, qui inter Patres virtute sua, vel a Romulo, vel a Tarquinio, vel ab alio quopiam, qui Patrum numerum auxit, allectus fuit: sic Sallustius de bello Jugurth., Sullæ familiam quamvis Majorum ignavia pene extinctam, Patriciam nihilominus ac Nobilem vocat; Sulla, inquit, gentis Patriciæ, nobilis fuit familia, prope jam extincta Majorum ignavia: idem testatur Vellejus lib. 2. Hic Sulla natus familia nobili, Sextus a Cornelio Rufino, qui bello Pyrrhi inter celeberrimos erat Duces, cum summiæ ejus claritudo intermissa esset, diu ita se gessit, ut nullam petendi Consulatus cogitationem habere videretur. Cicero pro Muræna de Servii Sulpitii gente, quæ Patricia fuit,*

fuit, quamvis nullis nota imaginibus : *Nihilominus, tua, inquit, nobilitas Servi Sulpiti, tametsi summa est, tamen hominibus litteratis, & historicis est notior, populo vero, & suffragatoribus obscurior. Pater enim fuit Equestri loco, avus nulla illustri laude celebratus; itaque non ex sermone hominum recenti, sed ex annalium vetustate eruenda est memoria nobilitatis tuæ.* Scite propterea eodem loco Santinellus addit : *Quoties Patriciorum, plebejorumque mentio fit, nunquam in Patriciis nobilitatis discrimen notatur; secus vero in Plebejis, quod sane probat Patricios omnes fuisse nobiles, plebejorum quosdam tantummodo.* Quod sane non obscure indicat Livius lib. 22. Tribus Patriciis petentibus P. Cornelio Merenda, L. Manlio Volsone, M. Emilio Lepido, duobus nobilibus jam familiarum Plebejis C. Attilio, Serrano, & Q. Ælio Lato : & Asconius in *orat. cont. Comp.* narrat sex competitors Ciceronem in Consulatus petitione habuisse, duos Patricios, P. Sulpitium Galbam, L. Sergium Catilinam, quatuor plebejos, ex quibus duos nobiles C. Antonium, & L. Cassium. Inde factum est, ut *Nobilis* vocabulum tametsi commune Patriciis, & Plebejis, qui Magistratus curules gessissent, Calvino nihilominus teste in Lexico Juris Civilis verbo *Nobiles*, Patricii nomen ipsa Plebejorum nobilitate honorabilius fuerit : *Factum, inquit, ut sui generis nomen sibi attribuerent.* Id ægreferebant Plebeji nobiles, quod præ ipsis pluris suam nobilitatem facerent. Quod ex Cicerone pariter constat in *orat. pro Sulla* ubi Torquatum ita alloquitur : *Sed tamen a te magnis causis nostræ necessitudinis monendum etiam, atque etiam puto : non possunt omnes esse Patricii : Si verum quæris, ne curant quidem, nec se æquales tui propter istam causam abs te antèiri putant.* Qua in re præcipuum argumentum aperit Santinellus, quod nempe ipsi quoque Plebeji nobiles inter Patricios cooptati fuerunt, qui propterea splendidiorem in Patriciis esse nobilitatem noverunt.

VI. Errat autem Streinnius *de gent. & famil. Rom.*

E

putans,

putans, Patricias familias, si nullis diu florissent Viris, qui curulibus functi essent Magistratibus, fuisse plebejis accensitas; cujus non admodum diversam sententiam tuetur Bodinus de Repub. lib. 2. cap. 8. censens, non fuisse ullam Patricii nobilitatem, nisi jus habuerint imaginum. Illi enim testimonium paullo ante a nobis allatum de Sullarum familia Santinellus objiciens scribit: *Non ideo tamen certum puto, quod Streinnius affirmat, Patricias familias, postquam diu nullis magnis viris florissent, plebejis accensitas fuisse. Hoc enim, quod unus ille, ut puto, asseruit, falsum declarat locus Sallustii citatus, qui Sullarum familiam, quamvis prope extinctam Majorum ignavia, tamen adhuc Patriciam dicit, neque nobilitatem, ut obscuraretur, amisisse putabatur, cum eandem familiam Sullarum nobilem, & idem Sallustius & Paterculus vocant locis citatis: Sed nec probatur opinio Onuphrii Panvini, qui de nominib. Romanor. cap. 3. affirmavit, Patricios alios fuisse nobiles, alios novos, qui scilicet nullas referre suorum Majorum imagines possent, fretus testimonio Ciceronis, qui Scaurum virum Patricium Senatus Principem, hominem novum nihilominus vocat, quod aliquot antea ætatibus familiæ suæ fortuna jaciisset: ex eo Sigonius quoque lib. altero emendationum, arbitratus est: aliquos Patricios, qui nullas Majorum habebant imagines, non fuisse nobiles. At quamquam memorati Scriptores Patricios nonnullos novos homines appellatos prodent, non tamen alios, quam Scaurum Senatus Principem memorant: cui tantum abest, ut novus esset hominis ignobilis nota, quæ tales reputabantur, qui nullas Majorum habebant imagines, ut idem a Tullio in oratione pro Muræna nobilissimus appelletur; opponaturque Q. Pompejo homini vere novo: Nec mihi unquam, inquit, minus in Q. Pompejo novo homine, & fortissimo viro virtutis esse visum est, quam in homine nobilissimo M. Emilio. Porro quum ipsum deinde novum hominem appellet in oratione pro Scauro, illique ad honores*

nones parandos præsidium fortunæ defuisse testetur, quod Asconio etiam dubitationem iniecit in eadem oratione; non intelligendus est, ut is ob intermortuam familiæ gloriā, nobilis minime esset, sed novus ob non gestos a suis Majoribus Magistratus: Proinde sibi ad parandos honores, æque, ac novis hominibus fuerat elaborandum: Quo sensu Ciceronem in oratione pro Muræna etiam de Servio Sulpicio viro antiquæ, Patriciæque nobilitatis loquutum fuisse dicendum est, ut censet etiam *recitata dissertat. cap. 11.* Santinellus, scribens: *Utrique enim Scauro, & Servio Sulpicio, quam nobili ob intermortuam familiæ gloriā æque ac novis laborandum fuit ad parandos honores, quæ una est ratio, per quam Patriciū aliquando novi videri potuerint.* Cæterum prætereundum non est, quod de eodem Viro Patricio scripsit Bodinus de Republica *lib. 3. cap. 8.* *Neque enim M. Æmilius Scaurus ab inopia generis claritatem sibi putavit ereptam, quin etiam gentis Æmiliæ, splendor illum ab accusatoribus gratiosissimus potentia vindicavit.*

VII. Ex eo quoque maxime patet nullum e Patriciis a jure imaginum duxisse nobilitatis inditium, quod ipsi soli erant ingenui, soli patres ciere poterant, solique gentem habebant, ut ostendit Sigonius *de antiq. jure Civ. Rom. lib. 1. cap. 7.* Idipsum P. Decius vir plebejus apud Livium *lib. 10.* cum adversus Patres loqueretur, ita demum intulit: *Semper ista audita sunt eadem, penes vos auspicia esse, vos solum gentem habere, vos solum justum imperium domi, militiæque; Æque adhuc prosperum plebejum, ac Patricium fuit, porroque erit.* Quamobrem dubium non est, quin, si gentem habere proprium, & solum, erat Patriciorum, ita ipsi soli eorum antiquam ingenuitatem ostenderent, ut se ab origine profiterentur ingenui: quam laudem nemini ex Plebejis, quamvis nobilibus, communicare voluerunt. Id sedulo expendens *in recitata dissertatione cap. 6.* Santinellus scriptum reliquit: *Attamen credi adhuc*

poteſt, quamvis gens dicat ſolum ingenuitatem, multum hinc acceſſiſſe ratos nobilitati ſuæ Patricios, ut hoc nomine ſe ab origine ingenuos profiterentur; hancque propterea laudem & quod ex illa jus, cum ceteris nobilibus nunquam communicaffe, quorum ingenuitatem, ut ut anti- quam ab origine non fuiſſe, videri voluerint.

VIII. Gentiles Scævola apud Tullium *topic. c. 29.* ita definit: *Gentiles ſunt, qui inter ſe eodem nomine ſunt, qui ab ingenuis oriundi ſunt, quorum nemo ſervitutem ſervivit, neque capite diminutus eſt.* Ex qua definitione Alciatus *in parergis juris lib. 1. cap. 12.* affirmat jus gentilitatis ſolis Patriciis competiſſe, ſed fuiſſe tum quoque ad plebem perductum. Sed Matthæus Weſſembecius *Imperii Rom. lib. 3. de jure Civit. Romanæ nu. 1. cap. 1.* Scite docet Gentiles primum proprie dictos fuiſſe Patricios *Inter ſe, qui eodem ex genere prognati eſſent.* Unde etiam *gentilitia ſacra, & gentilitia ſepulchra.* Interpers Ciceronis Boetius *in topic.* gentilitatem non aliunde dici arbitratur, quam ab ingenuorum antiquitate. Alciatus *in commentar. ad titu. ff. de Verbor. ſignificatione* eos minime reſellit, qui clarioris familiæ agnatos, Gentiles appellant. Antiquam propterea Patriciis ingenuitatem oſtendentes, quoniam ipſos tantum gentem habuiſſe conſtat, opus non habebant, ut ſe jure imaginum designarent nobiles, quo contra plebei indigebant, ut nobilitatem acquirerent. Hinc liquido patet, graviter erraſſe Caſſaneum in *Catalog. gloriæ mundi part. 8. conſuſ. 3.* cenſentem Gentilitatem iis fuiſſe, qui generis ſui imagines proferre poterant; Jus enim imaginum jam ſatis ex ſupra dictis conſtare arbitror nullum adhuc fuiſſe in Republica, quando Patricios ad generis ſui nobilitatem designandam, gentem, atque ingenuitatem habuiſſe liquet, quo tempore nondum cœperant plebei ſibi comparare nobilitatem per jus imaginum.

IX. De jure Gentilitatis, & Stirpe celebrem apud Cen-

Centumviros contentionem excitatam inter Claudios, & Marcellos Viros Patricios Cicero *lib. 1. de Oratore* commemorat, quum de eodem jure Centumviri sententiam, protulerint inter ipsos Patricios, qui de adeunda cujusdam liberti hereditate contendebant: *Quid?* inquit, *qua de re inter Marcellos, & Claudios Patricios Centumviri judicarunt, cum Marcelli ab Liberti filio stirpe, Claudii Patricii ejusdem hominis hereditatem, gente ad se rediisse dicerent? Nonne in ea causa fuit Oratoribus de toto stirpis, & gentilitatis jure dicendum?* In ea contentione Centumviros jura gentilitatis agnovisse docent quoque Sigonius *de antiq. jure Civ. Roman. lib. 1. cap. 7.* & Cassaneus *catalog. gloriae Mundi p. 8. conclus. 3.* Sed nihilominus præteritam a Cicerone latam a Centumviris sententiam merito dolet cum Balduino Santinellus: *Et vellem, inquit, equidem illæ orationes de utroque jure, vel etiam ipsum de hac causa centumvirale judicium, sententiaque extaret, tum sane rem satis dubiam dijudicare possemus:* Præterea jura gentilitatis fuisse jura hereditatum, & tutelarum, Balduinus *in leg. xii. tabular. cap. 30.* & indicato loco Matthæus Wessembecius existimant. Unde Patricii qui gentiles erant, fisco excluso, cujuslibet cognominis sui hereditatem gentilitio ad se trahebant jure, ut Alciatus citato loco opinatur. Quod ex duplici xii. tabularum lege colligi posse videtur; in quarum altera scriptum legitur: *Si Pater familias intestatus moritur, familia, pecuniaque ejus agnatorum Gentiliumque esto:* In altera vero: *Si furiosus existat, agnatorum, gentiliumque in eo pecuniamque ejus potestas esto.*

X. Alia longe diversa interpretatione habiti indigentiles apud Jurisconsultos fuerunt: inter quos, ut notat Balduinus *in leg. xii. tabularum cap. 30.* Res adhuc tota valde obscura est, atque implexa. Quidam enim putant gentiles eosdem, atque agnatos fuisse, alii omnino diversos. Alciatus *Juris Civilis parerg. cap. 13. Fuit, & alia*

alia gentilium in jure interpretatio, nempe, ut quemlibet significet Romano Imperio non subiectum, quia non jure civili, sed jure gentium vivit, quo fit, ut perinde sit, cum gentilem dicas, ac si barbarum. Id probat ex Theodosiano Codice leg. 1. de Nuptiis, cujus auctoritate idem innuit Marcus Velserus in sua de rerum augustar. historia lib. 4. ubi circa Theodosii ætatem censet, gentilium nomine Barbaros designari cœpisse. Postremis denique temporibus ex antiqua illa gentilitate profectum passim usurpatur vocabulum Gentilis hominis, quod vulgo est Gentiluomo, ut notat Cassaneus in catalogo gloriæ Mundi part. 8. conclus. 3. Quo designari nobiles in Italia, Gallia, Hispania, & alibi certissimum est. Sic Budeus in suis ad pandectas adnotationibus leg. final. ff. de origine juris lingua vernacula gentiles homines pro nobilibus usurpat, eique adhæret Tiraquellus de nobilit. cap. 2. num. 52. ; & paulo ante indicato loco Velserus in rem ipsam hæc addit : Hinc nimirum fluxit, quod cum Barbari postmodum in devictis Provinciis meliori quam Romani, jure uterentur (hoc autem probat quadam ex Ripuariis legibus) gentilitatis nomen existimationem induerit, paullatimque res eo prolapsa sit, ut gentiles homines pro nobilibus dicerentur, quæ in Italia, Gallia, item Hispania, quodammodo ad hoc ævi tenet: Tantæ autem existimationis id proinde vocabulum est habitum, ut Cassaneus pluris se facere pronunciaverit appellari gentiles homines, quam nobiles. Illud denique minime est prætereundum, quod sicuti ab antiqua gentilitate gentilis hominis vocabulum, quod ad nobilitatem designandam hodieque usurpatur, promanavit ; ita quoque ex antiquis imaginibus gentilitia stemmata derivasse, ac sumita pro nobilitatis insigniis auctor est idem Cassaneus : Imagines, inquit, erant insignia gentilium, quæ hodie arma dicuntur. De hujusmodi insigniis, & armis consule eundem in catalogo gloriæ mundi p. 1. Bartholum I. C. in tractatu ejusdem argumenti, Pompejum Rocchium de Insigni-

gnibus familiarum . Petrum Gritium Ælinum in Castillione , sive de Stemmatis Nobilitatis . Et Gasparum Bombacicum in libro , cui titulus : L' Araldo , ovvero dell' arme delle Famiglie : a quibus multa discere licet : quæ rem ipsam , breviter a nobis pertractatam luculentius illustrent .

*De Patriciorum Muneribus , atque seroatis
in iis suscipiendis ritibus .*

CAPUT IV.

SYNOPSIS.

- I. *Patriciorum , & Plebejorum munera . II. Patricii quomodo a Regibus in Senatum advocarentur . Iis omnium primis dicenda sententiæ jus erat . III. Ad ipsos dumtaxat spectabant auspicia . IV. Augures qui , & quot fuerint . V. Auspicia quomodo , & ubi captabantur . VI. Ne Patriciis turbarentur auspicia , inter ipsos , & plebejos vetita sunt connubia ; quæ deinde fuerunt promiscua . VII. A Patriciis primum Tribunis plebis auspicia concessa : & Quæ ? Postea cuilibet plebejo Magistratum sumentis . VIII. Patriciorum auspicia vera , & majora appellata . Reliqua plebejorum minora . IX. Patriciorum auspicia centuriatis comitiis captabantur . Centuriata Comititia Quæ ? X. Quando ad Patricios auspicia redibant . XI. Leges , quæ rogabantur in Tributis Comitiis Patricii servare non tenebantur usque ad Legem Valeriam , & Horatiam . XII. Patriciorum funerum pompa .*

I. **P**atriciorum patefacta origine , conditione , ac nobilitate præcipua , ad eorumdem munera illustranda progredimur . Romulus quum in sua Republica a plebe Patricios discrevisset , quid utrisque faciendum , curandumve esset , lege præscripsit : quod Dionysius *lib. 2. Po-*
stero-

sterorum memoria ita commendat : *Ut Patricii sacra curarent , Magistratus gererent , jus redderent , secum Rempublicam administrarent , res urbanas obirent* : Plebs vero his exclusa muneribus quaestorias artes iussa est exercere , agriculturæ nimirum , pecorique alendo operam dando , ut ejusdem Scriptoris testimonio docent *Panvinus de Civit. Romana* de Patriciis Plebe , Senatu , & Populo verba faciens , & *Tiraquell. de nobilit. cap. 2. num. 5. & 6.* idemque jampridem tradidit in *Thesæo* Plutarchus. Legem ipsam Regio jure sancitam , rogatamque a Romulo in curiatis Comitibus eundem publicis deinde consignasse tabulis in Capitolio fixis , ut cunctis palam fierent , atque patenter , tradit idem Dionysius , referuntque *Manutius de Legibus cap. 4.* & *Tiraquell. de Nobilitate* loco paullo ante recitato : ejus legis hæc verba sunt : *Patres Sacra , Magistratusque soli peragunto , ineuntoque : Plebeji agros colunto* . Quam quidem legem a ceteris deinde Regibus servatam fuisse ibidem tradit Manutius . Quare aliarum Urbium Conditorum exemplum Romulum sequutum fuisse prodit Dionysius , qui non aliter ab eo dispositam Romanam Rempublicam fuisse censet , quam Theseus Atheniensem disposuerat , de quo scribit Plutarchus ; primum in constituendo optimo Reipublicæ statu Nobiles a ceteris sejunxisse , illisque fecisse potestatem Magistratus ex suo Ordine creandi , administrandique leges ; tum pia religio-saque interpretandi , atque definiendi .

II. Sed antequam de his omnibus singillatim agamus , atque illa illustremus , quæ Patriciorum propria , vel eorum quædam plebejis progressu temporis communicata fuerunt ; de servatis per Patricios ritibus in publicis iis muneribus suscipiendis , exercendisque liceat nobis aliqua præfari . Multa enim fuere illorum jura prærogativa , quæ utpote majora , ac potiora nunquam plebs habuit . Et primo quidem illud est advertendum : Quando a Regibus in Senatum advocabantur Patricii , præco ad id institutus quem-

quemque suo, ac paterno vocabat nomine. Plebejos vero Ministri quidam cornibus bubulis concinentes in concionem contrahebant, ut docet Martinus Magerius *de Advocatia armata cap. 5. num. 208.* & Panvinus *de Civit. Roman.* In Senatum porro, & concionem acciti more veteri pro loci antiquitate & ætate sententiam dicebant: Sed præ cæteris omnium primi insequuto tempore Patricii dicendæ primo loco sententiæ jus habebant. Id colligi ex eo facile potest, quod ob vetustissimam, ac splendidissimam nobilitatem generis eum locum Anthemios, seu Anicios obtinuisset Claudianus significat in panegyri. *de Probrini, & Olibii Consulatu*:

————— *quancumque requiris*
Hac de Stirpe virum certum est de Consule nasci;
Per fasces numerantur Avi, semperque renata
Nobilitate vigent, & prolem fata sequuntur,
Continuum similem servantia lege tenorem;
Nec quisquam Procerum tentat, licet ære vetusto
Floreat, & claro cingatur Roma Senatu,
Se jactare parem: sed prima sede relicta
Anthemiis, de jure licet certare secundo.

Quem locum expendens Martinus del Rio *pag. 412.* arbitratur Aniciis propter generis nobilitatem illud a Senatu privilegium concessum, ut dicendæ primo loco sententiæ jus haberent; sed hujusmodi privilegium, quod ex recitatis Claudiani carminibus arguit, Poeta non scripsit, ut propterea verisimilius videatur illud jus fuisse Aniciæ genti tanquam antiquiori, ac præstantiori e Patriciis: quod & notat Benedictus Hæsternus *Prolegom. 14. ad vitam S. Benedicti Abbatis num. 2.*

III. In suscipiendis Reipublicæ Magistratibus Patricii soli habebant auspicia, nec aliter, quam auspiciato creabantur, quod ex ipsius Romuli instituto eos habuisse ex P. Decii viri plebeji oratione constat apud Livium, *lib. 10.*, qui adversus Patres in publica concione presatus

F

fuit:

fuit: *Semper ista audita sunt eadem, penes vos auspicia esse; vos solum iustum imperium domi, militiæque habere. Idem quoque liquet ex oratione Claudii viri Patricii adversus Plebejos habita apud Livium lib.6. ubi inquit: Penes quos igitur sunt auspicia? nempe penes Patres, nam plebejus quidem Magistratus nullus auspiciato creatur; nobis autem adeo propria sunt auspicia, ut non solum, quos populus creat patricios Magistratus, aliter, quam auspiciato creet, sed nos quoque ipsi sine suffragio populi auspiciato Interregem prodamus, ac privatim auspicia habeamus, quæ isti ne in Magistratibus quidem habent.* Hujusmodi captandorum auspiciorum morem lege præcipua Romulus instituit teste Dionysio lib.2. quando acceptis a Deo, ut putabatur, certis signis, advocataque concione, & indicatis auspiciis, Rex omnium consensu renunciatus est, quæ in posterum adeo religiose servata fuerunt, ut nemo aut Regnum assumeret, aut Magistratum iniret, nisi Deus auspiciis idem comprobaret. *Estque, inquit Auctor, hæc auspicii lex apud Romanos longo tempore observata non solum sub Regibus, verum etiam sublata Monarchia in Consulum, Imperatorum, ceterorumque Magistratuum legitimorum Comitibus.*

IV. Quum vero Romulus summus augur esset, ratus idcirco Magistratus omnes captatis auspiciis esse creandos, principio ea de re augurum Collegium instituit, ex singulis Tribubus, quæ tum tres erant, Ramnensium, scilicet, Tatiensium, & Lucerum: quod citato Romanarum antiquitatum lib.2. tradunt Dionysius, & Panvinus de Civit. Romana, & passim alii. Augur ab avibus, gerendoque dictus est, quod per eum avium gestus edicitur, sive ab avium garritu. Unde, & augurium: Auspicium vero ab aves spiciendo deductum est: nam, quod nos cum præpositione *aspicio*, apud Veteres sine præpositione *A, spicio* dicebatur, ut scite animadvertit eodem loco Panvinus, ubi de Augurum collegio verba facit. Hos Ci-

Cicero *lib. 2. de Legibus* : *Jovis Optimi Maximi* appellat *Interpretes*, & *lib. 3. Jovis Consiliarios*, utque *Administros*. Enimvero quum Juppiter signa, & auspicia mittere crederetur, ipsi sua quadam disciplina, quæ auguralibus libris continebatur, de iis judicabant, fausta ne, an infau-
sta essent : quodque ipsorum decrevisset Collegium, ut id ratum omnino haberetur, cautum erat ; ut docet *Gruchius de Comit. Roman. lib. 1. cap. 4.* At quamvis maxima, diu, constanterque ex Romuli præscripto auspiciis, Auguribusque veneratio habita fuerit ; Sub Lucio Tarquinio Prisco nihilominus post Attii Navii miraculum iis certe, ac Sacerdotio Augurum tantus honor accessit, ut deinceps nihil domi, militiæque, nisi auspicato, illisque consultis gereretur. Concilia populi, exercitus vocatio, summa rerum, ubi aves non admisissent, dirimebantur ; quemadmodum citatus notat Panvinus. Scriptor idem existimat Servium Tullium Regem, quo tempore in quatuor Tribus Urbem divisit, alterum Augurem Collegio adjunxisse, iisque postea sub Q. Apulejo Pansa, & M. Valerio Coss. anno Urbis conditæ CDLIV. rogatione Ogulnia quinque e plebe additis, ad novem fuisse auctos : quod in Commentariis Fastorum latius demonstrat de Pontificibus, & Pontifice Max. verba faciens. Is numerus usque ad Sullæ Felicis Dictaturam viguit. Quo tempore, ut ex Livio Florus in *Epitome lib. LXXXIX.* tradit, Sulla Augurum, Pontificumque ampliavit Collegium : adeout Augures quindecim essent, totidemque Pontifices. Tanta apud ipsos erat servandi arcana auguralis disciplinæ religio, ut ne illa posset cognoscere, qui in Collegium cooptatus non erat, semper Augures Sacerdotio potirentur, etsi maximorum criminum fuissent quandoque convicti, ut idem censet, ac refert Panvinus.

V. Augures propterea consulebantur, quum Patricii Magistratum inirent. Magistratum autem injussu fas non erat auspicia captare, ut Ciceronis testimonio probat

Gruchius de Comit. Romanor. *lib. 1. cap. 4.* Solebant autem ad captandos rerum eventus, avium volatus inspicere, ac ex eisdem per cetera auguralis disciplinæ signa Jovis voluntatem interpretari, quod erat præcipuum genus consulendi Deos, eorumque divinare sententiam. Auguralis disciplinæ signa quatuor fere generibus fuisse conclusa, recitato loco existimat Gruchius. Horum primum ex avibus: Alterum e Cælo; tertium ex terrenis quibusdam animantibus. Quartum denique ex diris. Ex avibus tripliciter observabantur signa. Ex volatu, ex occentu, ex tripudio, quod ex Cicerone *lib. 1. & 2. de divinatione* colligi facile potest. Ait enim: *Eademque efficit in avibus divina mens, ut tum hic, tum illuc volent alites, tum in hac, tum in illa parte se occultent, tum a dextera, tum a sinistra parte canant oscines.* Tripudio accipiebatur augurium ex pullis gallinaceis, quos inclusos in cavea Pullarii asservabant. Quibus e cavea eductis passus objiciebatur; tum ex pascendi ratione, ceteroque pullorum gestu augurium captabant Pullarii. Observata deinde ad Magistratum, a quo captare auspicia jussi fuerant, referebant. Cetera auspiciorum genera, ac signa, fausta, an infausta essent, quum Gruchius, & Panvinus indicatis locis latissime explicant, qui plura de his cupit eos consulat. Modum auguria sumendi, quam egregie ac diserte Livius *lib. 1. enarrat: Accitus*, inquit, *Numa, sicut Romulus, augurato in Urbe condenda Regnum adeptus est; & quoque Deos consuli jussit, inde ab augure, (cui deinde honoris gratia publicum id perpetuumque Sacerdotium fuit,) deductus in Arcem in lapide ad Meridiem versus confedit. Augur ad levam ejus capite velato sedem cepit; dextra manu baculum sine nodo aduncum tenens, quem lituum appellaverunt. Inde ubi prospectu in Urbem, agrumque capto Deos precatus, Regionem ab Oriente ad occasum determinavit; dexteram ad meridiem partes, levamque ad Septemtrionem esse jussit. Signum contra, quod lon-*

longissime conspectum oculi ferebant, animo finivit: tum lituo in laevam manum translato, dextera in capite Numæ imposita precatus est ita: Juppiter Pater, si est fas hunc Numam Pompilius, cujus ego caput teneo, Regem Romæ esse, ut tua signa nobis certa, ac clara sint, inter eos fines, quos feci. Tum peregit verbis auspicia, quæ mitti vellet; quibus missis declaratus Rex Numa de templo descendit.

VI. Ut autem ad Patriciorum propria auspicia redeamus; ea captandi adeo præcipuum Patriciorum jus erat, & in suscipiendis Magistratibus Religio, ut ne quovis modo turbarentur, plebique promiscua fierent, hæc lex in duas postremas relata tabulas constituta fuerit, teste Dionysio *lib. 2. : Ne Patriciis cum plebejis Romæ connubium esset*: Eamque ab Appio Claudio Decemviro adjecta fuit, ut in perpetuum Patres a plebe divelleret. Hinc Livius *lib. 4.* contentionem referens, publice susceptam a C. Canulejo adversus Patricios, ut lex de connubio promiscuo sanciretur: *Quas*, inquit, *quantasque res C. Canulejum aggressum? Colluvionem gentium, perturbationem auspiciorum publicorum, privatorumque asferre, ne quid sinceri, ne quid incontaminati: ut discrimine omni sublato, nec se quisquam, nec suos noverit*: In ea contentione longa satis oratione, iniquam de connubiis legem abrogandam esse Canulejus ita contendit, ut demum plebs maxime indignaretur *se invisam* Diis immortalibus agnoscere; quum nimirum jura connubiorum direnta fuissent a Decemviris ne auspicia, quæ sibi solum Patriciorum ambitio propria fecerat, incerta prole turbarentur: *Interroganti*, inquit Livius, *Tribuno cur plebejum Consulem fieri non oporteret? Ut fortasse vere, sic parum utiliter in præsens certamen respondit, quod nemo plebejus auspicia haberet, ideoque Decemviros connubium diremisse, ne incerta prole auspicia turbarentur. Plebs ad id maxima indignatione exarsit, quod auspiciari tanquam invisam Diis immortalibus negaretur posse*: Porro autem

autem hæc, aliaque similia adversus Patricios loquutus Canulejus, non ante finem contentioni fecit, quam victi tandem Patricii consensissent, ut lex de connubio promiscuo ferretur: rati contentionem de plebejis Consulibus simul a seditioso Tribuno promotam, totam, ipsum depositurum, aut post bellum dilaturum, contentamque interim connubio plebem, paratamque delectui fore. Lex itaque de connubiis quinto post anno, contraria rogatione abrogata est; Cujus victoria accensi alii Tribuni ad certamen, pro sua quisque rogatione summa vi pugnare cœperunt: tum crescente fama belli impedire Patriciorum Magistratum delectum, ac promiscue ex Patriciis, & Plebejis Tribunos Militum consulari potestate, aliosque Magistratus creare; de quibus infra sermonem habebimus.

VII. At ubi primum Plebejis licuit cum Patriciis inire connubia, simul ad Patricios capeffendos honores aditus patuit, & auspicia quoque habere cœperunt. Hæc a Patriciis concessa primum Tribunis plebis fuerunt, ut ipsi nimirum Tribunatum, quamvis Magistratus non esset, ut docent Livius *libro 3.* & Plutarchus *in questionibus*, auspiciato adipiscerentur: eo tamen auspiciorum genere, quæ e Cæli prospectu caperentur, ut arbitrantur Zonaras *lib. annalium 2.* & Sigonius *de antiq. jure Civ. Roman. lib. 1. cap. 20.* Quod recitatus Zonaras factum existimat M. Horatio, & P. Valerio Coss. exactis Decemviris. Quod, & Gruchius *de Comitibus Romanor. lib. altero cap. 4.* affirmat. Sed perperam arguit, Tribunis plebis auspicia fuisse, quod omnes Magistratus, auspicium, judiciumque habebant, fretus testimonio Ciceronis, qui *lib. 3. de legibus*, legem ponit: *Omnes Magistratus auspicium, judiciumque habent.* Quam de Patriciis dumtaxat Magistratibus arbitror esse intelligendam, nec ad Plebis Tribunatum extendendam: quum, ut supra demonstravimus, Livius, & cum eo Plutarchus Magistratum esse negent. Utcumque vero plebis Tribunis auspicia accessis-

se

se Gruchius censet, certum est, ipsos jus obnunciandi habuisse, & reliquos plebis Magistratus, ea solum auspicia, qui de Cælo signa caperent, quod idem Gruchius designato loco non diffitetur. *Concedendum est*, inquit, *non modo Tribunos plebis, sed etiam reliquos Magistratus minores, auspicia, ut de cælo servare possent habuisse.* Et egregie quidem Sigonius lib. 1. cap. 7. docet: *Ubi primum in partem patriciorum Magistratum venit, ut Consulatus, tum vero ad plebem ita translata auspicia sunt, ut & auspicio crearentur, & ipsi auspicarentur.* Cujus rei confirmandæ, gratia perspicuo Livii loco ex lib. 7. utitur, quo testatur, primum ex plebe Consulem Genucium creatum, licet dissentientibus Patribus Magistratum sumsisse.

VIII. Illud tamen inter Patriciorum, Plebejorumque Magistratus intercedebat discrimen, ut Plebeji auspicia solum captarent ex observatione de cælo, non vero Augures, aut Pullarios adhibere possent, atque consulere. Quæ vera dicebantur auspicia. Unde, inquit Gruchius: *Itaque possumus uno modo cum Cicerone dicere omnes Magistratus auspicia habuisse, alio modo, cum T. Livio negare plebejos Magistratus auspicia habuisse, quia suis actionibus instituendis Augures, Pullariosque non adhiberent, quæ erant vera auspicia.* De re ipsa Sigonius lib. 1. cap. 20. *Id enim ait proprium erat Magistratum Maiorum, quos habebant Patricii.* Quamobrem illi Magistratus auspicio creari dicebantur, qui vera habebant auspicia, qualia re ipsa erant, quæ habebant Patricii. Propterea id etiam promanavit auspiciorum discrimen, ut alia essent *majora*, quæ in majoribus Magistratibus, Censura nimirum, Prætura, & Consulatu, captabantur; alia *minora*, quæ adhibebantur in reliquis. Unde auspicia, Magistratus ipsos inter se distinxerunt, ac segregarunt, de quibus Sigonius loco paullo ante recitato sic scribit: *Ut enim auspicia alia majora, alia minora, sic Magistratus partim majores, partim minores: majores, qui majora auspicia habuerint, ut*
Con-

Consules, Prætores, Censores; Minores, qui minora, ut reliqui. Gruchius vero Patriciorum auspicia ita designat. Maxima sunt Consulum, Prætorum; reliquorum Magistratuum minora sunt. Quare majora auspicia magis rata habebantur, quam minora; quod ex libris Messalæ, & Tuditani commentariis prodidit Gellius lib. 13. Animadvertit insuper Gruchius, quod auspicia majora, quemadmodum maximi in Republica momenti erant, ita magis iusta, ac legitima censebantur illa, quæ talibus auspiciis, quam quæ minoribus auspiciis gererentur.

IX. Porro majora hæc auspicia pro Patriciis, Majoribusque Magistratibus sumendis instituta, centuriatis captabantur Comitibus; in quibus solum Patricios creari Magistratus mos erat; unde Gruchius recitato loco scribit: *Comitia centuriata habere, majorum tantum Magistratuum erat; quo fit, ut auspicia majora Comitibus accommodata essent; ideoque Comitibus centuriatis fieri solebant, si quid maxime firmum, ac sanctum esse Romani vellent.* In iis de ipsorum Magistratuum imperio leges ferebantur, ut ex Ciceronis oratione altera in Rullum constat: cuius locum Gruchius illustrat. Demum iudicii causa exercendi habebantur, quod Cicero de Divinat. 11. 35. his innuit verbis: *Fulmen sinistrum, auspiciis optimum habemus ad omnes res, præterquam ad Comitibus, quod quidem institutum Reipublicæ causa est, ut Comitiorum, vel in iudiciis populi, vel in iure legum, vel in creandis Magistratibus Principes Civitatis, essent interpretes.* Centuriata Comitibus jamdiu a Servio Tullio Rege instituta fuerunt, in quibus populus universus per classium divisus centurias suffragium ferebat, itaut centuriatim suffragia colligerentur, & quod plures centuriæ decrevisset, id ratum haberetur. Ut fuse docet eodem de Comitibus Romanorum libro allatus Gruchius, referuntque Panvinus de Civit. Roman. & de Fastis pag. 13. itemque Manutius apud Grævium tom. 2. p. 2.

X. Illud tandem scire juvat, id jus perpetuum sibi Patricios defendisse, ut cum nulli in Republica essent Patricii Magistratus, ad ipsos redirent auspicia, quod sequentibus verbis explicat Sigonius lib. 1. *de antiq. jur. Civium Rom. cap. 20.* Nil aliud erat, nisi, ut Patricii ipsi coirent, atque auspicato, qui comitia rogandis Consulibus haberent, Interregem proderent. Huc spectat, & Livius lib. 4. Patricii, cum sine curulibus Magistratibus Republica esset, coire, & Interregem creare. Et Cicero ad Brutum epist. 5. Dum unus erit Patricius Magistratus, auspicia ad Patres redire non possunt. Et illud Pediani in Miloniana: Cum mense Januario nulli, neque Consules, neque Prætores essent, & Pompejus, & T. Munatius Tribunus plebis referre ad Senatum, de Patriciis convocandis, qui Interregem proderent, non essent passi. Quum itaque Cicero lib. 2. de legibus, & Livius lib. 6. auspicia penes solos Patricios fuisse dicant, eos Gruchius de Comitibus Romanorum lib. recitato cap. 4. putat esse intelligendos, quando nullo in Republica Patricio existente Magistratu ad Patricios auspicia redibant. Ejus verba hic referre lubet, quo magis magisque rem ipsam illustrent: Ex eo opinor loco satis apparet, quod diximus, non aliter fuisse penes Patricios auspicia, quam si nullus esset Patricius Magistratus, ut Interrex prodendus esset, vel quia exitu anni subrogatus non essent novi Magistratus, vel quia a Senatu judicatum esset, renovanda esse auspicia. Hinc ex Livio quoque constat lib. 5. Consulibus morbo implicitis renovata fuisse auspicia per Interregem, quo tempore cum ex S. C. Consules se Magistratu abdicassent, creatus fuit Interrex M. Furius Camillus.

XI. Satis hætenus de his ritibus dictum puto, quibus in suscipiendis Magistratibus Patricios usos liquet. Nunc breviter alia eorundem jura prærogativa referemus, ne qua dissertationi nostræ pars desit, ac diligentia. In primisque nulla Patricii adstringebantur lege, quæ lata,

non esset in centuriatis comitiis, ut supra monuimus. Quæ enim tributis Comitiis, aliove modo rogabantur, Plebeji solum servare cogebantur, ut docet Manutius *de Legibus cap. 5.* Tamen non diu Patricii gavisi fuerunt huiusmodi jure, quum enim plebs eandem vim, atque conditionem utrisque legibus esse voluerit; lege Valeria Horatia Patricii quoque coacti fuerunt eas servare leges, quæ tributis latæ essent Comitiis; Par siquidem, æquumque erat, ut quemadmodum leges, a Patriciis centuriatis Comitiis rogatas populus universus servabat, ita latis tributis Comitiis, in quibus, quandoque ipsimet Patricii suffragia Plebejis præstabant, & ipsi obsequerentur: *Idemque satum, non longe post, inquit Manutius, subire coacti fuerunt, ut plebiscita, quæ magno temporis intervallo, solum Plebejos, quorum Magistratuum leges erant, ligabant, Patricios quoque, lege per Hortensium Dictatorem lata, ligarent.* De ea Pomponius noster Jurisconsultus in *leg. 2. §. 8. ff. de origin. jur.* sic ait: *Deinde cum essent in Civitate lex xii. tabularum, & jus curule, & legis actiones, plebs a Patribus per discordiam secessit, sibi que jura constituit, quæ jura plebiscita sunt appellata. Reconciliata mox cum Patriciis plebe, quia multæ, ac graves de Plebiscitis discordiæ in dies singulos suboriebantur, ut communi Reipublicæ quieti consuleretur, placuit universis ea haberi, atque servari pro legibus ex lege Hortensia. Ita factum est, ut inter plebiscita, ac leges modus constituendi interesset, potestas autem eadem esset.* De re ipsa agunt Pighius *Annalium Roman. lib. 1. pag. 386. & 409.* & Augustinus *de legibus in Hortensia.*

XII. Nec minori demum decori erant ritus, qui in Patriciorum funeribus servabantur; quique ab ipsis tantum ea occasione adhiberi consueverunt, ad Plebejorum discrimen. Ubi primum Vir patricius fato cessisset, mox ad fores ejusdem domus per Libitinarios in funeris signum cupressus deponebatur; de qua arbore Virgilius 6. *Æneid.*

— Et

————— *Et ferales ante cupressus
Constituunt . . . . .*

Morem ipsum ad Patricios dumtaxat spectasse indicat *Lucanus lib. 5. de Bello Pharsalico.*

Et non plebejos luctus testata cupressus.

Unde tantum ubi Patriciis exequiæ parabantur, cupressus spectabatur affixa, ut refert Kippingus antiquitatum Romanar. *lib. altero cap. 1. num. 4.* Eo signo ad fores posito, septem inde diebus domi asservabatur cadaver; quo tempore frequens quotidie erat Cognatorum, Amicorum, Proximorumque ad luctum accessus; Die vero octava voce præconis funus per Urbem indicebatur; cujus verba recitato loco hunc in modum prolata fuisse scribit Kippingus: *Exequias Tito Tejo, Sejo Cajo, quibus est commodum ire, jam tempus est.* Ad ordinandam inde funeris pompam Designatores aderant, qui hoc præ ceteris studiose agebant, ut cum honore defunctus efferretur: adeoque indiculo inscripta omnium nomina recitabant, locumque, quo quis prosequi funus debebat, assignabant. Horum Designatorum meminerunt etiam Seneca *lib. 6. de Benefic.* Cicero *lib. 4. ad Atticum epist. 3.* atque Horatius *lib. 1. epist. 7.* quos hodie vocamus *Cæremoniarum Magistros*, ut apposite notat Jacobus Nicolaus Loensis *lib. 3. Miscellaneorum.* Hi Ministros atratos habebant, quos *Littores atratos* vocat Horatius eadem epistola:

————— *Dum ficus prima calorque
Designatorem decorat litforibus atris.*

De Sacris curatis a viris Patriciis.

CAPUT V.

SYNOPSIS.

- I. *Jura Sacrorum duplicis generis, alia publica, alia privata. Publica, qui curarent, eorumque nomina.* II.

Sacerdotiorum ratio in octo partes a Numa Rege distributa: Alia diu, solique habuere Patricii. Aliæ Plebi fuerunt communicata. III. Flamines qui, & quot essent? Qui Patricii erant majores dicti, reliqui minores & Plebeji. IV. Flamen Dialis ex Majoribus primus, ejusque religio, & munus. V. Flamines Martialis, & Quirinalis Qui? Flaminum apices. VI. Pontifices a Numa instituti ex Patriciis primum, postea & Plebe quoque delecti. VII. Inter eos Pontifex Maximus semper erat Patricius. Munus Pontificum. VIII. Rex Sacrificulus exactis Regibus institutus perpetuo Patricius fuit. IX. Sacrorum Duumviris abrogatis ad custodiendos libros sybillinos Decemviri Sacrorum inuncti; lidem Patricii; & quamdiu. Quale eorum munus? X. Patriciorum jura sacrorum privata, an cum Plebejis communia? XI. Isis Patricia non particulare Patriciorum delubrum, sed Numen Ægyptiacum a Vico patricio, in quo posita erat, denominata. XII. Isidis nomine omnes Ethnicorum Dii nuncupati.

I. **Q**Uoniam proximo capite de singulis Patriciorum muneribus singillatim agere polliciti sumus, nunc promissum implentes de cura Sacrorum ipsis, nascente Civitate, futura Gentium Domina, ab eorum Patre, & institutore Romulo, commissa, sumamus initium. Et primum quidem animadvertimus, duplicis generis fuisse Romæ sacrorum jura: alia publica, privata alia. Utrumque genus Sexti Pompeji auctoritate Sigonius de antiq. jure Civ. Romanor. ita designat, & illustrat lib. 1. cap. 8. *Publica censet Sextus Pompejus ea, quæ publico sumptu pro populo fierent, quæque pro Mœnibus, Pagis, Curtiis, Sacellis; Privata, quæ pro singulis hominibus, & familiis.* Sacra publica eorum Deorum cultum respiciebant, quos Romulus ritu publico inter Deos indigenas ad-

adscivit. Religio enim, Cicerone teste *de Legibus* 2. vebat Deos sive novos, sive alienigenas, nisi publice a Romanis adscitos, coli: Iis propterea vel singulis, singulos, Sacerdotes assignatos; qui eorum sacra curarent, vel omnium promiscue Deorum, cæremoniarumque omnium colendarum rationem tenuisse omnes sequenti Capite putat Sigonius. Ex iis omnium antiquissimi erant Luperci, jampridem ab Euandro ante Ænæ in Italiam, adventum instituti, cum Collegio, & templo Patri Lico in Monte Palatino, loco inibi congruente invento, quem Romani *Lupercal* appellabant; Unde, & iis nomen factum apud posteros. De quibus scribit Dionysius *lib. 2.* Curabant ibidem sacra Panis, sive pania sacrificia; exinde sacra ista *Lupercalia* dicta, quæ a Romulo, & Remo in signum lætitiæ celebrari, adhibitis quibusdam superstitionis cæremoniis, consuevisse, docet Panvinus de Civitate Romana, ubi agit de Lupercis. Erant & Potitii, & Pinarii, ab eodem Euandro Herculis Sacerdotes creati, qui ut grata ei sacra facerent, familiæ duæ sunt delectæ, quæ Græcos ritus ob id didicissent, eodem teste Dionysio *lib. 1.* His proximi habebantur Fratres aruales XII. Tres item Augures, de quibus supra mentionem fecimus. Aruspices VIII. & Curiones XXX. a Romulo illati. Fratres aruales in memoriam Accæ Laurentiæ nutricis suæ Romulus instituit, quæ cum duodecim liberos suscepisset, atque ex iis unum amisisset, ut Matris dolorem leniret, quo gravissime afflictabatur, sese Accæ filium in locum demortui subrogavit, arvalibusque adjunxit fratribus, quos sacra fecisse, ut arva fruges ferrent, Varro *de lingua Latina lib. 1.* testatur. Iisdem coronam spiceam vitta alba colligatam fuisse Sacerdotii insigne, citato loco narrat Panvinus. Curiones Curiarum Sacerdotes dicti, Deos cuique Curiarum assignatos colebant, singulisque eorum unus ex illis præsidebat; ipsa denique sumptus ex publico ærario tribuebantur, ut docent Donatus de Civitate Romana, Panvinus ibidem, &

Kip-

Kippingus *antiquit. Roman. lib. 1. cap. 12.* Tandem, quos Sodales Titus Tadius Sabinorum Rex Romuli socios dedit, *Sodales Titii* nuncupati, qui ea de causa instituti sunt, ut Sabinorum sacra retinerent, de quibus scribit Cornelius Tacitus *lib. 1. cap. 1.*

II. His Sacerdotiis, aliisque postmodum Romæ institutis, quæ infra recensuimus, suum, quibusque ordinem, atque discrimen Numa Pompilius Romuli successor constituit. Is enim divini juris, cujus auctorem vocat Livius *lib. 1.* humanique consultissimus, nulla licet bellica laude insignis, non minus tamen Civitati pace, quam Romulus bello profuit. Urbem siquidem, cum vi, & armis conditam, populo refertam vidisset, jure, moribus, legibus, & religione de integro renovare statuit. Unde primum universam Sacerdotiorum rationem in partes octo distribuit, quorum quædam a Romulo, ut supra enarravimus, quædam ab se instituta fuerunt; nimirum in Curiones Flamines, Tribunum Celerum, Augures, Vestales Virgines, Salios Palatinos, Fæciales cum Patre patrato, ac postremo Pontifices, ut referunt Panyinus de Civitate Romana de ipso Numa differens, & Sigonius *lib. 1. cap. 19.* Hæc omnia primum habuisse Patricios, tum ex Romuli instituto, qui sacra eos peculiari munere curare jussit, tum insequuto tempore, nemo est qui dubitet. Quum vero postmodum Plebs Patricios Magistratus obtinere coepisset, quædam etiam sacra eidem fuerunt communicata, ut una cum Patriciis illa faceret, atque curaret. De quorum Sacerdotiorum ratione Sigonius paullo ante recitato loco: *Illud porro, inquit, Sacerdotum omnium proprium fuit, ut nec imperium, nec potestatem haberent, ut perpetui essent; tam ex Plebejis, tam ex Patriciis familiis fierent, & ut a Collegio cooptarentur.* Verum quædam ex Sacerdotiis tam a Romulo, & Numa institutis, quam a sequentibus deinde Regibus, investis adeo propria Patriciorum fuere, ut plebs ea nunquam sibi vindicare quiverit;

verit ; de quibus recitato loco Sigonius hæc habet : *Nunc illud tantum admonuisse satis ; plebem , cum omnia fere Patriciorum jura esset consequuta , illud tamen impetrare nunquam potuisse , ut aut Interregem ex se , quemadmodum antea dixi , aut Flamines Majores , Dialem , Martialem , Quirinalem proderet ; aut Regem Sacrificulum faceret ; aut in Sodalium Titiorum collegium cooptaretur , quos locos , ut integros , usque ad hæc tempora Patricii possederunt . Idem etiam censent Ezechiel Spanhemius ad *Constit. Antonini Pii de statu hominum exerc. 1.* & Petrus Servius in *juvenilib. feriis capite altero .**

III. His necessario præmissis , ne inter sacra , quæ uni Plebi patebant , cura supervacua vagaretur oratio , nunc ad illa enarranda Sacerdotia , & Sacra progredimur , quæ partim ad Patricios tantum , partim ad Plebem spectabant : vel quæ licet fuerint Plebi communicata , principem tamen in iis locum Patricii obtinebant . Ac , ut a Flaminibus sumamus exordium ; Flamen nomen erat illius , qui alicui peculiari Deo sacratus ipsi unice sacra peragebat ; a quo etiam nomen obtinebat , ut docent Panvinus de Civitate Romana de Flaminibus disserens , lateque Norisius in *Cenotaphiis Pisanis dissert. 1. cap. 4.* Flamines vero ab infularum , ac pileorum gestatione appellatos fuisse , narrat Dionysius *lib. 2.* sed a filo potius , quo caput cinctum habebant , ejus nominis ductam rationem cum Varrone *lib. 4. de lingua Latina* arbitratur recitato loco Panvinus . Suas ipsi habebant uxores , quæ Flaminicæ vocabantur , a quibus facere divortium nunquam licebat , propriosque habebant administratos ; iidem creabantur populi suffragiis , ac deinde certis adhibitis cæremoniis , caputisque auspiciis a Pontifice inaugurabantur . Principio tres Flamines Numa Pompilius instituit , nimirum Dialem , Martialem , & Quirinalem : Insequuto autem tempore numerus usque ad duodecim ex Plebe auctus fuit . Sed hos inter illud semper discrimen intercessit , ut tres illi

a Nu-

a Numa instituti *Majores* dicti fuerint; Reliqui vero *Minores*: propterea quod primi Patricii, reliqui Plebeji essent, ut docet Sixtus Pompejus *de verborum significatione lib. 16. verbo Majores*. Hinc Clodium Virum Patricium, Cicero in oratione pro domo sua reprehendens, tanquam a Plebejo homine adoptatum: *Probate*, inquit, *genus adoptionis: jam omnium sacra interierint, quorum custodes vos esse debetis, jam Patricius nemo relinquetur. Cur enim quisquam vellet Tribunum Plebis se fieri non licere? Angustiores sibi esse petitionem Consulatus, in Sacerdotium cum possit venire, quia Patricio non sit is locus, non venire? ut cuique aliquid acciderit; quare commodius sit esse Plebejum, simili ratione adoptabis. Itaque populus Romanus brevi tempore neque Regem Sacrorum, neque Flamines, neque Salios habebit, neque ex parte dimidia reliquos Sacerdotes.*

IV. Maximus, hos inter, Flamen Dialis habebatur; post hunc Martialis; deinde Quirinalis. Dialis enim Jovi sacratu illius sacra curabat, eratque ejus assiduus Sacerdos, teste Livio *lib. 1.* Ne illius sacra negligerentur, aut differri possent, manere extra Urbem illi non licebat, ut idem affirmat Livius *lib. 5.* Quinimo ne ulla discedendi ab Urbe esset occasio, equo vehi ille non poterat. Multæ erant leges eidem præscriptæ, quibus facienda Jovi sacra enunciabantur; Ad sex supra xx. recenset Panvinus de Civitate Romana de Diali Flamini sermonem habens. Uti reliqui Flamines, ita Dialis uxorem habuit, suosque Ministros, Ministrasque ad sacra peragenda, qui omnes *Flaminii* nomine vocabantur; Alio vocabulo & *Camilli* ab antiquis sunt appellati. Quod Flaminus Camillus puer ingenuus Patrimus, & Matrimus Diali Flamini sacrificanti ministraret, ut notat citato loco Panvinus de quindecim Flaminibus agens. Erat, & Flaminia Sacerdotula, quæ Diali Flaminicæ ministrabat; Flaminus item lictor, qui Diali Flamini causa sacrorum præsto erat, memoratur ab Festo.

Festo. Præter sacra Jovi constituta Diales Flamines auspicabantur vindemiam, vinum legebant. A Numa, usque ad Marii, & Sullæ Felicis tempora perpetua continuataque serie semper exstiterè Diales Flamines, quorum postremus Lucius Cornelius in seditione Civili Cinnæ, & Octavii occisus est in Magistratu. Post hunc, quum Cæsar, qui postea Dictator fuit, id Sacerdotium assumisset, non longe post a Victore Sulla, & Sacerdotio, & Uxoris dote mulctatus est; itaut nullus deinceps Flamen Dialis inauguratus exstiterit, usque ad finem Imperii Augusti Cæsaris. Anno autem plus minus centesimo, postquam id Sacerdotium vacaverat, Flamen Dialis inauguratus est Ser. Cornelius Maluginensis; eumque ex ordine multi subinde sequuti fuerunt Diales Flamines ad novissima Imperii tempora, quibus cum reliquis antiquæ superstitionis Sacerdotiis, id quoque sublatum est, ut veterum Scriptorum testimonio refert memoratus Panvinus de Flamine Diali verba faciens.

V. Alter a Numa Flamen institutus, Martialis dictus; ut Livius, & Dionysius tradunt: quamvis Romulo ejus originem Plutarchus attribuat, quod Romuli pater is creditus sit: Martis ille sacra curabat; ipsumque Patricium, & majorem Flaminem fuisse, ideoque Martialem, dictum, quia Marti immolabat, tradit Sertorius Ursatus *de nomin. Roman. apud Grævium tom. 2. pag. 714*. Panvinus de eodem differens saxum Marti inscriptum refert, in quo ejus Sacerdotio functus legitur C. Junius, cujus gens ante Cæsarem Dictatorem erat plebeja. Verum, ne quid ex hac inscriptione dubium suboriat; Flamines majores omnes fuisse Patricios, animadvertit ab eodem Cæsare Juniam gentem inter Patricios allectam, ex eaque C. Junium id Sacerdotium gessisse. Huic Tertius e Majoribus, idemque Patricius, Flamen Quirinalis succedit, quem a Numa in honorem Romuli Urbis parentis, & Conditoris institutum ab nomine Quirini, quod Romulo

H

post

post mortem est inditum, dictum, tradunt memorati Scriptores, & Alexander ab Alexandro *dier. genial. lib. 6. c. 12.* de quo frequens in Livio, Sexto Pompejo, & Varrone occurrit mentio. Omnes hi Flamines præter cetera sacerdotalia indumenta, utebantur apice: quo iis solummodo uti fas erat, qui alios dignitate præstarent; quod insigne Servius *Æneid. x.* scite explicans: *Dicitur apex*, inquit, *virga, quæ in summo pileo Flaminum, lana circumducta, filoque erat colligata.* Flaminis vero Dialis apex ceteris Majoribus Flaminibus honorabilius erat insigne, & *pileus Albogalericulus* dicebatur, quod fieret ex hostia alba Jovi cæsa, cui affigebatur apex virgula oleagina, ut ex Sexto Pompejo, & aliis discimus.

VI. Tres itaque isti majores Flamines, tametsi non essent Pontifices, in Pontificum erant nihilominus adscripti collegium: & si quando de re aliqua apud Pontifices agebatur, simul ipsi quoque Judices assidebant causæ, quæ ad Pontifices delata esset; quod ex Ciceronis oratione pro Domo sua, quæ ad Pontifices habita est, intelligi facile potest. Ad horum namque Collegium delatum erat de Domo, a Clodio consecrata iudicium. Unde idem Cicero diserte scribit: *Orationem Pontifices, & vos Flamines, etiam tu Rex sacrificulus discere ab homine gentili tuo, quam ille gentem istam reliquit.* Fuerunt præterea Pontifices ab eodem Numa ex Patriciis primo delecti, ut docet Dionysius *lib. 2.* Principio quatuor tantum erant, quibus alii quatuor e Plebe additi fuerunt anno CCCCLIV., quo magna Patriciorum contentione se in horum collegium cooptari Plebs obtinuit, referente Livio *lib. 10.* Hic numerus usque ad Sullæ Felicis dictaturam mansit; qui adversæ partis factionibus cæsis, arrepta Dictatura, inter cetera, quæ aut abrogavit, aut addidit, Pontificum collegium, usque ad quintum supra decimum numerum ampliavit, ut ex Livio tradit Florus in Epitome *lib. 89.* Ex hoc tamen incremento evenit, ut primores ille octo Pontifices,

tifices, & qui eorum in locum subrogabantur, *Majores* sint deinceps appellati, reliqui vero septem, *Minores*, ut Panvinus *lib. 5. Fastor.*, & Lætus *de Sacerdotiis cap. 10.* produnt. *Majores* non dissimili a Flaminibus ratione dicebantur Patricii; *Minores* plebeji, ut refert Gutherus de *vet. Jur. Pontific. lib. 1. cap. 17.* Eorum creatio spectabat ad Populum, ad quem, & jus ipsos sufficiendi, (quod a Numæ temporibus ad Collegium pertinebat teste Dionysio *lib. 2.*) transtulit Gneus Domitius Tribunus plebis anno U. C. DCL. auctore Suetonio *in Nerone cap. 2.* quod notavit, & Gruchius *lib. 1. de Comitiis Romanor. cap. 4.*

VII. Inter eos Supremæ auctoritatis erat Pontifex Maximus, qui ex eorum Collegio populi suffragiis creabatur. Illis, inter cetera munera, quæ ad Religionis interpretationem spectabant, jus erat eligendi Vestales Virgines, in easque de crimine aliquo convictas animadvertendi; quod ignem æternum, iis custodiendum datum, an ipsæ optime illum custodirent, debebant inspicere; de quibus omnibus diligenter, ac erudite agit Pitiscus verbo *Pontifex Maximus*. Is veterum Scriptorum testimonio ostendit initio diuque in Pontificem Maximum Virum Patricium fuisse delectum, donec ejus Collegii communicatis Plebi honoribus, legi plebejus quoque homo cœperit. Omniumque primum ex plebe Pontificem Maximum inauguratum fuisse Tiberium Cornuncanum sub anno ab Urbe condita D Florus in epit. Livii *lib. 18.* indicat. Porro tum Pontificis Maximi, tum etiam ceterorum Pontificum peculiaria munera, quæ idem Pitiscus brevi serie complectitur, ejusdem verbis hic Lectoribus exhibere lubet, ne quid prætereamus, quod susceptum argumentum illustret; addatque simul pretium operæ: *Erant Pontifices summæ auctoritatis; nam de omnibus causis ad sacra pertinentibus judicant, tam inter Magistratus sacros, quam inter privatos homines, novasque leges de Sacris arbitratu suo condunt, sicuti desistuntur scriptis legibus, & Magistratus,*

penes quos cæremoniæ sunt, ac sacrificia, Sacerdotesque omnes examinant, Ministrosque quoque Sacrorum in officio continent, ne quid præter solemnes ritus faciant, a profano etiam, & imperito vulgo consuluntur de cultu Deorum, Geniorum, aliorumque. Quod si quem animadvertunt præscripta sua contemnere, eum mulctant pro delicti magnitudine. Ipsi nullius potestati sunt obnoxii, nec tenentur ad reddendam rationem vel Senatui, vel Populo. Quod vero ad illorum ornamenta pertinet, ex iis præcipuum erat quoddam *Suffibulum*, quod quidam censent fuisse capitis velamen, quod fibula necebat, ne sine lege desueret, aut caderet. Id Festus ita describit: *Suffibulum est vestimentum album, prætextum, quadrangulum, oblongum*. De eodem agunt, & Ferrarius *de re vestiariæ. cap. 46.*, & Gutherus *de vet. jur. Pontific. lib. 1. cap. 19.* Proprium quoque eorum erat indumentum pallii genus, quod *Tutulum* vocabant, a tutando capite dictum. Idem, cum immolabant, ipsi inducebant, ut notat citato loco Gutherus; traditque Pignorius *de Servis cap. 20.*

VIII. Prioribus Sacerdotiis, de quibus hucusque verba fecimus, Regibus exactis, alia quoque præstantia adjecta fuerunt, quæ non secus, ac antiquiora per Viros Patricios gerebantur. Ex additis omnium primum, insigniusque Sacerdotium, eorundem Sacrorum, quæ ab ipsis Regibus factitabantur, curam habebat: Unde & huiusmodi Sacerdoti Regis nomen est inditum, regioque incedens ornata, *Rex Sacrificulus*, & *Sacrorum* est appellatus: cuius uxor *Sacrorum Regina* consuevit & ipsa nonnulla sacra facere. De Rege Sacrorum Livius *lib. 2.* hæc habet. *Regibus exactis, & parta libertate, rerum deinde divinarum habita cura; & quia quædam publica sacra per Reges factitata erant, necubi Regum desiderium esset, Regem Sacrificulum creant*. Hunc Pontifices, & Augures jussurunt eligi ex Senioribus maxime idoneum, nullius ipsum alterius rei, præterquam eorum, quæ ad divinum cultum per-

pertinebant, curam habiturum, ab omni alio ministerio civili, bellicoque liberum, & solutum, ut tradit Dionysius initio *lib. 5.* & Gruchius de *Comit. Roman. lib. 1. c. 2.*, ubi suffragiis populi curiatis Comitibus creari consuevisse docet. Hoc porro Sacerdotium majus, illustriusque ceteris aliis, etiam Flaminibus majoribus fuisse censet idem Scriptor. In iis enim, quæ ad Sacra attinet, Regis nomen, & auctoritatem habebat, cum ejus loco re ipsa fuerit substitutum. Fuit nihilominus Pontifici Maximo eo consilio subiectum, quia nuper partæ, Civitati, libertati invisum erat Regis nomen, quod gerebat, & ut Livius eodem *lib. 2.* scribit: *Ne additus nomini honos, aliquod libertati, cujus tunc prima erat cura, officeret.* Ad ipsum quoque Pontificem Maximum ejusdem spectasse inaugurationem ex Caji Servilii Pontificis Maximi, & Lucii Cornelii Dolabellæ Duumviri navalis contentione facile intelligi potest: qua inter ipsos de Rege Sacrorum inaugurando, sufficiendoque agebatur, ut constat ex Livio *lib. 10.* Cujus testimonio, & auctoritate fultus non aliter de re ipsa recitatus nuper loco sentit Gruchius. Quum primum itaque id Sacerdotium Romæ est institutum, illico Patricii obtinuerunt. Ex quibus, Dionysio teste, *initio lib. 5.* creatus fuit Rex Sacrificulus M. Papirius vir quietis studiosissimus. Ipsi deinceps diu eodem functi fuerunt, usque ad Theodosii ætatem, quo imperante, cum reliquis sacris, Sacerdotiisque abrogatum est, ut notat Panvinus in *lib. de Civit. Romana.*

IX. Post sacrorum constitutum Regem, habita potissimum cura fuit de custodiendis libris Sybillinis. Quod munus Duumviri Sacrorum ad id instituti obibant antiquitus. Iis porro abrogatis, Decem Patriciis hæc cura commissa est, qui quoad viverent, ea fungebantur, tum ab omnibus bellicis, civilibusque negotiis liberi, Decemviri Sacrorum sunt appellati, ut refert Dionysius *lib. 4.* Eorum Collegium *Decemvirale Sacerdotum Sybillinorum* dice-

dicebatur teste Gruchio *de Comit. Roman. lib. 2. cap. 2.* Appellatos etiam ipsos fuisse *Carminum Sybilla*, & *Sacrorum populi interpretes* & *Apollinarii sacrificii Antistites*, refert Livius *lib. 10.* Ad hujusmodi Sacerdotium continua serie Patricii assumti fuerunt usque ad annum trigessimum quartum supra trecentesimum ab Urbe condita, quo tempore C. Licinius Calvus, & L. Sextus Lateranus Tribuni plebis ad populum retulerunt, ut deinceps librorum Sybillinorum custodes Decemviri non tantum ex ordine Patrum, sed etiam ex Plebe constituerentur; ut liquet ex Livio *lib. 6.* quod prodit & Pomponius Latus de Sacerdot. *cap. 13.* Quando gravi Roma pestilentia premebatur, ad ipsos pertinebat jussu Senatus libros Sybillinos inspicere. Hinc Livius *lib. 7. Pestilentia*, inquit, *Civitatem adorta, coegit Senatum, imperare Decemviros, ut libros Sybillinos inspicerent.* Eadem ab his habebatur inspectio, si quæ in cælo, & alibi prodigia, vel signa apparuissent. Livius *lib. 22. Ob cetera*, inquit, *prodigia libros adire jussi Decemviri.* Ad ipsos Ludorum etiam Apollinarium spectabat cura, de quibus idem Livius *lib. 10. Decemviros, sacris faciundis carminum Sybilla, & Sacrorum hujus populi interpretes, Antistites eisdem Apollinarii sacrificii, caeremoniarumque aliarum plebejos videmus.* Postremo ex libris Sybillinis inspectis publicas per Urbem obeundas supplicationes eisdem indixisse ex eodem constat Livio, qui *lib. 37. Supplicatio*, inquit, *earum Religionum causa fuit, quibus Diis, Decemviri ex libris fieret, ediderunt*, quod & Gutherus *de veter. jur. Pontific. cap. 12.* affirmat.

X. Quæ ad publica Sacrorum jura Populi Romani a Patriciis curata pertinent, ex hætenus dictis satis clare constare arbitror. Consulto tamen omisimus sermonem habere de duodecim Palatinorum Saliorum Collegio, in quo nonnisi Patricii cooptari poterant. De ipso tamen opportuniore loco tractabimus, ubi de Patriciorum filiis agen-

agendum est. Interea juxta indicatum paullo ante discrimen, de privatis sacrorum juribus differemus. Sacra privata illa erant, quæ in familiis privatis peragebantur; sed an eadem fuerint Patriciorum simul, ac Plebejorum, merito ambigi posse Sigonius *lib. 1. cap. 8.* existimat. Livius autem, diversa fuisse innuit, quum de connubiorum communicandis juribus Patricios indignatos refert *lib. 4.* *Quam enim aliam vim connubia habere, quam ut ferarum prope ritu vulgentur concubinus Plebis, Patrumque? ut quis natus sit, ignoret, cujus sanguinis, quorum sacrorum sit, dimidius patrum sit, dimidius Plebis.* Illud certum est Sacellum fuisse Pudicitiae Patriciae sacratum; quod intra fines octavarum regionis recenset P. Victor in libello de Regionibus Urbis prope Forum boarium, & ædes Herculis. In ipsa & Panvinus de Urbe Roma idem sacellum fuisse dicit, quod iterum in regione undecima Circus Maximus dicta, refert. In eo itaque Patriciae Matronæ, seu Patriciorum conjuges sacra peragebant, Plebejorum uxoribus accessu prohibito; Unde idem Livius *lib. 10.* Virginiam Patriciam plebejo nuptam a Patriciis Matronis narrat repulsam fuisse a Sacris, quæ fiebant in sacello Pudicitiae Patriciae; quod adeo illa indigne tulit, ut ipsa alio in loco novam aram Pudicitiae plebejæ dicaverit. Qua de re Sigonius ita scribit: *Virginiam Patriciam plebejo nuptam L. Volumnio Consuli, a Matronis, quod e patribus enupsisset, a Sacris, quæ in Sacello Pudicitiae Patriciae fiebant, prohibitam, ipsamque novam aram alio loco Pudicitiae plebejæ dicasse.* Sacellum hoc Pudicitiae plebejæ in undecima Urbis regione, quam Circum Maximum vocant, in vico longo post ædes Pudicitiae Patriciae recenset Panvinus. Qui autem fuerint Patriciarum ritus, Plebejarumque, cum sacra in iis Sacellis peragerentur; plane non liquet.

XI. Sed prætereunda minime est; Statua Iſidis Patriciae, a plerisque Scriptoribus memorata: præsertim a Donato, Marliano, Rufo, atque Victore, qui in libello
de

de regionibus Urbis in quinta Regione Exquilina, illam constituit. *Isis*, inquit, *Patricia*, regio quinta Exquilina cum Turri, & Colle Viminali. Eam non Deam Patriciam, aut aliquod peculiare Patriciorum delubrum fuisse existimo, sed *Isidis* simulacrum; quod a Vico Patricio, ipsi proximo, *Patriciæ* nomen sumsit. Idem sentiunt *Nardinus lib. 4. cap. 3.*, & *Pancirolos* in descriptione Urbis Romæ agens de Regione quinta Exquilina, ubi hæc ait: *De Iside supra in tertia Regione est dictum. Hæc Patricia dicta, vel quod præcipue a Patribus coleretur, vel, quod verius puto, quia prope Vicum Patricium erat.* De eadem Auctor ipse suse in tertia Regione pertractat. *Isidi* Numini fuit prima in Ægypto sedes, cui tam superstitiosa, apud eos populos erat veneratio, ut teste *Diodoro Siculo biblioth. lib. 2.* in ejus honorem, multa fuerint templa variis in locis exstructa. Ipsius cultum Romæ vigere cœpisse post Consulatum *Calphurnii Pisonis*, & *M. Gabinii* nonnulli affirmant. Alii, vero, ut notat *Josephus Cantelius* in *Comentariis ad Valerium Maximum lib. 1. cap. 3.* arbitrantur jampridem usque ab *Lucii Æmilii* Consulatu, hoc est ab anno U. C. DLIV. a Romanis *Serapidi*, & *Isidi* templa fuisse posita. Sed diu non ita prosperum hisce Numinibus Romæ fatum existit, tanquam Diis externis, ac ominosis, quos præcipue Romani de impuris amoribus consulebant. Eos compluries Urbe pulsos, eorumque fana solo æquata fuisse animadvertit *Joannes Oliva cap. 2. exercitationis in marmor Isacum* nuper Romæ effossum inter rudera Bibliothecæ Casanatensis: adeout nonnisi post *Tiberium* in certa, quietaque sede potuerint consistere. Ipsorum vero cultum Romæ cœpisse, postquam *Populus Romanus* Reges Ægypti amicitiaæ fœdere sibi junxerat, suspicatur *Vir Clarissimus Abbas Benedictus Bacchinus Monachus Cassinensis* in tractatu *de Sistris*. At laudatus *Oliva* gravi fultus momento *Bacchini* sententiæ non adhæret. *Optimor*, inquit, igitur omnino difficile intra unum quod-

quodam tempus hanc originem circumscribere, cum toties sint hæc sacra ex Urbe eliminata, ut Cicero non sine iracundia fortasse pronunciaverit, lib. 3. de Nat. Deorum: Quid autem dicis? Si Dii sunt illi, quos colimus, & accipimus, cur non eodem in genere Serapidem, Isidemque numeremus.

XII. Sed ad eliminanda, de Iside Patricia tanquam peculiare Patriciorum Numine, ejusque præcipuo in Urbe Roma constituto delubro falsa commenta, quibus levissimi quique facile ducuntur; e re arbitror pauca de propria Isidis significatione verba facere. Per Isidem itaque designabantur omnia Numina fœminiina, sicuti sub Osiridis nomine, masculina. Ex quo dignosci facile potest, non alium, Isidem, cultum, & sacra sibi vendicasse, quam quæ omnia Numina suo nomine significata haberent, tum a Patriciis, tum etiam a Plebejis. Bacchinus in citata dissertatione de *Sistris*: *Non Isis, ait, sed quæ per Isidem significantur, apud Ægyptios colebantur.* Proinde quum ipsi Ethnici, nonnisi unum Deum, Deamque unam crederent, licet eos variis, pro varietate Officiorum, nominibus appellarent; Uno tamen Isidis, & Osiridis vocabulo unius Dei, Deæque designabant unitatem. *Atque hic, animadvertendum opinor.* (Utor verbis Joannis Olivæ cap. 4.) *una cum Ethnicorum superstitiosa theologiæ peritis nisi unum Deum, Deamque unam non fuisse, quæ variis pro varietate officiorum, nominibus appellaretur. Hinc Sol, Liber, Apollo, Osiris, ac Serapis vocatur; hinc Luna, Ceres, Diana, Juno, Proserpina Isidis nomine celebratur.* Id Scriptor ipse pluribus Veterum testimoniis comprobatur, præsertim vero Macrobiani lib. 1. cap. 20. & *Lyscopburni Scholiasti de Iside.* Ex ea itaque Deorum omnium significatione, quos Isidis nomen designabat, conjicere licet, Isidem Patriciam ad summum continere Patriciorum Numinum peculiare simulacrum, sive delubrum, si quod apud Scriptores Romæ positum inveniri contigit. Ac Isidis quidem

statuam locatam Vico patricio , inter alias , quas in Vicis Urbis Augustus poni jussit , exstitisse ; Patriciæque nomen non alio , quam a loco summisse facile adducor , ut credam . Ceterum de Isis Sacris , Sacerdotibus , Cæremoniis , & Lapidibus eidem inscriptis , consule , si lubet , recitatas dissertationes Joannis Olivæ , qui eleganter , ac eruditè res ipsas pertractat .

De Patriciis Magistratibus .

CAPUT VI.

SYNOPSIS.

I. *Regibus exactis Patricii consulatum suscipiunt. Duo Consules ex iis creati , eorumque imperium . II. Consulatum imperium annuum . De ipso duæ a Valerio latæ leges , quo Plebi gratificaretur . III. Soli Patricii Consulatum diu habuerunt . Qua die , ac pompa illum susciperent . IV. Dictatoris creandi causa ; ejusque munus . V. Hunc Magistratum semestrem Patricii suscipiunt , quem primum jussu Consulis , deinde populi imminetibus bellis inibant . VI. Tribuni Militum Consulari potestate delecti Patricii , & Qui ? VII. Quæstores a Consulibus ex Patriciis pro re Militari creati , eorumque munus . VIII. Plebis adversus Patricios seditio : Sibi constitui plebejæ Magistratum petit . IX. Lex de plebejo Magistratu , qua constitutum est , ut quinque essent Tribuni plebis , nec ullus inter ipsos Patricius . X. Patriciis infensi Tribuni , adversus quos insolenti utuntur potestate . XI. Ea potestas Tribunis adempta ; Patricii quoque Tribuni .*

I. **A**lterum a Romulo munus Patriciis commissum , versatum fuisse diximus in administranda Republica , gerendisque Magistratibus : de quibus , nunc nobis pro-

propositum est tractationem instituere. Ipso autem Romulo regnante, ceterisque rerum potiuntibus Regibus, Patricios solum illis in publico Senatu opem, consiliumque tribuisse nemo est, qui dubitet. Id enim erat unicum, atque præcipuum eorumdem munus: In Republica siquidem omnia Regum arbitrio administrabantur, penesque illos summum erat imperium, jus vitæ ac necis, omnis gerendi belli potestas, ac jurisdictio universa, ut ostendit Sigonius *de antiq. jure Civ. Roman. lib. 1. cap. 20.* Qui animadvertit non alium tunc fuisse Magistratum, quam Tribunum Celerum, cui rei militaris cura erat. Plerisque tamen placuit Quæstores etiam exstitisse, qui publicam pecuniam tractabant; & si quando Rex ab Urbe absfuturus esset, Præfectum Urbis, cum regia potestate suffectum. Mortuo denique Rege constitui consuevisse Interreges, qui Rempublicam, dum Rex interea crearetur, gubernabant. Non ita tamen ampla, tamque illustri fuit Patriciis, sub Regibus potestas, dum Regio imperio, & isti suberant. Sed Regibus exactis parta populo Romano libertas Regum Patriciis imperium, Regia indumenta, Regiamque auctoritatem, potestatemque contulit. Postremo enim superbo expulso Rege ab Urbis Præfecto, seu Interrege Sp. Lucretio Tricipitino, illico indictis centuriatis Comitibus, duo Consules creati sunt; Brutus nimirum libertatis auctor, & Collatinus, ambo Viri Patricii. Isti tum omnia Regum jura, Regiam prætextam, Regiam sellam, lictores cum fascibus, ceteraque Regia indumenta sibi vindicarunt: adeo ut solum nomine, tum Romæ in viso ipsi a Regibus differre visi sint: Ne terror vero duplicatus in Urbe esset, si ambo fasces haberent, Brutus solum, concedente Collega, duodecim fasces sumsit, alligatas securibus; alter autem fasces virgarum una cum Lictoribus: ita tamen, ut alternatim singulis mensibus ambo Consules fascibus uterentur: ut docent Livius *lib. 2.* & Panvinus de *Civitate Romana* populi libertatem describens. Brutus

interea, qui antea non tam acris vindex libertatis fuit, quam deinde exactissimus custos, primus populum Romanum, avidum libertatis jurejurando adexit: neminem se Romæ regnare passurum. Quo Sacramento populo adæcto, firmiter ipsis Regia potestas accessit, ac summa imperii administratio. Per Accensos, & Præcones cogebant, & parabant exercitum: Domini pacis erant, & belli; inconsulto Senatu in caput Civis animadvertere poterant; ab eis provocatio non erat; postremo, ut testimonio Pomponii hæc ipsa recensens addit Panvinus: *Penes eos summum jus uti esset, lege cautum est.*

II. Ut autem magis magisque nuperæ partæ libertati confuleretur, arreptis a Patriciis, regiis muneribus, de Consulum imperio, & potestate ad populum leges latæ fuerunt; quas Cicero *de legibus lib. 3. cap. 3.* ita describit: *Consules, Regio imperio duo sunt, ut si unus improbus esse voluisset, alter eandem habens potestatem coerceret. Placuit quoque ne imperium consulare longius, quam annuum esset, ne propter Magistratus diuturnitatem insolentiores, superbioresque essent; sed civiles semper se redderent, qui se post annum scirent futuros esse privatos.* Quod & Manutius *de Legibus lib. 2. cap. 4. num. 6.*, & Kippingus *antiq. Rom. lib. 11. cap. 3. num. 6.* referunt. Mortuo autem Bruto, ne omni prorsus ex parte Consules regiam potestatem sibi vindicarent, leges alter Collega superstes P. Valerius tulit, quibus plebi gratificaretur. Harum prima fuit, ut nemo Magistratum iniret, nisi a populo acciperet, & si quis aliter fecisset capitali pœna puniretur; quique eum occidisset, impunis esset, ut liquet ex Dionysio *lib. 5.* Quare in ejus legis exsequutionem creatos fuisse Consules centuriatis Comitibus auctor est Cicero pro Muræna: *Illo die, inquit, auspicato Comitibus centuriatis L. Murænam Consullem designavit.* Altera vero lex existit, ut provocatio a Consulibus ad populum esset, neve Consules possent in caput Civis animadvertere injussu populi, de qua provocatio-

catione scribit Livius *lib. 2.* Augustinus de Legibus in *Horatia*, & *Valeria*, & Manutius itidem de *Legibus cap. 5.* Pomponius in *lege 58. ff. de origine Juris.* *Exactis*, inquit, *deinde Regibus, Consules constituti sunt duo, qui tamen, ne per omnia Regiam potestatem sibi vindicarent, lege lata, factum est, ut ab eis provocatio esset, neve possent in caput Civis animadvertere injussu populi.* Id vero libero illorum arbitrio relictum fuit, ut coercere possent, & in vincula publica duci quemcunque juberent: quam potestatem, Pomponius loco recitato his verbis enunciat: *Maximisque in Reipublicæ periculis, vel necessitatibus iis aliquando summum jus, & Regia potestas ad tempus per Senatum iis verbis concedebatur: Ut Consules darent operam, ne quid Respublica detrimenti caperet.* Panvinus citato loco, & in commentariis Fastrorum late de *Coss. & omnibus fere Romanæ Reipublicæ Magistratibus* differit.

III. Id mirum, quantum profuerit pro alliciendis plebis animis ad Patriciorum concordiam, quæ tum non modo omnis expers honoris, Patriciis obediebat; sed diremtis connubiis ipsius etiam vitæ prope communione privata, maxima cum indignatione serviebat: Quibus interea Valeriis legibus ea in Rempublicam inducta fuit moderatio, ut tenuiores cum principibus æquarentur, & plebs pari cum Patriciis in Civitate jure uteretur. Sic libertatis Romanæ Plebis Valerius primus initia jecit, quemadmodum collega Brutus universæ Reipublicæ posuerat, ut scite animadvertit Panvinus, ubi de conditione, quæ libertate parta Urbi Romæ, fuerat, sermonem instituit. Quare laudatus Valerius Consul, cum eas humanissimas, maximeque populares leges tulisset. Poplicola primo vocatus est, quod plebi studiosissimus populum potissime coluisset, ut auctor est Dionysius. His de Consulum jure, imperio, ac potestate præmissis, juvat nunc expendere quam pulchrum fuisset eos adspicere, quando ipsi pompa solemnium Magistratum inibant. Frequenti Senatu,

natu, populoque Romano, primum in Capitolium, deinde in Curiam deducebantur; Centuriatis enim comitiis, populi que suffragiis creato Consule, Senatus, & Populus circa ædes electi conveniebant, eum salutabant, & in Capitolium deducebant. Ubi ab illo Sacris Diis factis, in Curiam porro comitabantur; in qua ipse Reipublicæ gratias agebat. His peractis demum proficiscebatur maxima hominum circumfusa multitudine, ac toto comitante Senatu. In iis vero Populi, atque Senatus publicis officiis, (progressu temporis jure imaginum, quod supra explicavimus, invecsto,) lauro ornatas Majorum imagines ex armariis depromptas ostentabant. Id indicavit Cicero pro Muræna. Quo die Magistratus honorem pompa solemnī inirent, certum non est: simillimumque vero arbitror juxta temporum, & electionum varietatem diversos etiam fuisse dies inaugurationis, & possessionis. Exactis namque Regibus juxta Kalendarium Romanum, quod jussu Augusti Cæsaris marmoreis tabulis exaratum fuit, Magistratum inibant sexto Kalen. Martii, sive die quarta supra vigesimam proximi mensis Februarii, quo Tarquinius Regno pulsus fuit. At postea quindecim ante plebis seditionem, annos, teste Dionysio, Consules Magistratum sumserunt Kalen. Septembris; Post annos inde fere xxx., ut Livius *lib. 3.* prodit, Eburio, & P. Servilio Coss. Kalendæ sextiles, quo die annus ordiebatur, solemnes fuerunt Magistratui ineundo. Inde post annos fere quinquaginta Idus Decembris solemnes fuerunt, iterumque post annos fere octo eodem Livio teste *lib. 5.* Kalendæ Quintiles, quo die per annos fere septuaginta Magistratus sumserunt, & paullo ante bellum Punicum secundum, ubi tunc Idus Martii solemnes huic honori sunt facti. Postremo affirmat Pitiscus verbo *Consules*: Romanos exinde Kalendis Januarii Magistratum inire consuevisse.

IV. Interea non patiente Tarquinio Consules Romæ uti Reges imperare, imperio arrepto, ad Porfenam Clusinum

num Regem confugit ; ut ipsum adversus Romanos , Patria & Regno pulsum juvaret , sibi que opem ferret , & auxilium . Tarquinio morem gerens Romam Porfena infesto exercitu venit , tantusque ejusdem nomen , Senatui , ac Plebi timor incessit , ut ne Plebs metu perculsa Regis cum receptis in Urbem Tarquiniis pacem componeret , multum Senatui , blandimentis etiam adhibitis , laborandum fuerit , teste Livio *lib. 2.* Eo subinde factum est , ut Regium nomen , summi , infimique magis horrerent . Porfena interea illustri victoria , cum exercitu victus , postquam frustra omnia esse vidisset , quadraginta finitimas Latinarum Urbes concitavit , ut adversus Romanos conspirarent . Quum autem Consules imminentibus hisce bellis , eorum , & Reipublicæ curam habere non possent . Dictatoris creandi ex Patriciis usus est ortus , ut Consulibus aliis negociis foris addictis , majori potestate fultus in Urbe remaneret Patricius Magistratus . Ab ipso autem Dictatore jus provocandi , etiamsi in caput Civium animadvertisset , nemini erat . Unde Pomponius *leg. 2. §. 10. ff. de Orig. juris .* *Populo deinde aucto , cum crebro orirentur bella , & quædam acriora a finitimis populis infererentur ; interdum re exigente placuit majoris potestatis Magistratum constitui . Itaque Dictatores prodi sunt , a quibus nec provocandi jus , & quibus etiam capitis animadversio data .* Summa propterea iis erat potestas ubique ampla , & eximia domi , militiæque de pace , belloque gerendo , scribendo , educendo , vel dimittendo exercitu ; omnia negotia libere , ac pro arbitrio tractabant , adeout nihil referre ad Senatum cogerentur , teste Dionysio *lib. 6.* sed aliis etiam de causis Dictatores fuisse creatos invenimus , nimirum clavos pestilentiæ causa figendi , habendorum comitorum , ludorum faciendorum , Senatus legendi , creandorum Consulum , aut aliorum Magistratuum , ut passim apud Livium , Hotomannum , Stevecchium , Lipsium , & Blondum , aliosque Romanæ antiquitatis Scriptores legimus .

V. Hu-

V. Hujusmodi Magistratum, qui assidue in Republica non erat, tunc potissimum constitui, ac legi consuevisse constat, quando Consules coacti erant bellum gerere; qua de causa curam habere Reipublicæ non poterant. Hinc Dictatoris semestre erat imperium, ejusque hunc in modum, vis, ac potentia circumscripta terminis, ne in tyrannidem diuturnitate, ac longa consuetudine deflecteret. Eo elapso tempore Consules iterum ad Reipublicæ regimen redibant, auctore Dionysio *lib. 5.* Sed dum ipsi Magistratu fungebantur, ceteri omnes præter Tribunum plebis imperio se abdicabant, & Reipublicæ status veluti in unius manu, atque arbitrio relinquebatur, ut tradit Plutarchus *quæst. Rom. 8.* Creabatur Dictator a Consulibus, quemadmodum idem Plutarchus scribit in *Marcello.* Scito vero Gruchius *de Comitibus Romanorum* creandi Dictatoris necessitatem variam; nimirum tum bellis imminentibus externis, tum aliis postulantibus causis, quibus occurri opus esset, majoris auctoritatis Magistratu fuisse, prodit *lib. 2. cap. 2.* Quæ itaque lex de creando Dictatore ab T. Lartio Flavo lata, iterumque Q. Cælio Coss. confirmata fuit, ut ab eo jus provocationis non esset; & ex Consularibus legeretur, pro Patriciis fuit, ut explicat Paullus Manutius *de Legibus cap. 5.* scribens: *Fuit autem hæc lex ideo pro Patriciis, quia cum creari Dictatorem de Consularibus juberet, sequebatur, ut de Patriciis crearetur. Consules enim tunc, & per annos inde multos Patricii fuerant, nec prius de Patriciis legi Dictator desist, quam creari duo Consules Patricii desierunt.*

VI. Dictaturam, quæ domi impediens bellis, Patricius erat Magistratus, alter foris excepit Militiæ Magistratus, nempe Tribunus Militum, qui itidem ex Patriciis Consulari, vel ipsius Dictatoris auctoritate legebatur: quam deinde populus sibi vindicare coepit. Qui Tribuni Militum a Consulibus creabantur, *Rufuli* sunt appellati, ut docet Festus, quod Rutilius Rufus de eorum-

rumdem jurebus legem tulerit . Quando autem a populo in Comitibus Militarum Tribunorum creabantur , si ad legitimum numerum Tribus non pervenissent , judicio Consulibus stabatur , ut de Comitibus Roman. *lib. altero cap. 4.* notat Gruchius : quod & *lib. 1. cap. 2.* scripserat . Constituti autem Tribuni vario fuere numero ; sæpe enim viginti quandoque plures , interdum pauciores fuisse ostendit Hotomannus *de Magistrat. apud Grævium tom. 2.* & Panvinus *de Civit. Romana in nomenclatore Magistratum* , quod , & Lætus *de Magistrat. cap. 19.* affirmat . Primum eorundem munus etsi fuisset domi circumscriptum , ut nimirum præessent militibus , quos ex Tribubus Romulus ipse jampridem legerat ; a quibus Tribubus , & Militum Tribuni dicti , ut censet Vegetius *in lib. 2. de re Militari cap. 7.* in Castris tamen præcipua iis erat potestas Milites continendi , ad exercitationes producendi , aliaque in castris peragendi , quæ perspicue explicat Jurisconsultus *in leg. 12. ff. de Re milit.* his verbis : *Officium Tribunorum est milites in castris continere , ad exercitationem producere , claves portarum suscipere , vigilias circuire , frumentationibus commilitonum interesse , frumentum probare , Emanforum fraudem coercere , delicta secundum sua auctoritatis modum castigare , Principi frequenter interesse . Querelas commilitonum audire , valetudinarios suscipere :* de quibus etiam Polybius *lib. 6. cap. 25.* Horum loco suffectos dici posse censet Pitiscus verbo *Tribunus Militum* , quos hodie *Marescallos* vocamus , veluti majores in bello Judices : idemque alios ante Pitiscum sensisse video . Eos etiam , quos modo dicimus *Colonelli* . Siquidem sicuti Centurio centum , ita Tribunus mille militibus rite præerat .

VII. Sed nec est prætereundum , ad eorundem Consulum potestatem pertinuisse jus etiam eligendi Quæstores , qui rem militarem comitarentur . Omnium primi post Tarquinius exactos creati fuerunt Valerius Posthumius , & Æmilius Mamercus . Hujus Magistratus , quamvis Ulpianus

nus in lege 1. ff. de Offic. *Quæst.* antiquiorem originem, & pene ante omnes Magistratus fuisse affirmet, quod & Tacitus annalium libro 2. cap. 22. num. 4. cenſet, utpote qui Quæſtores Regibus adhuc imperantibus fuiſſe narrat; maxime certe in Republica floruerunt Quæſtores, quum non modo rei militaris iis cura daretur, ſed etiam gliſcentibus negociis, duo additi ſint, qui teſte Dionyſio lib. 44. Statuarum publice decretarum pretium ei perſolvebant, cui locatæ eſſent: Quamobrem in S. C. de ſtatua Servii Sulpitii in foro extollenda apud Ciceronem *Philippic.* 9. 7. legitur: *Senatui placuit, ut Conſules alteri, ambove Quæſtores imperarent ſtatuum locare, quantique locaverint, tantam pecuniam redemptori attribuendam, ſolvendamque curarent.* Legatos item Exteros, qui Romam veniebant, ipſi excipiebant, parabantque hoſpitiū, ut de Rege Præſiæ refert Valerius Maximus lib. 5. cap. 11. Coram Quæſtore tandem, is, qui a Senatu triumphare poſcebat, jurare cogebatur, ſe occidiſſe in bello tot hoſtium millia, quot ex præſcripto debebat: nec falſum in litteris ad Senatum miſſis, retuliſſe, ut refert Panvinus *de triumpho tomo altero apud Grævium.* Fuit autem, & hic Magiſtratus penes Patricios: Quin imo omnium prima Patriciis, & Senatoribus adminiſtratio in Republica, gerenda, erat Quæſtura.

VIII. Tanta poſtremo, ac tam inſignis Conſulum poteſtas, a qua, & aliorum Magiſtratuū pendeat electio, non parum a plebe Patriciis, qui ſoli rerum potiebantur, invideri cœperat; unde cum nullo videret ſe Magiſtratu decoratam, ex ipſa creandum petere, cum ſuprema in plebem, poteſtate, nec ulli Patricio ſubjectum, ac ad eoſdem, aut pares poſcendos honores exarſit, & incitata eſt. Decimo proinde anno poſt Reges exactos Appio Claudio, & P. Servilio Coſſ. prima plebis ſeditio orta fuit: cauſamque maxime præbuit nobilium Fœneratorum potentia, qui plebem ære alieno obſtrictam in vinculis habe-

habebant . Illa tametsi per Servilium Consulem teste Livio *lib. 2.* sedata fuerit , lege per ipsum edicta , ne quis Civem Romanum vinctum , aut clausum teneret , quominus ei nominis edendi apud Coss. potestas fieret : nihilominus viam turbulentissimæ seditionis sequenti anno excitata aperuisse visa est . A. Virginio siquidem , & T. Veturio Coss. quum Equi, Volsci, Sabini bellum movissent, plebs autem ad bellum nomina profiteri , ac dare nollet , nexorum seditio superiori anno commota reviviscere , atque in dies gliscere coepit ; visum illico fuit Patriciis ad Dictatorem confugere , ut ejus metu perculsa Plebs facile conquiesceret . Quum vero M. Valerius Volusus Poplicolæ frater Dictator dictus fuisset , ipse ad sedandos incitatos plebis animos adversus Patricios convocata concione, gratissimam, ad eam, orationem habuit ; pollicitusque est, ubi primum confecto bello in Urbem rediisset , sibi curæ fore , ut ad Senatum de nexis referretur ; quam interea his mitigatam promissis in hostes eduxit . Aut paullo post quum per causam renovati ab Equis belli ex Urbe iterum esseteducta , auctore quodam Licinio a Consulibus discessit , & trans Anienem amnem collem occupavit, qui *Sacer* appellatus est : nec eo anno revocari in Urbem potuit. Anno autem sequenti , quamvis eleganti Agrippæ Mennii oratione permota a Senatu decem pro conciliatione legatos missos accepisset , non antea tamen coetus seditionis solutus fuit , quam per Legatos promissum sit , Senatum reipsa effecturum , ut & ipsi jus esset Magistratum, creandi ex suo corpore adversus Patriciorum potentiam . Ut prodit Livius *lib. 2.* & post Livium Hotomannus *de Magistrat. Roman. apud Gravium tom. 2.* & cum his Panvinus *de Civitate Rom.*

IX. Ita Tribuni plebis principio duo creati fuere , vel ut plerisque placet , quinque : postremo usque ad decem aucti sunt, trecentesimo sexto a primis Tribunis anno teste Livio *lib. 3.* Unde Pomponius *in leg. 2. §. 20. ff. de*

Origin. jur. scribit : *Iisdem temporibus cum plebs a Patri-
bus discessisset anno fere septimo decimo post Reges exactos ,
Tribunos sibi in monte Sacro creavit , qui essent plebei Magi-
stratus . Et Cicero pro Cornelio : Propter nimiam domi-
nantium potentiam leges sacratas ipsi sibi constituerent ,
duos Tribunos crearent .* Quum itaque is Magistratus , ut
alii vocant , institutus præcipue fuerit summo cum impe-
rio adversus Patriciorum potentiam , inde lege sacrata ,
cautum est , ne quis Patricius eundem Magistratum susci-
pere posset : Qua re Livius *lib. 2.* ita scribit : *Agì deinde
de concordia ceptum , concessumque in conditiones , ut plebi
sui Magistratus essent sacrosancti , quibus auxilii latio ad-
versus Consules esset ; neve cui Patrum capere eum Magi-
stratum liceret .* Dionysius porro *lib. 6.* de eo prodit . *His
propterea summum in plebem erat imperium , leges edebant ,
que plebiscita vocabantur , & Tribunicie leges : de quibus
& Panvinus de Civit. Roman.* verba facit . Initio in plebem
jus exercere solummodo poterant , utpote qui ad ejus tu-
tamen erant creati . Quare plerique sunt , qui negant Ple-
bis Tribunatum Magistratum fuisse , quod neque purpura ,
neque Lictoribus Tribuni uterentur . Propterea apud Li-
vium *lib. 2.* legimus . *Consul Appius negare jus esse Tribuno
in quemquam , nisi in plebem , non enim populi , sed Plebis
eum esse Magistratum .*

X. At mirum , quantum Patriciis hic Tribunatus no-
xius fuerit : quum non solum acerrimo quodam telo contra
eorumdem potentiam , atque libidinem , libertatem , ac
pudicitiam suam tutatus sit ; verum etiam longe majora ,
moliti , magnas sæpe in Republica turbas , ac seditiones
Tribuni concitaverint , ut observat Panvinus *de Civit.
Rom.* Hinc Patriciis adempta potestas de Sacris , & Magi-
stratibus suis , deque iis è suo dumtaxat Ordine creandis ,
quod sequenti capite enarrare proposuimus : ubi de Quæ-
stura , itemque Tribunatu Militum consulari potestate ,
Consulatu , qui veluti arx Patriciorum potentie fuerat ,
Dicta-

Dictatura, Censura, non sine magnis cædibus plebi Tribunorum suorum ope communicatis verba faciemus. Hinc Consules aliquando in carceres conjicere, quosdam indicta causa necare, sibi facile potestatem fecerunt, ut propterea recte moneat Livius *lib. 4. Datum sub jugum Tribunicie potestati Consulatum fuisse*. Enimvero leges universas ad utilitatem plebis, & adversus Patriciorum opes, quo facilius plebejis aditus ad honores esset, edidisse, *lib. 6. idem Livius memorat: In presentia Tribunorum, plebis fieri placuit, quo in Magistratu sibi metipsi viam ad ceteros honores aperirent, creatique Tribuni L. Licinius, & L. Sextus promulgare leges omnes adversus opes Patriciorum pro commodis Plebis*. Præterea nihil ratum, quod decrevisset Senatus, habebatur, nisi probassent Tribuni plebis. Quibus quum ingredi curiam non liceret; iidem ante valvas positæ subsellis decreta Patrum examinabant diligentissime, ut si quæ ipsi ex iis improbassent rata esse non finerent. Proptereaque antiqua S. C. litera T subscribebant, qua significabatur ipsos quoque Tribunos ita censuisse, ut docent Prævott. de Magistrat. *cap. 9. Briffonius de Formulæ, & solemnibus Populi Romani verbis lib. 2.*, atque Manutius de Senatu Roman. *cap. 10. Quæ Panvinus recitato loco recensens. Omnes, ait, Magistratus sacrosancta potestate superabant. Dictatoribus tantum exceptis. Quod si quis ad eos, vel etiam absentes provocasset, is statim liberatus ab eo, a quo comprehensus fuerat, vel in concionem adducebatur, vel absolvebatur.*

XI. Eam nihilominus Tribunorum plebis insolentiam, arrogantemque auctoritatem, Sylla tandem conatus est adimere, cavens, ne ullos capere Magistratus, eis liceret; ne ad ipsos esset provocatio, neque leges concedere, neque in concione publica populo fari possent; quam Syllanam legem Cicero laudat *lib. 3. de legib. cap. 3. In ista quidem re vehementer Syllam probo, qui Tribunis Plebis sua lege injuriæ faciendæ potestatem ademisset, auxilium ferendi*

rendi reliquerit : Inde autem factum est, ut tametsi nullus Patricius suscipere Tribunatum plebis per legis sacratæ edictum quoque modo posset, nisi se in plebem transferret, propria voluntate se a Patriciis abdicando, vel per adoptionem in filium Plebeji, nihilominus apud Scriptores valde dubium mansit, an suis legibus Sylla ad Senatum, seu ad Patricios Tribunatum Plebis transfulerit, quemadmodum hæret Appianus *de bello Civili lib. 1.* Sed certum est, etiam ante Syllanæ Legis rogationem, Patribus ita mandantibus, Patricios plebis Tribunos ab aliis Collegis fuisse renunciatos ex Livio *lib. 3.* Apud eundem narratur Patricios, licet primum frustra inter Tribunos cooptari tentassent, nihilominus a Collegis opibus obtinuisse in delectu fieri Tribunos plebis. Prodit enim *lib. 5. Pugnatum inde, in loca vacua ut Patricii cooptarentur postquam obtineri non poterat, tum labefactandæ legis Tribunicia causa effectum est, ut cooptarentur Tribuni Plebis, C. Lacerius, & M. Acutius haud dubie Patriciorum opibus: & paullo post L. Trebonii verba referens, qui forte illo anno Tribunus plebis erat: Vocificans, ait, legem Treboniam sublatam, & cooptatos Tribunos plebis, non suffragiis populi, sed imperio Patriciorum, & eo devolvi rem, ut aut Patricii, aut Patriciorum assensu, habendi Tribuni plebis sint, eripi sacratas leges, extorqueri Tribuniciam potestatem.* Hæc jampridem animadvertit Alexander ab Alexandro *dier. genial. lib. 6. cap. 24.* & Josephus Laurentius in *Polymatia lib. 3. Synopsi 19.* *Tribunatum vero plebis, inquit, longo tempore nihil cum Patribus consociatum habuisse comperimus; nisi, cum finito Decemvirali imperio, novos Tribunos plebis cooptari oporteret; Sp. Tarpejum, & Aterium Patricios, & Consulares in Collegium Tribunorum asciverunt; & mox Minucius Magister Equitum, qui de Sp. Melio sumpsit pœnas, & postea Appius Pulcher, ut Ptolemæo bellum indiceret, & deinde P. Clodius, ut Tribunus plebis fieret a Patribus ad plebem transferunt; donec post Syllæ*

Sylla tempora Tribunatus plebis a Patriciis, summis honoribus sanctis appeti cepit.

De aliis Patriciis Magistratibus, atque muneribus Plebi communicatis.

CAPUT VII.

SYNOPSIS.

I. Decemviri Consulibus suffecti; eorumque Regia Majestas. II. Ipsorum munus: his Appii Claudii libido finem fecit. III. Consules iterum creantur. IV. Lex de Connubiis a Canulejo lata; Plebis de Tribunatu Militum, & Quæstura communicanda petitio: Equatus Magistratuum, Plebejorum, & Patriciorum numerus. V. Consulatus plebi communicandi occasio. VI. Prætura, & Ædiles curules instituti: Eosdem Magistratus Patricii suscipiunt. VII. Ædiles curules qui, & quot essent? VIII. Interrex semper Patricius; nec unquam e Plebe lectus.

I. **C**oncessa Plebi, Magistratum adversus Patriciorum potentiam, sibi constituendi potestate, Patricii commoti: sive ut eidem majoris imperii, & auctoritatis Magistratum objicerent, sive, ut plures essent in Magistratu Patricii, per speciem tuendarum legum, quæ paullo ante ex Græcia per Legatos Romam perlatæ fuerant, Consulibus, qui tum duo erant, Decemviros Patricios, eodem regio auctos imperio, & potestate sufficiunt; quibus, & cura legum, & Urbis regimen, sicut antea apud Consules fuerat, committitur. De re ipsa Livius lib. 3. Anno trecentesimo altero, quo condita Roma erat, iterum mutatur forma Civitatis ab Consulibus ad Decemviros, quemadmodum ab Regibus ad Consules venerat, translato imperio, minus insignis, quia non diuturna, mutatio

tatio fuit; *Lata enim principia Magistratus ejus nimis luxuriaverunt; eo citius lapsa res est:* Huic Magistratui creando originem, causamque præbuit Plebis Patrumque discordia de legibus ferendis, quas plebs absque Tribunorum consensu Patricios edere non posse contendebat, ac jus illarum ferendarum, quod prius solum iis erat, adimere volebat. Post Reges quippe exactos simul, & cum his, eorundem abrogatis legibus, ne qua videlicet regiae potestatis umbra superesset; exceptis legibus Servii de contractibus, quæ paullo ante a Tarquinio Superbo abolitæ, tunc libera Republica ratæ fuerunt; Populus Romanus in privatis controversiis incerto magis jure, & consuetudine egebat; Unde Coss. Patriciis & Potentioribus pro arbitrio suo nullo satis legis præscripto jus reddendi potestas erat: Inde edendis legibus, quarum paucissimæ erant in Pontificum libros relatæ, seditionum, & discordiarum colluvies enata; ut refert Jacobus Gothofredus in *hisor., seu progress. juris civilis Romani cap. 2.* Quod vero ad utriusque partis, tum Plebis, tum Patrum sedandos animos visum est necessarium, ut neutri scilicet liberum jus condendarum legum permitteretur, in id conventum fuit, constitutumque est, ut Athenas a Solone recipiendis legibus Legati mitterentur. Quamobrem, quum Romam ipsi rediissent cum Atticis legibus, instare primum cœperunt Tribuni, ut earundem scribendarum initium fieret, deinde, ut crearentur Decemviri sine provocatione; aliusque eo anno in Republica esset Magistratus. In hoc vero, utrum admittendi essent plebeji, aliquandiu disceptatum fuit; quem tandem sibi sucepere Patricii. De re ipsa Livius eodem loco: *Admiserentur ne plebeji controversia aliquandiu fuit; postremo concessum Patribus; concessumque iis, qui designati Consules eum in annum fuerant, ut pro honore bonos redderetur.* His proximiores illi legati habiti, qui Athenas ierant, ut simul pro tam longinqua legatione suscepta præmii loco esset honor; Illos demum

demum explevisse Decemvirorum numerum, qui simul periti legum peregrinarum ad nova condenda jura usui fore credebantur, prodit Livius *eodem lib. 3.* Initium ejus Magistratus, primusque honoris dies denunciatione ingentis terroris insignis est factus: Nam omnes cum duodenis fascibus in Curiam, & per Urbem prodierunt, centum viginti lictoribus ipsos comitantibus cum fascibus, securibus, alligatis. *Decem Regum* (inquit Livius) *species erat, multiplicatusque terror non infimis solum, sed primoribus Patribus.*

II. Atque hinc primum ingenti expectatione propositis decem tabulis legum populum ad concionem advocarunt: & quod bonum, faustumque ac felix Reipublicæ, ipsis, Liberisque eorum esset ire, & leges propositas jussere: se quantum hominum ingeniis provideri potuerint, omnibus summis, infimisque jura æquasse. Ita decem tabularum leges centuriatis Comitibus latæ sunt, iisque duæ adjectæ, quibus veluti corpus omnis Romani juris absolvendum esse, sancitum fuit: Quod nunc quoque in hoc immenso aliarum Legum cumulo omnis publici, privatique juris fons est. Nihil interea populo reliquum erat præsidii: Quum ab ipso Magistratu provocatio non esset, intercessione quoque sublata. Priores Decemviri corrigi vulgata ab se jura volebant, & quædam, quæ sui judicii videri poterant, rejiciebant ad populum. Jus decimo quoque die singuli reddebant, eoque penes Præfectum juris fascès duodecim erant, novem collegis singuli accensì apparebant, &, ut ibidem Livius monet: *In unica concordia inter ipsos, summa adversus alios æquitas erat.* Hinc eodem teste Livio: *Circumspectare tum Patriciorum vultus, plebs, & inde libertatis captare auram, inde servitutem timendo, in eum statum Rempublicam adduxerant; primores Patrum odisse Decemviros, odisse plebem; nec probare, quæ fierent, & credere haud indignis accidere; avidè ruendo ad libertatem, in servitutem elapsos juvare nolle;*

L

cumu-

cumulare quoque injurias, ut tædio præsentium Consules duo tandem, & status pristinus rerum in desiderium veniant. Porro in indiētis futuris comitiis ad tuendam Tribuniciam potestatem, cui haud parum frano erant Decemviri, plebs, Patriciis corruptis juvenibus, auferre hunc Magistratum tentavit. Ad populum M. Horatius Barbatas Tribunus plebis exposuit: ipsum non ferre tot privatorum hominum superbiam, violentiamque, quæ in Regibus ipsis, eorumque liberis ferenda non fuit; ipsum semper objectum seditiosis Patriciis, qui Primi, omnes suscipere Magistratus; ut nil aliud tandem superesset tribunitiæ potestati, ac libertati, quo minus in apertam jacturam incidat. Id quamvis tum a Decemviris superatum fuerit, nihilominus eodem Livio teste, pessima in vulgus erat Decemvirorum fama; ut tandem idem fatum, quod Reges ipsi subierint; ac par nefas ab libidine ortum Decemviralis imperii finem fecerit. Appii siquidem Claudii Decemviri Virginis plebejæ stuprandæ libido in causa fuit, ut plebs adversus eos secederet, & concitaretur; ingentique certamine Magistratum abrogaret, quam historiam late, eleganterque Livius *lib. 3.* describit.

III. Hæc de sublato Decemviratu victoria plebis magis magisque eam adversus Patricios inflammavit; Paulo post siquidem Pontifice Maximo habente comitia; Tribuni plebis, omnium primi illi creantur, qui secessionis fuerunt auctores. Tribunatu ab his inito, L. Icilius, qui Sponsus Virginis plebejæ Virgini ab Appio de Stupro tentatæ, destinatus fuerat, plebem extemplo rogavit, ne cui fraudi esset ab Decemviris secessio facta, confestim de Consulibus creandis cum provocatione rogationem ferret: quam pro voto mox tulit M. Druius. Quamobrem, quod plurimum in causa fuit sedandis incitatæ plebis animis, Consules iterum duo creati fuerunt; qui Patricios teneri plebiscitis peculiari lege, centuriatis comitiis lata pronunciarunt. Cui alteram addidere de provocatione; quam

quam velut unicum popularis libertatis præsidium post Decemviralem everſam poteſtatem reſtituunt, muniuntque: novam rurfus ſanciendo legem, ne quis ullum ſine provocacione Magiſtratum iniret: qui creaffet, cum juſ faſque eſſet occidi. Quum autem plebem hinc provocatio, hinc tribunitium auxilium ſatis firmaffent, ipſos quoque Tribunos, ut ſacroſancti viderentur, quibuſdam adhibitis cæremoniis renovarunt, & cum religione, tum etiam lege eos inviolatos fecerunt, ſtatuentes: qui Tribunis plebis, Ædilibus, Judicibus nocuiſſet, ejus caput Jovi ſacrum eſſet: Deinde ab eiſdem Coſs. fuit conſtitutum, ut Senatuſconſulta in ædem Cæreris ad Ædiles plebis deferrentur; quæ antea Conſulum variabantur arbitrio, ac ſupprimebantur. Hæc omnia invitis, non tamen adverſantibus Patriciis tranſacta. Ac iis quidem tunc plebis ſecceſſio haud parum fræno erat, ut Livius enunciato loco hæc referens tradit. Verum ex ipſis actis adeo adverſus Patricios inſolentia plebis excrevit, ut promiſcua ſibi, atque communia vellet omnia Patriciorum Sacerdotia, de quibus ſupra verba fecimus, omneſque Magiſtratus Patricios. Quod & tentavit primum, & vi deinde obtinere contendit, quemadmodum in oratione ſua Canulejum Tribunum plebis de communicandis connubiis palam vociferatum, fuiſſe patet ex Livio *lib.4.*

IV. Ipſe fretus ſucceſſu plebis de Decemviris intra decem annos ſublatis, legem de promiſcuis cum Plebe, & Patriciis connubiis, magna licet contentione, Patribus repugnantibus promulgat, poſtquam oratione ſua ad populum expoſuit ea prohibitione ſibi diremtam ſocietatem civilem eſſe, intra mœnia ejusdem Civitatis exilium pati; nec aliam, illam, quam Patriciorum eſſe libidinem: eaque prohibitione iniquiſſimæ legis vinculis obſtrictam gemere: tanto magis, quia narrante Livio: *Nemè plebejus Patriciæ Virgini vim afferret; Patriciorum iſta libido eſt, nemo invito pactionem nuptialem quemquam facere*

coegisset. Accensi subinde alii Tribuni ad alia certamina, pro rogationibus suis summa vi pugnant, & crescentis famæ belli occasione arrepta, delectum, quem tunc in Comitibus pro Tribunis militum creandis, facere debebant Patricii, impedire student, nisi ipsi ex Patriciis, & Plebejis Consulari potestate fieri promiscue sinerent. Exigente belli necessitate, lex de Connubiis, & de creandis etiam ex plebe Tribunis militum accepta est, quamvis Comitiorum eventus usquequaque adversus Patricios minime fuerit; Ut enim narrat Livius *lib. 4. Animos in contentione libertatis, dignitatisque alios secundum deposita certamina incorrupto iudicio fuisse. Tribunos enim omnes Patricios creavit*. Interea, quo plures adhuc in Republica essent Patricii Magistratus, censura instituitur summa auctoritatis Magistratus, de quo supra verba fecimus; quo facto paullo post iterum ex tranquillo inopinata discordiarum moles inter plebem, ac patres est orta. Ea Tribuni excitantur, pro æquando tum Tribunorum Militum, atque Quæstorum numero, ex Patribus diligendorum, & Plebe. Postulatum etiam audacter est, ut sicuti in Tribunis Militum Consulari potestate creandis, ita in Quæstoribus renunciandis liberum esset arbitrium populi; quare quæstoriis Comitibus ex quatuor Quæstoribus unus dumtaxat Patricius renunciatus fuit, ut Livius *lib. 4. scribit*. Conquesti sunt interim Patricii, ita patefactum fuisse Plebejis aditum ad Consulatam, ad triumphos, ceterosque honores. Quum autem diu inconstanti fato Tribunos Militum modo promiscue Patricios, modo Plebem habuisse conspicerent, omnem deinde vim adhibuerunt, ut Patricii anno CCCLXXIX., hunc Tribunorum militum locum a Plebe usurpatum recuperarent, quo tempore plebs coacta Principum opibus Tribunos Militares, omnes Patricios legit, ut idem narrat Livius *lib. 6.*

V. Conceptus a Patriciis timor, quod ad Consulatam, unicum ipsorum libertatis præsidium, facile pateret plebi,

plebi, per suos Tribunos aditus, non frustravit animos : Non magno siquidem intervallo post arreptam quæsturam, & ut vidimus controversum Tribunatum Militum : Consules fieri etiam ex Plebe cœperunt. Occasionem præbuerunt duæ filię M. Fabii Ambusti, qui bis Tribunus Militum, Censor, & Pontifex Maximus fuit : quarum altera major natu Ser. Sulpitio Viro patricio nupta erat; altera minor L. Licinio Stoloni, illustri quidem viro, tamen plebejo; ut narrat Livius *lib.6.* Hanc ferunt invidia Sororis patricio nuptæ, quum amplissimis Magistratibus ejus familiam, domumque exornatam cerneret, impetrasse a Patre, & Viro, ut in hanc rem maxime incumberent, ne Consulatus, quem hætenus gessere Patricii, Plebejis deesset. Ejus voto casus opportune favit, ac vehementiores adjecit stimulos. Forte accidit, ut illa ad rumorem, quem *Licitor* Viri Sororis virga excitavit, expavesceret; Delusa proinde superbe a sorore, risuque excepta, quod ipsa uti viro nupta Plebejo assueta ad id minime esset, magis magisque recenti confusa metu, ac nova injuria, quum se contulisset ad Patrem, eidem perconstanti doloris causam, enarravit; Qui filiam solaturus, eosdem prope diem, honores visuram domi, quos apud Sororem viderat, est pollicitus. Novandarum rerum occasio promptior esse non poterat, ingenti siquidem ære alieno, quo plebs miserrime premebatur, levare non poterat, nisi suis summo in imperio locatis. De re ipsa perficienda fuerunt consilia inita, adhibito L. Sextio strenuo adolescente, *cujus spei*, ut Livius scribit, *nihil præter genus Patricium deesset*. Creati interea Tribuni Caius Licinius, & L. Sextius Leges promulgavere adversus Patriciorum opes pro commodis plebis : quarum præcipua fuit de ære alieno, ut eo, quod pro usuris prænumeratum esset, in satisfactionem debiti computato, quod supererat, triennio æquis portionibus dissolveretur. Altera extitit de modo agrorum, qua scilicet cautum fuit, ne quis plus quingenta agri jugera

gera possidere posset; Tertia, ne Tribunorum Militum comitia fierent, sed Consulum, ut alter omnino crearetur ex plebe. Legem hanc Calvus Tribunus plebis inter magnas, ac pertinaces contentiones adeo strenue tuitus est, ut nulla haberi comitia permiserit, nisi eadem lata. Quamobrem eodem Livio teste, Curulibus Magistratibus, toto quinquennio Roma caruit; atque inde primus ex plebe Consul renunciatus est L. Sextius, quod referunt etiam, & illustrant Augustinus de legibus in *Licina*, & *Fabia*, Manutius item de legibus *cap. 5.*, Prævottus de Magistrat. *cap. 5.*

VI. Occupata a plebe firmissima Patriciorum arce, quæ, ut dictum est, merito habebatur Consulatus; paullo post, ut scribit Panvinus de *Civit. Rom.* ejus conditionem exquirens post communicatum plebi Consulatum: *Imperium, Dictaturam, Censuram, Proconsulatum, Præturam, Sacra, Sacerdotia, quæ tantum Patriciorum fuerant, obtinuit.* Interim vero, ne omnis a Patriciis exiret potestas, novi invehuntur in Rempublicam Magistratus, Prætura nimirum, & Ædiles Curules, quos illi suscipiunt. *Annus hic*, inquit Livius, *lib. 7. Erit insignis novi hominis Consulatu, insignis novis duobus Magistratibus, Prætura, & Curuli ædilitate; Hos sibi Patricii quæscere honores pro concessio Plebi altero Consulatu.* Creandi Prætoris causam Jurisconsultus in *leg. 1. §. 37. ff. de Origin. juris* ita aperit: *Quum Consules avocarentur bellis finitimis, neque esset, qui in Civitate jus redderet, factum est, ut Prætor crearetur.* Prætor Consulum dicebatur collega, iisdem auspiciis, quibus Coss., creabatur, ut constat ex Livio *lib. 7.* quo nomine Gellius *cap. 13.*, & Lipsius de *Magistr. Rom. cap. 10.* illum appellant. Duplex autem Prætor erat: alter *Urbanus*, qui Civibus Romanis juri dicundo erat præpositus, alter *peregrinus*, qui Urbano veluti in supplementum fuit adjectus, quum hic omnibus magna ad Urbem affluentibus multitudine satisfacere minime posset,

set, ut Pomponius §. 28. scribit. Insigne Prætoris erat prætexta, & sella Curulis, qua tam in publico, quam privato loco sedebat; Hastam quoque, & gladium in jurisdictionis argumentum habebat, lictoresque cum duobus fascibus anteibant. Ex Patriciis autem illi creabantur: quippe qui omnium primi hunc Magistratum gessere, ut supra vidimus; quin imo constat ex testimonio Manutii in *libro de legibus cap. 5.* Camillum Dictatorem, qui controversias tam prospere inter Patricios, Plebemque sedavit, legem tulisse de Prætoribus ex solis Patriciis creando.

VII. Haud ita multo post Tribuni plebis iterum invadere Patriciis hos prætextatos curulibus sellis Magistratus coeperunt: aggregantes illos, tam insignes honores retulisse pro concessio Plebi altero Consulatu: Qua de re eodem *libro 7.* narrat Livius: *Silentium omnium rerum, justitio simul otium fuit, nisi quod non patientibus tacitum Tribunis, quod pro Consule uno plebejo, tres Patricios Magistratus Curulibus sellis prætextatos, tanquam Coss. sedentes nobilitas sibi sumisset. Prætorem quidem, etiam jura reddentem, & collegam Consulibus, atque eisdem auspiciis creatum.* Hinc contentio in concione exorta, ut ex plebe quoque ædiles Curules crearentur, adeout pro concordia, eo res perducta fuerit, ut alternis annis ædiles curules ex plebe fierent, quod tamen postea promiscuum fuit: accedente in omnibus ædiliū Curulium Comitiiis suffragio populi: ut ostendit Manutius in *lib. de legibus cap. 5.* Jampridem vero Livius recitato loco scripserat. Ædiliū imperium antiquissimum Romæ fuerat; At primum quidem ea de causa creatos Ædiles fuisse, ut plebiscita in ædem Cereris inferri, & illata curarent, atque ædium sacrarum, privatarumque curam haberent, Pomponius in *leg. itemque ff. de origin. juris* affirmat: & Pancirolus de *Municip. Magistr. cap. 19.* Eorundem quoque munus erat, curare annonam, ædificia publica, ac publicas vias: Vias enim Urbis Militares, eorumque margi-
nes

nes munire, pontes idoneis locis opportunos construere : impedire ne vicinis stillicidia nocerent ædibus; neve morticina, aliæque sordes in publicum effunderentur, cum aliis id genus debebant, quæ referunt Borgier. de *Viis Militar. lib. 1. sect. 3. §. 5.*, & Pancirolus de *Magistr. Municip. c. 19.* Hanc quoque curam sumxisse ædiles Curules putat Sigonius de *antig. jure Civ. Rom. lib. 1. cap. 20.*, ut ludos Romanos curarent, quorum cura ab Ædilibus plebis, fuerat jam pridem neglecta, ac recusata. Ædiles curules inter reliquos Magistratus sella Curuli vehebantur, ac in sella eburnea jus dicebant, ut Panvinus de *Civit. Rom.* de tributis Comitibus agens, affirmat; Idcirco major *Ædilitas* appellatur a Plutarcho in *Mario*, & a Lipsio de *Magistr. Rom. cap. 12.*

VIII. Enarratis hucusque pro illorum discrimine, & origine Magistratibus Romanæ Reipublicæ, eorumque fortuna varia, qua ipsos Patricii primum, deinde Plebeji promiscue susceperunt patefacta, supervacuum ducimus in reliquis immorari, qui progressu temporis, vel aucti, vel inveci sunt. Quorum notitiam Lector plene, exacteque discet ex Casalio, Manutio, Panvino, Sigonio, ceterisque optime de Romana historia, & antiquitate meritis Scriptoribus. Et quidem ad eosdem, tum Patriciis, tum Plebejis, promiscue suscipiendos aditus perinde patuit. Quamobrem Livius tot plebejos expendens Consules, tot Dictatores, tot exercituum Duces, atque triumphos *lib. 10.* ingenue fatetur : *Pro certo haberi, si quod bellum oria-*
non plus spei fore Senatui, populoque Romano in Patriciis,
quam in Plebejis Ducibus. Id solum interea consequi plebs numquam potuit, ut ex ea Interrex crearetur, quem Magistratum civilibus vigentibus bellis Patricii non solum gessere; verum etiam renunciarunt. Quando enim Ordinum, Magistratuumque contentione, vel Candidatorum ambitu, vel alia quavis ratione ante anni exitum perfici minime poterant Consularia Comitia, Patricii coibant ad deli-

deligendum Interregem, qui dies quinque imperaret. Quibus elapsis alius deinde creabatur, eodemque modo alii, atque alii, singulis quinque diebus, donec subrogati essent Consules, qui Magistratum inirent. Unde Livius *lib. 3. Cum pars major insequentis anni per novos Tribunos plebis, & aliquot Interreges certaminibus extracta esset, modo prohibentibus Tribunis, Patricios coire ad prodendum Interregem, interpellantibus, ne Senatus consultum de Comitibus consularibus faceret.* Sic *lib. 4.* narrat, quum vigentibus adhuc inter Patricios, & Plebem discordiis, Respublica esset sine curuli Magistratu, Patricios convenisse, & Interregem creasse. *lib. vero 7.* prodit rem ad Interregnum perductam, Patriciosque Interregem prodidisse, quum certamen esset de modo convocandi Comitum. Et rursus eodem libro: *Alia sententia, inquit, aperitur, quæ in speciem, vim minorem aliquanto habuit, quæ Patricios coire ad prodendum Interregem jubebat.* Interregis per Patricios delecti exempla & testimonia, in Romana historia, apud Livium ipsum, & alios passim occurrunt, quæ omni prorsus ex parte Panvini *de Civit. Rom.* effatum verissimum comprobant: *Interregem, Comitiorum habendorum causâ non nisi Patricium, & a Patriciis prodi solitum.*

De Patriciis Plebejorum, Civitatum, & Collegiorum Patronis.

CAPUT VIII.

SYNOPSIS.

- I. Lex a Romulo lata, de eligendo ex Patriciis Patrono, quem vellent Plebeji. II. Clientelæ hujusmodi artificiosum inter eos vinculum. III. Patronorum in Clientes beneficia. IV. Patriciis perhonorificum Magnum Clientum ostentare numerum. V. Clientum erga Patronos obsequia. VI. Mutua inter eosdem officia. VII.

M

Ci-

Civitates Patronos sibi Patricios deligebant. VIII. Duplicis illi erant generis: alii adsciti, alii ab origine. IX. Legati ad Patronos missi cum electionis decreto, ut eam ratam haberent. X. Tabula patronatus domi Patroni collocabatur. XI. Monumenta Patronorum. XII. Statuæ solemnibus dedicatio. XIII. Patroni originarii qui? XIV. Collegia artium etiam vilium Patronos deligebant. XV. Patricii, vel Cives Romani Coloniarum, Municipiorum, ac Provinciarum Patroni electabantur. Ab collegiis autem Milites, ac etiam Fœminæ.

I. **Q**UAMVIS initio Romanæ Reipublicæ, ut supra vidimus, nonnisi Patricii a Romulo pro illa administranda delecti fuerint, ab reliqua populari discreti turba, cui cetera infimi ordinis munia agenda commisit; nihilominus, ut stabilis utroque concordia jungeret, quod, ad id maxime fuit opportunum, instituit, ut cuilibet Plebejo liceret, liberumque esset se patrocínio, ac fidei alicujus Patricii committere; quo se ab potenti- bus tueretur. Id certe plurimum, diuque valuit ad mu- tuam inter Cives societatem, officiorumque communica- tionem retinendam, illustraturque testimonio Halicarnas. lib. 2. a Martino Magero de *Advoc. arm. cap. 5.* Franciscus vero Polletus Duacensis in historia fori Romani illustrata, & aucta corollariis, & prætermis- sis a Philippo Broideo Arien- si, lib. 2. cap. 10. p. 26., & seq. de re ipsa hæc habet: *Ratio Patronatus, & Clientelæ in Urbem, primum a Ro- mulo inventa est, diviso populo in duos primum ordines, Ple- bejum, & Patricium; Ut autem in census æqualitate mu- tua inter Cives societas, officiorumque necessariorum com- municatio retineretur, instituit, liberumque fecit plebejis, ut (quoniam paupertas male tuta esset, a divitiis, semper- que sibi diffidit) in fidem, clientelam, & patrocínium, cu- jus vellent ex Patriciis sese quasi manciparent; operas, ob- sequia,*

sequia, & omne genus officii præstando; ita vicissim Patriciis, ut tutores, & vindices Clientum in fidem receptorum nihil beneficii omitterent. Hinc lex inscripta legitur eisdem Romulo in veteri Jurisprudencia Pandulphi Pratei J. C. Plebeji, *quem sibi ex Patriciis Patronum volent, eligunt*: cujus deinde, ut solemnitis, diuque exstaret memoria, Decemviri in suis tabulis, eisdem verbis expressam voluerunt, ut tradit Sichardus *vet. jurisprud. lib. 3. ad leges Romuli*, notatque eodem loco Magerus *num. 30.*

II. Hujusmodi clientelæ vinculum adeo arctum, atque præcipuum existimatum est, tantaque præterea veneratione apud Romanos habitum, ut lege antiqua cautum fuerit, a Patriciis, Clientes ita sibi charos habendos, ac si proprii essent liberi, ac sanguine juncti. Ut refertur Gellius *noct. attic. lib. 20. cap. 1.* & Alexander ab Alexandro *dier. genial. lib. 20. cap. 10.* Quin imo Marco Catone auctore Patronorum, & Clientum inter se conjunctio, arctior, quam agnatorum, propinquorumque habebatur, quod Gellius *de gradu, & Officior. ordine* differens *lib. 20. cap. 1.* refert. Idem *lib. 5. cap. 13.* ostendit, more majorum, secundum parentes, primum pupillos tenuisse locum creditos fidei Tutorum; deinde Clientes, qui se in tutelam, & patrociniū Patriciorum contulerunt; tertium, denique locum habuisse hospites, postremum cognatos, atque affines, quod & Maffurius Sabinus J. C. *lib. 3.* tradit: Ex eo porro tam arcto necessitudinis, & conjunctionis vinculo tanta inter eosdem exstitit fides, ut Patroni etiam contra proprios Cognatos, Clientum defensionem subire tenerentur, idem Gellius prodidit & Gregorius Tholosan. *syntag. juris univers. lib. 47. cap. 7. n. 18.* Quod si Patronus aliquis vel in minimo neglexisset Clientem, convinceretur, Diti sacer prævaricator esset, quemadmodum Dionysii, & Gellii testimonio tradit Kippingus *lib. altero Romanar. antiq. cap. 1. nu. 4.* Mos enim erat Romanis, quos vellent impune occidi Diti, & Diis inferis de-

vovere, ut explicat Joannes Rossinus *antiquit. Romanar. lib. 1. cap. 1.* & Balduinus *ad legem XII. tabular. cap. 5.* *Sacer homo* propterea is dicebatur, quem ob maleficium populus judicaret, quem si quis occideret, extra omnem noxam erat, neque parricidii damnabatur. Lege siquidem tribunicia prima cavebatur: *si cum, qui plebiscito sacer esset, occiderit Parricida non esset*: Sacros propterea alio nomine vocabant antiqui, homines execrandos, ac detestandos, qui nimirum ob maleficium judicati, damnatique erant, & quibus sacra interdicebantur, ut prolixè explicat Budæus *in annot. ad pandectas ad tit. ff. de pœnis*.

III. Quo vero stabilius clientelæ hujusmodi disciplina servaretur, atque persisteret, Romulus ipse certa, tum Patronis, tum Clientibus sanxit officia, quibus utrique mutua inter se quædam habuere instituta humanitatis, & benevolentię, quæ recenset Dionysius *lib. altero Roman. antiquitat.* Ac primo quidem Patroni jura Clientibus, quorum rudes, ignarique erant, interpretabantur, ac de eisdem respondebant: Secundo pro iis injuste aliorum potentia oppressis in judicio respondebant, totisque eos viribus defendebant. Tertio pro eisdem injuria affectis lites suscipiebant, eorumque causas contra accusantes agebant. Plerumque etiam ad ipsos veluti Arbitros lites Clientum fuisse delatas censet citato paullo ante loco Henricus Kippingus; Unde, & Horatius *lib. 2. epist. 1.* idem spectans cecinit.

Romæ dulce diu fuit, & solemne reclusa

Mane domo vigilare, Clienti promere jura.

Idque factum, ne sumptibus ad publica ineunda judicia rem attenuarent domesticam. Ipsorum tandem, siue absentium, siue præsentium curam gerebant Patroni. Quamobrem Magerus eodem loco *num. 34.* addit; *In eos beneficia contulerunt, quæ Parentes in filios solent, omnem illis quietem publice, & private querentes*: Quod & Joannes Rossinus *antiquit. Roman. lib. 1. cap. 16.* tradidit.

IV. Ma-

IV. Maximo proinde honoris loco utrique hujusmodi clientela, & patronatus cedebat; profecto Patroni adeo in Clientes effusi, atque benefici esse consueverunt, ut in litibus quoque actorum, seu procuratorum fungerentur munere; neque Patriciæ dignitati, & decori, id officiebat; imo quo major cuique Patricio, erat Clientum numerus, eo amplior, & illustrior illius habebatur præstantia. Hinc Horatius *lib. 3. Carminum Ode 1.* ostendit in quibusdam Candidatis valere nobilitatem generis, in aliis celebrem famam virtutis, magnum tandem in aliis Clientum numerum.

————— *Hic generosior*
Descendat in campum petitor,
Moribus hic, meliorque fama
Contendat, illi turba Clientum
Sit major.

Sic Appius Claudius, a quo & Appiorum familia ab Sabinis orta propagata est, Romam cum quinque millibus Clientibus migrasse traditur, ut narrat Tranquillus in Tiberio, ubi scribit: *Patricia gens Claudia orta est ex Regillæ Oppido Sabinorum, inde Romam recens conditam cum magna Clientum manu commigravit auctore Tito Tatius consorte Romuli*: Idem scribit Livius *lib. 2.* Præcipuus quoque iis erat honos, ac decus, quando litis victoriam eorum ope, atque auxilio Clientes obtinebant. In obtentæ siquidem propitiæ sententiæ publicum signum ad fores Patroni coronam suspendebant, quam spectavit Martialis *lib. 7. epigramm.*

Si Fora mirentur, si te palatia laudent,
Excolat & geminas plurima palma fores.

Neque demum Clientes, si quæ (ut infra videbimus) erga Patronos obsequia præstare tenebantur, quod quidam putarunt, redigebantur in Patronorum potestatem. Cives enim, & ipsi erant, non servi, quamvis omnes Clientes ex patronorum Clientela simul cum familia universa libertos

bertos vocatos fuisse opinatus fuerit Franciscus Polletus in historia fori Romani *lib. altero cap. 20.* Unde paullo ante laudatus Kippingus recte observavit : *Hi Clientes vocabantur, non quidem redacti in potestatem Patronorum, (Cives enim erant,) sed tamen in omni obsequio eorum obligati.*

V. Plurima enim vero erant Clientum erga Patronos obsequia, quæ omnia *ex recitato c. 5.* Martini Mageri de Advocat. armata breviter recensuimus. Primo quidem, Patricios Patronos suos in omnibus honestis obsequentes rebus, ad paupertatem redactos pecunia, aliisque juvabant opibus : maxime autem egentibus dotem filiarum, cum eas nuptui traderent, constituébant. Secundo, si quis Patronus in vincula conjectus, aut aliquis ex ejusdem liberis, ab hostibus captus esset, quam primum, redimere curabant. III. a Creditoribus nexos, vel ære alieno mulctatos propria liberabant pecunia, idque non coacte, seu gravatim, sed sponte, promptaque benevolentia; nec quasi scœnoris loco, sed ad referendam Patrono suo gratiam. IV. Clientes Patronis non pace tantum, domique, sed in ceteris etiam negociis, periculis, belloque præsto erant; & aderant. V. Ut ex Plauti verbis licet conjicere. Clientes olim in æde sacra convivium apparare Patronis suis consueverant, quam *cœnam popularem* vocabant; quod notavit, & Faber in *libro Semestr. cap. 6.* Sic autem apud Plautum Philo loquitur in *Trinummio act. 2. scena 4.*

— *Quid tunc in ædem ad cœnam veneris,
Atque ibi opulentus tibi par, forte usi venerit,
Apposita sit cœna, popularem, quam vocant,
Si illi congestæ sint epulæ a Clientibus
Si quid tibi placeat, quod illi congestum sit,
Edasne, an incœnatus cum opulento accubet?*

VI. Munuscula Patronis suis Kalendis Januarii tenuia quidem, sed grati animi perspicua argumenta, mittere solebant,

lebant, nempe assem minimum, mel cum caricis, & dactylis palmarum inauratis, ut ostendit Thomas Dempsterus in *paralipom. ad antiquit. Roman. Rossini lib. 5. cap. 32.* & Ovidius sequentibus indicat carminibus *lib. 1. Fastor.*

Quid vult palma sibi, nugosaeque carica dixi,

Et data sub niveo condita mella cado?

Omen ait, caussa est, ut res sapor ille sequatur,

Et peragat captum dulcis ut annus iser

Dulcia cur dentur, video.

VII. Tandem honoris causa; Clientes magno numero Patronos comitabantur, dum iidem filios suos naturales, vel adoptivos in forum deducebant, eo die quo togam virilem fumebant, & singulis, vel privatis Senatoribus commendabantur tota comitante Clientum turba. Ut tradit idem Dempsterus ibidem.

VI. Hæc erga Patronos Clientum, & Patronorum erga Clientes obsequia erant, & libera officia. Mutua tamen, quæque alternatim, alter alteri præstare tenebatur, & alia permulta sunt: Neutri fas erat se in iudicii invicem accusare. Unde Patronus contra Clientem, qui furatus sibi aliquid esset pro re sua vindicanda actionem non habebat, ut patet *ex leg. 89. ff. de furtis*, docetque Tholosan. *syn-tag. juris univers. lib. 47. cap. 7. num. 16.*, nec adversus se testimonium, vel suffragium ferre, vel cum alterutrius inimicis societatem inire poterant, ut eodem loco Magerus demonstrat *num. 17.* Qui contra fecisset, Diis inferis devovebatur, & lege de proditoribus, quam ipse Romulus sanxerat, tenebatur: convictumque eo crimine cuique licebat, uti Jovi sacrum occidere. Quamobrem Servius exponens illud Virgilii: *Et fraus innexa Clienti*, ait: *In XII. tabulis scriptam hanc fuisse legem, si Clienti fraudem faxit Sacer esto; quam Theodorus Marcilius plenior, uberiorque tulit ex Halicarnasi. histor. Roman. lib. altero.* Clientibus, atque Patronis assiduam fere certamen erat beneficia sibi invicem exhibendi, ne mutua vincerentur gra-

gratia, ac benevolentia. Cliens enim totis enitebatur viribus, ut nullum Patronis negaret, vicissimque Patroni nullo corrumpi possent pretio, nullanque pecuniam, vel aliud accipiebant donum, quo Clientibus molestiam inferrent, aut quidquam paterent detrimenti, quemadmodum testantur Halicarnass. dicto *lib. 2.* Plutarchus in *Romulo*, & Gellius *noct. attic. lib. 5. cap. 13.*, & Magerus loco indicato.

VII. Ex hujusmodi constituto patrocínio, vigente Republica, usus item constituendi sibi Patronos Romanos Patricios ex libera exterorum Populorum electione sumisit initium. Idque Romanorum virtuti, & temperantiæ datum refert Halicarnass. *lib. 2.*, qua temporum felicitatem, & res secundas metientes exterorum quoque animos facile ad sese potuerunt attrahere. Hinc factum, ut non in ipsa modo Urbe, plebs tota esset patrocínio devincta Patriciorum, verum etiam Colonia, Sociæque, & Amicæ, aut bello subactæ Urbes e Romanis Patriciis, quoscumque vellet, Patronos haberent, ut veterum suffultus testimoniis ostendit Vir Clarissimus Petrus Pollidorus Patricius Anxanensis, Vir omni virtutis, ac eruditionis genere præstantissimus, mihiq; amicissimus, in expositione veteris Tabellæ æreæ, qua M. Salvius Valerius vir splendidus Emporii Naunani Patronus cooptatur, relata in *tom. 7. collectionis operum variorum Venetiis editæ anno 1731.*, cui titulus: *Raccolta di Opuscoli scientifici, e Filologici nu. 18.* Eos porro, qui Civitates, aut Nationes devinctas bello in fidem reciperent, earum fuisse Patronos more Majorum, scribit Cicero de Officiis paullo post initium. Neque solum Urbes, Oppida, sed & universas Urbium, & Oppidorum regiones, agrosque, tutela sua Patronos fuisse complexos liquet ex laudati Ciceronis *lib. 3.* Hinc idem Cicero *epist. 4. lib. 5.* Insulam Cyprum, Cappadociæque Regnum, & Citeos Catonis vocat Clientes. Fabricium, Lullinum universos Samnites in Clientela habuisse testatur

tur Valerius Maximus *lib. 4. cap. 3.*, & Cicero *lib. 2. de legibus*. Italos quoque spe melioris fortunæ, ac boni Cornelium Scipionem Patronum adoptasse narrat Appianus Alexandrinus de bello civili. In oratione autem 31. pro Gneo Plancio scribit Cicero: *Quum omnia municipia, quæ sunt a Vibone Brundisium in fide mea, Judices, essent, iter mihi novum multis militantibus, magno cum suo metu præstiterunt*. Plurimum Coloniarum, & Municipiorum Herophilus Patronus existit teste Valerio Maximo *lib. 9. cap. 15.* Cajum Aquilium gentis Patriciæ virum Antiates sibi Patronum cooptasse ostendit Philippus a Turri in Monumentis veteris Antii Caji Aquilii inscriptionem Antii repertam illustrans, & Josephus Roccus Vulpus Soc. Jesu in suo *De Antiatibus libro Vet. Latit p. 3. lib. 4.* Sæpe tamen una Civitas non unum, sed multos habuit Patronos. Cicero *Philipp. 2. in M. Antonium*. Vexavit, inquit, *Puteolanos, quod L. Cassium, & Brutum Patronos cooptassent*: Massilia in Cæsaris, atque Pompeji fide fuit, ut ex eodem *Cæsare de bello Civili lib. 1.* constat. Unum se Capuæ Patronum adscriptum fuisse, quoniam præclarum erat, & honorificum, magnopere Tullius gloriatur, adversus L. Pisonem *oratione 37.* in Tiberio prodit Suetonius *cap. altero* Claudium Drusum vigente Republica Clientum fretum ope, Italiam occupare tentasse. Pompejus vero adolescens auctore Paterculo facile in Piceno nostro collegit exercitum, quod ea regio referta esset Clientibus Patris, ex quo scite laudatus Pollidorus expendit: *Quanti momenti esset amplissimis pollere Clientibus, & patrocinii.*

VIII. Idem Vir Clarissimus recitato loco antiquis instructus monimentis opportune monet, Oppidorum Patronos, alios *adscitos*, alios *originarios*, sive *ab origine* esse consuevisse. Adsciti erant, qui Civium consensu eligebantur certo ritu, ac formula adhibita, quam exhibet marmoreum saxum ab eodem descriptum ex Musæo Mascardorum Veronensium, cujus hoc est exemplum.

N

M. CRAS-

M. CRASSO FRVGI L. CALPV RNIO
PISONE COS

III NON FEBR.

CIVITAS THEMETRA IN AFRICA HOSPITIVM
FECIT CVM C. SILIO C. F. FAB AVIOLA .∴. M
LIBEROS POSTEROSQVE EIVS SIBI LIBERIS
POSTERISQVE SVIS PATRONVM COOPTAVE
RVNT

C. SILIVS C. F. FAB. AVIOLA CIVITATEM THEME
TRENSEM LIBEROS POSTEROSQVE EORVM
SIBI LIBERIS POSTERISQVE SVIS IN FIDEM
CLIENTELAMQVE SVAM RECEPIT
EGERVNT

BANNO HIMILIS F. SVFES
AZDRVBAL BASILECIS F. LEG.
IDDIBAL EOSIHARIS F.

Id vero clarius patere arbitror ex altero saxo , tum ab eodem eruditissimo Viro , tum etiam a Magero *cap. 5. de Advoc. armata* , nu. 55. relato , in quo non solum decreti , quo *Peltuini, Vestini* , quorum meminit Plinius *lib. 3. cap. 3.* Nummiam Variam sibi Patronam elegerunt , sed etiam Legatorum , qui consummandæ rei sequestres ab eligentibus ad electam mittebantur , occurrit mentio . Decretum ipsum , quod Gruterus quoque exhibet *folio 443. num. 6.* sequens est .

PLACERE VNIVERSIS CONSCRIPTIS
NVMIÆ VARIÆ C. F. SACERDOTI
VENERIS FELICIS PRO SPENDORE
DIGNITATIS SVÆ PATROCINIVM
PROFECTVRÆ NOSTRÆ OFFERRI
PETIQVE AB EIVS CLARITATE
ET EXIMIA BENIGNITATE , VT
HVNC HONOREM LIBENTI ET PRONO
ANIMO SVSCIPERE , ET SINGVLOS
VNIVERSOSQVE NOS REMQVE PVBLI
CAM NOSTRAM IN CLIENTELAM
DOMVS SVÆ RECIPERE DIGNETVR
ET IN QVIBVSCVNQVE RATIO EXE
GERIT.

GERIT INTERCEDENTE AVTHORITATE
 DIGNITATIS SVÆ TVTOS DEFENSOSQVE
 PRÆSTET TABVLAMQVE ÆNEAM HVIVS
 DECRETI N. VERBA CONTINENTEM
 OFFERRI EI &c.

IX. Alterum luculentum testimonium exhibet Ferentinatum tabella, qua patrii Municipii Patronus electus est Titus Pomponius Bassus, integra a laudato Pollidoro descripta, *num.* 29. qua liquet Legatos electionis decretum Patrono obtulisse, ut ratum haberet, atque susciperet; quod & ex ærea tabella Patronatus M. Salvii a Naunæ populo oblatis observavit eodem loco Pollidorus. Id genus in antiquis monumentis multa occurrunt exempla, ex quibus illud, quo Titus Pomponius Bassus electus in patronum fuit a Ferentinatibus ex ipso recitabimus,

LVCIO ARVNTIO STELLA

C. IVLIO MARINO COS.

XV KAL NOVE

M. ACILIVS PLACIDVS L. PETRONIVS
 FRONTO IIII I. D. S. C. FERENTIN IN CVRIA
 ÆDIS MERCVR SCRIBVNDQ ADFVERVNT
 Q. SEGLARNVS MARCIANVS T MVNNIVS
 NOMANLIVS

QVOD VNIVERSI V. F. T. POMPONIVM BAS
 SVM CLARISSIMVM VIRVM DEMANDATAM
 SIBI CVRAM AB INDVLGENTISSIMO IMP. CÆS.
 ARE NERVA TRAIANO AVGVSTO GERMANICO
 QVA ÆTERNITATI ITALIÆ SVÆ PROSPEXIT
 SECVNDVM LIBERALITATEM EIVS ITA ORDI
 NARI VT OMNIS AETAS CVRÆ EIVS MERITO
 GRATIAS AGERE DEBEAT FVTVRVMQVE VT TAN
 TÆ VIRTVTIS VIR AVXILIO SIT FVTVRVS MVNI
 CIPIO NOSTRO Q. D. E. R. E. D. E. R. I. C.
 N. PLACERE CONSRIPTIS LEGATOS EX HOC
 ORDINE MITTI AD T. POMPONIVM BASSVM
 CLARISSIMVM VIRVM, QVI AB EO IMPE
 TRENT IN CLIENTELAM AMPLISSIMÆ
 DOMVS SVÆ MVNICIPIVM NOSTRVN RE

N 2

CI

100 DE PATRICIIS

CIPERE DIGNETVR PATRONVMQVE SE COOPTA
RI TABVLA HOSPITALI INCISA CVM HOC
DECRETO IN DOMO SVA POSITA PERMITTAT
CENSVERE
EGERVNT LEGATI.
A CÆCILIVS. A. F. QVIRINALIS. ET
QVIRINALIS F.

AD AVG.
TEM C. P.

AD AVG
TEM C. P.

X. Collati Patronatus publicas tabulas deinde in
ipsis Patronorum domibus fuisse collocatas, ut viventium
honori, ac posteritati monumento essent, tum ex hoc saxo
patet; tum insuper non unum apud Janum Gruterum,
ostendit exemplum: *In tomo 2. thesaur. antiquar. inscript.*
fol. 1011. exhibetur ærea tabella Rhegii inventa, quæ rem
nostram non uno quidem nomine illustrat, atque commen-
dat his verbis.

IMP. CÆS. M. AVRELIO
ANTONINO AVG. PIO
FELICE VI. M. PETRONIO SEPTIMI
ANO COSS.
X. CAL APRIL IN TEMPLO COLLEGI FABRVM
ET
CENTONARIORVM REGIENSIVM
QVOD REFERENTIBVS P. SAENIO MARCELLINO ET
C. AVFIDIO
DIALOGO QVOESTORIBVS V. F
IV SILIVM IVLIANVM VIRVM ET VITA ET MO
DESTIA ET INGENITA VERECVNDIA ORNATVM
ET LIBERALEM OPORTERE COLLEGJ NOSTRI
PATRONVM COOPTARI VT SIT CETERIS
EXEMPLO IVDICJ NOSTRI TESTIMONIUM
Q. F. P. D. E. R. I. C.
SALVBRI CONSILIO TAM HONESTA RELATIONE
A QVOESTORIBVS, ET MAGISTRIS COLLEG NOSTRI
FACTVM, ET SINGVLI, ET VNIVERSI SENTIMVS,
ET IDEO EXCVSANDAM POTIVS HONESTO VIRO
IV-

IVLIANO HVIVS TARDÆ COGITATIONIS
 NOSTRÆ NECESSITAT PE
 TENDVMQ. AB EO LIBENTER SVCIPIAT
 COLLEGJ NOSTRI
 PATRONAL. HONOREM, TABVLAMQ. ÆREAM
 CVM INSCRIPTIONE HVIVS DECRE.. N. DOMO
 EIVS PONI CENSVERVNT.

XI. Id non solum domi patroni ab Legatis Urbium honoris causa factum : sed in ipsa Civitate publicis quoque monumentis plerumque electos Patronos fuisse consignatos , multa nobis apud Historicos occurrunt testimonia ; Plura etiam supersunt exempla , quæ antiquitatis ritum , ac morem illustrant , ac suæ posteritati commendant. Quin imo & statua in tutelæ susceptæ argumentum publicè Patrono poni consuevit : quod Plinius indicat *lib. 34. cap. 4.* in fine de origine , & honore Statuarum loquens . Hinc Cicero in Oratione adversus Pisonem : *Me , inquit , inaurata statua donarunt , me Patronum unum adfiverunt , a me se habere vitam , fortunas , liberos arbitrantur .* Sic Manlius Theodorum æreo signo Patronum testata est Africana Provincia , quam proconsulari Imperio rexerat , ut Claudianus ostendit in panegy. de ejus Consulatu *vers. 34.* Auctor est Cicero contra Verrem *act. 4.* Siculos posuisse statuam Marcellis uti Patronis . In *Philipp. vero 6.* indignatur statuam L. Antonio tanquam populi Romani Patrono fuisse erectam . Exempla antiquorum monumentorum , de statuis , quas Clientes Patronis ponebant passim occurrunt apud Janum Grutherum , præsertim *pag. 446. num. 1. , & 2. pag. 491. n. 12. & 5.* singulare saxum Fulginei in Umbria repertum ex Lodovico Jacobilli Vir Clarissimus Marcellus Franciarrinus , exhibet in dissertatione de antiqua Iguvii Urbe italico sermone edita inter opuscula scientifica , & philologica Venetiis vulgata *tom. 7.* ex quo patet Umbriæ populos , & quindecim ejus Civitates anno ab U. C. DCLXXXVI. Betuum

tuum C. filium Patronum delegisse, cujus sequens est inscriptionis exemplum.

C. BETVO C. F. TRO CILONI
AMERINI, ASSISINATES FORO FLAMINIEN.
FVLGINATES HISPELATES IGVVINI
INTERAMNATES MEVANATES NARNIENSES
NVCERINI OTRICVLANI SPOLETINI
TEBRIATES TVDERTINI ET VETTONENSES.
B. M. P.

Apud Panvinum quoque *de Civitate Roma*: agentem de vigesima Tribu, *Sergia* appellata, saxum Assisii in Umbria repertum prostat, in quo legitur.

C. RASINIO C. F. SER.
FETTIANO
PRÆF. FABRVMIII. VIR
PRÆF. COH. PRÆTOR
PATRONO MVNICIPI.

Sequens item exhibet idem Scriptor, cum de vigesima-tertia Tribu, *Tromentina* verba facit Perusii jampridem effossum,

C. BETVO C. F. TRO
CILONI MINVCCIANO
VALENTI ANTONIO
CELERI P. LIGVVIANO
ÆDILI II VIR CVINO
SACERDOTI III LVCERVM. PR.
VMBRIÆ XV POPVLORVM
PATRONO MVNICIPI
BETVRES PECTILLA FILIA
PATRI PISSIMO L. D. D. D.

Quæ sequuntur insignes Inscriptiones prostant apud eundem de Imperii Romani Coloniiis differentem; quarum prima in Piceno exstat.

PA-

PATRONO COL. ÆSIS

Item

PATRONO COL. AVXIM.

ET COL. ÆSIS

ET MVNIC. NVMANAT.

XII. Cum statua ponebatur Patrono, sæpenumero solemnitas accedebat dedicatio, qua in publicæ lætitiæ signum plebi, & Decurionibus denarii largiebantur. Ceteris autem prætermisiss, quæ passim apud antiquarum Inscriptionum collectores occurrunt, ero contentus referre saxum, quod exhibet idem Panvinus *de Civit. Romana*, ubi de secunda supra vigesimam Tromentina Tribu loquitur, quod Galeatæ viscebatur.

Q. VELCENNÆ

L. F. STEL.

PROCVLO

DECVRIONI

MEVANIOLÆ

C. C. M. M. PATRONO

HONORE. CONTENTVS

IMPENDIVM. REMISIT

ET DEDICATIONE. STATVÆ

NVMER. COLL. IPSORVM

SPORTVL. DEDIT

SINGVL. DENARIOS BINOS

L. D. D. D.

Pulcherrimam item exhibet Inscriptionem Martinus Margerus *de advoc. arm. cap. 5.*, ex qua patet quid in publicæ lætitiæ argumentum, quum statua dedicaretur, impendebatur; Ea est sequens, quæ Reatæ in Italia prostat.

T. TVNDVLIO GEMINO VI VIR AVG
MAG. MV. AVGVSTALES PATRONO ET QVINQVE
PERPETVO OPTIME MERITO HIC ARCÆ AVGV
STALIVM SE VIVO H. S. XX. DEDIT, VT EX
REDITV SVMMÆ DIE NATALI SCV IIII KALEN
FE-

FEBRV. PRÆSENTES VESCERENTVR, ET OB
DEDICATIONEM STATVÆ DECVRIONIBVS
ET SEVIRIS ET IVVENIBVS SPORTVLAS,
ET POPVLOS EPVLVM ET OLEVVM EADEM
DIE DEDIT.

At non solum publico sumptu, & Civitatis universæ decreto, erectam Patronis statuam constat; verum etiam ex privatorum hominum munificentia: quod sane demonstrat singularis Inscriptio Interamnæ Nahartium in Umbria reperta, in qua A. Pompejo Interamnatis Municipii Patrono statutum fuisse ex Testamento Licini simulacrum legitur. Hujusmodi Monumentum, quod hic exscribimus, una cum aliis, in eadem Civitate existentibus, quæ in opere nostro referremus, nobis communicavit Vir Clarissimus Philippus Phebeus in Romana Curia Causarum Patronus.

A. POMPEIO A. F. CLV. Q. PATRONO
MVNICIPI INTERAMNAT NAHARTIS
QVOD EIVS OPERA VNIVERSVM
MVNICIPIVM EX SVMMIS PERICVLIS
ET DIFFICVLTATIBVS EXPEDITVM ET
CONSERVATVM EST EX TESTAMENTO
LICINI T. F. STATVA STATVTA EST.

XIII. Hactenus de Patronis adscitis egimus: nunc de Originariis, seu ab origine verba faciemus; quorum, plura, hodieque occurrere in Regno Neapolitano monumenta testatur compluries a nobis laudatus Petrus Pollidorus in recitata expositione Tabellæ æræ, qua M. Salvius Valerius Naunani Emporii Patronus decernitur. Præterea apud Fabretium in expositione antiquarum Inscriptionum *cap. 2. num. 232. pag. 101.* Campana legitur Inscriptio, ex schedis Barberinis expressa.

C. ARRADII
 LVCIO AVRELIO AVXON.
 TI LEONIDAE V. C.
 CAPVENSIVM ———
 AB ORIGINE PATRONO.

Apud Gruterum, ipsumque Fabrettum *cap. 5. num. 286.*
pag. 398.

POSTVMO LAMPEDIO V. C. —
 ——— PATRONO
 LONGE A MAIORIBVS ORIGINALI
 ORDO CAPVENSIS.

Ex schedis item Barberinis idem Fabrettus *num. 287.*

FLAVIO. FVRIO. FAVSTO. V. C. TRIBVNO
 AB ORIGINE PATRONO
 ——— VNIVERS. ORDO
 ET POPVLVS SVRRENTINORVM.

Jacobus Sponius in *Miscellaneis eruditæ antiquitatis section. 1. art. 7. pag. 36.* Sæninis Urbis Inscriptionem vulgavit ex basi statuae in Villa Mattheja, in qua oblitterato benemeriti Viri nomine legitur.

..... IAM INDE
 A MAIORIBVS SVIS INLVSTRIBVSQVE
 FAMILIIS CIVITATIS PATRONO.

XIV. At non solum Urbes, atque exteri populi, de quibus hætenus loquuti sumus, sibi Romæ Patronos deligebant, verum etiam collegia Artificum suos habuisse, iisdemque statuas in foro, aut loco maxime conspicuo erigere consuevisse docent Dempsterus in *paralipom. ad antiquit. Romanas Rossini lib. 1. cap. 16.* & Martinus Magnus de *Advocat. armata cap. 5.*, cujus rei multa suppetunt testimonia in vetustis Inscriptionibus. Tergesti in Histria ex eodem Magero hæc habetur.

O

L.VA-

L. VALERIO PAPIRIO PAPIRIANO II. VIR. I. D.
 II VIR ID. Q. Q. PRÆTOR FAB. ROM. ET
 TERGESTO. FLAM HADR. PONT AVGV
 COLLEGIVM FABRVN PATRONO MERENTI.

Certis etiam generibus hominum, vilesque artes, ac turpia prostentibus ministeria Patronum datum fuisse constat, ex sequenti lapide, quem laudatus Pollidorus exhibet.

.... PATRONO DECVRIÆ SCRIBRAR. CERARIOR.
 ET LIBRARIOR. ET LICTOR. ET VIATOR. ITEM
 PROECONVM ET ARGENTARIOR. ET NEGOTIAT.
 VINARIOR. AB VRGE ITEM MENSOR. FRVMEN-
 TARIOR. CERERIS AVGV. ITEM CORPOR SCAPHA
 RIOR. ET LENVNCVLARIOR. TRAIECT. LVCVLLI
 ET DENTROPHORORVM ET TOGATOR. A FORO
 ET DE SACOMARI ET LIBERTOR.
 ET SERVOR. PVBLICOR.
 ET OLEARIOR. ET IVVEN. CISIANOR.
 ET VETERANOR. AVG. ITEM BENEFICIARIOR.
 PROC. AVG. ET PISCATOR. PROPOLAR.

Hunc Lapidem minutissime explicavit Vir Clariss. Josephus Roccus Vulpus Soc. Jesu *Vet. Lat. parte sexta Libro undecimo de Oſtensibus apud quos repertus fuit.*

XV. Id tamen erat discrimen inter Collegiorum, artificum Patronos, ac illos ab Coloniis, & Municipiis adscitos, quod ista plerumque Romanum Patricium Patronum cooptabant, ut tradit Philippus a Turri in monumento. veteris Antii Caji Aquilii Inscriptionem illustrans: *Solemne, inquit, Coloniis, & Municipiis fuit, se in Patriciorum, tunc præpotentium Civium Romanorum clientelam adscribere: Quod animadvertit, & Sertorius Ursattus de notis Romanor. apud Grævium pag. 895. tom. 2.* Non ita vero Collegia Artificum, quæ plerumque Milites, vel aliquem illius Urbis Virum egregium, in qua ea erant Collegia, Patronum legebant, ut idem dis-

cri-

crimen indicans tradit laudatus Scriptor: Fœminas quoque ac nobilissimas Matronas clientelam, tum Urbium, & Populorum, tum etiam Collegiorum constat suscepisse, easque decreto publico, legatione illustri, ceterisque præclaris honoribus ad eam dignitatem populos cooptasse liquet ex relata Inscriptione Peltuinatium in Vestrinis, qui Nummiam Variam Sacerdotem Veneris sibi Patronam constituere. Constat etiam ex Grutero *pag. 322. nu. 2.* Canitam Sanconiam Patronam Colonia Ariminensis electam. Apud Fabretum *cap. 9. num. 1. pag. 19.* exstat lapis Pifaurensis in ejusdem Urbis foro prostrans, in quo Albina Balbina Municipiorum Pitinatium, & Pifaurensum, & ipsa Flaminica Sacerdos Patrona cooptatur. In Nummiae Variæ inscriptione sæpe laudatus Vir Clarissimus Petrus Pollidorus postrema verba notanda censet, ex quibus scitissime colligit: *Quod præstare Clientibus fœmina sexus conditione non poterat, Viri supplebant, nec tam Nummiae, quam totius Familiæ Variæ patrociniū eo publico monumento Peltuini sibi procurasse videntur.* De alia fœmina a Collegiis in Patronam adscitam, exstat apud Pitiscum quæ sequitur Inscriptio Firmi in Piceno olim posita.

ALLIENÆ TE.
BERENICÆ
C. VETTIVS POLVS
VXORI
SANCTISSIMI ET
C. VETTIVS POLVS
MATRI
PIISSIMÆ PATR
COLLEG FABR. ET CENT.

Et Interamnæ in Umbria in Ecclesia S. Pauli sequens saxum inspicitur.

LEVCADII

MEL

HELVIDIÆ

BVRRENIÆ

MODESTÆ

NEPOTI HELVIDI BVRRENI SEVERI V. C.
 FILIÆ BVRRENIÆ SEVERÆ C. F. PVDICITIA
 SAPIENTIA INNOCENTIA OMNIBVS RETRO
 MEMORABILI. OB MERITVM
 AMOREMQUE EIVS CIVES INTERAMNÆ
 CIVIT. VTRIVSQUE SEXVS ÆRE CONLATO
 POST OBITVM HVIVS PATRONÆ

Nec est cur in re ipsa illustranda lectorem diutius moremur.

*De Filiis Patriciorum, eorumque muneribus,
 & exercitationibus.*

CAPUT IX.

SYNOPSIS.

- I. *Patriciorum filii Patrimi, & Matrimi in Saliorum Collegium cooptati.* II. *Ancilia caelestia custodiebant, eaque saltu, & tripudiis per Urbem mense Martio ferebant.* III. *In Palatio sacrarium habebant, ideoque, & Palatini dicti. Salii a saltu, & tripudiis appellati.* IV. *Saltationum motus, & Saliorum vestes, dum ancilia ferebant.* V. *Carmina, quæ canebant qualia. Collegii Magister carmina, & saltus juvenes Salios docebat, quos etiam inaugurabat.* VI. *Juvenum Patriciorum florente Republica Senatui adversus Plebem præstita auxilia.* VII. *Eadem pro tuendo Decemviratu Appio Claudio data. Patricii Juvenes Ædiles plebis.* VIII. *Patriciorum puerorum ludi inter Circenses peracti, Troja & Pirricha vocati.* IX. *Quando hos ludos ipsi exercerent. Qui eorum auctor, & quis Princeps juventutis!*

I. Post-

I. **P**OSTquam vidimus summam rerum Patriciis Viris fuisse commissam, quippe qui auctoritate, ætate, & gravitate in Republica plurimum poterant; nunc sermonem instituemus de eorumdem liberis, quibus in minori ætate sacra quædam iis solum curanda credebantur, ac nonnulli etiam Magistratus concessi fuerunt; Ii enim generis sui nobilitate freti, atque præstantia, non minorem, quam Parentes in Urbe ostentabant auctoritatem, & potentiam. His itaque primum Saliorum Collegium, novo exemplo concessum est a Numa Pompilio, quo Martis Gradivi Sacerdotes inaugurabantur, ut per id nobili Juventuti aditus ad honores esset. Qua de re Isaacus Casaubonus in notis ad Julium Capitolinum in vita M. Antonini num. 46. scripsit: *Soliti enim in hoc Martis Sacerdotum Collegium Patricii juvenes cooptari Patrimi, & Matrими. Fere autem nobilis juvenus ad honores per Sacerdotia adibat.* Nec præterea in idem Collegium, nisi Patricia juvenus poterat cooptari; quam proinde Lucanus lib. 9. 467. *lectam Juventutem Patriciam* appellavit. Huic Sacerdotio quamvis certa non esset, requisita ætas, ut in illud adscisceretur; nihilominus Dionysio teste lib. 2. juvenes omnes candidati esse debebant Patrimi, & Matrими, hoc est, ut iis uterque parens superstes esset, ut docet Festus. Quamobrem apud Capitolinum legimus cap. 4. Imperatorem Antoninum philosophum octavo ætatis suæ anno in Saliorum Collegium fuisse relatum. Eum honorem perpetuo Patricios sibi vindicasse una cum Flamini-bus majoribus absque immixtione Plebis, supra non uno Scriptorum testimonio comprobavimus.

II. Fertur autem regnante Numa Pompilio breve scutum de cælo fuisse dilapsam, quod pestilentia, quam Civitas afflictabatur, remedium exstitit: Quamobrem consultos Aruspices respondisse: ibi futurum totius Orbis imperium, ubi scutum illud servaretur; vel, ut alii produnt de cælo hujusmodi auditam vocem. Tum autem hono-

honoris causa, tum etiam, ut idem scutum tutius servaretur, nec ab hostibus furripi, nec aliquo modo internosci posset; Numa Pompilius undecim alia ad similitudinem caelestis a quodam artifice, cui nomen Mamurius fabricari iussit; quæ deinde in Templo Martis fuere reposita. Ad ea propterea custodienda exactissimaque Religione servanda duodecim Sacerdotes ex spectatissimis Patricio genere natis juvenibus idem Numa Marti Gradivo allegit, teste Livio *lib. 1.* Idemque tradit & Dionysius *lib. 2.* Eadem scuta vocabant ancilia, vel quod unumquodque eorum ex utroque latere esset recisum, culmenque, & extremum pateret latius, ut videtur Panvino *de Civit. Roma.* de eisdem scribenti: vel, ut alii tradunt, quod plane figuræ circularis esset absque angulo, ut patet ex nummis Domitiani, aliisque thesauri Arschetani, itemque Licinii triumviri monetalis. Et ex marmoreo scuto, quod in Romani Collegii Societatis Jesu Museo asservatur, in quo Ancile inclusum est. Eiusdem sententiæ fuerunt Gutberleth *de Saliis cap. 12.* & Gutherus *de Vet. Pontif. lib. 1. cap. 2.* Ea porro Sacerdotes Marti Gradivo sacrati Salii non solum custodiebant, verum etiam per Urbem portabant: More veteri solemnes erant Kalendæ Martii ad Ancilia movenda per Urbem constitutæ, quæ a Saliis collo suspensa, & quædam carmina canentibus solemniter saltatu, tripudiis, & agitatione sanatica corporis ferebantur. Interea vero per eos dies, quo Ancilia movebantur, tanta modo in Foro, modo in Capitolio, ceterisque publicis aut privatis locis superstitiosa erat Romanis Religio, ut nihil publice geri, non capi arma, non moveri castra, neque suscipi iter fas esset: Qui autem contra faceret, facer, improbusque esset. Illud præterea, quod egisset, infelix, infaustumque capiti ejus futurum crederetur; quemadmodum ex recitatis liquet Scriptoribus: Quare Dionysius *lib. 2.* ritum ipsum ita describit: *Horum solemnitas erat mense Martio, quæ sumtu agitur publico multos dies,*
qui-

quibus ducunt choreas per Urbem, & in forum, & in Capitolium, & in multos alios privatos, publicosque locos: quod etiam tradit Lucianus *de Saltat. lib. 1.*

III. Sacra illi in Palatio Marti Gradivo facitabant, ubi præcipuum illorum sacrarium fuisse referunt Sextus, Rufus, & P. Victor. Hinc & Salii *Palatini* sunt appellati, ut ex antiquorum Scriptorum testimonio prodit Panvinus. Salii vero M. Varroni dicti sunt a saltando, quod illi facere in Comitiiis, & Sacris quotannis solebant, & debebant. De re ipsa Ovidius *Fastorum lib. 3.* cecinit:

Jam dederat Saliis a saltu nomina dicta

Armaque, & ad certos verba canenda modos.

At Sextus Pompejus aliter sentit, opinaturque Arcadam quemdam fuisse nomine, *Salium*, quem Æneas, a Mantinea in Italiam duxerat, quique Italos juvenes enopliam saltationem docuerit, additque testimonio Critolai Joannem ex Samothrace cum Ænea Deos Penates, qui Laviniam transtulerat, saliare genus saltandi instituisse, a quo appellatos notat Salios. At Plutarchus in Numa eum refellens: *Salii*, inquit, *vocati sunt, non ut quidam fabulantur a Viro Samothrace, seu Mantineo, Salio nomine, qui saltationem, quæ armata dicitur, edocuerit; sed ab ipso potius tripudio saltatorio, quod vehementius, robustiusque per Urbem euntes subsultant, quum ad mensuram Martium sacra scuta, quæ Ancilia dicebantur suscipiunt.* Hæc magis arridet opinatio, cui subscripsit Panvinus *de Civit. Romana* de iisdem verba faciens.

IV. Saltationum motus, dum per Urbem Ancilia ferebant Salii, certa quadam, ac eleganti celeritate edere debebant, quos Plutarchus in Numa hunc in modum describit: *Movebantur eleganter, celeriter, atque confestim, Orbem implicantes, & evolventes, multumque in eo roboris, & agilitatis ostendentes:* Et Seneca *epist. 15.* *Sunt exercitationes, & faciles, & breves, quæ corpus, & sine mora laxent, & tempori parent:* & refert Dionysius *lib. 2.*

Quo-

Quomodo autem ii habiti fuerint, clarius recitato loco explicat Panvinus, cujus hæc verba sunt: *Moventur autem ad tybiam ex modulo armatis motibus, quandoque simul, ac vicissim, quandoque patria quædam canentes carmina, cum tripudiis, solemnique saltatu, simul cum choreis.* Huic referendam puto antiquam Inscriptionem a Grutero pag. 175. *sui thesauri* recitatam, in qua mentio occurrit Collegii Tibicinum, & Fidicinum, qui Romæ Saliis præsto aderant, præibantque sonitu, quando nimirum per Urbem ritu sollempni cum Ancilibus procedebant; cujus hoc est exemplum.

COLLEGIO TIBICINVM
ET FIDICINVM ROMANORVM

QVI S. P. P. S.

TI. IVLIVS TYRANNVS

..... MVNIS PERPETVVS ET

.... VLIVS TYRANNVS F

H. C. D. D.

DEDICATVM K. MAR.

.... RSO SERVIANO II. L. FABIO IVSTO COSS.

Gaspar tamen Bartholinus in *lib. 2. de Tibiis Veterum*, & *earum antiquo usu cap. 7.* hanc ipsam Inscriptionem recensens, tertium ejus versum interpretatur. *Qui Sacris publicis Præsto sunt.* Sed alii viri docti gravioribus fulti momentis Inscriptionem ipsam ad Salios referunt, ac nobiscum sentiunt. His Saltationibus, atque tripudiis incedebant per Urbem ancilia moventes induti, teste Plutarcho eodem loco, puniceis tunicis, æneis balteis, latisque succincti; æneasque in capite galeas portantes parvis gladiis arma pulsantes. Quæ indumenta Dionysius *lib. 2.* diserte explicat. Circumlatis exinde hunc in modum per Urbem Ancilibus, ad Martis sacrarium redibant, & in æde ejusdem, ut largius inde epularentur, coenam copiosam, lautam, magnificamque parabant, de qua apposite pro re nata Festum explicans Samuel Pitiscus in verbo *Cæna*
Sa-

Saliorum scribit : Feslus modo laudatus , apud quem per omnes dies non intelligendi omnes totius anni , sed Fesli Anciliorum .

V. Carminum porro , quæ solemnî saltatu , tripudiisque canebant , frequens apud veteres Scriptores est mentio ; eis tanta erat obscuritas , ut ne ab ipsis quidem Saliis intelligerentur . Illis jam tum ætate Numæ ea tradita fuerunt ; mutare autem , vel aliquem ipsis sensum tribuere , vetabat Religio . Unde Quintilianus *lib. 1. cap. 2. Saliorum carmina vix Sacerdotibus suis satis intellectæ , mutari vetat religio* . Finem cuique carmini nomen faciebat Mamurii artificis , qui cum undecim ancilia cælesti scuto , quam simillima jussu Numæ fecisset , mercedis loco eam petiit gloriam , ut suum nomen a Saliis in cujusque carminis fine recitaretur , ut post Sextum Pompejum Festum tradunt Rusticus *in antiq. Roman. apud Græc. tom. 8. pag. 20. Alexander ab Alexandro dier. genial. lib. 1. cap. 27. Panvinus de Ludo Circensi lib. 1. cap. 20. qui de Civit. Romana hæc addit : Quorum carmina quedam vocabantur axamenta , quæ erant in hominum memoriam composita , ut Mamurii , & Volumniæ . Nam in Deos singulos , versus ficti a nominibus eorum appellabantur , ut Janualii , Junonii , Minervii .* Hæc carmina juxta Rithmicos modos , saltationum motus , tripudia , anciliaque gestare , Juvenes Salios nuper in Collegium receptos , Collegii Magister docebat , cui soli , & non populo jus inaugurandi erat , & exaugurandi Patricios juvenes . Certis ad id adhibitis ritibus inauguratio peragebatur : nimirum , unus Saliis solemnia quædam inaugurationis , vel exaugurationis carmina recitabat , ut notat Cuperus *observat. 4. 2. in tom. 1. thesauri Græviani* , ostenditque Kippingus *antiq. Roman. lib. 1. cap. 12. num. 7.* Huc spectant veteres quædam inscriptiones a Panvino relatæ , in quibus de Saliis , & Collegii Magistro occurrit mentio , quas nos quoque hic Lectoribus exhibemus .

M. RVBRIO. L. F
PROCVLO

PR. ÆD. Q.

PONT. SALIO

MVNIC. ET. IN. COL

Item

L. ANTISTIVS. GN. E. HOR. SARCVLO
SALIVS ALBANVS. IDEM. MAG. SALIORVM
ANTISTIA L. L. PLVTIA L. ANTHVS RVFVS
L. IMAGINES. DE. SVO. FECERVNT.
PATRONO. ET. PATRONÆ PROMERITIS

VI. Neque hæc solum cælestium (ut illi jactabant) armorum custodia propria fuit Patriciorum juvenum. Non exigua præterea eisdem fuit auctoritas, atque potentia, in tuendis præsertim Patrum suorum & libertatis juribus adversus Plebem; quare non semel Senatus in civili certamine eorum usus est ope, atque auxilio; Quod felicissimis illis temporibus, quibus juvenus aliis erat publicis occupata muneribus, facilius sibi Senatus, ab iis obtinebat. Ortis siquidem magnis in Urbe seditionibus pro agrariis legibus, unus Q. Cæso juvenis ferox, gentisque nobilitate conspicuus, tum etiam corporis magnitudine præstans, ac viribus: quum insuper belli quoque floretet studiis in medio agmine Patrum constitutus impetum plebis, popularesque procellas pro abrogandis agrariis legibus excitatas ita repressit, ut Livio monente *lib. 3. Nemo lingua, promptior in Civitate haberetur*. Pulsos sæpe foro ipso Duce Tribunos plebis, fugatamque plebem ipsam eodem in loco Livius demonstrat. Patriciam aliam juventutem suo exemplo, & hortatu excitavit, tum ad tuendas agrarias leges, tum etiam ad resistendum tribuniciis conatibus. Præ ceteris enim in iis contentionibus M. Volscius tribunicia perfunctus potestate eum grassantis juventutis Ducem in Suburra germanum fratrem suum pugno ab ipso ictum, ac semianimem in terra relictum inculabat. Illum propterea morti tradendum esse contendebat,

bat, quod tamen Consules neglexerunt; qua re, eodem narrante Livio: *Hæc Volscio clamitante adeo concitati homines sunt, ut haud multum absuerit, quin impetu populi Cæso interierit; Virginus arripi jubet hominem, & in vincula duci; Patricii vi contra vim resistunt.* Excitatis nihilominus Patriciæ juventutis animis, sequenti anno ob sermonem a Senatu injectum ferendæ legis, quæ aliquandiu ob tribunicios furores seposita fuerat, primum ipsi Patricii juvenes sese plebi insinuarunt, minantes sibi a Patribus negotium datum tollendæ e Republica tribuniciæ potestatis, reddendæque pristinæ Civitatis formæ, quæ ante occupatum a Plebe montem Aventinum fuerat; ut narrat eodem loco Livius. Non mirum interea, sit tanta pollens in Republica potestate Patricia juvenus Senatum juvabat; mirum quidem, quod plebs ipsa ad tuendam sibi tribuniciam potestatem, ob recens invecum Decemvirorum Magistratum, Patriciam juventutem, ut ejus auxilium Decemviris deesset, expugnare tentaverit. Hinc Livius eodem libro 3. *Decemviri, ait, qui primo tribunicios homines, quia id populare habebatur, circum se ostentaverant Plebi, Patriciis juvenibus sepsierant latera; eorum catervæ tribunalia obsidebant. Hi ferre, agere plebem, plebisque res; cum fortuna, qua quicquam cupitum foret, potentioris esset, & jam ne tergo quidem abstinebatur: virgis cædi alii, alii securi subjici, & ne gratuita crudelitas esset bonorum donatio, sequi Domini supplicium.* Hac mercede juvenus nobilis corrupta non modo ire obviam injuriæ, sed propalam licentiam suam malle, quam omnium libertatem.

VII. Cum autem jam Plebs adversus hujusmodi Decemviralem Magistratum, Appii Claudii Decemviri libidine causam dante, concitata esset, partim atrocitate sceleris, partim per occasionem repetendæ libertatis, nullum Appio aderat auxilium, quam Patriciorum juvenum, ut ii ipsum tuerentur. Hinc Livius eodem loco: *Appius,*

inquit, nunc vocare Icilium, detrectantem arripi, postremo, cum locus adeundi apparitoribus non daretur, ipse cum agmine Patriciorum Juvenum per turbam vadens in vincula duci jubet. Hæc illustria facinora generosa juvenus patricia pro tuendis Patrum suorum Magistratibus, ac libertate patraverat. Sed, non minori præterea virtute, atque ardore plebis ædilitatem suscepit, quando plebs ipsa hunc honorem recusavit; Quum enim ab diuturna sedata ira, tandem Ordines ad concordiam redacti fuissent, concessio plebi altero Consulatu, & a plebe Patriciis, Prætoro uno, qui jus in Urbe diceret,isque semper legeretur ex Patriciis, rem putavit Senatus dignissimam, ut ludi maximi fierent, diemque unum ad triduum adjici, quibus ab universis, gratiæ Diis agerentur. His præesse ludis cum ædilitatis plebis honore, quoniam plebs ipsa recusaverat: *Conclamatum*, inquit Livius, eodem libro, a Patriciis est juvenibus, se id honoris Deum immortalium causa libenter acturos, ut ædiles fierent, quibus cum ab universis gratiæ actæ essent, factum Senatusconsultum, ut duos Viros ædiles ex Patribus, Dictator populum rogaret.

VIII. Præterea ad excolendam nobilem indolem Patriciæ juventutis, & ad Urbis, Patriæque decus & amplitudinem augendam, quidam inter Circenses instituti sunt, invehique ludi, quibus illa bello gerendo aptaretur: Certis enim decursionibus, cum curribus in Circo certare ludis hisce assuescebat, qui *Troja* sunt appellati; de quibus Dio lib. 43. *Trojam*, inquit, antiquo more, Patriciorum filii luserunt, juvenesque, qui dignitate æquales erant, curribus certaverunt. Et lib. 28. Splendide omnia (Agrippa) ludosque inter cetera equestres, seu circenses, ut *Leanclavius* legit, biduo præibat, & *Trojam* vocatum ludum per nobiles pueros exercebat: libro item 49. Ludis, autem, quos multos & omnis generis exhibuit tanta usus est magnificentia, ut pueros etiam, qui *Trojam* equestri certamine luderent, pretio conduxerit, ne quis sumptum

jacten-

faciendum haberet. Suetonius quoque in *Cæsare cap. 39.* de Circensibus ab eo editis scribens : *Trojam*, inquit, *lufit turma duplex*, *Majorumque*, *Minorumque pueri* : & in *Augusto cap. 43.* Hos ludos alio vocabulo dictos fuisse *Pyrricha* veterum fultus testimonio censet Vignolius de *Columna Antonini Pii cap. 9.* Atque ideo, inquit, *ob eandem Pyrrichii motus rationem aliud etiam bis decurſionibus quam ſimillimum ludi genus, quo pueri in Circo exercebantur Pyrricha quoque dicebatur*. De re ipſa ad illud *Virgilii lib. 5. Æneid. verſ. 602.*

Trojaque nunc pueri, *Trojanum dicitur agmen*, hæc habet Servius ex Suetonio : *Lusus ipſe, quem vulgo Pyrricham appellant Troja vocatur*, ex quo notat laudatus Vignolius, quod etiamſi decurſiones, quæ per Equites ; Militeſque fiebant, nihil a Troja propemodum differrent ; Uſus tamen loquendi effecit, ut nonniſi Decurſiones illæ a Romanis *Trojæ* nomine indigitarentur, quæ per Patricios, nobileſque pueros inter ludos Circenſes agitantur.

IX. Porro autem hi ludi ab Patriciis pueris potiſſimum factitabantur, ut iis bello gerendo animum, viresque aſſueſcerent ; unde *Augustus*, Suetonio teſte, in *ejuſ vitæ cap. 43.* eos ludos quam frequentiffime edebat, majorum, nimirum, minorumque puerorum : *Prifei*, ut inquit, *decorique moris exiſſimans claræ ſtirpis indolem ſe notefcere* : Sed deinde quibuſdam etiam celebrioribus anni ſolemnitatibus indici ſolebant, ut *Dio. demonſtrat lib. 51.* de conſecratione templi *Julii Cæſaris* verba faciens : *Porro in ſacrarii conſecratione, ludi omniſis generis facti ſunt, Patriciique pueri Trojam luſerunt, virique ſimili ratione ſinguliſ equiſ celeribus, bigiſque, & quadrigiſ certaverunt* : Huiuſmodi ludorum auctorem *Virgiliuſ lib. 5. Æneidum verſ. 596.* *Aſcanium* perhibet.

Aſcaniuſ, longam muris quum cingeret Albam
Reſtulit, & priſcoſ decuit celebrare Latinoſ,

Quo

*Quo puer ipse modo, secum quo Troia pubes
 Albani docuere suos: hinc maxima porro
 Accepit Roma, & patrium servavit honorem,
 Trojaque nunc pueri; Trojanum dicitur agmen.*

Qui ludis hisce præerat, Juventutis equestris ordinis Principem appellatum exemplo Ascanii autumat recitato loco Vignolius, qui post descripta recensita a nobis Virgilii carmina, addit: *Quocirca Ascanii forsitan exemplo inde factum esse reor, ut qui huic ludo præerat, Juventutis, Equestris nempe Ordinis, Princeps diceretur.* Id conjicere posse opinatur ex Cæsarum, & præcipuè Septimii Getæ nummis, in quibus ipse *Juventutis Princeps* dicitur, & modo tres, modo quinque Equestris figuræ decurrentes visuntur. Augusti filium honorem hunc assequutum Ovidius de Arte amandi lib. 1. vers. 193. his carminibus alloquitur:

*Tale rudimentum tanto sub nomine debes
 Nunc Juvenum Princeps, inde future Senum,*

*De Patriciorum Muneribus post translatum
 ad Cæsares Urbis Imperium.*

CAPUT X.

SYNOPSIS.

- I. *Post casum Romanæ Reipublicæ diminuta Patriciis potestas. Cæsar Dictator complures Lege Cassia adlegit.*
- II. *Augustus quindecim Patricios sibi consiliarios domesticos sumsit, quem sequuti sunt Adrianus, & Alexander Severus Imperatores.*
- III. *Patricii ab Augusto Claudio, & Vespasiano Imperatoribus lecti, atque communi Flaviarum Gentium nomine appellati.*
- IV. *Isaacus Casaubonus asserens Ciceronem Lege Cassia inter Patricios fuisse cooptatum, rejectus.*
- V. *Patricii sub his Imperatoribus duplicis generis: alii dicti inter*

inter Patricios Candidati : alii inter Patricios , vel in familiam Patriciam adlecti . VI. Patriciorum hujusmodi munera : Decemviratus Stilitibus judicandis , iis præcipue datus . Et Quis ?

I. **A** Plebis factionibus per seditiosos Tribunos excitatis , ut Patriciis potestatem adimerent , paulatim patefactus est aditus excidio Reipublicæ ; speciosum quidem tuendæ plebis , quum seditiosi Tribuni dominationem sibi quærerent , crebro a paucis de ipsa occupanda , cogitatum est . Tum enim Piso , tum Crassus , tum Catilina cum aliis ejusdem meriti , & audaciæ sociis adversus Rempublicam conspirarunt : Cæsar etiam , & Crassus , & ipse mutata forte mente Pompejus , inita societate , nec sine studio quam largissimas opes , quæ liberæ Civitati jure formidabiles essent , sibi quæsierunt . Propterea fatali Reipublicæ bello Pharsalico , devicto Pompejo , atque Optimatum factione afflicta , Cæsar se Dictatorem perpetuum fecit ; atque ita unius dominatu , Respublica oppressa est , & aliquot annis gubernata , ut prodit ex Latinis veteribus Scriptoribus Panvinus *de Civit. Rom.* Causas ejusdem excidii aperiens . Hinc maxima , ac splendida Patriciorum potestas , qua libera Civitate , non secus , ac tot Supremi Domini potiebantur , paulatim cum Reipublicæ libertate imminuta est , & adempta ; adeo ut totius Reipublicæ imperio soli Cæsari Dictatori asserto , & a Senatu , Patriciisque abdicato , variam ipsi tum fortunam pati : tum obire munera , atque officia longe diversa , seu minimæ , vel nullius prorsus auctoritatis coacti sint . Et quidem quamvis initio suæ Dictaturæ & Imperii , teste Tacito in *annalium lib. 2.* idem Cæsar complures Patricios adseverit , aliosque lege Cassia delegerit , quos genere , & opibus præstantissimos noverat ; tunc tamen consilia Principi , & Imperatori præstare cœperunt , nec eadem , quæ pridem in Senatu , iis erat absoluta , ac suprema in

in regenda Urbe, subjectisque populis auctoritas, sive potestas; quæ deinceps sub sequentibus Imperatoribus in dies magis magisque minuebatur, ac decresebat.

II. Et quidem ipso Cæsare ab iis, qui libertati fluidebant interfecto, quamvis reviviscere prisca Patriciorum potestas, atque ad spem pristinae libertatis aspirare videretur, tamen haud ita multo post, in ipso recuperanda Reipublicæ apparatu ab Antonio Lepido, ac etiam Octavio, qui Cæsaris partes pari conatu vindicandas susceperant, sublata funditus, atque oppressa est. Hi inauditum triumviratum intulerunt: qui quum diu stare minime quiverit, post varia rerum discrimina, popularesque procellas, tandem solus Octavius totius Reipublicæ jus, potestatem, atque imperium, quod ab initio Regum, post, Magistratum, Senatus, ac populi fuerat, in perpetuum Principem transtulit. Augusti præterea & Imperatoris nomine sibi indito, singulare imperium confirmavit, ordinavitque, ut post Suetonium, aliosque Augustæ historiæ antiquos Scriptores fusc ostendit Panvinus in *comentar. Fastor. lib. 3.* Idem Princeps peculiare consiliariorum munus Patriciis commisit, quod ipsi deinde usque ad novam Imperii translationem Roma Byzantium fere constanter obierunt. Enim vero senio confectus quindecim Senatores singulis mensibus deligebat, quorum consiliis in expediendis negotiis utebatur, ex quibus veluti peculiaris Principis Senatus constitutus videbatur. Hos a Senatu usque ad viginti, annis singulis, auctos accepit: obtinuitque, ut quidquid cum iis Tiberio, Consulibus, Nepotibus, & aliis ab eo convocandis statuisset, ratum esset, ac si ab universo Senatu decretum fuisset, ut tradit Dio. *libro 55.* Eos Senatores, ac Consiliarios Patricios fuisse nemo est, qui dubitet: Unde Pancirolus in *notitia dignitatum utriusq. Imperii cap. 2.* Hi postea, inquit, *Summi Senatores, & Patricii fuerunt, qui arbitrio Principis soli sententiam in Senatu dicebant.* Morem cum.

eundem complures postea sequuti sunt Imperatores : De Adriano potissimum testatur Spartianus in ejus vita, quos ille veluti in contubernium Imperatoriæ Majestatis consiliarios adscivit, secumque continuo habitare voluit ; quod item recitato loco prodit Pancirolus. De Alexandro Severo refert Herodianus *lib. 6.* Ipsum sexdecim Ordinis Senatorii Viros ætatis gravitate, ac vitæ sanctimonia præcellentes adseffores Principis, & Consiliarios legisse ; ut nihil ageretur, aut diceretur, nisi ipsorum accedente suffragio. Quare indicato loco addit Pancirolus : *Itaque in duas classes Senatus dividi cœpit, Illustrium, & Clarissimorum ; Proprie Senatores erant Patricii, qui præcipuus in Imperio gradus habebatur.*

III. Paucis jam existentibus Patriciis familiis, quæ Majorum, & Minorum gentium dictæ sunt, complures ab ipsis Imperatoribus factas fuisse Patriciorum lectiones constat. Et quidem Augustum gentes Patricias supplevisse tradit Tacitus *lib. 2. annalium*. Hujusmodi tamen adlectiones more omnino ab illo præfco, diverso, factæ videntur. Enim vero, ubi primum legebantur Patricii, ut Senatum implerent, complerentque Senatorum numerum, e Senatu, præstantiores Senatores in hujusmodi Patriciorum referebantur numerum. Sic Claudius Imperator vetustissimum quemque e Senatu, vel quibus clari parentes erant in Patricios cooptavit; de quo Tacitus *lib. 2.* ita scribit. *Iisdem diebus in numerum Patriciorum ascivit Cæsar vetustissimum quemque e Senatu, aut quibus clari parentes fuerant, paucis jam reliquis familiarum, quas Romulus Majorum, & L. Brutus Minorum gentium appellaverat.* Eos novos a Claudio Patricios adscitos censet Isaacus Casaubonus in notis ad Trebellium Pollionem, communi *Flaviarum gentium* nomine fuisse appellatos : explicans enim ea Pollionis verba : *Gentes Flavias, quæ Vespasiani, & Titi, nolo autem dicere Domitiani, fuerant, propagavit : hæc notat Vespasianum, & Titum,*
cum

cum Censores essent, Patriciarum gentium numerum auxisse scribunt veteres. Videntur autem, qui in Patricios tum adsciti fuerunt communi Flaviarum gentium nomine appellati; nam interpretari aliter hunc locum non possumus. Has igitur gentes Flavias propagavit Claudius, inque eorum numero novos Patricios adscrivit, quasi jam tum, ait, Pollio veluti ex specula prævídisset deferendum imperium uni ex illis gentibus orto, Constantio nempe Cæsari. Vespasianus autem sapienter prospiciens, ne in posterum deficerent Patricii, mille legit, ut ex Tacito paullo ante memorato tradit idem Casaubonus in notis ad Suetonium, Cæsaris vitam illustrans.

IV. Ingesta superius legis Cassiæ mentio, qua Dictator Cæsar complures Patricios legisse vidimus, nos provocat ad expendendum Casauboni assertum, quo censet eadem lege Tullium Ciceronem inter Patricios cooptatum fuisse. Nolim quidem vel minimum dubitare de præstantissimi Viri fide candida, & auctoritate; verum salvo ejus honore licebit nobis hujusmodi historiam in dubium revocare. Namque adversus eandem plurimum movet, ac urget altum ipsius Ciceronis silentium, qui ceteroquin honores, quibus ipse in Republica functus est, in suis litteris, orationibus, & opusculis quam frequentissime narrat, & effert; certe non omisurus nomenclationem Patricii, si re ipsa inter eos fuisset adlectus. Id præterea non indictum reliquissent, qui generis ejus nobilitatem ab Regia usque Tullii stirpe petitam commendarunt. Ipse siquidem Arpini se natum nobilissima, & antiquissima familia proficitur *lib. 2. de legibus cap. 3.* cujus auctorem idem profert indicatum Tullium Volscorum Regem *in quæst. Tusculanis. 1.* Quum autem de Majoribus suis ad populum in oratione pro Lege agraria fatus esset, illosque honoribus Reipublicæ caruisse, nihil de Patriciatu in Republica meritorum causa sibi collato loquitur, quod ea potissimum occasione reticere minime debuisset. Ait enim:

Mihi

*Mibi quidem apud vos de meis Majoribus dicendi facultas non datur, non quod tales fuerint, quales nos illorum sanguine creati, disciplinisque institutos videtis, sed quod laude populari, atque honoris vestri luce caruerunt. Passim propterea de se ipso, honoribusque, quibus auctus fuerat, mentionem ingerit, nec unquam se Patricium appellat. Et profecto habitus Cicero fuit semper in Republica genere peregrinus, quin imo, & ignobilis, solumque Romana Civitate donatus, & fortasse ob censum equestrem Censuram gratia, equum publicum meruit. Etenim apud Sallustium in Catilina illi objicitur præter genus peregrinum, quod esset: *Inquilinus Civis Urbis Romæ*. Juvenalis *Satyra* 8. de eodem scribit.*

*Hic novus Arpinas ignobilis, & modo Romæ
Municipalis Eques.*

His demum accedit Stanislaus Santinellus in dissertatione de veterum Romanorum nobilitate, qui quamvis *cap.* 8. vindicaverit ab invidis peculiari tractatione Ciceroniani generis nobilitatem, cum nihilominus domi nobilem tantum vocat inter Arpinates; neutiquam tamen inter Romanos Patricios adscitum fuisse memorat. Quod si verum fuisset, non domi dumtaxat nobilem appellasset.

V. Duplicis autem generis fuisse Patricios ab Imperatoribus lectos reperio, quorum alii inter Patricios *Candidati*, alii inter Patricios, vel in familiam Patriciam, *adlecti* dicebantur. Quod ex sequentibus patet Inscriptionibus. Id factum puto, ut quemadmodum ea ætate illorum aliqui præcipue assumebantur ad consilia Imperatori præstanda; ita illi inter Patricios dicerentur *adlecti*, qui actu eo munere fungerentur. Candidati vero, qui licet re ipsa in consilio Principis non essent, tamen ejusmodi assequendi muneris, Candidati inter Patricios appellabantur. De his mentio occurrit in collectione antiquarum Inscriptionum Marquardi Gudii edita a Francisco Hesselio Leovardix *anno MDCCXXXI. pag. 127. num. 2.* Vetus enim

Inscriptio, quæ in via Claudia Romæ prostabat, sequens est.

DIIS MANIBVS
M IVLIO M. F. AN. SVFFICIATO
ALBANO ADLECTO A SACRATIS
SIMO IMP. CÆS. TIB CLAVDIO AVGVSTO
INTER PATRICIOS CANDIDATO ET
PROFOR. PROVINCIÆ GALLIÆ PROE
FECTO PEREGRIN. PROVINCIÆ BEL
GICÆ LEGATO PROVINCIÆ CYRANNICÆ
TRIBVN MIL. BIS CVR. VIAR AVRELIÆ TRI
VMPHAL CLAVDIÆ ET CASSIÆ CIMINÆ
CORRECT. TVSCIÆ ET VMBRIÆ
Q. ISACIVS M. F AV. AN RVFFIVS
PATRI DIGNISSIMO POSVIT.

De aliis apud eundem *pag.* 3. literatum saxum occurrit descriptum ex via Gabinia Prænestina sequentis exempli.

IOVI OPTIMO MAXIMO
SERENATORI SACRVM
M DOVIVS CRISPINVS VIR CL.
LEG. AVG. N. LEGION. M. ITA
LICÆ PROCOS. PROVINCIÆ AFRICÆ
COS. CAMPANIÆ CVRATOR REIP.
SVSSVLANORVM
QVOESTOR CANDIDATVS ELEC.
TVS IN FAMILIAM PATRICIAM
XV VIR SACR. FAC. X VIR STLITI
BVS IVDICANDIS VII. EPV
LONVM PONTIF. MINOR ET
VI. VIR AVGVST.

Item *pag.* 125. *num.* 6. sequentem exhibet Inscriptionem Romæ repertam in Vineâ Cardinalis Ridolphi.

A. GABINIVS M. F. QVIR. PRISCVS
 V. C. VIR A. A. A. FF QVOESTOR
 A A ÆRARIO SATVRNI TRIBVNVS
 MIL BIS PROEF. PROETOR. ET PRO
 PROPROETOR PROVINCIAE ACHAIÆ
 ET BITHINIAE PROCOS. PROVINCIAE
 AFRICÆ CVRATOR AQVAR. LEG. PRO
 VINCIAE ASIAE IIII VIR VIAR CVRAND.
 LATINÆ LAVICANÆ AC NOVÆ TRAIA
 NÆ AB IMP. CÆSARE ADRIANO ELECTVS IN
 TER FAMILIAM PATRICIAM PATRONVS
 COL ÆLIAE ZAMÆ REGIAE XV
 VIR STLITIBVS IVDICANDIS ET PROC
 VR. XX HERED

Apud eundem *pag.37. num.5.* aliud exhibetur literatum
 saxum effossum inter rudera fori Romani, cujus sequens
 est exemplum.

L. PORCIO L. F. Q VIR. PRISCIA
 NO COR. TVSCIAE ET VMBRIÆ
 XV VIRO SACR. FACIVND. ADLECTO
 INTER PATRICIOS PONTIF. MINORI
 ADLECTO INTER PROETOR. CAN.
 DIDATO M. AVRELIJ ANTONINI AVG
 CVRAT. ALVEI TIBER ET CLOACAR
 VRB. PATRO DIGNISSIMO POPV
 LONI D. D. P. P.

VI. Ex his etiam patet, quæ tunc hujusmodi Patri-
 ciis munera mittebantur, nimirum præfectura, &
 correctura Provinciarum, quæ Romano erant subjectæ
 Imperio, Cura viarum, Tribunatus Militum, Decem-
 viratus Stlitibus judicandis, aliaque demum, quæ re-
 citatæ Inscriptiones indicant, quamobrem Dio Cassius
lib. 53. affirmat Patricios ab Augusto Cæsare Provinciis
 fuisse præfectos, & *lib.52.* in fine scriptum reliquit : *Pa-*
triciis ad plerisque Patrios Magistratus obeundos opus esse,
ad judicia, ad litteras, ad privatorum hominum postulata,
ad

ad aliaque omnia, quæ administrationi Imperii competunt: qua de re scribit, & Joannes Jacobus Draco *de Origine, & jure Patric. lib. 3. cap. 4. num. 10.* De Decemviratu Stilitibus judicandis, qui in Imperio per eadem tempora potissimum vigebat, hæc habet eruditissimus Massonius in vita Ovidii: *Decemviratus Stilitibus judicandis recensetur inter honores Consularium virorum, quos omnes ex Equitibus in Senatum adlectos affirmari nequit, cum & plures ex Patriciis fuerint.* Hos Decemviros quidam credidere Consiliarios Prætoris urbani, qui diebus juridicis adhibebantur; Augustoque imperante decem erant Senatores, aut Patricii. Sub Antoninis, & Alexandro quinque Senatores, & Equites totidem; ut animadvertit Jacobus Rævardus libro singulari *Pro tribunalium cap. 18.* Ipsos tamen non adlectores Prætoris Urbani, aut Consiliarios fuisse, sed Judices, ex Ulpiano collegit memoratus Scriptor. Ille enim *lib. 2. ad legem Eliam Sentiam cap. 16. de Manumission.* ita scribit: *Illud in causis probandis meminisse Judices oportet, ut non ex luxuria; sed ex affectu descendentes causas probent.* Ibi sane de hujusmodi Decemviris, quos Prætor adhibebat, Ulpianum loquutum fuisse idem opinatur Rævardus, probatque ex eo, quod ibi de causis probandis ageretur, quæ probatio apud Concilium fieri solebat, tum etiam, quia ad legem Eliam sentiam illud Ulpiani responsum pertinet; cujus vi minor annorum viginti, nonnisi causa apud Concilium probata manumittere poterat. De his mentio habetur in antiqua Inscriptione Interannatum Nahartium, quæ existit adhuc inedita inter registra Vaticani. Quam nos hic exscribimus.

TRIB. LEG. XI. CL. P. F. . . .
 X VIR STILIT IVDIC. CVR. GRA
 VISCANORVM ET INTERAMNATIVM
 NAHARTIVM OPT PATRONO VOL.
 SINIENSES

De

De Patriciorum Indumentis, & ornatu.

CAPUT XI.

SYNOPSIS.

- I. *De Purpura, aurco annulo, & Mulleis, a Patriciis, gestatis variæ Scriptorum sententiæ. Festus explicatus.*
- II. *Patriciorum calcei, ab aliis diversi: Budæus, Brissonius, & Lipsius notati. His adsuta erat lunula corniculans.*
- III. *Joannis Jacobi Draconis affirmantis calceos lunatos, eos solum Patricios tulisse, qui Senatores erant, opinio rejecta.*
- IV. *Lunula in calceis antiquissima nobilitatis erat inditium.*
- V. *Stanislaus Santinellus asserens lunulam ipsam in calceis Plebejos quoque nobiles gestasse, confutatus. Ea erat corniculans desinens in litteram C.*
- VI. *Nobiles pueri sine discrimine Patricii, sive Plebeji auream bullam collo suspensam ferebant.*
- VII. *Iidem latum clavum cum toga purpura induebant.*
- VIII. *Latum clavum quid, ejusque forma.*
- IX. *Quæ Lunula patriciæ forma, & qua in parte tibiæ posita.*
- X. *Quo tempore Patricii calceos quatuor corrigiarum absque luna gestarent.*
- XI. *Lora, & Corrigiæ patriciæ nigri coloris. Calcei patricii, & lunula quem colorem præferrent?*
- XII. *Patricii vicum Patricium in Suburra incolebant. In Capitolio habitare prohibiti, & quare?*

I. **V**ariis Patriciorum muneribus, Sacris, Magistratibus, nobilitate demum, atque præstantia, pro virili parte enarratis; id nunc superest, ut ad ipsorum indumenti, & ornatus explicationem progrediamur. Generi enim, Ordini, Magistratibus, & cuique etiam nationi erant antiquitus propria constituta ornamenta, quibus unus ab alio discernebatur. Quod tamen discrimen immoderata nostrorum temporum lux, & cultus licentia penitus

nitus abstulit, quum in dies fere singulos nova indumenta pro more, & usu quisque ab exteris mutuatur populis. Abusus hujusmodi Romæ olim invecus poena infamiæ, Imperatoria sanctione coercitus fuit, cujus mentionem facit inter Constit. Imperial. Enimundus Bonefidius relatus post Dionysium Gotofredum in *Cod. Inftinian. pag. 446. edit. Lugdunen. tom. 2.* his verbis: *Alterum vero illius Imperatoriæ providentiæ specimen: quod cum videret Romanas divitias in peregrinas, ac sumptuosas vestes sericas, Assyrias, Babylonicas, atque Italicas vario, ac solerti artificio confectas effundi: decreto sanxit, ne quis subditorum iis uteretur, nisi ipse quisquis esset cum omni familia in ordinem cogi, ac notari infamia vellet, sed iis contenti essent, quas Romæ provinciæ, ac munus præberent.* Hinc ad proprias Patriciorum vestes explicandas accedens ea in re varias video Scriptorum ferri sententias. Joannes Bohemus Aubanus in sua omnium Gentium, morum, legum &c. collectione *lib. 3. cap. 19.* de Europa disserens: Purpuram Patricios discrevisse ab Equitibus, & aurum ab Plebejis Equites, opinatur. Contra vero Henricus Kippingus *lib. altero Romanar. antiquit. cap. 1. num. 3.* aureum annulum Patricios gestasse, ut Equites, nobilesque affirmat. Festus autem credit Patricios usos mulleis fuisse, quibus Albanorum Reges utebantur, cujus verba describens idem censuit Vir Clar. & Eminentissimus Cardinalis Corradinus in *Latino veteri tom. 1. cap. 7.* At ego Patricios hujusmodi indumenta, atque insignia gestasse reor, non in argumentum Patricii generis, quum eadem Equitibus, ceterisque nobilibus essent communia, veluti purpura, & aureus annulus. Quod ipsi laudati fatentur Scriptores: sed ea induisse, veluti propria ejus Ordinis insignia, in quo fortasse censiti reperiebantur, aut etiam ejus Magistratus, quoungebantur. Profecto, quod attinet ad mulleos, constat initio iis usos fuisse Ædiles suo jam perfunctos officio, ad quos a Regibus Albæ transferunt; Illis propterea dic-

diebus solemnibus in triumphis, ludisque publicis utebantur; erantque punicei coloris, quos nunc fortasse *les Mulles*, aut *Pantos* Galli appellant; ut scite animadvertit Bernardus Montfaucon in libro, cui titulus: *L'Antiquitéz explicées, & représentées in figure tom. 3. lib. 2. cap. 5. num. 3.* quo in loco narrat: *Ad Romanos transire, deinde ad Aediles, præcipuosque Magistratus*: Hinc recte censet Samuel Pitiscus in *lexico Romanar. antiquit. in verbo Mullei* vitiosum esse Festi locum paullo ante recitatum: *Non enim*, inquit, *Cato, quem Festus allegat, Patricios usos mulleis fuisse dicit; eos enim gestasse affirmat, qui Magistratum curulem cepissent*: & paullo post addit: *Ceteri Patricii nonne Magistratu functi? & num Patricii tantum Magistratum curulem capiebant? Aut igitur aliquid deest in verbis Festi, aut ejus, sive Catonis sententia est, eos, qui Magistratum curulem cepissent mulleos calceos gestasse.*

II. Proprios autem calceos Patricii ferebant a mulleis, ceterisque calceorum generibus longe diversos. Hi siquidem Alberto Rubenio teste *de Re Vestitaria lib. 2. cap. 1. & 2.* Cavi erant, totumque pedem tegebant; quapropter *cap. altero* merito refellit Budæum, Brissonium, Lipsium, Petavium, aliosque existimantes, patricios calceos, eosdem exstitisse, ac mulleos. Hinc opportune advertens, quod de calceamenti genere a Julio Cæsare summo alii notarunt: *Non video*, inquit, *quare Julius Cæsar notatus fuerit, qui calceamento punico utebatur, quale olim Reges Albanorum gestabant. Julium enim Cæsarem Patricium fuisse omnes norunt.* Sed præ ceteris id discrimen erat in Patriciorum calceis, quod in iis lunula quædam corniculans spectabatur adfuta, quæ Patricii generis argumentum præbebat, eamque Statius lunulam patriciam vocat *lib. 4. Silva 2.* quum cecinit.

Sic te clare puer genitum sibi Curia sensit,

Primaque patricia clausit vestigia luna.

R

Eam

Eam in proprii generis splendorem, ac decus, ut ab reliqua populari discernerentur turba Patriciis Romulum ipsum concessisse auctor est *S. Isidorus lib. 19. Originum. cap. ultimo* scribens: *Patricios calceos Romulus reperit quatuor corrigiarum, adsutæque luna. his solum Patricii utebantur.* Idem indicat vetus Juvenalis Scholiastes *ad Satyram 7. versum* explicans,

Appositam nigræ lunam subtexit alutæ :

Lunula adsuta calceis, inquit, *discernebantur Patricii a novitiis.* De hujusmodi calceis, quos alii lunatos, alii Patricios appellant, eleganter scribunt Guillelmus Budæus *in annotationib. ad leg. ultimam ff. de Senator. pag. 75. Rossinus antiquitat. Romanar. lib. 1. cap. 35. Thomas Dempsterus in paralipom. Gothifredus in lege Speciosus ff. de verbor. significat. Levinus Torrentius ad Satyram 6. lib. 1. Horatii Flacci num. 27. & novissime illustrator Setiani in notis ad Satyram 6. tom. 2. num. 83.* hujusmodi lunulæ calceis adsutæ figuram exhibens, quam apud Solerium *in tractatu de Pileo* vidisse testatur: *Lunula*, inquit, *calceis superimposita, & adsuta Patricios a reliquis distinguebat.* Prostat, & apud Joannem Jacobum Draconem *de origin. & jure Patric. lib. 1. cap. 10. num. 6.* vetus Inscriptio Caji Murii de Jugurtha Numidiæ Regis triumphantis, ex qua ipsum triumphali veste, & calceis patriciis tunc usum fuisse liquet. Eos autem Hermolaus Barbari *in Plini. Glossemat. ad Alexandrum VI. Summum Pontificem litt. C. verbo Calceorum* refert complures existimare patentes fuisse calceos, eisque Marium triumphasse. Quamobrem: *sunt*, inquit, *qui non Patricios, sed patricios, hoc est patentes calceos, ex illo Hieronymi testimonio, quod attuli, suspicentur.* Nos autem interea integram Patricii effigiem ex Casatio *de Imper. Rom. cap. 8.* ex quo & Balduinus exhibuit *lib. de calceo antiqu. cap. 9.* hic ob oculos lectorum repræsentamus, & sequens est.

III. Sed idem Draco minime est audiendus, quum libro eodem *cap. 10. num. 5.* perperam censet; non omnes Patricios usos lunatis his calceis fuisse, sed eos dumtaxat, qui Senatorii Ordinis erant. Assertum gravium Scriptorum confirmari posse testimonio sibi blanditur, præsertim vero Sigonii *lib. 3. de Judiciis cap. 20.* Hæc tamen prodens non ita caute dissimulat auctoritatem Plutarchi, & aliorum, qui designatos calceos lunatos Viros Patricios dumtaxat gestasse, referunt. Illud præterea est animadvertendum, adeo semper solis Patriciis hujusmodi calceos cum

lunula fuisse proprios, ut pueri quoque Patricii ante ætatem Senatoriam, iis usi sint, & ante depositam prætextam; ut constat ex citatis paullo ante Statii carminibus; ex quibus idipsum recte animadverterat Rubenius *de Re Vestiaria lib. 2. cap. 4.* Non enim noverat Draco, quale inter Senatorios, ac Patricios calceos discrimen esset, tum ex ligularum inflexione, tum maxime ex forma. Enim vero illi cavi erant, habebantque adsutam lunulam, uti ex Cicerone colligitur. 13. *Philipp.* ubi de Asinio Senatore loquens, cujus calcei ab illis Plebejorum diversi quidem erant, minime tamen lunati, hæc habet: *Est quidam Asinius Senator voluntarius lectus ipse a se, apertam Curiam vidit, post Cæsaris mortem, mutavit calceos, Pater conscriptus factus est.* Hunc autem locum illustrans Rubenius scribit: *Supereſt, ut videamus, quibus calceis Senatores, qui non erant Patricii, usi fuerint, florente Imperio: Nam sane haud quaquam lunatos fuisse eos calceos satis in confesso est, & tamen diversos fuisse a Plebejis ex Cicerone constat.* Et mox illorum formam describens. *Mihi sane indubitatum videtur, Senatores Romanos, florente Imperio, calceos cavos portasse, atque eos quidem haud quaquam dissimiles Patriciorum calceis, si eburneam lunulam excipias.* In eandem sententiam recitatum Ciceronis locum explicat Josephus Laurentius *in polymatia lib. 1. disert. 6.*

IV. Et sane iis solum, qui Patricii erant, non vero iis, qui Senatum adibant calceos lunatos congruisse ex eo etiam fit manifestius, quod per eosdem minime designabatur Ordo, in quo quis censebatur, nimirum utrum Senator esset; sed solum ea generis nobilitas, quæ insidebat Patriciis, ut iis certe, quam Senatoribus essent aptiores. Lunula enim in calceis antiquissimum erat nobilitatis inditium, & argumentum, ut patet ex sacris quoque literis *cap. 3. Isaiæ*, in quo legimus: *In illa die auferet Dominus ornamenta calceamentorum, & lunulas, & torques.* Has pri-

primum Reges Albæ mulleis adnexuerunt. Quem morem ab Arcadibus, qui cum Euandro in Latium appulerant, deductum perhibent. Arcades enim etiam *Profelenes* sunt appellati, hoc est *antilunares*, qui, ut ostenderent, se ante lunam natos, eo fibulæ genere usi sunt, ac si lunam sub pedibus haberent, ut auctor est Plutarchus *problem. cap. 76.*, quibus alludit Ovidius *lib. 1. Fastorum.*

Orta prior luna (de se si creditur ipsi)

A magno tellus Arcade nomen habet.

Hanc lunulam, teste Philostrato *Vit. Sophist. lib. 3. in Herode*, quum quidam Brudeus celeberrimus inter Consules in nobilitatis suæ ornamentum, & notam, calceis adnexuisset, Romam profectus, ac Senatum ingressus longo sermone suæ stirpis laudes enarravit, at Herodes cum intuens: *Nobilitatem*, inquit, *in pedum mulleo habes*: Ejusmodi nobilitatis signum, alio nomine vocabatur antiquitus *Episphyrion*, ut docet Cælius Rhodiginus *Noct. Atticar. lib. 20. cap. 28.* At non tantum in calceis ejusmodi lunulæ antiquitus gestari consueverunt ad nobilitatis indicium, verum etiam easdem, mulieres, Matronæque nobiles collo suspensas, ferebant, ut idem Cælius testatur recitato loco, qui lunulas pro aureis bullulis collo circumjectas refert, complures existimare. Hinc Corradinus *in Latio veteri tom. 1. cap. 7.* prodit: *Latinae Matronæ ut ad Euandrum, Arcadesque genus referrent, lunulas, bullas scilicet lunæ instar gestare consueverunt.* Erat lunula muliebris *Mundus*, *collum ambiens*, & *in formam orbicularem circumpositus*, quem sibi mulieres circumponebant, ut collum palam ostenderent. Ex his etiam liquido patet ad suam prodendam generis nobilitatem lunulam Patriciis a Romulo fuisse concessam, ut paullo ante ex Iudoro vidimus; eamque sumis ab Arcadibus, a quibus, & alios complures ritus Romam invexit, non autem a Numa Pompilio, ut opinatus est Alexander ab Alexandro *dierum genalium lib. 5. cap. 18.* & post Alexandrum laudatus

datus *Corradinus in Latio veteri* loco paullo ante citato.

V. Fallitur autem hac in re vehementer Santinellus in sua *de veter. Romanor. nobilitate dissert. cap. 16.*, ubi nullo antiquorum fultus testimonio, ac frustra exercendo censuram adversus S. Isidorum opinatur, ejusmodi lunulas initio solum fuisse concessas Patriciis, illarumque usum sequentibus temporibus plebejis quoque nobilibus existisse promiscuum. Postquam nimirum plebi omnia Patriciorum munera, & jura nobilitatis accessere. At vero satis mirari non possum eruditissimum Virum, postquam Patriciorum nobilitatem illa Plebejorum longe præstantiorem, illustrioremque fuisse demonstravit, hac solum de causa, quia Patricii erant, illud idem proprium, ac patens indumenti discrimen abstulisse, per quod sicuti supra plebejos nobiles illi erant, ac distinguebantur, ita quoque eo veluti proprio, ac peculiari insigni se tales ostendebant; Quod ut palam fieret, nil congruum magis, quam indumenti peculiaris genus existimatum est. Quo manifestior ejus error fiat, animadvertendum diligenter est, non ad quodcunque nobilitatis genus ostendendum, lunulam illam, quam gestabant Patricii, a Veteribus usurpata fuisse, sed ad designandam dumtaxat Patriciam nobilitatem a Plebeja diversam. Aliam enim Patriciorum, aliam Plebejorum fuisse nobilitatem: ipse quoque Santinellus *recitata dissertationis cap. 11.* animadvertit. Ob id autem lunula ipsa erat corniculans, desinebatque in litteram C, quia indicabat centenarium illum a Romulo lectorum Patrum numerum; Unde Zonaras *lib. 2. Patricii*, inquit, *habebant calceamenta, quæ & inflexione corrigiarum, & nota littera ornabantur.* Quem Auctoris locum explicans Samuel Pitiscus verbo *lunula*: Hoc Zonaras, inquit, est interpretatus, cum legisset littera centenarium numerum designante calceos patricos ornatos fuisse; sed *C lunæ corniculantis figuram exhibens.* Idipsum jam pridem Isidorus *lib. 19. Originum cap. ultimo* asseruit: Luna autem

autem in iis, non sideris formam, sed notam centenarii numeri significabat, quod initio Patricii Senatores centum fuerint. Ilidorum sequutus est Passeratius prælest. solemn. in Sex. Aur. Propertium lib. 4. In calceis patriciis, inquit, non sideris formam, sed notam centenarii numeri fuisse, quod initio centum Patres fuerint. His accessit, & Franciscus Hotomannus de Senat. apud Grævium tom. 2. cap. 1. litt. E. Male autem Zonaras, quum littera, centenarium ipsum numerum designante legisset, ornasse patricios calceos, eam intepretatus est litteram R, quæ apud Græcos ejusdem numeri nota est. Eum propterea, scite refellit Albertus Rubenius cap. 4. Magis itaque congruens erat, ut ipsam in calceis Patricii dumtaxat gestarent, quibus ea nobilitas a centum illis Patribus erat, non vero Plebejis, qui alio nomine sibi nobilitatem comparabant, nec æqualem Patriciis ostendere poterant, & objicere.

VI. Id autem Plebejis pueris nobilibus promiscuum erat cum Patriciorum filiis, ut utrique auream bullam collo suspensam gestarent, quemadmodum veterum suffultus testimoniis late demonstrat Vir Clariss. Franciscus Ficonus peculiari de Aurea Bulla tractatu edito, quem pleniori notitia lector consulere poterit. Ex Etruscis eam Bullam una cum aliis insigniis nimirum prætexta, toga picta, ac sella Curuli Romam illatam a Tullio Hostilio, postquam eisdem bello subjecit, auctor est Macrobius *Saturn. lib. 1. cap. 6.*, qui exinde narrat Tarquinium Priscum de Sabinis triumphantem filium suum annos quatuordecim natum, quod hostem manu eo bello percusserat omnium primum aurea bulla & prætexta decorasse, quod & tradit Bernardus Montfaucon libro, cui titulus: *Les antiquités expliquées, & représentées en figure tom. 3. lib. 2. cap. 10. num. 1.* atque exhinc mos Romæ invaluit, ut nobiles Pueri aurea Bulla ornarentur, inclusis in ea quibusdam, quæ adversus invidiam valentissima credebantur, reme-

remediis. Quare idem Macrobius subdit : *Hinc deductus mos, ut prætexta, & bulla in usum Puerorum nobilium, usurparentur : & Plinius lib. 33. cap. 1. Unde, inquit, mos bullulæ duravit, ut eorum, qui equo meruissent, filii insignæ id haberent.* Nobilium porro Puerorum erat ornatus, sicut lorum Plebejorum, ut tradunt Asconius Pedianus in 3. in Verrem act. & Plinius eodem loco ; quod etiam indicare videtur Juvenalis Satyr. 5. his carminibus :

Nec male conjectat ; quis enim tam nudus ut illum

Bis ferat Etruscum puero si contigit aurum ?

Et paulo inferius.

Vel nodus tantum, aut signum de paupere loro.

Eam pueri usque dum decimum attigissent ætatis annum, ferebant, quam deinde collo Deorum Larium suspendebant, ut idem narrat Monfaucon num. 4. quod & Persius Satyra 5. indicat :

Bullaque succinctis Laribus donata pependit.

Præter ejusmodi Bullæ exempla, quæ ære incisa memoratus Vir eruditissimus Franciscus Ficoronus operi suo inseruit, nonnulla alia spectantur in aula Capitoliæ collocata inter antiqua simulacra, ac monimenta pro commodo antiquitatis studiosorum eximia munificentia, & jussu Regnantis Pontificis Optimi Maximi CLEMENTIS XII., cui nos non uno beneficio ob ingentem in nobis collatam benignitatem devinctissimos profitemur.

VII. Placet præterea & Viri Clarissimi Joannis Mafsonii opinio, qui in vita Ovidii nonnulla ipsius explicans carmina ex Elegia 10. lib. 4. *Tristium*, itidem censet nobiles pueros sine discrimine Plebejos, Patriciosque cum toga purpura latum induisse clavum. Enimvero postquam Suetonii locum retulit de Augusto sumente virilem togam cum tunica laticlavia : *Non magis, inquit, ista sententia juvat, quam aliorum existimantium Patricios, uti ceteros nobiles pueros non nisi cum toga pura latum induisse clavum.* Et quidem satis apparet ex explicatis ab ipso carminibus latum

latum clavum Equites quoque induisse, quorum ordini accensebatur Ovidius, qui de se ipso ita loquitur.

Induiturque humeris lato cum Purpura Clavo.

Eoque sensu intellexerunt Isaacus Casaubonus *in notis ad Suetonium in Augusto cap. 38.*, & Octavius Ferrarius *in analeptis cap. 20.* Quamvis enim tunica laticlavata proprium esset Senatorii Ordinis ornamentum, ut passim legitur apud Suetonium *in Augusto cap. 28. in Tiberio cap. 35. in Claudio cap. 24.* nihilominus testimonio Manutii idem Scriptor affirmat latum clavum eorum omnium fuisse, qui vel patre Senatore, vel Equite nati essent, non quidem a primis annis per reliquam ætatem; sed ab anno, quo virilem togam sumebant, & quo Curiam ingrediebantur ejusdem tunicae jus accedebat: adeo ut si Senatoriam dignitatem assequi, aut nollent, aut minime possent, lato clavo deposito, angustum clavum sumebant. Erat autem solemnus Pueris Patriciis dies, quo ipsi virilem togam induebant, de quo testimonium perhibet antiquum monumentum Puero Patricio sumenti virilem togam inscriptum recitatum a Reinesio *Syntagm. inscript. antiq. class. VI. num. LXII.* & tale est.

TITIANO
C. MAESI TITIANI ET
FONTIEAE FRENTINÆ
CONSULARIVM FILIO
PATRICIO
OB HONOREM TOGAE VIRILIS
CLODIVS RVEVS EQVES ROMANVS
AMICO SVO INCOMPARABILI

Ceterum licet paullo post idem Ferrarius non universis, ac semper Equitum filiis latum clavum concessum fuisse testetur, & animadvertat; iis tamen ex Dione apud Xiphilinum *lib. 67. pag. 164.* affirmat indultum in spem Senatorii Ordinis. Quo vero tempore latum clavum sumere veteres consueverint: Idem Scriptor recitato loco aperit.

S

VIII. Non

VIII. Non una tantum de lato clavo est Scriptorum opinio. Manutio *quaestor. per epist. lib. 2. cap. 2.* de Toga Romana (cui auctori hic liber tribuitur, tamen non Manutium, sed Janum Parrasium scriptorem ejusdem, fuisse scite, & optime observet Vir Clariss. Thomas Aceti in *notis ad Barrium de situ Calabriae lib. II. cap. VII.*) videtur fuisse purpurea tunica. Etenim quum in rem ipsam testimonium ex Quintiliano, & Cicerone recitasset, addit: *Verum de tunica laticlavi purpurea, ut omittantur dubie fortasse fidei testimonia, satis aperta sit significatio in hoc Ovidii versu. Induiturque &c.* Octavius Ferrarius de *re vestiaria lib. 3. cap. 10.* qui cum aliis existimat tunicas, uti & togas viriles fuisse albas, eosdem Quintiliani, & Ciceronis locos, quibus Manutius fidebat ad examen revocat, ut illi eripiat, sed de recensito Nasonis loco prorsus silet. Alii crediderunt latos clavos fuisse flores, alii fibulas, alii globulos. His vero nec immerito posthabitis auctorum, sententiis Bernardo de Mountfaucont potius subscribimus, qui *tom. 3. lib. 2. cap. 6. num. 1.* satis nunc apud eruditos Viros convenire asserit latum clavum fuisse assumentum purpureum, quod tunicis inferebatur, omnesque latos clavos, clavorum formam habuisse: Indeque iis ortum nomen esse. Quod ad illius tamen formam, atque figuram attinet, alii putant, purpurea hujusmodi assumenta rotunda fuisse, sicque clavum retulisse, idest caput Clavi rotundum. Quando autem assumentum illud majus erat, tunc *latum clavum*, quando minus *angustum clavum* dictum fuisse censet laudatus Ferrarius, quem alii passim libenter sequuntur. At Albertus Rubenius latum clavum significare putat non assumentum rotundum, quod clavi caput refert, sed oblongam purpuream lineam, aut virgam, togis tunicis, vel aliis vestibus assutam. Tunc vero latum clavum fuisse vocatum, quando latiores illae virgae erant, angustum autem clavum, quum angustiores.

IX. Aliis Interea eruditione, & judicii acrimonia pra-

præstantibus Viris, quæstionibus hisce dirimendis, consulto relictis, ad institutum nostrum, a quo paullulum digressi sumus, revertamus. Lunulam itaque patriciam quidam fuisse censent eburneam fibulam, lunæ instar. Alii autem arbitrantur quemdam fuisse uncinum in prima calcei fronte infixum, qui propterea uncinatos calceos cum lunatis confundunt. Balduinus vero *in lib. de Calceo antiqu. cap. 9.* calcei patricii figuram ære incisam ex Casilio refert, quam nos quoque ex iisdem supra retulimus, in qua apparet lunulas ea in parte tibiæ fuisse positas, ubi calceorum extremitates inter se coeunt. In hanc sententiam, Albertus Rubenius *de re vest. lib. 2. cap. 4.* locum, ubi posita erat lunula, ejusque formam explicat his verbis: *Communis Doctorum opinio, hoc insigne calcei Patricii fuisse fibulam eburneam lunæ corniculantis specie in malloleæ pedis.* Et paullo post: *Alii per lunulam patriciam uncinum intelligunt in fronte calcei infixum, unde uncinatos, sive repandos calceos cum lunatis confundunt &c. quos satis refellit Philostratus.* Quatuor corrigias, quibus lunula illa commodius adnecteretur, id genus calceos habuisse auctor est idem Rubenius *cap. 2.*, & quidem ad calceorum plebejorum, unam tantum ligulam habentium, discrimen.

X. Sed idem Scriptor *cap. 3.* ad Patriciorum calceos designandos refert Anastasii Viri Consularis ectypon, in quo præter alia insignia ornamenta apparent absque lunula calcei quatuor tantum corrigias, sive ligulas habentes. Tametsi Consulatus Anastasii inciderit in annum Christi CDXCII. indiēt. XV. juxta Consulares fastos a Francisco Pagio vulgatos *in breviar. historic. Summ. Pontific.* ut profecto eos calceos minime tulerit, uti Patricius Romanæ Reipublicæ: Conjici nihilominus potest posteriori ævo, vel florente Imperio Patricios hos calceos summis, quo tempore Senatorum numerus ultra centum excreverat, iique postea proprii fuerint eorum, qui vel Consula-

tu, vel Patriciatu aucti ab Imperatoribus erant, de quibus libro sequenti sermonem habebimus. Ceterum cum certum sit huiusmodi Calceis etiam florente Republica, usos Patricios fuisse, quamvis ex superius allata Patricii effigie minime appareant, quod & nobis argumentum sup-
 peditat posteriori ævo, uti indicavimus, eosdem absque lunula habuisse ex memorata Anastasii figura, rursus hic exhibemus.

XI. Has corrigias Seneca in libro de Tranquillitate animæ vocat lora patricia: *Quæ dignitas*, inquit, *cujus non prætexta, & augurale, & lora patricia, & sordes continentur*. Easdem nigras ex nigra aluta compositas fuisse autumat recitato loco Rubenius, qui tamen non ita nigros calceos fuisse prodit. Verum ex Juvenali erui posse arbitror haudquaquam totum calceum, sed solum superiorem ejusdem partem ad tibiam, proveniente nigram fuisse. Scribit enim Satyra 7. vers. 191. Poeta lepidissimus.

Adpostam nigræ lunam subtexit alutæ.

Joseph Laurentius in polymatia lib. 1. dissert. 6. calceos nigri coloris fuisse censet; Rubenius autem modo albos, modo coccineos, vel auratos putat. Illustrator vero Q. Seëctani in notis ad Satyram 6. tom. 2. num. 83. *Color, autem ejus ab initio niger, postea tamen cercus, galbeus, coccineus*. Et quidem ad Plebejorum discrimen, quorum calcei albi erant, ut probat Lipsius elect. lib. 1. cap. 3. ex loco Martialis:

Sor-

Sordidior cæno cum sit toga, calceus autem

Candidior prima sit tibi Cinna nive.

Lunulam iis fuisse subtextam cum pelle capræ ex veteribus mss. Codicibus interpretantibus descriptum Juvenalis carmen in allata Satyra 7. refert Samuel Pitiscus verbo *Lunula*. Quum autem ipsæ tum usui, tum etiam ornamento essent, Balduinus *de Calceo antiquo. cap. 9.* demonstrat eas non eburneas solum, sed, & pretiosas, auroque, & gemmis ornatas Patricios gestasse. Scribit enim: *Quod si quis veteri more Romano singulos Patriciorum calceos una tantum lunula, eaque, vel ferrea, vel ærea, vel ad summum eburnea fuisse insignitos, contendunt, non repugno.*

XII. Illud tandem pro coronide scire juvat: Patricios, sicuti propria habuere munera, sacra, Magistratus, atque ornamenta, ut hætenus vidimus, sic etiam præcipuam, ac unis ipsis in Urbe Roma constitutam regionem incoluisse. Iis siquidem Servio Tullio jubente concessum fuit, ut solum in ea Urbis parte morarentur, quæ ab hodierna Suburra, inter Viminalem Collem, & Esquilias ad S. Pudentianæ extenditur, & Villam Perettam, quæ ab ipsis incolis vicus patricius est appellata. Hunc Festus ita describit: *Patricius, vicus Romæ dictus, eo quod ibi Patricii habitaverunt, jubente Servio Tullio, ut si quod molirentur adversus ipsum, ex locis superioribus opprimerentur.* Eum porro fuisse non regionis nomen ex illis quatuordecim ab Augusti partitione in Urbe designatis, sed Regionis quintæ Esquilinæ partem ex eodem Festo, & ex aliis Romanæ Urbis historicis licet colligere, præsertim ex Donato *lib. 3. cap. 10.*, Nardino *lib. 5. cap. 2.* & Marliano *lib. 4. cap. 20.* Vici patricii meminit & Martialis *lib. 7. epigr. 72.* quum cecinit:

.... Esquiliis domus est tibi Colle Dianæ.

Et sua Patricius culmina vicus habet.

Fas autem Patriciis non erat in Capitolio habitare: Siquidem post casum M. Manlii Viri patricii, qui crimine affe-

affectati Regni damnatus, e saxo Tarpejo dejectus fuit, latum ad populum exstitit, auctore Livio *lib.6.*, ne quis Patricius in arce, aut in Capitolio habitaret. De hujusmodi populi edicto & Plutarchus in *quæst. Roman. nu.91.* sic scribit: *Cur Patriciis non licebat prope Capitolium habitare? An quia M. Manlius ibi habitans tyrannidem affectavit? propter quem illa familia jure jurando se obstrinxit, nemini se Marci prænomen facturam. Aut antiquus tenebat metus? Etenim Poplicolam hominem magis, quam quisquam fuerit, popularem non deslitterunt calumniis impetere potentiores, metuere vero Plebs, antequam domum suam ipsa diruit, quod ea imminere foro videretur.*

OCTAVIANI GENTILII

De Dignitate Patriciatus ex Institutione Orientalium Imperatorum

LIBER SECUNDUS.

De Origine, & Qualitate Patriciatus.

CAPUT I.

SYNOPSIS.

I. *Translato Byzantium Imperio Constantinus Magnus in honoris titulum Patriciatum excogitat.* II. *Alexandri ab Alexandro opinio, qua censet, primum Patricios ab Alexandro Severo institutos, consutatur.* III. *Zosimus, & Pitheus adversus Thomam Dempsterium defensi.* IV. *Examinatur Guido Pancirolus scribens, Patricios ab Augusto inventos.* V. *Patricii Romani Byzantium acciti plura ædificia construunt.* Sertorii Ursatti, & Samuelis Pitisci de origine Patriciatus opiniones rejectæ. VI. *Accursii, & Valentini Fostlerii de re ipsa errores notati.* VII. *Constantinus Magnus Patricios Romanæ Reipublicæ nec abolevit, nec iis quidquam detraxit.* VIII. *Patriciatus unde dictus, Patricii Patres Imperatorum vocati.* IX. *Patriciatus Purus, sed summus honor absque jurisdictione.* X. *Patriciatus an Ordo, vel Dignitas?*

I. **A**cturo nunc de Patriciorum honorificæ dignitatis origine in ipso primo dissertationis limine notandum occurrit: Constantinum Magnum postquam ab Urbe, victo Maxentio Romanum Imperium, Byzantium transfulit; plures

plures in aula imperatoria dignitates instituisse. Eusebius Cæsariensis in ejus vita *lib. 4.* *Alii*, inquit, *prope infiniti clarissimos honores adepti sunt; nam, ut plurimos honoribus afficeret, diversos dignitatum gradus excogitavit*: Ratus fortasse inter tot nobilissimos Viros sui obsequio additos sese exhibere spectaculum splendidissimæ majestatis. Patriciatus autem dignitatem excogitasse habetur ex Zosimo *libro altero historiar.*, cujus auctoritate nixi docent id etiam Baronius *annal. Ecclesiast. 10. 3. anno 337. litt. D.* Henricus Spondanus in *epitome eorumdem num. 9.* Jacobus Gutherus de *officiis domus Augustæ lib. 2. cap. 19.* Sigonius de *Regno Italiæ lib. 4. anno 173.* Julius Cæsar Bulingerus de *Imperatore, & Imperio Romano lib. 3. cap. 1.* Angelus de Nuce in *notis ad Chronica Monasterii Cassinensis Leonis Cardinalis Episcopi Ostiensis a Clarissimo Viro Ludovico Antonio Muratorio vulgatum tom. 4. rerum Italicarum.*

II. Mirari certe vehementer subiret, hujus dignitatis Eusebium nuper relatum, antiquum scriptorem in vita Constantini non meminisse; nisi, ut opinor, silentio prætermiserit, tanquam rem suo ævo notissimam: quare ne alterius quidem dignitatis ab eodem institutæ, aliqua mentione facta, generatim scripsit plurimas, ipsum, dignitates instituisse. Atque hinc ad refellendos quorundam Neotericorum errores progredior. Nonnulli hanc dignitatem primum ab Alexandro Severo Imperatore institutam putant. Id censuit jampridem Alexander ab Alexandro *Dierum genial. lib. 4. cap. 11.* quem deinde, Herodiani perperam accepto sultus testimonio secutus est Matthæus Indenius in *suis prælectionibus ad §. Filius familias Institut. quibus modis jus patriæ potest. solvitur*. Hos tamen Joannes Jacobus Draco *libro secundo de Origin. & Jure Patriæ. cap. 1.* merito censet non esse audiendos. Quod enim spectat ad Herodiani testimonium ex *lib. 6. historiar.* nullum sane institutionis hujus dignitatis pro-

profert inditium : *Alexander*, inquit, *post Antoninum*, nomen, insigniaque gerebat imperii. Ceterum negotiorum administratio, ac Principatus gubernacula mulieribus, (*Avia*, scilicet, ejus *Mese*, & *Matri Mammae*) incumberebat, omnia transferre ad modestiam, gravitatemque conantibus. Quippe jam primum sexdecim ordinis Senatorii Viros, etatis gravitate, vitæque sanctimonia præcipientes adfessores Principis, & Consiliarios delegit, nihil, aut dicebatur, aut agebatur nisi illorum accedente suffragio : Ex his itaque verbis, Viris illis ab Imperatore delectis ad Imperii negocia tractanda, novum aliquem Patriciatus honorem attributum fuisse minime inspicitur; nec si illi fortasse aliqua Patriciorum dignitate fulsissent, non ipsa statim dignitas censenda esset, de qua nunc agimus; sed, quoniam Senatorii erant ordinis, ea, de qua superiori libro egimus, ornati esse poterant. Quæ res, ut opinor, in causa fuit, ut memorati scriptores fallerentur.

III. Jam vero ab recensita, & rejecta non admodum diversæ sententiæ inherere videtur *Thomas Dempsterus in paralipom. ad antiquitates Romanas*, *Rossini lib. 7. cap. 15.* qui interea, nec *Zosimo* scriptori antiquissimo, nec *Pithæo* *Zosimum* secuto adsentitur, certe antiquorum Patriciorum nomine, & usu deceptus : *Neque vero*, ait, *Pithæo* *adsentior, qui ex Zosimo lib. 2. vult Patriciatus honorem a Constantino institutum*. Ille enim tantum arbitriam hanc prærogativam designat ab eo excogitatam; diu enim antea nomen fuerat : Sed ipsum inique adversus memoratos scriptores censuram exercuisse notat *Draco loco citato num. 7.* Profecto, quamvis ante Constantini ætatem Patricii nomen viguisse nemo jure negaverit : quoniam ab antiquissima Romuli institutione profectum, notum est : eo tamen sensu, quo ille accipit de Patriciatus dignitate differens, ante Constantini ætatem usurpatum, invenire non licet. Nec ejus sententiam probat, quod ex

T

Sue-

Suetonio, & Symmaco refert; nimirum Patris Patriæ, ac Tutoris Imperii nomina jam pridem nota: enim vero, ut recte Draco arguit loco allegato: *Alia est dignitas, aliud nomen, Patriciorum antiquitati hoc sensu prorsus incognitum*. Qua de re consulenda sunt, quæ nos *superioris libri capite extremo* protulimus.

IV. At non desunt, qui ab Augusto Cæsare jam pridem hanc dignitatem institutam prodant: propterea, quod ex Dione constet *libro 55.* quindecim Senatores sibi Consiliarios domesticos adlegisse, & a Senatu alios viginti annuos accepisse, eosque propterea veluti Principis Consiliarios ab antiquis Patriciis, *Patricios* fuisse appellatos. Ita Pichardus in *Commentar. Institut. Justiniani lib. 4. tit. 16. §. Non omnium num. 35. & 36.* & Pancirolus in *notitia dignitat. utriusque Imperii cap. 2. de Illustrib. Spectabil. & Clarif.* Quem tamen refellunt Franciscus Amaya in *Comentar. ad tres libros poster. Cod. Justiniani lib. 10. tit. 31. num. 50.* & Bulenger. de *Imperatore, & Imperio Romano lib. 3. cap. 1.*, ac Laurentius Beyerlink in *theatro vitæ humanæ verbo Patricius*: Ab istis Patriciis derivatam fuisse dignitatem Patriciatus conjectat idem, Franciscus Amaya loco allegato: *Licet non dubitaverim hanc dignitatem Patriciatus ab illo instituto Augusti originem aliquam duxisse, & a Constantino, novo genere dignitatis amplifcatam*: Quod nec dissimulat Laurentius Beyerlink scribens: *Alioquin etiam Augustus Patricios instituerat*. Quorum Scriptorum sententiam facile amplector.

V. Conferunt enim huic opinioni, quæ apud Glicam *Annal. par. 4.* Legimus; Magnum nempe Constantinum, quum novam ab se Urbem extractam exiguo hominum numero refertam cerneret, quotquot Romæ illustriores Patricii erant, Constantinopolim transtulisse. Et primum quidem impulit eo migrare, ut deinde excogitato quodam artificio ibidem retineret; Quippe eorum annu-

los

los ab ipsis recēpit, eosque contra Persarum Regem misit. At interea eisdem bello occupatis annulos Romam ad uxores deferri iussit, quo suaderet, ut Byzantium se conferrent. Tandem victo Persarum Rege, illi reversi, cum Romam cogitarent, ex eo facto, intellecta voluntate Imperatoris, tandem cessere, patriamque cum nova Urbe commutarunt. Idem Glicas testis est, ipsos deinde ibidem confedisse, ac Domos, Tempa, Hospitia, ac Aedes plurimas condidisse. Propterea horum nomine dignitatem Patriciatus appellatam fuisse, mirum forte videri non poterit repetenti ea, quæ dictis optime congruunt penes Cangium in *Constantinopoli Christiana lib. 2. num. 16*. Cum enim eadem ædificia ab his Patriciis extructa, & ab eorum nominibus suam sumisise nomenclaturam scribat, eosdem non immerito, *Primos Patricios Constantinianos* appellat: *Primi isti*, ait, *Patricii Constantiniani magnificas in Urbe habuere aedes*: Hoc itaque sensu arbitror intelligendum esse Pancirolum, qui postquam plura de Patriciis ab Augusto institutis delibasset, adjecit: *Patricii Comites Concistoriani, quam dignitatem a Constantino inventam Zosimus autumat*: Sed hinc refellitur Sertorii Ursatti opinio, qui libro de *Notis Romanorum apud Grævium in Thesouro Antiquit. Romanar. tom. 2. pag. mibi 392.* eam dignitatem exortam putat tempore Justiniani; cujus auctoritate deceptus est nuper Samuel Pitiscus in *Lexico Romanar. antiquit. verbo Patriciatus*, qui illius scriptoris, etsi nullam mentionem fecerit, ab eodem tamen omnia accepit, ejusque verbis pro suis est usus. Doctis enim, ac eruditis Viris satis nota, ac explorata res est, Patriciatus originem Justiniano antiquiorem esse, cum ex veterum auctoritate, tum etiam ex pluribus a Theodosio, & Zenone editis de eadem dignitate Constitutionibus. Qui sane Imperatores Justiniano antiquiores sunt.

VI. Nunc, quænam fuerit hæc dignitas, & in quo

confisteret disquirendum est. Accursius in §. *Lex est Institut. de jure naturali Gentium, & Civili, & §. 4. verbo Patriciatus Institut. quibus modis jus patriæ potestatis solvitur* memoratos Patricios confudit cum Patriciis præscæ Romanorum Reipublicæ, tali nuncupatione a prima donatis origine: ac proinde omnia, quæ ad istos spectare noverat ad Patricios Constantinianos transtulit. Eum, proinde merito erroris arguunt Martinus Magerus *de advocat. armata cap. 5.* Gregorius Tolofanus *syntagm. juris civilis cap. 16. num. 4.* & Franciscus Amaya in *Commentar. ad 3. lib. poster. Codicis Justinian. lib. 10. tit. 31. nu. 49.* Eodem laborat errore Valentinus Fosterus *de jurisdictione Romana cap. altero num. 14.* ubi confusa Patriciatus dignitate a Constantino inventa cum Patriciatu Romanæ Reipublicæ, eadem jura, & honores Patriciis istis accommodavit, qui, ut modo aiebam, Constantinum Magnum auctorem habuerunt: additque auctam tantum, & amplificatam tempore ejusdem Constantini, Theodosii, ac sequentium Imperatorum usque ad Justinianum eam dignitatem fuisse. Accedit his Otto in *dissertat. de jure publico Imperii Roman. cap. 3.*, ubi veterum Romanorum inter Patricios, Plebejosque memorata divisione statim de Patriciis subjicit: *Quorum dignitas Imperatoriæ majestati erat proxima, superiorque Præfectura Prætorii introducta a Constantino Magno: Quare Joannes Jacobus Draco in proœmio adversus eundem sic ait: Fædus re vera error, & nullaratione componendum dissidium, ideo præsertim, quia sibi ipsi non constans auctor eodem cap. 3. pag. 49. subjicit: Ceterum longe aliter in Constitutionibus Imperatorum accipiendi sunt Patricii, ubi quos antea pro eislem acceperat, nunc differre ait, sui, ut apparet non parum oblitus.*

VII. Hic autem juvat animadvertere, memoratos scriptores fortasse hac hallucinatione fuisse occupatos, quod Patricii illi cum majorum, tum minorum Gentium tum illi, qui ab Imperatoribus, concedente Senatu in

Con.

Conſiliarios aſſumebantur, de quibus ſuperiori libro ſermonem inſtitui, occurrunt etiam poſt Conſtantinum Magnum, quos ipſe neque abolevit, nec quicquam iis detraxit. Propterea recte obſervat Jacobus Gutherus *de Offic. Domus Auguſtæ lib. 2. cap. 19. Varios Patriciorum ordines poſt Conſtantini tempora. Primum eorum, qui a majorum, vel minorum gentium Patriciis originem ducunt; ſecundum eorum, qui generali nomine a Conſtantino Patres appellati ſunt: & paullo poſt: Patricii autem, veteres jus gentilitatis retinuerunt, cui nihil Conſtantine Imperator derogavit*: Ex his mentio occurrit Joannis Patricii, qui vixit anno CCCLII., & Liberianam Baſilicam in Exquilino Colle a Deipara cælitus cum uxore in ſomnis admonitus, loco prodigialibus nivibus Auguſto menſe delapſis designato, in honorem ejuſdem Virginis Matris extruxit, & prædixit patrimonio dotavit apud Emimentiffimum Baronium *in Annalibus Eccleſiaſticis tom. 4. anno 367.*, & apud Civem meum Joannem Severanum, *libro de ſeptem Urbis Eccleſiis folio 690.* Præterea in ſuis Inſtitutionibus de unoquoque Patriciorum genere diſtincte loquitur Juſtinianus. *In §. Enim lex eſt de jure natural. Gentium, & Civili: Plebs autem, inquit, a populo eo diſfert, quo ſpecies a genere, nam appellatione populi, univerſi cives ſignificantur, connumeratis etiam Patriciis, & Senatoribus. Plebis autem appellatione ſine Patriciis, & Senatoribus, ceteri cives ſignificantur*: In §. Vero, *Filius familias titulo quibus modis jus Patriæ poteſt. ſolvitur: Ex conſtitutione, inquit, noſtra ſumma Patriciatus dignitas, illico imperialibus codicillis præſtitis filium a patriæ poteſtate liberat*: Recte propterea ad hujus §. Explicationem Mathias Indenius Noricæ Academiæ olim illuſtris Profeſſor in ſuis prælectionibus docuit non eoſdem eſſe Patricios iſtos de quo in eo §. Loquitur, ac illi de quibus in §. Lex eſt, ſermo erat jampridem ab Imperatore inſtitutus, quod & firmat Matthæus Weſſenbecius *in diſſo*

diſto §. Filius familias num. 4. Hoc autem animadvertit diſcrimen inter utroſque Jacobus Gutherus, nimirum, ut intelligendum ſit, novos Patricios novis honoribus Conſtantinum cumulaſſe, & ab illis vetuſtioribus omnino diſtinctos. Unde perperam Bartholomæus Platea libro de Hierarchia Cardinalitia *in præmio digreſſi. 2.* Italico ſermone vulgato hos Patricios a Conſtantino inſtitutos, vocavit Patricios Romanos. Præterea ſcite obſervavit Julius Cæſar Bulengerius de Imperatore, & Imperio Romano *lib. 3. cap. 1.* *Quod ne hi, quidem Patricii, fuerunt illo ſignificatu, quo a Conſtantino Patricii facti: ſed neque ii, qui priores, ac primores Senatus dicuntur Tacito lib. 4. Annal. Patricii novo Conſtantini more fuere.*

VIII. Patriciam itaque dignitatem non ex eo dictam putarem, quod Patricii Patres Patriæ eſſent, ut placuit Laurentio Beyerlink *in theatro vitæ humanæ verbo Patricius*, ſed quia Patricii Patres eſſent Imperatorum, ut ſcite explicat *Gloſ. in leg. quoties Cod. ubi Senator. vel Clariſ.* in qua habetur: *Et dicitur Patricius, quem ſibi in Patrem Imperator elegit.* Unde Cujacius *in leg. 5. Cod. de Conſulib. & non ſpargen. & c. lib. 12.* Recte autem, inquit, *in hac lege Patricium Juſtinianus deſinit, quem ſibi Patrem fecit Imperator:* Et Matthæus Weſſembecius *in §. Filius familias Inſtitut. quibus modis jus patriæ poteſt. ſolvitur num. 4.* idemque Franciſcus Amaya *num. 52.* affirmant, ut cenſet etiam Julius Cæſar Bulenger. *lib. 3. cap. 1.* Hujus ſententiæ videntur etiam fuiſſe antiqui Poætæ. Claudianus *lib. 3. in Eutropium.*

..... *Præſidium legum Genitorque vocatur Principis &c.*

Et Corippus *lib. 4. de laudibus Juſtini num. 5.*
Patricius ſenio fulgens Calinicus honore
Qui Pater Imperii meruit jam factus haberi.

Sæpe in Codice Theodoſiano; virum Patricium *parentem* ſibi kariffimum, atque amantiffimum Imperator appell-

pellat : *In lege enim unica sub titulo de Parentibus, qui filios suos distraxerint*, Etium Patritium, cui illa mit-
titur, Valentinianus Imperator his verbis alloquitur : *Eti Parens karissime, atque amantissime inlustris, ac præcellsa magnificentia tua notitiæ omnium, propositis vulgabit edictis*: Idem Imperator *legem unicam sub titulo de Episcopis. Judic.* dirigens Firmino Patricio eique præ-
cipiens, ut eam vulget edictis : *Firmine Parens karissime,*
inquit, *atque amantissime inlustris, ac præcellsa magnifi-*
centia tua hanc saluberrimam legem &c. Et Majoranus in
sua ad Senatum missa epistola, quo tempore Imperator
fuit renunciatus præter cetera hæc habet : *Nos cum Patre,*
Patricioque nostro Recimero rei militaris curam geremus,
& Romanæ Reipublicæ statum, quem communibus excu-
biis, & ab hesterno hoste, & a domestica clade liberavi-
mus : quæ epistola recitatur a Sigonio lib. 14. *Imperii Oc-*
cident. Memoratus proinde Franciscus Amaya animad-
vertit Patricios in Codice Theodosiano his notis signari
solitos : P. K. A. : hoc est : *Parens karissime, amantissime.*
Neque prætereundum est, non alio nomine usum erga Pa-
tricios fuisse Justinianum Imperatorem, cum eisdem sol-
verit a nexu patriæ potestatis : *Ne videantur*, inquit, *qui*
a nobis loco Patris honorantur, alieno juri esse subjecti: ut
constat *ex leg. sancimus 5. Cod. de Consul., & non spargen.*

IX. Præterea, summa ista dignitas nihil aliud,
quam parum honoris titulum conferebat; erat enim abs-
que ulla jurisdictione, & tunc solum, potissimum augeba-
tur, quum Patriciis administrationem Imperatores com-
mittebant, ut affirmat Hieronymus Bignonius *in annot.*
ad lib. 1. formular. Marculphi Monachi cap. 35. recte quo-
que Jacobus Guthrus cap. 14. *Omnes omnium dignitatum,*
ait, a vacantibus, & honorariis, titulo tenuis acquisitas,
Patriciorum, Consularium, Præfectorum, quæ quidem
nihil aliud, nisi purum honorem conferebant, qui augeba-
tur, si administrationis merito, & in ipso cingulo vacan-
tes

tes designarentur : quod asserunt Franciscus Amaya loco supra allegato num. 62., & Angelus de Nuce in *notis ad Chronica Monaster. Cassinen. ad cap. 1.* Ex his propterea inferunt Jacobus Gretserus *lib. 3. observat. ad Georgium Curopalatam cap. 17.*, & Casar Balenger. *lib. 3. cap. 1.* Patriciatum quandoque importare non solum dignitatem, sed etiam officium, & Præfecturam, cujus rei exempla Jacobus Gretserus congerit plurima, quæ tamen jampridem observarunt Meursius in Glossar. ex Suida, Procopio, & Malco in Byzanticis. Summum præterea honorem tum personæ, tum familiæ Patriciatus dignitas afferebat; quare Apolinaris Sidonius *epist. 16. lib. 5. ad Pappianillam* scripsit: *Ego vero non tantum insignibus vestris, quæ tu hætenus, quanto, liberius tanto impatientius præsolabare, quantum concordia fruor, quam par est, nostris suisque Liberis in posterum excepto votis in commune deposcens, ut sicut nos utramque familiam nostram præfectoriæ nati, etiam Patriciam divino favore reddidimus, ita ipsi, quam suscipiunt Patriciam faciunt consularem*: Sed perperam ex eo arguit Wolfgangus Lazius *lib. 9. Comentar. Roman. cap. 8.* Patriciatus honorem semel adeptum non solum perpetuo in vita mansisse, verum etiam in filios, nepotesve fuisse transmissum; erat namque illa dignitas, non successione cuiquam debita, sed a Principe concedi solita ob alicujus præcipua merita, quæ propterea ad heredes successionis nomine transire non poterat: sequebatur enim personam, cui hærebat. Quapropter non recte Alciatus in *annotat. ad titulum de Consulib.* & Myfinger. *ad §. Plebiscitum Institut. de Jure naturali Gent. & Civili* dubii hac in re hærent; quum æque dici possit: impetrata a Principe, dignitate, Posteritati quoque consultum, quum ob id familia Patricia subinde appelleretur, quamvis nemo in ipsa Patricia fungatur dignitate; Quod certe hodie etiam in usu esse videmus: ut qui ejus sunt gentis, & agnationis, in qua re ipsa existerit ali-

aliquis Marchio, Comes aut Dominus, adhuc retineant eodẽm dignitatis titulos, & honoris insignia, quamvis ob dominium, vel feudum amissum, aut alteri venditum nullus sit modo Comes, Dominus, aut Marchio; ita tamen dignitatis titulis potiantur, ut suæ gentis designent originem, & ex illis Comitibus, aut Dominis jure appellandi sint; ut scite demonstrat Cardinalis de Luca *de Præmin. disc. 45. num. 12.*

X. Illud etiam præstat animadvertere: memoratum Franciscum Amaya, etsi semper Patriciatum dignitatem vocasset, hæsisse tamen loco recitato *num. 62.*, an ordinem ille potius haberet, quam dignitatem. Unum nihilominus ex Cassiodoro verbum sibi instar faculæ affulxisse dixit, quod Patriciatus ordo, non dignitas fuerit, quoniam Patricii nihil jurisdictionis haberent, ac plurimi essent; Matthæus etiam Wessenbecius loco allegato Ordinem vocat. Sed, si post tantos Viros, quos magni facio, sententiam meam aperire licet, puto, quod neutiquam inter se discrepet. Patriciatum Ordinem esse, & dignitatem: quodve Patricii uti universi, Ordinem constituerent, & uti singuli, dignitatem. Profecto eos uti universos, Ordinem constituisse, perspicuum, ni fallor, præbet argumentum Nicetas Paphlago *in vita S. Ignatii Patriarchæ C. P. e Græco idiomate in Latinum conversa a Cangio in Constantinopoli Christiana lib. 3. cap. 76.* Narrat enim, Ignatium ipsum Patriarcham Basilii Imperatoris jussu ab exilio revocatum ab occurstantibus Patriciis in Magnam Ecclesiam fuisse exceptum; quo in loco quum Patricii plures essent, ac universi, eos designat cum nota Ordinis: *Cum ad superiora templi, inquit, per portam dextram duceretur; ingredientem Ordo Patricius occurrans, venerabundus excepit:* Ceterum Patriciatus non solum sublimis honor, excelsa, summaque dignitas; verum etiam dignitatum culmen, & apex ab eisdem Imperatoribus nuncupatur. Habentur hujus rei luculentissima exempla in

leg. nemini Cod. de Consul. & non spargen. leg. sancimus Cod. eodem leg. curialibus Cod. de Decurion. ibique Glossa. Quod fortasse spectavit illustis Poeta Apollinaris Sidonius carm. 7. vers. 155. apud Sirmundum to. 1. oper. Variar. Per Proavos Gentisque tuæ, te teste Pbilagri Patricius resplendet apex.

*De Patriciorum Creatione, conditione,
& meritis.*

CAPUT II.

SYNOPSIS.

I. *Ascendere ad Patriciatum non licebat, nisi post optime gestos quosdam Magistratus. II. Eunuchi a Patriciatu exclusi lege per Theodosium lata. Iidem deinde, & Poetæ ad eam dignitatem admissi. III. Justinianus abrogat constitutionem Zenonis Imperatoris; Moremque restituit, quo Patricii Imperatorem salutabant. IV. Qua ætate Patricius creari liceret. V. Absentibus Patriciatus delatus, codicillorum missione, vel delegatione alterius Patricii, qui absentem Patricium renunciaret. VI. Indigenæ coram Imperatore, quum dignitatem inirent, tondebantur. VII. Formula conlati Patriciatus. VIII. Patriciatus confertur a Gothorum Regibus, & in quo consisteret, & quamdiu ab ipsis collatus. IX. Post conlatam alicui dignitatem, conferentes, Senatum Urbis certiozem reddebant. X. Patricii creati a Galliæ Regibus. Iidem etiam apud Anglos & Belgas.*

I. **P**Atefacta origine, & qualitate Patriciatus e re ducimus exponere, cuinam ea dignitas, quomodo, & a quibus conferri soleret. Equum sane erat, ut ad tanti honoris fastigium eveherentur tantummodo Viri emeriti,

riti, qui inferioris Ordinis Magistratus cum laude perfuncti, in aula Principis loco Patris eidem esse debebant. Eum itaque initio conlatum fuisse Viris eximia virtute, ac nobilitate præstantibus, sæpe etiam Regibus, Principibus, & iis, qui Imperatoribus erant societate juncti prodit Bodinus *de Republic. lib. 1. cap. 4.* & Angelus de Nuce *in notis ad Chronica Monasterii Cassinensis lib. 1. cap. 12.* De postremis suo loco a nobis singillatim erit agendum: de ceteris opportunam hic tractationem aggredimur. In primis Constantinum Imperatorem cognomento Magnum Patriatu Viros Clarissimos decorasse, testis est Zosimus *lib. 2. histor.* ubi Optatum ab ipso ad Patriatum, elatum, & a Constantio Imperatore postmodum interfectum, *Virum Clarissimum* nuncupat. Constantini exemplum sequuti nonnulli sequioris ætatis Imperatores, ut magis Patriatus gloria augeretur, sanxerunt, ne quis ad hujus dignitatis culmen ascenderet, nisi post Consulatus honorem aut bene gestam Præfecturam Prætorii, vel Præfecturam Illyrici, ac demum nisi Magistri Officiorum fuissent, aut Magistri Militum: quo experimento fides eorum, ac industria approbata censebatur. Eam Zeno Imperator legem edidit, quæ refertur *in Cod. Justiniano leg. nemini titulo de Consul. & non spargen.*, quam explicat in hunc sensum noster Jurisconsultus Joannes de Platea, eumque sequitur Soacius *de Romanor. & Venetor. Magistrat. inter se comparat. nu. 36.* & Bulengerius *de Imperat. & Imper. Romano lib. 3. cap. 1.* Observant autem Eminentissimus Norisius *in Cenotaphiis Pisanis dissert. 4.*, & Vir Clariss. Joannes Franciscus Baldini *in notis ad Anastas. Bibliothec. in Stephano III. in to. 4. sect. 244.* iis præsertim patuisse adiutum ad ejusmodi dignitatem, qui Magistri Militum in bellis operam suam bene navassent. Hinc porro Ecdicius, cum fuisset sub Anthemio Magister Militum, deinde Patricius creatus fuit a Nepote, ut scribit *in epist. 1. lib. 2.* Apollinaris Sidonius apud Sirmundum *oper. variat. to. 1.*

Idacius in *Chronico ad initium Imperii Valentiniani III.*, ait : *Felix Patricius ordinatur ex Magistro Militum* : Et ad annum nonum ejusdem Imperatoris : *Etius Dux utriusque militiae, Patricius ordinatur*. Alexius item Armeniacorum Prætor ab Imperatore ad dignitatem Patriciatu fuit evectus, teste Anonymo in *hiflor. miscell. lib. 23.* apud Muratorium *tom. 1. rer. Italic.* Quare necesse erat, ut per alias dignitates ad ipsam fieret progressus *ex Glossa in leg. Curialibus 66. Cod. de Decurionibus*. Quamobrem si eo non servato munere, ac meritorum Ordine Patriciatum quis adipisceretur, *per saltum promotus Patricius dicebatur*; Hinc Ammianus Marcellinus *lib. 26. num. 10.* *Socer Petronius*, inquit, *ex Præposito Martensium promotus repentino saltu Patricius*.

II. Prius autem Theodosius Imperator cogitans Eutropium Eunuchum læsæ majestatis reum a parente suo Arcadio condemnatum, edicto vetuit, ne quis Eunuchus inter Patricios cooptaretur, ut tradit Suidas *hiflor. litt. P. verbo πάτριον*, & Bulengerius *lib. 3. cap. 1.* ejus publicationis, & adempti Patriciatu constitutio estat in *Cod. Theodos. sub tit. de pænis*, ejusque meminit pro re nata Cujacius in *leg. 5. Cod. de Consulib. & non spargen. lib. 12.* In Eunuchos, postquam plura congestisset Joannes Jacobus Draco *de origine, & jure Patr. lib. 2. cap. 2. a num. 21. ad 27.* Rationem etiam lætæ legis enunciat : *Propter hæc omnia*, inquit, *visum sine dubio fuit Theodosio, Eunuchos tanquam minorum honorum incapaces, multo magis a sublimi Patriciatu dignitate procul abigere* : At vero quum ceteri Imperatores cœpissent postmodum cuique de se optime merito hanc dignitatem tribuere, Patricios creabant, etiam si requisitis dignitatibus prius potiti non fuissent; Quare sæpenumero suis etiam Eunuchis, quos apprime diligerent, probatæque fidei haberent, deferre Patriciatum consueverunt, ut observat Angelus de Nuce *lib. 1. cap. 52.* Huic enim, potius
assen-

assentiri libet, quam Draconi, *qui lib. 2. cap. altero n. 2.* citati operis, de re ipsa satis ex historiis explorata subdubitat. Etius sane Eunuchus, quum ab Æmulo pulsus in Dalmatiam, ad Hunnos profugisset, & eorum opera pacem obtinuisset; Patriciatus dignitatem illico ab Imperatore adeptus est, ut constat ex Anonymo *in histor. miscel. lib. 14.* Sed, & apud eundem Anonymum *lib. 23.* de Theodoro Eunucho Patricio, tempore Irenis Imperatricis Prætoris Siciliae fit mentio, qui in bello, cum Francis inito, ibidem peremptus fuit; ac de Leone Eunucho item Patricio, & Sacellario Sinopeos. Præterea Clarissimi etiam Poetæ, Patricii renunciati ab Imperatoribus fuerunt; Zenonis enim Augusti gesta Georgius Cedrenus describens *in compend. historiar. tom. 1. pag. 354.*, tradit Pelagium, Virum, dignitate Patricium, historiam metro digessisse ab Augusto deductam, & Homero-centones composuisse, eundemque ab eodem Zenone deinde interfectum. Occurrit etiam apud Suidam Cyrus Panopolita Poeta, quem Theodosius junior Præfectum Prætorio, Urbis Prætozem, Consularem, & Patricium creavit, ut observat Clariss. Vir Justus Fontaninus *de antiquis. Horte lib. 2. cap. 5. num. 5.*

III. Summæ huic dignitati Justinianum Imperatorem non parum detraxisse constat; Constitutionem siquidem Zenonis abrogavit, & illustribus etiam Viris patere Patriciatum edixit, etsi neque consulare, neque præfectorium munus obiiissent, ut colligitur ex ejusdem *novella 62.* apud Julianum. *In Glossa legis nemini Cod. de Consulibus, & non spargen. verbo dignitatem*, scriptum legitur: *Sed Illustribus Viris permittebatur Patriciatus Codicillos accipere, quamvis hujusmodi dignitatibus non fuissent decorati, ut in novella de ordine*: In rem ipsam, etiam notant Jacobus Cujacius *in leg. 3. Cod. de Consul. & non spargen. lib. 12.*, & Jacobus Gutherus *de Officiis Domus August. sap. 19.*, quod: *Huic constitutioni (Zenonis) Justinianus*

nus

nus derogavit, nam ex illius novella 62. licuit Illustribus Viris Patriciatus Codicillos accipere, quamvis neque Consulares essent, neque Præfectorii: Quo factum est, ut, quum ipse, quos vellet ad Patriciatum extolleret, Patriciorum amplissimum Ordinem, suo sensim obsequio additum reddiderit. Novavit siquidem plura, quæ silentio prætermittere professus fuit idem Procopius in *historia arcana cap. ultimo*: Referam tamen, quæ idem narrat de more salutandi Imperatorem. Profecto quisque Patricii Ordinis antiquitus ad dextram mammam Cæsarem venerabatur, illique recedenti osculum Cæsar impartiebat in capite; Augustæ autem mos nullus adorandæ fuit: *Verrum*, inquit Auctor, cum in conspectum Justiniani, Theodoræque venirent, tum alii, tum qui Patriciæ dignitatis essent, statim in faciem procumbebant, ac manibus, pedibusque tensis utrumque Principis pedem osculo prosequabantur, ac tunc abscedebant; neque hunc honorem respuit Theodora.

IV. Superest hic aliquid addere de ætate, qua ad hujus honoris culmen pervenire liceret: Sero enimvero, ac fere provectiori ætate in Patriciorum ordinem cooptabantur Viri præstantes; Nam quum post Consulatum ad illum fieret progressio, constat Consulatum circa ætatis annum secundum, & quadragesimum ex legum sanctionibus adire quempiam consuevisse, ut docent Justus Lipsius in *lib. post. de Magistrat. veter. populi Romani cap. 5.* Jacobus Cujacius *lib. 17. observat. cap. 34.* Dionysius Gothofredus *ad legem unicam ff. de Officio Consul.* Patriciatus itaque accedebat ætate magis provecta, ut animadvertit, & probat Joannes Jacobus Draco *lib. 2. cap. 2. num. 11.* At ob hoc, minime præclusus fuit aditus Juvenibus ad hanc dignitatem adipiscendam, qui meritis, ac prudentia præditi se ipsos, senes factis præclaris ostenderent, Ecdicio sane florenti juventute Patriciatum a Julio nepote fuisse conlatum, testatur Sidonius *lib. 5. epist. 16.* scribens: *Honor*

nor Patricius, accedit celerrime, si cogites aetatem, si merita, tardissime: De hoc Ennodius in Vita Epiphanii: Stupuerunt, plurimi, ait, qui mores illius cum aetatis immaturitate jungebant, seram credebant hanc dignitatem, redditam esse, qui noverant: Videbis Savar. in Comentar. ad dictam epistolam, & ad epist. 1. in princip. lib. 2. Idem Ennodius in Paranesi Didascalica celeberrimum Severinum Boetium propinquum suum prima florente juventute Patriciatum gessisse memorat: Est, inquit, Boetius Patricius, in quo vix discendi annos respicis, & intelligis peritiam sufficere item docendi: Boetius ipse lib. 2. consolationis Philosophiae, hoc idem prodit, ubi eandem Philosophiam sequentibus verbis se consolantem inducit: Præterea (licet enim præterire communia) sumptas in adolescentia, negatas senibus dignitates ad felicitatis tuæ cumulum venire delectas: His siquidem verbis indicari Patriciatum, quo vir magnus admodum juvenis ornatus est, diserte affirmat Renatus Vallinus in notis ad eundem librum pag. 32. edition. Barwvorum. De Marcello, & Baduario Corippus lib. 2. num. 8. ita cecinit.

*His ætas dispar, sed par votum, atque voluntas,
Ambo Patricii, dilecti, Principis ambo.*

Illud tandem observat Jacobus Draco *dicto lib. 2. cap. 2. num. 19.*, quod ante pubertatis annos nemo creatus fuit Patricius, quum ridiculum esset impuberem patrem Principis eligi: Quo argumento Antonius Goveanus Bartholi quæstionem recte otiosam dixit, num scilicet ei, qui per Patriciatus dignitatem patria potestate exiit, substitui queat pupillariter. Nam is, cui pupillariter heres substituitur, tantæ dignitatis omnino incapax existimatur. At laudatus paullo ante Vallinus, *cum pag. 33.* Severinum Boetium natum credibile putet circa annum Jesu Christi CCCCXCV. Patriciatu vero auctum circa annum DVIII. ea supputatione dignoscitur, quod Patricius renunciatus fuit annum ætatis agens circiter decimum tertium; & pro-

propterea adhuc impubes . Siquidem in masculis pubertas initium accipit post decimum quartum completum annum , ut disposuit Justinianus in §. *Pupilli* , *pupilleque Instit.* *Quibus modis tutela finitur* .

V. Quibus vero cæremoniis , quæve ritus celebritate eam dignitatem Imperatores conferrent , aperiendum modo est . Qua in re illud primum observo , Patriciatum illis , qui apud Augustum versabantur , non fuisse adeo peculiarem , ut exteris quoque , & absentibus non fuerit communis , quos eo honore sæpenumero auctos legimus , ut ad obsequia Imperatoris allicerentur . At isti ab Aula sepositi nullo obeundo muneri destinebantur , sed solo Imperatoris patrocínio gaudere censebantur ; optime enim Angelus de Nuce in *notis ad Chronica Monasterii Cassinens.* lib. 1. cap. 52. *Exteri quoque* , ait , *eadem hoc honore ab Imperatoribus Orientis decorati non semel fuerunt , & ad præstanda obsequia illæti ; qui ab aula sepositi nullo obeundo muneri destinabantur , sed sub Patrocínio Imperatoris manere in maximum suæ dignitatis augmentum , nec omnino sine fructu , & emolumento aliquo referebant :* Fiebat absentium in Patricios creatio , vel codicillorum missione , quos renunciando Patricio afferebat vir aliquis eximius , & dignitate spectabilis , cujus rei testimonium habetur in *epist.* 16. Apollinaris Sidonii lib. 5. , qui enarrans Quæstorem Licinium Ravenna advenisse , gratulatur germano Ecdicii , quod ab illo honorem Patriciatus esset accepturus ; afferebat enim ipsi Patriciatus codicillos : In *notis Sirmundi* ad eam epistolam pro re nata legitur : *Scriptis de Codicillis Patriciatus , quos Ecdicio Comiti attulit a Nepote :* Committebatur etiam quandoque Viro Patricio , ut eam dignitatem alteri conferret ; quocirca Leo Imperator , quum adversus Saracenos bellum gereret , proficisci jussit cum valida Græcorum manu Nicolaum Patricium ad partes Gariliani , quas illi occupabant , delegata eidem duorum Patriciorum creatione . Is ,
ut

ut a Saracenis disjungeret Gregorium Ducem Neapolitanum, & Joannem Ducem Cajetæ, utrumque Patricium, renunciavit, teste eodem Angelo de Nuce loco citato, qui hæc narrat ex antiquis accepta monumentis.

VI. Qua solemni formula indigenæ, præsentisque crearentur Patricii ab Imperatore, quum nusquam haberetur expressum; certo definire non licet. Plures Auctores celebrant eam formulam Patriciatus, quam didicere ex historia Pauli Foro-Julienſis de gestis Longobardorum, quæ nondum publicis vulgata typis proſtat in Bibliotheca Vaticana; ex qua liquet: Imperatorem, una cum Hipparco, & Protospatario induiſſe novum Patricium quodam pallio, ejuſque indicem dextrum ornaſſe annulo; tradidiſſeque illi poſtea Bombacinum, in quo propria Imperatoris manu ſcriptum erat: ESTO PATRICIUS, M. ET I. Hanc formulam in creatione Patriciorum, communiter uſurpatam fuiſſe, tradunt Calvinus in *Lexico juris*, verbo *Patriciatus*, Sertorius Urfattus de *notis Romanor. in theſauro Gregiano*, & Joannes Jacobus Dracoco *lib. 2. cap. 3.*, & Vir Clariffimus Cajetanus Cenni in *preſat. ad Chronologiam Cæſaream Pontificiam tom. 4. Anaſtaſii Bibliothecarii num. 41.* At ex Auctoris verbis animadverto, formulam illam congruere tantum Viris Patriciis, qui Eccleſiis advocati tribuebantur, de quibus quum capite ſequenti præcipuus nobis inſtituendus ſit ſermo; integram ibi formulam referemus. Verius proſecto puto ab Græcis Imperatoribus hoc ritu Patricios, creatos fuiſſe; ut nempe coram eiſdem renunciandus Patricius, capite tonderetur, deinde ab Imperatore, veſtibus auro textis indueretur. Cujusmodi creationis ſpecimen exhibet periocha epiſtolæ Hadriani Papæ ad Carolum Magnum, quæ proſtat apud Joannem Mabillonium de *re diplomatica lib. 2. cap. 3. litt. E.* In ea ſiquidem, legitur Arichifum, Ducem Neapolitanum, quum a Carolo Magno petiiſſet Patriciatus honorem, eum non alias

Duci conferre voluisse, nisi : *Promisso facto de tonsura, & vestibus suscipiendis more Græcorum* : Quo audito eidem Arichisio Carolum Magnum, suos misisse legatos, qui ipsum Patricium constituerent : *De honore Patriciatus, egregius est locus* (inquit suprarelatus scriptor) *in epistola Hadriani Papæ ad Carolum Magnum, a quo Archiepiscopus Dux honorem Patriciatus petiisse memoratur una cum Ducatu Neapolitano, promisso facto de tonsura, & vestibus suscipiendis more Græcorum*. Hæc audiens Imperator emisit illi suos legatos ad Patricium eum constituendum, ferentes secum vestes auro textas simul, & spatam, vel petlinem, & forcipes, sicut illi, prædictus Arichisius indui, & tonderi pollicitus fuit. Codicillos porro, seu formulam Patriciatus, quem Cassiodorus lib.6. variar., & Soacius de Romanor. & Venetor. Magistrat. inter se comparat. num.36. referunt, ego quoque totam hic ob oculos Lectorum exhibebo. Eam enim generalem quemdam typum asseruit Jo: Jacobus Draco lib.2. cap.3. post n.10.

FORMULA PATRICIATUS.

VII. **S**i antiquitatis ordinem perscrutemur, origine dignitatum, Patriciorum familia Jovi noscitur fuisse dicata : Ut summi Dei, (sicut putavere) cultura locum primarium possiderent ; sed quia vos aliquid habere decebat eximium, & nomen ipsum Patribus magna se vicinitate jungebat, superstitione derelicta ad vestrum cætum felici conditione migravit, quia Pontificalis laus conscientie, Senatui recte poterat convenire. Sic ex augurali familia Reges quoque legitur, institutos non injuria, quia decuit a tali proposito venire, qui publica poterat jura tractare : Hinc est, quod, & honor ipse cinctus est, cum vacaret, nihil jurisdictionis habens, & judicantis cingulum non deponens, in quo felicitas perpetuo nascitur, dum successoris ambitio non timetur ; nam mox, ut datus fuerit, in vitæ
sem-

tempus reliquum homini fit coævus, ornatus individuus, cingulum fidele, quod nescit ante deferere, quam de mundo homines contingat exire; credo ad similitudinem Pontificatus, unde venerat, rem fuisse formatam; qui Sacerdotium non deponunt, nisi cum vitæ munera derelinquant. Additur, quod leges tantam illis reverentiam detulerunt, ut in sacris positus cum hoc honore præcinctus paternæ potestatis nexibus cruatur, nisi contra a Principe caveatur, quod constat ratione probabili constitutum: ut qui amplissimum genium pretiosæ libertatis acceperat, vilissimam conditionem cum subditis non haberet. Præfectorios, & aliarum dignitatum Viros præcedit; Uni tantum cedens fulgori, quem interdum etiam a nobis constat assumi: Proinde necessario laudatam intellige dignitatem: Ne aut nos parum dedisse videatur, aut si negligentius tractes, si te aliquid mediocre suscepisse putares. Quapropter ab illa indictione nostro munere sublevatus; PATRICIATUS CULMEN ascende, quod quidam juridorum a patribus dictum esse voluerunt, facturus omnia, quæ tantam reverentiam decent; Nam quamvis magna contulerit nostra clementia, habes adhuc, quod expectes, si te probabiliter tractare contendas.

VIII. Dum hac dignitate Constantinopoli, nobilissimi Viri decorarentur, ad Imperialis, & Augustæ majestatis ornamentum, alibi etiam, dignitas ipsa usurpari cœpit; adeout non Græci tantum Imperatores, verum etiam exteri Reges, summique Principes illorum excitati exemplo, plures hujusmodi honore insignirent, ut observat cum Budeo *in leg. fin. ff. de Senator. Soacius de Romanor., & Venet. Magistrat. inter se comparat. nu. 38.* Credidit Purpuratus hosce Patricios fuisse milites alicujus ordinis, qui a Viris Principibus ex patriæ optimatibus creabantur; sed tamen certo id asserere non audet, ut Soacius ibidem ait, vetitus ne ea de causa equestrem ordinem cum Senatorio confunderet. His quidem Patriciis

non dissimilis dignitas erat a Patriciatu Græcorum; Quum enim Athalaricus Gothorum Rex hoc honore Tolenicum ornasset: *Hic est honor*, inquit, *qui, & armis convenit, & in pace resplendet*; hunc illa dives Græcia, quæ multo gloriosissimo Domino Avo nostro habuit, gratificata persolvit: Ut in Cassiodori epist. 9. lib. 8. legitur. Et sane dignitas ista non aliter ab eodem Athalarico, & jampridem a Theodorico Gothorum Regibus conferebatur, nisi ex more Græci Patriciatus; Non enim quis antea ad illam evehebatur, quam alios gessisset honorificos Magistratus, ortusque saltem esset illustri familia. Ex ceteris Cassiodori epistolis, tertiam dumtaxat lib. 1. nunc referam, quæ apertissimum huic rei testimonium suppeditat; Reliquas, autem, quum in idem incidant, singillatim recensere prætermitto. Theodoricus sane Cassiodoro Patriciatum contulit, postquam Brutiorum, & Lucaniæ Corrector fuit, gessisset Præfecturam Prætorianam: *His igitur*, ait, *tot amplissimis honoribus invitati, Patriciatus tibi apicem, justa remuneratione conferimus, ut, quod aliis est præmium, tibi sit retributio meritorum.*

IX. Atque hic præcipue illud animadverto scripsisse Theodoricum Urbis Senatui, ac recensuisse munera ab eo cum laude, gesta, dignitatis, scilicet Comitivæ Privatarum, & sacrarum largitionum, Administrationis Provinciarum, ad demum Prætorianæ Præfecturæ; laudesque multas ipsius familiæ delibasse: additque: *Hinc est, quod Cassiodoro illustri, & magnifico Viro, præcipue in Republica, claritate notissimo, Patriciatum dedimus pro remuneratione suggestum: ut per honorem magni nominis declarerentur merita servientis*: Idem animadvertere licet ex lib. 3. epist. 6., & lib. 8. epist. 22., qua Athalaricus Rex Cyprianum Virum de Republica optime meritum Patricium renunciassè, eidem Urbis Senatui scribit. Atque ex hoc hujusmodi dignitatem ipsos Reges injussu Senatus, aut Imperatoris jure conferre minime potuisse

con-

conjicere est. Siquidem Theodahatus pressus Justiniani armis, metuque adactus ab illius Legato graviora ipsi minante nisi Justiniano satisfecisset, perterritus inde, ac si bello captus esset remotis arbitris, Legatum allocutus fuit; quod si pacem cum Imperatore obtinuisset, hæc ipsi præstiturum promittebat, nimirum: *In primis se Sicilia universa cessurum; illique coronam auream trecentarum librarum in singulos annos daturum; Gothorum tria millia ad ejus arbitrium summissurum. Ipsius, aut Senatus injussu neminem aut vita, aut facultatibus multaturum, neque ad PATRICIATUM, aliamque dignitatem aliquem perducturum, sed eam potestatem ab Imperatore postulaturum: ut scribit Sigonius de Regno Italiæ lib. 17. in Theodahato pag. 652.* Noverat enim ab Imperatoris auctoritate pendere ejusdem dignitatis collationem.

X. Francorum quoque Reges viris præstantibus Patriciatum contulisse, exploratum est: Cujus dignitatis genus, Galliæ inventum putavit Antonius Dadinus Altaferra in notis, & observat. ad litteras S. Gregorii Magni lib. 2. epist. 23. *Ea ætate, inquit, fuere Patricii in Gallia, quod genus dignitatis ibi inventum Reges admiserunt: Hi vero Patricii, præcipua Regni munera obibant: Provinciarumque administratio non aliis fere apud Francos credebatur; Quare non incongruum puto verba Ludovici Morerii in Lexico historico, Gallica lingua edito hic describere, quæ sub vocabulo: Patriciens ita leguntur: Les premiers Rois François ayant trouvé dans les gaules plusieurs Grands, qui portèrent cette qualité de Patrices, la conserverent pour en honorer ceux, qui il clevoient aux premiers charges du Royaume, & comme étoit dû Rang de ces Patrices, qu'on choissoit les gouverneurs de Provinces, de la vient, que le nom de Patrice se prend assez souvent dans les auteurs de ce tems là, pour marquer un Gouverneur: Summæ vero penes eisdem Galliæ Reges dignitatis Patriciatum fuisse, ostendit Synodus Arausicana a Cæsario Arelatensi contra Faustum,*

Rhe-

Rhegiensem habita, & S. Gregorii M. PP. epistolarum regeſtum; Unde Arigium, & Aſclepiodotum, alioſque ſub Francorum Regibus, eo Patriciatu munere ſunctos fuiſſe diſcimus. Ex Gregorio Turonenſi multis in locis conſtat ſub Guntchranno Rege Patricioſ extitiſſe, qui Provincias Rhodano finitimas regerent, & exercitum ducerent; eamque dignitatem, *Patriciatuſ bonorem, Patriciatuſ item culmen appellat*. Hac donatoſ etiam fuiſſe Agricolaſ, Celſuſ, Periciuſ, & Mummuluſ reſert idem. Gregoriuſ *lib. 4. cap. 24.*, & 42. Patricioſ inſuper Gallia, plureſ enumerat Hieronymuſ Bignoniuſ *in notis ad Marculſuſ Monachuſ lib. antiq. formular. 1. cap. 35*. Poſtremo Patriciatuſ dignitatem ab Angliſ quoque uſurpatam fuiſſe reperiſ apud Alcuinuſ *epiſt. 11.*, quæ ad Æthelredem Regem, & Oſbaldum Patriciuſ ſcripta eſt: cujuſ etiam Patricii meminerunt Rogeriuſ Hovedenuſ *annal. par. 1. ſub unnuſ Chriſti 796.*, & Hieronymuſ Bignoniuſ eodem paullo ante recitato *lib. 1. cap. 35*. ſimiliter apud Belgas Patriciatuſ dignitatem viguiſſe ex Lupano, & Guillelmo Buda aſſirmat Joanneſ Jacobuſ Draco *libro ſecundo cap. 6. num. 38*. Minorem tamen amplitudinis, & poteſtatiſ, quam apud aliaſ nationeſ eam ibi fuiſſe, mihi perſuadeo. Nec aliud fortatte innuunt Lupanuſ, & Buda, recitato a Dracone, loco, quum ſcribit: *Eoſ Patricioſ, & Patriciaſtroſ Flandria nominant*.

De Multiplici Genere Patriciorum.

CAPUT III.

SYNOPSIS.

- I. *Patriciorum tripartita diſiſio tradita a Jacobo Gutbero.*
- II. *Joanniſ Jacobi Draconis opinio de Expatriciis examinatur.*
- III. *Expatricii, qui fuerint ad ſententiam leg. Quotieſ Cod. ubi Senator, vel Clariſ.*
- IV. *Pa-*

IV. *Patricii militiæ cum Patriciis Occidentis, & Italiae, confusi a Jacobo Guthero, & Gonzalez Tellez.*
 V. *Patriciorum quatuor genera, seu Ordines designantur.* VI. *Patricii Orientalium Imperatorum a Patriciis, creatis ab aliis Principibus distincti.* VII. *Patricii aliorum Principum Consilarii dicti.* VIII. *Alii Præsentales, alii Codicillares.* IX. *Panciroli, & Jacobi Hofman asserentium Patricios, eosdem fuisse, ac Comites Consistorianos, error animadvertus.* X. *Comites Consistoriani qui, & quot fuerint.*
 XI. *Patriciatus Romanus a Constantinopolitano distinctus, & a quibus collatus.*

I. **Q**Uum res, de qua agitur, satis varia, sit, & multiplex, nihil in ipsa enucleanda, illustrandaque perinde necessarium videtur, quam Patriciorum varietatem, atque discrimen aperire; ne distincta illorum munia, & jura confundantur, & quæ alterius sunt Generis, tribuantur alteri. Patriciorum itaque varietate patefacta, singillatim, quæ, uti sua, cuique generi tribuenda sunt, indicabo; errores etiam Auctorum pro re nata detegam, atque refellam, qui distinctos Patriciorum Ordines, eorumque dignitatem, præstantiam, jura, res denique confundunt, vel minus recte memorant. Omnium primus, quem hætenus viderim, Jacobus Gutherus *lib. altero de Offic. domus august. cap. 19.* tria Patriciorum genera post Constantini Magni ætatem, constituit: quem iusta censura, & correctione adhibita, potissimum sequor. Quosdam ille Patricios fuisse notat, qui generali nomine ab Imperatoribus *Patres* appellati fuerunt: alios, qui *Patriciorum* nomine rem bellicam administrabant: postremos denique *Expatricios*: Quorum ordinem ab se deprehensum, a nullo antea observatum, significat: *Legimus, inquit, in Zenonis constitutione Patricios Viros, & Expatricios; Unde tertium Patriciorum ordi-*

ordinem constituo, quem usque nunc neminem advertisse video. Mirari tamen satis non possum, auctorem, tertium hoc Patriciorum genus minime illustrasse, quod omnium primum se animadvertisse prodit: obiterque, re ut nova proposita, veniam lectores rogat: Si in re, ait, admodum obscura, nos aliquando cecutimus, ignoscent ii, qui in veterum lectione versati, in hujusmodi difficultates plurimas incidunt, veniamque mutua a peritioribus exposulant.

II. Duae autem de Viris Expatriciis, a Joanne Jacobo Dracone de Origin., & Jure Patricior. lib. 2. cap. 6. video proferri sententias: quarum neutri prorsus assentior. Primam ille promit ex Andrea Alciato lib. 4. disputat. cap. 3., & Joachim Mysingerio in §. Cumque hoc in proæmio Institut., qui opinantur nullum esse discrimen inter Quæstores, & Exquæstores, inter Consules, & Exconsules, quum hujusmodi vocabula in usu fuisse dicant Justiniani temporibus, cujus ævo in barbariem collapsa fuerat Latini sermonis castitas; Assertæ vero rei argumentum mutantur ex leg. tanta in principio Cod. de veter. jure enuclean., & lege maximum vitium Cod. de Liberis præteritis, ubi idem Justinianus Tribonianum nunc Exquæstorem, nunc Quæstorem indiscriminatim appellat; Ex quo memoratus Draco infert: Hoc modo Patricius, & Expatricius essent synonyma: Alteram sententiam assert ex Francisco Hotomano, & Petro Heig in §. Cumque hoc in proæmio Institut. atque Antonio Augustino lib. 3. Emendation. cap. 3., qui memoriz produnt, Exconsules, & Exquæstores a Græcis appellatos, quos veteres Quæstorios, & Consulares vocabant; ceterosque alios Magistratus, & officia, quæ similem haberent adjectionem dictionis Ex, non aliam interpretationem recipere, quam ut eo munere functos fuisse significent. Quapropter inde colligit Expatricios non alios fuisse, quam, qui Patriciatus administrationem, officiumque cum laude expleverint.

verint . Hos tandem Expatricios solum apud Gothos fuisse cum Cangio sentit Vir Clariss. Cajetanus Cenni in *præfat. ad Chronologiam Cæsaream Pontific. tom. 2. Anastasii Bibliothecarii num. 41.* scribit enim : *Idem tamen (Cangius) in Cod. Theodosiano legens Expatricios, id tantum obtinuisse apud Gothos cum auctoribus aliis sentit.* Verum, ut hæc memoratis scriptoribus utcumque condonemus, probari certe usquequaque non possunt . Vereor, ne eodem modo excipi debeat, & Jacobus Draco, qui ipsarum dignitatum exemplo idem de Patriciatu affirmavit; Id certe accuratius investigare, ac validioribus instructus momentis pronunciare debuerat, quum hanc de Patriciis tractationem cura præcipua, maturaque cum primis opera suscepisset . Enim vero non parum asserto officit, quod paullo ante *cap. 1.* hujus libri notavi, nimirum Patriciatu dignitatem mere honorariam fuisse, sine ulla jurisdictione, & ministerio: eamque non temporariam, sed perpetuam; Quapropter in eam quisque libens descendet sententiam, ut credat, Expatricios, illos non fuisse, qui Patriciatu functi erant; quum ejusdem dignitatis insignia nunquam deponerent, ipsique quoad viverent, ornarentur; præsertim apud Gothos; ut constat ex Cassiodoro *lib. 6. variar. in formula Patriciatu*, notavitque Angelus de Nuce *ad Chronica Monasterii Cassinensis. caput primum, libri primi illustrans.*

III. Quamvis autem minime inficiat *ex leg. quoties Cod. ubi Senator. vel Clariss.* Expatricium accipi pro eo, qui Patriciatum, & administrationem deposuit; quoniam Zeno Imperator cognitionem causarum Illustrium, & Clarissimorum Virorum in civilibus, & criminalibus ad se advocans, etiam postquam ipsi munere dignitatis, & administrationis functi erant, Viros Patricios, & Expatricios inter eosdem enumerat; Quod clarius explicat Glossa in verbo: *Expatricio*, ubi id nominis, qui deposuit Patriciatum, interpretatur; nihilominus similis ve-

ro arbitror designatam legem nec ita vage intelligi debere, nec memoratos in ea Patricios administrationem habuisse. Præcipuus siquidem ejus scopus est, eximendi a foro quorumcunque Judicium; solique Imperatoris judicio sistendi illos, qui obtinebant honorarias dignitates, quod viderentur administrationem egisse, tametsi nullam habuerint; ut explicationis gratia idem Imperator in ipsa Constitutione subiicit: *Viros autem illustres in hac inclita Urbe degentes, qui sine administratione honorariis decorati fuerint codicillis, licet talem prærogativam nostræ jussionis meruerint, ut quod non egerint, videantur egisse: & clarius Glossa explicat in eo verbo egisse ubi legitur: Habent enim dignitatem illam sine administratione, ac si habuissent administrationem: Hinc mirum forte videri non poterit, si Patricios, & Expatricios in hac constitutione Zeno Imperator enumeret inter eas dignitates, quæ re ipsa administrationem habebant. Hujusmodi interpretatione, quum satis, superque perspicuum sit, excludi penitus vagam illam, ac generalem intelligentiam Expatriciiis traditam a Dracone, de cetero non negaverim intelligi saltem de aliquo Patriciatus genere eam legem, posse: Quod quum temporarium esset, deponeretur, ejusque, quam habebat, administrationis munus desinebat. Ejus generis erant Patricii Militiæ, & Civitatum, Præsides Patricii nomine decorati; qui perpetuo Patriciatu minime fungebantur, sed ad nutum Principis administrationem, & munus obibant; quod scite postmodum notavit Jacobus Gutherus *lib. 2. cap. 19.*, cujus hæc verba sunt: *Patricii ergo hujus generis (inquit de Patriciis Militiæ) magna præditi potestate, non perpetui, sed ad nutum Principis, ut cetera officia destituti sunt, & Expatricii dicti finita administratione: Cautum enim erat lege, ab eodem Zenone lata, ne unquam esset inane nomen indulti honoris, & dignitatis, illud semper etiam deposito officio, retineri posse, ac dignitatis titulis perpetuo**

petuo honestari *leg. neminem Cod. de Decurion.*, quod edixerunt etiam Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodosius in *leg. 1. Cod. de Primiceriis*. Sed de his Patriciis Militiæ fufius a nobis fuo loco erit fermo inftituendus. Id interea notandum, ufu receptum effe noftris temporibus, præcipue apud Italos, ut, qui fuæ gentis originem trahunt ab aliquo Domino, Marchione, vel Comite, adhuc retineant præftantem illam denominationem ad designandum, ut noftri ajunt pragmatici, eorum ftipitis dignitatem: propterea adjecta dictione *Ex*, jure appellentur ex illis Dominis, Marchionibus, aut Comitibus. Præftat pro re nata audire Cardinalem de Luca, de *Præemin. difc. 47. num. 12.* cujus hæc verba funt: *Iſi autem, vere tales non funt, neque Comitum, vel Marchionum prærogatiis gaudere debent, cum ſolum illam, retineant nuncupationem honorificam ad denotandam deſcendentiam, ſive eorum ſtipitis dignitatem. Ideoque dicendi non ſunt Marchiones, vel Comites; ſed potius ex talibus Marchionibus, vel Comitibus, ut in aliquibus partibus præſtitatur, ad inſtar illarum familiarum, quæ dicuntur Conſulares, vel Senatoriæ, ſive Equeſtres; quia aliquem majorem habuerint, qui iſta dignitate fuerit præditus.*

IV. Interim hi Patricii Militiæ minime confundendi funt cum Patriciis Occidentis, Italiæ, & Provinciæ, quod nullo inter eos conſtituto diſcrimine incaute fecit Gutherus eodem loco. Guthery ſequutus eſt Gonzalez, qui in *lib. 2. decretalium tit. 23. de Præſumpt. cap. 7. verbo Patriciæ tom. 2.* eodem recitato, & compilato Auctore, arbitratus eſt: Patricios Italiæ illos fuiſſe, qui rem bellicam adminiſtrarent. Patriciorum utriuſque ordinis diſcrimen patebit ex eodem Guthero, ubi diſtinctis capitibus de ſingulis agemus. Veteres ſiquidem ab ipſo memorati, Patricios Militiæ, ac Patricios Italiæ nuſquam ejuſdem generis fuiſſe teſtantur, quum vel Magiſtrum,

utriusque Militiæ, atque Patricium, vel Patricium dumtaxat Italiæ appellaverint. Neque recte Gutherus contrarium arguit, ex eo, quod Marcellinus Patricius Occidentis opem Romanis tulerit apud Carthaginem contra Vandalos pugnantis; tanquam Patricius Militiæ præfuisset militibus. Certum est enim, quandoque etiam illos Patricios rei bellicæ administrationem gerentes, cum adjuncto alicujus Provinciæ designatos fuisse. Ob id tamen non inferendum, ipsos simul illius Provinciæ; ac Militiæ fuisse Patricios, quia Patriciatum Militiæ in ea Provincia gerebant; quod fusius suo loco demonstrabimus. Præterea allegatum discrimen conjecto ex ipsa epistola Justiniani Imperatoris Narseti Patricio Italiæ, a Cujacio *lib. 10. observationum vulgata*: in qua Imperator Narsetem certiorum facit; Belisarium Patricium in Italiam adversus Gothos misisse, ejusque ope Italos populos durissimæ servituti ereptos, in libertatem vindicatos fuisse. Profecto Narsetes perinde, ac Belisarius contra Gothos in Italia generose pugnarunt, & tamen illorum Primus appellatur Patricius Italiæ, alter vero Patricius dumtaxat nominatur.

V. Hos ipsos Italiæ Patricios idem Gutherus ab aliis, item distinctos censet, qui *Patres Imperatorum* dicebantur: *Atque hi Patricii*, inquit, *ut perspicuum est, alii omnino erant ab iis, qui Patres Imperatorum vocabantur*: Id etiam discrimen notavit Gonzalez *lib. 2. decretal. tit. 23. de præsumpt. cap. 7. tom. 2.* Ut igitur implexa, ac molestis undique circumsepta ambagibus Patriciorum varietas certis distinguatur gradibus, suisque singuli illustrentur juribus, ac muniis; illorum quatuor genera, seu ordines constituemus. Alii namque fuerunt *Patres Imperatorum*, consortes, atque Tutores Imperii, alii *advocati* alicujus peculiaris *Ecclesiæ*, alii *Patricii Militiæ*, alii demum *Patricii* certæ *Provinciæ*, *Civitatis*, vel *Pagi* iis in Patriciatum concessi.

VI. Interea, antequam de his omnibus singillatim agere incipiam, hic opportune illud monere juvat, Patricios ab Imperatoribus Orientis creatos, distincte excipiendos esse a reliquis Patriciis, qui ab aliis Regibus, atque Principibus dictorum Imperatorum exemplo creabantur. Primi namque generali nomine dicti sunt *Patres Imperatorum*, alii *Consilarii Principum*. Atque hinc non assentior opinioni Jacobi Gutheri *de Offic. Domus August. lib. 2. cap. 19.*, & Jacobi Hofman *in Lexico universali verbo Patricius*, qui arbitrati sunt, Patricios Constantinianos in Consistorio Principum secretioribus consiliis interfuisse. Nec Jacobi Ræuardi *lib. 3. conjectaneor. cap. 7. Qui Justiniani seculo*, ait, *Patres Reipublicæ, & Senatorii Ordinis Principes Viros ad aliorum Senatorum, differentiam appellatos omnes Patricios fuisse, nec alios eodem tempore fuisse Patricios, qui non essent, aut Romani, aut Constantinopolitani Senatores, quantum ex Suida, & Cassiodoro colligere possum*: Rursus siquidem in eos errores incideremus, quos *cap. 1. hujus libri* refellimus. Enimvero, quum Patricii adstandi Imperatorum consiliis apud Romanos Cæsares munus obiiissent; translato autem Byzantium imperio Constantinus novum Patriciatum genus ab antiquo omnino distinctum instituisset; Patricii Constantiniani eodem non occupabantur officio; quum sane distincti non essent ab antiquis Patriciis Imperatorum, Romanorum Consiliariis. Ex hoc porro non aliter intelligendos puto scriptores illos, qui *Patricios Consiliarios Principum* fuisse asserunt; nimirum, ut ante Constantini tempora Consilarii illi fuerint Imperatorum Occidentis; postmodum vero ceterorum Principum, qui Patriciatum conferebant. Quamvis non ita facile probem opinionem Brissonii *in lexico*, aliorumque, quos refert Jacobus Draco *lib. 2. cap. 4.*, affirmantium generaliter; quod ubi in Textu Patriciorum sit mentio, intelligendi sint Principum Consilarii; potius discrimen illud non obscu-

obscu-

obscure conjecto ex *Glossa in leg. quoties Cod. ubi Senator. vel Clariss. in verbo Patricius*, quod ita explicat : *Et dicitur Patricius, quem sibi in Patrem Imperator elegit* : Hanc a me traditam distinctionem, si Jacobus Gutherus, Hofman, & Ruardus accurate adhibuissent, Patriciis Constantinianis, non affixissent, quæ Patriciis aliorum Principum congruunt; præsertim quum in ejus rei probationem ipsi referant epistolas Aurelii Cassiodori, in quibus Patriciatus a Gothorum Regibus collatus legitur.

VII. Fateor autem ingenue me diu hæsisse in assequendo recto sensu hujus opinionis. Anceps etenim cogitabam; Patricios Patres fuisse Imperatorum: ac proinde eos consilio juvare oportuisse; ut recte observat Jacobus Draco *lib. 2. cap. 4. Splendidum*, inquit, *habebant Consiliarii officium, quod connexum dignitati erat, qui enim Patricii, ut modo dictum, erant quasi Patres, Tutoresque Imperatorum, ac Reipublicæ; necesse fuit, ut simul Consiliis suis Principem, & Rempublicam juvarent* : At vero alienum non erat a dignitate, ut veluti Patres Imperatorum ad ipsorum privata consilia adhiberentur; quæ quidem Augusti Principes non modo non respuebant, quin imo palam allegabant, laudabantque ut liquet ex *authentica ut Judices titulo 2. novella 8. cap. 1.*, in qua Justinianus Imperator scribens Joanni Patricio : *Hæc autem*, inquit, *apud nos cogitantes, & hic quoque participationem consilii sumentes eam, quæ a Deo data est nobis, Reverendissimam Conjugem, & tuæ Celsitudini causam communicantes, & quædam etiam a tuo sumentes consilio, ad hanc sacram venimus legem* : Ex Anastasio item Bibliothecario in Martino, apud quem Constantinus Imperator, ait : *Si autem, quomodo nobis suggestit Platon gloriosus Patricius, & Eupraxius gloriosus, potueritis suadere exercitui ibidem consistenti : jubemus teneri Martinum, qui hic erat apocryfarius in Regia Urbe* : Illud vero contrarium esse novo Constantiniano Patriciatus crediderim.

Pa-

Patricios apud Orientales Imperatores assedisſe in Conſiſtorio, uti Primores Senatus more veteri, atque cum illis Cæſares habitare voluiſſe, quaſi in contubernium imperatoriæ majeſtatis adſcitis; quod notavit, & Bulengerius *de Imperat.*, & *Imper. Roman. lib. 3. cap. 1.* Præterea, ut aiebam, poſt Constantini tempora Patricii, creati ab aliis Principibus, hoc munus præcipue obibant, veluti proprium dignitatis officium: Quare in Caſſiodori epistoſis, in quibus legitur Patriciatus collatio facta a Gothorum Regibus, sæpenumero hujusmodi Conſiliarii munus occurrit, & licet conſpicere. Proſecto *in epiſt. 21. lib. 8.* Theodoricus Cyprianum ab ſe Patricium renunciatum, ſic alloquitur: *Conſilio quidem plurimum vales, nec fractus tamen ætate cognosceris; ſic enim adeptus eſt ſenectutis bona, ut ejus non ſubires incommoda. Sunt enim beneficiis noſtris conſentanea, & vitæ ſuperna judicia, quod talium filiorum Pater effectus, natura ipſa videris eſſe Patricius: longe clarius id eruitur ex epiſt. 11. lib. 3., quam Theodoricus ſcripſit Argolico Urbis Præfecto, ubi enuncians, ipſum decorafſe inſigniis Urbanæ Præfecturæ, ad majora promerenda inflammat, & excitat; Patriciatum vero obtinendum obſciens hæc addit: *Stude ergo, ut a meritis tuis exigere poſſis, quod nos præſtitiffe cognoſcis. Avara fuſge, juſta ſequere, modeſta dilige iracunda contemne. Quid erit ſuavius, quam in illa turba Summorum, nobile proſuliſſe judicium, ubi tot Patriciorum corda provocantur ad gratiam, ubi bonum factum celebretur ore ſapientum?**

VIII. Hujusmodi autem Patricii duplicis erant generis: alii ſiquidem *Præſentales*, alii *Codicillares*, ſive *Honorarii* dicebantur; Quorum unicam diſiſionem minus recte ad Conſtantinianum Patriciatum refert Jacobus Draco *lib. 2. cap. 1. num. 3.* *Præſentales* Patricii illi erant, qui lateri Principis adhærebant, alioque nomine in *actu poſiti* dicebantur, ut docet Gutheſus *lib. 2. cap. 19.*, ac ſcite,

scite, eleganterque explicat memoratus Draco loco paulo ante recitato: *Præsentalis*, inquit, *fuit, eorum, qui ipso actu in consilio Principum versabantur*. Hoc genus Patriciatus colligitur *ex epist. 9. Aurelii Cassiodori lib. 8.*, qua Athalaricus Gothorum Rex præsentalem Patriciatum Tolonico contulit: *Te*, inquit, *cum favore divino suggestu præsentalis Patriciatus evehimus, ut pro Republica nostra tractantem sedes celsa sublimet: Codicillares autem Patricii*, ii dicebantur, qui Patriciatum in codicillis dumtaxat habebant, & præter nudum honorem, ac titulum nihil aliud consequiebantur, ut Draco ibidem, prosequitur.

IX. At præterire minime possum sine animadversione, aliquot Illustrium Scriptorum hallucinationem, qui decepti similitudine officii, quod in Consistorio Principum habuisse Patricios, tanquam ipsorum consiliarios norant, eos cum Comitibus Consistorianis incaute confuderant; Unde eorum alius error profluxit, quod existimaverint: Patricios, eosdem fuisse, ac Comites Consistorii. Ita sentit Guido Pancirolus *in notit. dignit. utriusq. Imper. cap. 2. de Illustr. Spectabil. & Clarissim.* ubi scribit: *Et ipsi Patricii Comites Consistoriani, quam dignitatem a Constantino inventam Zosimus autumat: & Jacobus Hofman in Lexico universali verbo Patricius: Sic dicti quoque, ait, quos Constantinus Magnus e publico Senatu in Consistorium, & privatum consilium Principis, velut Senatum domesticum cooptavit, Provinciæque alicujus Præfecturæ donavit, alias Comites Consistoriani, & Sacri Consistorii dicti.* Harum dignitatum inter se discrimen inde potissimum infero; quod, si Patricii iidem fuissent, ac Comites Consistoriani, Patriciatus addita nunquam fuisset comitiva dignitas; quasi accessio, & complementum omnium dignitatum, ut probe animadvertit Altaserra *tom. 3. in notis ad Anastasium Bibliothecar. agens de Vigilio*. Nemo enim id assequi cupit, quod cumulatam
jam

jam habet ; neque Imperatores Patricium simul , ac Comitem quemquam creassent . Cujus quidem rei exemplum exhibet idem Anastasius in Vigilio , ubi de Justiniano Augusto , qui Witigem Gothorum Regem , Patricium , & Comitem creavit : *Fecit Patricium , & Comitem* . Ea de causa utriusque dignitatis titulis complures decorati occurrunt in Codice Theodosiano , quibus Imperatores leges exsequutioni mandandas committebant . Sic *legem 14. tit. 14. lib. 15.* constat fuisse pro exsequutione directam *Constantio Comiti & Patricio* ; & Novellam Majorani in titulo 2. Recimerio U. I. *Comiti , & Magistro utriusque Militie , atque Patricio* . Qua in sententia ob id etiam mihi persistendum esse censeo , quod utramque dignitatem a Constantino Magno institutam videam ; ut de Comitiva tradit Eusebius in *vita Constantini cap. 4.* , ex quo propterea infero : unam , eandemque dignitatem haberi jure non posse . Postremum operæ pretium , ut reor , faciam ; si quidquam de Comitibus Consistorianis in medium afferam . Lectissima siquidem eruditionis copia , & nostra , & aliorum studia præverterunt Antonius Dadinus Altaferra de *Comit. & Ducibus cap. 2.* , & Jacobus Gutherus de *offic. Domus august. lib. 1. cap. 17.* ne quid hac in parte novi lectionibus exhibeamus . Ex operosis igitur utriusque lucubrationibus pauca e multis delibasse sufficiet , quo comitiva dignitas his , qui jejunam de illa apud Scriptores mentionem offenderint , a Patriciatus dignitate omnino distincta innotescat .

X. Comites Consistoriani , ii dicebantur , qui Principi in Consistorio adsidebant . Consistorium enim erat locus , in quo illi , qui consilio Principi aderant , consistebant , & in quo publicæ res , privatorumque negotia definiebantur . Differebat vero ab Auditorio Principis , in quo causæ solum agitabantur . In utroque vero Comites Consistoriani Principi consilia suggerebant . Triplicis autem generis erat Comitiva dignitas ; nempe Primi , Secun-

cundi, & Tertii Ordinis. Qui primo censebatur Ordine, ceteris erat nobilior: Hac etenim decoratis jus erat ingrediendi Consistorium Principis. Ita legitur in formula hujus dignitatis relata a Cassiodoro *lib. 6. epist. 12. Quocirca provocati moribus tuis comitivam tibi primi Ordinis ab illa indictione, majestatis favore largimur; ut Consistorium nostrum, sicut rogatus ingrederis, ita moribus laudatus exornes*. Ea dignitate insigniebantur Jurisperiti, & advocati post expletum per vicennium advocacionis officium, *leg. unica Cod. Theodos. Qui in Urbe consist.* Sidon. *epist. 11. lib. 1.* Ipsamque itidem meruisse leguntur Archiatrī Sacri Palatii, Mechanici, Architecti, Curatoresque operum publicorum, quos artis, operumque præstantia plurimum commendabat. Comites Secundi Ordinis dicebantur agentes Palatini sub Principe Officii, ac militantes in sacris scriniis, in quem, Theodoricum Regem Civitatum Judices præcipue cooptasse liquet ex Cassiodoro *lib. 7. epist. 26.* Tertii Ordinis comitiva deferebatur, Decurionum Principibus, ac Præpositis Naviculariorum. Atque hi Comites, Minores vocabantur. Plures autem inde erant comitivæ dignitates, quas singulas Cassiodorus recenset *lib. 6. & 7. variar.* quem ad exactam earumdem comparandam notitiam Lector consulat: Neque enim, quæ ab ipso late, eloquenterque traduntur, hic extra necessitatem repetenda arbitramur.

X. Ad ceteras demum tollendas ambages, quæ in veterum Scriptorum testimoniis forsitan occurrere possunt; quoties ipsi mentionem faciunt de Patriciatu Romano ante Caroli Magni ætatem: animadvertendum hic etiam ducimus, Patricios illos, qui a Gothorum Regibus creabantur, aliquando *Patricios Romanos* appellatos fuisse. Id ex eo potissimum conjicimus, quod ipsi Reges scribebant Romano Senatui, creatum ab se Patricium nuntiantes, eumque ex illorum cœtu appellabant, atque Collegam. Sic Theodoricus de Importuno Patricio ad Romanæ

nae Urbis Senatum scripsit : *P. C. illustri, & magnifico Viro Patriciatus culmen indulgimus, ut vester cætus, sicut pullulat sorte nascendi, ita, & fascibus possit augeri : ut constat epist. 6. lib. 3. Cassiodori.* Nec aliter idem Princeps Senatum ipsum est alloquutus, postquam Tolonico Patriciatum contulisset : *Habetis P. C., unde glorioso Principi, gratiam referre debeatis, quod præcelso Viro Tolonico, & nostra affinitate fulgenti vestri Ordinis contulimus dignitatem &c.* Hunc itaque Virum bellis exercitatum, felicitate clarum, prudentia comprobatum, quod Deo auspice dictum sit ad Patriciatus præsentis culmen eveximus. Favete, nunc auspiciis Candidati, & Viris nostris libertatis arma referate : convenit gentem Romuleam Martios Viros habere collegas. Cassiodorus *epist. 10. lib. 8.* Idem quoque Rex Athalaricus de Cypriano, renunciato Patricio ad Romanum Senatum scripsit : *Favete, inquit, nunc Collegæ : Momento, & argumento pari Aurelius Cassiodorus, qui a Theodorico Patricius creatus est ex ejus libri primi epist. 2. Patricius Romanus appellatur a Popeblount ex Joanne Henrico Ursino lib. 4. de Stat. Anim. pag. 544.* De Tertullo item Romano Patricio apud Paulum Diaconum, hujus gesta narrantem legimus : *Nomine primo Miles, postea per honorum fasces & officia dignitatum excrefcens in culmen Romani Patriciatus evasit ;* Licet hunc Cassinenses cum Placidi parente confundant, ut affirmat Nicolaus Alemannus in *dissertat. de Lateranen. parietin. cap. 11.* Verum utroque Patriciatu Romano scilicet, atque Constantinopolitano quandoque nonnullos fuisse decoratos, notissimum est. Id ipsum de Sanctis Martyribus Cyrillo, & Methodio ad veterum Monumentorum fidem statuit Vir Clarissimus Joannes Marangonus mihi amicitia conjunctissimus in *tom. 2. erudit operis, cui titulus : Thesaurus Parochorum num. 48. fol. 40.*

De Patriciis Patribus Imperatorum.

CAPUT IV.

SYNOPSIS.

- I. Patricii in officium Patrum Imperatorum, & Imperii consortium proventi. II. Eorum auctoritas in Imperatore eligendo. III. Imperatores electi Patriciorum factione, & depositi. IV. Patricii aliquandiu affectabant Imperium; alii Imperatores acclamati. V. Imperatorum filiae Patriciis nuptui traditae, & Patriciorum filiae Imperatoribus. VI. Ritus, & Pompae huiusmodi Nuptiarum. VII. Imperatores in publicum prodeuntes Patricii comitabantur. VIII. Patricii cum Imperatore vehebantur in Dromonio Imperatorio, Dromonium, quid esset, & a quo inventum. IX. Munera in aula Imperiali conlata Patriciis. X. Similia munia Patriciis, ex aliorum Principum ditione commissa.*

I. Acta sunt, ut arbitror, superiori capite fundamenta, quibus prosequi nostras exercitationes faciliori ordine possumus; neque enim digitum ultra recte progredi licuisset, nisi praecipua dissertationis capita constituissem, ad quae multiplex Patriciorum genus referrem: ex iisque, veluti e fontibus certam, atque distinctam sermonis viam derivarem, lateque pro tractandarum rerum discrimine, ac varietate proferrem. Quamobrem non minus operosum videtur de universis Patriciorum generibus, quam de singulorum muneribus, multoque magis de eorumdem iuribus, & praestantia dicere. Ac primum quidem illud explicemus, oportet, quod est Patriciorum omnium maxime proprium, praesertim vero eorum, qui Byzantii in Imperatoria degebant aula. Reliqui enim, aliis mu-

muneribus occupati, ut præmonuimus, alio extra aulam mittebantur, nimirum, ut Ecclesiarum jura tuerentur, ut militiæ præessent, vel, ut Urbes regerent, atque Provincias. At, quæ fuerint eorundem officia, qui honores, qui ritus, nusquam invenio: plenumque periculi, & difficultatis est, in re tam antiqua, & temporum vetustate obsoleta, exacto cuncta numero supputare. Nec tamen, puto pauca, aut parva illorum fuisse decora; propterea quod in officium Patrum Imperatorum essent evecti. Quare Justinianus Imperator *Novella 81. ad Urbis Senatum*, scripsit: *Jamdudum legem scripsimus super gloriosissimis nostris Patriciis: quæ liberos eos dignitatis collatione, paterna potestate demonstrat; Non enim decens putavimus, ut hi, quos nos in officium Patrum provehimus nostrorum, sub aliena sint potestate.* Ipsorum liquidem opera, & auctoritate Imperium tutabatur, perinde, ac si in Augustorum socios, & adjuutores essent adsciti. Hinc a Procopio Cæsariensi *lib. 1. de bello Persico cap. 8.* memoriæ proditur: Anastasium Imperatorem, Appianum Patricium, quem primo, Castrensi ærario præfecerat, Imperii consortem, publicis literis renunciasse; & apud Ducangium *in Constantinopol. Christian. cap. 12. de famil. Heraclii Augusti*; Heraclium Patricium Imperii participem semper voluisse legitur; singularis super hoc, est epistola Majorani ad Senatum missa, quo tempore Imperator est renunciatus, quæ prostat apud Sigonium *lib. 14. de Imper. Occident.* Nos, inquit, cum Patre, Patricioque nostro Recimero rei militaris curam geremus, & Romanæ Reipublicæ statum, quem communibus excubiis, & ab æsterno hoste, & a domestica clade liberavimus, Deo bene juvante tuebimur, atque auctoritate Principis, & obsequio Collegæ, ut vestrum in me vobis non possit displicere judicium, enitemur. Difficillimis temporibus, ipsum quoque Reipublicæ regimen Patricio Imperator credebat: constat liquidem ex S. Nicephoro Patriarcha *in historia C. P. e græco sermone in lati-*

latinum conversa a Dionysio Petavio pag. 11. quum fama, ac pestilentia Imperium premeretur, memoratum Heraclium Imperatorem, Sergium Patriarcham cum Magistratibus, & omni populo convocasse, primumque filios suos illorum fidei commisisse, deinde Bonum Patricium rerum administrationi præfecisse.

II. Compertum mihi id quoque est; ab ipsis, uti Patribus Imperatorum, Imperiique consortibus, quos norant dignos, aptosque, consilio, suffragio, vel opera ad summum Imperii culmen fuisse evectos, quod cum aliis notarunt Marquard. Freher *in Origine palatin. lib. 1. cap. 15.*, & Joannes Jacobus Draco *de Origin. & jure Patricior. lib. 2. cap. 6. sub num. 20.* Cujus rei illud maxime insigne occurrit exemplum, quod Ducangius refert *cap. 14. de familia Nicephori*. Quum enim Flavius Stauracius nullos suscepisset liberos, nec ei potiundæ diutius augustæ dignitatis spes ulla superesset; Patricii perniciosum rati, ad foeminam devolvi administrationem Imperii, Michaeli Rangabe, qui Stauratii sororem, in uxorem habebat, Imperium detulerunt: *Nicephorus, inquit, Patriarcha, & Patricii veriti, ne in fæminam caderet rerum administratio, Michaeli Rangabe, qui Stauratii sororem in uxorem habebat, Imperium detulerunt; Ita Stauracius potestate exutus, Monasterio relegatus est, & in Monachum attonsus: Quæ quum ita sint, facile intelligi potest, in Imperatorum electione plurimum Patriciorum valuisse auctoritatem. Hinc Bardanes Patricius, cognomento Turcus, cum Dux esset Orientis, ad Imperatorium fastigium a militibus evectus, ut refert idem Ducangius cap. 14. de familia Nicephori, quum profugus Chrysopolim petiisset, eamque circumisset per dies octo, neque receptus fuisset, misit Nuncium ad Nicephorum impetraturus ab eo, atque Patriciis fidem, qua incolumis servaretur, tutusque, ac sine vitæ periculo cum sociis in Imperio degeret, ut colligitur ex *historia Miscella lib. 24. apud Muratorium**

torium tom. 1. rer. Italicar. Misit ad Nicephorum, ait, & accepto verbo in scriptis propria manus ejus, in quo & sanctissimus Tharasius Patriarcha, & omnes Patricii subscripserunt quod illæsus, & indemnis cum omnibus, qui cum ipso erant, foret reservandus. Hac porro auctoritate, qua Patricii imperium alteri deferebant, ne ipsis inconsultis quisquam augusta dignitate exueretur, obstabant; Enim vero Michael idem Rangabe, qui paullo ante Imperio positus erat ipsorum suffragio; a Bulgaris victus tantum animi mœrorem contraxit, ut referente Ducangio cap. 15. de familia ejusdem: Nisi obstitissent uxor, & Patricii rerum administrationem cessisset ultro. Tanta freti, & abusi potestate Patricii, quandoque etiam, ut regnantes Principes ad Imperium deponendum adigerent, tyrannidem concitabant. Hanc, turpem in modum exercitam adversus Irenem Augustam, ut regimen infelix exueret, eaque exacta Nicephorus rerum administratione potiretur, ostendit Miscellæ historiæ auctor lib. 23. tom. 1. rer. Italic. pag. 171. cujus hæc verba sunt: Nicephorus, cum esset Patricius, & Logotheta generalis tyrannidem adversus Irenem piissimam concitavit; Deo quidem infallibilibus obnostrorum multitudinem peccatorum, judiciis, indulgente; cooperantibus ei Niceta Patricio, ac Domestico scholarum, & Sisinnio Patricio, patre ipsius, Viro, perjuriis, & fraudulentis pleno, & Niceta Triphilio. Erant autem, & cum eo Leo Patricius Musulatii, & Theotistus Patricius, & Petrus Patricius, & Quæstor seducentes quosdam a populo, qui erant ex ordinibus; cumque venissent ad portam, quæ dicta est Chalce, custodesque falso, ac subito decepissent, persuaserunt eis, ut crederent, quod ab ipsa fuerint destinati, quatenus eundem Nicephorum Imperatorem appellarent, eo quod Ætius Patricius sibi vim inferret ad enunciandum fratrem suum Imperatorem. Qui mendacio tanto credentes, Imperatorem pariter pronunciaverunt eum, qui erat Tyrannus. Taliter ergo ad magnum palatium iidem

Pa-

Patricii venientes, ingressi sunt illud, inde per totam Urbem ignobiles servos dirigentes, acclamationem fecerunt ante mediam noctem, & custodes in medio palatii, quod Theuleutherii nuncupatur, posuerunt, ubi contigit Imperatricem esse: Diluculo sane accersentes concluderunt eam in majori palatio, & ita processerunt ad magnam Ecclesiam ad coronandum selectum.

III. Quum itaque validæ essent Patriciorum vires, & res ampla in Imperio, facile a jure declinabatur ad injuriam; quamobrem iusta potestate in turbas, & factiones versa, non jam concordii semper voluntate universi, sed singuli, prout quique ope, & opibus præstabant aliis, pro libito deferebant Imperium. Mitto longe plura hujus generis exempla, eroque paucis e multis contentus. Post mortem Olibrii Zecerus Domesticus a Gundibaro Patricio apud Ravennam Imperator efficitur, *ex hist. Misceella lib. 15. pag. 98.* Flavius cognomento Magnus Marciano extincto Asparis, & Ardabutii Patriciorum factione Imperator dicitur, & ab Anatolio Patriarcha ritu sollemni coronatur: Ducangius *de familia Leonis*. Artemius Thessalonica exulans, quum de Imperio occupando, nova consilia moliretur, Sisinnio Patricio literis suadet, ut se conatibus suis adiutorem præbeat, eaque de re Josoen Patricio scribit, ut una cum Niceta murorum Præfecto sibi auxilio esse velit, atque urbem aperiat, atque Imperatorem excipiat, uti habetur apud S. Nicephorum *in historia Constantinopolitana de rebus gestis ab obitu Mauricii ad Constantinum Copronymum pag. 36.* In hac item historia legimus: Theodori, & Georgii Patriciorum opera in magna Ecclesia, quo universa populi multitudo confluxerat, quum Festum Pentecostes ageretur, Imperatorem proclamatum fuisse quemdam Arthemium Philippici Notarium. Orestes item Patricius, Nepote in fugam acto, Augustulo filio Imperium detulit, ut constat ex Sirmundo *tom. 1. in notis ad vitam S. Epiphanii Ticinensis folio 1669.*

IV. Tam

IV. Tam late patens, viribusque, & opibus fulta, Patriciorum auctoritas, facile eisdem inde impulit, ut plerumque Imperium affectarent; nec voto frustrarentur. Narrat proinde Anonymus *de antiquit. Constantinopol. lib. 2. de Topis*, relatus a Bandurio in Imperio Orientali *part. 3. Basiliscum Patricium, Leone pulso, biennium, Imperio potitum. Apud S. Nicephorum C. P. in citata historia de rebus gestis ab obitu Mauricii ad Constantinum Copronymum pag. 26.* legitur: accusatum fuisse de affectato Imperio Theophilactum Patricium una cum aliis aliorum amplissimorum Ordinum Viris, quos Circensibus spectaculis victos circumduci jussit Imperator. Ex historia Miscella item colligitur apud Muratorium *tom. 1. rerum Italic. pag. 96.* Romanum Patricium Imperatoriam abripere dignitatem fraudibus contendisse. Ducangius *de Valentiniano III. fol. 73.* agens commemorat Valentiniano Imperatore fraude Maximi Patricii extincto statim, illum, Imperium usurpasse. Et Isacium Patricium arrogare sibi supremam potestatem, & Regnum enisum fuisse, prodit Anastasius Bibliothecarius *in Theodoro Pontifice, Maximo.* Alarici nixus ope Attalus Patricius Romanorum Imperator dicitur, quo tempore ille Romam obsidebat, rerumque administratione potiebatur Honorius, teste Procopio Cæsariensi *lib. 1. de Bello Vandalico cap. altero.* Demum apud Baronium *ad annum Christi 606. to. 8.* habetur, quod Germanus Patricius Imperium exoptans, magnam servit in Urbe seditionem; Primores tamen vulgi passus adversos, spe sua frustratus est. At quemadmodum sæpenumero malis artibus & injuria rebus novis studebant Patricii, ut publicæ rei caperent regimen, ita jure, meritoque aliquando e Patriciatu ad Imperatoriam majestatem fuit progressio. Porro Flavius Leo Patricius Bardæ filius, ex Armenia oriundus in Oriente Militarum Copiarum Dux ad Imperatoriam dignitatem evehitur, & in Æde Sophiana a Nicephoro Patriarcha coronatur. Du-

cangius *cap. 16. de Familia Leonis*. Idem *cap. 17. de Michaelae Balbo* narrat, eum prius Comitem excubitorum, Patricium deinde a Leone Armenio creatum, ipso demum interempto Imperatorem renunciatum fuisse. *Cap. 19. de Flavio item Basilio* memorat, quum e Macedonia Constantinopolim accessisset, Michaeli Imperatori ob singularem in equis curandis solertiam oblatum, ab eo Patricium, & Magistrum creatum fuisse, postea adoptatum, deinde Imperatorem dictum, ac ritu solemniori diademate coronatum. *Cap. sextodecimo* auctor ipse varios Urbis tractus illustrans *num. 74.* scribit: Probum Patricium Justiniano Cæsare in seditione Victoriatorum Imperatorem proclamatum fuisse. Alexius demum Patricius jussu Constantini Imperatoris oculis orbatus, a Legionibus Armeniæ ad Imperium quæsitus, fuissetque militum ope summa dignitate potitus, ni cæcitas fuisset impedimento, ut liquet ex Theophane, atque Baronio *in annalibus ad annum Christi 791.*

V. Mirum proinde videri non debet; Patricios, qui tantis florebant opibus, & auctoritate, nec perraro Imperatoria assequerantur insignia, eo in numero ab ipsismet Imperatoribus fuisse habitos, ut ipsorum filiarum uxores ab ipsis ducerentur, vel suas illi Patriciis nuptui traderent. Enim vero Romanus Patricius cognomento Hierapolitanus Constantini Augusti filiam conjugem duxit; eoque celebrato conjugio, Cæsar a Socero dictus est, cui triduo post vita functo in Imperium successit ex Ducangio *cap. 24. de familia Argyrorum*. Phocas, quum filiam suam Domitiam Prisco Patricio, & Comiti excubitorum nuptui tradidisset, utriusque imagines expositæ fuerunt cum insigniis Imperii, licet postea, ut scribit Baronius *ad annum Christi 607. Imperator iratus est, & mittens, adduxit Demarchos, Theophanem scilicet, & Pamphilum: & statuens nudos jussit eos decollari &c.* Porro Linteatores, sive Mensores interrogati, quam ob causam id fecerint, dixerunt,

xerunt, quia cum Imperatores ab omnibus nominati sint, hoc a nobis ipsis fecimus; quod enim in faustis nuptiarum acclamationibus, iidem, nempe filia, & gener Imperatoris eque fuissent acclamati Imperatores: lique, quibus cura ornandi pompam incumberebat, (dicebantur hi mensores, sive delineatores) eorundem imagines cum insigniis Imperatoris exposuerunt. Filia Michaelis Balbi uxor fuit Theophili Patricii, Viri Natalium splendore, & animi magnitudine celebris: quippe qui genus trahebat a Perfarum Regibus, notante Ducangio *de familia Michaelis cap. 17.* Ibi auctor ipse meminit etiam Mariæ Theophili Imperatoris filia natu minimæ, quæ nuptui tradita fuit Alexio cognomento Moseli, nobili Armeno, formaque eleganti, generis sui præstantiam a Crinitis repetenti: quem idem Theophilus primum Patricium, tum Magistrum, Proconsulem, ac demum Cæsarem creavit. Contra Flavio Theodosio uxor data est filia Germani Patricii eodem teste Ducangio *cap. 10. de familia Mauricii Augusti.* Nicetæ Patricii filia nupsit Flavio Heraclio cognomento, novo Constantino, Heraclii Augusti filio, ut idem prodit Ducangius *cap. 11. de familia Phocæ Augusti.*

VI. Quum tam opportuna sese offerat occasio; non abs re erit lectoribus hic exhibere solemnem pompam, ac nuptiarum ritus Recimerii Patricii & filia Augusti, quas eleganter describit Apollinaris Sidonius *lib. 1. epist. 5. apud Sirmundum tom. 1. oper. variar. Intervenit, inquit, nuptiis Patricii Recimeris, cui filia perennis Augusti in spem publicæ securitatis copulabatur. Igitur nunc in ista non modo personarum, sed etiam Ordinum, patrumque lætitia transalpino tuo latere conducibilis visum. Quippe, cum hoc ipso tempore, quo hæc mihi exarabantur, vix per omnia Theatra, Macella, Prætoria, Fora, Tempia, Gymnasia Thalassio Fescheninus explicaretur: atque etiamnum e contrario, studia sileant, negotia quiescant, judicia conticeant, differantur legationes, vacent ambitus, & inter-*

furrilitates Histriorum, totus actionum seriarum status peregrinetur. Jam quidem Virgo tradita est, jam corona sponsus, jam palmata consulari, jam cyclade pronuba, jam toga Senator honoratur, jam penulum deponit inglorius, & nondum tamen cuncta thalamorum pompa defremuit, quia necdum ad Mariti domum, nova nupta migravit. In nuptiis vero Imperatorum interveniebat Patriarcha, qui sponfos diademate ornabat, illosque deinde Patricii in geniale cubiculum fausta adprecantes ducebant. Ritus ipsos diligenter exponit, & illustrat Ducangius lib. 2. cap. 6. de Tribunalibus, ubi describens nuptias Mauricii hæc habet: Simocatta, inquit, indicat cap. 10. ejusdem libri, quo loco nuptias Mauricii describit. Ait enim, accitum ab eo Joannem Patriarcham in Palatio in magno thalamo juxta atrium maximum Palatii, quod inquit, augusteum vocant, nuptias peregrisse, & sponfos coronasse, posita vero utrumque deductum in geniale cubiculum a Patriciis fausta adprecantibus, Cæsari sponso in throno sedenti, ut ad porticus palatii sese militibus gratulantibus conspiciendum præberet, eosque nuptialibus congiariis donaret.

VII. Eximius, ac tot nominibus propinquissimus Imperatoriæ Majestati Patriciorum splendor, externam Cæsarum pompam, & amplitudinem mirifice augebat, quando ipsum in publicum prodeuntem Patricius Ordo cultu aulico prosequabatur. Id tamen, non nisi celebrioribus quibusdam diebus, & illustrium actionum occasione fieri consuevit. Pulcherrimumque erat Imperatores cernere pompa solemnī, cum tot nobilissimis Patribus regio prope cultu ornatis, qui summi Principis majestatem, externumque decus, & amplitudinem ostentabant, seseque spectaculum præbebant splendidissimæ dignitatis. Quum in magnam Ecclesiam, coronandus ibidem a Patriarcha Imperator accederet, a Patriciis comitabatur, ut habetur in historia Miscella lib. 23. pag. 171., ubi agitur de solemnī coronatione Nicephori ab ipsis adversus Irenem

Im-

Imperatoris electi . Quod si contingeret alibi extra Urbem , Imperatorem esse coronandum ; is a Patricio diadema accipiebat . Sic Tertius Valentinianus Ravennæ a Theodosio Cæsare renunciatus Augustus , in Urbe Roma a Stilicone Patricio Imperatoriam coronam accepit . Duncangius *de Valentiniano III. fol. 73.* Ex actis Sextæ Synodi , & Cabasutio in notitia Conciliorum ad Primum Nicænum Concilium *tit. de Ordine , & confessu PP. pag. 38.* liquet Constantinum , cognomento Pogonatum cum Patriciis , atque Consulibus in Constantinopolitano consedissee Concilio . Accedente Byzantium Constantino Summo Pontifice Tiberius Imperator , debita ei maximi honoris , ac summæ reverentiæ argumenta exhibiturus , obviam egressus fuit cum Patriciis , aliisque Viris inclytis teste Anastasio Bibliothecario *in Constantino* . Theodora Augusta , quum Thermas Phytias Medicinæ causâ petiisset , eam comitati fuerunt Patricii , Cubicularii , & Satrapæ ; tantæque insuper aliorum insequuta est multitudo hominum , ut universi quatuor millium fere numerum impleverint , ut refert Nicolaus Alemannus in notis *ad cap. 15. Historiæ arcanae Procopii pag. 148.*

VIII. Nusquam sane Patriciorum erga Imperatores cultus , & reverentia non maxime patuit : Par etiam Imperatorum erga Patricios voluntas , & existimatio clarissimæ dignitatis emicuit . Huc spectat , & *Dromonii* Imperatorii usus concessus novo exemplo Patriciis , Magistrisque , Virisque Principibus , quorum præstantissima in Oriente habebatur dignitas , & officium . Antiquitus *Dromonium* , nullum erat , sed tantum *Agrarium ruffeum* : quo alteri nemini vehi cum Imperatore licebat , nisi Drungario excubiarum , Drungario rei navalis , Logothetæ cursus publici , Heterýarchæ Mystico , Magistro libellorum supplicum , Domestico Scholarum , si in Urbe esset , Accubitori , Protovestiario , & e cubiculariis , quos Imperator jussisset . Leo Imperator , quum ad Thrusæ Ther-

mas,

mas, & pontem Regium sæpenumero proficisceretur, ea-
que longior haberetur profectio, quam, ut satis pro co-
mitatu esset agrarium, Dromonio uti cœpit: ita tamen,
ut paucos secum viros Primorum Principes lectissimos as-
sumeret socios: Alterumque Dromonium sequi juberet
cum consueta familia, & comitatu cetero. Exinde Dro-
monium in solemnī Imperatoris egressu frequenter adhi-
bitum, datusque in eo locus Patriciis; quod argumentum
fane fuit Augusti erga se amoris, studii, & exultationis
longe potissimum. De re ipsa præstat audire Bandurum *in*
Antiquit. Constantinopolit. parte altera Tomi primi cap. 5.
ita loquentem: *Leo ille, præclarus, ac sapientissimus Im-*
perator benignius erga Magistros, Patricios, & consilia-
rios suos affectus, gratificarique eis hac in parte cupiens,
cum ad plerosque Principes excipiendos non sufficere agrar-
ium videret, Dromonium fieri curavit, eoque semper usus
est, quocumque demum proficisci vellet, & comitabatur e
Principibus, Magistris, Patriciis, quocumque vellet: Ge-
mini posthac Dromonii usū investo: Utrique præpositi
fuere Remiges, qui erant ex Imperiali agrario, & ex Nau-
tis Strenitis. Ab antiquo enim in Steno-Chelandia impe-
ratoriæ navigationi extructa decem erant, ut idem auctor
ibidem affirmat. At primo Imperatoris scilicet Dromonio
custodes erant Protocarabi, eosque fuisse arbitror, quo-
rum mentio occurrit apud Constantinum Porphyrogeni-
tum *in libro de administrat. Imperii*, e Græco in Latinum
sermonem converso ab Anselmo Banduro, relatoque in
tom. 1. Imperii Orientalis cap. 51. folio 141. Enim vero ur-
gente gerendi necessitate belli, utriusque Dromonii remi-
ges cum duobus primi Dromonii Protocarabis in Chelan-
dia Imperator introduxit, ut maritimæ darent operam,
militiæ, constituitque Dromonii sui Protocarabum quem-
dam Michaelē senem, qui Protelates in classe erat sub
Eustatio Patricio. *Dromonium* autem genus erat quodam
navigiū expeditissimi a celeritate nomen adepti *ῥομων* enim
Græ-

Græci cursum appellant . S. Isidorus *lib. 19. Origin. cap. 1.* longum fuisse indicat ; De Dromoniis constitutis a Justiniano Imperatore in Trajectu , qui est contra Hispaniam , (qui *septa* dicitur) agitur *in libro 2. Codicis tit. 30. de Officio Præfecti Africæ leg. 2. §. Jubemus* . Videndus & Cassiodorus *lib. 5. epist. 17.*

IX. Tantis Patriciorum Ordini ab Augustis Cæsari-
bus collatis honoribus , inferiora profecto non fuere mu-
nera , quæ illis in aula Imperatoria committebantur . Enim
vero eundem , ut recte tradit Jacobus Gutherus *de Offi-
ciis Domus Augustæ cap. 11. lib. 1.* & Magistrum Officio-
rum , & Præfectum Prætorio , & Patricium extitisse notum
est . Id ipsum animadvertit Angelus de Nuce in notis ad
Chronica Monaster. Cassinensis *lib. 1. cap. 52. In Græcis
historiis* , inquit , *Patricii e Græca gente quam frequentis-
sime , quibus præcelsiora munia , nempe ducendi exercitus
administrandæ Provinciæ nobilium Legationum , & similia
committebantur* . Rem testatissimam præcipua , quoque ,
ac singularia ostendunt exempla . Antiochum sane Patri-
cium , Theodosio imperante , plures Magistratus cum lau-
de gessisse memorat Anselmus Bandurus *in Imper. Orient.
tom. 1. parte altera de loco Antiochi* . Scriptor idem loquens
de ædificio , cujus nuncupatio : vetus *Petrion* . asserit Ju-
stiniani Magni ætate Petrum Patricium multis egregie
persunctum fuisse Magistratibus . Accubitorum munus
Michaelæ imperante Theophili filio , exercuit Damianus
Patricius : Leone autem Augusto , eodem munere auctus
fuit primum Samonas , deinde Constantinus Patricii .
Alios aliis Imperatoribus , eodem honestatos officio lau-
dat Constantinus Porphyrogenit. *in libro de administran-
Imper. cap. 6. tom. 1. Imperii Oriental.* apud Bandurum .
Magistri Officiorum munus gravissimum , & quam illustre
apud Imperatores fuisse latet neminem . Id ipsum autem
Hilarianum Patricium gessisse liquet *ex lege Sacri affatus
Cod. de Statuis , & Imaginibus* . Ad ampliorem Patricio-
rum

rum significandam auctoritatem additi etiam fuerunt Quæstori Sacri Palatii in cognoscendis, dirimendisque negotiis, quorum causa ad Principem provocabatur. Coniunctis siquidem consiliis, atque sententiis ita ratum erat, quod Patricii simul, ac Quæstor decernebant, ut ab illorum iudicio provocari minime liceret; *ex leg. Jubemus Cod. de appellat.*, & Jacobo Guthero *de offic. Domus august. cap. de Quæst. S. Palatii*. Quæstor autem, is propemodum erat, quem hodie *Cancellarium* appellamus; de cuius officio librum singularem Ulpianus scripsit, ex quo Tribonianus fragmentum reliquit *in leg. unica ff. de offic. Quæstor*. Quæstores tamen plures erant. Cancellarii officio respondebant Quæstores candidati; quorum munus erat libros Imperatorios, ac literas legere. Consule P. Pratejuni *lib. 16. Theauri Juris Civilis, & Canonici, verbo Quæstor*. At non domi tantum Patriciorum opera, & honorificis ministeriis Imperatores utebantur: verum etiam foris; non raro siquidem eos ad summos Principes mittebant, ut Augusti nomine apud illos legatione fungerentur. Sic Briennium Patricium a Theodora Imperatrice Theophili uxore legatum fuisse ad Bulgarorum Regem, narrat Ducangius *cap. 28. lib. 2*. A Constantino quoque pro pace cum Saracenorum Principe incunda Joannes Patricius Legatus mittitur, quem usu rerum, & prudentia insignem appellat S. Nicephorus Patriarcha *in historiâ Constantinopolit.* e græco sermone in latinum conversa a Dionysio Petavio *pag. 26.*, apud quem de Daniele item Patricio occurrit mentio, quem Anastasius in res bellicas maxime incumbens ad Saracenorum Principem, tunc adversus Romanos expeditionem comparantem, per speciem impetrandæ pacis destinavit. Plura hujus rei proferre possem exempla, quæ quum apud Guthereum de officiis domus Augustæ, Georgium Codinum Curopalatum, ac Lupum Protospatam in Chronico passim legere possis, illorum recensione supersedeo.

X. At-

X. Atque hinc, ut capite altero supra vidimus. Quum Imperatorum Orientalium exemplo exteri quoque Reges, ac Principes conferre Patriciatum consueverint, suis & ipsi Patriciis domi, forisque præcipua munera committebant. Boetius profecto Theodorico Gothorum Rege Officiorum Magister erat, & Exconsul ex Bollando in actis Sanctorum tom. 6. in vita S. Joannis Primi, Papæ, & Martyris; & ex Barthyo in præfat. ad ejus libros de consolat. Philosophiæ. Eidem Boetio Theodoricus commisit, ut quæstioni præesset, adversus Arcarium institutæ ex epist. 10. Aurelii Cassiodori ea potissimum ratione adjecta, quod: *confidentius illam, (justitiam) expetunt, qui a Palatii militia non recedunt*: de Cassiodoro scribit Baronius ad ann. CDXCIII. *Theodoricus retinuit apud se, cujus consilio Regnum moderari consuevit, & leges sancire populis, usus etiam ejus ministerio in conscribendis ad diversos epistolis*. Ex his autem noscitur, quæ, & quanta Patriciis munera Gothorum Reges commiserint. In epistola siquidem 20. Rex ipse, seditionem, si qua in spectaculis oriretur, dirimendi provinciam imperat Alboino Patricio; & in epist. 33. jubet Agapito Urbis Præfecto, ut solitum menstruum sine ulla diminutione ei tribueretur, quem Albinus, & Albienus Patricii in spectaculis elegissent. De Patriciis Galliæ narrat Hieronymus Bignonius in notis ad Marculfum Monachum inter Duces illius gloriosissimi Regni enumeratos fuisse, ipsisque exercitus regendos, Provincias administrandas fuisse creditas. At de his nos præcipuum sermonem instituemus.

*De Patriciorum Præstantia, Juribus, Titulis,
& Vestibus.*

CAPUT V.

SYNOPSIS.

I. *Patricii Fastis adscripti, a patria potestate soluti, a ne-
xibus item Curiae, & a Metatis, & Epidemicis
immunes.* II. *Omnium Primi Illustres dicti: præcede-
bant Præfecto Prætorio, & Præfecto Urbis usque ad
tempora Justiniani.* III. *In Ecclesiis, & Conciliis præ-
stans Patriciorum locus.* IV. *Consules, quando Patri-
cios anteirent ad intelligentiam legis 3. Cod. de Con-
sul. & non spargen.* V. *Imperatores Consulatum non
Patriciatum gerebant: Qui, & quodplex Consula-
tus.* VI. *Patricii quomodo ab Imperatore damnaban-
tur; eorum lites ab aliis Patritiis diremtæ. Domus
per alios Patricios custoditæ.* VII. *A summis Pontifi-
cibus, & Imperatoribus Patricii honorifice excepti.*
VIII. *Ipsorum tituli.* IX. *Eminentia & Celsitudinis
titulis ab Imperatoribus decorati, & quando.* X. *Eo-
rumdem indumenta.*

I. **S**uperiori capite vidimus, quæ munera in aula Im-
peratoria Patricii obirent, quum apud Imperato-
rem Byzantii degerent; nunc de ipsorum præstantia ser-
monem instituemus. Ac primum Patricia dignitate ad-
eptos fastis adscribi consuevisse, notavit Jacobus Guthe-
rus *de offic. Domus august. cap. 4.* exhibetur, & ibidem la-
pis, in quo, & numerati, & adscripti Patricii leguntur,
sicut allekti Consulares, Præfectorii, aliique Viri eximii
cujusvis ordinis, ac dignitatis. Hoc autem pacto Patri-
cii inscribebantur fastis inter allektos. ALLECTUS IN-
TER PATRICIOS: quod narrat & Aldus Manutius
in

in Orthographia. Acceptis postmodum Patriciatus codicillis, soluti censebantur a vinculis patriæ potestatis; Si-
quidem tunc eos dedecebat alienæ subesse potestati, quos
in Patres sibi Imperator elegerat. §. *sed filius familias In-*
stitutus. Quibus modis jus patriæ potest. solvitur. Leg. san-
cimus Cod. de Consul. & non spargen. lib. 12. A nexibus
etiam, & onere Curiarum eos decernit immunes Leo Im-
perator in lege neminem Cod. de Decurion. *Qui quocunque*
tempore, inquit, Patricii, vel Consules, aut Consulares
fatti sunt, omnimodo cum facultatibus suis, & post eam
dignitatem progenitis filiis a Curiarum nexibus, vel onere
decernimus liberare. Quam legem Justinianus Imperator
non modo confirmavit, verum etiam ad universam quo-
que Patriciorum posteritatem extendit, leg. *Curialibus*
Cod. de Decurion. Si quis igitur, (cavit Imperator), vel
summum Patriciatus honorem fuerit consecutus, sive insu-
lis Consulatus honorarii fuerit ampliatus, is gaudeat, se
hujusmodi conditionis esse exortem, & liberum cum suis
facultatibus, suæque posteritate. Iplis demum immunita-
tem a Metatis, & Epidemetis tribuerunt Imperatores
Valentinianus, & Marcianus leg. *decima Cod. de Meta-*
tis, & Epidemet: Hac lege, inquiunt, *sancimus, ut si quis*
consularem, aut Patriciam meruerit dignitatem, tres do-
mos proprias, dum superest, habeat hospitii immunitate
securas: Heredes vero, Filii, aut Pater, aut Mater, Ne-
potes, aut Fratres, aut soror, aut uxor, duarum domorum
suarum excusatione potiantur. Metata erant hospitia, quæ
supervenientibus militibus, vel aliis Personis Provincia-
les præbebant. Epidemetica vero appellabantur pretia,
quibus quis se ab onere suscipiendorum hospitum redime-
bat, ut explicant Alciatus, & Jacobus Cujacius in rubri-
ca Codicis designato titulo.

II. Porro Patriciatus dignitas erat non solum subli-
mis, & eminens, verum etiam, ut ait Altaferra in notis ad
Anastasium Biblioth. scilicet. 106. edit. Vaticana versu: *Fecit*

eum Patricium, culmen dignitatum; Quapropter Patricii multis potiebantur juribus prærogativis, ac privilegiis supra ceteros illustres, ac clarissimos Viros decoratos infulis, & insigniis reliquarum dignitatum. *Non immoror*, inquit Jacobus Gutherus *lib. 2. cap. 19. in enarrandis Patriciorum honoribus, eorumque privilegiis, nec in veteribus iis, qui transierunt a causis agendis ad jus civile. Satis nunc est summam eorum dignitatem agnoscere*: Sed quum nostri instituti ratio postulare videatur, id a nobis non esse prætereundum, primum observare contigit: Eos omnium Primos *Illustres* denominatos fuisse, ut sentit S. Isidorus *lib. 9. Origin. cap. 4.*, & Guido Pancirolus *in notis. dignitatum utriusque Imperii cap. 2. de Illustribus*; Zeno siquidem Imperator Illustrium ordinem præscribens *in leg. 3. Cod. ubi Senat. vel clarifi.* Patricios, ac Expatricios omnium primum illustres nuncupat, deinde Præfectos Prætorio, & Urbis, postremo Viros Consulares. Illustri nomen initio non meriti, aut honoris erat, sed notæ; quare ipsis quoque meretricibus tributum fuisse, observat Servius *in lib. 6. Æneid.* Usus vero postmodum obtinuit, ut viri magni nominis vocarentur illustres; nomenque hujusmodi maximæ esset dignitatis, ut recte notavit idem Gutherus *cap. 19. lib. 2.* Hac propterea dignitate Patricii insigniti, supra Præfectos Prætorio sedebant, quam prærogativam, eundem Constantinum Magnum hujus amplissimi ordinis Parentem iis indulgisse testis est Zosimus *libro altero histor.*: Qui *Primus*, inquit, *Constantinus excogitavit, lege sanciens, ut qui eum sequerentur, supra ipsos Præfectos Prætorio considerent.* Medium autem locum, Patriciatum tenuisse, inter Consulatum, & Præfecturam post Constantini tempora prodit idem Gutherus citato capite. Ad rem ipsam, illud etiam monere juvat, præfecturam dignitatem minorem Patricia antiquitus fuisse habitam, quemadmodum notat Franciscus Amaya *in Comentar. ad 3. libros poster. Codic.*

Justi-

Justiniani lib. 10. tit. 31. prævitque Amayam eodem afferto Vir Clarissimus Joannes Savaro *in notis ad Sidonium lib. 2. epist. 13.* & *Faber lib. 1. semest. cap. 2. prope finem.* Licet enim fuerit post Imperatoriam secunda; id tamen ante Constantinum obtinuisse, vel majorem fuisse dignitatem potestate, non amplitudine idem Franciscus Amaya animadvertit. Quare etiam Urbicaria præfectura post Patricios Illustris titulo a Leone insignita est, ut paullo ante monui. Unde eadem præfectura ampliorem Patriciatu dignitatem vocat Cujacius *in leg. 3. Cod. de Consul. & non spargen. lib. 12.* tametsi animadvertat Præfectum Urbis in Senatu præsidere. Justinianus autem Imperator, quum præfecturam ipsam extollere maxime cuperet *novella 62. auth. de ordin. Senat. §. Urbicaria*, aliis omnibus dignitatibus jussit antecellere, & post Urbis Præfectum, Patricios, dein Consules, & Consulares, postea Præfectos Prætorio, Magistros deinde Militum, ceterosque Viros illustres in Senatu Sedem habere constituit.

III. In Ecclesiis ipsismet Episcopis Patricios præpositos fuisse autumat, fretus auctoritate Luitprandi in legatione Bulgarorum, *Bulengerius de Imperat. & Imper. Roman. lib. 3. cap. 1.* sed qualecunque esse velimus eorum assertum, certe contrarium videtur antiquis Ecclesiæ Ritibus, & Sacrorum disciplinæ, qua Episcopi principem locum semper obtinuerunt in Ecclesiis, ab sæculi dignitatibus, ipsisque Imperatoribus omninò diversum, atque distinctum. Illud certe singulare, ac præcipuum est, quod ad sextæ Nicænæ Synodi actionem primam refertur a Cabassutio *in notitia Concilior. titulo de ordine, & consensu PP.* Constantinum nempe Augustum seorsim sedisse cum Patriciis, & Consulibus, a læva autem parte Legatos Apostolicæ Sedis, deinde Vicarium, & Apocrisarium Episcopi Jerosolymorum, aliosque deinceps Præsules: Observat autem Baronius ad annum CCCLII. *nu. 52.*, solidisque probat rationibus: In Sacris, & Ecclesiasticis rebus

rebus præcelluisse olim sinistram præ dextera parte tam in Oriente, quam in Occidente; Quæ sane res Jacobatio *de Concilio artis. 12. de ordin. seden.* comperta non fuit; Nam, ut ostenderet in eadem sexta Nicæna Synodo digniorem Patriarchis locum fuisse concessum, ineptissimo Baldi *in leg. decernimus Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis* suffultus testimonio, animadvertit, eosdem a dextera parte confedissee. Ritus ipse si Petro Damiani Cardinali notus fuisset, *in tractatu de Picturis Apostolorum Petri, & Pauli*, caussam inquirens, cur pingi soleret S. Petrus Apostolorum Princeps ad sinistram, & Paulus ad dexteram, frustra utique non laborasset in conquirendis Pauli, supra Petrum juribus prærogativis atque præstantia.

IV. Id sane longe difficilius videtur, decernere, an Patricii Consules antecellerent; vel contra. Recte siquidem notavit Amaya recitato paullo ante loco in utramque sententiam, auctores, & jura trahere. Enim vero Gratianus Imperator de Consulibus legem scivit relatum *in Codice Theodosiano leg. unica de Consulib.* qua Consulatum omnium dignitatum fastigiis jussit esse præponendum. Torquet autem Auctores posterius Zenonis edictum *in leg. 3. Cod. de Consult. & non spargen.* quo Patriciatum cunctis dignitatibus anteponi fancivit. *Faber lib. 1. Semest. cap. 2.* putat, Zenonem eo loco locutum non esse de prisco Consulatus honore, cui Patriciatus cedebat. Gothofredus in ipsam legem 3. eadem verba ita explicat, ut Patriciatus Consulatu sit major non gradu, sed duratione; quod censet etiam Jacobus Gutherus *lib. 2. cap. 19.* & prius notavit *cap. 11. lib. 1.* Has inter opiniones dubius adhuc hærens Amaya loco supra judicato *num. 61.* addit: *Ego planissime dicerem rerum humanarum vicissitudine, Consulatum sub Zenone ab illo antiquo splendore deflexisse, & præpositum ei fuisse Patriciatum, nisi auctorum illius temporis scripta ab ea opinione revocarent, & ideo dicebam in dicta lege 3. adjectum esse Patriciatum*
omni-

omnibus anteponi, quia, ut ad eum perveniretur, necessarium erat, Consulem fuisse, vel Præfectum Prætorio, aut Urbis. At enim, si post tot, tantosque viros propriam de re ipsa sententiam aperire licet: Arbitraretur, ad legis præscriptum Consules Patriciis præferendos, modo Patricii simul Consules essent. Quapropter in eadem Constitutione idem addit Imperator Gratianus: Porro si contingerit, ut ad has duas prærogativas etiam Patriciatus splendor addatur, oportet huiusmodi Virum, præter ceteros eminere, neque enim unus honor potest duobus, aut tribus anteferri: Eodem constituto discrimine non aliter censuit compluribus laudatus Gutherus, & Jacobus Cujacius in leg. 1. Cod. de Consuli. & non spargen. lib. 12. qui deinde aliam de re ipsa quæstionem dirimit his verbis: Queritur, si antiquior Consul postea Patricius fiat, quia præferatur: Uterque est Consul, & Patricius, sed unus antiquior Consul, alter antiquior Patricius. Et recte censent antiquiorem Consulem præferri, quod is Consul fuerit, priusquam alter vel Consul, vel Patricius.

V. Neque incongruum erat ei cedere dignitati, quam præ ceteris Imperatores ipsi sumebant; Non enim Patriciatum, sed Consulatum ab Imperatoribus gestum, fuisse constat, ut scite animadvertit idem Gutherus ex Juniore Plinio lib. 1. cap. 2. scribens: Consulatum enim Princeps Præfecturam Prætorio Magisterium, aut Patriciatum non gerit; quare in formula Patriciatus relata a Cassiodoro lib. 6. variar. qua quis Patricius renunciabatur, id notandum occurrit: Præfectorios, & aliarum dignitatum Viros præcedit, uni tantum cedens fulgori, quem interdum etiam a nobis constat assumi. Omnes siquidem Imperatores Consulatum gesserunt, quandoque temporaneum; quandoque iteratum; quandoque continuum, aliquando per intervalla, sæpenumero soli, interdum cum viris notæ auctoritatis, ut fasti Consulares perspicue testantur, ostenditque Gutherus lib. 1. cap. 12. de Consulibus.

Illud

Illud etiam in fastis, notisque temporum, quibus leges obsignantur de Filiis Cæsarum occurrit: *Consule nobilissimo Puero, vel Nobili Puero: ut in leg. 4. Cod. Theodof. de Proxim. dispos. leg. 9. & 10. dicti Codicis de Veteranis.* Pueros ipsos Contius in *leg. fin. Cod. de relat.* antiquitus, similes iis Regum filiis fuisse putat, quos hodie in Hispaniis, *Infantes* appellant: cavendumque monet, ne pro Impuberibus, aut Infantibus accipiantur. Hoc tamen non ita perpetuo, atque constanter verum fuit, quin contrarium historia comprobet. Ex qua, ne longior fiam, unum, aut alterum exemplum afferam. Severus Imperator majorem natu filium, eumque impuberem, Consulem designavit. Data illi virili toga. Jovinianus item Imperator Consulatum gerens, collegam sibi adscivit Varronianum filium puerulum; qui vagiens reluctabatur, cum curuli sella ex prisco more veheretur teste Ammiano Marcellino *lib. 25.* Neque id mirum; dignitas enim Consularis, quamvis summa esset, & amplissima, erat nihilominus otiosa, & sine labore honor; ut docet Mamertinus in *panegy. Consul.* Inde Cassiodorus *lib. 6. var. formul. 1.* *Vicistis, inquit, felicitate Principes, qui, & honores summos geritis, & dominationis tædia non habetis.* Discrimen tamen non exiguum intercedebat inter Consules: nam alii erant *Ordinarii*; alii *suffecti*; alii *honorarii*: propterea non omnes fastis adscriptos legimus. *Ordinarii* etenim dicebantur, qui Consularium fastorum honore insigniebantur, dabantque nomen anno. *Suffecti*, qui post Ordinarios, reliqui anni parte Consulatum gerebant. *Honorarii* denique, qui imaginaria Consulatus erant ornati dignitate, receptis ab Imperatore codicillis. Honorarii Consules non adscribebantur fastis, sed tantum Ordinarii, atque *suffecti*. Quoniam vero non sine errore gravi etiam illorum nomina in fastis sæpe obrepserant; orta exinde est non exigua temporum perturbatio, ut passim Viri Critici cum Baronio, Pagio, Norisio, aliisque animadvertunt. Quod sane

sane non latuit memoratum Gutherum, qui luculenter citato loco rem ipsam pertractat : offusasque gravissimæ historiæ ambages pro virili parte discutit .

VI. Ut eo igitur revocetur , unde huc declinavit oratio ; prætereundus minime est solemnis ritus , & apparatus , quo Patricii ab Imperatore damnabantur , si ipsos forte reos decerni contingeret . Fiebant itaque jussu Imperatoris publica loca judiciaria , in quibus præcipue erant sedes constitutæ universo Clero , & Senatui ibidem coactis : Coram illis Imperator suam proferebat sententiam . Tanta celebritate ab ipsomet Imperatore in Patricios peractum judicium eximiam haud dubie illorum præstantiam , & præcipuam dignitatem arguebat . Et sane cum ceteris profanæ potestatis Ordinibus in cognitione causarum Patriciorum , adhibita Cleri præsentia aliquid præstans , ac singulare indicat , quod peculiarem animadversionem meretur , atque memoriam . Apud Anonymum *de antiquit. Constantinopolitantis parte 2. lib. 2. de Topis* , relatum a Banduro in Imperio Orientali parte tertia de Basilisco Patricio narratur : Quum exacto ejus ope ab Imperio , Zenone , rerum ipse biennio potitus fuisset ; ipsum scelerata Armatii conjuratione pulsum , ab Zenone damnatum eo in loco , qui ob Judicum , & Sacerdotum consessum ad id coactum , *Topi* nomen est adeptus : Zeno , inquit , *jussit fieri loca judiciaria , & sedes Clero , ac Senatui , ac ubi omnes confedisissent ; condemnavit Basiliscum , (Patricium ,) & in Limnas locum Cappadociæ relegavit .* Idem Zeno Imperator Patricios exemit a foro cujuscunque Judicis , solique judicio imperatorio subjecit , vel ei , cui Imperator causam cognoscendam committeret . *Leg. quoties Cod. Ubi Senatores , vel Clarissimi .* Theodoricus Gothorum Rex trium Patriciorum causam non ab aliis , quam a duobus ejusdem Ordinis Viris dirimi voluit , Cæliano , nempe , & Agapito Patriciis , ut constat *ex epist. 23. Cassiodori* , ubi legimus : *Præsenti jussione decernimus , ut Pa-*
C c *tricii ,*

tricii, atque magnifici Viri Feslus, atque Simmacus contra illustrem, & Patricium Paulinum in iudicio vestro, quas se habere dicunt, exarant actiones. Rex ipse Festo Patricio defensionem domus Angelli Patricii, in Africam profecturi, ne cujusquam obnoxia esset injuriæ, ac Patrono careret, commisit: ex epist. 15. ejusdem Cassiodori.

VII. Non solum autem apud Imperatores, Regesque suos, quorum ditioni Patricii suberant, & parebant imperiis, verum etiam apud Summos Pontifices, exterosque Principes maximi facta est Patricia dignitas; nec uno id argumenti genere patuit. Eleutherius Patricius, quum Ravenna, Romam accessisset, a Sancto Deusdedit Pontifice Maximo honorifice exceptus est: *Hic venit Romam, scribit Anastasius Bibliothecarius in vita ejusdem Pontificis: & susceptus est a Sanctissimo Deusdedit optime: a Ludovico Romanorum Imperatore Joannem Patricium singulari honoris significatione fuisse complexum, ostendit ipsius epistola ad Basilium Imperatorem novæ Romæ in Chronicis Monasterii Farsensis cap. 14. apud Muratorium tom. 2. rerum italicar. parte altera, quæ integra ex iisdem Chronicis recitatur a Baronio ad annum Christi MCCCXXI. cujus hæc verba sunt: Ludovicus Divina ordinante Providentia Imperator Augustus Romanorum, Dilectissimo, spiritualique fratri nostro Basilio Gloriosissimo, & Piiissimo, eque Imperatori novæ Romæ. Nos prius erga Joannem Famossimum Patricium gessisse patefcatur, quem re vera non sicut amicum, vel quemadmodum fratris, idest Imperii tui hominem, sed quasi consanguineum nostrum, & tanquam Excellentie tuæ sobolem tractavimus, & dileximus.*

VIII. Par honos ab ipsis Patriciæ dignitati est habitus; quum ad Viros Patricos literas mitterent: In iis enim Romani Pontifices, & Imperatores, illos ornabant titulis, qui amplissimæ dignitatis præstantiam perspicue testarentur. Luculentum ejus rei testimonium suppeditant Epistolæ Pelagii Papæ, collectæ a Viro Clarissimo Luca

Hol-

Holstennio in collectione Romana bipartita, quas inter, multæ occurrunt missæ Patriciis. In epistola ad Valerianum Patricium: *Sed quid, inquit, de talibus insertus Chalcedonensi Synodo canon, statuet Gloria vestra, consideret: & paullo post: Recolere debet Celsitudo vestra, quid per vos Deus fecerit: & in calce ejusdem epistola: Qui ordinaturus erat providentia Culminis vestri.* Eodem quoque titulo insignitus legitur Cethegus Patricius, ab ipso Pontifice: *Optaveramus in ipso initio, inquit in epistola ad eum missa, Gloriæ vestræ desideriis obedire: Imperatores autem, quum Patriciis leges exsequutioni mandandas dirigerent, in iis tam in Codice Theodosiano, quam Justiniano Magnificentia titulo illos exornabant. Sic Valentinianus Augustus legem edens de Parentibus, qui filios distraxerant, relata in Codice Theodosiano leg. 1. tit. 11. Etium Patricium his verbis alloquitur: Quam saluberrimam legem Etj Parens karissime, atque amantissime inlustris, & præcelsa magnificentia tua omnium præpositis vulget editis: Pari fere testificatione honoris idem Imperator usus est, legem unicam in Codice Theodosiano sub titulo XII. de Episcopali audientia Firmino Patricio mittens: Firmine, inquit, Parens karissime, atque amantissime inlustris, & præcelsa Magnificentia tua hanc saluberrimam editalem legem, etiam pendentibus in foro negotiis præpositis vulgabit editis.*

IX. Quandoque etiam Celsitudinis, & Eminentia titulis ab iisdem Imperatoribus Patricii decorati leguntur, modo ii cum Patriciatu aliam gererent dignitatem, nimirum Magistratum Militiæ, Officiorum, vel Præfecturam Prætorio. Quamobrem Justinianus Cæsar scribens Augusto Hermogeni Sacrorum Officiorum Magistro, Exconsuli, atque Patricio authenticam alteram titulo 5. de Referendaris Sacri Palatii. *Quæ igitur, inquit, placuerunt nobis, & per hanc sacram legem manifestata sunt, Tua Eminentia operi, effectuique tradere jessinet.* Eidem

Hermogeni alterius ab se editæ legis exsequutionem imperans Justinianus in *Authentica*, ut *Judices collat.* 2. tit. 5. *Hæc autem*, inquit, *Tua Eminentia cognoscens custodiat, ut nullo tempore transgrediatur aliquid eorum, quæ a nobis sancita sunt*: Joanni gloriosissimo Sacrorum Prætoriorum Præfecto, Exconsuli, atque Patricio in titulo 7. *authent. de administrat. offic. in sacris appellationibus*: Jam quidem, ait, *sacram fecimus legem, de appellationibus eloquentem; quam tam ad tuam Celsitudinem, quam ad Gloriosissimum misimus Quæstorem*. Pari titulo, & honore dignatur in *authent. ut Judices titulo altero novella viii. cap. 1.* Cum vero de Codice suo confirmando, legem, quæ in ordine prima est, idem Justinianus promulgaret: *Ad istum*, inquit, *laborem, & tanti operis consummationem electi Vir Excellentissimus Exquæstor nostri Palatii, Consularis, atque Patricius Joannes, & Vir sublimissimus Expræfectus Prætorio, Consularis, atque Patricius Leontius; Vir quoque Eminentissimus Magister Militum, atque Patricius Phocas, etiam Vir Excellentissimus Expræfectus Prætorio per Orientem, & Patricius, & nunc Præfectus Prætorio per Illyricum Basilides*. Non disparibus honorum titulis exterarum Nationum Patricios a suis Principibus affectos constat. Theodoricus Gothorum Rex Festum Patricium his verbis alloquitur: *Gratum nobis est, quoties de magnitudinis tuæ meritis existimatio talis procedit*: apud Cassiodorum *epist.* 17., & in fine ejusdem: *Ideoque Celsitudo vestra, quam votum pium est habere vicinam Gentis erigat humiles*; Epistola vigesima eodem Magnitudinis titulo exornat Albinum Patricium: Nec aliter apud Marculsum Monachum *lib. 1. antiquar. formular. cap. 27.* legitur: *Ille Rex, illi Patricio*. Quod nos pro divino respectu, vel mercedis nostræ augmentum præstissemus vestra non dubitet Magnitudo. Tantorum Principum exempla, utinam eorum confundant superbiam, qui, quod aliqua inter mortales dignitate fungantur, probitate, doctrina,

strina, vel genere præstantes Viros debitis prosequi titulis, aut meritis honoribus detrectant: Quasi proprio decori officiat, virtutis cultus, & justitiæ. Monumento etiam, ac freno, intemperanti illorum, ac temerariæ cupiditati esse debent, qui jure nullo debitos, sibi honores postulant, vel usurpant: Quemadmodum non sine risu, & stomacho in dies inspicimus. Pro re nata peculiarari notatione digna lex est, lata ab Imperatoribus Theodosio, & Arcadio, quæ recensetur in Codice *Justiniano de Officiis diversorum Judicum lege altera -- Singuli, quique Judices sciant celsioribus Viris, & iis, quorum nonnunquam judicio provebunt, honorificentiam debitam esse præstandam -- & lex tertia sub eodem titulo, inscripta Constantio Galliarum Præposito: Sciant Principes, & Cornicularii, & Primates officiorum, & Judices etiam, ternas libras auri in suis facultatibus eruendas si honoratis Viris, (quibus etiam Consistorium nostrum ingrediendi facultatem præbent) Secretarii Judicum non patuerit ingressus, aut reverentia non fuerit in salutatione delata, aut ferendi cum Judice societas ænegata.*

IX. Decet postremo, ut aliqua etiam de veste, qua Patricii ad eximiæ, atque excelæ dignitatis inditium, amiciebantur, delibem. Angelus de Nuce in notis ad *Chronicon Monasterii Cassinensis Leonis Cardinalis Episcopi Ostiensis cap. 1. lib. 1.* arbitratur, ipsos induisse Chlamydem Imperatoriam, vestrosque fuisse sede sublimi, ex *Cassiodoro epistola secunda libro sexto Variarum*. Chlamys autem vestimenti genus erat a Sago, & Regio Paludamento minime dissimile, apertum, ac sibiula super humeros nezum: Quod Tunicæ superinduebatur. Duplicis vero illa erat generis: Altera *Macedonica*, quæ clausa in extrema inspieiebatur parte: *Vulgata* altera, quæ aperta patebat. Quemadmodum sentit Ferrarius *de re vestiar. part. 2. lib. 3. cap. 8.* Eam postmodum in Italia clausam adhibitam,

tam, itaut per caput injecta, corpori circumponeretur, atque fibula amota, laevo brachio suspensa sustineretur. Idem docet Ferrarius in *Analeſt. de re veſtiaria cap. 38.* Putant alij aureum annulum habuiſſe, & auro circulo caput ornaſſe, ut obſervat Antonius Dadinus Altaſerra de *Ducibus, & Comitibus lib. 3. cap. 11.* ex formula Patriciatuſ, relata a Caſſiodoro *lib. 3. Variar.* ubi hæc habentur: *Sume poſt conſulares faſces emeritas Patriciatuſ inſignia, tuarum munus plenarium dignitatum, & cani honoris inſulis cinge caſuriam.* Idem prodit Angelus de Nuce loco recitato in *notis ad caput Primum lib. 1.* quod etiam eruitur ex formula Patriciatuſ, de qua ſermo erit *cap. ſequenti*, apud Paulum Foroſulianum de Geſtis Longobardorum: *Tunc induerat cum Imperator mantum, & in dextro indice annulum ponebat; ponebat ei in caput, aureum circumlum:* Sed huiuſmodi corona, & capituli inſigne quamquam quibuſlibet Patriciis ex recenſitis monumentis tributum fuiſſe negare nequeam; tamen, quum potius ipſorum Imperatorum, qui ſæculo octavo Patriciatum ſuſcipiebant, a Summo Pontifice indultum, proprium videatur, libro tertio peculiari animadverſione a nobis eſt illuſtrandum, ubi etiam de circulo, & corona Patriciali a Caſaribus, poſt Imperatoriam, ſuſcepta, pertractabimus.

De Patriciis Eccleſiarum Advocatiſ.

CAPUT VI.

SYNOPSIS.

- I. *Origo muneris advocati Eccleſiarum in Concilio Milevitano.* II. *Ad id præſtantiffimi quique Viri, ac ipſimet Reges, & Principes aſſumpti.* III. *Jus patrocinii, ſive deſenſionis duplex: Ordinarium, ſcilicet, & Extraordinarium.* IV. *Civitas Septempeda munus tuen-*

tuendi Ecclesias duobus probis Viris, patriis legibus decrevit. V. Patricii advocati Ecclesiarum, ejusque tutelæ formula. VI. Ipsius formulæ explicatio. VII. Andree Knich asserentis Ecclesiarum Occidentalium patrocinia a Carolo Magno duxisse originem, error detectus, & castigatus. Martini Mageri affirmantis a Patriciatu Constantiniano Ecclesiæ Romanæ avocationem ortam fuisse, opinio rejecta. VIII. Defensores Ecclesiæ Romanæ, qui, & quot fuerint. IX. Item Ecclesiæ Romanæ Advocati. X. Patricii Galliarum curabant patrimonium Ecclesiæ Romanæ. XI. Patricii Imperatorum adjutores in Ecclesiis tuendis. XII. Patricii ab Imperatoribus missi, ut Synodis interessent; & nomine Concilii Legati ad Summos Pontifices. XIII. Patricii subscribunt Conciliis post Episcopos. XIV. Meursii asserentis Patricios fuisse Vicarios Imperatorum in rebus Ecclesiasticis error notatus. XV. Hippecleson, Causcleon qui fuerint?

I. **S**Uscipi instituti ratio postulat, ut ad alterum Patriciorum genus explicandum progrediamur, quod in Ecclesiis tuendis positum esse diximus. Accedet autem pretium operæ, si ab origine patrocinii Ecclesiastici rem, quam brevissime potero, repetendo, sermonem exordiar. Quum Ecclesia Africana miserrime infestaretur a Pelagianorum secta, impiamque aliorum hæreticorum tyrannidem pateretur adversam gravi, ac multiplici consulturus malo Silvanus Numidiæ primas Concilium, Milevis, quæ Civitas, est Numidiæ caput, indixit; in quo præter ceteros, octo illustres sancti fuere Canones cum anathemate adversus eandem hæresim: De quibus Cabassutius *in notitia Concilior. de 11. Milevitana Synodo pag. 204.* Eos perperam collectores nonnulli alteri adscribunt Milevitano Concilio, quod coegit Africæ Primas Aurelius nondum orta Pelagiana hæresi sub annum Christi-

Christi CDII. initio Pontificatus S. Innocentii, Arcadio, & Honorio Coss., adhibuitque suffragia Episcoporum solius Proconsularis Provinciæ. Scite proinde admovent Magnus Baronius, & Cabassutius duo Milevitana Concilia in unum a Scriptoribus fuisse confusa. Potissimum itaque ab alterius Concilii Patribus laboratum est: Ne quo tempore Hæreticorum impietas longe, lateque progressa, nullis certis finibus continebatur, Ecclesiarum res, & jura illorum dolis, & improbitati cederent. Quod, ut facile assequerentur, certum aliquem defensorum, & Advocatum ab Imperatoribus petere constituerunt, qui tuendis rebus ad Ecclesiam pertinentibus cura præcipua impedirent operam, ne quid ab Hæreticis detrimenti caperent. Sancitus proinde est *Canon xvi.*, idemque ipsis fere verbis iteratus est paullo post in Plenaria Synodo Carthagine habita *Can. lxxiv.*: *Placuit etiam, ut petatur a gloriosissimis Imperatoribus, ut jubeant Judicibus dari petitis sibi defensores scholasticos, qui in actu sint, vel in officio defensionum causarum Ecclesiasticarum more Sacerdotum Provinciæ, ut iidem ipsi, qui defensionem causarum susceperint, habeant facultatem pro negociis Ecclesiarum, quoties necessitas flagitaverit, vel ad obfistendum callide decipientibus, vel obrepentibus, vel ad suggerenda necessaria; ingredi Judicium Secretaria:* In eo Canone instaurata videtur prisca illa sanctio tuendorum pauperum adversus divitum potentias jampridem stabilita a PP. Africanis in V. Concilio, Anastasio Summo Pontifice, quæ legitur *cap. 22. Concilii Africani, & Can. ab Imperatoribus 23. quæst. 1.* Ab his Conciliorum Decretis originem suam duxisse *advocationes*, seu, ut vocant nonnulli *Ecclesiarum protectiones*: censent Antonius Dadinus *Altaferra de Ducib. & Comit. cap. 6. Martinus Magerus de advocat. armat. cap. 5. Joannes Jacobus Draco de origin., & jure Patrici. lib. 2. cap. 6. Jacobus Pignatellus consultat. Ecclesiast. 200. tom. 10.*

II. Por-

II. Porro ad hujusmodi illustre munus plerumque adsciti leguntur Duces, Comites, alique proceres præstantissimi, ut late ostendit Altaferra *cap. 6.* quo præclaro ministerio, ut rite, ac probe fungerentur prius Sacramento adigebantur: Adhibita etiam apprecatione, cujus formula extat in Ordinario Romano sub titulo: *Ordo ad armandum Ecclesiæ Defensorem*. Quin imo ipsosmet Reges, ac Principes id genus suscepisse munus pluribus monumentis ostendit Joannes Jacobus Draco *de lib. altero cap. 6.*, qui multa Monasteria, atque Ecclesias memorat, quibus vel expetitus datus est defensor, & advocatus, vel ipsæ sese certi alicujus Viri præstantis patrocinio, atque tutelæ credidere. Qua de re multa occurrunt apud Martinum Magerum *de Advocat. armat. cap. 5.*

III. Id tamen, non semper libera, propriaque auctoritate, sed quandoque etiam delegata potestate factum constat: Enim vero Episcopos, Abbates, aliosque Ecclesiarum Præsides deligendi sibi advocatum, & defensorem sæpenumero a Pontificibus Maximis facultatem impetrasse multis prolatis monumentis ostendit Altaferra recitato *cap. 6.*, & Martinus Magerus *cap. 5.* Ea fulti potestate, prout sacrorum locorum bonis, ac juribus magis expedire noscebant, præpotentes quoque Viros Principes, ipsosque aliquando Reges, Patronos nominabant, eosque fere aliis anteferebant, ut veluti natos, atque perpetuos defensores haberent, susciperentque, quorum illa ditioni suberant, & Imperio. Hoc porro factum est, ut duplex esset protectionis genus, alterum nempe *ordinariæ*, *extraordinariæ* alterum. Primi generis defensoribus, Virisque Principibus, qui nimirum constitutas in suis Provinciis, subjectisque sibi regionibus, ac oppidis tuebantur Ecclesias, plus justo tribuere visus est Pagius in Critica ad Annales Baronii ad annum DCCXL. *nu. 6.* putans eas ab ipsorum pependisse jurisdictione; quum plerumque eisdem tale jus tributum fuerit ex indulgentia.

Apostolicæ Sedis, juxta id, quod refert Bollandus *in Act. SS. tom. 1. ad diem 7. Januarii num. 22.* Illud autem certum est: Viros Principes, ac præsertim Supremos Regionum Dominos, quandoque alios sibi minoris Ordinis subrogasse Ministros, qui veluti Vicario munere Ecclesiarum advocaciones obirent. Qui ab hujusmodi Viris Principibus constituebantur Ecclesiarum Advocati illorum Imperiis, ac etiam emendationi suberant, quando debito suo deerant, ministeriumque in licentiam convertebant: Hinc reclamantibus in eos plerumque Episcopis, & Ecclesiarum Præsidibus, certæ, quandoque leges edebantur: quarum auctoritate coercerantur absurda. Id genus statuta, adversus Advocatos Ecclesiæ Viridunensis undecimo Christi sæculo a Gofrido Duce vulgata in Galliis, videre licet *tom. 1. Anecdotorum Edmundi Martene, & Ursini Durandi pag. 189. & seq.* Suppetunt, & alibi alia prisce hujuscemodi disciplinæ vestigia, & monumenta, quæ nos brevitati studentes consulto prætermissa volumus. De alterius tutelæ genere, qua quis neutiquam sibi subjectas Ecclesias neque proprio, sed assumpto munere adversus publicam, privatamque potentiorum vim tuebatur, agit Marca *lib. 1. de concordia &c. cap. 12. num. 2.* Hujusmodi defensio, siue protectio inde profecta est, quod Summi Pontifices, ipsique etiam Imperatores Viris Primoribus, aliquando demandaverint, ut ab injuriis Ecclesias sibi creditas extra ordinem tuerentur, atque defenderent; vel etiam quod Episcopi, & Abbates, cum assensu Capituli, aut Monasterii se in defensionem Procerum certis legibus traderent, mercedis annuæ, & perpetuæ pensionis, ut plurimum stipulatione adhibita, quarum pactioum octingentis ab hinc annis initarum celeberrima apud Scriptores ex vetustis tabulariis occurrunt exempla. Ætate media, quando privata ubique fere Gentium sæviebant bella, Sacri Conciliorum Canones sæpenumero Episcopos, & Monasteriorum

riorum Abbates compulerunt, ut sibi defensores, & Advocatos adsciscerent, qui periclitantibus Ecclesiis patrocinium opportunum, ac defensionem impenderent, quod citato paulo ante loco observavit & Pagius.

IV. Ordinarium defensionis officium erga suas Ecclesias exercuit Septempeda Civitas, unde mihi origo, & ortus est. Quum enim Martino V. Pontifice Maximo post exactos ab ea Tyrannos multi lecti essent Viri nobiles, qui municipalia jura rogarent; eaque publica auctoritate præscriberent, quæ in novo, ac libero Urbis regimine magis utilia, ac consentanea essent Civibus: Illud etiam scite prudenterque constituerunt, ut duo cuilibet Ecclesiæ essent Syndici, vel Procuratores constituti, omnium popularium, quos Parochianos vocant, creati suffragiis, qui illius pro re nata partes agerent, & jura tuerentur. Quibus si Ecclesia, vel Monasterium careret, voluntate, atque arbitrio Consulis, & Priorum Municipalem constituentium Magistratum designarentur. Horum munus *ex Rubrica 72. libri primi statutorum Urbis* licet agnoscere; e re tamen ducimus pauca inde e multis attexere: *Volumus, & ordinamus, ut in qualibet Ecclesia Civitatis Sancti Severini eligantur per omnes Parochianos, vel majorem partem ipsorum duo Syndici, & Procuratores, homines fideles, ac idonei, qui faciant inventarium intra decem dies post electionem ipsorum de bonis stabilibus illius Ecclesiæ, in qua erunt electi, & de libris, cum pannis, & paramentis, aliisque ornamentis, & rebus ipsius Ecclesiæ; ac de omnibus aliis rebus, & bonis dictæ Ecclesiæ, & juribus ne fiat alienatio &c., & singuli Notarii dictæ Civitatis prædictis Syndicis, & Procuratoribus singula testamenta, relicta, & legata dictis Ecclesiis spectantia, & pertinentia notificare, & pandere teneantur: Quoniam vero in sexta ejusdem statuti rubrica sancitum est, ut in Ecclesia S. Mariæ, vulgo dictæ de Misericordia, certus ac peculiaris custos præficeretur, qui fidelium oblationes*

servaret, easque ullo modo distraheret, absque consensu Consulibus, atque Priorum Urbis, palam statuti latores fecerunt: *Ministerium nostrum circa Sanctuarium in bono dispositum habere cogimus*: Videtur autem primum præcipuum, ac ut ita loquar, habituale protectionis munus penes Urbis Magistratum fuisse, qui alios deinde inferioris ordinis defensores ad Ecclesiarum, piorumque locorum tutelam designabat, creabatque, partes, vicesque implens Supremi Principis: Quæ ex juribus liberæ Urbis illi obveniant.

V. Sed, ut unde digressi sumus, revertamur, gestæ dignitatis amplitudine, atque præstantia factum putamus, ut hujusmodi protectiones, atque tutelas Ecclesiarum, aliorumque Sacrorum locorum Christiani Imperatores Viris præstantissimis, pietateque, ac religione spectatis demandarent; evaderetque proinde præcipuum Patriciatus officium, quod certis demum adhibitis ceremoniis, rituque, ac pompa longe solemniter committebatur. Id enim vero perspicuum est ex veteri historia, nec in aliorum defensorum electione factum legimus. Sed antequam progrediamur ulterius, formula Patriciatus, qua hujusmodi Ecclesiarum tutelæ, & Patrocinia Patriciis credebantur, exhibenda est ex Paulo Foro-Julienſi *in libro de Gestis Longobard.*, ac Sertorio Ursutto *de notis Romanorum apud Grævium in Thesaur. Romanar. antiquitatum*, & ex Calvino *in Lexico juris verbo Patriciatus*.

FORMULA PATRICIATUS.

Protospatarius veniens ante Imperatorem osculabatur suum humerum, & dicebat: *Maxime Imperator adest, quem vocasti*: Tunc stabat ad sinistram Imperatoris illius Hipparchus, quem nos dicimus Præfectum, & dicebat ei Imperator: *Cum Protospatario futurum Patricium adducito*: Dum autem veniebat Patricius, in primis osculabatur pedes Imperatoris, deinde genu ad extremum oscu-

osculabatur ipsum; tunc osculabatur omnes Romanos circumstantes, & dicebant omnes: Bene veniatis. Nobis nimis laboriosum esse videtur concessum nobis a Deo ministerium solum procurare: Quocirca te nobis adiutorem, facimus, & hunc honorem tibi concedimus, ut Ecclesiis Dei, & Pauperibus legem facias, & inde apud Altissimum Judicem rationem reddas. Tunc induebat eum Imperator mantum, & ponebat ei in dextro indice annulum, & dabat ei bombacinum propria manu scriptum, ubi taliter continebatur scriptum: ESTO PATRICIVS MISERICORS ET IVSTVS: Tunc ponebat ei in caput aureum circulum, & dimittebat.

VI. Hæc formula plura nos docet: Primum siquidem fuisse hujusmodi Patriciatum ritu quam solempni ab Imperatoribus pro Ecclesiarum, & Pauperum defensione collatum: atque eo ferme modo, quo in veteri Romanorum Republica Patriciis vidimus incubuisse curam Sacrorum, & Plebejorum Clientelam, in Religione Christiana Patriciatus nomine, ac dignitate illos ornatos fuisse, qui ad tutelam Ecclesiarum, & inopum eligerentur; ut animadvertit Martinus Magerus *citato cap. 5.* Antonius Pagius *in Critic. Baron. ad annum DCCXL. num. 6.* de re ipsa hæc habet: *Ea dignitas Patriciatus conferebatur illis, qui ad defensionem Ecclesiarum, ac Inopum adversus vim Potentiorum eligebantur.* Hic infert Petrus de Marca *de Concordia lib. 1. cap. 12.* Patricios jure quodam extraordinario gavisos fuisse gerendi curam, ac defensionem Ecclesiarum, sibi non subditarum. Quum enim Principis esset jure ordinario tueri Ecclesias in sua ditione constitutas adversus vim potentiorum, per Patriciatus collationem jus extraordinarium protectionis primoribus inter Cives tribuebat, qui propterea defensores, & advocati dicebantur, si defensionem, atque tutelam peculiariibus præstarent Ecclesiis. Admonens propterea Theodorus Studita Irenem Patriciam, ut Virum suum dignitate Patri-

Patricium ad Monachorum, ac inopum defensionem exhortaretur, his verbis alloquitur: *Vides Domina bonitate tua beatum a Scriptura prædicari Dominum Patricium, conjugem tibi a Deo datum. Quare omni studio contende, ut illum beatiorem adhuc efficias; hoc est, si illum commonescias, horteris, exores, ut Militaris Præfecturæ apicem ex Dei nutu regat, sicut re ipsa regit: Ut Orphanorum, Viduarumque curam in eorum ærumnas gerat, intactum se ab iniquitate conservet, Monachorum amator sit, & pauperum; ut constat ex epist. 175. ejusdem apud Sirmondum lib. 2. Nec aliam ob causam, ut reor, exclusus fuit Gellimerius a Patriciatu consequendo; nisi, quia discedere ab hæresi Ariana noluit; ut liquet ex Procopio Cæsariensi lib. 2. de Bello Vandalico cap. 9.*

VII. Fallitur autem hac in re vehementer Martinus Magerus *recitato cap. 5.*, qui nova hac formula Patriciatus deceptus, arbitratus est a Patriciatu, instituto a Constantino Magno duxisse originem Advocationem Romanæ Ecclesiæ: Oppugnans enim Andreæ Knich ita loquitur: *Si ergo prædictus Patriciatus a memorato laudatissimo Imperatore originem trahens, ut ex allegatis auctoribus evincitur, non aliud fuerit, quam ipsa Ecclesiæ Romanæ Advocacia, indubitanter concludendum est ab eodem Imperatore eandem clientelam Ecclesiarum introductam fuisse.* Erraverat sane Andreas Knich, ut prius ad hunc accedamus; perperam Carolo Magno tribuens originem Advocationis Ecclesiasticæ, morisque, quo Episcopi, & Abbates exemplo Romani Pontificis peterent a Principibus defensores, & advocatos. Ejus asserti fallaciam satis, superque refellunt argumenta, quæ idem Magerus enunciat. At ex Patriciatus dignitate a Constantino Magno instituta auctor ipse perperam arguit Advocationis Romanæ Ecclesiæ antiquiorem originem. Cujus sententiæ, quamvis duces habuerit, laudetque Matthæum Boetium *inter Arum. discut. accadem. 30. vol. 1. de nat. jur. Majest. cap. 3. conclus. 40.*, Mel-

Melchiorrem Goldast *in rationali ad Bullam Adriani I. Lodulphum de Oenbengar de origin. Regni, & Imper. Roman. cap. 13.* quos subinde sine ullo delectu sectatus est Jacobus Pignatellus omnium fere verborum Mageri importunus descriptor *consultat. 200. tom. 10.* Nullus tamen illorum, nec ipse Magerus animadvertit, quam longe distet, differatque Patriciatus Caroli Magni a Pontifice Maximo collatus, in argumentum susceptæ ab eo advocacionis Romanæ Ecclesiæ, a Patriciatu Constantini Magni in purum honoris titulum excogitato. Enimvero liquido constat, longe post Constantini obitum in Conciliis Milevitanis, ut supra notavimus, ortum duxisse tutelam Ecclesiarum. Quod nec dissimulat Draco *lib. 2. cap. 6.*, quamquam cum Andrea Knich sentire videatur. Patrocinium autem Romanæ Ecclesiæ licet diu Imperatores gesserint, hodieque feliciter, ac religiosissime gerant; Patriciatus nihilominus, honorem, ac nomen adscivisse non liquet, nisi temporibus Galliæ Regum; quorum Primus Pipinus a Stephano III. Pontifice Maximo Romam adcersitus, ut adversus Longobardorum vim Romanam tueretur Ecclesiam, eo fuit titulo insignitus. Quod late libro sequenti edisseremus.

VIII. Illud tamen præcipua videtur animadversione dignum: Romanam Ecclesiam ab antiquissimo tempore suos e Cleri ordine habuisse defensores, nusquam tamen Patricios appellatos: quod hætenus viderim: Eos Pontifices Maximi deligebant; memoranturque jam tum quarto ineunte Christi sæculo in actis S. Caji Papæ, & Martyris a Cæsare Becillo notis illustratis; ubi agitur de S. Sebastiani inelyto Christi Martyre; quem licet extra ordinem Cleri, Romana Ecclesia constituerat defensorem; eamque primam esse Defensoris Ecclesiæ memoriam, quæ in antiquis monumentis occurrat, notavit Baronius: tametsi non eo primum tempore id munus institutum observat Becillus. Septem in Romana Ecclesia defensores erant anti-
quitus

quitus lecti ex Ordine Subdiaconorum; ut quemadmodum septem in Urbe erant Notarii, & Subdiaconi regionarii a S. Clemente Papa jam pridem constituti, ut Martyrum gesta describerent; ita septem essent ex ejusdem Pontificis institutione Regionarii defensores, qui Romanæ Ecclesiæ & Pauperum curarent commoda. Regionariorum tamen numero non accensebantur, nisi prius *ostensa suæ experientiae utilitate placuerint*: ut loquitur S. Gregorius Magnus in *epist. ad Bonifacium*, quam paulo post pro re nata recitabimus. Unde in *epist. 25. ejusdem Sancti Gregorii ad Vicomalum libro 4.* legitur: *Ecclesiasticæ utilitatis intuitu id in nostro sedit arbitrio, ut si nulli conditioni, vel corpori teneris obnoxius, nec fueris Clericus alterius Civitatis, aut in nullo tibi Canonum obviant Statuta, officium Ecclesiæ defensorum accipias, ut quidquid pro pauperum commodis tibi a nobis injunctum fuerit, incorrupte, atque vivaciter exequaris. Usurus hoc privilegio, quod in te, habita deliberatione contulimus, ut omnibus, quæ tibi a nobis fuerint injuncta, complendis operam tuam fidelis exhibeas, redditurus de actibus tuis sub Dei nostri judicio rationem.* Baronium de hac ipsa formula videbis *tom. 8. ad annum DXCVIII. & Altaferam in notis, & observationibus ad epist. 17. lib. 7. S. Gregorii Magni, inscriptam Bonifacio Primo Defensori.* Regionariorum Defensorum munus in Romana Ecclesia habebatur longe præcipuum; statim vero, ac illud inirent, potiebantur jure sedendi in conventu Clericorum absente Pontifice Maximo, quod sane illi carebant, qui extra septem Regionariorum defensorum numerum censebantur. Multiplices enim vero ipsorum partes erant, atque gravissimæ. Summorum etenim Pontificum adesse debebant obsequiis, eorundem mandata exsequi; Ecclesias tueri; Pauperum curam gerere: extra Urbem vero positi causas Clericorum cognoscere, si quas adversus Episcopos suos haberent; ac Patrimonium curare Romanæ Ecclesiæ: quod positum erat in Italia, Sici-

Sicilia, aliisque Provinciis: ut observat Altaferra in *notis ad epist. 17. lib. 7. S. Gregorii*. Sed Sanctum Gregorium Magnum in hac ipsa epistola, quæ scripta est ad Bonifacium Primum Defensorem præstat audire loquentem, ut Defensorum jura prærogativa, & ministeria magis magisque tanto Doctore illustrentur: *Quia igitur Defensoris officium in causis Ecclesiæ, & obsequiis noscitur laborare Pontificum, hac eos concessa perpeximus compensationis prærogativa gaudere: constituentes, sicut in schola Notariorum, atque Subdiaconorum per indultam longe retro Pontificum largitatem sunt regionarii constituti; ita quoque in defensoribus septem, qui ostensa suæ experientie utilitate placuerint, honore regionario decorarentur, quorum quoslibet per absentiam Pontificis, & sedendi in Conventu Clericorum habere licentiam, & honores seu privilegia in omnibus statuimus obtinere. Præterea si quis ad Prioris locum veniens in alia fortasse Provincia, propter utilitatem propriam degit, necesse est primatus loco per omnia curare, ut ille Prior defensorum omnium possit existere, qui & ante Prioratus locum in Ecclesiasticis utilitatibus, & obsequiis Pontificum non desinit per sedulam præsentiam permanere. Hæc itaque Constitutionis nostræ Decreta, quæ pro Defensorum sunt privilegiis, & ordinatione disposita perpetua stabilitate, & sine aliqua constituimus refragatione servari, siue quæ scripto decrevimus, seu quæ in eis in nostra præsentia videtur esse disposita.*

IX. Memoriam quoque proditum est, Romanam Ecclesiam suos antiquitus habuisse Advocatos. S. Petrus Damianus, Legatus Apostolicæ Sedis missus Mediolanum, ibidem longa disceptatione jura Romani Pontificis defendit: dubiis propositis inter Advocatum Romanæ Ecclesiæ, & Regium: Hæc disceptatio, quia Auctorem habuit ipsum Cardinalem Sanctissimum, atque doctissimum, merito in *tom. 3. ejus operum* editionis Lugduni reperitur;

legiturque in *tom. 12. Conciliorum editionis Venetæ curata a Coletto* : nomenque item obtinet & titulum : *Disceptionis Synodalis*. Historiam hujus Legationis Apostolicæ describit Joannes Discipulus S. Petri Damiani in ejus vita, edita a Constantino Cajetano ante *tom. 1. ejus operum* memoratæ editionis. Cæsar Becillus in notis ad acta S. Caji Papæ putat adhuc in Romana Ecclesia perseverare munus Defensorum in iis, qui nomen, & honorem Advocatorum Consistorialium gerunt. Id ipsum Joseph Hortensius, & Jacobus Gregorius Fratres de Rubeis sensere, præcipua Romæ vulgata dissertatione, cui titulus, *Defensor redivivus, seu de Sacræ Consistorialis Aula Advocatorum origine, & munere* : an recte, ac vere, alii judicent; multorum certe doctrina, & eruditione præstantium Virorum alia longe sententia est, nec momenta reticent, quibus memoratorum Scriptorum assertum oppugnare nituntur, atque convellere.

X. Verum enim vero, tametsi proprios e Cleri ordine lectos, Defensores haberet Romana Ecclesia, sæpe numero Pontifices Maximi curam, & administrationem ejus Patrimonii in Occidente delegabant Patriciis, ut liquet ex S. Gregorii Magni *epist. 6. & 33. lib. 2. ad Dynamium Galliarum Patricium, lib. 1. epist. 6. & lib. 12. epist. 17. ad Asclepiodotum item Gallorum Patricium*. Erant hi nimirum extra Cleri ordinem homines summa potestate fungentes, ac res publicas in Provinciis pertractantes; quibus præcipua ærarii cura erat credita, ut notat Gonzalez ad *lib. 3. Decretalium tit. 24. de donat. cap. 1. In præsentî*, ait, *Asclepiodoto Patricio Gallorum commendat Gregorius Patrimonium Ecclesiæ Romanæ, quod erat in Gallia, quia hi Patricii præcipue ærarium tractabant* : His forte moti causis Romani Pontifices satius duxerunt ea in re illorum uti opera, quam Clericorum. Tantis enim isti, quum res exigent, neutiquam poterant uti præsidiis, quanta illi semper ratione lati muneris habebant,

bant, & ordinaria adhibebant auctoritate. Hinc aliis quoque, quamvis Patricii non essent, idem munus commissum legimus, ut nempe, qui perampla, veluti Provinciarum Præsides, fungebantur auctoritate, tutius impenderent curam rebus Ecclesiæ Romanæ, ut liquet ex paullo ante recitata S. Gregorii epistola sexta libro altero, quam his verbis illustrat Antonius Dadinus Altaferra: *Dynamius Patricius, ad quem scripta est hæc epistola, ex commendatione curabat Patrimonium Ecclesiæ Romanæ, quod erat in Gallia, ut aperte scriptum est lib. 5. epist. 6. sed quoniam Dynamius Patricius, qui ex nostra commendatione rebus ipsis sollicitudinem impendebat; eas modo gubernare, ut cognovimus non potest; &c. &c. ideo Gregorius hic scribit Dynamio se per Hilarium accepisse quadrigentos solidos Gallicanos, de redditu Patrimonii Ecclesiæ quod erat in Gallia.*

XI. Præterea, ut jam ad institutum revertar meum; ex recensita Patriciatus formula discimus: quod ad munus Defensorum Ecclesiarum Patricii ab Imperatoribus adficescebantur, ut ipsis in ejusdem piæ curæ genere adjumento esset, ac veluti subsidiariam sollicitudinem gererent. Profecto studia quam præcipua in tuendis Ecclesiis Augustos Principes præsetulisse, ostendunt laudati a nobis sapenumero Magerus *cap. 5. Draco lib. 2. cap. 5. Quamobrem Justinianus in leg. 1. Cod. de offic. Præfekt. Afric. Servum Ecclesiæ* se nuncupat: & in fine, non minorem illorum, qui Sanctissimis Ecclesiis præsunt, quam animæ suæ curam sibi esse profitetur. Neque id gravi ratione, ac momento caret. Peculiaris siquidem, atque potissima Summis Principibus inhæret Romanæ Ecclesiæ advocatio ut ex *cap. venerabilem* probat citato loco Magerus. Porro quum Patricii præcipui essent ad Rempublicam administrandam assumti adjutores; eorum in hoc item causæ genere quam potissime illi utebantur opera. Quoties de causâ ad Ecclesiam, Sacros Homines, vel Religio-

non spectante ageretur. Patricios item Imperatores adhibere conueverunt, quandoque sane jure, aliquando autem non sine injuria. Sic Leo Augustus Phasianes Ecclesias, quas Saraceni invaserant, vindicaturus, Lalaconem Patricium cum Prætoribus Coloniz, Mesopotamiz Chaldizque misit ex Constantino Porphyrogenito *de administrat. imper. e Græco Latine reddito* apud Anselmum Bandurum *par. 2. tom. 1. cap. 45. Imperii Orientalis*. In *Miscellæ lib. 22.* legimus, adversus Constantinum pseudo-Patriarcham jam pridem coram omni populo, & pluribus Episcopis a Niceta legitimo Patriarcha anathemate percussum, missos ab Imperatore Patricios, ut ipsi agnoscerent, quid sentiret idem Constantinus de Fide, & Concilio jussu suo, coacto. Memoratur etiam in *eadem historia lib. 22.* quod quum Plato Abbas se abscidisset a Communione Tharasi Patriarchæ, misit Imperator Bardanium Patricium, ut eum in Urbem introduceret, & inde in claustra detruderet. Theodora item Augusta, quum egre ferret Silverium Romanum Pontificem, Anthimo Constantinopolitano Patriarchæ ob Euthichianam hæresim ab Agapito decessore Pontifice, Episcopatu deposito, sedi suæ restitutionem negare; mandavit Belisario Patricio, ut Roma depulsum in Insulam Pontiam exsulem deportaret. Quod inique, ac impie factum narrat Anastasius Bibliothecarius in *eodem Silverio, atque Vigilio*.

XII. Patricios itidem ab Imperatoribus delectos legimus, ut Episcoporum Conventibus suo nomine interessent. In Synodum Chalcedonensem adversus Eutichetis, & Dioscori coactam hæresim, unam in Christo esse naturam docentem, ab Imperatore Theodosio legatus est Florentius Patricius. Mandatum Imperatoris coram Patribus a Silentario lectum recitat Baron. ad *an. Christi CDXLVI. tom. 6.* Idemque a me etiam relatum est in historia memoratæ Synodi inserta inter Commentarios ad Sacrosanctæ Generalia, & Œcumenica Concilia hoc anno vulgatos
opera,

opera, & studio elucubratissimo Clariss. Viri Josephi Catalani, qui explicandis Sacris Canonibus lectorum juvenum celebrem academiam instituit, quæ die Martis cuiuslibet hebdomadæ in ædibus Sancti Hieronymi Caritatis de Urbe frequenti eruditorum Virorum, & Romanæ Curia Præfulum sit concursu. Hujusmodi Imperatoris mandatum, quum sit adnotatione dignissimum absre non erit lectorum oculis hic rursus exhibere: *Quoniam nos de pace cogitamus, ac de Sanctis Dei Ecclesiis, & pro Catholica Fide, & custodiri volumus rectam Deo inspirante prædicatam Fidem a Sanctis PP. qui in Nicæna congregati sunt, trecentis decem, & octo, & ab his, qui Ephesi interfuerunt damnationi Nestorii: Hoc ergo volumus, ne scandalum in prædictam Catholicam Fidem immittatur. Et quoniam scimus magnificentissimum Patricium Florentium, esse fidelem, & testimoniis probatum in recta Fide, volumus ipsum interesse audientiæ Synodali; quoniam sermo est de Fide: Porro hic Patricius, postquam Patribus assentientibus ingressus est Sacrum Confessum; eidem dicendi potestate facta, Euthychetem blasphemias proferentem, quid de Christi natura sentiret interrogavit. Quem, quum pertinacem in hæresi comperisset, universo plaudente PP. cœtu damnavit. Pergit autem recitato loco Baronius: Cum rursus urgeret etiam Florentius Patricius dicens: confitearis duas naturas post adunationem? dic. si non dixeris, damnaberis; cumque se haud sponte id professurum significaret, cum vero rursus Florentius Patricius interpellaret; ad postremum illud edixit: qui non dicit ex duabus naturis & duas naturas non credit recte. Exurgens universa Synodus exclamavit: *Quæ ex necessitate est, Fides non est, & subsequuta sunt acclamationes in laudem Imperatoris: In Constantinopol. Conc. IV. celebrato anno DCCCLXIX. actione 7. apud Arduinum legitur: Præsto autem simul extiteret Sacro Senatu videlicet Theodoro magnificentissimo Proconsule, & Patricio ac Magistro: Leone magnificentissimo Pro-**

Proconsule, ac Patricio : Hemerio magnificentissimo Proconsule, ac Patricio Leone magnificentissimo Patricio. Ad Vigilium quoque Pontificem Maximum honorifica legatione sanctos fuisse legimus tres magnificentissimos Patricios nomine Synodi a Justiniano Imperatore coactæ in celebri causa trium capitulorum : Id unum impiis artibus conante Theodoro Cæsareæ in Cappadocia antistite, ut Summus Pontifex pseudo illud Concilium comprobaret : quod ille facere renuebat. Qua de re videndus Baronius ad annum DLIII. & Cabassutium in 2. Constantinopol. Concilio. Hoc Concilium injussu Romani Pontificis habitum, alii penitus prætermittunt ; alii inter Œcumenica minime enumerant.

XIII. At illud quidem præ ceteris peculiari animadversione dignissimum est : quod post ipsos Episcopos quandoque etiam Patricii Sacris Conciliis subscripserint. Certe Asclepiodotum Virum inlustrem, atque Patricium, qui in Valentino Concilio secundo anno DLXXXIV. interfuit, eidem subscripsisse, narrat Franciscus Lanovius de Sanctis Franciæ Cancellariis *Syntag. histor. in schediasm. de Cancell. nomine offic. & dignitate*. Liberius item Patricius, qui floruit sexto Ecclesiæ seculo dum Galliarum gereret Præfecturam, nobilem exstruxit Basilicam, ad cujus dedicationem cum XIV. Episcopos ac septem inlustres viros invitasset, occasionem dedit celebrationi secundi Auriscani Concilii : ut Patres ipsi in ejus præfatione testantur : *Cum, inquit, ad dedicationem Basilicæ, quam Illustrissimus Præfæctus & Patricius Filius noster Liberius in Auriscana Civitate fidelissima devotione construxit, Deo propitiante, & ipso invitante convenissemus, & de rebus, quæ ad Ecclesiasticam Regulam pertinerent, inter nos spiritalis esset oborta collatio. Ipsi vero Synodo post Episcopos ante Sæculares ita Patricius ipse subscribit. Petrus Marcellinus Felix Liberius V.C. & Inlustris Præfæctus Galliarum atque Patricius consentiens subscripsi.*
Qua-

Quatuor hæc Liberii nomina, ex Codicis Vaticanæ fide, Baronius, & ex Lugdunensibus, & Rhemenſibus libris M.S. reſtituit Sirmundus. De ipſo Patricio agit S. Gregorius Magnus *lib. 2. Dialogorum, in Vita S. Benediſti cap. 35.*; Ad eum exſtant Ennodii Ticinenſis duæ epiſtolæ, itemque Athalarici Gothorum Regis apud Caſſiodorum *lib. 8. epiſtola 15.* Rex ipſe *lib. 2. epiſt. 15.* Liberium ipſum plurimum commendat, & *glorioſi, ac magnifici Patris meritis* Venantio ejus filio comitivam domeſticorum dignitatem conſert.

XIV. Hujusmodi Patriciorum ad Concilia acceſſus, qui non alio nomine, ut reor, ab Orthodoxis Principibus curatus eſt, quam, ut Defenſorum, Patronorumque Eccleſiarum partes explerent, & exſequerentur ſuum fecit Meurſio in Gloſſario ſuo verbo *KATE ANOS*, ubi commentus eſt: Patricios Vicarios fuiſſe Imperatorem in rebus Sacris, & Eccleſiaſticis: eiſque proinde uti ſupremum caput Imperatorem præſuiſſe. Abſurdæ ſententiæ ſuæ prælidium Meurſius adſciſcit ex diſputatione Gregentii, quæ extat in *tom. 4. Biblioth. PP.* ubi legitur: Herbam Judæum Sacris Baptiſmi undis ablutum creatum fuiſſe a Rege Hemeritarum *UOTIKXANOTIA*, ſeu *Hyppecleſionem*, quem putat Romanos Patricium, & Canicleonem appellare; ac ille plura philoſophando explicat Vicarium Regis, tanquam ſupremi in rebus Eccleſiaſticis capitis. At vero putidum erratum merito reſellit Jacobus Gretſerus *lib. 3. ad Georgium Codinum Curopalatum cap. 19. in addendis*: *Obſerva* inquit, *tertio falſum eſſe, quod Meurſius dixit: Patricium aliquam tenuiſſe vicem Imperatoris in hoc, ut ita loquar, Capitaneatu Eccleſiæ; ſed, ut ſiſtitum eſt, ullum Imperatorem Catholicum pro capite Eccleſiæ ſeſe indicaſſe, ita ſiſtitum eſt, iſte Patricius Vicarius Imperatoris in rebus Eccleſiaſticis: & cap. 17. Alienus a vero eſt, quod ait idem Gloſſarii collector Imperatorem rebus Eccleſiaſticis tanquam ſupremum caput præſuiſſe, & in hac ſententia*

Elione Patricium vices ejus gessisse. Meursius hic nimis aperte anglizat; ut enim Angli Regem suum, veluti supremum Ecclesiæ caput venerantur, ita & Batavi suum Magistratum ad idem culmen evehere incipiunt: Meursium ob rem ipsam reprehendit & Julius Cæsar Bulengerius de Imper. & Imper. Roman. cap. 1. lib. 3.

XV. Sed nec Gregentius ea somnia scribit, quæ Meursius ipse comminiscitur: neque ex eo, quod Imperator Judæum Hyppeclesionem fecit; suum in rebus Ecclesiasticis Vicarium constituit, ut recte monet laudatus Gretserus. Enim vero Hyppeclesion, quis fuerit, licet se satis capere non posse profiteatur Bulengerus *lib. 3. de Imperat. & Imper. Roman. cap. 1.* illos tamen hallucinari contendit, qui ex eo Imperatorem, aut Ecclesiæ caput fuisse, aut Patricium ipsius vicem gessisse asserunt. Fuisse vero Caniclei Præfectum, quem alio nomine Canicleon vocant, idem Gretserus observat: additque adversus Meursium: *Quis autem unquam audit Præfectum Caniclei, aut Patricium fuisse Vicarium Supremi capituli in rebus Ecclesiasticis hoc est Imperatoris, licet enim Græci posteriores, & sequiores, postquam a visibili eoque vero capite Ecclesiæ desciverunt nunquam Patricium, aut Caniclei Præsidentem Imperatori in hoc, ut ita dicam Capitaneatu Socium attribuerunt: Quod censet quoque citato loco Julius Cæsar Bulengerus. Porro vox illa Canicleon, qua in sua disputatione Gregentius Patricium putat intelligendum, significat in imperio dignitatem; hoc est Præfecturam Caniclei; nec propterea quemcumque Patricium Canicleon indicat. Sed præstat differentem audire Gretserum, qui libro 3. paullo ante citato cap. 19. rem ipsam novis momentis sic illustat: *Observa non omnem Patricium fuisse Canicleonem, sicut hæc disputatio Gregentii affirmare videtur, quia unus Canicleo Præfectus erat; multi autem Patricii. Contingere quidem poterat, ut Canicleo Præfectus Patricius esset, sed id non erat necessarium: Præfectus Canicleo consocer**

erat

erat Imperatoris, & equo, aut vehiculo intra aulam Imperatoriam vehabatur; quod alteri nemini erat concessum. Magna erat, summaque dignitas, cujus apud Græcos historicos mentio passim occurrit; adeout si quis ea decoratus existeret, ipsam posset Imperatoris filiam in sponsam impetrare, istiusque filię indecorum non esset in matrimonium collocari cum filio Præfecti Canicleo; ut tradit Georgius Codinus Curopalata *de Officiis &c. in cap. de Præfecto Caniclei*.

*De Patriciorum Ecclesiarum Defensorum Munere,
& Officio.*

C A P U T VII.

S Y N O P S I S.

- I. *Defensorum, & Advocatorum Ecclesiarum munus, & Officium.* II. *Vexillum Advocatis Ecclesiarum dabatur, & annua assignabantur stipendia.* III. *Literæ, quibus Reges confirmabant Ecclesiis, & Monasteriis bona ac jura, Patriciis directæ.* IV. *Donationes Ecclesiis, & Monasteriis a Christi fidelibus coram Advocato factæ.* Eius consensus in alienatione rei pertinentis ad Ecclesiam. V. *Patricii Summis Pontificibus supplicabant, ut privilegia impetrarent Ecclesiis: Eorum item preces pro Episcoporum consecratione obtinenda.* VI. *Beato Petro Apostolo a Patriciis oblata munera in Lateranensis Basilicæ Episcopo servabantur.* VII. *Ob Advocatorum culpas veteri disciplina labente, Ecclesiæ, & Monasteria a suis Rectoribus gubernari, & defendi cæperunt.* VIII. *Ecclesiis Pastore viduatīs interventores præsticiebantur, a quibus Commendæ duxerunt originem.* IX. *Commendatarii Perpetui veris Prælatīs suffecti.* X. *Possunt etiam Pontificalia obire munera, contra quam sentit Tamburinus.*

F f

I. Quo-

I. **Q**Uoniam superiori Capite ad Instituti legem , orationem contraximus , in hoc , accuratiori examine de Patriciis , Ecclesiarum Defensoribus , & Advocatis instituendus est sermo , illustrandumque aliis historiae monumentis eorumdeni munus , & officium : Quam praeipue Ecclesiarum Defensoribus , & Advocatis erant partes sacrorum locorum res curare , tueri , sedulo impetitas jure defendere , usurpatas denique vindicare , ut docet Altaferra de Ducibus , & Comitibus *cap. 6.* quin imo , ut animadvertit Thomasinus *de vet. & nova Ecclesiast. disciplin. part. 3. cap. 55. lib. 2. Muneris id erat Advocatorum , ut inimicos amolirentur Episcoporum , Abbatum , & Abbatissarum :* Enim vero , quum Episcopatus , & Monasteria ex liberalitate Principum plerumque ampla reciperent territoria , cum oppidis , arcibus , Castris , Pagis , omnibusque juribus , & privilegiis , quemadmodum notant Lupoldus de Babench *de Zelo Cathol. Fidei vet. Princip. German. cap. 9. & alibi :* & Gaspar Brusch. *in Chronolog. German. Monaster. Episcopi , Abbates , & Monachi ,* ne ob id secularibus sese negociis immiscerent , omiſſis interim spiritualibus contra jus sacrum *in Can. Clerici 15. , & Can. seq. de Vita , & honest. Clericorum ;* necesse erat , ut ea curanda , & administranda Laicis traderent Defensoribus , & Advocatis . Martinus Cruf. *annal. Suevi. lib. 9. part. 1. cap. 1.* Christoph. Lehman. *in Chron. spir. lib. 2. cap. 36. & Joann. Jacob. Draco de origin. & jure Patrie. lib. 2. cap. 6. num. 19.* Quapropter , ut illi suo munere probe , & incorrupte fungerentur in Concilio Moguntino anno DCCCXIII. constitutum est , ut seligerentur Defensores justitiam diligentes , Boni , non cupidi , non perjuri , neque falsitatem amantes , quod refert & Thomasinus recitato loco. Mos etiam ille , & quidem praecepius diu stetit in Gallia Ecclesiis , & Monasteriis , ut Abbates , qui eis praeficerentur , sumerent de manu Advocati Baculum pastorale ; eoque ab Advocato non accepto quis jure

jure dici nequibat , in locum Abbatis præmortui substitutus , ut refert Mabillonius de re diplomatica *lib.6. in notitia de libertate Baculi Pastoralis in Cænobio S. Michaelis ad Mosam* . Igitur , inquit , in hac Ecclesia , sicut , & in ceteris , in quibus secularis dignitas suam exercere nititur potestatem , mos antiquus obtinuerat , ut quoties Abbas moreretur , alter in loco illius , nisi baculum de manu Advocati Ecclesiæ susciperet , nullatenus substitueretur .

II. Verum enim vero quoniam idipsum Ecclesiis impensum administrationis officium , assiduas fere molestias , laboresque ferebat ; ne sua esset mercede vacuum , quandoque certa quotannis stipendia assignabantur , ut videre licet ex tabulis Henrici IV. de Advocato Monasterii Hirsaugiensis apud Trithemium in *Chronico ad annum Christi MLXIV.* , quod notavit , & Altaferra de Ducibus , & Comitibus *cap. 6.* Imperatoris hæc verba sunt : Nullum servitium , aliud jus , aut beneficium , sibi pro hoc concedi recognoscat , nisi tertium bannum , & consuetudinariam justitiam , & legem , quam ceteri Advocati in aliis liberis Monasteriis habent supra fures , proterviam , & censuales , & cetera talia , & in illis tribus placitorum diebus , in unoquoque unum mulctum de frumento , & unum friscingum , & unum siclum de vino ; & cetera ad hæc pertinentia . Vexillum proinde , proprium ejus Monasterii , cujus quis defensor erat constitutus tribuebatur , deferendum in bellis , quæ pro bonorum , aut privilegiorum defensione advocati suscipere cogeantur : Quod ex Sacri Præfulis manibus certis precibus ab eo recitatis ex Sancti Tutelaris monumento , cui appensum erat , recipiebant , ut notat Pagi in *Critica ad annales Cardinalis Baronii ad annum Christi DCCXL. num. 11. tom. 3.* Hinc Andegavenses Comites Advocati Monasterii S. Martini Turonensis vexillum Sancti Martini in bellis , ejus caussa susceptis deferre solebant ; ut liquet ex historia Comitum Andegavensium . Et Anonymus , qui vitam S. Joannis Episcopi Eboracensis

sis scripsit memoriæ prodit : vexillum S. Joannis ab Athelstano Anglorum Rege sumtum fuisse, quo tempore in Scotos bellum suscepit; debellavitque. Vexillum autem, quod *Auriflamma* vocant, Clodoveo Regi e celo missum fuisse fertur : Id erat vexillum S. Dionysii Francorum Tutelaris ignei splendoris e panno rubro serico, auratæ hastæ appenso. Cœnobitæ pacis tempore hoc in æde Martyris aservabant, ad statas, solemnesque pro Regis, & Regni felicitate supplicationes obeundas. Belli autem necessitate ingruente, Advocato suo porrigebant, qui illud in præliis circumferret. Robertus Hugonis Capeti filius, primum in bellis Auriflamma usus est, atque hujus delationis imitatores habuit multos. Donec Philippus Pulcher in prælio ejus jacturam fecit, si Jacobo Meyero fides in *Annal. Flandr. lib. 10.* est habenda. Plene Chiffetius in *Lumin. Sal. IV. fac. 2.* de flammulo hoc differtit, sed latissime Cangius *differtat.* 18. ad Joinvillam, & Augustinus Gallandus Parisiensis quondam Advocatus quodam in tractatu singulari *de Auriflamma.*

III. Quum petitam ab Abbatibus, Episcopis, aliisque Ecclesiarum Præsidibus, bonorum, juriumque confirmationem, Regesque, Principesque concederent, diplomata Patriciis mittebant. Ex quo illud potissimum evincitur : Patriciorum existisse munus Ecclesiarum bona, & jura curare, servare, defendere : tum etiam particularibus Ecclesiis Advocatos fuisse præpositos, ac Defensores. Sic in Symmachi Papæ vita, in nupera Anastasii Bibliothecarii editione Romana ex parte tantum in lucem edita, nuper vero ex antiquis membranis, integre publici juris facta, opera, & studio Viri Clarissimi Josephi Blanchini Congregationis Oratorii Romani Presbyteri *pagina 107.* legitur : *Ad hanc insinuationem Regis animus delinitus Patricio F.... præcepta dirigit, admonens, ut omnes Ecclesiæ ituli Symmacho reformentur; & unum Romæ pateretur esse Pontificem : quod ubi Laurentius comperit Urbem no-*
luit

luit diuturna colluctatione vexari, ac sua sponte in prædiis memorati Patricii Fests sine dilatione concessit, ibique sub ingenti absentia terminum vitæ sortitus est. Huc spectat, & placitum Theoderici filii Clodovei Regis de Chrambino Episcopo Ebredunensi in Synodo publica deposito; & facultate eidem concessa res suas post degradationem retinendi, quod prostat apud Mabillon. *de re diplomatica lib.6. num.10.*, quod singulare, & chartam insignem vocat. Legitur enim directum duobus Patriciis hoc titulo: *Theudericus Rex Francorum Viris Inlustrebus Audoverito, & Roccon Patriciis, omnebus Ducis, seu Comitibus, vel auctoribus publicis.* Sed exstat hujus rei vetus formula apud Marculphum Monachum antiquum Scriptorem Gallum, *lib.3. cap.3.* Miror vero non parum Hieronymum Bignonium: qui doctissimis ceteroquin notis ejus opus illustravit, ne verbum quidem de Ecclesiarum advocacy a Patriciis exercita dixisse: quum tamen id munus illorum esset maxime proprium; nec certe alia de causa Patricio eam formulam dirigi facile quisque legendo cognosceret. Porro ipsamet formula his verbis est concepta: **ILLE REX ILLI PATRICIO: Rectum esse censemus, ut petitiones Sacerdotum, quæ ad profectum pertinent locorum sanctorum, ad effectum, Christo Præside, perducamus.** Igitur Venerabilis Vir ille Sancti Monasterii Abbas gloria Regni nostri petiit, ut dum ipsum Sanctum Monasterium de conlatione Parentum nostrorum Deo adjuvante, videtur esse constructum, nos omne corpus facultatis ejus, tam quod Antecessores Abbates ibidem laboraverunt, vel ille Dominus Abbas, qui ibidem fuisse dignoscitur, de re Monasterii ibidem visus est augmentasse, aut comparasse, quod ab ipso sancto loco, moderno tempore possidetur, per nostrum deberemus confirmare præceptum. Quod nos pro divino respectu, vel mercedis nostræ augmentum præstitisse vestra non dubitet magnitudo: In aliis autem diplomatibus, quibus Reges petitam ab Ecclesiarum Præsidibus confirmabant bonorum

norum libertatem, cernitur etiam aliquando subscriptio Patricii, quemadmodum videre licet in Diplomate Clodovei Junioris, quo Monasterii Sancti Dionysii libertatem confirmat apud Mabillonium *de re diplomat. lib. 6. num. 7.* in quo: *Auderdu Vir Inluff. atque Patricius fubfcrip. occurrit.*

IV. Ea vero de cauffa hujusmodi confirmationum, diplomata (quorum typum generalem formula descripta designat) Patricio uti Advocato, & Defensori ejus sacri loci, cui erat præfectus, inscribebatur; Quoniam donationum, quæ a Christi fidelibus Cœnobiis, vel Ecclesiis fiebat, penes Advocatum erat acceptio. Ejus rei longe plura Ecclesiastica historia nobis exempla suppeditat. Recitato paullo ante loco narrat Altaferra, Conradum Imperatorem, quidquid Regii Fiscus habebat, Ecclesiæ Sancti Galli tradidisse, accipiente Advocato: *Ille, inquit, vero quidquid inibi Regii Fiscus erat, totum in manum Advocati supra aram ejus, scilicet S. Galli tradiderat, & sigillo suo roboraverat.* Quando aliqua pro tuendis Ecclesiæ juribus suscipienda erat disceptatio, antea coram Advocato Ecclesiæ, convocato Monachorum, vel Canonico-
rum conventu, ipsoque etiam præfente Præsule res proponebatur. Neque id tantum præfentis temporibus, ex veteri disciplina, verum etiam posteriore ævo factum constat. Egregium hac in parte monumentum nobis suppeditat Neritina Ecclesiæ: in cujus Tabulario publicum existat *Instrumentum* a Capitulo ejusdem Ecclesiæ, quod ex Canonicis secularibus, & Monachis Ordinis Sancti Benedicti constabat, magna celebritate confectum die VII. mensis Aprilis anno Christi millesimo trecentesimo quadagesimo octavo: in quo præter cetera legimus: *Prædicta die accersitis Nobis in majori Ecclesia Neritoni ad petitionem Nobis factam pro parte reverendi in Christo Patris, Domini fratris Bartholomæi Dei & Apostolicæ Sedis gratia Venerabilis Abbatis majoris Ecclesiæ Neritoni, coram eodem*
Do-

Domino Abbate; stantibus cum dicto Domino Abbate toto Conventu Monachorum suorum Ordinis S. Benedicti, & Capitulo Canonico secularium Monasterii & Ecclesiæ supradictæ: necnon Abbate Georgio de Nestore ejusdem Terræ Neritoni Juris Canonici perito pro Advocato Ecclesiæ, causæ Ecclesiasticæ dignitatis præsentibus, & volentibus. Idem Dominus Abbas nobis præsentibus, videntibus, & audientibus, exposuit coram Nobis, quod cum quædam lis, seu controversia verti speret in Romana Curia, seu alibi inter Reverendum in Christo Patrem Dominum fratrem P. Dei gratia Gallipolitanum Episcopum Græcum, seu ejus Procuratorem ex parte una: & eundem Dominum Abbatem, ejusque Conventum, & Capitulum ex altera, super eo videlicet, quod dictus Dominus Episcopus, ut dicitur, impetere intendit eundem Dominum Abbatem, suosque Conventum, & Capitulum super possessione, seu proprietate Diocesis, & Parochiæ, Jurisdictione, & Decimis nonnullorum Casalium sibi ratione suæ Ecclesiæ spiritualiter subjectorum &c. Multo minus cedere quidquam ad Ecclesiās pertinens licebat, Advocato non consentiente. Petrus Cluniacensis ad Gansfredum Episcopum Carnotensem epist. 4. lib. 4. Ecclesiam, ait, Monasterii Castri Duni, quam Cluniacenses olim possedisse dicebatur, a Canonicis ejusdem Ecclesiæ ab Advocato Ecclesiæ, Vicecomite, ab omnibus tandem, qui aliquod juris in ea se habere dicebant, tam precibus, quam vi extorsisse, ac vestræ Cluniacensi Ecclesiæ, cujus juris fuerat, reddidisse. Tandem decreta, atque conventa in tabulas a Notariis referebantur, addito Monachorum, & Advocati consensu: Bonorum item distractio, & alienatio coram Advocato fieri debebat, ut capit. 6. de Ducibus, & Comitibus fufe, atque erudite commentatur Altaferra.

V. Sed, & illud de Patriciis notandum est; ipsos non modo ad depellenda ab Ecclesiis sibi creditis quæcunque detrimenta, verum etiam pro quærendis, augendis-
que

que illarum commodis, potissimum laborasse. Proinde Summis quoque Pontificibus supplicare consuevisse, ut Monasteriis privilegia obtinerent, constat ex epistola 12. *S. Gregorii Magni lib. 6.* Quam Altaferra notis illustrans, hæc scribit: *Postulantibus Dinamio, & Aureliano Patriciis concedit privilegia Monasterio Virginum apud Massiliam in honorem Sancti Cassiani consecrato: Sed & apud Sanctum Victorem Vitensem lib. 1. historię persecutionis Vandalicę num. 17.* legitur: *Post hæc Getsericus Ecclesiam Chartaginensium claudi præcepit, dissipatis, atque dispersis per diversa exiliorum loca, quia Episcopus non erat, Presbyteris, & Ministris, quę vix reserata est Zenone Principe supplicante per Patricium Severum, & sic universi ab exilio redierunt.* Hac de re scribit, & Theodoricus Ruinartius in *Coment. historico de Vandalicę persecutionis ortu, progressu, & fine cap. 6. num. 23.* Quin imo postulasse etiam Patricios a Summis Pontificibus Episcoporum consecrationem, ut Ecclesiarum bono consularent, quarum ipsi, ut reor Defensores existerent, testantur Epistola Pelagii Papę collecta a Viro Clarissimo Luca Holstenio in *collectione Romana bipartita.* Cethego siquidem Patricio, Pelagio PP. supplicanti, ut Catanensis, & Syracusanę Ecclesię Episcopos ordinaret, idem Pontifex ita rescripsit. *Quod de Ordinando Ecclesię Catanensis Episcopo salubris electione iudicii fieri desiderastis, agnovimus, confestim sequenti die, cum juxta morem discutiente, tertio, quo venit die, Episcopum consecrare curavimus. Simili quidem modo, & de Syracusanę Urbis Antistite optaveramus in ipso initio Glorię vestrę desideriis obedire, nisi nos multiplex ratio ipsius non paucis temporibus ordinationem differre Sacerdotii coegisset; ob hoc, quod vel personę qualitas, sicut, & vos melius nostis, vel superstes uxor, aut filii, per quos Ecclesiastica solet periclitari substantia, nostros animos diutius ab ejus ordinatione suspenderent. Ipse Pelagius Mediolanensem, & Aquilejensem Antistites, ordinare*

dinare renuens; propterea quod contra Sacrorum Canonum constituta essent electi, & Schisma conflarent, non obtemperantes Romano Pontifici, scripsit Valeriano Patricio qui daret operam, ut custodiæ utrumque traditum ad Principem mitteret: *Facite ergo vos inquit quod scientes intentionem Christianitatis vestræ frequenter hortamur, & date operam, ut talia fieri ultro non liceat; sed etiam, quod vobis facillimum esse non dubito, hi, qui talia præsumserunt ad piissimum Principem, sub digna custodia dirigantur: Recolere enim debet, Celsitudo vestra, quid per vos Deus fecerit tempore illo, quo Istriam, & Venetias Tyranno Totila possidente, Francis etiam cuncta vastantibus, non ante tamen Mediolanensem Episcopum fieri permisistis nisi ad Clementissimum Principem exinde retulissetis, & quid fieri debuisset, ejus iterum scriptis recognovissetis, & inter ubique ferventes hostes, Ravennam tamen, & is, qui ordinabatur, & is, qui ordinaturus erat providentia culminis vestri, deducti sunt: Non disparem epistolam a Pelagio Joanne Patricio fuisse scriptam adversus alios Episcopos absurda electione sua, Schisma foventes ostendit in eadem collectione memoratus Holstenius.*

VI. Navata Ecclesiis a Patriciis opera sæpenumero eorundem pia largitate, & beneficentia cumulabatur: factumque sæpe est, ut quas patrocínio suo defendebant, amplis etiam muneribus augerent. In hoc genere non una in Italia, & Europa Regio Patriciorum beneficentiam, atque religionem commendat. Quo locus quisque sanctior eo priora sibi voluntatis argumenta vindicabat: habita quandoque & Divorum Patronorum Regionis, vel Urbium ratio. Belisarius autem Patricius, quum ex Spoliis Vandalorum Beato Petro Apostolorum Principi donaria obtulisset, apud Hortam S. Juvenalis Monasterium exstruxit; eique subinde prædia, & dona multa largitus est; ex Anastasio Bibliothecario in Vigilio, & Viro Clarissimo Justo Fontanino in libro 2. de antiquitatibus Hortæ cap. 7.

Quanti momenti Patriciorum fuerint dona, quæ B. Petro Apostolo in Urbe Roma obtulerant, inde licet conijcere, quod in Lateranensi Episcopio una cum reliquis pretiosis muneribus, ab Imperatoribus, atque Consulibus oblatis servabantur, teste Anastasio Bibliothecario in *Severino Papa ad annum DXXXVIII. sigillaverunt*, inquit, *omne vestiarium Ecclesiæ, seu Cymbilia Episcopii, quæ diversi Christianissimi Imperatores, seu Patricii, & Consules pro redemptione animarum suarum Beato Petro Apostolo reliquerant, ut pauperibus pro singulis temporibus erogarentur, seu propter redemptionem captivorum*: Referre piget inter hos religiosissimos Patricios Isacium Patricium: qui Ravenna Romam profectus eo sceleris, & impietatis devenit, ut Ecclesiæ Primatibus in fugam actis, Lateranense Episcopium deprædatus fuerit: omniaque munera, quæ Imperatores, Patricii, Consulesque obtulerant, eripuerit eodem teste Anastasio in *Severino*.

VII. Ast ea est humanæ conditionis infirmitas; ut ab iis, quæ recte instituta sunt, sensim ad prava dilabamur; eamque potestatem convertamus in injuriam, quæ in Ecclesiarum, Sacrorumque locorum defensionem, atque tutelam impendi debuerat. Veteri certe disciplina collabefcente, Advocatorum Ecclesiarum excessus specie utilis, & honestæ defensionis turpiter in dies increvere; hinc crebræ sacris locis pecuniarum exactiones impositæ, census permolesti, graves annonæ. Tot malis commotus Eugenius II. Pontifex Maximus in Synodo Rhemis habita: *auctoritate*, inquit, *apostolica prohibemus, ut nullus advocatus, præter jus, & beneficium antiquitus institutum, aliquid sibi arripere, vel usurpare præsumat; quod si contra hoc attentaverit Christianorum careat sepultura*: Obtentum quoque advocacy plerique eo servitutis redegerunt Ecclesias, ut *incastellandi* sibi jus arrogaverint, quod veteres chartæ jus *Fortiæ* vocant, quo nomine, ac titulo contendebat Dux Britannæ sibi jus esse arces, munitio-

nesque

nesque ponendi in Villis, & prædiis Ecclesiarum: ac defensionis prætextu Castellanos Duces imponendi, quamobrem gravissima increbuerunt dissidia inter Duces, & Clerum, auctore Argentreo *libro 5. histor. Britan. cap. 26.* Id genus tyrannidis detestatus est Calistus II. Summus Pontifex *Can. Sanctorum 10. quæst. 2.*, in quo: *Ecclesias, inquit, a Laicis in castellari, & in servitutem redigi auctoritate apostolica prohibemus*: Otho quoque Frisingen. *libro 7. Chronic. cap. 31.* scribit: *Ecclesiam etiam B. Petri omnium Ecclesiarum caput, in castellare sacrilege, ac profane non metuunt*: Hac porro ratione, quam expendit Draco *lib. 2. cap. 6.* factum deinde fuit; ut Episcopi, Abates, alique sacrorum locorum Præsides propriarum Ecclesiarum, ac Monasteriorum rerum administrationem sumerent, ac sensim ab ea curae cicerent Advocatos, & Defensores: quod Paschale II. Pontifice Maximo, qui Ecclesie Catholice regimen suscepit an. Christi MXCIX. fieri primum cœpisse memoratus Draco censuit. In Concilio autem Lugdunensi altero anno MCCLXXIV. celebrato sub Gregorio X. Pontifice Maximo *Can. XII.* huiusmodi advocaciones in Ecclesiis, Monasteriis, vel aliis locis piis præsumentes excommunicationis poena percussi fuerunt; quod iterum edixit Synodus Saltzburgenfis coacta ab Archiepiscopo Federico pro recipiendis memorati Lugdunensi Concilii Constitutionibus eodem anno absoluti *Cap. XXIV.*

VIII. Defensores nihilominus, & Advocatos excepit *Interventorum* origo: Hi Precatoris fungebantur officio, præsertim, quando Episcopales Ecclesie, suo Pastore vacabant. Tunc enim, præter peculiarem, quam adhibebant curam ne quid detrimenti res Episcopatus caperent, celerem quoque novi Præsulis electionem apud Summum Pontificem postulabant, urgebantque; ut animadvertit Gonzalez *lib. 1. decretal. tit. 10. de supplend. negligent. præfat. cap. 5. n. 18.* Ex his ille censet cum Renato Cho-

pino *lib. 1. Monast. tit. 2. n. 6.* & Lantdmeter. *de vet. Clerico & Monacho lib. 2. cap. 54. in fine* commendarum sum-
 fuisse originem, cœpisseque beneficia, Ecclesias, & Mona-
 steria tradi alicui in custodiam, & administrationem. Ei-
 dem sententiæ adhæret Garzia de *Benefic. par. 4. cap. 4.* ostendit autem Tamburrinus de *jure Abbat. disput. 4. quæst. 2. num. 6.*, quum decresciente Monachorum numero, atque cœnobiis pene disstitutis, vix idonei, qui ipsis præfici possent, reperirentur, Pontifices Maximos Religiosorum, Virorum Ecclesias, & Abbantias Secularibus Clericis, nullis votis, aut Monasterii regulæ adstrictis ad tempus commendare cœpisse, ne ipsamet Ecclesiæ sine Custode mererent, earumque bona, & jura amplioribus detrimentis essent obnoxia. Antiquam hanc Ecclesiarum ad tempus fuisse commendationem, idem Tamburinus ostendit recitato opere *disput. 4. quæst. 1.* Constat siquidem sexto exeunte Christi sæculo S. Gregorium Romanum Pontificem, cognomento Magnum Neapolitanam Ecclesiam, commendasse ex *lib. 11. epist. 7.* Canone, item *relatio 21. quæst. 1.* liquet ab eodem commendatam esse Episcopo Fundano Terracinensem Ecclesiam, voluisseque ut alteram jure tituli, alteram commendationis nomine retineret. Pelagius quoque I. Episcopo Messanenſi Ecclesiam, Catanensem ad tempus commendavit ex *Can. Catanensis dist. 61.* Abbantias vero, aliaque beneficia regularia commendata fuisse ab ætate Leonis IV. putat idem Tamburinus loco paullo ante indicato, & Pax Jordanus de *Rebeneficiar. lib. 9. tit. 1. de dispensat. num. 477.* Quarum commendarum nimiam indulgentiam velut exitium, ac pestem totius Christianæ Reipublicæ notat Rebuffus in praxi titulo de *Commenda num. 6.* & 10. Eas quoque jampridem improbasse, ac subtulisse legitur Clemens V. Pontifex Maximus in *extravaganti altera de Præbendis.* Sed, ut est humanarum rerum miseranda conditio; iterum Urbano VI. & Bonifacio IX., quo tempore dirum,
 ac

ac permolestum Catholicam Ecclesiam vexabat Schisma, idem malum grassari cœpisse observat Tamburinus .

IX. Feliciori ætate hujusmodi temporariis commendis omnino sublatis, Œconomi succedere, quo nomine illos appellant, qui vacantium Antistitibus Sacris Ecclesiarum bona, & fructus curare solent, ac diligenter inspicere, ne quid interim Ecclesiæ dispendia subeant. Paulo autem II. Summo Pontifice institutæ fuerunt Commendæ perpetuæ, quem teste Chopino in *Monaster. lib. 1. tit. 1.* admonitum a Cardinali Portuensi, ne diutius eas Commendas in Ecclesia permetteret, responsum dedisse refert Tamburinus: A Pontificatu Calixti III. ad eam diem, centum, & amplius Monasteria Clericis nulli regulæ addictis commendata fuisse. Commendatarii autem perpetui in jure habentur, ut veri Prælati, ac Titulares, adeo ut, si qua lex sit de Titularibus, seu Prælatis, locum habeat & in perpetuis Commendatariis, ut tradunt Sarnen. de *Triennal. quæst. 5.* Garzia de *Benef. cap. 4. lib. 4. n. 48.* & fuse Barbatia *conf. 2. libro 2.* Qua de re veri existimantur Prælati, habentque plenam administrationem in spiritualibus, & temporalibus; Decius in *cap. edoceri n. 4. de rescriptis.* Lotterius de *Re beneficiaria lib. 3. quæst. 8. n. 120.* cum aliis citatis a Joanne Maria Belletto *disquisit. Cleric. par. 1. §. unico num. 28.* Propterea, ut eadem Monasteria summa cum maturitate benemeritis, probisque Clericis conferrentur, in Concilio Lateranensi sancitum est: Quæ ducentos ducatos auri de Camera proventus annuo excederent, in Consistorio a Pontifice Maximo conferrentur; ut tradit Lotterius *eadem loco quæst. 26. num. 46.* Consistorialia autem Monasteria, seu Abbatias ad calcem Tomi primi de Jure Abbatum recenset Tamburinus .

X. Miror tamen ipsum Virum clarissimum in eodem tractatu *disp. 20. quæst. 2. n. 26. tom. 1.* tradidisse, Abbatibus Commendatariis non competere jus utendi insigniis, & infulis

fulis Pontificalibus, ea ratione, quoniam Religioforum minime censentur nomine: Tum etiam, quia Paulus III. in Constitutione, edita anno MDXL. quæ est XXIII. ejusdem Pontificis *tom. 1. Bullar.* privilegium utendi hujusmodi insigniis concefferit Prælati in utraque Signatura, Referendariis, modo obtinuerint Commendam perpetuam alicujus Monasterii; ex quo ille insert: indigere Abbates Commendatarios peculiari Summi Pontificis privilegio, ut Pontificalibus utantur vestibus, & muniis fungantur. At vero, quoniam de Abbatibus Commendatariis a nobis institutus est sermo, e re dicimus Tamburini assertum in examen vocare, ne quid detrimenti illorum juribus inferat. Profecto si Abbas Commendatarius in omnibus æquiparatur vero Prælato, ac Titulari, ut idem Tamburinus affirmat, probatque pluribus memoratis exemplis Barbatia *conf. 2. lib. 2.* nulla valida urget ratio, cur sub ea generali propositione nequeat etiam jus exercendi Pontificalia comprehendere. Nec enim recte ille arguere videtur Abbates Commendatarios minime contineri appellatione *Religioforum*; quoniam ea jura ex indulgentia Sedis Apostolicæ in Ecclesiarum decus, non autem quia in iis essent Religiosi Viri Abbates præpositi, concessa fuere. Quare scite animadvertit pro re nata Fuschus de *Visitatione lib. 2. cap. 9. de Commendis n. 5.* Commendatarius maxime perpetuus, est verus Prælatus, cum habeat plenariam administrationem in spiritualibus, & temporalibus, & regulatur attenta qualitate, & dignitate ejusdem Ecclesiæ cui præficitur, sicut hodie sunt multæ Ecclesiæ cum dignitate Mitre, & Baculi pastoralis, quæ dantur in Commendam, qui recusabit dicere ipsis Præpositum non esse verum Prælatum, & iisdem qualitatibus potiri: Verum hisce trico diutius immorari non expedit. Quum ceteroquin liquido costet, tempore Clementis VIII. Abbatibus Commendatariis fuisse jus exercendi Pontificalia, utendique insigniis Pontificalibus; quorum usum, & exercitium, quum sibi

sibi usurpassent, qui nec Sacerdotes erant, nec Benedicti, his dumtaxat Summus Pontifex id juris abstulit ut liquet ex ejus Constitut. edita an. MDCII. relata a Pyrrho Corrado in *praxi beneficiaria lib. 2. cap. 14. n. 34.* Porro cum nihil tale Clemens de Sacerdotibus, & Benedictis pronun-
ciaffet, perspicuum est, eam illis facultatem integram reliquisse. Pontificiæ Constitutionis hæc verba sunt: *Nonnulli Clerici etiam in Sacris Ordinibus minime constituti, nec Pontificali dignitate fulgentes, qui Monasteria Ordinis Cisterciens. ad sui vitam ex concessione, seu dispensatione apostolica obtinent, sub prætextu, quod in literis suarum Commendarum apponatur eadem clausula, quæ in litteris provisionum Abbatum Titularium dicti Ordinis poni solet; nempe sibi curam, regimen, & administrationem in spiritualibus, & temporalibus plenarie committendo, non solum jurisdictionem in Monachos Monasteriorum sibi pro tempore Commendarum usurpare prætendunt, prout de facto usurpant; verum etiam aliqui dictam clausulam tam late interpretantur, ut licet Benedicti, aut consecrati non sint, attamen in Pontificalibus solemniter celebrare, & calices, aliaque paramenta, & ornamenta Ecclesiastica consecrare præsumunt.* Cum autem, sicut nobis innotuit, hæc omnia Sacris Sanctionibus, & Concilii Tridentini decreis adversantur; nos igitur ad Summi Apostolatus apicem, meritis licet imparibus divina dispositione vocati, hæc inconvenientia de medio tollere, simulque personarum Regularium statum feliciter dirigere cupientes prædictam clausulam, quoad eos qui dicta Monasteria, ut præfertur obtinuerunt, & Sacram Benedictionem, aut Consecrationis munus minime susceperunt, ad terminos juris, ac Sacrorum Canonum, perinde ac si hujusmodi clausula in literis suarum Commendarum, minime appositæ fuisset apostolica auctoritate tenore præsentium reducimus; ac reductam esse, ac fore censemus: His postremo illud quoque addendum censeo: ex nuperis Sacræ Rituum Congre-

gregationis decretis cosmet Abbates claustrales, & regulari observantia obstrictos vetitos fuisse exercere Pontificalia absque Commendatarii permisso. Ex quibus proinde infero Commendatariis potiori jure competere exercitium muniorem Pontificalium; nisi plus juris eos posse impertiri affirmemus, quam re ipsa habeant. Testatam rem facit Sacra Rota in causa Nullius, seu Claravallen. Visitationis 21. Martii 1707. §. finali cor. bon.mem. Kautitz, in qua habetur: In vim decretorum S. Congregationis Rituum interdixit Abbati usum Crucis pectoralis, & Sedis fixæ, demandando ut sacras vestes indueret in Sacrificia, nec ut possit in Ecclesia Monasterii exercere Pontificalia absque Serenissimi Commendatarii licentia; nec canere Missam in die Titularis: Qua de re ipsis Commendatariis hujusmodi exercitium Pontificalium competere etiam, privative quoad Abbates Regulares, affirmat Joannes Jacobus Scarfantionius in animadversionibus ad lucubrationes canonicas Francisci Ceccoperii lib.3. tit.3. n.36., & 37. lateque comprobat Cæsar Panimollius dec.30.

De Patriciis Militiæ.

C A P U T VIII.

S Y N O P S I S.

- I. Patricii præpositi ærario castrensi, Quæstores exercitus, Armorum Magistri, & rei navalis, Drungarii II. Drungarii, qui, & quot fuerint, III. Patricii Duces Exercituum, IV. Patricii Magistri militum V. Magistri militum qui, & quot exstiterint. VI. Patricii militiæ residebant in aliqua Provincia, vel Civitate. Detegitur error confundentium Patricios militiæ cum Patriciis Civitatum. VII. A Patriciatu militiæ erat progressus ad Patriciatum Urbium VIII. Patri-

Patricii militiæ habebant Sedem Patriciam, quæ Sedes Patricia IX. Habebant etiam Scriniarios; & qui fuerint? X. Patricii militiæ temporanei, pendentesque a nutu Principis.

I. **D**Um rerum connexa series, varia in transcurso suppeditat argumenta, atque materia aliam trahit; in Ecclesiarum, Abbatiarumque commendis proximo capite aliquandiu sumus immorati. Nunc ad id, quod instat redeunt de reliquis Patriciorum generibus disseremus. Primum vero instituendus a nobis sermo est de Patriciis, quibus præcipua cura, & administratio in bellicis expeditionibus ab Imperatoribus committebatur. Hos præpositos fuisse constat ærario castrensi, vel Quæstores exercitus renunciatos, Magistros denique armorum, aut rei navalis Drungarios extitisse. Enim vero Appionem Patricium apud Procopium *de bello Persico lib. 1. cap. 8.* memoratur ærario castrensi præfuisse, quem Patricii Ordinis lumen, virumque animo maxime impigrum idem Scriptor appellat. Idem in *libro 1. de Bello Vandalico cap. 11.* refert Archelaum Patricium, fuisse Quæstorem exercitus quo nomine *sumtuum præbitorem* vocabant. Et Stilico Patricius magna apud Honorium, Imperatorem potestate præditus, armorum Magister laudatur ab Anonymo in *Historia Miscella lib. 3. pag. 90.* Ne autem complures supervacuo labore enumerem, quos rei navalis Drungarios, dum bellum gerebatur, sæpenumero Imperatores renunciare consueverunt, sat erit recensuisse, quod narrat Constantinus Porphyrogenitus in *libro de administ. imper.* apud Bandurum *tom. 2. imperii Orientalis cap. 5.* & *cap. 29.* Eustathium nempe Patricium rei navalis Drungarium imperatoriam rexisse classem; Quo vero tempore Saraceni ab Africa profecti Dalmatiæ oppugnabant Urbes, atque Ragusium ab quintodecimo mense obsidione vexabant, a Basilio Imperatore ad hostium

vim retundendam, Nicetam missum fuisse Patricium rei navalis Drungarium: eoque Rugusim appellente Saracenos relicta Urbis obsidione discessisse.

II. Drungarius erat Drungi præfectus, quæ vox greco barbara, militum globum, vel exercitus partem significat. Ea quidem adulto imperio apud Romanos nata, subinde Latini Scriptores non de suis, sed alienarum gentium militibus usi sunt; præsertim Vopiscus in Probo, Vegetius de *Re militari lib. 3. cap. 16.* quo loci vocabulum ipsum suo commentario illustrat Stevvechius *pag. 245.* Orientalis vero Imperii notabat militiam, quemadmodum tum ex aliis Græcis auctoribus; tum ex Codino patet, apud quem Drungum fuisse constat numerum aliquot Præfectorum cohortibus sub Drungario merentium. Tertium, Drungarius in exercitu gradum occupabat juxta ordinem militiæ a Zenone Imperatore dispositum. Primum siquidem locum Imperator tenebat; sequebantur deinde Merarchæ, postea Drungarii, Comites, Centuriones Decani, Quintani, Quartani, ut docet Jacobus Hofmannus in lexico universali, verbo *Drungarius*. Clarus denique in inferiori Imperio C.P. fuit Magnus Drungarius, qui duplex erat, *Biglæ & Classis*: Prior enim excubiis præerat, merebatque in militia castrensi sub Magno Domestico; gerebatque sceptrum judiciale post superiorem condylum, qui omni prorsus ex parte ornabatur auro. Alter in re maritima magno Duci suberat: Præerat autem Amiralio, Protocomiti, Drungariis, & cohortium Præfectis, habebatque item sceptrum judiciale. Notat Meursius relatus a supradicto Jacobo Hofmanno loco superius adducto hanc Præfecturam antea navalem fuisse: deinde ad militiam terrestrem, translatam, de qua fusc agit Henricus Spelmannus in *glossario*.

III. Majora, ac potiora quæque militiæ munera Patricii exercebant in expeditionibus bellicis; soli enim, vel Duces erant exercituum, vel uti Patricii militibus præ-

præerant. Quare Hieronymus Bignonius in *Notis ad Marc-
culum Monachum lib. 1. cap. 35.* scite notat : *Vvilibaldum
ex Patriciatu sui termino plurimum secum duxisse multi-
tudinem Pontificum, & nobilium, ex quibus manifestum
est Patriciis exercitus regendos, Provincias admini-
strandas datas fuisse* : recte quoque Franciscus Amaya in *Com-
mentar. ad 3. libros postler. Cod. Justiniani lib. 10. tit. 31.
num. 62.* scribit *Labente ævo, Duces fuerunt exercituum,
ut de Belisario, & Narsete Ducibus Patriciorum nomine
decoratos legimus apud Cujacium lib. 10. observat. cap. 12.
qui epistolam Justiniani refert* : Huc spectant, & verba
uxoris Belisarii Patricii apud Bulengerium de *Imperat. &
Imperio Rom. lib. 3. cap. 1.* qui scribit : *Uxor Belisarii Viro
suo dixit: Tibi sunt decem millia militum, quos propriis ali-
mus stipendiis, & decem, & octo millia, quos cum Patri-
ciatus dignitate acquisivisti* : Hinc plerumque Patricios
Duces militiæ, ductoresque exercituum a Græcis Scripto-
ribus appellatos legimus. Sic apud Ducangium in *fami-
liis Byzantinis cap. 4. de familia Theodosii Magni* memo-
riæ proditur : Arcobindum Patricium a Theodosio copia-
rum Ducem missum adversus Gensericum, & Attilam.
Apud Paulum Diaconum *lib. 4. cap. 11.* Filiam Regis Agi-
lulphi cum Viro suo Godeschalco ab exercitu Gallicini
Patricii captam, & Ravennam, deductam. S. Nicepho-
rus Patriarcha in Breviario historico de rebus gestis ab
obitu Mauricii usque ad Constantinum Copronymum e
Græco sermone in Latinum converso a Dionysio Petavio
narrat Justinianum adversus Chersonæ, & Bosphori, vicin-
arumque Præfecturarum populos instituisse classem mul-
tarum navium, in eaque centum fere millia hominum im-
posuisse partim ex militaribus Ordinibus, partim ex ru-
stica plebe, aut opificum turba, partim denique ex Senato-
rio Ordine, reliquisque Civibus; eisque omnibus Step-
hanum Patricium cognomento Asmiæm Ducem præposuisse.
Eundem Justinianum Cæsarem in Italiam misisse Be-

lisarium Patricium, ut illam a Gothorum durissimo jugo victricibus armis liberaret, testatur Anastasius *in Silverio*. Quin imo ipſius Belisarii ope Juſtinianum Auguſtum Perſas deviciſſe, Vandalos ſuperaiſſe, Africam Romano Imperio, integram reſtituiſſe ſcribit Paulus Diaconus *lib. 18*.

IV. His autem Patriciis præcipuum, ac frequens erat ſumere, gerere, ac retinere dignitatem Magiſterii militaris velut Patriciatui militiæ maxime propriam: quemadmodum colligere licet ex Bulenger. *Cap. 12. lib. 3. Magiſtris autem, inquit, multa privilegia data ſæpe fuere Patricii*: Quod ex Priſco in hiſtor. refert. Ad hunc locum pertinent plures antiquæ inſcriptiones, in quibus memorati leguntur ejus generis Patricii, atque Magiſtri utriuſque militiæ. Prima Flavii Recimerii exſtat Romæ in Eccleſia Sanctæ Agathæ in Suburra, quam idem Flavius, quum ſummam in Imperio Romano uſurpaſſet auctoritatem, ipſis Romanæ Eccleſiæ invitis Pontificibus, barbarica poteſtate ſibi vindicavit; ut in ea, cum ſuis Arianiſ conventus ageret, teſte Cardinali Baronio ad *annum Chriſti CDLXXII. num. 10.*, & ſeq. Eamdem ſubinde marmorum cruſtis Imaginibus Sacris Jeſu Chriſti, & XII. Apoſtolorum, muſivoque opere, egregie exornavit factique indicem, ſequentem in hemyclo muſivo item expreſſam inſcriptionem appoſuit, quam referunt Floravantes Martinellus in *Hiſtoria ejusdem diaconalis Eccleſiæ, cap. 6.* & Bartholomæus Piazza in *Hierarchia Cardinalitia* agens de Diaconia V. & Eccleſia S. Agathæ.

FL. RECIMER V.I. MAGISTER
VTRIVSQVÆ MILITIÆ PATRICIVS
ET CONSVL ORDINARIVS
PRO VOTO SVO ADORNAVIT.

Flavii Felicis monumentum in Lateranenſi Baſilica olim viſebatur. Ex Jani Gruteri *tom. 2. pag. 1076.* hic exprimimus.

FL.

FL. FELIX V. C. MAGISTER
VTRIVSQVE MILITIÆ
PATRICIVS, ET CONSVL ORDINARIVS ET
PADVSIA EIVS INL. FÆMINA VOTI
COMPOTES DE PROPRIO
FECERVNT.

Elii Constantii inscriptionem Treveris inventam, recenset Jacobus Gutherus de *Off. domus Augu. lib. 2. cap. 19.* Itemque Lipsius inter priscae a se collectas inscriptiones, integram exhibet *fol. 140. n. 5.* hoc pacto.

HIC IACET ELIVS CONSTANTIVS
VIR CONSVLARIS, COMES, ET MAGISTER
VTRIVSQVE MILITIÆ, ATQVE PATRICIVS

Ex his propterea satis perspicuum fit, dignitati Magisterii militaris conjunctum fuisse Patriciatum; indeque appellatos esse Patricios militiæ: seu Magistros utriusque militiæ, atque Patricios. Neque nuda hujusmodi fuere nomina, atque vocabula. Nam aliquot eadem dignitate auctos Patricios, militibus præfuisse, ac prælia fecisse, constat ex Anonymo Salernitano *par. 7.* apud Camillum Peregrinum in opere eximio de gestis Longobardorum. Qui bellum enarrans a Pandulpho capiteferreo pro Salerni Urbe, ac Principatu gestum adversus Gisulphum, hæc habet: *Dum vero Pandulphus plurimos ex Græcis sauciaret, & jam fessus esset; super eum, quidam Græcus cum magna virtute evenit, fortique ictu percussit, eumque de equo, in quo residebat deiecit: quia jam arma contracta habebat & sic super eum irruerunt, eumque comprehenderunt, atque ad suum Patricium perduxerunt: Paulo post: Ille Patricius, inquit, Eugenius nomine Constanti-nopolim Pandulphum cum suis militibus misit: Id etiam liquet ex Lupo Protospata in Chronico rerum in Regno Neapolitanum gestarum ab anno salutis DCCCLX. usque ad MII. vulgato a Viro Clarissimo Antonio Caracciolo.*

In

In Nomenclatore autem propriorum nominum, quæ in quatuor ab ipso editis Chronicis memorantur, multa Patriciorum facta, quam brevissime indicantur; quibus quum bellum pro Græco Imperio gererent claruerunt. Illud etiam animadvertimus, fere nonisi post militaris Magistratus dignitatem fuisse creatos Patricios. Certe Etius Dux utriusque militiæ, Patricius in Occidente renunciatus est, ut ex Marcellino Comite obserrat Gutherus *lib.2. cap.19.* qui alia in rem ipsam affert exempla. Enim vero ea dignitas ita necessaria erat, & habebatur in pretio, ut quandoque Patriciatum sequeretur: Cedrenus apud Bulengerum *cap.12. lib.3. Primo cum Patricii, & Proconsulis dignitate honestavit, postea Magistrum, & Cæsarem fecit*: ex quo factum reor, ut a Codino de *Origin. Constantinopolit.* Magistri ante Patricios collocentur.

V. Proficiscentes autem iidem Patricii adversus hostes, ut exercitibus præessent, jurisdictioneungebantur in milites intra limites alicujus Provinciæ, vel Civitatis, in qua præsidii causa moram trahebant. Quod quum parum accurate a pluribus Scriptoribus animadversum fuerit, perperam nonnulli putarunt, Patricios militiæ eosdem fuisse, ac Patricios illius Provinciæ, vel Civitatis, ubi residebant. Qua in re Jacobus Gutherus *lib.2. cap.19.* adeo confuse, atque permixte agit, ut veluti in magnam, ac inextricabilem silvam delatus, quo se vertat nesciat; utrosque Patricios foede confundens. Eum sine ullo examine sequutus est Gonzalez *lib.2. decretal. tit.23. cap.7. verbo Patriciæ tom.2.* quibus deinde accessit Nicolaus Alemannus in *dissertat. de Lateranen. Parietinis cap.11.* Id erroris genus, quod *cap.3. hujus libri* veluti per transennam inspeximus, nunc accuratiori studio expendendum, consutandumque est, ut omnia nitori reddantur solidæ historiæ. Quod, ut facilius assequamur, nonnulla de Magistris militiæ prælibanda sunt. Magistros militum Magnus Constantinus instituit, ut Præfectorum Prætorio pote-

potestatem frangeret, qui a Maxentio steterant, narrante Zosimo. Eos substitutos fuisse consularibus illis, qui vigente bello legati mittebantur ad exercitus, vel ad pacem cum hostibus stabiliendam, putat Bulenger. *lib. 3. cap. 12.* quapropter, ut idem notat Scriptor, post Constantini aetatem jus illud in milites obtinuerunt, quod olim libera Republica Proconsules; aut sub priscis Imperatoribus Præfecti Prætorio habuerunt, ipsique rem militarem administrabant. Erant ii per diversas Regiones singuli distributi: Quinque enim in Oriente Magistri militum fuerunt; Duo in præsentî; nimirum ii, qui erant in comitatu Principis; unus per Orientem, quartus per Thracias, quintus per Illiricum. Alius quoque erat per Armeniam *leg. ult. Cod. de offic. Magistr. milit.* Memoratur etiam unus per Gallias, Magister equitum dictus, ut liquet ex Bulengerio loco citato. Denique declinante Imperio hujusmodi vocabulum in Italia audiri frequentius cœpit, & ab Imperatoriis potissimum exercituum Ducibus usurpari, quando, & Magistri peditum quoque, & Magistri utriusque militiæ apud eosdem invaluere nomina; ut notat Camillus Peregrinus in historia Longobard. *tit. de fin. Ducat. Benevent. ad meridiem.* Quamobrem Longobardis in Italia Dominantibus, eo nomine putat fuisse nuncupatos Duces Neapolitanos, eosque perpetuos existisse Græci Imperii in finitimis Campaniæ locis propugnatores.

VI. Civitatis itaque, vel Provinciæ, in qua Patricii Magisteria in milites exercebant dignitatem, muneri suo adjiciebant nomina, non quia Patricii essent illius Civitatis sive Provinciæ, sed quia intra illorum limites militari potestateungebantur. Cujus rei inligne nobis præstat exemplum Urbicius Patricius, de quo Bandurus in *Imperio Orient. par. 2. lib. 2. Templum*, inquit, *S. Deiparæ Urbicii appellatum, extruxit alius Urbicius Patricius, & Magister militum Orientis*: Huc spectat, & id, quod de Arcobindo Patricio habet Ducangius in *Familiis By-*

zan-

zantinis de familia Justiniani Thracis cap. 8. A Justiniano avunculo nuptum data est Arcobindo Patricio, quem ille Urbi, mox Prætorio Orientis Præfectum, ac demum Magistrum militiæ in Africa dixit: Idem Ducangius eodem loco differens de Germano Patricio: Obiitque, inquit, præcipuas in bello Præfecturas, quippe anno DXXXVI. post mortem Gelimerii, & revocatum Salomonem, in Africam a Justiniano missus victorias insignes adeptus est: Lucemque dictis quam præcipuam affert Sirmundus in notis ad carmen Sidonii vers. suscipit hunc reducem tom. 1. oper. variar: ubi de Procopio Magistro militum ac Patricio per Orientem a Theodosio Imperatore renunciato sic ait: Procopius post sædus persicum Magister utriusque militiæ, ac Patricius factus est a Theodosio, quod testatur Theodosii ipsius lex 36. Cod. Theodosiano de erogat. annonæ militar. cum inscriptione: Procopio Magistro militum per Orientem: Enim vero, quum bellum agi contingeret, Patricius præcipuæ Civitati ab Imperatore præficiabatur, ut ibidem moram traheret, imperaret militibus & contra hostes pugnaret, qua in re lubet proferre verba S. Nicephori in Breviario historico pag. 35. Per idem tempus Sergius Patricius Siciliæ Dux, & qui in Occidente erant ignari, quæ ad Byzantium acciderant, atque Imperatoris rebus in tanta hostium incurssione desperatis, quemdam ex apparitione Sergii Imperatorem constituunt Gregorii cognomento Onomaguli filium, quem mutato nomine Tiberium, appellant. His auditis Imperator Paulum Patricium, Siciliæ præficit, quem fidum sibi, & conjunctum habebat, ac rei bellicæ peritum, eumque contra Pasilium mittit: De Georgio Patricio præsidii causa in Thracia commorante scribit idem Nicephorus pag. 32. Narrat etiam Herempertus Monachus Cassinensis in Epitome Chronologica de gestis Longobardorum edita ab Antonio Caracciolo: Constantinum Patricium missum fuisse ad compescendos Imperatoris Græcorum rebelles, & adversus Agonem: Qui, eodem

codem auctore teste : *A Benevento per Sipontum Barim, profectus super quam Constantinum Augustorum aulicum, & Patricium insidentem reperit rebelles, Imperatorem viriliter impugnantem* : Sed eo obsesso, intra Urbem Barim a Græcis, frustra que ab Gallis, & a suis auxilium essagitante, quum Adenolfus Anastasii minas formidaret, Legatos suos ad Constantinum Patricium misit pro pace statuenda. Pergit autem Herempertus : *Adenolfus formidans Anastasii minas Legatos suos ad Constantinum Patricium, qui residebat supra dictam Civitatem, & fœdus cum ipso statuerat pacis*. Apud Camillum item Peregrinum, in historia Principum Longobardorum in *Fragmento Anonymi Beneventani de Symbatitio*, & Georgio Patriciis legimus : *Symbatitio, qui venit cum valida Græcorum manu Beneventum, eumque obsedit eo anno, quo sedebat Ursus filius Agonis puer decennis, qui sedit annum unum, successor existit Georgius Patricius quo Beneventi commorante non post multum tempus fax terribiliter a parte meridiana longo tractu effulsit* : Non raro perinde fiebat, ut ducendi exercitus curam, summumque Imperium in iis regionibus, ubi manebant, Patricii sumerent, bellumque in hostes gererent. Apud Constantinum Porphyrogenitum in *lib. de administ. Imper. Latine reddito a Banduro tom. 1. Imper. Orient. par. 1. fol. 4.* sermo habetur de Jordane dignitate Patricio, agminum Duce per Orientem, reliquarumque gentium Asiæ minoris, qui erat ipsius Orientis Monarcha, cujus arma in regio vestiario asservabantur. Ex hæcenus recensitis historiæ monumentis liquido constare arbitror : Nomenclaturam Patricii adjuncto Civitatis, vel Provinciæ nomine non alium, quam eo in loco manentem designare. Cujus sententiæ adstipulatorem habeo & Camillum Peregrinum in historia Princip. Longobard. *sub titulo de finibus Ducatus Beneventani ad meridiem*, ubi Scriptorum, quos improbavimus assertum, convellens : *Non Magistros, inquit, Neapolis, ut recensiores*

tiores fere omnes credunt, sed absolute Magistros militum a priscis, probatisque Auctoribus nuncupatos scimus: Videlicet præterea Erchempert. n. 26. 27. 39. 44. & Capitulare Principis Sicardi num. 1. ac demum epistolas S. Gregorii Magni, & Joannis Papæ VIII. pluribus in locis.

VII. At, quo res clarior fiat, & manifestior: Illud etiam hic monere juvat, memoratos Scriptores ob id forsitan utriusque ordinis Patricios minus recte confudisse, quoniam a Patriciatu militiæ, quandoque progressus erat ad Patriciatum Provinciæ, vel Civitatum: Quorum non animadverso regimine, nec prioris militiæ vocabulo, quod retinebant juxta Testum in *lege neminem Cod. de Decurion. & leg. 1. Cod. de Primicerio*; cum Patricios propterea utroque munere, ac dignitate auctos deprehenderent, nullum inter eos discrimen fuisse sunt arbitrati. Profecto Heraclius Patricius, quum varia in bellis contra Persas militaris virtutis argumenta edidisset, Præfectus cum Imperio in Africa renunciatus fuit ab Imperatore ex Ducangio in *Constantinopol. Christian. cap. 12. de familia Heraclii Augusti*. Draco quoque *lib. 2. cap. 4.* mentionem facit de Massiano, & Ægidio Magistris militum, atque Patriciis, proditque, ipsis adversus Francos illarum Urbium tutelam fuisse commissam, quæ trans Ligures a Romanis tenebantur. Recimerium Patricium, quem supra Magistrum utriusque militiæ, atque Patricium memoravimus, deinde Liguriæ præfuisse legimus in *historia Miscell. lib. 1. pag. 98.* Justinianum denique Imperatorem, Narsentem Italiæ Patricium constituisse, postquam illum adversus Gothos Italiam infestantes militiæ, bellicque ducem, miserat, in historia notum est: animadvertitque & Alemannus in *dissertat. de Lateranen. parietinis cap. 11.* Hos ipsos Patricios, Imperatores ob eximiam bellicæ rei peritiam potissime diligebant; adeoque illorum decori studebant, & amplitudini, ut sæpissime ad Imperii, ac Reipublicæ regimen, collegas adhiberent: ut liquet ex epistola

Ma-

Majorani ad Senatum missa, quo tempore Imperator est renunciatus apud Sigonium *lib. 14. Imperii Occident.* in qua præter cetera Augustus Princeps hæc habet : *Nos cum Patre, Patricioque nostro Recimere rei militaris curam, geremus, & Romanæ Reipublicæ statum, quem communibus excubiis, & ab hosterno hoste, & a domestica clade liberavimus, Deo bene juvante, tuebimur, atque auctoritate Principis & obsequio collegæ, ut vestrum in me vobis non possit displicere iudicium, entemur.*

VIII. Rei autem pertractatæ argumento maxime congruit ; ut & de Sede Patricia, ac Patriciorum Scriniariis verba faciamus. Illorum nobis memoriam exhibet vetustissima inscriptio apud Sirmundum *lib. 1. epist. 9.* itemque Gutherrum *lib. 2. cap. 19.* & Antonium Bosium in libro cui titulus *Roma sotterranea*, eruditissimis notis, & additionibus illustrato a Cive meo Joanne Severano. Hic rursus ad horum exemplar recensere libet. Bosio enim, ac Severano Viris de Romanis antiquitatibus supra præconium optime meritis fidere malo, quam Jacobo Guthero, qui ut postea animadverti, non integram protulit.

HIC QUIESCIT IN PACE FL. CELERINVS
VD. SCRINIARIVS INL. PATRICIÆ SEDIS
DEP. D. IIII. ID. NOVEMB. QVI VIXIT
ANN. XXXIII. PL^a
Dñ PL. VALENTINIO VII. ET AVIENO UÇS.

Se ab hujusmodi inscriptione fuisse tortum, ingenue fatetur designato loco Gutherus : in ejus deinde explicationem nonnullis præmissis eodem iterum laborat errore gemini Ordinis Patricios importune confundens : *Quenam esset, inquit, illa Sedes Patricia, quæ Virum devotum Scriniarium haberet, dum anxius perquirerem, in novas difficultates impegi : offendo enim Patricios Italiæ, Patricios Occidentis, Provinciæ, Romanorum : armatos Patricios, qui hostes Imperii in prælio devicerunt. Hæc dum,*

dubius revolvebam inter arma quietam Sedem nactus sum ex illa inscriptione Patriciæ Sedis : Propius vero , quam nunc illustramus , rem attingens : Sedem Patriciam recte , stationem militum , quibus Patricius imperabat , interpretatur ; in cujus asserti comprobationem assert Vegetium , qui lib. 3. de re militari cap. 4. scribit : Qui in Sedi- bus otiose , delicateque vixerunt , armorum exercitia decli- nant : & paulo post : Ita exercitati , & eruditi in sedibus milites , sive illi legionarii , sive auxilarii , sive equites fue- rint ad expeditionem ex diversis convenient locis æmulatione virtutis , prælium magis habent optare , quam otium : Hac significatione sedes dicta est a Justiniano leg. fin. Cod. de restitut. milit. & leg. fin. Cod. quibus non obijcit longi temporis præscripti . Harum auctoritate sanxit Imperator iis dumtaxat , qui expeditionibus occupantur , tempora ad restitutionem in integrum opitulari . Sed illis tempo- ribus , privilegio non juvari , per quæ citra expeditionis necessitatem in aliis locis , vel in suis sedibus degunt . Sic enim legendum est : male autem in vulgatis legitur : In suis ædibus leg. fin. Cod. de restitut. milit. Sedes enim Du- cum militarium recensetur ab ipso Justiniano in leg. 2. Cod. offic. Præf. Prætorio Africæ , in qua militum , inquit , Tripolitane Provincie in Septimagnensi Civitate , Sedes inter- im habeat , Dux vero Byzacene in capsâ , & altera Lep- tæ in Civitatibus interim sedeat : Patriciorum itaque , ut ait idem Gutherus , ea fuit potestas in militum sedibus , quæ Magistrorum militum in expeditionibus .

IX. Ex eadem inscriptione illud etiam discimus , Patriciis suos fuisse Scriniarios : quos habebant & Magi- stri militum , & Liminum Duces . Ipsi , ut scite animadver- tit , & notat Bulengerus lib. 4. cap. 12. rationes , actuatio- rum freti potestate , chartarum ad libidinem perscribebant : Scriniarius eodem præstantissimo Scriptore teste loco re- citato , erat Notarius , sive Chartophylax . Plures autem , ac varii erant Scriniarii juxta diversi Ordinis Scrinia , in quibus

quibus servabantur scripta monumenta, epistolæ, libelli, dispositiones, vel jura, adnotationes, pragmaticæ sanctiones, cognitiones, preces. Hæc etiam *sacra Scrinia* appellata fuerunt ex *leg. ultima Cod. de Aquæduct. leg. 8. leg. 10. Cod. Theodos. de Proxim. comit. dispositi*: Inter tot Scriniarios omnium præstantissimus habebatur *Primiscri-nius numerarius*, qui præcipuum Scrinium administrabat, in quo rationes vectigalium, & numerorum servabantur, ex *lege 3. Cod. de Apparit. Præfect. Prætorio, leg. Scri-niarii Cod. de testamen.* dicti etiam fuerunt Scriniarii *apparitores Magistratuum*, qui chartas ad se quisque pertinentes, in scriniis custodiebant *leg. 16. Cod. de testamen. milit.*

X. Hi Patricii militiæ pendebant a nutu Principis, vel Imperatoris, ac pro ejus libito mutabantur; Germanus namque Patricius, post mortem Gelimerii ac revocatum Salomonem, a Justiniano missus est in Africam, ubi insignes ex hostibus victorias retulit, ut supra vidimus §. V. ipse vero Salomon Magister utriusque militiæ, atque Patricius erat Africa ut Victoris Turonen. testimonio probat Bulengerius *lib. 3. cap. 1.* Apud Ducangium in *familiis Bizantinis cap. 6. de familia Anastasii Augusti*, memoratur Flavius Hypetius Patricius Secundini ex Sorore Anastasii filius cum alio Patricio primum ab avunculo in Persas, deinde a Justino Augusto adversus item Persas, & Saracenos Orientem infestantes, missus: cui quadriennio post a Justiniano revocato successus est Belisarius: *A Justiniano, inquit, Augusto deinde contra Persas, & Saracenos Orientem incurfantes cum Imperio missus, an. DXXIV. quadriennio post revocatur a Justiniano in ejus locum successit Belisario*: Denique ne alios enumerem, apud Camillum Peregrinum in fragmento historiæ Longobardor. Anonymi Beneventani legitur: *Symbaticio Patricio, qui venit cum valida Græcorum manu Beneventum, eumque obsedit eo anno, quo sedebat Ursus filius Agonis puer decennis, qui sedit an-*

NUM

num unum, successor extitit Georgius Patricius: Quapropter peracta ab iis administratione belli, Expatriicii appellati fuerunt, ut pluries a nobis memoratus Gutherus ostendit in lib.2. cap. undevicesimo: Patricii ergo hujus generis, inquit, magna præditi potestate non perpetui, sed ad nutum Principis, ut cetera officia destituti sunt, & Expatriicii dicti finita administratione: De ejusmodi Patriciis item cap.3. hujus libri nonnulla diximus.

De Patriciis Provinciarum, & Urbium.

CAPUT IX.

SYNOPSIS.

- I. Duo Patricii ab Imperatore Orientis primum in Italiam missi: Allo deinde extra Italiam. II. Iidem Provinciarum, Urbiumve Præfetti, ac Præsides: Ipsi primum dicti Præfetti, atque Patricii, postea solum Patricii.
- III. Eorum Patriciatus anni in diplomatibus numerati.
- IV. Galliarum quoque Urbibus fuere Patricii; & quales. His Pontifices Maximi commendabant Patri-
monium Ecclesiæ Romanæ.
- V. Investitura Civitatum collata Patriciis cum juribus Comitatus, Ducatus, & Patriciatus: Charta hujusmodi Patriciatus.
- VI. Sacra cæremonia a Græcis adhibita in eo Patriciatus suscipiendo.
- VII. Patricii ab Orientis Imperatoribus in Italiam missi Neapoli sedem habebant, & Prætorium. Patricius Siciliæ quot habuerit loca sue ditionis.
- VIII. Horum Patriciorum munus.
- IX. Patriciorum Cancellarii, & Statores.
- X. Patricii Romani, & Romanorum an diversi? Alemanni Affirmantis eos Romæ fuisse Præfectos, opinio rejecta.
- XI. Duces Romani Qui? Stephano Patricio, & Duci a Zacharia PP. regimen Urbis committitur.
- XII. Gregorius & Opilio Patricii Romanorum Qui?
- XIII. Alter Patriciorum in
Ita-

Italiam adventus jussu Justiniani; atque inde Exarchatus origo. XIV. Quamdiu in Italia Patricii duraverint? XV. Idem post revocatum Imperium Patricii Imperiales nuncupati, & Quare?

I. **P**ostremum Patriciorum genus illorum fuisse diximus, qui Civitatibus, Provinciis, aut Pagis Præfecti, vel Præfides ab Imperatoribus constituebantur; de quibus hoc loco a nobis differendum est. Post translatum Romanum Imperium Roma Byzantium, duos in Italiam constat missos fuisse Patricios: quos veluti hodie Proreges diceremus ut scite observat Vir Clariss. Cajetanus Cenni in *præfat. ad Chronolog. Cæsaream Pontific. tom. 4. Anastasii Bibliotbecarii n. 42.* Horum alteri Sicilia, Calabria, Neapolis, & Amalphia; alteri vero Beneventum, Capua, Pavia cum subjectis cuique regionibus commissæ erant: qui proinde præcipua quotannis tributa pendebant Fisco Imperatoris, ut liquet ex Constantino Porphyrogenit. in *libro de administr. Imper. cap. 27.*, Post translata Constantinopolim Imperii Sedem, ad Italiam missos ab Imperatore Constantinopolitano Patricios duos, quorum unus Sicilia, Calabria, Neapoli Amalphia præerat; alter vero Benevento, Capua, Pavia cum reliquis, & tributa quotannis Fisco pendebant Imperatoris: Hujus testimonio id ipsum jam pridem notarunt Peregrinus in historia Principum Longobardorum agens de finibus Ducatus Beneventani ad meridiem; & Gutherus de *offic. domus August. lib. 2. cap. 19.* Hujusmodi primum in Italiam Patriciorum adventum frequens aliorum, minoris ordinis missio sequuta est: quorum opera Augusti Principes usi sunt in regendis Urbibus, atque Provinciis tam in Italia, quam extra. Liberaliores vero erga suos Græcos, & qui Græcis studebant populis Imperatores fuerunt; adcoût Patricii longe multi in Italiam præcipua cum potestate missi subinde legantur, qui Urbium, ac regionum pro-

pro Græco Imperio haberent regimen : quod probe observavit eruditissimus Caracciolus in notis ad Chronicon Lupi Protospatæ & in nomenclatore propriorum nominum occurrentium in quatuor a se editis chronicis, quibus rem ipsam Lectorum oculis exhibet. Patricii enim vero Neapolitanorum, & Amalphitanorum memorantur ab Anonymo Salernitano *par. 7.* apud Peregrinum in *historia Principum Longobardor.* ubi legitur : *Marinus, qui illo tempore præerat Neapolitanis, & Manso Patricius Amalphitanorum Salernum cum nonnullis paucis venerunt : & paucis interjectis de Marino ipso : Ille Neapolitanorum Patricius, inquit, Marinus oblitus beneficiorum tantorum, quæ in eum Princeps Cisulphus impenderat, oblitus etiam iurijurandi, quod juraverat, cum omni conamine suisque hominibus eum (Landulphum) adjuvabat : & in fine de Manso : Ipseque Amalphitanorum Patricius una cum suis deintus palatium cum ambobus nequissimis manebat : Apud Baronium ad ann. Christi DCLI. narratur Primicerium omnium accusantium S. Martinum Papam, fuisse Dorotheum Patricium Siciliæ. In annalibus Francorum ad annum DCCXCIX. fit mentio alterius Danielis Siciliæ item Patricii. Extra Italiam quoque Patricios cum eadem pro Græco Imperio potestate existisse perspicuum est. De Marcellino Patricio Orientis agitur a Guthero *lib. 2. de offic. domus august. cap. 19.* Priscus Orientis item Patricius memoratur a S. Gregorio Magno *lib. 2. epist. 71.* Michael Patricius Phrygiæ occurrit apud Auctorem annalium Francorum, & Alemannum in *dissert. de Lateranen. parietin. cap. 11.* Africæ, aliosque indicat idem Alemannus loco citato, & Salmasius in *dissert. de Secretariis in novo thesauro antiquit. roman. collecto* ab Alberto Salengre *tom. 1. pag. 688.* Idemque pariter designantur a Nicephoro C. P. Theophane Isaurico Paulo Diacono, aliisque : quos brevitatis causa missos facimus.*

II. Quoniam vero memoratarum Urbium, ac Regionum

num Præfecturam, non nisi Patricii obibant, factum primo est, ut utroque nomine, ac titulo appellarentur. Insequenti vero tempore Præfecti, Præsidis, sive Rectoris abrogato nomine, Patricii illius Urbis, vel Provinciæ, cui præerant, appellari cœperunt. Quod recte monuit Altemanus in *recitatæ dissertationis capite 11. Qui præfecturam*, inquit, *gerebant pro suarum quique Provinciarum more, ac lege nuncupari consueverunt Proconsules Africa, Italia Exarchi, Sicilia Strategi, Prætores Orientis, & aliarum regionum moderatores, Comites, Duces, Præfecti: Verum cum eas nunquam præfecturas obirent, qui ex Patriciorum gradu non essent, Patricii, ne quid supremæ in Senatu dignitati suæ derogatum videretur, suarum titulis præfecturarum Ordinis quoque nomen præponendum curarunt, quare passim apud Gregorium M., Nicephorum Constantinopolitanum, Theophanem Isaurum, Paulum Diaconum, aliosque nomenclaturæ forma occurrit: Patricius & Exarchus Italia, Patricius & Prætor Orientis, Patricius, & Proconsul Africa, Patricius, & Strategus Sicilia: Sed demum, (quæ est inanis hominum ambitio) neglecto præfecturæ nomine licet honestissimo Patricii solummodo Provinciarum dici maluerunt. Hinc in Imperio illa præfectura omnium similis, eademque nomenclatio. Sed hanc denominationem, ultimo præsertim latinitatis ævo invaluisse optime observat Claudius Salmasius in *dissertat. de Secretariis* qui: *Primo dignitas, inquit, (Patriciatus) sine re ab Imperatoribus excogitata, qua qualibet alia dignitas decorabatur, quasi titulo quodam magnifico, adeunt quem Patricium crearet Imperator, si præfecturam Prætorio postea daret, nuncupabatur Patricius, & Præfectus Prætorio, ita de ceteris. Unde illæ appellationes ultimo latinitatis ævo: Patricius Africa, qui olim nominatus esset Proconsul Africa: Patricius Orientis, qui olim Patricius & Comes Orientis: De eadem ætate loquens Petrus de Marca lib. 3. de concordia cap. 11. scribit: Patricii dicti il-**

lo seculo, & Superioribus, qui Provincias cum summa auctoritate sub Principum Imperio administrabant: Quamobrem Camillus Peregrinus in historia Principum Longobard. de finibus Ducatus Beneventani ad Orientem Patricii nomine obiter notat, Pratores Calabros, vel Strategos appellatos fuisse: Calabri, inquit, Thematibus Prætores, sive cum Porphyrogenito dicas Patricii, vel Strategi.

III. Progressu temporum eadem Patriciorum nomenclatura adeo invaluit, ut qui hujusmodi locorum habebant regimen, in diplomatibus quoque, publicisque actis, & monumentis sese *Patricios* scriberent, annosque Patriciatus numerarent. Profecto Georgius Patricius, qui Benevento præerat, quum immunitates, bona, jura, & privilegia Monasterio S. Vincentii ad Vulturum, ceterisque huic subjectis Cœnobiis, ac Religiosorum Virorum domibus confirmasset, tum aliis, tum etiam Patricii Imperialis usus est titulis; ut videre licet ex ipsius Diplomate, quod recenset auctor Chronici Vulturensis apud Muratorium in *Collectione Scriptorum rerum Italicarum*, tom. 1. par. 2. lib. 4. cujus hæc verba sunt: *In nomine Domini, Ego Georgius Patricius, Imperialis Protospatrius, & Strategos Cephaloniæ, atque Longobardiæ, dum residerem in Dei nomine intus Palatium Beneventi, Entilma facio tibi Majoni Ven. Abbati Monasterii S. Vincentii, insuper, & tibi Adelperto Præposito Beati Petri Apostoli: Exstat, & apud eundem charta Landulphi, & Athenulphi Beneventanorum Principum, qua ipsimet Monasterio quidquid juris sui erat in Territorio Venafræ, confirmatur, titulo præfixo sequentis exempli: In nomine Domini Salvatoris nostri Jesu Christi Dei æterni, Landulphus divina ordinante clementia, & Athenulphus Longobardorum Gentis Antipatus Patricius, & Patricius: Cum ante Patricii excellentiam petitiones recte fiant; juste petenti clementer favet; quapropter noverit omnium Fidelium nostrorum, præsentium, scilicet, & futurorum sagacitas: Ma-*

Maconem dilectissimum nostrum, obsecrasse nostram clementiam, quatenus concederemus &c. In alio vero diplomate, quo iidem Principes Sancti Vincentii Monachis ampliore in Urbe Capua domum concessere, descripto in recitato Chronico, Patriciatus designantur anni, hoc pacto : *Data XVI. Kalen. Decembris anno V. Patriciatus Domni Landulphi, & Domni Athenulphi Excellentissimorum Principum indict. III. actum Capue* : Pro re nata, notatione quoque dignum est apud Chronographum vetus monumentum, quo Joannes Abbas Cassinensis, & Godelpertus Abbas S. Vincentii ad Vulturum permutationes nonnullorum bonorum fecerunt ; cuius hic consulto partem describimus : *In nomine Domini nostri Jesu-Christi anno Imperii Domni nostri Constantini VII. & V. anno Patriciatus Domni nostri Landulphi, necnon, & V. anno Domni nostri Athenulphi Principis mense Novembri III. indictione &c. & infra : Et dum utrisque congrueret ex utraque parte nunciavimus hoc supradicto Domno Landulpho Illustrissimo Patricio, ut illo permittente hanc inter nos firmaremus commutationem : Ipse autem piiissimus Patricius pro amore Omnipotentis Dei, & animæ suæ mercede accersitum missum nostrum fidelem, & dignam personam, nomine Wisenolphum, & direxit eum missum super utramque terram, ut diligenter conspiceret, atque consideraret utrasque terras, ne forte melior esset illa commutatio de illa &c. (& infra) suprascriptus Catholicus Patricius audita æqualitate hanc commutationem fieri præcepit .*

IV. Præcipui etiam in Galliis fuere Patricii . De Amulo Patricio Provinciæ, quæ Gunthranno Regi parebat mentionem ingerit Warnefridus *lib. 3. de gestis Longobard.* Dynamii Patricii Galliarum meminit S. Gregorius Papa cognomento Magnus *epist. 23. lib. 2.* Eum, Rectorem Provinciæ, & Massiliæ noverat Gregorius Turonensis *lib. 6. cap. 7. histor. Francorum*, ipsique in eadem præfectura successisse Arrigium, & Asclepiodotum item Pa-

tricios testatur idem Gregorius, & notant quoque Nicolaus Alemannus in *dissert. de Lateran. parietinis cap. 11.* & Franciscus Lavonius de *Sanctis Franciæ Cancellariis Syntag. hystor. in sēbediasim. de referendar. & Cancel. de Gunthrammo Rege verba faciens. Idem de Cancellarii nomine officio, & dignitate differens Patriciatus hujusmodi dignitatem Regiæ comparem putat, eamque plerumque attributam Cancellariis fuisse existimat; licet alio in loco eam dignitatem militarem appellet. Quo porro jure in creditis sibi locis usos fuisse vidimus Græcos Patricios, eodem in assignatis sibi Urbibus, atque Provinciis potiebantur Galli. Constat siquidem ex Gregorio Turonensi, aliisque Gallis Scriptoribus memorato Gunthrammo Rege, Patricios plures, Rhodano finitimas relixisse Provincias, quod notat, & Bignonius in *notis ad Marculphum lib. 1. cap. 25.* Qua de re Dadinus Altaferra in *observat. ad epist. 23. S. Gregorii Papæ libro 2. Ea*, inquit, *etate fuere Patricii in Gallia, quod genus dignitatis illic inventum Reges Francorum admisserunt*: Idem docet Petrus de Marca de *concordia libro 1. cap. 12.* Patriciis hisce adeo propria Civitatum præfectura fuit, ut apud Scriptores Gallos Patricii non alia fere significatione recurrant, quam veluti Civitatum Rectores, ac Præsides, quod diligenter monuit Lodovicus Morerius in *ditionario historico gallico, verbo Patriciens*: *E comme*, inquit, *c'étoit du rang de ces Patrices, qui ont choissoit les Gouverneurs de Provinces; de la vient, que le nom de Patrices se prend assez souvent dans les auteurs de ce tems là pour marquer un Gouverneur*: Ipsi Pontifices Maximi Romanæ Ecclesiæ Patrimonium, quod erat in Galliis commendabant, ut alibi vidimus, constatque *epist. 6. lib. 5.* S. Gregorii Magni ad Dynamium Patricium, cui scribit, se per Hilarium accepisse quadrigentos solidos Gallicanos de reditu Patrimonii Ecclesiæ quod erat in Gallia: in epistola quoque 23. *lib. 6.* ad Theotistum Patricium testatur*

statut se ab eo accepisse xxx. libras auri, quarum xv. distribuisset in captivorum redemptionem, xv. in Lectisterium Sacrarum Virginum impendisse.

V. Quoniam vero memorati Patricii Provinciarum, vel Civitatum, ut hactenus vidimus, erant Præsides, Præfecti, Rectores, vel uti mos Regionis ferebat, Duces, Comites; iis earundem investitura a Summis Principibus concedebatur cum juribus hujusmodi dignitatum adjunctis Patriciatus. Hinc Dudo Sanctiini *lib.3.* quem Gaspar Barthius in *Guicelli Brittonis Philippidos lib.6. n.424.* refert: *Erit iste, inquit, nobis congruus Dux, Comes, Patriciusque hereditarius ejusque præcepto per omnia obtemperabimus:* & inde: *Defuncto & Patre Dux, Patricius, & Marchio habebitur:* itemque de quodam Richardo verba faciens: *Tunc Richardus, ait, recolendæ memoriæ Dux, Marchio, & Patricius præcellentissimas grates Deo reddidit.* Idipsum discimus tum ex aliis antiquis monumentis, tum etiam ex codicillis seu formula collationis ejus generis Patriciatus relata a Marculpho *lib.1. antiquar. formular.* quam rursus hic eruditis Lectoribus exhibemus.

CHARTA DE DUCATU, PATRICIATU, VEL COMITATU.

PRecipue regalis in hoc perfecta conlaudatur clementia, ut inter cunctum populum bonitas, & vigilantia requiratur Personarum. Nec facile cuilibet judicariam convenis committere dignitatem, nisi prius Fides, seu strenuitas videntur esse probatæ. Ergo dum & Fidem, & utilitatem tuam videmus habere compertam, ideo tibi actionem Comitatus, Ducatus, Patriciatus in pago illo, quem antecessor tuus ille usque nunc visus est egisse, tibi ad agendum, regendumque commisimus; ita ut semper erga regimen nostrum Fidem illibatam custodias: & omnes populi ibidem commanentes tam Franci, Romani, Burgundiones, & gubern-

bernatione tua degant, & moderentur; & eos recto tramite secundum legem & consuetudinem regas; Viduis, & pupillis maximus defensor appareas, Latronum, & Malefactorum scelera a te severissime reprimantur: ut populi sub tuo regimine gaudentes debeant confidere quieti, & quidquid de ipsa actione in fisci ditionibus speratur per vos metipso annis singulis aerariis inferatur.

VI. Apud Græcos antequam eum Patriciatum quam susciperet, usus, & ritus invaluit, ut in magnam Ecclesiam procederet, ibique sacras preces super ipsum certis adhibitis cæremoniis Patriarcha Constantinopolitanus recitaret, quas legere licet apud Jacobum Goar in Euchologio Græcorum pag. 93 1. nimirum hac in re cæremoniæ celebrabantur juxta antimensia Catechumenorum Magnæ Ecclesiæ, vel in solea, apposita ibidem mensa, cum Altaris mantili, & præsanctificatis; ac Diaconus sequentem collectam recitabat.

Domine Deus, qui in cælo, & in terra omnis Imperii virtutisque potestatem habes, cui Servum tuum N. Patricius Magistratum suscipere complacuit; postulata saluti conducentia ipsi concede, & Subditos in justitia, & æquitate ipsum judicare, ut in quibus versatur, tibi placeat largire: Fac illum pauperibus & egenis omne misericordiæ opus demonstrare, & ejus ministros in pace, & subjectione agere permitte. Germina quoque terræ ad omnis populi tui abundantiam multiplica: quia tua est potestas, & tuum est Regnum.

Post hanc a Diacono recitatam collectam Sacerdos, qui ipse quoque aderat, precabatur hunc in modum.

Diaconus capita vestra. Sacerdos precatur.

Domine Deus noster, omnis creaturæ opifex, exaudi preces nostras, & cunctas salutis conducentes petitiones, illi largire, ut juxta voluntatem tuam creditam sibi potestatem

statem administret, & tandem cælestis regni particeps fiat; tu enim es Deus noster; & tibi gloriam referimus.

Tandem super mensa, in antimensio repositam stollam Sacerdotalem Patriarcha accipiebat, eamque a cæremoniis tradebat, quam iste imponebat Patricio, qui tunc venerabatur ac osculabatur Patriarcham. Communicabat postmodum, & discedebat.

VII. In Italiam ab Græcis Imperatoribus missi Patricii Sedem præcipuam habebant Neapolim, quam *Tabernaculum*, etiam, & *Prætorium* appellabant antiquitus. Qui Neapolitanæ præsidebat urbi, Siciliam quoque regebat Patricius: quo ad Civitatem appellente, Dux Neapolcos in Siciliam abibat, ut constat ex Constantino Porphyrogenito qui paullo ante recitato loco sic scribit: *Neapolis antiquum Prætorium erat Patriciorum, qui mittebantur, & illum, qui tenebat, idem in potestate Siciliam quoque habebat. Cumque Patricius Neapolim appelleret, Dux Neapolcos in Siciliam abibat*: Neapoli, Siciliæque imperans Patricius multas ditioni suæ in Campania Lucania, Apulia, Sannio, Calabria, & alibi subjectas habebat regiones, & Urbes, locaque fere omnia, quæ citra Farum sita erant Teste Camillo Peregrino in *historia Principum Longobardorum de finibus Ducatus Beneventani ad meridiem*. Adriano I. Summo Pontifice & Carolo Magno imperante idem Patricius ausus fuit plures Urbes potestati suæ subicere quæ Romanæ Ecclesiæ subjectæ erant: qua de re idem Pontifex cum Carolo conquerens *epist. 72.* sic scribit: *Hoc cognoscat a Deo protecta Excellentia vestra, quia aliquantas Civitates nostras Campaniæ (Romanæ) operantes æmuli vestri, atque nostri nefandissimi Beneventani, ipsi nostro populo persuadentes subtrahere a nostra ditione decertant una cum habitatoribus castri Cajetani, seu Terracinenfium, obligantes se validis Sacramentis cum ipso Patricio Siciliæ, qui in prædicto castro Cajetano residet, & decertant a potestate, & ditione Beati Petri, & nostræ*
eosdem

eosdem Campanos usurpare, & Patricio Sicilia subjugare: Cajetam etenim, atque adjacentia illi oppida ad ostia liris usque ad trajectum, quod Joannis Papæ VIII. asseritur epistola 69. & 74. Romano Pontifici paruisse discimus ex Erchemperti Chroniciis num. 65. itemque ex Leone Ostiensi lib. 1. cap. 42. ubi testatur: Pandenulphum Capuæ Comittem, sive Castaldum, Joannem VIII. Pontificem Maximum rogasse, ut dominatui suo Cajetam subderet: Nam Cajetani eo tempore Romano tantum Pontifici serviebant; quod refert etiam Camillus Peregrinus agens de finibus Ducatus Beneventani ad meridiem.

VIII. Patriciorum in designatas Urbes, ac regiones regimini conjuncta, & ut ita dicam, individua erat subjectis populis jus dicendi potestas, ac defensionis administratio. Quapropter, quum Suidas Patricios definiat: communes Reipublicæ Patres: eo nomine non *presentes Patricios*; quorum nuda dignitas fuit, sed hos *praesentiores* intellexisse facile sentio cum Alemanno cap. 11. Id ipsum liquet ex decretali epistola prima S. Anacleti Papæ, quæ in Decreto Gratiani est inserta in *canone omnis oppressus 2. quæst. 6.* in quo postquam a Summo Pontifice decernitur ordo cognoscendarum causarum ad Clericos pertinentium; ut si quis a judicio Minoris Prælati esset oppressus, recursum habere posset ad Patriarcham, ad Primatem, & ad Concilium: negocia deinde secularia, coram Patricio tractanda decrevit: *Omnis oppressus, inquit, libere Sacerdotum appellet judicium. Si autem difficiles causæ, aut majora negocia orta fuerint, ad majorem sedem referantur. Et si illic facile discerni non poterunt, aut juste terminari, juste & Deo placite coram Patriarcha, aut Primate Ecclesiastico, & coram Patricio seculari judicentur negocia in commune:* Non me fugit, decretales, ac epistolas Anacleti Papæ apocryphas, falsas, & suppositas plerosque viros criticos existimare: ipsorum tamen adversa judicia nobis haud in magno sunt ponenda discrimine:

mine: quoniam operi nostro illud quoque plurimum confert; ut tali re ut antiqua proposita; ab Auctore quoque epistolarum sub nomine falsi Anacleti id colligere liceat, Patricios præstantissima potestate subjectis populis jus dicendi potitos fuisse.

IX. Ob id suos ipsi habebant Cancellarios: certe Narseti, Italiæ Patricio Cancellarium fuisse docet Jacobus Gutherus *lib. 2. cap. 19.* In vetustis actis S. Januarii Archiepiscopi Beneventani *lectione 8.* relatis a Falconio in *ejusdem hyst. lib. 2.* legitur: *Moxq. duo Cancellarii Patriciorum Ecius videlicet, & Sigisvulgus spumantibus equis superveniunt.* Patricium Africæ suum Cancellarium habuisse discimus ex *epist. 2.* S. Gregorii Magni ex qua id etiam constat, eos aliquando ad Principes Maximos negotii causa fuisse missos: *Filius noster Gennadius Patricius* (inquit recitato loco idem Pontifex) *suum ad nos pro causa eadem, Cancellarium destinavit:* Eos extitisse veluti a secretis, & aprocrisarios, monet Bulengerus de *Imperat. & Imperio Rom. lib. 2. cap. 23.* vigebatque eorum ministerium potissimum in aula Principum, ut liquet ex Vopisco in *Numeriano*: Sed Patriciorum Cancellarii judicandi potestatem probabant, ac erant milites ad secreta Judicis electi, ut arbitratus fuit Jacobus Gutherus eodem loco: *Cancellarii*, inquit, *Patriciorum judicandi potestatem probant; Cancellarii enim milites sunt ad secreta judicium electi:* vel ut explicat Franciscus Lanovius de *Sanctis Franciæ Cancellariis syntagm. bistor. in schediasmate de Cancellar. nom. offic. & dignit. Qui enim judicium Patriciorum &c. judicata excipiebant, & responsa dabant etiam Cancellarii appellati sunt.* Budeus in prioribus ad Pandectas adnotationibus alius Cancellariorum originem, & dignitatem repetit, tum etiam ejus munus præcipuum, partesque designat: quæ si non omnino, non uno saltem nomine congruunt Cancellariis Patriciorum, qui amplissima in Italia, & alibi potestate fungebantur.

Præter Cancellarios, *Stratores* etiam fuere Patriciis. Varnefridus *lib.4. de gestis Longobard. cap.4.* testatur : Stratores in officio Præsidis, aut Proconsulis equum freno tenebant, eique ab equo descendenti opem ferebant. Equos etiam militares probabant, qui conferri debebant a Provincialibus, ut liquet toto titulo Codicis de Stratoribus, quorum itidem mentio fit in *libro 6. Cod. Theodosi. tit.33.* ab Ammiano Marcellino *lib.29.* Julio Cæsare Bulenger. *lib.3. cap. 21.* De iisdem videlicet & Godescalcum Stevvechium in *Commentariis ad lib.1. Vegetii de re militari c. 7. pag.24. & lib.3. cap.10. pag.232.* Postremo memoratos Patricios, Provincias, vel Urbes, quibus præerat, ad nutum Cæsaris rexisse, censet Nicolaus Alemannus *cap.11.*

X. Ab Regionum, & Urbium Patriciis ad illos, qui Romani, & Romanorum a plerisque appellantur gradum facimus. Inter eos, de quibus hætenus verba fecimus, laudatus Alemannus promiscue, nulloque adhibito examine, numeravit, & Gregorium Patricium Romanorum, cujus meminit Paulus Diaconus in *lib.4. de gestis Longob. cap.14.* Volusianum Urbis Patricium memoratum ab Henrico Monacho. *lib.6. de Vita S. Germani,* ac Tertullum Romanæ item Urbis Patricium in quodam antiquo adnotatum saxo, quem Cassinenses cum Tertullum censent, a quo multa bona, jura, & privilegia accepisse testantur. Hos porro Patricios, quos Alemannus *Romanos*, vel *Romanorum* nomine distinctos comperit, eodem jure, eademque significatione, ac ceteros aliarum Urbium, ac Provinciarum Patricios intelligit; proditque Romanos fuisse Præsides atque Præfectos. Jam supra *cap.3. hujus libri* de Patriciis hisce, qui ante Caroli Magni ætatem Romani, vel Romanorum nuncupabantur, pauca diximus: nunc autem exactior de ipsis habendus est sermo: resellendique illi potissimum a nobis sunt, qui pro Græcorum Imperatore, vel Longobardorum Rege præfectura functos perperam prodidere. Ac primum quidem animadverto, cos

eos Græcos fuisse Patricios, nec alia de caussa appellatos Romanos quam, ut Romano se Imperio subiectos indicarent, sive ad gentis aperiendam originem. Mos siquidem erat antiquitus, Græcos passim appellari *Romanos*, propterea quod Constantinopolis *nova* esset *Roma*: ut erudite, graviterque ostendit Peregrinus in *historia Principum Longobard. sub titulo de finibus Ducatus Beneventani* ad meridiem, & alibi. *Græcis*, inquit, *nempe, quos Græcorum more ob novam Romam, appellat Romanos*: Pro re ipsa illustranda expendit auctorem itinerarii S. Willibaldi apud Surium *die 7. Junii*, qui quum Roma Terracinam, Cajetam, inde Chrysopolim maritimo itinere profectum memorasset addit: *Istæ Civitates sunt Romanorum, in Beneventanis sunt, sed tamen Romanis sunt subditæ*: Ubi Romanorum vocabulo Græcos acceptos, ac intellectos existimat. Nec præterea alienum est, ut juxta antiquum Italiæ morem, quo quisquam a Patria sibi cognomen inderet, eos, de quibus agimus, Patricio s Romanos appellatos fuisse credamus ab Urbe; certe hujusmodi mos ducendi cognominis apud Romanos, & Ravennate s viguit: lateque subinde in aliis Italiæ Regionibus obtinuit; eo ferme modo, quo nunc Principes Romanos, Neapolitanosque dicimus, quod Roma, atque Neapoli genus ducunt: non vero, quod in alterutra dominantur Urbe. Præclare sane Theodoricus Monachus in Vita S. Firmani Abbatis, quam anno Christianæ salutis altero supra millesimum scripsit *cap. 2. Beatus*, inquit, *Firmanus ante tempora secularia ab æterna Dei scientia præscitus, & prædestinatus, uti nostra compertum est notitia, Firmanæ Gentis extitit oriundus, quæ a Civitate, quæ Firmana nuncupatur genuinæ sedis vocabulum mutuasse dignoscitur; quia moris erat antiquitus quatenus sibi ex propria patria dulcia conderent vocabula: usus quippe ipse apud Italos usque in præsentiarum passim vigere visitur potissime tamen apud Romanos, & Ravennates, ut uterque sexus ex Urbium vocabulis nobilitatem*

trabat proprii nominis : Alia quidem sententia S. Petrus Damianus, qui floruit xi. Chrilli seculo in *epist. 6. ad Henricum Ravennatem Antistitem cap. 29.* vocat Romualdum *Camerinensem*, Amicum *Rambonensem*, Guidonem *Pomposianum* Firmanum *Firmensem*, non quidem a Patria, sed a domicilio. Ab scriptoribus tandem mediæ ætatis quam sæpissime, pro iis, qui nec Græci, nec Romani erant, significandis id Romanorum nomen est adhibitum, sed ad Barbarorum dumtaxat discrimen indicandum : *Est autem advertendum* (inquit Peregrinus in *historia Princip. Longobar. de finibus Ducatus Beneventani ad Septentrionem*) *vocabulo Romanorum ab ignoto Cassinensi, nec Græcos, nec Urbis Romæ demonstrari Cives, sed juxta tertiam quamdam acceptionem ab auctoribus mediæ ætatis usurpatam, sic dictos Italia primitivos incolas, & indigenas; qua etiam nomenclatura appellatos quandoque constat, reliquos populos omnes extra Italiam positos, Romanoque olim imperio subiectos ad Barbarorum nimirum discrimen* : Idem sensisse, ac indicasse videtur etiam S. Ambrosius in *Epist. 2. ad Timotheum* : *quos constat*, inquit, *in Societatem Romanorum receptos ut de cetero appellarentur Romani*. Porro quum varia, atque multiplex fuerit significatio Romani nominis, nulla valida subest ratio, cur Romanos, ac Romanorum illos Patricios, non alios, quam Romanæ Urbis Præsides, Præfectosque intelligendos esse contendamus : quum alioquin liquido constet hanc ipsam nomenclaturam Romani, aut Romanorum Patricii, qui Romanam Urbem, civesque spectaret, nonnisi Caroli Magni Ævo apud Italos invaluisse.

XI. Quo manifestius præterea eliminentur, quæ de istis Patriciis, tanquam Romanæ Urbis Præfectis falsa commenta in medium afferuntur; præstat hic opportune animadvertere : per hæc tempora Romæ Duces extitisse, qui ibidem, & in reliquis Romano Ducatui subiectas Urbes

bes Pontifice Maximo concedente imperabant; non secus profecto, quam ut hodie vidimus præpositum esse libris judicandis inter Cives, & incolas Senatorem Urbis. Earum seriem ab anno DCCXI. accurate collegit Vir Clariss. Joannes Franciscus Baldinus in *notis ad Anastasium Bibliothecarium invita Constantini scilicet. 176. tom. 4.* omniumque primum profert ex ipso Anastasio quemdam Christophorum, cujus mentio habetur in Vita Constantini Summi Pontificis ea occasione, quod cum Philippicus Imperator hæreticus, & impius Sacrarum imaginum osor Romam misisset quemdam Petrum ad obtinendum Ducatum Romanum; Populus universus tunc zelo fidei accensus noluit Petrum illum excipere; seseque Christophoro Duci armatum exhibuit, ut eo Duce adversus Petrum decertaret, eumque ab ingressu Urbis, & Magistratus arceret. Unus hos inter, qui & postremus Dux fuit, ut ex ipso Anastasio colligitur, occurrit Patricius, qui tamen nec Romanæ Urbis, aut Romanorum Patricius appellatur. Huic anno DCCXLIII. Urbis regimen relictum fuit a S. Zacharia PP. ad Luitprandum Longobardorum Regem pro Ravennatum salute profecturo, ut habetur ex laudato Anastasio in *Zacharia scilicet. 213. Nominatus Sanctissimus Vir trophæo fidei munitus relicta Romana Urbe; jam dicto Stephano Patricio, & Duci ad gubernandum, non sicut mercenarius, sed sicut vere Pastor relictis ovibus, ad eas, quæ peritura erant, redimendas occurrit*: Ex hoc porro consequitur nunquam Patricios potitos fuisse jure Præfecturæ Urbis tanquam a Græco Imperatore constitutos, quod iis temporibus Duces ex concessione Pontificis jus Romæ dicebant. Quidquid autem de memoratis Ducibus dixerint Binius, & Labbeus existimantes eos missos Romam fuisse ab Imperatore Orientis, relati in *notis ad Anastasium in Vita Constantini*, scite notat, solidisque probat rationibus laudatus Baldinus, quod quum interim Duces illi imperabant, supremum in ipsam Urbem, &

Ro-

Romanum Ducatum jus erat penes Pontificem Maximum. Et sane si Duces, vel Romanorum Patricii pro Græco Imperatore Romæ imperassent, utique nec Romani Petrum illum respuissent, quem Imperator ad ipsum Ducatum obtinendum miserat, nec Zacharia jus sibi arrogasset constituendi Stephanum Patricium, pro Urbis regimine ob suum ab Urbe discessum. Quod si dum procul est ab Urbe Pontifex præcipua destinatione, qui illam gubernet, constituit, certissimum est, quod quum præsens est, penes ipsum resideat summum, & unde quaque supremum Dominium, jus, & regimen, nec alii propterea Duces illi fuerint, quam ipsius Pontificis Administri.

XII. Hujusmodi rationum, & veteris historiæ momentis nostra de Romanis Patriciis vallata sententia, excutiendus nunc est, quis ille sit Gregorius, qui a Paulo Diacono dicitur *Patricius Romanorum*. Certe Exarchatui ipse Ravennæ præfuit medius inter Theodorum Calliopam, & Joannem Platonem Patricios; eoque propterea nomine Patricii Romanorum est appellatus, ad indicandam nimirum præfecturam populorum Exarchatus, qui tunc Imperio Græco, Romano subjecti erant. Et quidem præcipue: quum Exarchatus ipse *Romania*, satis, superque vulgato apud Scriptores, vocabulo diceretur; unde, & nunc *Romagna* corruptum apud Italos nomen ortum habuit. Qua de re, qui Romanorum dicebatur Patricius, non alius erat, quam Exarcha Romaniae præfectus. Quod animadvertit Vir Clarissimus Justus Fontaninus Ancyranus Archiepiscopus in præfatione ad *Commentar. de Sancta Columba*. Eodem titulo Patricii Romanorum in quadam antiqua charta Latino barbara insignitus occurrit Opilio apud Cavacium in historia Abbatiae S. Justinæ Patavii ipsumque Patricium nobilissimi Cœnobii Scriptor idem Fundatorem prodit. Sed eam chartam, nec integram, nec sinceram agnovit recitato loco Fontaninus, utrum jure an injuria non disputo. E re tamen ducimus illam

illam hic subicere Lectorum oculis. *In nomine Domini nostri Jesu-Christi, Imperante piissimo Augusto Constantino a Deo Coronato Pacifico, Magno Imperatore anno quintodecimo sub die mensis Junii, indictione prima Domino Sancto, & merito ter Beatissimo, seu, & Venerabili Monasterio Sanctæ Justine Virginis, & Martyris, ubi corpus Sanctæ Justine, & Sancti Prosdocimi, & multa corpora aliorum Sanctorum requiescunt: quod est constructum foris Urbe Patavensi, ubi multæ res e bonis hominibus delegatæ sunt; ego quidem in Dei Omnipotentis nomine Opilio Patricius Romanorum dono &c.* In ea in fine se ita subscribit Ego Opilio gloriosus Imperialis Patricius Romanorum: In marmore autem ipsi Opilioni in eodem Monasterio S. Justine erecto, vocatur Patricius Romanus, de quo tamen dubius hæret Mabillonius in annalibus Benedictinis. Decimi præterea sæculi inscriptionem esse, non sine sexti sæculi studiosa imitatione confectam suspicatur recitato loco Fontaninus, qui Opilionem ipsum, itemque Gregorium Ravennates Exarchas extitisse affirmat: eo præcipue fretus argumento, quod Exarcharum Ravennatum maxime proprius, ac familiaris fuit titulus: *Gloriosus Imperialis Patricius Romanorum*: Ejus verba ex italico opere hæc sunt, a nobis Latine reddita: *Quærenti de hoc Opilione expendens ego titulum Gloriosus Imperialis Patricius Romanorum præcipuum, & usurpatum ab exarchis octavo sæculo, facile illum Ravennæ Exarcham assererem. Qui hæreticis suorum Principum Iconoclastarum edictis minime adhærens, animæ suæ consuluerit: dotansque Cænobium Sanctæ Justine sese Patavium receperit, ibique vita functus sit: Et paullo post: Noster Opilio Patricius Romanorum certe fuit Exarcha Ravennæ, Constantino Copronymo imperante: Locandusque erit inter Paulum, & Eutitium, qui postremus hujus Urbis fuit Exarcha.*

XIII. Opportuna Exarcharum Ravennatum ingesta mentio de Exarchatus origine pertractandi occasionem præ-

præbet : Ad cujus Magistratus munus obeundum , Patri-
 cii ab Orientis Imperatoribus identidem mittebantur .
 Exactis enim a Justiniano Cæsare Gothis ab Italia , eique
 Bellisarii , & Narsetis opera , pristina tranquillitate parta :
 eorum alter , nempe Narses renunciatus est Patricius Ita-
 liæ , ut liquet ex titulo epistolæ Imperatoris ad ipsum Du-
 cem scriptæ apud Cujacium libro 10. *Observationum*
cap. 12. & referunt Joannes Jacobus Draco *lib. 2. cap. 2.*
 & Nicolaus Alemannus *in dissertat. cap. 11.* De ipso præ-
 clarum , hodieque Romæ monumentum exstat in Ponte
 Salario : quod recensuit Antonius Augustinus *Emendatio-*
num lib. 3. cap. 5. Hic Narses Patricius , omnium primus
 occurrit nuncupatus *Exarcha Italiæ* , quo eum nomine
 appellat Paullus Diaconus in libro *de gestis Longobard.* ,
 cui subscribit & Draco eodem loco . Quamquam non de-
 sint , qui opinati fuerint omnium primum ex Italiæ Patri-
 ciis Longinum fuisse Exarcham , quem tamen ex eodem
 Paulo Diacono constat Narseti successorem delectum :
 quod animadvertit & Platina *in vita Stephani II. Romani*
Pontificis pag. 102. Narsete itaque res Italiæ moderante ,
 hujusmodi novus Magistratus est investus , summusque
 habebatur , proptereaquod nomen Exarchæ a jure supre-
 mæ Præfecturæ ortum duxit , ac derivatum est , eodem
 observante Dracone , loco citato , & Peregrino *in histo-*
ria Principum Longobard. sub titulo de finibus Ducatus
Beneventi ad meridiem . Exarchatus enim vero jure , Pa-
 tricij universæ præerant , ac dominabantur Italiæ . Qua-
 re legimus apud Baronium ad annum DCXLIX. *tom. 8.*
Audiens hæc Imperator Conslans , quod defunctus esset Isa-
cus , misit Theodorum Patricium Exarcham ad regendam
omnem Italiam . In veteri Inscriptione marmorea , quam
 Præsul Blanchinus immortalis dignus memoria ab se Ra-
 vennæ descriptam in Ecclesia S. Apollinaris in Classe
 publicæ lucis fecit in præfatione eruditissima *tom. 1. Ana-*
stasii Bibliothecarii , mentio fit de Eutuchio Patricio Ex-
 archa

archa ultimo Italiam gubernante . Ex qua hanc particulam decerpimus .

CONSTANTINO VERO A DO CORONATO
IMP. ANNO XI. GVVERNANTEM ITALIA
DN EVTVCHIO EXCELL PATRICIO

Non alii propterea Exarchæ erant , quam Patricii , qui Græcorum Imperatorum vices gerebant , locumque obtinebant eo munere . Illorum nomenclaturam , quamvis non integram exhibet Honuphrius Panvinus *libro 1. Romanor. Principum* . Ipsorum gesta accurate descripsit Theſeus Franciscus a Cornu libro , vulgari sermone , edito : *Ravenna dominante* , & eorum seriem postremo doctissime , & eleganter collegit Vir Clariss. Cajetanus Cenni *in præfat. ad Chronolog. Cæsaream Pontific. Anastasii Bibliothecarii tom. 4. num. 79.* Quoniam vero Ravennæ erat præcipua illorum sedes , ut constat ex historicis , ac diversi generis antiquis monumentis , fere *Patricii Ravennæ* dicti leguntur , omisso Exarchæ titulo , quemadmodum videre licet ex Paulo Diacono *de gestis Longobard. lib. 3. cap. 26.* , qui Smaragdum *Ravennæ Patricium* nuncupat . Id animadvertit & Alemannus recitato *cap. 11. Qui exinde* , inquit , *in Provincias missi sunt Exarchi , qui eo demum abrogato nomine ; Patricii (quæ jam imperii lex erat) sunt appellati* : Patricios etiam Italiæ eos fuisse nuncupatos , quod ad Italiæ administrationem ab Imperatoribus summo cum imperio mittebantur , observat Petrus de Marca *de concordia lib. 1. cap. 12. Unde Patricii Italiæ* , inquit , *a Scriptoribus aliquando dicuntur* .

XII. Hujusmodi in Italia Patriciatus , seu Exarchatus duravit , quousque Aistulphus Longobardorum Rex Urbem Ravennam , omnemque Exarchatum potestati , ac ditioni suæ subegit : viguitque annos centum septuaginta quinque , ut colligit Draco loco citato , quem tamen annorum numerum quidam augent , alii minuunt : quemad-

modum videre licet ex Panvino supra allegato. In Bibliotheca Vaticana olim Ducum Urbinatum *num. 810. M. S.* opus exstat Guillelmi Vallæ Presbyteri Regiensis *de Italia Exarchatu ad Adrianum VI. Pontificem Maximum*: quo disquiritur, a quibus Principibus, quibusve gentibus summus hic Magistratus originem duxerit: quousque suos protulerit limites; in quorum ditionem venerit: quo demum tempore desierit; ejusque nomen obsoleverit. Ultra tamen præsignatam ætatem nonnullæ in Neapolitano Regno Urbes, ac Regiones habuere Patricios, post Aistulphum nimirum Longobardorum Regem, atque Imperium Caroli Magni; ut ostendit Pacichellus in opere, cui titulus: *Il Regno di Napoli in prospettiva*, ubi eorundem Patriciorum catalogum texit ab anno DVI., quo Belisarii Patricii virtute, & opera Gothos ab Italia Justinianus expulit ad annum Virginæ partus MLVIII.: illorum agmen claudente Tombo Patricio, qui cum potestate ab Isacio Comneno missus est. Quamvis autem Hieronymus Bignonius in epistola ad Lectorem præfixa notationibus ad Marculphi Monachi librum formularum testatus sit: *Patricios sub Carolinis raro, aut nunquam reperiri a doctis observatum esse*: perspicue nihilominus constat ipsum, Carolum Magnum Arichisio Duci Patriciatus dignitatem contulisse, quam is una cum Ducatu Beneventano petierat: Ad eum vero Patricium constituendum suos Carolus Legatos misit: referente Sirmundo *tom. 2. Conciliorum Gallia pag. 27.* itemque Mabillonio *lib. 2. de re diplomatica cap. 3.*

XIII. Occurrit subinde Gregorius Imperialis Patricius, qui anno ab ortu Salvatoris DCCXCII. suam Beneventi sedem habebat, ut constat ex ejusdem diplomate recitato in Chronico Vulturvensi apud Muratorium *tom. 1. p. 2. rer. Italie*. Refertur & a Viro Cl. Erasmo Gattola in *bist. Abbat. Cassinen. p. 1. seculo V.* cujusdam concessionis charta Waimarii Principis Salernitani, in qua ita legitur:

tur : Nos Waimarius in Dei nomine Princeps, & Imperialis Patricius. Is eodem referente auctore, cum Patre Princeps Salerni esse cœpit ab anno DCCCLXXVII., deinde solus ab anno DCCCLXXX. demumque cum filio Gaimario II. ab anno DCCCXCIII. ad CMI. Landulphus, & Athenulphus Principes Longobardorum, qui eodem insignes titulo vivebant anno CMXIV. occurrunt : quorum diplomata paulo ante recitavimus : Aliud Authographum istorum Patriciorum privilegium Abbatiz Cassinensi concessum ex hujus Archivo prodidit Erasmus Gattola recitato loco, ubi iidem his titulis inscripti inspiciuntur : *Landulphus, & Athenulphus divina ordinante clementia Longobardorum Gentis, & Imperii Patricii* ; & in fine : *Data septem Idus Septembris anno septimo decimo Principatus Domini nostri Landulphi gloriosi Principis, & antipati Patricii, & septimo anno Domini Athenulphi Principis, & Patricii*. Landulphus, Princeps Beneventanus cum Patre fuit ab anno CMI. eoque mortuo cum fratre Athenulpho ab anno CMXI. ad CMXL. cum filio Athenulpho II. ab anno CMXL. ad CMXLIII., quo die x. Aprilis obiit ; ut notat idem Gattola. Qui & ulterius refert aliud antiquum documentum cujusdam contentions, & controversiæ inter Cassinense Monasterium, & Duces Cajetæ, itemque Comites Trajectensium, in quo memoratur concessio prædictorum Patriciorum. In Chronico Civitatis Amalphitanæ apud Ughellium in Italia sac. de Metropolis Amalphitanis tom. 7. item complures memorantur Imperiales Patricii nimirum : Anno CMLII. Dux eligitur *Sergius Imperialis Patricius filius dicti Comitis, qui post septem annos & sex menses obiit* ; Anno CMLIX. *Manso Imperialis Patricius, & Antipatus gloriosus. Anno MI. successit Joannes Perilla, in quem Imperator Patriciatum contulit*. Notat autem Ughellius eodem loco, Cives Amalphitanos ea libertate eligendi sibi Duces ex Viris Patriciis usos summa cum laude fuisse, usque ad an-

num MLXXV., quo Robertus Guiscardus Dux debellato Salerno Amalphitanum Ducatum suæ potestati subjecit. Hic propterea opportune est animadvertendum eorum, quemquam sibi titulum præfixisse: IMPERIALIS PATRICII: quo addito vocabulo, conjicere est eos nuncupari eo tempore, quo Patricii titulo ipsi Imperatores decorabantur, eoque propterea ad eorundem discrimen, qui tunc Romanorum dicebantur Patricii, ut sequenti libro ostendemus, isti Imperiales Patricii vocarentur, veluti ab Imperatore iis in locis, & Urbibus missi: vel non dispari modo, quo nonnullos Ravennæ Exarchas eodem Imperialium Patriciorum ornatos titulo paullo ante Clarissimum Virum Justum Fontaninum, vidimus animadvertisse.

*De Patriciatus a Græcis Imperatoribus conlato
Regibus, Magnisque Principibus.*

CAPUT X.

SYNOPSIS.

- I. *Viris Principibus, & Regibus maximo in honore erat Patriciatus dignitas.*
- II. *Imperatorum fratres, Nepotes, & affines Patricii.*
- III. *Magni Principes a Constanti-nopolitano Imperatore Patriciatus aucti.*
- IV. *Reges plerique Patricii.*
- V. *Baronius affirmans Clodoveo Francorum Regi ab Anastasio Imperatore Patriciatus, non autem Consulatus codicillos oblatos illustratur.*
- VI. *Ejusdem Gregorii assertum de Consulatu Clodovei perperam a Pagio in Patriciatum detortum.*
- VII. *Consulatus a Patriciatus diversus, atque distinctus.*
- VIII. *Patriciatus Regibus, atque Principibus conlatus dignitas, atque præstantia expenditur.*
- IX. *An a Con-
stan-*

stantino Magno Imperatore Patriciatu exornati Clerici Romanæ Ecclesiæ?

I. **P**atriciatu dignitatem fuisse amplissimam, summæque præstantiæ, nihil magis ostendit, quam Viri Principes, ipsique Reges, ac Proceres augustæ familiæ arctissima consanguinitate conjuncti, qui ea de causa illam susceperunt, quoniam tanto generi, summæque amplitudini parem noverant. Itaque gestum munus ab ipsis, ipsique gesto ab munere decus, & honorem videntur summis. Id etiam constat, adeo propriam Summis Principibus hujusmodi dignitatem fuisse antiquitus, ut ea soli, vel pene soli fungerentur. Recte proinde observavit Bodinus de *Republica lib. 5. Patricia dignitas initio nonnisi Principibus & Imperatorum Fæderatis communicari solebat*: & Gaspar Barthius in Guillelmi Brittonis Philippidos *lib. 6. nu. 424.* explicans sequens hujus Poetæ carmen: *Patriciis dicto vel facto venero contra*: subdit: *Tantus titulus erat (Patriciatu) ut etiam Principibus jungeretur* Franciscus Amaya in *Commentar. ad 3. libros posterior Cod. Justiniani lib. 10. tit. 31. num. 14. tam gloriosum habitum*, inquit, *fuit Patricii nomen ut regibus in honorem maximum eederet*: Qua de re Joannes Jacobus Draco de *Origine, & jure Patricior. lib. 2. cap. 2. n. 5.* recte adnotat, quod: *Majorem existimationem recepit Patriciatu, quando non tantum Imperatores, consiliarii, & Familiaribus suis, veram etiam exteris Regibus, & magni nominis Principibus, sibi que fæderatis cum concedere solerent, præsertim, cum id rarum, nec nisi virtuti id præmium esset*: Singulari propterea animadversione dignissimum est, quod refert Sigonius de *Occidentali Imperio lib. 18. pag. 690.* postremæ editionis curatæ a Viro Clarissimo Lodovico Antonio Muratorio, de Alarico Gothorum Rege verba faciens. Tanti enim sibi honoris locum cessurum Patriciatum existimavit; ut Legatos ad Justinianum Imperatorem

rem

rem miserit pro eo obtinendo, promissione facta, se illi totam Italiam traditurum si Patricium faceret. Sed quo fiat manifestius, pretium operæ ducimus conlatum summis Viris Patriciatum per varia tempora quam brevissime ab ultima antiquitate repetere.

II. Inter Græcos profecto indigenas ipsorum Imperatorum Fratres, Nepotes, alii arcta sibi propinquitate conjuncti ea dignitate decorati leguntur. Germanus Patricius Fratris filius erat Justiniani Imperatoris, apud ejus ævi Scriptores notissimus, quem plures obiisse domi militiæque præfecturas, testis est Ducangius in *Constantinopol. Christian. de famil. Augustis Byzantinis lib. 8. folio 100.* Basilus Patricius, insulæ Sames Præfectus, Frater erat Romani Imperatoris, de quo mentionem facit idem Ducangius *cap. 24. de familia Argyrorum*: apud quem *cap. 11. de familia Phocæ Augusti* memoratur etiam Nicetas Patricius Heraclii Imperatoris consanguineus. Sed & Severus Patricius Frater erat adoptivus Constantis Imperatoris, quem Byzantii condidisse Gerocomium ab ejus nomine Severi dictum, narrat Anonymus de *Antiquitatib. C. P. lib. 2. par. 2. de Gerocomio Severi*. Constantium Patricium Fratrem Constantini Augusti laudat Harduinus *lib. 2. epist. 335.* Alterum Nicetam Patricium vitæ Sanctitate illustrem Irenes Augustæ propinquum celebrat Menologium Basilii Porphyrogeniti die 6. mensis Decembris *fol. 98.* quod opus a CLEMENTE XI. Pontifice Maximo eruditione, ac utriusque linguæ peritia clarò jam pridem Literariæ Reipublicæ integrum redditum, nuperrime opera, & studio ANNIBALIS ALBANI S. R. E. Cardinalis Camerarii ac Fratris filii Græce Latineque Typis Urbina-tibus vulgatum est. Ne longius autem ocio Lectoris ab-utar, si alios hic ejus Ordinis Patricios referam, satis arbitror Lectorem monere, ut ea consulat, quæ *cap. 4. hujus libri* protulimus, ubi multa inter Patricios, & Imperatorum filias inita connubia enarravimus.

III. De

III. De exteris Viris Principibus Patriciatu auctis disserturi, primo animadvertimus inter cetera dona, honoresque eximios, quibus ipsi ad Græcorum Imperatorem accedentes insigniebantur, Patriciatum quoque existisse. Ac præsentibus quidem ipsimet Augusti Cæsares, absentibus vero alterius Patricii opera id honoris genus tribuebant. Porro Genus Taronitarum Byzantii prænobilis, & illustris, quæ ortum suum a Principibus Taronis regionis, quæ in Oriente Syriam versus sita est, duxisse fertur, Patricia fuit dignitate decorata: Quum enim Gregorius ejusdem Gentis princeps Byzantium venisset, a Leone Philosopho Imperatore Magistri dignitate, & locupletibus prædiis donatus est; ejusque deinde Frater, Filiique Patricii renunciari, auctore Ducangio *lib.2.fol.165*. Prodit Erchempertus in *Chron. n. 67*. Gaimarium Salernitarum Principem Constantinopolim profectum, & ab Imperatore comiter exceptum, Patricium creatum fuisse, indeque cum honore in Italiam remissum. Quod refert etiam Anonymus Salernitanus *cap.124*. apud Muratorium in collectione Scriptorum rerum Italicarum *tom.2.*, Hunnorum item Dux, quum Procerum, militumque suorum stipatus agmine ad Imperatorem accessisset, ut Christianæ Religionis nomen daret, ipse, comitesque, virique Principes cum Uxoribus, & famulis potiti voto, regiis donis, & dignitatibus sunt ornati. *Duci autem ipsi, honorem detulit Patriciatus, & in Hunnorum regionem, humanissime dimisit*: ut constat ex Nicephoro in Breviario historico e Greco in Latinum sermonem converso a Dionysio Petavio *fol.9*. Sed Gregorium Ducem Neapolitanum, & Joannem Ducem Cajetæ procul ab Imperatoria agentes aula, quum Leo Augustus ab Saracenorum fœdere sejungere cuperet, Nicolaum Patricium ad eos legavit, qui utrumque Imperatoris nomine Patriciatus dignitate decoraret, ut ostendit Angelus de Nuce in notis ad Chronic. Monast. Cassinensis Leonis Cardinalis Episcopi

scopi Ostiensis *lib. 1. cap. 52.* Lubranus autem Hunnogundorum Dominus legatione pro pace stabilienda ad Heraclium Imperatorem missa, una cum aliis Regiis muneribus Patriciatum per suum Legatum accepit, auctore Nicephoro in *citato Breviario hist. pag. 11.* Munera, inquit, ad ipsum Heraclius misit & Patriciatum detulit: Theodati generum a Justiniano Patricium renunciatum narrat Procopius in *lib. 1. de bello Gothico*; Eundem Patriciatum honorem Basilium Imperatorem Urso Participatio Venetorum Duci contulisse, post alios prodit Raphael Volateranus *lib. 4.* De Aspare Principe itidem Patriciatu donato Sermonem habet Bulenger. de *Imperat. & Imper. Rom. lib. 3. cap. 1.* Principis Saracenorum Patriciatu aucti mentio fit in *hist. Miscella lib. 16. pag. 110.* Tandem Arnulphum, & Athenulphum Beneventi Principes Patriciatu insignitos honore ostendunt ipsorum diplomata, quæ una cum aliis Longobardorum Principum vetustis monumentis proximo capite retulimus.

IV. Nec mirum tot, tantosque Viros Principes Patricia fuisse dignitate auctos: Reges ipsos Patriciatum suscepisse constat. Avitus Viennensis in *epist. 7.* Sigismundum Burgundiæ Regem *Patricium* appellat. Zenonem Imperatorem, Odoacrem Italiæ Regem Patricium effecisse, refert Malchus Rethor: in *excerpt. pag. 94.* Vere proinde, sciteque notat Petrus de Marca de *concordia lib. 1. cap. 12.* Theodoricum, & Atbalaricum Italiæ Reges adeo sibi honorificum Patriciatum existimasse, ut non alienum a Regia Majestate Patriciatu dignitatem, quæ illis ab Anastasio collata fuerat, esse censuerint: Hinc, & Childbertum Francorum Regem, Patriciatu dignitate exornandum Justinianum Cæsarem statuisse referunt Joannes Bodinus de *Repubblica lib. 3. cap. 4.* & Joannes Jacobus Draco *lib. 2. cap. 2.* Ipsum Imperatorem, eadem dignitate exornasse Theodatum Gothorum Regem testis est Marquardus Freher de *origin. Palatin. lib. 6. cap. 1.* Itemque

que Vitigem alterum Gothorum Regem Belisarii ope ab Italia pulsum narrat Anastasius Bibliothecarius in *Silvrio*. Quare Adalgisum Italiae Regem Constantinopoli immorantem, mirum non est ab Constantino, cui *Copronymum* cognomentum accessit, Patriciatum summis: de quo Eginardus in annalibus ad ann. Christi DCCLXXIV. scribit *Adalgisus ex Italia in Græciam ad Constantinum Copronymum se contulit, ibique in Patriciatus dignitate consenuit*: & Poeta Saxonicus.

————— *se contulit inde*:

Ad Constantinum Græcorum Sceptra tenentem,

A quo Patricius præclaro nomine factus,

Hoc in honore suæ permansit ad ultima vitæ.

V. Sed, & hanc dignitatem Patriciatus jampridem Anastasium Imperatorem Clodoveo Francorum Regi codicillorum transmissione obtulisse contendit Baronius ad annum Christi DVIII. tom.3. meritoque eos hallucinari opinatur, qui Clodoveum Consulatu non Patriciatu putant esse donatum. Enim vero, quamvis Gregorius Turonensis *hisl. Franc. lib.2. cap.39.* affirmet, Regem ipsum consulatus accepisse codicillos, ejusque insignia induisse in Basilica S.Martini; nihilominus, ut recte idem Baronius animadvertit, ea insignia Patriciatus erant, non consulatus. Gregorii hæc verba sunt: *Ab Anastasio Imperatore codicillos de consulatu accepit, & in Basilica Sancti Martini tunica baltea indutus est, & Chlamyde, imponens vertici diadema. Tunc ascenso equo aurum, argentumque in itinere spargens voluntate benignissime erogavit, & ab ea die tanquam consul, & Augustus est vocitatus*: Porro cuique facile est repetenti apud Cassiodorum *lib.6. variar. epist.1.* consulatus insignia; ea quæ Clodoveus induit Patriciatus fuisse noscere. Insignia namque consulatus his verbis ab illo describuntur: *Pinge vastos humeros vario colore palmatæ, validam manum victorialis Scipione nobilitato. Lares proprios etiam calceis auratis egredere.*

Sellam curulem pro tua magnitudine multis gradibus ascende : Conlata invicem Clodovei insignia, quæ Gregorius describit cum illis, quæ propria sunt consulatus a Cassiodoro descripta: palam faciunt, ea quæ Clodoveus tunc induit, triumphalem potius exhibere pompam alicujus forte victoriæ causa, tunc populo exhibitam, quam consulatus honorem. Quamobrem Pagius in disertat. hypatit. consulari in præmio hæc eadem Clodovei insignia expendens: *Cassiodorus autem*, inquit, in *variar. lib. 8. epist. 9. Chlamydem, calceosque Romanos inter insignia Patriciatus numerat, licet in formula insignium Consularium nullam de iis mentionem habeat* : His accedit, quod Clodoveus nusquam in consularibus Fastis inscriptus occurrit: cujus certe nomen non deesset, si revera consulatum gessisset: Quod argumentum Baronius adhibet recitato proxime loco. Res si exemplis esset conficienda, perspicuum præsto esset, & luculentum. Quum a Zenone Imperatore Theodorico Gothorum Regi consulatus esset oblatum, fuit ille Ordinarius, & ejus nomen fastis adscriptum, & cum Ordinariis consulibus vulgatum: non aliter accidisset, si oblatum ab Anastasio ordinarium consulatum revera Clodoveus accepisset, atque gessisset. Sed frustra queritur, quod factum nunquam est. Profecto veteres Scriptores omnes, Patriciatum non Consulatum Clodoveo oblatum memorant, cum quibus sentiunt Henricus Arnise *de Republ. lib. 1. cap. 5. sect. 9.* Carolus Sigonius *de Occident. Imper. anno DVII. pag. 434.* & Vincentius Lupanus *de Magistrat. & Præfekt. Franc. lib. 1. titulo regia potestas pag. 327.* idemque novissime Guido Soarius *de Romanor. & Venetor. Magistrat. inter se comparat. num. 28.* prodidit.

VI. Idem autem Pagius dissimulare merito non potuit Patriciatum, non autem Consulatum Clodoveo ab Anastasio oblatum fuisse, sed tamen susceptum sequutus propositum jure vel injuria censuram exercendi adversus

Ma-

Magnum Baronium, doctrina, eruditione, summisque laboribus æternum ab Orthodoxa Ecclesia sibi nomen promeritum, tam in critica ad Annales Ecclesiasticos sub Anno DVIII., tum etiam in dissertatione hipatica Consulari, nullo solido fultus momento Gregorium tueri conatur: putatque ipsum Consulatus vocabulo intellexisse Patriciatum; eoque nomine Romanorum Patricium indicasse creatum ab Anastasio. Ipsius ad annales hæc verba sunt: *Honos, quo Clodoveus ab Anastasio Imperatore conbonestatus, Patriciatus fuit, quem Turonensis Consulatus nomine designavit, indeque in ejus Epitaphio legitur Patricius*: In dissertatione vero Consulari: *De Clodovei Francorum Regis Consulatu loquentes, non meminimus asserre sententiam Hadriani Valefii V. C. lib. 6. Francicarum, omnibus, quas retulimus, forsân probabiliorem. Existimat is Consulatus nomine Patriciam dignitatem apud Gregorium Turonensem significari. Aimoinus enim Monachus in libro 1. tradit Anastasium Principem in Codicillis ad Clodoveum missis subscripsisse sibi, & Senatoribus placuisse, ut amicus, & Patricius Romanorum appellaretur*: At rectius profecto sensisset, si eo loci Gregorium Turonensem deceptum pronunciaisset, quando Clodoveo Consulatam, non Patriciatum narrat oblatum fuisse. Non ignorabat sane Gregorius Consulatam longe, multumque a Patriciatu distasse; nec nisi ab inepto utramque dignitatem intelligi posse: Nimirum veritas candorem amat, oditque fallacias: Neque monstra fingenda sunt, ut Baronius passim pro libidine arguatur turgidaque in ipsum paginæ crescant verborum plenæ, rerum expertes. Quod sæpenumero a Pagio fieri non pauci dolent Viri docti.

VII. Enim vero, ut nomine, ita rebus, in signibus, & munere distinguebatur utraque dignitas. Consulatus siquidem erat annuus, Patriciatus perpetuus. Quamobrem Patricii, qui Consulatu functi erant inscripti occurrunt Patricii, & Exconsules, ut legitur apud Anastasium Bi-

bliothecarium *In Vigilio* : *Albinus, & Bassilius Patricii, & Exconsules ingressi sunt Constantinopolim* : Quando vero Consulatum obibant, qui erant Patricii, utramque in publicis monumentis dignitatem notabant. Quod potissime legimus de Theodorico Gothorum Rege, qui Patricius simul, & Consul a Zenone Imperatore creatus fuit, ut ostendit Franciscus Amaya *lib. 10. tit. 31. n. 50.*, qui explicando Epistolam nonam *lib. 8. Aurelii Cassiodori* : *Intelligit*, ait, *Theodoricum, qui a Zenone adoptatus, & Patricius creatus est, & Consul*. Id ipsum indicat S. Hieronymus *in epist. 19. ad Furiam lib. 2. epist. select.* quas eruditissimis notis illustravit Vir Clarissimus, & amicus noster Josephus Catalanus, in qua S. Ecclesiæ Doctor mentionem faciens de ejusdem Furie parente : *Pater tuus*, inquit, *quem honoris causa nomino, non quia Consularis, & Patricius, sed quia Christianus est, impleat nomen suum* : De Turcio Rufo Asterio V. C. Consule ordinario, & Patricio late disserit Fontaninus *de antiquit. Hortaæ lib. 2. cap. 3. num. 5.* . Is cum emendasset illum Virgilii Codicem, qui in Medicea Bibliotheca servatur, in fine Bucolicorum se ita subscripsit : *Patricius, & Consul ordinarius*; ut refert Vir Clarissimus Joannes Franciscus Baldini *in notis ad Anastas. Bibliothec. in Stephano III. sect. 244.* Vir Clarissimus Antonius Maria Lupus Societatis Jesu in dissert. ad nuper inventum, Severæ Martyris Epithaphium §. 3. habet antiquum saxum Victoris Paterni Cos., in cujus fine hæc dux literæ visuntur; nimirum V. P. quamvis prætereuntium attritu parumper consumptæ, eamque siglam cum Sertorio Ursatto docet esse legendam hunc in modum, videlicet. *Vir Patricius*. Non aliter Cyrillus *in Vita S. Sabæ* de Justiniano loquitur : *Deponit Imperium, Justiniano patruele suo imperante, qui erat Patricius, Consul, & Dux exercitus*. Ex his itaque diversis nominibus, quibus unus eodem tempore, & Consul vocatus est, & Patricius, illud cer-

certum oritur argumentum inter utramque dignitatem, intercessisse discrimen inigne: Aliter si res se haberet, uno Consulatus nomine, Consulatum simul, ac Patri-
 ciatum designassent. Recte propterea sentit Joannes Ja-
 cobus Draco *lib. 2. cap. 4.* scribens: Non recipiendum,
 quod quidam falso opinantur Patricios honorarium Con-
 sulatum gessisse, ut scripsit Christophorus Besoldus *lib. 1.
 politic. cap. 11. num. 64.* Conferunt etiam quæ supra
 cap. 5. notavimus circa utriusque dignitatis amplitudi-
 nem in exponenda satis vulgatam apud Scriptores qua-
 stionem, an & quando Consules Patriciis vel Patriciis
 Consules anteirent.

VIII. At non abs re puto fore, si nonnulla de hujus-
 modi Patriciatus conditione in medium afferam, quæ
 magis magisque Pagii errorem detegant, qui recitatis
 locis ea, quæ sunt Consulatus, minus recte confundit
 cum iis, quæ ad Patriciatum pertinent, quem Græci
 Imperatores Regibus, Magnisque Principibus defere-
 bant. Enim vero unam eandemque fuisse dignitatem,
 Patriciatum honorarium, quo Occidentales in Europa
 Principes fungebantur, & qui ab Græcis Imperatoribus
 cuique tribuebatur, luculenter nobis ostendit Athalaricus
 Gothorum Rex *in epist. 9. lib. 8. apud Cassiodorum*,
 in qua eximium honorem reCOLens, Avo suo a Cæsaribus
 Græcis collatum, ejusdemque meritis ab se gestum, ita
 loquitur: *Hic est honor, (Patriciatus) qui & armis
 convenit, & in pace resplendet. Hunc illa dives Græcia,
 quæ multo gloriosissimo Domino Avo nostro habuit, grati-
 ficata persolvit: velavit fortes humeros Chlamydem vestis,
 pinxit suta setis calceus iste Romanus: & dignitatem vi-
 sus est accipere, quod se cognoscebat assumere per honorem.*
 Illud tamen hic est animadvertendum: quod per eam di-
 gnitatem ad præstanda obsequia Imperatori alliciebantur.
 Quum autem essent ab ipsius aula remoti, nullo obeundo
 muneri addicebantur: sed Imperatorio gaudebant, ac
 sub-

suberant patrocínio . Quod recte illustrat Angelus de Nuce in lib. 1. cap. 52. ubi de Ducibus Neapolis, & Cajetæ ejusmodi Patriciatu ornatis edisserit : *Exteri quoque, inquit, ut prædixi, hoc honore ab Imperatoribus Orientis decorati non semel fuerunt, & ad præstanda obsequia illis, qui ab aula sepositi nullo obeundo muneri destinabantur, sed sub patrocínio Imperatoris manere in maximum suæ dignitatis augmentum, nec omnino sine fructu, & emolumento aliquo reserebant : Abunde satis hæc probantur ex iis, quæ tradit Ostiensis hoc loco de honore Patriciatu delato Ducibus Neapolitano, & Cajetano, ut ii in officio manerent, & Saracenorum amicitiam renunciarent .*

IX. Quoniam vero non defuerunt auctores, qui Clerum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ a Magno Constantino Patriciatu dignitate auctum prodiderint, e re deducimus hoc in loco, rem altius ac diligenter investigare, ut quid veritati tribuendum sit, Lectori pateat . Ejusmodi opinioni fundamentum substruxisse videtur *Canon Constantinus*, relatus apud Gratianum *distin. XCVI. num. xiv.* ubi vulgata lectione proditur : *Viris autem Reverendissimis Clericis in diversis ordinibus eidem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ seruiantibus illud culmen singularitate, potentia, & præcellentia habere sancimus, cujus amplissimus nosser Senatus videtur gloria adjuvari : idest Patricios atque Consules effici; nec non & ceteris dignitatibus imperialibus eos promulgamus decorari : Eadem lego in actis S. Silvestri Papæ, quæ S. Gelasius Romanus item Pontifex in Concilio Romano LXX. Episcoporum non videtur improbare, cum ipso, unde hæc descripta sunt, Constantini Imperatoris privilegio jam pridem recitasse observarunt Viri docti, qui suas huic Canoni notationes addidere, in editione decreti Gratiani procurata jussu Gregorii Papæ XIII. anno Christi MDLXXXIV. in ædibus Populi Romani*

mani pag. 445. & *sequenti*. Quoniam vero acta ipsa, & Constantini privilegium complures viros criticos non ineptis sultis argumentis habent adversos, id in opere nostro historice fidei pondus habere volumus, quod ab æquis rerum æstimatoribus jure sibi vindicant, & merentur. Quod propius tamen rem nostram attingit, dissimulare non possumus longe aliter Græcos Codices habere quam vulgata apud Gratianum Latina significet versio. In iis siquidem non de ipsa Patriciatus, Consulatus &c. conlata Romanæ Ecclesiæ Clericis dignitate, sed de honoris dumtaxat sublimitate, & amplitudine tantarum dignitatum Sacro Clericorum Ordini Ecclesiæ Principis communicata sermo est. Quod perinde omnino valet, ac si pronunciatum esset; idem prorsus honoris genus deferri debere venerandis Romanæ Ecclesiæ Clericis, quod deferrebat Viris Patriciis, Consulibus, cæterisque primoribus Imperatoris Administris: Græci privilegii hæc verba sunt. Καὶ ἔχον ἐκείνῳ τῶν ὑψηλοτάτων καὶ μεγάλων ὅλων τῶν κεισμεντῶν ἢ μεγάλῃ, ἐνύστατος ἡμῶν ἡτοὶ οἱ πατριάρχῃ καὶ οἱ κωνσταντῖνοι οἱ ὑπάτοι, καὶ λοιπὰ ἀξιώματα, idest: *Et illam habere celsitudinem, atque amplitudinem, qua ornatus est magnus noster Senatus, sive Patricii, & Consules, sive Hypati, & reliquæ dignitates*. Revera Patriciatus dignitatem tributam ab Græcis Imperatoribus fuisse Patriarchæ Constantinopolitano, narrat Simon Schud in *Lexico* verbo *Patriciatus*. Ex ipsa Patriciatus formula constat, eadem amplissima dignitate ornatos olim fuisse, & alios Episcopos: ut videre licet apud Cassiodorum *lib. 6. Epistolarum*. Minime vero assentior interpretationi Joannis Jacobi Draconis, qui loco recitato *num. 3.* verba formulæ designatæ in alium sensum detorquet: existimans illis Episcopis Patriciatus dignitatem impartitam, qui Ecclesiæ C. P. præerant. Profecto formula ipsa a Cassiodoro relata uti consueverant Gothorum Reges, quo tempore in Italia, aliisque Occidentis Provinciis, ubi re-

rum

rum potiebantur, Patriciatum conferebant: Quapropter ad Byzantium, Græcumque Imperium tantummodo id factum velle trahere, videtur contra fidem historiæ & rationem velle differere.

De Patriciatu Fæminarum.

CAPUT XI.

SYNOPSIS.

- I. *Fæminæ Patriciatum consecutæ*. II. *Earumdem in Augustæ Imperatricis aula munus, & officium*. III. *Fæminæ ornatrices, & Puellæ comatæ quæ fuerint*. IV. *Patriciæ Matres Imperatoris appellatæ, & maximæ auctoritatis*. V. *Gonzalez afferentis Patricias ita nuncupatas, quod Patriciorum uxores, filiæ, aut neptes essent, errores castigati*. Circa decimum, & undecimum sæculum Patriciorum uxores Patricissæ dictæ: VI. *Sebastocratiſſa, Cæsariſſa, & Despina quæ fuerint*.

I. **H**Aftenus de Viris Patriciis, qui Patres erant Imperatorum, vel Consiliarii Principum disseruimus; de Fœminis Patriciis, quæ in aula Augustarum eodem ornata munere versabantur, instituendus est sermo. Eas ob id prætulisse Patriciæ dignitatis amplitudinem, conijcimus, quia Imperantium uxorum addictæ famulatu, par erat, ut quam simillimam Aula Maritorum imaginem referrent, ac Dominarum ea specie nobilissimæ dignitatis, majestatem augerent, familiæque præstantiam. Multæ sane in antiquis monumentis occurrunt Patriciæ: Anonymus *de antiquitat. C. P. apud Bandurum parte 3.* habet: *Templum Archangelorum Sciri dictum a muliere quadam sterili, quæ erat Patricia, cognomen obtinuit*. Apud eundem *lib. 6. de ædificiis C. P.* illud quoque legi-

legitur. *Ædificium, nuncupatum bodie Prætorium olim domus erat Viduæ Patriciæ, nomine Marcie*: Ducangius de familiis Byzantinis *cap. 7. de familia Anastasii Augusti sermonem instituens, scribit: Ejusdem nominis (Anastasiæ) fæminæ nobilissimæ, & Patriciæ mentionem faciunt Græcorum menea. Apud eundem cap. 10. de familia Mauricii Imperatoris duæ aliæ occurrunt Patriciæ: Meminit, inquit, Gregorius Magnus Gurdie Patriciæ, & illius filiæ Theodistiæ sub annum DLIX., sed quod subdit Gurdiam, Marino, Theodistam vero Christophoro nuptas diversam fuisse Gurdiam a sorore Mauricii evincitur, etiamsi locis aliis Theodistam Patriciam proxima Mauricium attigisse cognatione innuat. Inter Summorum Pontificum Decretales epistolas sub titulo de præsumptionibus exstant literæ Gregorii Papæ missæ *Italica Patriciæ, & Domno Venantio Cancellario Italiæ, ubi narrat, se undecimo inde ab mense in lecto defixum podagra laborasse; multa præterea Cleri Romani recenset infortunia. Tandem apud Sirmundum oper. variar. tom. 5. lib. 1. exstat epistola Theodori Studitæ num. 55. missa Irenæ Patriciæ: ad quam data est etiam ejusdem libri epistola octava, & sexagesima.**

II. Ipsarum Patriciarum munus erat vestire Imperatrices augustas, succingere, ornare, & comitari. Id recte, paucisque omnino verbis explicat Anselmus Bandurus in *Commentariis ad Antiquitates Constantinopolitanas libro 2. tom. 2. num. 8. pagina 619. Dignitas, inquit, Fæminarum in Palatio, cujus munus erat Augustam succingere, vel vestire. Et in libro 2. mensis Augusti fol. 649. num. 102. differens de Antonina Patricia: Antonina Theodora Imperatricis ornatrix sive a veste, dignitate, Patricia: de qua nobili Fæmina Nicæus Alemannus in notis ad historiam arcanam Procopii cap. 1. folio 90. ait: Fuit Imperatricis Theodora ἑσθίη, a veste dignitate, Patricia, & paullo post: Antonina Belisarii Patricii uxor a veste, Theodora uxoris Justiniani Magni jam vidua una cum Vi-*

gilantia habitavit, cujus suassione refecit templum S. Procopii de Vigilantia nomine dictum. Atque hinc, cum Religionis causa Imperatrix in templum Sanctæ Sophiæ procederet, eam Patriciæ comitabantur, quæ ubi ad certum pervenissent locum, antequam Augusta templum ingrederetur, porrigere eidem mutatoria debebant: eo ferme modo, quo Impetator stipatus Patriciis accedere consuevit ad eandem Ecclesiam, cui in ipsa domo Viri Patricii mutatoria ministrabant. Locum ipsum, collatumque ibidem ab utriusque sexus Patriciis obsequium, & ministerium Augusto Principi, & Uxori designat, & illustrat recitatus paulo ante Bandurus in Imperio Orientali lib. 2. de templo Sanctæ Deiparæ his verbis: In Ecclesiam Sanctæ Deiparæ cognomine Patriciæ, quæ est penes Sanctæ Sophiæ Ecclesiam, Imperatores, & Augustæ ibant processionis causa, quum ad Sanctam Sophiam essent ituri: Etenim domus ibi erat, quam Constantinus Magnus extruxerat: Huc accedebant Patriciæ Zosia, & Patricii una cum Præpositis, ac Imperatori, & Augustæ mutatoria porrigebant.

III. Patricias hæc Mulieres non alias quidam intelligunt, quam *Ornatrices*, ac puellas *Comatas*, quam agnominationem illæ sunt adeptæ a cultu corporis ornatuque comarum, curato ipsarum opera: *Ornamenta muliebria*, inquit Pandulphus Pratejus lib. 14. Thesauri juris Civilis, & Canonici pag. 280. editionis primæ; a vestimentis differunt. Ornamenta sunt, quibus illæ ornantur leg. 26. §. *ornamenta*, & leg. 3. ff. de auro, & argento legato. Itaque Tertullianus Ornatum in cura comandi capitis poliendæque, & exornandæ cutis ponit. Sic enim ille in libro de habitu muliebri scribit: *Habitus*, ait, *femine duplicem speciem circumfert, cultum, & ornatum*. Cultum dicimus, quem Mundum muliebrem vocant. Ornatum, quem in Mundum muliebrem convenit. Illum in auro, & argento, gemmis, & vestibus depu-

deputamus, istum in cura capillorum, & cutis, earumque partium corporis, quæ oculos trahunt. Huic obsequio deservientes ancillas, olim divites nobilesque Mulieres alebant, quam ornatrices vocabant; alioque nomine puellæ comatæ dictæ ab usu, & cultu comæ crispatæ, de quibus *leg. 63. §. ornatricibus ff. de legat. 3.* fit mentio. Hujusmodi profecto ornatrices fere humili famularum ordine censebantur, nec nobilem attingebant gradum: de quibus erudite suo more differit Pignorius in libro de Servis, & eorum apud veteres ministeriis *cap. 20.* cui de famulatio Dominarum titulus est. *Cosmetas* illas appellant Juvenalis *Satira 6. vers. 476.*, & Ulpianus *leg. 47. ff. de legatis 3. Cosmetria* dicitur in vetusto lapide recitato ab Reinesio *num. 89.* Revardus vero *lib. 2. Conjectancorum* antiquam inscriptionem exhibet Hamillæ Alphonæ quintæ ornatricis. Ego vero longe nobiliorum gradum in Patriciis arguo dignitate eo nomine, auctis quam præcipua. Quibus si qua cura erat, Imperatricis foras prodeuntis amiciendæ mutatoriis; id munus spectabat non quotidianum Principis nitorem, sed publicum solemnemque ornatum, quo certo extra palatium loco, præstantissimo, dumtaxat natæ genere scæminæ fungi consueverunt. Enim vero inferioris conditionis puellæ comam crispandi, curandæque cutis, vestesque ornandi non sine arte in Scholis per magistras accepta famulitium exercebant, ac intra domesticos secretosque parietes, mercede, ac pretio nobilibus scæminis suam locabant operam, ut pulchriores nitidioresque illæ prodirent in publicum; illarumque inter famulas atque pedisequas comitatum augebant. Hujus generis studium in ornatricibus simul, atque exornatis Mulieribus veteres Ecclesiæ Patres passim reprehendunt, præsertim Tertullianus in libro de Virginibus velandis, S. Cyprianus libro de habitu Virginum, & S. Hieronymus in Epistolis ad Latam, & Demetriadem. Dignum vituperatione

morem dolemus, hodieque vigere, augerique in dies perniciosis exemplis, & turpibus. Levisimo autem foeminarum generi merito illud Tertulliani in libro de cultu foeminarum objicere possumus: *Frustra laboratis ornata videri, frustra peritissimos quosque structores capillaturæ adhiberi*: At vero extra hanc culpam, turpemque labem fuisse ornamentum genus, quod in Augustis Imperatricibus Patricias curasse diximus, latet neminem. Quum enim dignitatem, & amplitudinem spectaret Dominarum, & Imperantium, laudem potius quam notam merebat. Instituta a Deo Regia dignitas congruentia amplissimæ præstantiæ suæ ornamenta cum splendidissimo apparatu jure sibi vindicat: Cujus rei Sacri Libri non obscura nobis argumenta, & exempla suppeditant.

IV. Neque desunt aliunde petita momenta, quæ sententiam nostram testatiorem reddant, & veram ostendant. Constat siquidem in aula Imperatoria, & apud Augustas Principes non solum dignitate, verum etiam potestate, & auctoritate floruisse Patricias: Et quemadmodum Viri Patricii *Imperatorum Patres* dicebantur: ita Patriciæ *Matres Imperatorum* appellabantur. Zonaras lib. 3. *Mater*, inquit, *Imperatoris* *Ζωσέ* *Ζωσέ*, & *Τιμω* *Patricia creata est*: Bulengerius lib. 1. cap. 1. *Patricii*, ait, & *Patriciæ honor in majus ductus*: Hinc factum est, ut quum Ghildebertus Rex foedus amicitiae cum Mauritio Imperatore inire percuperet, opera potissimum Italicæ Patriciæ usus est, cujus magna apud ipsum erat auctoritas, quam ob id peculiaribus etiam literis exoravit teste Ducangio lib. 2., ubi de familia Mauricii Augusti verba faciens, hæc habet: *Italicam Patriciam eadem perinde tempestate in aula Mauricii Imperatoris magna auctoritate fuisse, evincit epistola Ghildeberti Regis ad eam scripta, cum Mauricii amicitiam expetiit*: Apud Anastasium Bibliothecarium in Silverio illud quoque legitur: Antoninam Patriciam. Sanctum Silverium Papam ad se jacen-

tem in lecto accersitum, temere alloquutam fuisse, dedisseque operam, ut Roma, suaeque sede pelleretur: Quod negotium Belisario Patricio suoque coniugi iniquissime ab Augusta datum est. Neque id mirum, quum enim fere uxores, natæ, sorores, vel consanguineæ essent Patriciorum: sanguinisque propinquitate Augustos Principes attingerent, facile multa poterant, & quæ cupiebant jure, vel injuria perfici curabant. Italicam sane illam, cujus nos paullo ante meminimus, Mauricium Imperatorem proxima sanguinis affinitate contigisse recitato loco prodit Ducangius. Hujusmodi expendenti causas facile est conjicere, quam ob rem maximo in honore haberentur Foeminæ Patriciæ: Apud Sirmundum *oper. variar. lib. 2.* legitur *epist. 68.* Theodori Studitæ ad Irenem Patriciam missa: quam, quum Reverentiæ titulo exornasset, memorat ipsam jussisse: valere *Regiam Civitatem illustrem prosapiam, præstantes amicos, Familiam splendidam, eximiam dignitatem, terrestrium domesticorum ingentem numerum, omnigenas facultates, alia denique, quæ commemorare vix posse se dicit.* Idem in *epist. 14. ejusdem libri 2.* Basilium Patricium consolans in morte filii, de uxore item Patriciæ ita loquitur: *Dominam, mihiq; venerandam Patriciam cum nobilissima tua sobole adduxeris.*

V. Ex hætenus dictis, satis, ni fallor, perspicue patet Gonzalez haud leviter errasse, quum *lib. 2. Decretalium tit. 23. de præsumption. cap. 1.* censet: Italicam illam Patriciam, cui Gregorius scribebat uxorem fuisse Patricii Italiæ, ita dictam a Patriciæ dignitate Viri, ac Ranticianam Patriciam, ad quem idem Gregorius dedit epistolam *38. lib. 9.* fuisse alicujus Patricii filiam, vel neptem: *Italicam Patriciam*, inquit, *cui rescribit Gregorius in præsentem accipio pro uxore Patricii Italiæ ut lib. 9. epist. 38. & aliis, ubi scribit Ranticianæ Patriciæ, aut pro filia, vel nepte Patricii:* Ejus quoad

Ita-

Italicam Patriciam attinet, errorem evincunt, quæ paullo ante de illa notavimus. Sed idem Decretalium commentator non agnoverat fœminas quoque Patriciatum consequutas; adeo ut a propria suscepta dignitate ipsæ Patriciæ appellatæ fuerint, non vero, quia uxores essent Patricii alicujus, aut alterius Viri Patricii filiæ, vel neptes. Hinc scite Bollandus de Sancta Anastasia Patricia, verba faciens ad diem 10. Maji tom. 2. *act. Sanct.* *Ut autem Patricii plures*, inquit, *sic, & Patriciæ, non tamen ratione natalium, quoniam ad hanc appellationem alicui tribuendam nulla in historiis Græcis ratio invenitur, sed ex speciali prerogativa dignitatis, qua nostram quoque Anastasiam circa hoc ipsum tempus ornasse Justinianus videtur meritis ejus & forma captus*: Ceterum non eo inficias, pleraque facta fuisse connubia inter Patricias, Patriciosque. Multas certe Patricias fœminas Patriciorum exstitisse conjuges exploratum est. Antonina Patricia, uxor erat Belisarii Patricii, ut indicat Nicolaus Alemanus in notis historicis ad historiam arcanam Procopii cap. 1. fol. 9. Irenæ Patriciæ Vir, ex *epistola* 175. Theodori Studitæ lib. 2. apud Sirmundum *oper. variar.* Patricius fuit. Illud quoque notatu dignum est: fœminam dignitate Patriciam nupuisse nobilissimo Viro Pancratio Prætori Taronis, qui Byzantium profectus exoptabat imperatorio natam genere uxorem accipere, ut narrat Constantinus Porphyrogenitus de administrat. Imper. e Græco sermone in Latinum conversus ab Anselmo Banduro, editusque in tom. 1. *Imperii Orientalis*. Is etenim cap. 43. hæc ait: *Urbem regiam petiit ab Imperatore dari sibi suburbanum Gregoræ, ut in eo Patricia ejus uxor commoraretur*: Sed hæc exempla utriusque conjugis Patricii minime excusant Gonzalez erratum; quum clare pateat fœminas quoque Patricias fuisse appellatas a Patriciatus dignitate, quam gerebant; itaut Patricii conjux, quæ Patricia non esset, eo vocabulo minime occur-

rat

rat ornata . Hujus rei testem habemus memoratum Stupiditatem *in epist. 144. lib. 2.* in qua Theodorum Patricium consolans ob uxoris obitum : illam nusquam Patriciam nominat , sed de ipsa sermonem habens : *Dereliquit nos, scribit desiderabilis Domina, avulsus es ab egregia conjugē, abruptus a laudata carne :* At quamvis apud Græcos uti indicavimus a Patriciatu , quo auctæ erant fœminæ , Patriciæ dictæ fuerint ; circa decimum tamen , & undecimum Christi seculum Patriciorum uxores a Patriciatu Viri non Patriciæ , sed Patricissæ nuncupatæ aliquando reperiuntur . Cujus rei perspicuum exemplum est in Chronico Civitatis Amalphitanæ apud Ughellium *in Italia Sac. de Metropoli Amalphitanis tom. 7.* in quo legitur *Anno mxxxv. Manso Sergii filius cum Maria Matre, quam Ducissam, & Patricissam in diplomatibus dictam reperio, regnavit annos quatuor .*

VI. Ceterum, mirum esse non debet: nobiles quoque fœminas ob amplitudinem , & splendidius ornamentum Imperatoriæ majestatis apud Augustas id genus amplissimam dignitatem fuisse consequutas : quum dignitates illæ , quæ potissimum ad imperatoriæ sublimitatis cultum , atque splendorem erant institutæ , in aula quoque Augustarum Conjugum spectarentur . Inde factum est , ut quemadmodum inter primarias dignitates Aulae Imperatoris locum obtinerent Cæsar , Sebastocrator , & Despotæ , de quibus fuscè agit Jacobus Gregerus *lib. 2. observation. ad Georgium Codinum Curopalatam cap. 2.* qui omnes in argumentum eminentissimæ dignitatis corona , fella , & auratis calceis utebantur ; affines erant Imperatoris , & licet nullo præcipuo inter familiaresungerentur officio , post cœnam tamen Imperatorem sese in cubiculum recipientem , faustam multorum annorum feriem adprecantes, prosequiebantur ; ut ex memorato constat Codino : ita Cæsariissa , & Sebastocratiissa , & Despina in aula merebant Augustæ . Quorum munus erat ,
quum

quum Imperator futuræ sponſæ obviam iret una cum aulæ ſuæ nobilioribus proceribus , primæ futuram Imperatricem peregre venientem excipere , ornare , calceisque rubris , & ornamentis imperatoriis induere quæ inde ea pompa , quæ Imperatricem decebat , ab ipsis nobilissimis fœminis exornata , equo insidens , proficiscebatur in palatium ; ut fufe narrat *Codinus de Officiis C. P. cap. 22.*

*De his , qui hodie in aula Principum Patriciis
suffecti sunt .*

CAPUT XII.

SYNOPSIS.

I. *Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales in aula Romani Pontificis , Patriciis suffecti . II. Eorundem Præstantia . III. In aula Imperatoris Electores , & Principes Imperii . IV. In Galliis Pares Franciæ Patriciis successisse , opinio adversus Seldenum , aliisque defenſa . V. Parium Franciæ origo , & præstantia . VI. In Hispaniis Equites aurci velleris , & S. Michaelis Patriciis comparati . In aula aliorum Principum qui Patriciorum locum obtineant ? VII. Apud quemlibet supremum Principem Consilarii Patriciis subrogati .*

I. **A**bsolutis dissertationibus , quibus Patriciorum munus , atque præstantiam domi , forisque late , pro viribus exposuimus : antequam variam Patriciatus fortunam , post translatum Romani Pontificis auctoritate ab Græcis ad Galliæ Reges Romanum Imperium sequenti libro enarremus ; ne dignitas ipsa in Summis Principibus supremum majestatis fastigium adeptis defuisse , nec usquam deinceps in aula Imperatoria apud Gallos & alibi viguisse putetur . Quod plurium aliarum dignitatum , & munerum amplissimorum fatum fuisse certum est : ostendemus

demus quambrevissimè Patriciatum in omnium fere supremorum Principum aula felicibus ominibus, atque successibus si non nomine, munere saltem & officio adhuc hodie vigere. Quamvis enim Patriciatus nomen inter tot rerum successus, ac tanta temporum vetustate obsoleverit, ut animadvertit Zipeus in *notitia juris bellici lib. 12. pag. 339.* id tamen non statim, sed paullatim factum, manente apud Principes, Nationesque re integra, vel paululum immutata dignitas ipsa Principatum mutationem sequuta, & mores Gentium. Sane temporibus Carolinis rarissimi occurrunt Patricii, ut observavit Hieronymus Bignonius in notis ad Marculphum Monachum *lib. antiquar. formularum epistola ad Lectorem præfixa.* Satis autem constat, ea, quæ Græcis olim Patriciis ratione dignitatis, ac præstantissimi muneris congruebant, congruere fere & iis hoc tempore, qui apud Summos Principes primum inter ceteras dignitates locum obtinent; ac veluti Consiliarii, Patres, & Adjuutores in rebus publicis administrandis habentur: ut propterea non immerito illis suffecti censeantur, qui in aula antiquorum Principum onus non dispar ferentes merebant. Id ut clarius, & singillatim aperiamus ab Urbe Gentium domina ducentes initium, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales apud Pontificem Maximum supremumque Catholici Orbis Hierarcham Patriciis fuisse suffectos, ostendunt Draco de origine &c. *lib. 2. cap. 6. n. 23.*, & Martinus Laudensis de Cardinalibus de præstant. Cardinal. differens *1. quest. Basilica primæ partis num. 34.*, & 39. inter tractatus magnos volum. 2. rectius profecto, quam Bulengerus de Imperat. & Imper. Romano *lib. 3. cap. 1.* qui sentit Pontificem Optimum Maximum Augustis, & Cæsaribus comparari, Patriarchas autem Patriciis. Cardinales enim vero Summo Pontifici assistunt, & in magnis negociis, quæ ad Orthodoxam Ecclesiam, & Religionem pertinent, opera sua illum juvant, atque consilio; quod jam pridem

P p

obser-

observavit, & Pancirolus in *Commentar. ad notit. dignitatum Imperii Orientalis capite altero*. Huc spectans Cardinalis Fuschus *conclusione xcv. num. 2.* cum Barbatia sentit verba illa vulgati privilegii Constantiniani relati a Gratiano *distint. 69. in Can. Constantinus*, quo Reverendissimis Clericis Romanæ Ecclesiæ fervientibus: Patriciatus honor collatus fertur, Cardinales indicare: quos propterea *conclusione centesima littera C.* Patriciorum titulo, ac dignitate exornat.

II. Licet autem Cardinales in pervetustis Romanæ Ecclesiæ monumentis quam sæpissime memorentur, eam tamen de qua agimus splendoris amplitudinem nonnisi, postquam in dignitatem nomen evalit, assequuti sunt. Quod non ante annum millesimum Christi accidisse Viri Critici sentiunt cum Gothifrido Henschenio *tom. 2. de actis Sanctorum mensis Maji in notis ad vitam S. Serenici Diaconi Deo in Vaticana Principis Apostolorum Basilica famulantis cap. 1. num. 4. pag. 169. litt. A.* Exinde in Hierarchia Ecclesiastica Cardinales passim uno minores capite Principes audiri cœperunt, ac honorificentissimis insigniri titulis. S. Petrus Damianus xi. Christiani sæculi Scriptor *lib. 2. epist. 2. : Spirituales universalis Ecclesiæ Senatores illos appellat*. S. Bernardus *lib. 4. de consideratione ad Eugenium : Seniores Populi, & Judices Orbis*: Concilium Basiliense *Sess. 23. Summi Pontificis in dirigenda Republica collaterales*; Concilium Lateranense *V. sessione 12. Præcipuas Catholicæ Ecclesiæ columnas*; denique Tridentinum Concilium *sess. 25. in decreto de reformatione cap. 1.* non dubitavit asserere: *Cardinalium, S. R. E. consilio apud Sanctissimum Romanum Pontificem Universalis Ecclesiæ administrationem niti*: Quæ omnia, quam exactæ veterum Patriciorum muneri, & auctoritati respondeant, facile quisque intelligit. De Cardinalium origine, potestate, & amplitudine plura jampridem notarunt Honuphrius Panvinus, Hieronymus Cardinalis Al-

Albanus, Ciacconius, Platus, Rubertus Jurisconsultus Parisiensis in historia Cardinalium Gallico sermone scripta, & Bartholomæus Piazza in libro cui titulus *Gerarchia Cardinalizia*. Ne actum hic agamus; eos Lector consulat. Tantæ dignitatis, & muneris amplitudine factum est, ut in cap. *Excommunicationis de offic. legati Cardinales Fratres Laterales, & Coadjutores Pontificis appellentur*. Et cap. officio eodem titulo *pars corporis ejus*. Quamobrem læsæ majestatis rei habentur cap. *felicitis de penis in 6.*, qui conviciis illos læderent. Jure proinde, ac merito, quod ad externum splendorem attinet, Innocentius Papa IV. in Concilio Lugdunensi anno Domini MCCXLIV. Cardinalibus Rubrum galerum tribuit. Bonifacius vero VIII. in regii decoris inditium purpureas vestes concessit. Leo X. in Concilio Lateranensi ipsos dignitate, & honore reliquos omnes antecellere asseruit: Qua tamen de re non leves antea querelæ motæ. Quoniam in Curia Romana Regi Hungariæ, cui quartus inter Reges locus est, intra ultimos Cardinales Sedes fuit attributa: ipsique Principes Sacrique Electores Imperii nequaquam inter Cardinales sunt recepti, ut videre licet apud Raynaldum in *annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi MCDXXVI. pag. 426.* Quumque jamdiu titulo *Illustriissimi* insignirentur, Urbanus VIII. Pontifex Maximus anno Christi MDCXXX. *Eminentissimi* appellari voluit, præcipua, & luculenta ea de re constitutione edita.

III. Septem Romani Imperii Electores apud Cæsaream Imperatoris Majestatem Patriciis fuisse suffectos contendit Draco citato *lib. 2. cap. 6. nu. 29*. Is sublimem Patriciatus dignitatem cum excelsio illorum munere confert, ostenditque primum utrosque apud Cæsarem occupasse locum; ipsosque Electores Summos Patres, ac Senatores Imperii jure haberi: Quales sese iidem appellant apud Fridericum Hortleder *lib. 1. cap. 37. num. 551. Pri-*

maria sane, & propinquiora sibi Romano-Germanici membra eos vocat Carolus IV. in aurea bulla cap. 28. Ibidem cap. 12. Solidas Imperii bases, dixit, & columnas immobiles: Cap. autem 24. uti partem corporis Imperatoris ex tulit. Quamobrem hoc excello in Romano Imperio positi gradu, pari cum antiquis Patriciis gaudent præstantia ordinis: Et quemadmodum illi Supremorum Consultorum fungentes munere, Principi, ac Reipublicæ tanquam Patres suis prospiciebant filiis, ita illi celsissimè Septemviri, decor, & gloria Sacri Romani Imperii, ut loquitur memoratus Imperator in dictæ bullæ cap. 3; solerti pietate, ac prudentia Imperium ipsum sustentent, ex eorum præsidio dextera Imperatoriæ potentie plurimum roboretur, & tandem quanto mutui favoris ampliori benignitate stringuntur, tanto uberius pacis, & tranquillitatis commoda feliciter profluunt in populo Christiano. Ipsi postremo plurimorum necessitatibus relevandis Cæsareæ assistunt sublimitati in partem sollicitudinis constituti. Hæc autem una cum amplissimo jure novum eligendi Imperatorem spectans laudatus Draco, Certe, inquit, non fallere me, nec falli videor, quando æstiosorem illam Septemvirorum, & Patriciorum convenientiam, vel inde confirmem, vel adferam, quod apud C. P. olim instar hodiernorum Imperii Electorum Patricii similem Provinciam in electione Imperatorum tenuerint. Ab aliis vero Interpretibus latius extenditur Patriciatus dignitas, & Principibus quoque Imperii Germanici competere nonnulli autumant; E quibus sunt Hubertus Giphanius in §. filias familias Institut. quibus modis jus patriæ potest. solvitur & Corradus Bittersibus in §. constat autem Institut. de jure naturali Gent. & civili.

IV. Franciæ Paribus eandem a Patriciis originem tribuunt; ipsorumque subrogatos loco amplissimis in aula Christiani ac potentissimi Regis fungi muneribus, illos censent Soacius *De Roman. & Venet. Magistrat. inter*

ter se comparat : num. 28. & Gregorius Tholosanus *Syn-
tagm. juris cap. 4. lib. 3. num. 2.* ubi aperte pronunciat :
Patricios in Gallia dictos esse Pares : In hanc sententiam
recte etiam Zipeus in *notitia juris Belgici lib. 12. pag. 339.*
Patriciatu, inquit, *magna fuit dignitas, ceteris omni-
bus anteponeunda, & veluti Patres Patriæ censebantur, ut
hodie sunt Pares Franciæ* : Unde vir gravissimus Julius
Cæsar Bulengerus de Officiis Regni Galliæ, quum de
Patriciis, seu Paribus titulum capitulo præfixisset, hæc
scribit : *Duodecim Pares, seu Patricii a Carolo Magno
instituti sunt. His solis sacrandi Regis jus est, & in
Regni possessionem mittendi.* Pares propterea nomen a
Patriciis sumsisse ex eo conjicitur, quod Patricii olim
in Gallia Pares invicem appellabantur, ut legitur apud
Jacobum Meyerum Baliolanum in *Commentar. Sive an-
nalibus rerum Flandricarum lib. 13. num. 13. seq.* Ibi de-
scribens author solemnem ritum coronationis Caroli V.
ita loquitur : *Perafæ ceremoniæ ab duodecim Regni Pa-
triciis sua quoque munia magna celebritate obeunte* : Idem
Scriptor memorans eorundem jura a Carolo Rege usur-
pata *lib. 16. num. 1459. eo tempore*, inquit, *quo Reges
sibi asseruissent quosdam ex Patriciatibus, ut Norman-
niam, Aquitaniam, Campaniam, Tholosam, eos suo ar-
bitrio, omnia gubernare, solique eam, quæ ad Patricios
pertineret, administrationem arrogare. Quamvis esset lege
cautum, ut Patriciis sua esset Curia privata ex Rege, &
delectis proceribus, permissumque a Rege conventu quodam
Parisiaco, ut duodecim crearentur Viri, ad quorum con-
siliium Dux, ut duplex Patricius vocaretur, sed nunquam
fuisse vocatum, se exploratum habere, ab Judicibus Par-
lamenti solum judicari pro Rege, authoritatem, dignita-
temque Parium Patriciorum ab illis confundi, corrumpi,
& deleri* : Huic tamen asserto minime adhæret Seldenus
libro, cui titulus : *Tituli honor. part. 2. cap. 3. num. 7.*
ubi satis invalido suffultus momento id refellit : *Patricii
appel-*

appellatio, inquit, non aliter, quam officii titulus fuit, data æque, ac Comitibus, & Ducibus: Attamen nullum extat exemplum, quod sciam, titulum hunc feudalem fuisse factum, ideoque assentiri non possum originationi (Parium) ex Patricii vocabulo: Adversatur, & Everardus Otto differt 7. part. 1. §. 8. scribens: omnes ratione hominibus, & tenentibus sibi æquales, unde a paritate conditionis non a Patriciatu eos nomen tulisse: Sed is paullo post suæ oblitus sententiæ referens Parium contentionem, enatam in sacris Rhemenfibus de prærogativa honoris: Ordo seffonis, inquit, ex die instituti seu erecti Patriciatu constitutus est: Seldenius vero aliter fortasse sensisset, si apud Marculphum Monachum pervetustum Scriptorem Gallum lib. 1. antiquar. formul. legisset in formula octava chartam Patriciatu. In ea siquidem animadvertisset, non dissimili fere ratione, quam illa communi feudorum Patriciatu quoque fuisse collatum: eoque ferme modo, quo Comitatum, Ducatum, & etiam Patriciatum in aliqua Civitate, vel pago institutum; de quo fufe suo loco egimus.

V. Atque hic nonnulla de eorumdem Parium origine, & institutione opportune lubet asserere: de qua licet Scriptores rerum Gallicarum inter se minime convenient, ipsorum nihilominus opiniones, qualescunque sint, non pigebit referre; ut ex iis, quæ meliora, ac solidiora videbuntur, Lector æquus prudensque seligat. Sunt, qui asserunt Carolum Magnum Imperatorem, atque Francorum Regem Catholicæ Fidei studio, ac Religione ductum, florentem in Hispaniam traduxisse exercitum. Antequam tamen eam expeditionem susceperet, ex præcipua Francorum nobilitate xi. viros legisse, quos secum perduceret, eosque Pares, sive Patricios appellasse. Ita sentiunt Cassaneus *Catalog. gloriæ Mundi part. 5. confid. 43.* Guido Pifo Soacius *de Roman. & Venet. Magistrat. inter se comparat.* Lupan. *in Commentar. de Magistrat. &*

Præ-

Præfekt. Franc. lib. 1. tit. Pares Franciæ, Pancirol. in *Theſaur. variar. lectio. utriusq. juris lib. 1. cap. 88.* Eodem ſenſu Martinus Curſius *Annal. Suevic. lib. 1. cap. 1. pag. 3.* Carolo Magno Pares adſcribit, & tanquam regni adminiſtrandi adiutores in locum majorum domus, tunc deſinentium prodiit fuiſſe ſuffectos. Guilelmus Buda ſcribit videri ſibi ab iis fortasſe Regibus inſtitutos, qui ipſi Imperatores quoque fuerint. Quem proinde reprehendit Franciſcus Hotomannus in *Francogallie. cap. 17.* Ganguinus, & Paulus Æmilius Pipino, aut Carolo tribuunt, quos itidem rejicit Hotomannus eodem loco, apud quem alii tempore Hugonis Capeti conſtitutos autumant. Alii apud Joannem Jacobum Draconem loco recitato *num. 31.* Juniorem Ludovicum auctorem extitiſſe memorant. Nicolaus vero Gillius turpi commento ſcribere auſus eſt, ipſo Trojani incendii tempore Parium hoc exſtiſſe ſodalitium. In tanta opinantium ſcriptorum varietate eodem teſte Dracone *n. 37.* in rem noſtram conſtat. *Patricios, ſive Pares Franciæ, cum noſtris in eo convenire, quod ex ediſto Caroli V. Francorum Regis, quo Matricenſem Comitem Franciæ Parem eſſe juſſit anno Chriſti MCCCCLIX. apparet, quod ob eam cauſam fuerint creati, ut cum Regibus pro Republica conſilium caperent, ut de rebus omnibus ad Rempublicam pertinentium ad eos referretur. Si qua controverſia inter Procereſ eſſet, horum arbitrio componeretur, ſi quod crimen admiſſum ad exemplum pertineret, horum diſquiſitionis ſententiis judicaretur; denique, ut penes eos eſſet rerum ſumma; ſœdera inirent, bella juberent inſtitui; quos latine ea de cauſa, ut ſuperius dixi, appellandos eſſe Patricios putavit Guilelmus Buda, quaſi Patres communis Reipublicæ.*

VI. In Hiſpaniis Equites aurei velleris, & Sancti Michaelis apud Regem Catholicum eorundem Patriciorum locum obtinere; prodiit Zipeus in notitia juris Belgici *lib. 12.* Haud aliter in Anglia nobiles illos Viros, quos

quos *Periscelidos* vocant, Patricium exhibere ordinem sentiunt Vesselmebicus in §. *filii familias num. 4.* Institut. *Quibus modis jus patriæ potest. solvitur*; Neque id ratione caret; quemadmodum enim Patricii Supremi Principis Patres, sic isti fratres Regii appellari solent, ut observat citatus Bodinus *lib. 5. cap. 4.* De ceteris denique aliorum Principum aulæ Proceribus, qui antiquis Patriciis suffecti putantur, hæc habet Draco loco paullo ante indicato *num. 38.* : *Quibus omnibus, si addere quis vellet, & Patriciis comparare Palatinos in Polonia, duodecim Consiliarios Supremos Moscoviæ, nec non Optimates, sive Ephoros Angliæ, Sueviæ, Daniæ, Hungariæ, & aliorum Regnorum, non adeo iniquam collationis rationem meo quidem judicio iniret.*

VII. Enim vero, eos qui in Consiliarios Supremi Principis adsciscuntur non inepte Patriciis comparari opinor. Par siquidem utrique videtur munus, non alia auctoritas, quam simillima autem dignitatis præstantia. Eo proinde factum censerem, ut sicuti Patricii soluti erant patriæ potestate: ita & ii, qui ab Imperatore, aliove Supremo Principe summæ rei pronunciantur a consiliis eodem jure gaudeant: ex Joanne Schneidew *ad §. filius familias nu. 2. Instit. quibus modis jus patriæ potest. solvitur*, & Melchiore Goldasto *lib. 1. de Major. cap. 6. in fine.* Quod itidem de cujusvis Principis, Comitum, Ducum liberæ Civitatis, vel status Imperii Consiliariis dici posse opinatur Guido Pancirolus in *Thesauro variar. lectionum juris utriusque lib. 2. cap. 8.*, & idem sentit Joannes Jacobus Draco eodem paullo ante citato loco *num. 21.* Proptereaquod quilibet Status Imperii, ut vocant in suo territorio, eandem vim, potestatemque obtinet, quem Imperator in universo habet Imperio, secundum communem Doctorum sententiam: de qua omnium latissime differit Theodorus Reinsing. *de regimine Seculi, & Ecclesiæ Classi. 1. cap. 6.*

OCTA-

OCTAVIANI GENTILII

De Dignitate Patriciatus post
occupatum a Barbaris
Italiæ Regnum.

LIBER TERTIUS.

De Origine Patriciatus Romanorum.

CAPUT I.

- I. *A Carolo Martello adversus vim Longobardorum Gregorius III. opem postulat. II. Duplicem pro re ipsa legationem destinat. III. Carolus Martellus Ecclesiæ Romanæ defensionem suscipit. IV. Gregorius III. eidem offert Patriciatum. Ducangius asserens Pipinum Regem Francorum omnium Primum Patricium Romanorum fuisse, rejicitur. V. Stephanus III. adversus Aistulfum Regem Longobardorum a Pipino auxilium flagitat. VI. In duobus Galliæ Conventibus inter Stephanum III. & Pipinum fœdus initur, quo Ecclesiæ Romanæ protectio firmatur. VII. Conventus eo fœdere Patriciatus a Stephano III. Pipino, Carolo, & Carolomanno tribuitur. VIII. Pipinus eodem fœdere pollicetur se donaturum eas Urbes, quas a Longobardis recuperaret.*

QUÆ rerum omnium humanarum conditio est : Non durare eas semper, nec manere vestigio eodem, duobus superioribus libris Patriciatus dignitati vidimus contigisse : Ipsa siquidem varium fatum passa est tum in Romanâ Republica tum in occidentali Imperio ; in quo sensim ita

Qq

ma-

magnum est adepta incrementum, ut alia dignitas, nulla eadem major, atque sublimior a Græco Imperatore Viris præstantissimis, Regibus, Magnisque Principibus conferri quiverit. Par proinde nunc est, ut dissertationibus nostris ultimam ejus fortunam illustremus, quam Viri Principes longe conspicui, ipsam gesserunt, vel ab his alii ornati fuerunt. Ut itaque perspecta habeantur Patriciatus, de quo nunc disserimus, jura prærogativa, munera, & officia, erit operæ pretium, rem a primordiis repetere. Occupata Longobardorum armis Italia, propemodum universa, quum Luitprandus, & Hilprandus earumdem Reges in Exarchatus Provinciis adversus Imperii Orientalis copias gererent bellum, multos per annos Ecclesia Romana, & ipsa Italia propter ipsorum dominandi libidinem gravissimas passa est ærumnas, atque dispendia: Luitprandus enim eam non solum Italiæ partem Græco ereptam Imperio, jure belli adeptus fuit, sed captis etiam finitimis Urbibus Romanos fines ingressus, vastato agro, castrisque in campo Neronis locatis, multos Romanos Viros nobiles Longobardorum more attonfos in suam potestatem redegit. Patrimonium inde Ecclesiæ Romanæ diripuit, multisque editis cædibus, & illatis cladibus, parum absuit, quin Urbs ipsa in ferocissimi Regis servitutem redigeretur; ut ostendunt Sigonius *De Regn. Italiæ lib. 3.* Martin. Mager. *de advocat. armat. cap. 5. num. 280.* Petrus de Marca *de concordia Græc. lib. 1. cap. 12.* His pressus angustiis Gregorius III. Pontifex Maximus omni Orientis Imperatoris destitutus ope aliunde auxilium quærere, & defensionem sibi parare coactus fuit. Summum gerebat ea tempestate Magistratum in Gallia, Carolus cognomento Martellus, qui *major Regiæ Domus* vulgo appellabatur, omnique jure domi, forisque Regni administrandi potiebatur. Ad hunc Pontifex maritimo itinere legatos mittit Anastasium Episcopum, & Sergium Presbyterum: Honorisque causa

cla-

claves Sepulcri Apostolorum Principis, & quædam ejus vinculorum fragmenta, eo consilio: *Ut a tanta opprefione Longobardorum Italiam liberaret*: Teste Anastasio Bibliothec. in *Gregor. III.*, & patet ex Gothofridi Chronico, Sigonio de Regno Italiæ, & Martino Mageri de Advoc. armata citato *cap. 5. num. 281.* Quare idem Pontifex se, suamque Ecclesiam tuitiori, & protectioni Caroli commisit additis literis, quibus non sine magno animi sensu: *Ad te, inquit, post Deum confugium facimus; conjuro te per Deum vivum, & verum, ut non præponas amicitiam Regum Longobardorum amoris Principis Apostolorum, sed velocius sub nimia festinatione sentiamus post Deum, tuam consolationem ad nostram defensionem*: Ex Petro de Marca *de concordis lib. 1. cap. 12.*

II. Meminit Anastasius Bibliothecarius unius tantum Legationis ad Carolum Martellum a Gregorio III. destinata; sed nova inde legatione opem ejus postulasse non modo adversus Longobardos, verum etiam adversus Orientis Imperatorem, qui Longobardorum concitaverat Regem contra Romanam Ecclesiam, observat Vir Clarissimus Antonius Pagius in *Gregorio III. num. 13.*, qui pro re nata ex continuatore Fredegarii *cap. 110.* hæc verba describit: *Eo tempore bis a Roma Beatus Papa Gregorius claves venerandi Sepulcri cum vinculis S. Petri, & muneribus magnis, & infinitis legationem (quod antea nullis auditis, aut visis temporibus fuit) memorato Principi Carolo destinavit*: Idipsum expresse legere licet in Annalibus Metensibus, qui in collectione Historicorum Francorum Duchesnii exstant: *Anno DCCXLI. Carolus Princeps domitis circumquaque positis Gentibus, dum ea, quæ pacis erant infra sui regiminis terminos disponderet, bis eodem anno legationem Beatissimi Gregorii Papæ ab Apostolica Sede directam, suscepit; qui sibi claves venerandi Sepulcri Principis Apostolorum Petri, ejusdemque pretiosa vincula cum muneribus magnis delatis obtulerunt,*

Qq 2

quod

quod antea nulli Francorum Principi a quolibet Præsule Romanæ Urbis directum fuit: Ex hujusmodi Gregorii III. ad Carolum Martellum legatione inuestus mos fuit Nunciorum Apostolicorum in Gallia. Tum enim primum, Apocrisarii Romanæ Sedis in Francia visi sunt, qui bis cum Carolo Martello egerunt; ut auxilium opemque Romanis præstaret. Qui Romanum Pontificatum post Gregorium III. gesserunt, affirmat Cointius in *Annalib. Ecclesiast. Franc.* ad annum DCCXL. num. 7. eos frequentius Nuncios direxisse in Franciam, resque eo devenisse, ut præter Legatos, qui novis emergentibus causis Romanitabantur, Apocrisarius Apostolicæ Sedis in Comitatu Regis assidue maneret, nec raro id munus a Romano Pontifice ei collatum est, quem Rex Archicapellanum palatii sui constituerat.

III. Res itaque nova, & valde honorifica eo tempore spectata est; atque inde Carolo Martello non parum honoris accessit, ex legatione duplici sibi missa a Pontifice Maximo, ut adversus Longobardorum vim cum ipso foedus iniret. Quid vero legationibus, literisque Gregorii III. ille responderet, veterum Scriptorum nemo hactenus prodidit, sed eas Carolo gratissimas fuisse non obscure indicat recitati paullo ante Fredegarii continuator, qui in appendice sui operis hæc scribit: *Ipse mirifico, ac magnifico honore, ipsam legationem recepit, munera pretiosa contulit, atque cum magnis præmiis cum suis sodalibus missis Crimonem Abbatem Corbejensis Monasterii, & Sigobertum Reclusum Basilicæ S. Dionysii Martyris ad limina S. Petri, & S. Pauli destinavit.* Nec dubium est, ipsum per suos Legatos auxilium, opemque promississe Summo Pontifici: Quin imo nulla mora interposita, ut ille celeriter adesset, & auxiliaretur, Luitprando Regi legationem misit, bellum denuncians, nisi ditione Romana quamprimum excederet, ut refert recitato loco *Pagius num. 15.* Hinc ipsum Luitprandum deterritum, sive,
ut

ut Sigonius *de Regno Italiae lib. 3.* narrat, gratissima sibi recepta legatione, ejus obtemperasse Imperio, Papiamque, unde venerat, rediisse, retentis interea quatuor oppidis quæ occupaverat, & quæ deinde sub Zacharia Gregorii Successore restituta fuisse prodit Anastasius.

IV. Impensum adeo sollicitæ Romanæ Ecclesiæ a Carolo Martello defensionis officium ita Pontificis obstrinxit animum, ut æquum judicaverit bene de se, & Romana Ecclesia meritum Principem amplissima Patricii Romanorum dignitate ornare; quæ tunc in Occidente, & Oriente habebatur præstantissima: Eaque decorabantur, qui Ecclesias juvabant defensione, & patrocinio. Porro constat ex continuatore Fredegarii, & auctore annalium Metensium Carolo Martello a Gregorio PP. III. Romanorum Patriciatum fuisse delatum: quod prodit etiam Franciscus Pagius in critica ad annales Cardin. Baronii ad annum DCCXCVI. nu. 5. to. 3., & Junior Pagius in *Breviario gestor. Romanor. Pontific. in Gregorio III.* Patriciatum Carolum proinde gessisse memorat Melchior Goldastus tom. 1. *constit. Imperial. ad ann. DCCXLI.* Ducangius autem in Glossario verbo Patricius. Aliique ante ipsum Scriptorem perperam prodidere: Romanos, postquam sese a jugo Græci Imperii subdlexerunt, Longobardis devictis, & superatis, primum Pipino, deinde Carolo Magno, & Carolomanno Francorum Regibus detulisse Patriciatum; Non enim Romanis jus erat tantæ conferendæ dignitatis; sed illa pendebat a potestate Summi Pontificis; ut suo loco ostendemus; nec omnium primus Pipinus, eo fuit dignitatis titulo auctus. Quæ enim de Carolo Martello diximus perspicuum faciunt, hunc ante Pipinum Romanorum appellatum fuisse Patricium. Quare Franciscus Pagius quamvis a Romanis Pipino, ejusque filiis Patriciatum concessum putet, Ducangium, tamen, & alios refellit his verbis: *Illis difficillimis temporibus Carolus Martellus Patricius Romanorum, ac defensor*

senſor Eccleſiæ diſtus eſt; ut jam ex continuatore Frederarii oſtendimus &c. non minus igitur Carolus Martellus Romanorum Patricius fuit, quam Pipinus, & Carolus Magnus; cum eorum omnium auctoritas in ſolo Patriciatu, illis collato, inniteretur.

V. Spes erat Eccleſiæ, ac Italis Populis ſeſe ſub tanto Defenſore, ac Patricio a barbarica Longobardorum ſervitute vindicare; Sed immatura Caroli Martelli mors, quæ ipſo anno DCCXLI. accidit, impedimento fuit, ne opportuna Romanæ Eccleſiæ præſtarentur auxilia: nobiſque pauca relicta ſunt hiſtorica monumenta, quibus illius Patriciatus fieret clarior. Longobardis hinc novus aditus datus, Romanæ Eccleſiæ occupandi regiones, Italosque vexandi Populos impreſſionibus aſſiduis, rapinis, cædibus, bello. Aiſtulphus ſiquidem Longobardorum Rex anno poſt Chriſtum natum ſeptingenteſimo, quinquageſimo tertio, rupto ſœdere, quod cum Romana Eccleſia pepigerat, infeſto exercitu Romam irrupit, eoque Urbi admoto extremum Pontifici, & Romanis minabatur excidium, ac ſervitutem, niſi ipſius ſe poteſtati traderent; quapropter Stephanus II., alias III. Zachariæ Succeſſor opem ab Orientis Imperatore per ſuos petit Legatos: *Ut juxta quod ei ſæpius ſcripſerat, cum exercitu ad tuendas has Italiæ partes, modis omnibus adveniret, & de iniquitatis filii morſibus Romanam hanc Urbem, vel cunctam Italicam Provinciam liberaret.* Ita, Anaſtaſius Bibliothecarius in *Stephano II.* ſed fruſtra auxilium eſt imploratum; moræque opportunitatem naſtus Aiſtulfus Romam interea obſidere pergit, ut eam ditioni ſuæ addat, ſubjugatque, porro Urbes alias, quæ Romanæ Eccleſiæ obtemperabant, & ſummo Pontifici. His gravibus Stephanus preſſus malis, & anguſtiis, convocato populo, publicas pro Urbis liberatione ſupplicationes indicit: Deceſſorumque ſuorum inſiſtens exemplis unicum in Gallorum Regibus præſidium conſtituit. Ad
Pi-

Pipinum proinde Caroli Martelli filium literas mittit, hortaturque ut causam B. Petri, Ecclesiæque Romanæ adversus Longobardos suscipiat. *Cernens*, inquit Anastasius, *ab Imperiali potentia nullum esse subveniendi auxilium: tunc quemadmodum prædecessores ejus beatæ memoriæ Dominus Gregorius, & Gregorius alius, & Dominus Zacharias Beatissimi Pontifices Carolo Excellentissimæ memoriæ Principi Francorum direxerunt, petentes tibi subveniri propter oppressiones, & invasiones, quas & ipsi in hac Romana Provincia a nefanda Longobardorum gente perpeSSI sunt; ita, & modo ipse Venerabilis Pater Divina gratia inspirante clam per quemdam Peregrinum suas misit literas Pipino Regi Francorum: His mox literis Pipinus acceptis, respondet daturum se operam, ut ipse Pontifex, & cuncta Italia a barbara hostium tyrannide vindicetur. Quod Princeps Religiosissimus mature præstitit. Duplici liquidem bello Aistulphum petens, ac reprimens, universas Romanæ Ecclesiæ Urbes, & oppida illi restituit: pacatamque reliquit Italiam; ut veterum testimoniis refert Martinus Mageri *de advoc. armata* cap. 5. num. 285. & seq.*

VI. Interea vero, cum adhuc infesta Aistulphi arma, Romam, & circumpositas Regiones premerent, Stephanus Pontifex ingenti Romanorum stipatus agmine, Gallias petit, ut foedus cum Pipino ineat de suscipienda defensione Romanæ Ecclesiæ, ut referunt Petrus de Marca *de Concordia Græ. lib. 1. cap. 12.* & Antonius Pagius in breviar. *gest. Summorum Pontificum in Stephano III. num. 4.* Factum id est duobus totius fere Galliæ conventibus apud Brennacum, & Carisiacum: constitutumque est, ut primum Pipinus opem, auxiliumque Romanæ impenderet Ecclesiæ, inde ipse, ejusque filii Carolus, & Carolomannus Patricii essent Romanorum. Hujus foederis mentionem faciunt Annales Metenses, Bertiniani, & Fuldenses, & Fredegarii continuator; nec clarius ostendi

di potest, quam ipsius Stephani verbis, qui cum ab Aistulpho foederibus fractis Roma iterum obsidione premeretur, pacta Pipino memorat, tertia ad ipsum data Epistola: *Dum vestris*, inquit, *mellis suis obtutibus praesentati sumus, omnes causas Principis Apostolorum in vestris manibus commendavimus, quoniam quidem inspirati a Deo aurem petitionibus nostris accommodare dignati estis, & vos B. Petro polliciti estis ejus justitiam exigere, & defensionem S. Dei Ecclesiae procurare*: Et Epistola 4. ad eundem: *Quoniam, nulli alio nisi tantummodo tuae amantissimae Excellentiae, vel dilectissimis filiis, & cunctae Genti Francorum per Dei perceptionem, & B. Petri, & S. Dei Ecclesiam, & nostram, & Romanorum Reipublicae populum commissimus protegendum*: De hoc item foedere Jacobus Hofmannus in lexico universali verbo *Patricius* verba faciens scribit: *Stephanum Papam venisse ad Regem Pipinum, & postulasse patrociniū ejus contra Aistulphum Regem Longobardorum, ac ipsius patrociniū gratia, decrevisse: Quemlibet deinde Regem Francorum esse Patricium Romanorum*: Idipsum refert Petrus de Marca de *Concordia* l. 1. c. 12. *Hic enim (Stephanus) dum Aistulphi Longobardorum Regis armis undique premeretur, ad Gallias magno Procerum Romanorum comitatu stipatus accessit, ubi fœdus cum Pipino Rege pepigit iis conditionibus, ut Rex, ejusque filii Patricii Romanorum dicerentur*: Ac verba Valthrami Episcopi Nambulgenſis in Apologia Henrici IV. describens, idem affirmat Gutherus de *offic. Domus Augustae lib. 2. cap. 19.*

VII. Eam porro dignitatem Sacris inde Cæremoniis in Basilica S. Dionysii Stephanus contulit Pipino Regi, ejusque filiis Carolo, & Carolomanno, ut refert Joannes Mabillonius de *re diplomatica lib. 2. cap. 3. num. 9.* & in supplemento ejusdem tractatus *cap. 9.* Honorifico posthac tum Pipinus, tum Carolus, tum Carolomannus Patricii Romanorum titulo insigniti uti tales se gessere, & ab

& ab aliis habiti sunt, ut notant citato loco Petrus de Marca *num. 4.* Nicolaus Alemannus *in dissert. de Lateran. parietinis cap. 11.*, & Le Blanc *in tract. historico de Gallia nummis & dissert. gallico sermone adjecta*, & Natalis ab Alexandro *Histor. Ecclesiast. sæculo viij. cap. 1. tom. 5.* Quum itaque ad suppetias urbi ferendas idem Pontifex Maximus Pipinum patrem, ambosque ejus filios interpellaret, omnes Patricii Romanorum titulo exornavit, literisque hanc præfixit epigraphem, apud Baronium ad annum DCCLXXV. *DD. Excellentissimis Pipino, Carolo, & Carolomanno item Regibus, & utrisque Patriciis Romanorum*: Idem notant de Marca, & Alemannus. Hinc Anastasius Bibliothecarius in Adriano I. anno Christi DCCLXXII. mentionem faciens de urbibus Ditionis Romanæ Ecclesiæ a Desiderio altero Longobardorum Rege subactis: *Quas, inquit, Sanctæ Memoræ Pipinus Rex, & ejus filii Carolus, & Carolomannus Excellentissimi Reges Francorum, & Patricii Romanorum, B. Petro concedentes obtulerunt.*

VIII. Sed nec prætereundum est, conventum quoque eo foedere apud Carisiacum fuisse inter Stephanum III., Pipinum, ejusque filios, & totam Francorum Gentem, ut illa potissima Italiæ pars, quæ tunc a Longobardis occupabatur, ab iis vindicata in perpetuum B. Petro donaretur: idest: *A Lunis cum insula Corsica, deinde in Suriano, deinde in Monte Bardone, inde in Verecto, deinde in Parma, deinde in Regio, & exinde in Mantua, atque Monte Silicis, simulque & universum Exarchatum Ravennatum, sicut antiquitus erat, atque Provincias Venetiarum, & Histriam; nec non, & cunctum Ducatum Spoletinum, & Beneventanum*: Ut inquit Anastasius *in Adriano I.* Hujusmodi pactum post Patriciatus concessionem initum fuit, quo sicuti a Summo Pontifice ob susceptam defensionem Ecclesiæ Romanæ Pipinus ejusque filii Patriciatu insigniti fuerunt, ita

R r

non

non dispari erga D. Petrum munificentia se tales re ipsa ostenderent; quod perspicuum fuit suscepti patrocini argumentum: Solemni autem interposito sacramento promiserunt se in perpetuum donaturos Romanæ Ecclesiæ totam illam Italiæ partem, quæ a designatis confinibus ad fretum usque Siculum protendebatur. Quare Pipinus xx. Exarchatus & Pentapoleos Urbes Aistulfo Longobardorum Regi ademptas Ecclesiæ Romanæ largitus est, novo, atque præcipuo de re ipsa edito diplomate, quo magis magisque perpetuo Romanæ Ecclesiæ, & Summorum Pontificum juri consultum fuit. Carolus M. deinde non modo in possessionem reliquæ partis earundem Provinciarum Romanos Pontifices misit, sed & Sabinæ Provinciæ ad Spoletanum Ducatum pertinentis, Castelli felicitatis, Urbis-veteris, Balneo-regii, Viterbii, Marthæ, Tuscanæ, Popolonii, Suanæ, ac Refellarum Tusciæ Longobardorum Urbium possessionem diversis temporibus Romanis Pontificibus tribuit: Addidit etiam Soram, Arcem, Arpinum, Aquinum, Theanum, & Capuam in Campania sitas Urbes: necnon Corsicam, atque Sardiniam; ut constat, ex Anastasio Bibliothecario in *Stephano III.* & in *Adriano I.* quod & antiqui Annalium Francorum Scriptores comprobant.

*De Patrocinio Ecclesiæ Romanæ a Galliæ Regibus
per Patriciatum suscepto.*

CAPUT II.

SYNOPSIS.

- I. *Varia de Romanorum Patriciatu Scriptorum sententiæ; is nihil aliud erat, quam Advocatio, & Patrocinium Ecclesiæ Romanæ.* II. *Paulus I., & Stephanus III. Pipino, & ejus filiis Romanorum Patriciis, uti Ad-*
voca-

vocatis Ecclesiæ Romanæ scribunt . III. Adrianus I. Carolum M. eadem de re adversus Longobardorum Regem provocat ; item , & Leo Tertius . IV. Pipinus , & Carolus M. defensores Ecclesiæ Romanæ dicti . Carolus M. defensoris titulum sibi adsciscit . V. Idem a Leone III. Patriciotus confirmationem postulat , ut tueri Ecclesiam posset . VI. Galliæ Regibus uti Romanorum Patriciis missum vexillum Ecclesiæ Romanæ , quod ejus Defensores , & Advocati essent . VII. Vexillum hujusmodi iis quoque mitti solitum , qui pro Ecclesia Romana adversus Schismaticos bellum suscipiebant .

I. **E**X his , quæ hætenus exposuimus , non obscure , ut reor , patet Patriciatum Carolo Martello a Gregorio III. Pipino autem Carolo , & Carolomanno Francorum Regibus a Stephano III. Summis Pontificibus concessum fuisse , ut ope , auxilio , & auctoritate Romanam tuerentur Ecclesiam . Quæ sane causa apertissime ostendit Patriciatum hujusmodi nil aliud esse , quam advocacy , Patrocinium , & defensionem Ecclesiæ Principis , itemque Romani Pontificis , populique Romani . Idque tum necessitati temporum , curæque Pontificum , tum etiam ipsius quoque Patriciatus muneri quam potissime congruebat . Hoc , ut fiat clarius , peculiari duximus dissertatione tractandum , ut ita patetacta genuina ejusmodi Patriciatus qualitas instar lucis mendacia detegat , atque præstigijs , quas fraudulentum ausu , nonnulli commenti sunt , quibus deinde a plerisque Scriptoribus Gallis , atque Germanis Regum suorum , & Imperatorum jurisdictio in Romanæ Ecclesiæ Urbes , atque Provincias excoGITATA est . Ut autem ab eo , quod totius rei caput est , sumamus exordium ; non una de Patriciatu Romanorum existit Scriptorum sententia : Nonnulli nimis abjecte de ejus majestate sentiunt , qui nudum nobilitatis , aut officii

Constantinopolitani inditium fuisse arbitrantur: Alii plus æquo extollunt, Patriciosque Romanorum fuisse ajunt, quos nunc Romanorum Reges dicimus. Quidam Imperium, alii Præfecturam Urbis, & adjacentium Regionum: alii jus eligendi Romanum Pontificem Patricios habuisse putarunt. Nobis autem omnium optime sensisse videtur Nicolaus Alemannus *differt. de Lateranen. parietinis cap. 11.*, qui causam, nomen, & munus collati Franciæ Regibus Patriciatus expendens: *Inde est*, inquit, *quod cum Defensorem, ac Patronum suarum Provinciarum, & Urbis, Pipinum Stephanus II., & Adrianus I. Carolum Magnum cooptarent, premto illo, paratoque Patricii nomine, quod tunc in Italia ex Imperii consuetudine usurpabatur, eos appellaverunt.* Hinc scite, ac erudite Vir Clarissimus Joannes Franciscus Baldinus in notis ad Anastasium Bibliothecæ in Stephano III. tom. 4. *Duo conventa sunt*, inquit, *inter Stephanum, & Pipinum, alterum quod Stephanus conferret Pipino singularem, insignem, & nemini antea collatum honorem Patriciatus Romanorum, vi cujus Pipinus susceperet tutelam, defensionem, & advocacionem Romanæ Ecclesiæ Patrimoniorum D. Petri, omniumque jurium, & plenariarum justitiarum Apostolicæ Sedis. Et alterum quod Pipinus in vim talis protectionis omnibus viribus niteretur, ut sua jura redderentur Ecclesiæ &c.* Unde Petrus de Marca lib. 6. cap. 11. num. 8., licet parum sibi constans: *Patriciatus*, inquit, *Romanorum Pipino a Stephano, & Romanis per electionem collatus est, quo defensio, & patrocinium Ecclesiæ Romanæ præcipue continebatur: quod docet, & Martinus Magerus de Advoc. arm. cap. 5. a num. 161. usq. ad num. 164.* Ipsi quoque Imperialis jurisdictionis ardentiores patroni diffiteri non audent patrocinium, & defensionem Romanæ Ecclesiæ, & populi Romani a Galliæ Regibus per Patriciatum susceptam fuisse; Quamvis multa absurde comminiscantur, & asserant, pro partium studio, & ingenio. Ita enim sen-

sentiunt Lupoldus de Baben. *de jure Regni, & Imper. Romani* cap. 4. Andreas Knichen. *in recentis polit. peruestig. ad Rom. Imper. autocrat.* ad cap. 1. *de jur. territ.* nu. 257. Joannes Jacobus Draco *de origine, & jure Patric.* lib. 2. cap. 6. qui: *Patricius*, scribit, *Romæ circa, & post hæc tempora, nil aliud erat, quam Sedis Romanæ defensor, & Advocatus*: Petrus de Marca *de Concordia* lib. 1. cap. 12. num. 4. *Patricii*, inquit, *nomen duo quædam complectebatur, & jurisdictionem, qua Reges in Urbe ex consensu Pontificis, & populi Romani potiebantur, & protectionem, seu defensionem, quam Romanæ Ecclesiæ polliciti erant: & paulo post: Patriciatus itaque, subdit, præter imperium in Urbem, & Ducatum Romanum, defensionem illam complectebatur, quæ pactis cum Romanis Pontificibus initis, consueta erat: & novissime Everardus Orto dissert. jur. publici, & privati dissert. 1. cap. 2. §. 9.*

II. Sed hæc, quæ memorati Scriptores protectioni, & advocacy Romanæ Ecclesiæ perperam adduxit, hic interea missa consulta facimus, quum non invalidis historiæ, ac rationum momentis accuratius opportuniore loco nobis sint refellenda. Sed age, quæ ad Patriciatum hujusmodi ratione advocacy, & protectionis pertinent, referamus. Profecto Summorum Pontificum Pauli I. Stephanii III., alias IV., Adriani I., & Leonis III. Literæ, aut preces memoratis Galliæ Regibus pro temporum varietate, & iniquitate missæ, vel expositæ non aliud ostendunt, quam patrocinium impartiendum, vel impertitum Romano Pontifici adversus Longobardos, qui Urbes Ecclesiæ Romanæ, ac S. Petro donatas ferro vastabant, ipsorumque Patriciorum fuisse partes advocacy, & defensionis agere, Romanæque Ecclesiæ Urbes, & jura defendere, vindicare, tutasque præstare, ac testas. Quum itaque Longobardi Italiam armis invaderent; & Desiderius eorumdem Rex Provincia Pentapoleos cum Ducatibus Spoletino, & Beneventano igne, ferroque vastatis,

Al.

Albinum Ducem Spoletanum, nonnullosque Proceres, qui se B. Petro addixerant, in vincula coniecisset, aliaque nefanda patrasset: Paulus Papa semel, ac iterum Pipino Regi scripsit, veritusque, ne literæ in Longobardorum manus inciderent, tertias literas misit per Georgium Episcopum, & Stephanum Presbyterum, quos in Francia Legatos destinaverat, ut Pipini auxilium, opemque poscerent ad recuperandas Urbes, quas Rex Longobardorum Apostolicæ Sedi abstulit, & nondum restituerat, ut constat *ex epist. 2. ad Pipinum*, quæ in Codice Carolino est in ordine 15., eamque refert Pagius in *breviario gestor. Summ. Pontific. in Paulo I. num. 3.* Ob id autem auxilium a Pipino petitum fuit, quia uti Romanorum Patricius, & Ecclesiæ defensor opem impendere debebat, pro eadem defendenda Ecclesia. Quare Nicolaus Alemannus *eodem cap. 11.* vere prodit: *Pipinus itidem defensor Romanus a Paulo I., ut dixi, vocatus est, qui Romanorum æque fuit Patricius.* Nec alia de causâ Stephanus III, alias IV. ad Pipinum, ejusque filios sub exordium sui Pontificatus destinavit Legatum Sergium Secundicerium, quam uti ad Romanorum Patricios, a quibus petebat; ut ipsi aliquot ex Regno suo eruditos Episcopos, & sacrorum Canonum peritos Romam mitterent, ad Synodum illic agendam pro instauratione disciplinæ Ecclesiasticæ, quam Constantinus pseudo-papa perverterat, ut observat recitato loco Pagius in *Stephano III.*

III. Ad eandem defensionis, & protectionis causam spectant, & aliorum Summorum Pontificum preces ad Carolum Magnum, Romanorum Patricium; nimirum Adrianj I. adversus Desiderium, qui multis Romanæ Ecclesiæ occupatis oppidis, ipsi quoque Urbi Romæ extremum minabatur excidium, ut notavit Martinus Mageri *eodem cap. 5. num. 290.* Quare apud Anastasium Bibliothecarium in *Adriano* legitur: *Et dum in magna angustia, & tribulatione confisteret, necessitate compulsus, direxit suos*
missos

missos marino itinere, cum apostolicis literis ad Excellentissimum Carolum a Deo protectum Regem Francorum, & Patricium Romanorum, deprecans ejus excellentiam, ut sicut suus Pater s. m. Pipinus, & ipse succurreret, atque subveniret S. Dei Ecclesiæ, & afflictæ Romanorum, seu Exarchatus Ravennatium Provinciæ, atque plenarias Beati Petri justitias, & ablatas Civitates ab eodem Desiderio Rege exigeret. Leo III. proinde Carolum Magnum in epistola a Sigonio recitata, & relata itidem a Pignatello consultat. Ecclesiast. 200. num. 111. tom. 10. his verbis alloquitur: Et quidem diffiteri non possum, debuisse me, his calamitatibus obrutum ad Imperatoris, hoc est Constantinopolitani, fidem, auxilium, confugere, quem Tutorem, & Patronum sibi Ecclesia jam pridem habebat constitutum. Verum præterquamquod Imperatores jamdudum ita se adversus Ecclesiam gerunt, ut plus ab iis detrimenti metuendum, quam auxilii expectandum esse videatur; nota etiam ejus, qui nunc rerum potitur, ut in muliebri spiritu, animoque, infirmitas ab hujusmodi me consilio capiendo deterruit. Gratias autem Deo ingentes ago, primum, quod nefariis me Latronum e manibus præter opinionem omnium incolumem conservavit, deinde, quod Imperatore Ecclesiæ patrocinium deserente, tu extitisti, qui ad ejus salutem, dignitatemque tuendam, non solum opes, ac virtutem incredibilem, sed & studium etiam, ac fidem adhibes singularem. Hæc igitur, ne me opinio fallat, te per omnia sacra, perque avitam, patriamque in protegenda Ecclesia gloriam oro.

IV. Hanc præterea Ecclesiæ Romanæ defensionem, Galliæ Reges per Patriciatum suscepisse, colligere quoque licet ex verbis Ludovici Pii, qui in divisione Regni sui inter filios facta eisdem commendans: Ut simul susciperent: *sicut, quondam, inquit, a proavo nostro Carolo, & avo nostro Pipino, & beatæ memoriæ Carolo genitore nostro Imperatore, & a nobis suscepta est. Quum itaque omnes*

omnes hi fuerint Romanorum Patricii Pagius in Critica ad annales *Cardinalis Baronii* ad annum DCCXCVI. num. 9. quamvis minus recte Patriciatum cum Consulatu confundat, eadem tamen divisione omnium Galliarum Regum a Carolo Martello usque ad Lodovicum Pium Patriciatum explicat: *Utraque*, inquit, *dignitas in ea significatione sumenda, in qua defensionem Ecclesiæ Romanæ annexam habet, quod de Patriciatu nunc inter omnes convenit*. Porro Carolus, ut hujus a se susceptæ defensionis munus ostenderet sibi titulum *Ecclesiæ Defensoris*, quandoque una cum altero Patricii Romanorum præfixit; ut videre licet apud Melchiorrem Goldastum tom. 1. *Constit. Imperial. ad annum DCCXCIV.*, in quo Caroli Magni constitutio adversus hæreses in Eliprandum, & Felicianum edita hoc præfert exordium: *Carolus gratia Dei Rex Francorum, & Longobardorum, ac Patricius Romanorum, filius, & defensor S. Dei Ecclesiæ*. Quandoque Patricii titulo omisso solum illo Ecclesiæ defensoris est usus; ut videre licet apud Alcuinum *epist.* 84. & 85. & alibi, in quibus legitur: *Carolus gratia Dei Rex Francorum, & Longobardorum, & defensor S. Dei Ecclesiæ*. In libello Capitulorum se proficitur defensorem devotum Ecclesiæ his verbis: *Ego Carolus gratia Dei, ejusque misericordia donante Rex, & Rector Regni Francorum, & devotus S. Dei Ecclesiæ defensor, humilisque adjutor*. Scite propterea, eosdem expendens titulos Nicolaus Alemannus in citatæ dissertationis de Lateranensi parietinis *cap. 11.* observat hujusmodi defensionis officium, & advocacy Ecclesiæ Romanæ non alias, quam per Patriciatum, susceptum: *Carolus ipse*, ait, *titulorum sui Patriciatus forma declaravit, quem in Regiis literis post Longobardorum Regis nomen, prænotare hunc in modum solebat. Carolus gratia Dei Rex Francorum, & Longobardorum, ac Patricius Romanorum, Defensor S. Dei Ecclesiæ*: & paulo post addit: *Nec dubium, cum in eisdem literarum epigraphis Patricii nomen*

nomen ita plerumque diffimulat, ut id in uno illo Defensoris titulo comprehendat, atque concludat. Idem docet Martinus Magerus cap. 5. num. 156.

V. Jam vero quum idem Carolus Patriciatus confirmationem a Leone III. Pontifice Max. per Angilbertum Legatum suum postulasset, id eo tantum consilio fecisse constat, ut Ecclesiam a Paganorum incurfu, armis tueri posset, & Christianos in Catholicæ Fidei communionem continere: Hoc ipso ostendi nequit validius advocacy, & defensionis Ecclesiæ per Patriciatum importatæ argumentum. Quod, ut fiat clarius, lubet hic referre ejusdem Caroli verba, *ex epistola 84. apud Alcuinum*, quæ hæc sunt: *Modo letiores de vestra Sanctitatis successione facti, quod desideravimus de illo pio Patre agere, in vobis proficere studemus; illique omnia injunximus, quæ vel vobis voluntaria, vel nobis necessaria esse videbantur, ut ex conlatione mutua conferatis, quidquid ad exaltationem S. Dei Ecclesiæ, vel ad stabilitatem honoris vestri, vel PATRICIATUS NOSTRI firmitatem, necessarium intelligeretis. Sicut enim cum beatissimo prædecessore Vestra S. Paternitatis pactum inii, ita cum Beatitudine vestra ejusdem fidei, & charitatis inviolabile fœdus statuere desidero; quatenus Apostolicæ Sanctitatis Vestra divina donante gratia Sanctorum advocatis precibus me ubique Apostolica benedictio consequatur; & Sanctissima Romanæ Ecclesiæ Sedes Deo donante, nostra semper devotione defendatur; nostrum est secundum auxilium divinæ pietatis sanctam ubique Christi Ecclesiam ab incurfu Paganorum, & ab infidelium deoastatione armis defendere, foris, & intus Catholicæ fidei agnitione munire. Ex hac porro epistola liquido patet, quid, & quale fuerit hujusmodi Patriciatus; nimirum Ecclesiæ Romanæ advocatio, & Patrocinium. Unde Nicolaus Alemannus hic optime animadvertit: *Ut sibi redintegraretur Romanus Patriciatus, qui Adriano mox vita functo, inanis etiam jam erat, ac plane nullus; duas**

ejusdem, olim sibi concessi proponit LEONI conditiones: fidei alteram, alteram defensionis. Recte quoque Natalis ab Alexandro hist. Eccles. seculo 8. cap. 1. tom. 5. post eam, relatum epistolam: In hoc, inquit, positus erat Patriciatu Romanus. Idem, & Pagius sentit adversus Petrum de Marca in Critica ad annal. Cardin. Baronii ad annum, DCCXCVI. num. 4. tom. 3. scribens: Carolum a Leone III. per Angilbertum Legatum suum postulasse, ut Patriciatum suum confirmaret, quo Ecclesiam ab incurso Paganorum armis defendere posset, & Christianos in Catholica fidei communione continere. Et alter Pagius in breviario gestor. Summ. Pontific. in Leone III. memoratam expendens Epistolam: In his porro, inquit, consistebat Patriciatu Carolo, & antecessoribus ejus collatus.

VI. Nec alia certe de causa S. Petri vexillum Pontifices Maximi ad Galliarum Reges miserunt. Nisi, quia uti Romanorum Patricii erant Ecclesie Romanae advocati, & defensores. *Quod vexillum, inquit Pagius eodem loco: ab illis tantum mittebatur ad Patricios Romanorum, qui adversus infideles, schismaticos, & hereticos pugnaturi erant.* Idem affirmavit alter Pagius in Leone III. Sic primum Carolo Martello missum fuisse vexillum a Gregorio III. una cum clavibus confessionis S. Petri, quo tempore illum Patricium delegit, prodit idem Pagius: Carolo item Magno ab Adriano Primo missum Pagius ipse ad annum DCCLXXIV. refert. Ipsique pariter a Leone III., ut supra notavimus, postquam sui Patriciatu confirmationem petiit, iterum missum fuisse vexillum, scribunt annales Bertiniani, Metenses, & Regino in Chronicis: Monachus item Engolismensis in vita Caroli. Erat autem vexillum defensionis, & patrocinii ita proprium; ac præcipuum insigne, ut nec Carolo Magno, quando renunciatus est Imperator, missum constet, nec aliis Imperatoribus, quorum majestati conjuncta, ac individua erat Ecclesie Romanae protectio, ut citato paullo ante

loco

loco scribit Pagius . Figuram ejusdem vexilli exhibet pictura illa, qua Leo III. Triclinii Cameram in Lateranensi palatio exornavit, ipsamque idem Pagius ære incisam refert ibidem , quam jampridem delineatam exhibuit laudatus Alemannus *dissert. de Lateran. pariet. cap. 10.* idque *S. Petri vexillum* fuisse indicat . Apostolus enim solio insidens dextera Stolanı Leoni , Carolo vexillum sinistra porrigit ; ut ita defensor Ecclesiæ factus posteris indicaretur , ut explicat Everardus Otto *dissert. jur. publ. & priv. dissert. 1. cap. 2. §. 4.* En vero figuram ipsam ex laudatis Scriptoribus hic diligenter exscriptam .

VII. Solebant autem Pontifices Maximi ad excitandum Principum animos vexillum S. Petri illis mittere, ut adversus infideles, atque Paganos expeditionem susceperent. Victor III. illud Roberto Guiscardo in Græcos Schismaticos bellum moventi tradidit deferendum teste Guilhelmo Apulienfi *lib. 4. de gestis Northmannor.* Quum viginti ferme abhinc annis S. Matthæi Apostoli vetus Basilica ab ipso Roberto magnificentissime olim exstructa Salerni, ex pia munificentia Poerii Archiepiscopi instauraretur, multi ærei, & argentei inter rudera inventi sunt nummi: quorum pars altera effigiem S. Matthæi, altera Roberti equo insidentis, gerentisque vexillum cruce insignitum exhibebat. Urbanus II. Hugoni Magno Comiti in prima expeditione sacra, ut habent Scriptores rerum Hierosolymitanarum, & Alexander II. Northo Duci Northmanniæ, ut legitur apud Ingulphum *pag. 90.* illud tradiderunt. Varia ad Reges, Duces, & Comites missi vexilli exempla collegere Ducangius in *glossario* verbo *Vexillum*, Mazerius in vita S. Petri Thomasi Patriarchæ Constantinopolitani, *c. 3.* apud Bollandum *29. Januarii*, & Nicolaus Alemannus *c. 15. & 19.* Vetus quoque mos erat, ut memorati Pontifices Maximi S. Petri vexillum geminis insignitum clavibus ad Principes mitterent, qui in Paganos, schismaticos, aliosque Ecclesiæ Romanæ hostes expeditionem erant suscepturi. Formula traditionis, & benedictionis ejus exstat in Cæremoniali Romano *lib. 1. sect. 7.* Cum Vexillis claves quoque, instar illarum, quibus sepulchrum S. Petri claudabatur, *Limaturam*, ut vocant Catenarum ejusdem S. Apostoli, aliisque sacris muneribus mitti consuevisse Fresnius verbo *Clavis*, commemorat.

De Patriciatu Caroli Magni.

CAPUT III.

SYNOPSIS.

- I. *Patriciatu Caroli M. a Stephano III. non ab Adriano I. collatus. Jacobus Gutherus, Joannes Mabillonius, notati.* II. *Carolo M. Romam advenienti, ceu Patricio, Adrianus I. Pontifex Max. Clerus universus, & populus cum Crucibus obviam egreditur.* III. *Joannis Mabillonii opinio affirmantis post mortem Pipini Carolum M. Patricii Romanorum titulum sumfisse, illustratur.* IV. *Caroli Magni cum titulo Patricii Romanorum Inscriptiones variae.* V. *Titulo Regis Longobardorum nomenclaturam Patricii Romanorum Carolus M. postposuit, & quare?* VI. *Annus Patriciatu ejusdem, quando in diplomatibus notari coepit.* VII. *In Missa, & Litanis pro Carolo M. Romanorum Patricio preces factae. Epistola Orientis Imperatoris ad Carolum M. Patricium ab Anonymo Salernitano relata, commentitia.* VIII. *Alter Caroli M. in Urbem adventus tempore Leonis III., ejusque causa.* IX. *Trina populi acclamatione Imperator dictus.* X. *Carolus M. Imperator renunciatus Patricii titulum reliquit.*

I. **C**OLLATO a Pontificibus Maximis Galliarum Regibus Romanorum Patriciatu, ac per ipsum, ut vidimus, suscepto Romanae Ecclesiae patrocinio, omnium celeberrimus post mortem Pipini Regis, tempore Adriani I. Summi Pontificis, fuit Patriciatu Caroli Magni apud Historicos commendatissimus; ad quem omnia Patriciatu munera, jura praerogativa, & officia Scriptores referunt. Digna idcirco nobis particulari examine visa res est. At primum ii quidem Scriptores sunt refellendi, qui

qui ab eodem Adriano I. Carolum M. Patriciatu donatum censet : quos inter Jacobus Gutherus *de offic. Domus August. lib. 2. cap. 19.* scribit : *Carolus M. diviso Imperio, primum Romanis imperasse, & a Græcis Francorum Reges Imperialem dignitatem fuisse translata, atque Carolo, ejusque successoribus Adrianum Patriciatum concessisse* : ac ut alios inferioris ordinis prætermittam, idem censuit Jo: Mabillonius oblitus quæ libro de re diplomatica dixerat, quum in Museo Italico *tom. 1. part. 2. in vita Adriani* : Cujus, inquit, (Adriani) morte, Carolus Francorum Rex audita nimium condoluit, diuque se in lamentis dedit, nam ab ipso Romanorum Patricius constitutus fuerat, Regnumque Italiae ipso favente suscepit. Historica Monumenta superius a nobis ex eodem Mabillonio prolata demonstrant, jampridem Stephanum III. in Basilica Sancti Dionysii, Carolum M. Romanorum dixisse Patricium, una cum Pipino patre, & Carolomanno fratre. Hæc quoque secutus Natalis ab Alexandro *hisor. Eccles. sæculo VIII. cap. 1. tom. 5.* idem prodit; pronunciatque adversus eos, qui hanc dignitatem Carolo ab Adriano asserunt collatam fuisse : *Nec Patriciatum ullum Adrianus Carolo concessit, nec ipsi dignitatem Patriciatu contulit in commentitia illa Synodo. Siquidem Stephanus II. ipsum cum Pipino patre, & Carolomanno fratre Patricium Romanorum appellaverat.* Le Blanc in dissertatione edita post tractatum historicum Gallia Numismatum hæc vernaculo gentis suæ sermone habet : *Le Pape Adrien I. son successeur le fait connoître aussi, lorsque il prie Charlemagne de secourir l'Eglise, & les Romains contre les Longbards, come étant leur legitime défenseur, puisque le Pape Etienne son predecesseur l'avoit fait Patrice des Romains.* Idipsum censuit, & Vir Cl. Vignolius in libro, cui titulus : *Antiquiores Romanor. Pontif. denarii in Leone III.*, quem eruditissimis notis, & additionibus nuper illustravit Vir Cl. Benedictus Floravantes,

II. Qui

II. Qui Romanorum Patriciatum Carolo M. ab Adriano Papa collatum memorant, primo ejusdem Regis in Urbem adventu id factum censent: quando, Adriano sedente, universus populus Romanus unanimi acclamatione in Basilica Principis Apostolorum Patricium Romanorum illum dixit. At eodem tempore dignitatem ipsam Carolo non primum collatam, sed confirmatam potius licet conjicere. Qua sane in re illud potissimum est animadvertendum: Regem Carolum ab Adriano exceptum fuisse iisdem prorsus honoribus, quibus Patricius excipi consuevit; Quamobrem fateri necesse est; eum, antequam Urbem Romam ingrederetur, Romanorum Patriciatu fuisse auctum. Enimvero Desiderio Longobardorum Rege ad Papiam devicto, ipsoque cum uxore, & liberis in fugam acto, insigni potitus victoria, ac triumphalibus ornatus insigniis anno post occupatam Italiam, CCVI. Christi vero DCCLXXIV. ad Urbem accessit; ut notat Martinus Magerus *de Advoc. armat. cap. 5. nu. 290.* Dum vero Urbi proximus mille fere passibus esset, idem Summus Pontifex universas militiæ scholas, eum excepturas direxit, una cum patronis; simulque pueris, qui ad discendas literas pergebant; Quos manibus in signum ejus pacifici adventus olivarum ramos portantes per urbem ire, ac ejus canere laudes solemnī acclamatione iussit. Ipse demum Pontifex præcedentibus venerandæ Crucis signis obviam procedens, celebritate summa, ac ingenti cum honore illum suscepit: qua de re Anastasius Bibliothecarius in Adriano ita scribit: *Obviam illi ejus Sanctitas dirigens venerandas cruces, id est signa, sicut mos est ad Exarchum, aut PATRICIUM suscipiendum, cum cum ingenti honore suscipi fecit: Ipse vero a Deo institutus benignissimus Carolus Francorum Rex, et PATRICIUS ROMANORUM, qua hora easdem sacratissimas Cruces, ac signa sibi obviam advenisse conspexit, descendens de equo, quo sedebat, ita cum suis judicibus ad B. Petrum pedestris properare studuit.*

Feria

Feria sexta ante Pascha solemnis Caroli in Urbem adventus contigit. Sabato autem Sancto mane diluculo surgens Adrianus cum Clero, & Populo ad Carolum suscipiendum properavit in Templum Principis Apostolorum, ut eodem loco prosequitur Anastasius. In ipsa Ecclesia sequenti die festo Paschate celebrato inter Missarum solemniam ejusdem Caroli filii Pipinus Italiæ, & Ludovicus Aquitanix Reges oleo sacro inunguntur: Carolus autem universo acclamante populo, PATRICIUS ROMANORUM appellatur; ut refert Otto Frisingensis in *Chron. l. 5. c. 8.* & Martinus Magerus de *advoc. arm. citato loco n. 296.* Hæc autem populi solemnis acclamatio non ad honorem tunc primum collati Patriciatus est referenda, sed ad pompam, & laudem, qua Populus Romanus Patricium suum est prosequutus. Ejusmodi siquidem honorem prælatæ Crucis tantaque celebritate institutam progressionem totius Cleri, & populi, qua Pontifex Maximus Carolum excipi voluit, tanquam jam Romanorum Patricio, atque Ecclesiæ Defensori debitam agnovit Petrus de Marca de *Concordia Eccl. lib. 1. cap. 12. num. 6.* Ab eo tempore Patriciatus Caroli M. frequens apud historicos mentio est; indeque fortasse nonnulli putarunt id genus dignitatis tunc primum eidem Principi ab Adriano Papa fuisse collatum.

III. Placet autem Viri Clarissimi Joannis Mabillonii opinio, qua *lib. 2. de re diplomat. cap. 3. num. 8.* censet: Carolum M. quamvis a Stephano III. renuntiatum Patricium, vivente nihilominus Pipino patre, nunquam Patriciatus usurpasse titulum; neque eo mortuo ante aditum Longobardorum Regnum: sed eo jure belli anno DCCXXIV. mense Majo sibi asserto: ab ipso tempore, se non modo Francorum Regem, sed & Longobardorum, & Patricium Romanorum dixisse: Antea enim nulla Patriciatus mentione facta, ejusdem literæ hanc præferunt Inscriptionem: *Carolus gratia Dei Rex Francorum Vir illustris: Nec statim Carolus (ait Mabillonius) ab exordio Francici*

Re-

*Regni sui, sed ab initio Longobardorum principatu Patricium se dixit in suis literis, quæ omnes ante id tempus hanc præferunt inscriptionem. Carolus &c. Hoc iisdem fere verbis repetit in supplemento recitati tractatus cap. 9., comprobaturque Pagius in Critica ad annales Cardinalis Baronii ad annum DCCXL. num. 4. & seq. atque Euerardus Otto dissert. jur. public. & privati dissert. 1. cap. 2. §. 8. Porro non solum ipse Carolus ante acquisitum Longobardorum Regnum Patricii Romanorum titulum omisit; sed nec Carolus Martellus, neque Pipinus, neque Carolomannus eo usi fuerunt. Hinc illorum Patriciatum honorarium dumtaxat fuisse affirmat idem Mabillonius. In hunc itidem sensum descendit Petrus Delalande in supplementis Concilior. antiq. Gallia a Jacobo Sirmundo editorum in notis ad epistolam Adriani Papæ ad Bertherium Viennensem Antistitem ad annum Christi DCCLXXV., quum scribit: *Notandum est discrimen inter Patriciatum Caroli Martelli, Pipini Regis, ejusque filiorum vivente Patre, & Patriciatum Caroli M. post mortem quoque fratris, in eo, quod Pontifices Romani merum, nudumque, Patricii nomen, & honoris causa tantum absque ulla jurisdictione in Senatum, Populumque Romanum concesserint: Idipsum affirmat, & Euerardus Otto loco paullo ante designato: Quare, ut idem Delalande eodem loco notat: Unde illi (Pipinus, & Carolomannus) nusquam hoc Patriciorum titulo in suis Epistolis usi sunt, contra vero Carolus M. Rex hunc Patriciatus titulum numquam omisit in quibuscumque dictis, & factis: Rem autem, quam Carolus ab eo tempore uti Romanorum Patricius suscepit gerendam, nimium extollunt memorati Scriptores. Illa tamen, quoniam peculiarem disquisitionem postulat, opportuniori loco in examen vocabitur.**

IV. Ab memorato anno DCCLXXIV. Patricii Romanorum titulo. usus est Carolus frequentissime ut liquet ex innumeris diplomatis apud Dublettum, Ughellium,

lium, Purricellium, Balutium, Mabillonium, & alios. In iis vero illud hic opportune est observandum: non semper eandem nomenclationis formulam adhibuisse: Et primo quidem exemplum Patris secutus additamento *Gratia Dei* perpetuo usus est, deinde ea formula: *Carolus gratia Dei Rex Francorum, & Longobardorum, ac Patricius Romanorum*: Sæpe quoque addit: *Vir Illustris*: Sic videre licet in Bullario Cassinensi apud Cornelium, Margarinum tom. 2. *constit.* 22. ad annum DCCLXXXI. ubi Caroli M. privilegium recenset, quo Monasterium S. Salvatoris, & Juliæ Brixienfis a jurisdictione cujuscumque Judicis, & quovis temporali onere immune pronunciat; in eo siquidem sequens legitur titulus: *Carolus gratia Dei Rex Francorum, & Longobardorum, & Patricius Romanorum*: In novo thesauro Anecdotorum Ursini Durandi, & Ædmundi Martenæ extat præceptum Caroli M. pro Monachis S. Martini Turonensis editum sub annum Christi DCCXCV., in quo scribitur: *Carolus gratia Dei Rex Francorum, & Longobardorum, & Patricius Romanorum*: In quodam diplomate donationis ejusdem Caroli M. factæ Cassinensi Cœnobio, ubi illius Abbatiae fines describuntur, vulgato per Vir. Clariss. Erasmus Gattola in *hist. Abbat. Cassinens. part.* 1. *seculo* 3. legitur: *Carolus gratia Dei Rex Francorum, & Longobardorum, ac Patricius Romanorum*. In appendice autem tom. 2. Balutiani col. 1400. hanc diploma formulam præfert: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Karolus Serenissimus gratia Dei Rex Francorum, & Longobardorum, ac Patricius Romanorum*: At Joannes Mabillonius *de re diplomat. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 7. insolitam esse hujusmodi invocationem, & vocabulum *Serenissimus*, eamque fortasse scribam de suo addidisse existimat, quemadmodum in multis aliis accidit, sive ex imitatione aliorum, sive ex vana interpretatione quorundam calami ductuum, qui initio veterum Diplomatum solebant apponi. Sed tamen

imen certiora sunt, quæ hanc formulam habent: *Carolus gratia Dei Rex Francorum, & Longobardorum, ac Patricius Romanorum*, addito sæpissime *Vir Inlustris*, ut videre licet apud Dublettum, Ughellium in Italia Sacra, & alibi passim, quod etiam notavit Erasmus Gattola recitato paullo ante loco. Eadem formula occurrit in tribus epistolis; quas idem Carolus scripsit ad Leonem III. ad Osam Marciorum Regem, & Bagulphum Abbatem. Censet autem idem Mabillonius interpolata, ac falsa esse tria ad Carolum M. spectantia diplomata apud Dublettum; quorum primum legitur pag. 722. ubi mentio fit de Duce Lotharingæ, alia duo exhibentur pag. 725. & 727., idque ex insolita invocatione, quæ in Exordio apponitur, & ex subscriptionibus, quæ in calce leguntur. Vitiosissimum item putat alterum pro Taurinensi Ecclesia editum apud Ughellium in Italia Sac. tom. 4. col. 142., cujus initium est: *In nomine sanctæ & individue Trinitatis ego Carolus Magnus divina illustrante clementia bonore Regni, & Romanorum Patricius prædignus.*

V. Illud profecto notatione dignum videtur: ex hujusmodi inscriptionibus, & titulis Patricii Romanorum adhibitis a Carolo M. perspicue colligi posse, non tantum eximium ejusdem Patriciatus honorem, sed & munus. Duplici, eodemque præstantissimo in Italia Carolus M. potiebatur titulo, Regis nempe Longobardorum, & Romanorum Patricii. In ea enim terrarum parte, quam imperio, & ditioni suæ jure belli adjunxit, appellari voluit Rex Longobardorum; in altera autem, quam Ecclesiæ Romanæ restituit dici voluit Patricius, atque defensor. Atque eam ob causam Patricii Romanorum titulum Regis Longobardorum nomenclaturæ ibi postposuit: Idque factum putamus, ut ex iis constaret, nec Regem Romanorum fuisse, ut alii voluerunt, neque ullam jurisdictionem in Urbem, uti alii opinantur, per Patriciatum acquisivisse; sed eam dumtaxat suscepisse

præsidariam tutelam , quam pro Ecclesiæ Populique Romani felicitate , & tranquillitate impendere debebat uti Patricius , Defensor , & Advocatus . Rem ipsam apposite expendit Nicolaus Alemannus *In dissert. de Lateran. parietin. cap. 11. Quandoquidem* , inquit , *Carolus in Italia duobus claris nominibus fuit Regis , & Patricii . Ejus enim ditionis universæ , ex qua Longobardos expulit , alteram partem Pontificibus olim possessoribus cessione , restituisseque illam novimus ; alteram belli jure suo adjunxisse imperio . In hac quidem Longobardorum Rex dici voluit , in illa Patricius , atque Defensor : Potuit quidem , Rex autem esse , vel dici , nec potuit , nec voluit , atque eam ob rem Patricii Romanorum titulum Regis Longobardorum titulo , ubique postposuit : Ejus denique magis fixos , (ut ita loquar) ac regulares dignitatum , munerumque titulos in diplomatibus , quam in epistolis , & capitularibus fuisse notat Mabillonius citato loco num. 10. Horum siquidem varia est inscriptio . Capitula selecta anno DCCC. apud Sirmundum to. 2. Conciliorum Gallie pag. 230. hanc præferunt dignitatum formulam ; *Carolus gratia Dei Rex Francorum , & Longobardorum , ac Patricius Romanorum* : Et infra ibidem : pag. 235. *Karolus gratia Dei Rex , Regnique Francorum Rector , & devotus S. Ecclesiæ defensor , atque adjutor in omnibus* : Apud Balutium tom. 1. Capitular. col. 329. legitur : *Karolus gratia Dei Francorum , & Longobardorum Rex , ac Patricius Romanorum* .*

VI. Ab eo itaque anno DCCLXXIV. post Longobardos nempe devictos & superatos non solum , ut vidimus , dici , & nuncupari cœpit Carolus M. Romanorum Patricius ; sed ab eo tempore usurpata quoque est præcipua ejusdem Patriciatus epocha , quæ proinde in causa fuit , ut Scriptores nonnulli paullo ante a nobis designati Patriciatus dignitatem ab Adriano PP. Carolo tunc primum conlatam existimaverint . Præterea Petrus Delalande

lande in notis ad epistolam Adriani Papæ ad Bertherium Viennensem Episcopum : *Observanda est*, inquit, *Æra Patriciatus Caroli M.*; cui hanc revera dignitatem, atque tunc utilem concesserunt anno DCCLXXIV. Jacobus Hofmannus in lexico universali verbo Patricius : *Carolus postea Patricius Romanorum, idest Pater totius Reipublicæ, a populo Romano creatus est, hoc est anno DCCLXXIV.* Neque solum a Carolo, sed ab ipsomet Adriano P. M. ab eodem anno notari, ac subsignari cœpit in Apostolicis litteris Æra Patriciatus Caroli M., ut constat ex memorata epistola ad Bertherium, quam designato loco refert Delalande, & Labbeus in tom. 1. pag. 109. in qua legitur : *Datum Kalendis Januar. imperante piissimo Augusto Constantino, annuente Deo, coronato, piissimo Rege Carolo anno primo Patriciatus ejus.* Hujus epistolæ fidem, rerumque in ea descriptarum vindicat idem auctor epistolis Zolimi, Bonifacii, Leonis, Hilarii, & Symmachi Romanorum Pontificum pro Metropolitibus Provinciarum Viennensium. At seditium, ac falsum, esse prodit Natalis ab Alexandro *hystor. Ecclesiast. sæculo VIII. cap. 1. tom. 5.* Adriani I. privilegium concessum, Ecclesiæ Turonensi, quod edidit Radulphus Monstiers in libro, cui titulus : *Celeberrimæ S. Martini Turonensis Ecclesiæ jura propugnata*, in quo, temporis epocha hac formula obsignata legitur : *Indictione nona Carolo Romanorum Patricio.* Indictio nona, idem Scriptor observat, quod cum Patriciatu Caroli Magni non concurrat; ea enim in annum DCCLXXXVI. incidit; Patriciatus vero Caroli Magni anno DCCLXXIV. Verum hujus diplomatis, si qua dici posset, falsitatem, ex insolita potius formula signandi Æram, quam ex indictione cum anno Carolini Patriciatus minime conveniente, arguerem. Nam annus DCCLXXIV. fuit primus Patriciatus; ipsumque anno Christi DCCC. Imperator renunciatus, reliquit Leone III. Pontifice Max. sedente. Annos Caroli

Pa-

Patriciatus signatos etiam legimus in duobus ejus diplomatis pro Parisiensi S. Germani Cœnobio, quorum primum in Aimoino M. S., & in Guillelmi Parvi editione l. 5. c. 1. sic definit: *Roborare data VI. Kal. Aprilis anno XI. Regni nostri & V. Patriciatus actum Aristalio in Palatio redintegratum vero Parrhisii*: Sed hunc locum ex ipso Authographo Jacobus Brolius ita restituit: *Roborare sigillum, lege signum Caroli gloriosissimi Regis. Optatus ad vicem Radonis recognovit. Data VI. Kalendas Aprilis anno XI. Regni nostri & quinto*. Hic autem Brolius, qui duas duplicis Caroli Regni epochas ignorabat supplendam censet vocem Patriciatus, quæ in Aimoino M. S. & in Guillelmi Parvi editione exstat. Sed hæc eadem jampridem adnotans Joannes Mabillonius de re diplomatica lib. 2. cap. 3. nu. 9. *Lapsus est, inquit, opinione vir doctus, sed religiosior fuit Guillelmo nihil addendo in autographo, cui re vera nil addendum erat, neque enim in eo mentio est Patriciatus*: Eadem suspicione laborat diploma alterum; in cujus authographo verbum Patriciatus abest; quamobrem idem Scriptor opportune monet: *Hæc attendant, qui vel instrumenta vetera edunt, caveantque ne actis somnia sua ingerant, vel qui de illis monumentis judicium ferunt, ne propter unam voculam, quæ forsitan a librariis perperam adjecta fuerit, de illorum falsitate pronuncient. Ab illis religionem, ab his æquitatem posco. Nil ergo ex isto loco confici potest pro epocha Patriciatus, cum constet vocem hanc in autographis nostris desiderari*.

VII. Amplissimus, ac tot nominibus clarus tanti Principis Patriciatus, illum quoque honorem ab memorato Adriano Pontifice Maximo promeruit, nemini antea concessum, ut in Sabbato Quadragesimæ inter Misarum solemnia flecteretur pro Carolo Rege, & Romanorum Patricio, ut legitur in Cærimoniale Romano, quod Joannes Mabillonius tom. 2. *Musei Italici* vulgavit sub

sub titulo *De Missa, quam initio Quadragesimæ Romanus Pontifex celebrat. Sabbato, inquit, tempore Adriani institutum est, ut flecteretur pro Carolo Rege; antea non fuit consuetudo: Quin imo, quod etiam longe præstantius esse videtur, in Litanis, ut vocant Carolinis ex veteribus Codicibus ab eodem Mabillonio evulgatis tom. 2. analektorum editionis Lutetiæ Parisiorum, fol. 171., invocante Clero Sanctorum patrocinium pro Adriano Pontifice, & Carolo Magno adhuc Romanorum Patricio, ac Pipino, & Carolo ejus filiis populus respondebat (jam tum sensim latina lingua in italicam, quam nunc utimur, abeunte.) Tu lo juva: hoc est: tu illum adjuva. In iis quippe legitur: *Carolo excellentissimo, & a Deo coronato Magno, ac Pacifico Rege Francorum, & Longobardorum, ac Patricio Romanorum vita, & salus, Salvator Mundi Tu lo juva: Idipsum refert Natalis ab Alexandro tom. 6. histor. Eccles. sæculo IX. & X. cap. 7. Ubi cum P. Le Cointe antiquissimis hisce Litanis post Fastardæ cum Carolo nuptias, scriptis, eos refellit, qui Caroli nuptias cum Hilmitruda minus legitime initas prodiderunt. Non mirum proinde, si tot honoribus auctum Patriciatum, adeo Carolus existimaverit, ut mortuo Adriano, confirmationem ejus a Leone III. Adriani successore postulaverit, ut constat ex epistola LXXXIV. Alcuini, quam supra recitavimus. Hic autem prætereunda non est epistola Orientis Imperatoris, qui tunc temporis præerat ad Carolum Magnum Patricium data, his verbis: *Imperator Augustus Patricio Carolo salutem; quæ exstat apud Anonymum Salernitanum in Chronico cap. 26. In ea enim postquam ipsum certiore facit de eximiis muneribus, quæ ad ipsum miserat, aliaque recenset, quæ missurum pollicetur si se ad Augustum conferret, subdit: Quin etiam super omnes Patricios meos te collocabo: Plurimam certe hujusmodi epistola sibi animadversionem, promereret, nisi commentitiam, ac fere ridiculam Viri docti***

docti agnovissent, quemadmodum censet Vir Clariss. Ludovicus Antonius Muratorius in notis ad memoratum Anonymum, *part. 2. tom. 2. collectionis Scriptorum rerum italicarum*.

VIII. Postquam Carolus Roma discessit, nefario scelere in Leonem III. P.M. anno ejusdem sæculi XCIX. conjuratum est: Iniquissimi facinoris auctoribus Paschale Primicerio, & Campulo. Enim vero universo spectante Clero, & Populo, quum ex veteri Ecclesiæ Ritu ab Æde S. Laurentii ad S. Georgii templum publica fieret processio, idem Pontifex Max. ex insidiis adortus ac misere tractatus ab Urbe discedere coactus est. Historiam, narrat Conradus Uspersen in Chronico ad annum DCCCI. Spondanus in Epitome Annalium Baronii ad annum DCCXCVI. Martinus Magerus *De Advoc. arm. cap. 5. num. 312. & seq.* Ille ad Carolum in Germania tunc agentem confugit, narratoque Romanorum scelere opem poscit, & auxilium, quo sedi suæ, unde pulsus per scelus fuerat, restitueretur: decere quammaxime, ut Romanorum Patricius, Ecclesiæ Defensor, & Advocatus, Pontificem Max. extorrem tueretur, suæque Ecclesiæ redderet. Hæc moverunt Carolum, ut iterum Romam proficisceretur, vindicatumque a calumnia, & injuriis Leonem Pontificem, suæ sedi, unde per summum nefas fuerat expulsus, mature restituit. Nimis abjecte de veteri Ecclesiæ Romanæ disciplina sensit Euerardus Otto dissent. *Juris publ. & privat. dissert. 1. cap. 2. §. 8.* atque ex male concepta animi sui sententia, plusquam par est, Carolo Magno, hac arrepta occasione, tribuit, scribens: *Romanæ Urbis, & Apostolici, totiusque Italiæ non tantum publicas, sed etiam Ecclesiasticas, & privatas res ordinavit, qui adhuc Patricius Romam venerat, propter reparandum, qui nimis conturbatus erat Ecclesiæ statum.*

IX. Tanto per Carolum Leoni III. impenso beneficio,

cio, ut condignam gratiam non ingratus Pontifex referret, primum teste Spondano, in epitom. Annalium Cardin. Baronii ad annum DCCXCVI. dono vexilli honoraverat; deinde adveniente die Natali Domini nostri Jesu Christi omnes Romanos in Basilica Apostolorum Principis convocavit, & cum Carolus inter Missarum solemniam ante confessionem B. Petri ab oratione surgeret, eum Pontifex augusta Chlamyde exornavit; capiti coronam imposuit, ac Romanorum Imperatorem pronunciavit. Posthac trina universi populi acclamatione Imperator est salutatus his verbis: *Carolo Augusto, a Deo coronato Magno & Pacifico Imperatori, vita, & victoria*; ut prodit Anastasius Bibliothecarius in eodem Leone III. cujus hæc verba sunt: *Adveniente die Natali Sanctissimi Domini nostri Jesu Christi in jam dicta Basilica B. Petri Apostoli, omnes iterum congregati sunt, & tunc Venerabilis Almissus Pontifex manibus suis propriis pretiosissima corona coronavit eum; tunc universi fideles Romani videntes tantam defensionem, & dilectionem, quam erga S. Romanam Ecclesiam, & ejus Vicarium habuit unanimiter altisona voce, Dei nutu, atque D. Petri Clavigeri Calorum exclamaverunt Carolo piissimo Augusto, a Deo coronato Magno Pacifico, Imperatori vita, & victoria*. Salutatus his verbis Carolus Augustus unctus est ab ipso Pontifice, atque ab omnibus more antiquorum Principum Imperator est adoratus, quemadmodum refert Anastasius; scribuntque Abbas Uspergensis in *Chronico ad annum Christi DCCCLXXI.* & Natalis ab Alexandro *histor. Ecclesiast. tom. 6. secul. IX. & X. dissert. 1. fol. 214.* Collata eidem Principi est Imperatoria dignitas, ut Romanæ Ecclesiæ patrocinium, quod Orientis Imperator, jampridem impertiri neglexit, ab ipso tribueretur; sicque Ecclesia Tutorem, & Advocatum haberet potentiorum, ut exponit Monachus Sangallensis *lib. 1. de Carolo M. cap. 28.* traduntque Sigonius *lib. 4. ad annum DCCCI.* & Natalis ab Alexandro:

V u

subin-

subinde velut Imperator, Romanæque Ecclesiæ Protector, Defensor, Advocatus, & vindex Carolus solemne Sacramentum fideliter præstandæ defensionis Pontifici exhibuit; ut memorati Scriptores testantur; cujus Sacramenti formulam nobis servavit Martinus Magerus *cap. 5. num. 28.* eamque rursus hic describimus:

*In nomine Christi spondeo atque polliceor
Ego Carolus Imperator coram Deo, &
Sancto Petro Apostolo, me protectorem,
& defensorem fore hujus Sanctæ Romanæ
Ecclesiæ in omnibus utilitatibus, qua-
tenus divino fultus adjutorio, prout scie-
ro poteroque.*

X. Romanum Carolus assequutus Imperium, ac Imperatorem agens Patricii titulo, & nomenclatione abstinuit, eaque dignitate ab anno DCCLXXIV. per annos XXV. potitus fuerat. Quare Adelmus in Annalibus Francicis de rebus Caroli M. *Leo Papa*, inquit, *coronam capiti ejus imposuit populo acclamante, post quas laudes a Pontifice more antiquorum Principum adoratus est, & deinde omisso Patricii nomine Imperator, & Augustus appellatus*: Idem asserunt Francorum Annales, qui sub Eginardi nomine vulgati sunt ad annum DCCCI. Abbas Urspergensis in *Chronico ad dictum annum*; Natalis ab Alexandro *hist. Eccl. tom. 6. dissert. 1.* Petrus de Marca de *Concordia lib. 1. cap. 12. num. 5.* Monachus tamen Engolismensis apud Pithæum *pag. 262.* memoriæ prodit, ea occasione Patricii nomen a Pontifice Maximo ablatum fuisse Carolo. Duo nihilominus prisca monumenta Mabillonius affert *lib. 2. de re diplomatica cap. 3.* in quibus Carolus vel renunciatus Imperator Patricius dicitur.

Ea

Ea binæ chartæ sunt Willelmi Comitis pro Cœnobio Gel-
lonensi, quæ ab ipso in prima seculi Benedictini parte
vulgatæ fuerunt. In quarum prima legitur: *Facta est
hæc Donatio XIX. Kalen. Januarii Fr. 1. anno XXXIV.
regnante Domino nostro Carolo Rege Francorum, & Lon-
gobardorum, ac Patricio Romanorum, & anno IV. Chri-
sto propitio Imperii ejus*: In alia vero: *Facta Donatio
XVIII. Kal. Jan. anno XXXIV. Regnante Domino nostro
Carolo Rege Francorum, & Longobardorum ac Patricio
Romanorum, & anno IV. Christo propitio imperii ejus.*
Sed hujusmodi Patriciatus mentionem viri critici non
immerito notariorum arbitrio acceptam referunt, qui
Imperatoris Cancellariæ stilum non bene callentes; quod
sibi probe factum visum est, expresserunt. Idem siquidem
Mabillonius ibidem; *Carolus inquit: ipse hunc Patricia-
tus titulum prætermisit in suis diplomatibus Imperatoriis.*

De Patriciatu Romanorum ab Imperatoribus suscepto.

CAPUT IV.

SYNOPSIS.

- I. Carolus M., ac multi sequioris ævi Imperatores Patri-
ciatum retinuerunt; ejus tamen titulo nunquam usi.
- II. Epistola Paschalis I., & Eugenii II. Summorum
Pontificum cum annis Patriciatus Ludovici Pii exa-
minatur.
- III. Lotharius Imperator, qua solemnitate coronam circuli Patricialis sumferit?
- IV. Adria-
nus II. Carolo Calvo Patriciatum promittit, & im-
perium.
- V. Otto I. Imperator Patricius Romanorum
tempore Gregorii V. Melchior Goldastus, & Euerar-
dus Otto confutati.
- VI. Henricus II. cur Romam;
profectus. Patricius acclamante populo dicitur.
- VII.
Henricus III., & IV. Patricii.
- VIII. Henricus V.

vi, & armis promissionem Patriciatus ab Paschale II. obtinuit : ea deinde revocata . IX. Ceteri Imperatores uti Advocati , & Ecclesiæ Romanæ Defensores retinuerunt , & adhuc retinent Patriciatum .

I. **T**Ametsi , ut in capite proximo late vidimus , Carolus Magnus assequutus Romanum Imperium Patricii nomine abstinuerit ; jus tamen ac dignitatem Patriciatus retinuit insigniori dumtaxat commutatam titulo . Quum eam defensionem , ac patrocinium , quod ex munere , & officio Patriciatus Romanæ Ecclesiæ impendebat , titulus ipse Imperatorius contineat . Id jampridem animadvertit Euerardus Otto *differt. juris publ. & priv. dissert. 1. cap. 2. §. 3.* ubi scribit : *non mirum igitur , si Carolus imperium assequutus a Patricii titulo abstinuit , vel ut Monachus Engolismensis apud Pitheum pag. 262. ait Patricii nomen ei ablatum est . Licet enim Patriciatus dignitas , & vis non esset extincta insigniore tamen titulo commutata est , & quamvis ejus potestas haud subditæ fuerat imperatoriæ Majestati , minor tamen erat , & defensionem Ecclesiæ titulus Imperialis continebat .* Mirum tamen est sequioris Ævi Imperatores , vel a Pontificibus Maximis Patriciatum postulasse , vel vi , & armis fuisse assequutos ; ac cum Imperatoriæ majestatis insigniis capitî imposuisse circulum Patriciale . Nonnulla ejus rei expendens exempla , quæ pro re nata nos quoque infra recensebimus , Joannes Jacobus Draco *De origin. & jur. Patric. lib. altero cap. 6. num. 12. atque istam , ait , Patriciorum dignitatem etiam sequentes Carolum Imperatores retinuerunt : Nunquam tamen ejus titulo usi sunt , vel in epistolis , vel in diplomatibus , aut in capitularibus , ejusque inscriptionis nullum apud Scriptores vetus occurrit , certum , aut sincerum monumentum : unde recitato paulo ante loco perperam Draco memoriæ prodit : Coronatos Imperatores vocari Patricios consuevisse . Nobis enim longe*

longe melius sensisse visus est Joannes Mabillonius rei diplomaticæ testis omni exceptione major, qui nullum Imperatorum post Carolum M. diploma, aut epistolam affert, in cujus exordio videatur inscriptus titulus Patriciæ Romanorum; quin imo hanc usu receptam omissionem apposite expendens *lib. 2. de re diplom. cap. 3. num. 9.* Certe inquit, *Carolus ipse hunc titulum prætermisit in suis diplomatibus, uti & Ludovicus Pius.*

II. Verum enim vero singularis videtur epistola Paschalis I. Papæ quæ prostat apud Labbeum *tom. 7. Concilior. in appendice pag. 1869.*, illamque recensent idem Mabillonius *tom. 8. Vitarum Sanctorum Ordinis S. Benedicti pag. 567.* & Ducangius in Glossario verbo *Patricias*. Ipsa data est anno DCCCXXIII. Bernardo Viennensi Archiepiscopo, cujus epocha signatur cum annis Imperii, & Patriciatus Ludovici Pii; nimirum: *Data est, per manum Georgii Bibliothecarii S. Sedis Apostolicæ Nonis Decembris Imperante Domino Pissimo Augusto Ludovico a Deo coronato Magno Pacifico Imperatore ejus Imperii anno IV., et Patriciatus ejus anno III.* Altera itidem ad eundem Bernardum epistola Eugenii II. legitur apud citatum Mabillonium *sec. IV. Benedictino part. 2. pag. 567.*, in qua annus IV. ejusdem Ludovici Pii memoratur. Vereretur autem verbum illud *Patriciatus* fuisse potius ab interprete, & exscriptore suppletum, nec in suo autographo fortasse reperiri, nisi ejus seculi nota usurpari solita, nimirum P.C. qua veteres Pontifices Maximi signare solebant epocham monumentorum publicorum post annos Imperatoris, hoc est post Consulatum ejus. Hujus Siglæ exempla exstant plurima apud laudatum Mabillonium *cap. 25. n. 3. lib. 2.* Qui propterea eodem loco tum Paschalis I., tum Eugenii II. memoratas epistolas Patriciatus Ludovici Pii oblignatas annis ad examen revocans, monet num. 3. *Ad hæc corrigenda etiam videtur clausula Bullæ Paschalis I. ad Bernardum Viennensem Archiepiscopum, quæ data*

data est Imperante Domino nostro &c. nam pro Principe scribendum. Perpetuo, & pro Patriciatu anno III. P. C. ejus anno IV. & num. 9. addit: Cujus tamen Patriciatu Cludovici annus Quartus memoratur in litteris Eugenii II. pro Bernardo Archiepiscopo Viennensi, sed forsitan legendum, post Consulatum ejus.

III. At quidquid sit de re ipsa, quam libens in medium relinquo: Imperatores Patriciatu usos titulis minime fuisse; dignitatem vero, ac insignia illius pompa certe quam solemnem, celebrique summisse apparatu constat, quod celebrioribus anni festis diebus facere consueverunt coram S. Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, aliorumque præstantissimorum hominum cœtu. Hujus rei insigne nobis præbet exemplum Lotharius Imperator, qui magna sacrorum, ac nobilium Virorum stipatus frequentia profecturus ad Cassinense Monasterium die exaltationis S. Crucis sacro, in Urbe S. Germani coronam circuli Patricialis accepit, ut habetur in Chronico Monaster. Cassinens. lib. 4. cap. 29. apud Virum Clariss. Ludovicum Antonium Muratorium in tom. 4. collectionis scriptorum rerum Italicarum vulgato. In eo quippe legitur: *Alia vero die (Lotharius) direxit Annonem Abbatem Cœnobii Luneburgensis, & Petrum Cassinensem Diaconum ad Monasterium, per eos fratribus ordinans, ne quid incompotum, vel indisciplinatum in habitu, locutione, vel incessu proferrent; ipse autem venturus esset ad Monasterium cum Cardinalibus, Archiepiscopis, Abbatibus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, ac Religiosis, & prudentioribus Romani Imperii, & si quid invenissent, Raynaldum tantæ Abbatie indignum, confestim eum removerent, & in S. Benedicti Cathedra personam idoneam constituerent. Ipse vero in Civitate (S. Germani) coronam circuli Patricialis accepturus remansit, nam tunc Exaltationis Sanctæ Crucis agebatur celebritas: Eadem itidem solemnitate,*

tate, & coronam, & dignitatem Patriciatus Henricum IV. sumptisse in eximio Episcoporum conventu, quem ipse Basileam ad Concilium accersiverat, paullo infra notabimus.

IV. Merito itaque dubitari nequit, Imperatores una cum Imperialis Majestatis insigniis coronam, & circum Patriciatus tanta sumentes celebritate, eam dignitatem plurimi existimasse. Qua in re, & illud singulare videtur: Carolum Calvum nondum Imperium assequutum, quum vereretur, ne post obitum patris alteri Imperium deferretur, Adriani II. Summi Pontificis patrocinio, & fidei demissis precibus enixe se commendasse, ut Patricius, ac Imperator ab ipso renunciaretur, quod ejusdem Pontificis ostendit epistola recitata a Natali ab Alexandro *tom. 6. histor. Eccles. seculo IX. & X. dissert. 1. fol. 216.*, cujus hæc verba sunt: *Vobis confitemur devovendo, & notescimus affirmando salva fidelitate Imperatoris nostri, quia si superstes ei fuerit vestra nobilitas, vita nobis comite, si dederit nobis quislibet multorum modiorum auri cumulum, nunquam acquiesceremus, alium in Regnum, & Imperium Romanum, nisi teipsum. Si contingerit te Imperatorem nostrum vivendo supergredi. Te optamus, omnis Clerus, & Plebs, & Nobilitas totius Orbis, & Urbis non solum Ducem, & Regem; PATRICIUM, & Imperatorem; sed & in presenti Ecclesiæ Defensorem.* Sed postrema recensitæ epistolæ verba præstat expendere: quibus Summus Pontifex præsentem Ecclesiæ Defensorem exoptat Carolum Calvum, deinde Ducem, & Regem, Patricium, & Imperatorem. Hoc certe illa de causa factum credimus, quia sicut in præmium Ecclesiæ defensæ, vel in argumentum illius patrocinii suscepti hujusmodi præstantissimis, ac nobilissimis viris ea concedebatur dignitas, ita, & Adrianus voluit Carolum Calvum prius Ecclesiæ Defensorem, & inde Patricium, ut

ut merito impensæ defensionis Protector, & Advocatus Ecclesiæ per Patriciatus dignitatem indicaretur.

V. Idipsum non obscure comprobatur Ottonis I. Patriciatus, quem anno *CXCVI.* tempore Gregorii V. suscepit, ut tradit Vignolius in libro, cui titulus: *Antiquiores Pontificum Romanor. Denarii in Joanne XII.* Quum enim adversus Berengarii tyrannidem a Summo Pontifice invitatus Sedi Apostolicæ tunc oppressæ suppetias tulerit, hujusmodi Patriciatus promeruit præmium. Causam ipsam agnovit, & Euerardus Otto *Dissert. 1. jur. publ. & privat. cap. 3. §. 12.*, ubi scribit: *Et quemadmodum Carolus contra Desiderii oppositionem, sic Otto contra Berengarii tyrannidem invitatus suppetias tulerat Sedi. Idem ergo opera, & via præmium merito ab ea accepit, quod jam solo Patricii titulo ipsi competebat*: Sed more suo falso deinde pronunciat ex Senatusconsulto de lege Regia a Papa, Senatu, Populoque Romano, omne jus ac potestatem eligendi Pontificis, ac Patriciatus dignitatem, ei collatam fuisse in commentitia illa Synodo de re ipsa Laterani habita; quam hausit ex luterulentis lacunis Melchiorris Goldasti *tom. 1. constit. Imperial.* Cujus falsitatem, ac imposturam paullo post aperiemus. Apud Freherum in *Chronico Laurishem. pag. 69.* Et Meibonium ad Wirtichindum *pag. 123.* recitatur quoddam privilegium concessum ab eodem Ottonē I. anno *CMLXIII.* Monasterio Laurishemensi, in quo inscriptus legitur: *Otto Dei gratia Rex Francorum, & Longobardorum, ac Patricius Romanorum*: quod prodit idem quoque Euerardus. At dubito an germanum, sincerumque idem sit. Non enim in commentitia illa Synodo Patriciatum suscepit, sed tempore Gregorii V., ut suo loco notavimus. Suspicionem item ingerit ipsemet Imperator, qui omisso in eo privilegii Imperatoris titulo, illo dumtaxat Romanorum Patricii utitur, quod nec a Carolo M. post assequutum Imperium, nec ab alio Imperatore usurpatum constat.

VI. Ut

VI. Ut autem eo redeamus, unde sumus digressi, non minus certum est Ecclesiæ Romanæ advocationem, & patrocinium Patriciatum importasse, quum illum & Galliarum Reges cum Regali Majestate sumserunt, & Carolus M. Imperator electus, ceterique Imperatores una cum Augusta dignitate retinuerint. Quidquid autem alii muneri huic præcipuo, & singulari plus æquo addunt juris, & potestatis, patrocinium certe, & advocationem denegare non audent. Collatum propterea Patriciatum ob auxilium Romanæ impertitum Ecclesiæ adversus Berengarii tyrannidem non dissimulat recitato loco Euerardus. Sed, & propter opem non imparem ipsi Ecclesiæ, Populoque Romano collatum ab Henrico II., eodem honoris præmio auctum fuisse constat. Vigeat Romæ, Romanos inter, & Benedictum Pontificem Maximum adeo ingens dissidium, ut ipsum Romani a Cathedra sua, quam per annos XII. obtinuerat, vi, & armis expulerint, ac Joannem quemdam, cui Silvestri nomen inditum fuit, in Ecclesiæ universalis regimen subrogaverint. Coactus est proinde Benedictus supplex finitimas adire Urbes, atque orare maxime Tusculanos proceres, ut se a sede sua ejectum, ac vi Romanorum patria, & Pontificatu privatum, juvarent, pristinaque sedi restituerent. Horum auxilio, Silvestro expulso, in Romana Cathedra Benedictus iterum sedit; sed adhuc invisum se populo Romano agnoscens sponte Pontificatu abdicavit, & cuidam Joanni Archipresbytero Romanæ Ecclesiæ regimen tradidit, qui Gregorii nomen assumpsit. Elata proinde fuit Populi Romani arrogantia in Romanum Pontificem; gravisque orta suspicio de Gregorii electione, quam plerique uti simoniacam incusabant. Hæc moverunt Henricum Italiam, ac Romam petere, ut præsto esset Ecclesiæ, propulsaretque Schismatis, & Hæresis pestem. Sutrii propterea substitit, ubi de tanto negotio deliberaturus, Concilium præcipuum convocari

curavit , ad quod plures Episcopi, Abbates, ac Religiosi Viri coacti fuerunt . Hic Gregorium sponte cessisse Pontificatui ad conciliandam Ecclesiæ unionem, & pacem exemplo S. Gregorii Nazianzeni, prodit Baronius ad annum MXLVI. eosque falso opinari docet, qui simoniæ crimine Gregorium accusatum asserunt . Romam, posthac Henricus venit, hisque sicut in eo Concilio, acta erant, nunciatis Clero, & Populo in Ecclesia S. Petri Apostolorum Principis coacto, actum inibi fuit de ordinatione ipsius Ecclesiæ, & electione Pontificis, qui rite, ac omnium suffragiis renunciatus fuit Episcopus Bambergensis e Saxonum gente, cui Clemens nomen est impositum . Rebus itaque Henrici ope prospere, ac rite gestis, omnium animi iudicium incitati fuerunt, ut ille Patricius totius populi ore appellaretur, de quo auctor Chronici Monasterii Cassinensis *lib.2. cap.79.* hæc habet: *Demum electione cunctorum Episcopus Bambergensis de gente Saxonum Papa Romanus levatur, eique Clemens nomen imponitur . Tunc tempore ob huiusmodi res tam prospere, tamque Canonice gestas eidem Henrico Patriciatus honorem Romani contribuunt, eumque præter Imperialem coronam, aureo circulo uti decernunt .* Mihi autem illud potius verisimile fit, per publicam acclamationem universi populi ob res feliciter gestas, lætitia gestientis Henricum fuisse appellatum Patricium: idque indicare auctorem Chronici, quum prodit, fuisse Henricum Imperatorem a populo Romano Patriciatu auctum . Non disparem certe populi acclamationem Carolo item Magno fuisse factam, alibi vidimus, aliisque clarioribus petitis ab historia momentis paullo post ostensuri sumus .

VII. Goldastus, quem sequuti sunt Draco de origin. & jure Patricior. *lib.2. cap.6. nu.12.* & Euerardus Otto *dissert. jur. publ. & privat. 1. cap.2. §.13.* falso asserit in collectione constitut. Imperial. ex Senatusconsulto Romanorum de lege Regia a Papa, Senatu, Populoque Ro-

Romano decretum fuisse Patriciatum Henrico III. Imperatori. In Bullario autem Cassinensi tom. altero se Patricium, & Imperatorem appellari memoratur. Apud Fhrenium quoque in *Patricius* hæc leguntur verba, quæ Draco, etiam, & Euerardus in Concilio Osborienſi a Regio Advocato prolata fuiſſe docent: *Hoc negare non potes quod Pater Domini mei Regis piæ memoriæ Henricus (III.) Imperator factus est, & Patricius Romanorum:* quæ recitat etiam S. Petrus Damiani in congreſſione dicti Regii Advocati cum Defenſore Eccleſiæ Romanæ. Jure autem Patriciatus jus Romanum deligendi Pontificem Henricum Imperatorem prætenſiſſe conſtat ex ejus epiſtola ad Honorium Pſeudo-Pontificem ſcripta. Porro Henricum ipſum Imperatorem Patriciatum ſuſſiſſe, ac circulum aureum Patriciale in generali conventu Baſilææ habito, capiti ſuo impoſuiſſe, conſtat ex Bertholdo Conſtantiensi ad annum MLXI. cujus hæc verba ſunt: *Romæ Nicolao Papa defuncto Romani coronam, & alia munera Henrico Regi tranſmiſerunt, eumque pro eligendo Summo Pontifice interpellaverunt; qui ad ſe convocatis omnibus Italia Episcopis generalique conventu Baſilææ habito eidem impoſita corona, Patricius Romanorum appellatur:* Ejuſdem hiſtorici teſtimonio, & auctoritate ſulti memorati Draco, & Euerardus id Henrico V. tribuunt, qui longe poſt, nimirum, anno a Virginis partu MCV. ad Imperium eſt evectus, ut ex Othone Friſingenſi, & Conrhado Uſpergenſi oſtendit Petavius *part. 1. rationarii temporum lib. 8. c. 17.* Notandum præterea eſt Henricum ipſum a Romanis ſeditioſis fuiſſe Patriciatum, & aureum circulum conſecutum; quum ipſi S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus jam hoſtes, & inſenſi, ut eos ab eligendo Pontifice arcerent, Henricum interpellaverint, eique Patriciatum detulerint, quod longe clariuſ demonſtrabimus, ubi de ejuſmodi dignitatis conferendæ jure a Romanis nullo merito ſibi arrogato agemus. Henricum

autem IV., & ipsum Patricium fuisse constat, eo enim nomine jus eligendi Pontificem sibi competere autumabat. Hinc apud Mabillonium in Museo Italico *tom. 1. part. 2. pag. 63.* ex vetusto monumento legitur: *Imperante Domino Henrico IV. Romanorum Patricio, & Imperatore ab Incarnatione Domini Nostri Jesu Christi anno M. XC. II. indictione XI. XIII. Kalen. Maji.*

VIII. Quæ hætenus produximus historiarum exempla rite, recteque gestum Romanorum Patriciatum ab Imperatoribus ostendunt. Illum siquidem a Pontificibus Max. petatum ultro tributum; vel ob singularia in Romanam Ecclesiam, merita decretum Imperatores gesserunt. Ab hoc numero Quintum Henricum excipio, cui ausu indigno, ac tumultuaria infidi populi acclamatione id honoris, ac dignitatis genus a Romanis delatum est. Henricus ipse apertus hostis Romani Pontificis infesto exercitu Romanam venit, multisque in sacram ejus personam & majestatem patris Cardinalibus item, & Episcopis in vincula conjectis a Paschale II. una cum Imperio Patriciatum petiit; itemque jus Episcopos, & Abbates investiendi, ut legitur in *Chronic. Monasterii Cassinens. lib. 4. cap. 4.* Quos idem Imperator anulo, & virga investiat, & Episcopus investitus libere Consecrationem accipiat ab Archiepiscopo, ad quem pertinuerit; Si quis vero a populo, & Clero eligatur, nisi ab Imperatore investiat, a nemine consecratur, & Archiepiscopi, & Episcopi libertatem habeant consecrandi investitos ab Imperatore. Et Regnum, et Imperium, & PATRICIATUM officii sui auxilio teneri adjuvabit: Cardinalibus ut narrat Platina in Paschale II. qui in vinculis erant, instantibus, Populoque Romano, qui bello ab Henrico vexabatur supplicante, ut quavis conditione idem Pontifex pacem cum iniquo Principe constabiliret; Coactus, hujusmodi privilegium concessit, quod deinde abrogavit in Lateranensi Concilio. Quamobrem Angelus de Nuce Rossanensis Archiepiscopus

pus in notis ad citatum caput Chronici Cassinen. *Privilegium*, inquit, *quod a Romano Pontifice minis extorsit, postmodum Synodo congregata, Episcoporum auctoritas, tanquam privilegium reprobavit*. Ceterum Henricus, alter hujus Henrici Filius se ab investituris continuit; easque in manibus Lamperti Romani Pontificis Legati resignavit Vormatiæ. Quamobrem anathemate solutus est a Calisto II., ut produnt Uspergen. in Henrico V., & Frisingens. lib. 7. cap. 1.

IX. Mirum profecto fuit, quod, quum nil aliud Patriciatus juris haberet, quam Ecclesiæ Romanæ patrocinium, ac defensionem impendere, Imperatores ipsi, vel precibus, aut vi, & armis eam dignitatem petierint a Pontificibus Maximis. At hoc ob id fortasse accidit, quum ipsa per se Patriciatus dignitas honorificentissima, & splendidissima jampridem habita, adulantium subindo aucta fabulis amplior videbatur. Hinc non aliud Principes quidam eo nomine præsetulerunt, quam Urbis Imperium, & jurisdictionem in populum Romanum: electionem præterea Romanorum Pontificum, alique eorumdem jura sibi arrogare. Sed figmentis, & larvis hic prætermisiss, Romanæ Ecclesiæ, & Apostolicæ Sedis patrocinium ipsi Imperatoriæ majestati, & amplissimæ dignitati adeo conjunctum, ac ut ita dicam, individuum est, ut ceteri deinceps Imperatores retinuerint, & adhuc hodie eo nomine Patriciatum retineant. Duo pro re nata Joannes Jacobus Draco lib. altero cap. 6. num. 12. animadvertit, quorum alteri facile assentior, in altero autem ipsum deceptum, & hallucinatum arbitror. *Omnes*, inquit, *in hunc usque diem Imperatores Patriciatum gesserunt, hodieque gerunt. Nam ut modo dictum sub Patriciatus titulo non tantum politica, sed super ordinando quoque Pontifices & Clericorum statu potestas, defensio item, sive advocatio Ecclesiæ concedebatur*: Hanc autem advocationem Romanæ Ecclesiæ dubium non est hodieque

que Imperatores habere veluti, (ut idem Scriptor prosequitur *num.* 13.) a Pipini, & Caroli temporibus manu traditam. Ea ut probe, ac recte fungantur, Sacramento adiguntur; cujus formulam idem *num.* 17. recitat, quam nos quoque iterum hic exhibemus: *Ego N. Romanorum Rex annuente Domino Imperator, promitto, spondeo, polliceor, atque juro coram Deo & B. Petro me de cetero Protectorem, Procuratorem, & Defensorem fore Summi Pontificis, & hujus Sanctæ Ecclesiæ Romanæ: Labet etiam hic describere aurea verba Alberti I. Rodulphi Imperatoris filii, quæ in suo diplomate relato a Baronio tom. 10. annal. ad annum Christi CMXCVI. n. 48. expressa leguntur: Recognoscentes igitur, quod Romanum Imperium per Sedem Apostolicam de Græcis translatum est in persona magnifici Caroli in Germanos, & jus eligendi Romanorum Regem, & Imperatorem, postmodum certis Principibus Ecclesiasticis, ac Sæcularibus est ab eadem sede concessum, a qua Reges, & Imperatores, qui fuerunt, & erunt recipiunt gladii temporalis potestatem ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum pia devotione, & sincero corde profiteor Romanorum Reges in Imperatores postmodum promovendi per sedem eandem, ad hoc potissimum, & specialiter assumantur, ut sint S. Ecclesiæ Advocati, Catholicæ Fidei, ac ejusdem Ecclesiæ præcipui Defensores: Idem expressit, & Federicus Primus in epistola anno Christi MCLIX. data ad Antipapam, & Cardinales illos, quos ad Concilium Papiensæ convocavit: In hoc itaque, inquit, sacratissimo proposito constituti cum omnibus Ecclesiis in Imperio nostro constitutis debeamus patrocinari; Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ tanto propensius debemus providere, quanto ipsius cura, & defensio a divina providentia creditur nobis esse commissæ specialiter: Ut demum alia, quæ afferri possent, omittam, accedat laudatorum Imperatorum testimoniis invictissimi Caroli V. auctoritas, qui peculiarem satisf-*

que

que elegantem ad S. Purpuratorum PP. collegium XX. Novembris anno MDLIX. post Julii III. Pontificis obitum scribens epistolam, eaque illos ad novi, atque idonei Antistitis electionem adhortans, hæc habet : *Ut in mentem venit, nos Advocati Ecclesiæ munus, & Provinciam substinere, eoque nomine ex veteri majorum instituto in partem hujus sollicitudinis vocatos esse, non potuimus, neque certe debuimus officio nostro deesse, quin huic rei omnium maximæ gravissimæque partes nostras interponeremus* : Plura id genus, si quæras, exempla, consule Martinum Magerum de Advoc. armata cap. 5. cui descriptum ex Caroli V. epistola locum, acceptum ferimus.

De Ritu, & Forma conferendi Regibus, & Imperatoribus Romanorum Patriciatum.

CAPUT V.

SYNOPSIS.

- I. Melchiorris Goldasti asserentis, a Romanis Patriciatum Regibus, & Imperatoribus collatum, opinio rejecta.
- II. Pontifex Max. illum conferebat, & Populus Romanus acclamationibus dumtaxat, & laudibus prosequabatur & rite efferebat electum.
- III. Quo Ritu Patricii fuerint creati, variæ Scriptorum sententiæ.
- IV. Sacra unctione Galliarum Reges a Stephano III. in Patricios liniti sunt.
- V. Galliarum Reges oleo cælesti in solemnibus Regni inaugurationibus ab Remensi Archiepiscopo unguuntur. Remensis ampullæ cælestis origo.
- VI. Pro illa, & adversus ipsam argumenta referuntur.
- VII. Imperatores benedictione Pontificis, vel suscepta Patriciatus corona Patricii renunciati.
- VIII. Corona, & circulus præcipuum Patriciatus insigne.
- IX. Alia Patricii Romanorum indumenta.
- X. Carolus Magnus cum Patriciatus insigniis in-

La-

Lateranensi palatio pictus . Petrus de Marca ; Goldastus , & Alemannus notati .

I. **P**ostquam vidimus cum Galliæ Regibus , tum Imperatoribus Patriciatum Romanorum concessum, ad ea nunc progredimur , quæ ad ritum solemnem ejus inaugurationis pertinent . Primum vero ipsius causam a suprema Romani Pontificis auctoritate , & potestate licet agnoscere . Enim vero , quemadmodum paullo ante notatum est , quum sævientibus in Italiam Longobardorum incursionibus Gallorum Reges essent in auxilium accersiti a Romanis Pontificibus , ut libertatem , & jura tuerentur Ecclesiæ , ut aliquam beneficio gratiam referrent , Romanorum Patricii sunt appellati . Quamobrem qui a Pontifice Max. id jus auferunt , ac pro Romani populi , ac Senatus arbitrio eam dignitatem collatam censent pro rebus ipsis larvas sectantur . Ceteros hujus opinionis asseclas missos faciam , eroque contentus eorum potissimum Ducem in medium asferre ; nimirum Melchiorrem Goldastum , qui *tom. 1. conslit. Imperial. ad annum DCCLXXIV.* avertit Senatusconsultum de lege Regia , quo a Senatu , Populoque Romano , Carolo Magno una cum aliis infuetis , atque sanctissimis juribus , quæ ad Romani Pontificis electionem , & Episcoporum investituras pertinent , Patriciatus dignitas conlata est . In rem ipsam alterum tempore Leonis dicti VIII. falsi Pontificis avertit Senatusconsultum pro Ottone I. Imperatore latum . Quum autem Melchior negare non audeat in collatione ejus dignitatis Romani quoque Pontificis auctoritatem fuisse interpositam , censet nihilominus primum ex memorato Populi Senatusconsulto Patriciatum decretum , deinde a Summo Pontifice una cum Senatu , & Populo in commentitia Synodo Ritu solemni reipsa conlatum . Addit etiam renunciatum a Populo Romano Patricium Pontifices non Patricium , sed Advocatum

vocatū appellari maluisse. Errorem hunc Joannes Jacobus Draco *lib. altero cap. 6. num. 6.* reprehendit, sed & ipse falso juri, & auctoritati Populi, & Senatus Romani plus, quam par est, tribuens graviozem in errorem incidit, scribit autem: *Quibus magis accedendum arbitror, quam Goldasto, qui dumat quem populus sibi Patricium elegerat, eundem maluisse Pontifices appellare Advocatum, cum qui filius sit, quales jam tum a Pontificibus salutabantur, Principis Pater esse Patricius nequeat.*

II. At vero hujusmodi Romani Senatusconsulti nulla apud veteres Scriptores mentio occurrit, Anastasii profecto, & Eginardi, qui res a Carolo Magno pace, belloque gestas omnium primi, ac diligentissime publicis scriptis commendarunt, altum silentium est. Et certe si adfuisset tam illustre, ac solenne Populi Romani Senatusconsultum, quod fortissimo, ac religiosissimo Imperatori commendationis, ac laudis plurimum addidisset suo silentio non prætermisissent. Sed recensenti ea, quæ supra protulimus, ubi de prima hujus Patriciatus collatione a Gregorio III. Carolo Martello facta egimus, suaderi facile poterit, quam alienum a vero sit Goldasti, & Draconis assertum. Illud siquidem certum est ceteris Galliarum Regibus Romanos Pontifices Patriciatum non solum contulisse nulla Senatus & Populi Romani interposita auctoritate; verum etiam Reges ipsos, ac reliquos Imperatores legitimos hujus dignitatis collatores, & auctores unos novisse Pontifices Maximos, quibus supplicarunt, vel ut Patriciatum sibi confirmarent, ut petiit Carolus Magnus a Leone III., vel ex integro ipsis conferrent, ut diximus de Pipino, qui cum Stephano III. convenerat apud Carisiacum de hujusmodi dignitate; item de Carolo Calvo, cui fuit ab Adriano II. Patriciatus promissus, de Henrico V. qui a Paschale II. vi, & armis dignitatem ipsam extorsit, quum obsides

Y y

non-

nonnullos Cardinales, & Episcopos detineret: si Populo Romano fuisset conferendæ hujus dignitatis potestas, non a Pontificibus Max. memorati Reges, & Imperatores eam postulassent, sed potius a Populo Romano quæsisissent. Ea solum res erat Populo Romano publicis nimirum acclamationibus per omnium ora ferre delectum: suumque appellare Patricium. Ita quidem Carolus M. Patricius a Populo Romano in S. Petri Basilica acclamatus fuit: tametsi tum primum ab Adriano I. Patriciatum recepisse ejusmodi acclamatione decepti plerique Scriptores referant. Ea namque non dispar acclamatio fuit, qua Imperator a Romanis est appellatus, ita tamen ut non ab iis Imperium, sed a Leone III. fuisse assequutum, nemo est, qui dubitet. Sed hæc ipsa multo magis perspicua fiunt, repetenti ea, quæ supra retulimus *cap. 3.* ubi narravimus Carolum M. jam Stephano II. Patricium renunciatum ad Urbem accersisse; aliisque, vel absentibus, Patriciatum fuisse concessum, vel ritu solemniori collatum. Quæ itaque de Patriciatu Caroli M. & Ottonis I. Imperatoris per Regiæ legis auctoritatem ex Senatusconsulto Populi Romani ferunt Goldastus, & ejus affectæ ab hujusmodi populi acclamationibus accepta fuisse, quam longe vero abesse exactus quisque rerum investigator facile conjiciet. Inde Senatusconsulti nata fabula, eique Caroli Magni, & Ottonis I. Patriciatum affictum. Cui refellendo commento, etsi satis, superque sint hæctenus dicta, alia nihilominus afferemus momenta in postremo hujus libri capite, ubi jus ipsum per summam injuriam Pontifici Max. a Populo Romano ereptum videbimus; eosque, qui eripuerant propterea perduellionis damnatos.

III. Conferendi Romani Patriciatus auctori accedat Ritus sollemnis, quo hujusmodi dignitas præstantibus Regia, & Imperatoria majestate Viris Principibus conferebatur. An aliqua certa fuerit adhibita cæremoniæ

niæ forma affirmare non audeo. Varias ea de re circumferri video Scriptorum sententias, quæ varios item Ritus aperiant. Joannes Mabillonius *in supplemento rei diplomat. cap. 9.* & Pagius *in Critica ad Annal. Cardinalis Baronii ad annum DCCXXVI.* Expendentes propriorem huic Patriciatui formulam a nobis quoque superiori libro recitatam, dubii quærunt, an eodem ritu Galliarum Reges fuerint renunciati Patricii Romanorum. Pagius, quid primum in usu esset ostendit, quid ipse sentiat, omittit; sed Mabillonius: *An eundem Ritum*, inquit, *observaverit Stephanus, cum Patricios creavit Pipinum, ejusque filios Carolum, & Carolomannum, incertum*: Ego vero primam ejus Patriciatus inaugurationem recolens, quum illam dignitatem Gregorius III. Carolo Martello in Galliis commoranti contulit; traditionem sacrarum clavium confessionis S. Petri, & vexilli Ecclesiæ Romanæ, sequutam esse lego. Quod idem narrat Pagius *num. 5.* Gregorius III., ait, *Carolus Martellum Romanorum Patricium eligens, ipsi claves misit, imo, & vexillum*: Is siquidem a Pontifice cum absens esset, nulla profecto solemnitate Patriciatum consequutus fuit, ut ego quidem censeo; sed Vir Clarissimus Joannes Vignolius libro, cui titulus, *Antiquiores Pontificum Romanorum denarii in Leone III.* memorati vexilli traditionem animadvertens, cum aliis Romani Patriciatus insigniis, quibus pictus, ornatusque visitur Carolus in Camera Triclinii Lateranensis, scribit: *Summi Pontifices Romanorum Patricios gladii, & vexilli traditione investire soliti erant.*

IV. At illa certe omnium celeberrima, nec antea, nec insequentibus visa temporibus fuit inauguratio, quæ nimirum Pipinus, Carolus, & Carolomannus Francorum Reges a Stephano III. Patricii creati fuere in Basilica SS. Martyrum Dionysii, Rustici, & Eleutherii. Constat siquidem Reges ipsos a Summo Pontifice Sacra un-

ctione adhibita Patricios factos : cujus ritus memoriam
 acceptam referimus laudato Mabillonio *de re diplomat.*
in lib. 5. in tabella XXII. pag. 384. edition. Lutetia Pa-
rifiorum, qui ex antiqua Anonymi subscriptione libro
 de Gloria Confessorum Sancti Gregorii Turonensis, cu-
 jus exemplum habuisse testatur a Viris Clariss. Hensche-
 nio & Papebrochio, penes quos exstabat autographum,
 hæc describit : *Ipse prædictus Dominus Florentissimus Pipi-*
nus Rex pius per auctoritatem, & Imperium sanctæ re-
cordationis Domni Zachariæ Papæ, & unctiorem Sancti
Chriftatis per manus Beatorum Sacerdotum Galliarum
tribus annis antea in Regni folio sublimatus perhibetur;
postea per manus ejusdem Stephani Pontificis die uno in
Beatorum Martyrum Dionysii, Rustici, & Eleutherii
Ecclesia (ubi & venerabilis Vir Folradus Archipresbyter,
& Abbas esse cognoscitur) in Regem, & PATRICIUM
una cum prædictis filiis Carolo, & Carolomanno in no-
mine Sanctæ Trinitatis UNCTUS ET BENEDICTUS
EST. Idipsum, & Annales Metenses ad annum DCCLIV.
 & Duchesnius referunt *tom. 2. pag. 280. illum (Caro-*
lum) prædecessor suus beatæ memoriæ Stephanus Papa
unctiōne sacra liniens in Regem, & PATRICIUM RO-
MANORUM ordinavit : Le Blanc in dissertatione adje-
 ctâ tractatui antiquorum Galliarum Regum numisma-
 tum, & Pagius eisdem sequutus in Breviario histor. ge-
 storum Summ. Pontific. in Stephano II. *num. 11. idem*
prodidere Stephanus Pipinum, Carolum, & Carolo-
mannum Reges inungens eos PATRICIOS ROMANO-
RUM dixit : Sacra unctio propria erat, & quidem an-
 tiquissima inaugurandorum Regum a Judaicis petita Ri-
 tibus, & Cæremoniis ad externos populos inde progressa:
 cujus vestigium jam Saulis Hebræorum Regis ætate *lib. 1.*
Reg. c. 10. occurrit. Tulit autem Samuel lenticulam olei, &
effudit super caput ejus, & deosculatus est eum, & ait :
Ecce unxit te Dominus super hereditatem suam in Princi-
pem,

pem, & liberabis Populum suum de manibus inimicorum ejus, qui in circuitu ejus sunt. Et hoc tibi signum, quia unxit te Deus in Principem. Regiam Pipini unctionem, triennio ante a Bonifacio Archiepiscopo factam describunt ad annum DCCL. Annales Eginardi, Regino, Marianus, & Sigebertus. Locum etiam nempe Monasterium Sancti Medardi in Urbe Sueffiona, ubi ille Chrismate delibutus fuit, memorant Annales Laurishemenses ad ipsum annum: *Hoc anno Pipinus Rex Francorum appellatus est, & ad hujus dignitatem honoris unctus sacra unctione manu s. m. Bonifacii Archiepiscopi, & Martyris, & more Francorum elevatus in Solio Regni in Civitate Sueffiona*: Ex his facile evincitur longe aliam ab Regia fuisse unctionem, quam Stephanus Pontifex Max. adhibuit: propriamque suspicari licet, qua Romani Patricii Ritu solemniter inaugurati fuerunt memorati Gallorum Reges.

V. Ab hac prima Pipini unctione (non enim alios Galliarum Reges unctione sacra linitos esse ante Pipinum constat, ut prodidere Gerardus du Bois *hyst. Eccles. Paris. lib. 5. cap. 1. §. 1. & seq.* Tillettus Haillan. aliique Francicarum rerum Scriptores) mos in Galliis ortus, ut Reges in solempni Regni inauguratione Sacro Chrismate ungerentur: quod certis adhibitis caeremoniis frequentissimo Procerum Francorum & populi sit concursu. Hunc Ritus eleganter enarrat Nicolaus Thuanus Episcopus Carnutenensis in descriptione solempnis unctionis, & coronationis Henrici IV. eamque Theodorus Gothofredus in libro *le Ceremonial de France pag. 601.* cum aliis id genus edidit. Peragenda hujusmodi unctionis munus Rhemensis Archiepiscopus veteri more sibi vindicat, ut constat ex vetustis actis coronationis Philippi, hujus nominis, Primi: quæ ex Rhemensis Bibliothecæ archivo evulgavit Joannes Bodinus *de Republ. lib. 6. cap. 5.* Illa de Gervasio Antistite, qui sub annum Christi MLIX. vivebat,

vebat, ita loquuntur: *Accipiens baculum S. Remigii differuit quiete & pacifice, quomodo ad eum maxime pertineret electio Regis, & consecratio, ex quo S. Remigius HLudovicum (hodie Clodoveum appellamus) Regem baptizavit & consecravit; differuit etiam, quomodo per illum baculum hanc consecrandi potestatem, & totius Galliae principatum Ormisdas Papa sancto dederit Remigio & quomodo Vittor Papa, sibi, & Ecclesiae concesserit. Tunc annuente Patre ejus Henrico elegit Philippum in Regem.* At id quidem pervulgato Scriptorum testimonio præstantissimum est: ipsos Reges minime inungi oleo communi, sed Chrismate sacro, e cælo delato, quo Galliarum Rex inter universos terræ Principes solus linitur: quamobrem de ipso pronunciant locum Psalmi 45. 8. *Unxit te Deus, Deus tuus oleo letitiæ præ consortibus tuis*: Idem oleum ad hæc usque tempora in vitrea ampulla Rhemis religiosissime servatur, cujus formam ad indicandam unctionis memoriam die tantæ celebritatis in aureis nummis cudunt, ejusque exemplum lectoribus exhibuit Chiffletius in ipsius ampullæ disquisitione pag. 74. Fertur autem exeunte seculo quinto, quum Sacerdos ad baptismum Clodovei Chrisma allaturus a multitudine interceptetur, ne ad fontem venire posset, subito columbam nive candidiorem vitreum illud attulisse vasculum, sacro repletum Chrismate, quo Clodoveus post Baptismum delibutus fuit. Pro cælestis hujus ampullæ origine pugnavit Hubertus Morus facundissimus Rhemensis Ecclesiastes in opere de sacris unctionibus, Guillelmus Marlotus in tractatu de unctione Regum, Daniel etiam Priezacus & Jacobus Tenneurius vindicias pro simpulo Rhemensi ediderunt, quibus pauca, quæ adderet novissime habuit Abbas Vertotus in dissert. Gallico sermone, de hoc argumento conscripta, quæ reperitur tom. 11. des *memoires de litterature* pag. 381.

VI. Quum autem oleo cælesti Pipini unctionem factam

tam minime prodant annales rerum Francicarum, nec
 ipsum Clodoveum cælesti Chrismate, Regia, sed Sacra
 baptismi unctione linitum esse profiteantur ipsimet illu-
 striores cælestis ampullæ patroni, digna res visa fuit mul-
 tis, quæ rigidioribus conjecturis, & argumentis ad ve-
 ritatis trutinam examinaretur. Unde locus, & invidiæ
 & contentioni datus. Ad me autem quod attinet, malo
 quid alii sentiant, referre, quam alterutrorum argu-
 mentis & conjecturis adharere. Horum namque pars
 magna per invidiam, ut reor, in læsionem Regii nomi-
 nis, & inclytæ nationis vergit. Unum præ aliis oppu-
 gnatorem acerrimum nominasse sufficiat Chiffletium,
 qui singularem disquisitionem de ampulla Rhemenſi edi-
 dit, quæ in omnium fere eruditorum virorum manibus
 versatur. Testes fictionis, ipsos advocavit Gallos, qui
 exordia Religionis Christianæ in Gallia accurate perse-
 quuti sunt, & Clodovei baptismum quam accuratissime
 descripserunt: de ampullæ tamen miraculo, quod po-
 tissimum in tanta actione ipsorum diligentiam occupare
 debebat, ne verbum quidem protulerunt. Hincmarum
 Rhemensem docet, sæculo nono inclinante, ampullæ hu-
 jus fecisse primam mentionem: at nullam eum mereri
 fidem asserit, quippe qui quatuor alios gravissimos erro-
 res in describendo Clodovei baptismi commiserit. Verum
 etiam, ac legitimum S. Remigii testamentum asserit,
 quod est præcipuum cælestis ejus originis fundamentum;
 sed hoc idem nec materiam ampullæ, nec formam cæle-
 stem ostendit. Validas deinde auctor conjecturas addit,
 unde pia fabula orta videatur. Huic accessit Euerardus
 Otto *dissert. jur. publ. & priv. dissert. 7.* in qua, & ipse
 singularem tractationem de ampulla Rhemenſi instituens,
 Chiffletii assertum, atque sententiam novis argumen-
 tis fulcire nititur: quibus pondus arcessit a silentio ve-
 terum, expenditurque præcipue neque Anastasium Roma-
 num Pontificem in missa ad Clodoveum gratulatoria
 episto-

epistola, *quæ tom. 5.* apud Dacherium legitur, neque Nicetum, Avitumque Episcopos tantæ rei fecisse mentionem. Illorum hæc sunt argumenta potissima, quibus Rhemensis ampullæ fabulam ab Hincmaro Archiepiscopo, qui omnium primus illius meminit, confictam aperunt. Ad idem Hincmarus miraculum hoc non modo in vita S. Remigii apud Surium 13. Januarii ex vetustioribus Ecclesiæ Rhemensis Codicibus, literis tradidit, sed Metis publice, ac velut ex suggestu in Caroli Calvi inauguratione adstantibus Franciæ, & Lotharingiæ Regnorum Primatibus, & Episcopis, traditionem, uti a maioribus jampridem acceptam enunciavit. Sunt tamen quibus parum verisimile sit antistitem ipsum adeo omnem abjecisse pudorem, ut fabulam a se recens confictam, velut dignam sacris annalibus & monumentis historiam, in tam illustri omnium ordinum consensu venditare, ac religiosis cæremoniis immiscere voluerit. Verba capituli ab Hincmaro pronunciati apud Stephanum Balutium *tom. 11. capitular. pag. 219.* ista sunt: *Domnus A. Ludovicus pius Imperator, Augustus ex progenie ALudovici Regis Francorum incliti, per B. Remigii Francorum Apostoli Catholicam prædicationem cum integra gente, conversi, & cum tribus Francorum millibus, exceptis parvulis, & mulieribus vigilia S. Paschæ in Rhemensi Metropoli baptizati, & calitus sumpto Chrismate, unde adhuc habemus, peruncti, & in Regem sacriati: Ceterum alia Francorum argumenta pro ampullæ hujus celestis origine videsis apud Aimonium lib. 1. de gestis Francorum cap. 16. Nicolaum de Braja in Ludovico VIII. de S. Remigio, aliosque memoratos paullo ante Scriptores.*

VII. Dum aliud ex alio differitur, diutius, fortasse, quam par sit, in Regum Francorum unctiōe, commoratus sum; nec tamen est, cur poeniteat, quum nullus Rex alius solemniorem, ac celebriorem unctiōnem, quam Gallorum adhibuerit. Nec alter post ipsos in

in Romani Patriciatus inauguratione, quamvis Regali, aut etiam Imperatoria dignitate præstiterit, oleo sacro est inunctus: quare non dubito quin alia suscepti Patriciatus solemnia fuerint, Ritusque alius. Pipinus certe post Regiam unctionem alia Patriciatus est usus; ut veluti Regali præstantiæ Patriciatus dignitas designaretur æqualis. Distincti utriusque actionis Ritus nos latet omnino. Incertum est etiam, an eisdem prorsus cæremoniis alii deinceps Reges & Imperatores usi fuerint. Illud certe ex antiquis Scriptoribus liquet, diversam a Regia Patriciatus fuisse inaugurationem. Quod enim ad Imperatores pertinet Regiæ stirpis, in Patriciatu suscipiendo Sacra unctione sequiori ætate minime usi sunt. Henricus siquidem, licet non oleo Sacro, Rhemeni ampulla tamen Sancti Martini Carnuti, in qua non impar oleum cæleste servari ferunt, unctus fuit in Regem. Quum enim propter vim hostium, nec Rhemis coronari, nec sacra ampulla potiri posset, S. Martini ampulla longa oblivione sepulta, ex Monasterio Marmonstariensi deducta est, cujus oleum haud minorem ei venerationem, & auctoritatem, quam cæteris Rhemense conciliavit. Sulpicius enim Severus, Fortunatus, & Paulinus in vita S. Martini, ac Theodorus Gothofredus in appendice Cæremonialis Francici pag. 705. Referunt Virum Sanctissimum, atque alterum Francorum Apostolum, quum per confragosos scælæ gradus decidens multis vulneribus, fauciatu fuisset, ab Angelo perunctum statim convaluisse; quodque olei reliquum erat in eam ampullam condidisse. Quamobrem in ejusmodi unctionis memoriam januæ, qua custodia ampullæ clauditur, in Choro Ecclesiæ Marmonstariensis hi versus inscripti leguntur:

Angelus ampulla Martini faucia membra

Unxit: Id Henricus Maximus omen habet:

Id de ejus in Regem solemnī inauguratione olei miracu-

loſi ſunctione peracta fertur; ſed quum Rex ipſe Patri-
 ciatum eſſet initurus, convocatis totius Italiae Epiſco-
 pis, generalique conventu Baſileæ habito, corona, ſeu
 circulo Patriciali Regio capiti impoſito, Romanorum
 Patricius appellatus eſt: quod paullo ante ex vetuſtis
 Monumentis proximo capite retulimus. Deinde Im-
 perio reſtitutus a Clemente Pſeudo-Pontifice Romano-
 rum Patricius benedicitur, ut totidem fere verbis tradit
 Matthæus Pariſienſis ad annum MLXXXIV. *Henricus*
tamen, inquit, in Imperio reſtitutus eſt, & a Papa
Clemente benedicitur Patricius Romanorum: Eam bene-
 dictionem a Leone III. jampridem Carolum ipſum po-
 ſtulaſſe, qua veluti in ea dignitate confirmabatur, col-
 ligere licet *Ex epiſtola* 84. Alcuini, in qua legitur: *Qua-*
tenus Apoſtolice ſanctitatis veſtræ divina donante gratia,
Sanctorum advocatis precibus, me ubique Apoſtolica bene-
dictio conſequatur: Sed Imperatoribus ſolemne fuiſſe
 reor, quum Patriciatum ſuſciperent, præcipue hujus
 dignitatis ornari inſigniis in frequentiffimo Epiſcopo-
 rum, & Procerum conventu, nimirum corona, & cir-
 culo Patriciali: quo ſumto ſuccedebat populi acclama-
 tio, qua Patricius publicabatur. Profecto non Henri-
 cum dumtaxat Patriciatuſ coronam ſumſiſſe, ſed & Lo-
 tharium pari celebritate in Urbe S. Germani coram inſi-
 gni Cardinalium, Epiſcoporum, Abbatum, Virorum-
 que Principum conventu, hujusmodi accepiſſe circulum,
 conſtat ex antiquo auctore Chronici Monafterii Caſſinen-
 ſis, cujus verba alibi recitavimus. Auctor ipſe Henri-
 cum item II. idipſum egiſſe memorat.

VIII. Designatam Patriciatuſ coronam Aureum cir-
 culum Willelmus Malmesburienſis appellat in *libro* 1. *de*
geſtis Anglorum pag. 167. editionis Wecheliane, & Juſtus
 Fontaninus in *diſſertat. de corona ferrea* cap. 4. quæ quum
 in ſolemni inauguratione futuro Patricio capiti impone-
 retur præter Regiam ac Imperatoriam ſumebatur. Non
 enim

enim solum hoc aureo circulo circumdati Imperatores fuerunt, quando Patriciatum inibant; Pipinum quoque, Carolum, & Carolomannum una cum sacra unctione, & impositione Patriciæ coronæ Patriciatum a Stephano III. accepisse narrat Mabillonius in supplem. rei diplom. cap. 9. *Stephanus II. Pipinum denuo in S. Dionysii Basilica, duosque ejus filios Carolum, & Carolomannum coronavit, eosque Patricios dixit*: Quin imo, & ipsum Carolum M. Romam adventum iterum ab Adriano I. Pontifice Maximo Patriciali diademate in capite ornatum fuisse, quo tempore universi populi acclamatione in Basilica Principis Apostolorum Patricius dictus fuit, licet colligere ex Anonymo Salernitano in *Chronico* c. 26. Is enim scribit: *Romam venit (Carolus) & ibidem introiit, & ab Adriano PP. in capite ejus, ut retro redeam pretiosa imposita est corona*: Quam coronam in notis ad eundem Vir Clariss. Ludovicus Antonius Muratorius tom. 2. p. 2. rer. *Italic.* Patriciatus fuisse animadvertit. Corona Patriciatus memorati Caroli M. exprimitur in tabula, quam ex Gnorismate Pauli Petavii exhibuit Chiffletius in Anastasii Childerici cap. 9. pag. 130. itemquo Joannes Mabillonius in *annalibus Ordinis S. Benedicti* tom. 2. pag. 40. & in *supplemento rei diplomaticæ recitato* cap. 9. Apud Leblancum in tractatu historico antiquorum Galliæ Regum numismatum, Leonis III. denarius exhibetur, in quo aureus Patriciatus circulus, quo Carolo M. caput cingitur gemmis ornatus inspicitur, de quo Clariss. Vignolius in libro cui titulus, *Antiquiores Romanorum Pontificum denarii in Leone III.* hæc habet: *Alius Leonis III. denarius habetur, in quo ipse Carolus aureo circulo gemmis distincto ornatus, dextra manu enssem, sinistra Urbis Romæ vexillum gerit, quæ scilicet Patriciatus insignia sunt*: Et Euerardus Otto *dissert. jur. publ. & privat. dissert. 1. cap. 2. §. 8. Circulus aureus*, inquit, *Patriciatus insigne, quo Carolus M. coronatus cernitur*:

Circulus ipse ab Regio, & Imperatorio diademate prorsus diversus tempora, & frontem solummodo cingebat: undique patebat apertus, & supra ipsum circulum nihil in vertice circumpositum erat: ut videre licet in memorata tabula Gnorismatis Pauli Petavii, & denario relato a Vignolio. Nihil itaque ambigendum, quin inter Patricium circulum, Regiam, & Imperatoriam coronam discrimen intercesserit: quemadmodum certum est, diversam fuisse coronam Regiam, & Imperatoriam. Horum siquidem diadema erat clausum: illorum apertum, quod auctor libri Cæremonialis Romani, qui Pio II. Pontifici Max. fuit a secretis *lib. 1. sect. 5. cap. ultim.* docet his verbis: *Differt forma coronæ Imperialis ab aliis, nam ea sub se tiaram quamdam habet in modum fere Episcopalis Mitræ; humiliores tamen magis apertam, & minus acutam. Estque ejus apertura a fronte, non ab aure; & semicirculum habet per ipsam aperturam aureum, in cujus summitate crux parvula eminet: eam tiaram aliæ coronæ non habent.*

IX. At præter circulum aureum, alias quoque nobilissimas vestes, Reges, & Imperatores induebant; aliaque præstantissima Patriciatus sumebant insignia. Nimirum talarem amictum, chlamydem, longamque tunicam, & calceos auratos more Romanorum, ut videre licet apud laudatum Mabillonium in supplemento rei diplomat. *cap. 9.* ubi effigies Caroli M. ære incisa producit ex antiquo Codice, ex quo ipsam Paulus Petavius, & Chiffletius in *Anastasi Childerici cap. 9.* exhibuerunt. Quam nos quoque ære incisam ex memoratis Scriptoribus hic repræsentamus. Ibi media figura Carolum Magnum in Patricii habitu, excepto, quod annulus in dextro ejus indice minime apparet: duæ aliæ figuræ Præmicerium, & secundicerium, uti Petavius ipse explicavit, referunt. En porro ipsum eclypon sequenti pagina exscriptum.

Ea

Ea indumenta Carolus veluti peregrina induere respuit ; solumque Romæ semel Adriano Pontifice Max. petente , & iterum Leone III. postulante indutus fuit , teste in ejus vita Eginardo : *Peregrina* , inquit , *indumenta respuisse* , *excepto* , *quod semel Adriano Pontifice petente* , & *iterum Leone successore ejus supplicante* , *longa tunica* , & *chlamyde amictus* , & *calceis Romanorum more formatis induebatur* : Vexillum item , & ensẽ Romani Patriciatus insignia fuisse compluries a nobis laudatus censet Vignolius ; cujus verba , quod rem clariorem efficiant libet describere : *Hic vero* , *ubi jam ei fuerant a Leone III. confirmata* (*Patriciatus dignitas*) *exprimitur* , *ut vexillum*

lum ipsum, quod manibus gestat, & gladius, quem pro Ecclesiæ defensione nudatum elevat, satis ostendunt. Ensem vero non minus, quam vexillum insigne fuisse, his ita ex Chronicis Hugonis Flaviacen. demonstratur in quo legitur: Non debere Regem, Imperatoris filium, qui sine causa gladium portaret, qui Romanæ Reipublicæ Patricius, Tutor, & Defensor esse deberet, tantam pati Ecclesiæ Dei conculcationem.

X. Iisdem quoque indumentis Carolus Magnus pius visitur in Camera Lateranensi Triclinii cujus picturæ tabulam ære incisam nos quoque supra retulimus cap. 2. §. 6. Ut enim ibidem adnotasse meminimus, in ea Apostolorum Princeps solio insidens, dextra stolam Leoni, Carolo vexillum sinistra porrigit, ut defensor Ecclesiæ factus, & Patricius suæ posteritati indicaretur. Quare Petrus de Marca *De Concordia lib. 1. cap. 12. num. 4.* Leo III., inquit, Pontifex, quo beneficii recens a Carolo accepti, monumentum aliquod poneret. in Camera Palatii Lateranensis Petrum Apostolum depingi curavit, Carolo Patriciatus insignia & Leoni pallium Pontificium tradentem: Sed idem Scriptor animadvertens hujusmodi tabula Carolum Magnum nondum Imperatorem a Leone III. renunciatum, Patriciatum Romanorum ab ipso confirmatum designari, sibi parum constans, ultro progrediens limites defensionis, & patrocinii per Patriciatum suscepti perperam asserit ea pictura significari: Patriciatum mutuo Leonis, & Caroli consensu versum fuisse in Imperium, & Dominium Urbis. At id putum ipsius commentum est: quod infra suo loco rejicere conabimur. Historiam hujusmodi per picturam ipsam expressam ad aliud figmenti genus detorquet Goldastus: quem eodem loco recitat Petrus de Marca. Censet siquidem eo monumento sui commentitii Senatusconsulti historiam designari, quod supra rejecimus, & ulterius infra validioribus rationum momentis refellemus, nempe jus electionis romani Pontificis

tiſcis & vexillum Patriciatus ab eo delatum Carolo. Miror autem Nicolaum Alemannum in citata *diſſertat. de Lateran. parietivis cap. 11.*, ubi Goldaſti, aliorumque figmenta ex huiusmodi tabulis perperam intellectis in vulgus ſparſa egregie confutavit, exiſtimaffe ejus Triclinii picturas nonniſi poſtquam Carolus M. Imperator inauguratus fuit, abſolutas eſſe. Ut enim recte ac ſcite animadvertit Vignolius: *Titulus Regis, qui non ſemel eidem Carolo ibi tribuitur, quemque Alemannus non ſatis commode ad rem ſuam trahere nititur, omnino adverſatur.*

De Patriciatus Romanorum Munere, & Officio.

CAPUT VI.

SYNOPSIS.

- I. *Patriciatus Romanorum munus, & ſinis.* II. *Græcorum Patriciatus a Nicolao Cuſano, & Dracone comparatus, a Guthero ſupra ipſum elatus.* III. *Horum opinio rejeſta: Galliarum Reges petunt a Pontificibus Max. in filio: adoptari.* IV. *Adoptio in filium antiquiſſima: Cur Carolus M. eam a Leone III. petierit?* V. *Romanorum Patriciatus munus habebat præſidiariæ tutelæ & deſenſionis Eccleſiæ Romanæ: Carolus M. uti Patricius Summo Pontifici ſubjeſtus.* VI. *Petrus de Marca aſſerens duos inſolidum Romæ fuiſſe Patricios, nimirum Romanum Pontificem, & Carolum M. refutatur.* VII. *Epistoſa 85. Codicis Carolini explicatur.* VIII. *Ratione advocacionis, & deſenſionis nihil Imperatores ab Eccleſia Romana conſequebantur. Federicus II. quid aſi Advocatus ab ipſo depoſceret.* IX. *Franciſci Junii, & Meruſii aſſerentium Romanorum Patricios eoſdem, ac Reges Romanorum fuiſſe, & Goldaſti aſſirmanſis Imperato-*
ria

riae Majestati Patriciatum aequalem, errores castigati. X. Pagii asserentis Patriciatum eundem, ac Consulatam fuisse, opinio confutata. XI. Carolus M. post assequutum imperium more Orientalium Imperatorum, Consulatam inivit.

I. **S**USCEPTI instituti ratio postulât, ut explicata jam peculiari capite conditione Patriciatum Romanorum, quam supra in Ecclesiæ, Populique Romani ad vocatione, patrocínio, & defensione positam fuisse, comprobavimus, ad ea nunc illustranda progrediamur, quæ ejusdem munera, & jura demonstrant. Videndum itaque hoc loco erit, quid illi negotii dandum: & cui muneri constat ipsum fuisse præpositum. Protectoris sane munus, ac finis est, salus, & communis Reipublicæ tranquillitas. Quin vero quum patrocínio, & advocatio ad humanam potissimum societatem tuendam jure proprio, ac longe præcipuo spectet, necesse est, ut quæ tendunt ad communem utilitatem principaliori exequantur intuitu: *Proteſtitis juris*, inquit Martinus Magerus *de advoc. armata cap. 10. num. 4. itidem duo in consideratione veniunt fines, principalis est salus, & communis Reipublicæ tranquillitas, quia constituta per advocatiam, protectio, quæ ratione nititur, ad societatis humanæ conservationem, & communem utilitatem tendit*: Ex hoc præterea intelligi facile potest quid a Galliarum Regibus, & Imperatoribus in patrocínio Ecclesiæ, & Populi Romani fuerit impensum, uscepti, ac gesti ab ipsis Patriciatu causa. Quamobrem Patriciorum munus & officium Nicolaus Alemanus *dissertatione de Lateranen. parietinis cap. 11.* Eadem prorsus sententia, nec dispari verborum pondere aperit, scribens: *Hoc scilicet Caroli Patriciatu erat munus certum, proprium, ac universum Ecclesiæ Romanæ præfio esse, eidemque domi, forisque pacem, tranquillitatemque publicam turbatam*

batam vindicare, vindicatamque tueri: Quum autem ratione Patriciatus publicam utilitatem, & commune bonum Patricius curare deberet, mirum videri nequit, si certo, ut ita dicam, modo illis esset aliqua civilis administratio, qua tuebantur Ecclesiam, Populumque Romanum: quam Clariss. Vignolius in tract. de antiquior Romanor. Pontific. denariis in Leone III. his verbis designat, & exponit: Carolus aureo circulo gemmis distincto ornatus dextra manu ensen, sinistra Urbis Romæ vexillum gerit, quæ sunt Patriciatus insignia, utpote qui tutelam, & civilem quamdam ipsius Urbis, ejusque Ducatus administrationem, qua Summi Pontifices Romanorum Patricios gladii, & vexilli traditione investire soliti erant, præferebant. Huc propterea spectat, quod Hugo Flaviniacensis in Chronico pag. 223. dixit: Nimirum, non debere Regem Imperatoris filium qui non sine causa gladium portaret, qui Romanæ Reipublicæ Patricius Tutor, & Defensor esse deberet, tantam pati Ecclesiæ Dei conculcationem.

II. Semel itaque hujusmodi perperam intellectu munere, facile Patriciatus historia putidissimis labefactatur erroribus. Et quidem levia non sunt, quæ nonnulli de hac civili administratione fabulantur; nec defuere, qui ultra commento progressi, Romano Patriciatui summum Imperium, supremam jurisdictionem in Urbem, Populumque Romanum, quinimo omne jus circa sacra & electionem Summi Pontificis tribuerint; sed non possum hic primum non animadvertere eorumdem Scriptorum inconstantiam, qui tantam, adeoque sublimem explicaturi Patriciatus potestatem, vel cum antiquo illo Græcorum conferunt; aut illo longe majorem fingunt: ejusque potestatis, & jurisdictionis amplitudinem in Urbem, Pontificii Imperii provincias, ipsamque Summi Pontificis majestatem, atque personam extollunt. Nec ullus est, præstantiæ, aut dignitatis titulus, sive jus emi-

nens, quod proinde huic Patriciatui non adscribant. Hæc, quoniam absurdæ opinationis præcipui sunt cardines, ac fundamenta, ut sua veritas gravissimæ constet historiæ, perspicuis argumentis confutare conabimur, ut clarius inde pateat quid revera juris, eidemque quid falsi tributum. Afferunt itaque Romanum, Græcorum Patriciatui in omnibus fuisse quam simillimum, & ad ejus exemplum tum Patricii nomen, tum potestatem maximam habuisse. Ex quo duo ipsi colligunt, nimirum, sicuti antiqui Patricii Patres dicebantur Imperatoris, ita & Patricius Romanorum Pater fuerit Romani Pontificis, præfueritque temporalibus: quorum proinde curam Pontifices Maximi omnino abjecerant. Ita censuit Radulphus de Columna in libro *de translat. Imper.* affirmavitque subinde Nicolaus Cusanus de Concordia cathol. lib. 3. cap. 3. ubi hæc habet: *Et habebat Patricius, quia pater patriæ curam judicii temporalis, & præfuit in temporalibus, Papa se de ipsis minime intromittente. Imo Patricius secundum glossam antiquam in can. Adrianus 63. distin. Pater Papæ in temporalibus, sicut Papa in spiritualibus ejus pater: Patricii dicti, quia ipsi, ut patres filiis Reipublicæ providebant: Utriusque sententiæ adhæsit Draco de origin. & jur. Patric. lib. altero cap. 6. num. 9. ubi scribit: At vero licet, ut modo dictum a Caroli temporibus titulus, & dignitas hæc in immensum creverit, tamen ad imitationem nostri Patriciatus, de quo hoc libro secundo egimus, in ceteris erat comparatus. Alterum, quod non minus absurde Scriptores colligunt, illud est, quod, sicuti Græcorum Patricii, & Exarchæ, qui Præsidum, vel Præfectorum nomine Urbibus, vel Provinciis præponebantur, ita & Romanorum Patricii habuerint regimen Urbis; summamque ac supremam jurisdictionem in circumpositas etiam regiones eosdem exercuisse, quod putarunt Fresnius in *Glossario*, Mabillonius de re diplomat. lib. 2. cap. 3. num. 8.*

& Euc-

& Euerardus Otto *dissert.* 1. *juris publ. & privat. cap.* 1. §. 8. Majorem denique, ac sublimiorem Romanorum, Patriciis potestatem tribuens Gutherus de Officiis Domus Augustæ *lib.* 2. *cap.* 7. ait ipsos antiquis Patriciis præcelluisse, & præstantiori jure fuisse potitos. Prisci siquidem Patritii, ut ipse quidem censet, ab Imperatorum pendebant nutu, & arbitrio: non tamen Romanorum Patritii, cum quo noluissem ita quoque existimasse Virum Clariss. Cajetanum Cenni *in præfat. ad Chronologiam Casaream Pontific.* tom. 4. *Anastasi Bibliothecarii* n. 43.

III. Verum enim vero; quoniam, quæ Summis Viris Principibus conceduntur, adulantium magis, & pseudo-politicorum ornata fabulis, quam incorruptis rerum monumentis extolli plerumque solent; non dubito, quin ad id genus Scriptores, qui de summa Romani Patriciatus potestate tam magnifice ex ingenio, & arbitrio sunt loquuti, sint referendi: Quibus deinde facile alii subscribere, qui infensi juribus Apostolicæ Sedis nihil potius studere visi sunt, quam illa minuere, simulque exterorum Principum jurisdictionem augere. Ut eam igitur potestatem, quam ab Patriciatus etymologia incasso labore conantur eruere, adversam, ac repugnantem ejusdem Patriciatus interpretationi ostendamus, animadvertere lubet, hujusmodi Patris denominationem adeo alienam fuisse ab Caroli M. pietate, & religione, ut eodem tempore, iisdemque precibus, quibus per Angilbertum a Leone Pontifice Maximo postulavit hujus Patriciatus confirmationem, flagitaverit etiam ab ipso in filium adoptari: adeoque obsequentissimi filii pietatem, non patris auctoritatem Romano Pontifici professus est, ut constat *ex ejus epistola* 84. apud Alcuinum. *Et paterna*, inquit, *pietate nos in filium sibi adoptaret:* Hinc Princeps ipse nunquam Patris, sed Defensoris, & Filii S. R. E. titulum, ac nomen usurpavit, quemadmodum videre licet in ejus epistola ad Eliprandum scri-

pta, in qua legitur: *Carolus gratia Dei Rex Francorum, & Longobardorum, ac Patricius Romanorum Filius, & Defensor S. Dei Ecclesiæ*: Si ergo Carolus uno, eodemque tempore petit Patriciatus confirmationem, & in filium adoptionem, dici profecto nequit Patriciatum illi tribuisse paternam supra Pontificem auctoritatem, quum invicem pugnet eadem de causa filium esse, ac Patrem. Inquirens autem pro re nata Nicolaus Alemannus citatæ dissertationis de *Lateran. parietinis cap. 11.* cur in filium adoptari a Leone III. Carolus M. postulaverit, nimirum a Sacerdote, & summo Sacrorum Antistite, cui ex præscripto Canonum esse nequeunt natura liberi? id ad aliud non refert, quam Patriciatum: cujus confirmationem eodem tempore postulabat: *Liceat hic*, inquit, *penitus Caroli Patriciatum inspicere, & ejus conditionem in lucem proferre.*

IV. At non modo a conditione Romani Patriciatus aliena est etymologia ab eo deducta, quod scilicet Patricius Romanorum Pater dictus fuerit Summi Pontificis, sed perspicuum etiam fit ex ipsa petitiæ adoptionis causa, ob quam mos erat antiquitus adoptandi ab præstantissimis suprema majestate viris filios. Et quidem ea in filios adoptio fiebat tum a privatis hominibus, tum a Regibus, Provinciarumque Dominis, quando illi auxiliares viros bellica virtute præditos, & præclarorum gloria facinorum insignes, filios pronuntiabant, ut privatam familiam, vel publicam Regnorum, ac Provinciarum rem tuerentur, atque defenderent. Hujus Ritus exempla præter alios nobis exhibet Cassiodorus *lib. 4. var. epist. 2. & lib. 8. epist. 1. & 9.* Morem ipsum sequutus Stephanus Papa III. quum adversus Longobardorum tyrannidem a Pipino Francorum Rege auxilium postularet, non solum Patricium renunciavit, sed etiam filium suum adoptivum compluries appellavit in litteris, quas recitat Baronius ad annum DCCLV. quo illum nomine
infi-

insignivit & Paulus I. Pontifex Max. *epist.* 10. in postrema editione Conciliorum & 22. in Codice Carolino ad Gentem Francorum missa : Itaque cum adoptari filius (addit recitato loco Alemannus) a Leone Carolus petit, rem petit minime novam, vel ejus ætatis morem, vel Pipini Parentis exemplum animadvertimus : Profecto si Patricius Carolus renunciatus fuit a Summo Pontifice ob auxilium, eidem petatum, & ab eodem præstandum adversus Longobardorum arma; Atque ut petitam opem jure præstare posset Romanæ Ecclesiæ, in Patriciatus confirmatione, postulat & adoptionem in filium, dici jure nequit, Principem ipsum velut Ecclesiæ defensorem, fuisse Pontificis Maximi Patrem, ac filium, opemque ipsam, & auxilium revera impendisse jure omnino diverso, veluti Patrem nimirum, ac filium.

V. Nulla certe cum Cæsarianis Patriciis antiquis aut similitudo, aut par muneris ratio fuit Patriciatui Romanorum, qui dignitatem constituebat longe diversam, atque ut Alemanni verbis utar : *Omnes illam Caroli dignitatem, quasi alio celo natam circumspiciunt, & alba, an atra sit, edicere non suts queunt* : Porro titulus ipse, qui tribui antiquitus ab eisdem Imperatoribus solebat iis, qui Ecclesiarum Defensores eligebantur, atque eandem ob causam Galliarum Regibus, & Imperatoribus fuit concessus, non aliud quidem ostendit, quam illam ipsam præsidariam tutelam, & defensionem per Patriciatum susceptam, quæque solummodo iis tributa fuit a Pontificibus Maximis. Scite propterea eodem loco Alemannus advertit : *Romæ, ac in Pontificum ditione universa, non illa Carolo, quæ Cæsarianis Patriciis summa rerum potestas prætoria fuit, sed tutelaris tantum, ac, ut ita dicam, præsidaria*. Id certe non obscure colligitur ex præcipua Adriani P. Legatione, quam miserat ad Carolum Magnum pro obtinendo auxilio adversus Desiderium Longobardorum Regem, de qua mentionem

tionem faciunt Annales Metenses ad annum dccxxiii. & Ducangius in glossario verbo *Patricius*. Postulabat enim Summus Pontifex, ut Carolus ad Ecclesiam, Populumque Romanum defendendum quamcitius festinaret, causamque illi aperiens petita defensionis, memorat ipsum esse legitimum Ecclesiæ defensorem, quia a Predecessore suo Stephano III. Patricius Romanorum creatus fuit. Adeoque ipsum oportere celerius ratione Patriciatus festinare ad defendendam Ecclesiam, populumque Romanum: *Ibi venit* (inquit laudatus Annalista) *ad eum missus D. Adriani Papæ nomine Petrus obnixè postulans, ut ad defendendam Ecclesiam Romanam festinaret, & ut Populum Romanum de manibus superbi Regis Desiderii liberaret: adjungens, quod ipse legitimus tutor, & defensor esset ipsius Ecclesiæ quoniam illum Prædecessor suus sa. mem. Stephanus Papa unctiōe sacra liniens in Regem & Patricium Romanorum ordinavit:* Non minus autem pro explendo hujusmodi tutelæ officio pro Ecclesia, & Populo Romano, quam, ut frui, & nomine, & titulo Patriciatus posset, a nutu, & imperio pendebat Romani Pontificis; quod magis, magisque illustratur ex Adriani Papæ I. epistola de cultu sacrarum Imaginum, recitata a Baronio ad annum DCCLXXXV., in qua legitur: *Eritis in triumphis viatores, sicuti filius, & spiritualis compater noster Dominus Carolus Rex Francorum, & Longobardorum, ac Patricius Romanorum nostris obtemperans meritis, atque adimplens in omnibus voluntates:* Hæc equidem verba perspicuum faciunt, quam longe a vero indicati Scriptores censuerint absolutam in Carolo M. uti Pontificis patre potestatem fuisse, nulla Pontifici relicta parte. Ipsemet Carolus agnovit, passusque est hujusmodi filialem Romano Pontifici ab se debitam obedientiam cum fide, & obsequio; quando ut Ecclesiam Romanam ab Longobardorum injuriis, & hostium justo titulo tueri posset tanquam Romanorum Patricius, &

Ec-

Ecclesiæ Defensor, a Leone III. dignitatis suæ confirmationem poposcit; quod jampridem animadverterat memoratus Alemannus, scripsitque: *Ut eam clientelam, quam solum Patriciatus nomine contineri demonstravimus ab Adriano Primo concessam, sibi (Carolus) Leonem III. successorem rogaret, ut ratam, firmamque esse sibi nibilominus vellet, quod illam sciret a Romani Pontificis nutu pendere, & pro ejus arbitrio æque sibi, Regibusque Francorum, atque cuilibet Christianorum Principum committi posse, prout quisque rebus Ecclesiæ Romanæ, vel bono Religionis publico studere maxime videretur.*

VI. Singulare profecto est, quod in explosæ opinionis subsidium excogitavit Petrus de Marca *De Concordia lib. 3. cap. 11. num. 6.*, nec a quoquam ante ipsum observatum comperio: nimirum quum Pipinus Sedi Apostolicæ Exarchatum largitus est, ejus non solum donasse Urbes, atque Provincias, sed ipsam quoque Patriciatus dignitatem contulisse Romano Pontifici, qua Exarchi in Italia præsides decorabantur. Hinc quemadmodum ipsa Patriciatus dignitas summum in Exarchatus Provinciam, Imperium, ac jurisdictionem ferebat, ita non absimilem tulisse auctoritatem, ac potestatem Patriciatum Romanorum a Summo Pontifice Pipino, & ejus filiis tributum. Sic invicem collatis Patriciatus muneribus, duo insolidum Romæ fuisse Patricios, nimirum Pontificem Max. & Pipinum. Quare utriusque Patriciatus jura miscens, atque confundens: *Ejus generis, ait, fuit Patriciatus uterque Romani Pontificis, & Regum Francorum*: Et paullo post, novam prorsus opinionem aperiens addit: *Pipinus non solum Provincias Ravennæ subjectas, sed etiam omnem Exarchatus dignitatem, & Imperium Romanæ Sedi contulit, quod Romanæ quoque Civitatis administrationem complectebatur, quæ summæ jurisdictioni Exarchatus parebat. Pipinus quoque Patriciatum Romanum suscepit, idest consortium Romani Imperii*

perii in Romana Urbe, quod in hac calamitate Romani liberum sibi esse putarunt propter necessitatem defensionis sine injuria Constantinopolitanorum; itaque duobus insolidum Patriciis exinde Roma paruit: Non equidem difficile translatum in Romanum Pontificem Patriciatum cum donatione Provinciarum, ac Urbium Exarchatus Ravennæ, quod patet ex Adriani *Epistola* 85. *Codicis Carolini* ab eodem Petro de Marca recitata. At si verum ingenue fateri velimus ejus verba non solum, non evincunt communionem insolidum Patriciatum, quod nempe duobus simul Patriciis Roma paruerit, verum rem ipsam prorsus contrariam ostendunt. Et primum quidem animadvertimus discrimen, quod inter collatum a Pipino Romano Pontifici Patriciatum per designatam donationem intercedit, ac Patriciatum Romanorum. Ipse siquidem Exarchatus, seu Patriciatum, uti præfectura multarum Civitatum secum ferebat illarum regimen, ac summam jurisdictionem, quæ ipsimet Patriciatui erat annexa, ac, ut ita dicam, individua. Quocirca a Pipino Apostolicæ Sedi donatus non mansit ab ea jurisdictione separatus, sed simul cum Patriciatu Exarchatus Imperium, & Jurisdictionem contulit. Hoc profecto dici nequit de Romanorum Patriciatu, quo sicuti nullum ante Galliarum Reges ornatum fuisse superiori libro probavimus, ita post Romanos Imperatores exactos nullo unquam tempore potuit cuiquam esse aliqua in Urbe jurisdictione, aut summum imperium, sive dominium, aut demum præfectura; veluti adversus complures scriptores talia proferentes potissimum animadvertit Vir Clariss. Cajetanus Cenni in *præfat. ad Chronologiam Cæsaream Pontificiam tom. 4. Anastasi Bibliothecarii* n. 43. Quod utinam accuratius observasset, antequam ultro prosecutus fuisset; quod multo major dignitas Pontificiorum, quam Imperialium Patriciorum fuerit. Atque hoc inter utrumque Patriciatum patefacto discrimine,

mine, prorsus corrui & evanescit inanis utriusque similitudo a Petro de Marca confecta.

VII. Profecto adeo perspicue patet designatum a nobis discrimen ex recitata epistola Adriani Papæ, ut mirari satis non possim Petrum de Marca in alium sensum detorsisse. Pontifex enim a Carolo Magno postulabat, ne Ravennates, & Pentapolenses ad ipsum commeantes sine Pontificiis literis exciperet, & si qua de re conquererentur, ad iudicium Romanæ Sedis eos remitteret, ut integer, & illibatus maneret Patriciatus a Pipino eidem sedi collatus. Ejus verba notatu digna sunt sequentia: *Quæsumus vestram Regalem potentiam nullam novitatem in holocaustum, quod B. Petro sanctæ recordationis Genitor vester, obtulit, & vestra excellentia amplius confirmavit, imponere satagat: quia ut sati estis, honor Patriciatus vestri a nobis irrefragabiliter conservatur, simili modo ipse Patriciatus B. Petri fautoris vestri tam a sanctæ recordationis Dño Pipino Magno Rege Genitore vestro in scriptis in integrum concessus, a vobis amplius confirmatus irrefragabili jure permaneat*: Ex his satis clare liquet ab Adriano Carolum admonitum, ne Romanæ Ecclesiæ ditioni subjectos homines absque Pontificis literis exciperet, neque quidquam oneris imponeret bonis B. Petro oblatis: si itaque insolidum Patriciatus societas Carolo M. & Pipino conlata, eadem jurisdictio, & imperium, utrique fuisset in Exarchatus Provincias, questus non esset Adrianus cum Carolo Magno, nec petiisset, ut homines ad ipsum confugientes iudicio Sedis Apostolicæ restitueret. Id nimirum sibi vendicabat Pontifex jure Patriciatus sibi a Pipino patre collati: & ingesta mentione Patriciatus Caroli, hæc addit verb a omnino notanda: *Quia, ut sati estis honor Patriciatus vestri a nobis irrefragabiliter conservatur, & plusquam honorifice honoratur, simili modo ipse Patriciatus B. Petri*: Si ergo Caroli Patriciatus illibate servatur, eximioque

honore cumulat, non obstante, quod Pontifex ab eo repetit homines ad ipsum confugientes, dicendum quidem erit, illi non contulisse aliquam in Urbem jurisdictionem, & una cum Pontifice gerendam potestatem. Enimvero data ea Patriciatus insolidum societate, prædicti homines jure ad Carolum uti Patricium equæ ac Pontificem confugissent, nec jure Adrianus ab eo postulasset, ut Sedi Apostolicæ illos remitteret: fuisset enim præventioni locus, parique in eos jure uterque potiti essent, eademque potestate. Verum tota hæc erat Pontifici post Exarchatus donationem, ejus Provinciarum supremo Domino effecto potestas; nullumque ob id Carolus jus in illas habebat. Quare egregie ad rem faciunt reliqua Pontificis verba in memorata epistola, præmissa a Petro de Marca: *Vos simili modo quicumque ex nostris hominibus ad vos venerint, eos omnino obtestari, atque commonere vestram regalem prudentiam quaesumus; ut sicut genitor vester sanctæ recordationis Dominus Pipinus Magnus Rex B. Petro, ejusque Vicario concessit, & vestra demum excellentia amplius confirmavit, sic admonere, atque obtestari jubeamini, ut nullo modo audeant se in superbiam elationis efferre, quando ad vos properaverunt, sed potius subiecti, atque humiles in servitio B. Petri, & nostræ præceptionis mancant subiecti.*

VIII. Non itaque par fuit Patriciatus Romanorum potestas illi, quam vel Patricius Exarcha, vel antiquus Græcorum habebat. Sed nec eodem advocacionis, & protectionis genere conveniebat: ea enim priscis Patriciis particularium Ecclesiarum advocatis amplior erat, ac longe, multumque nobilior. Isti siquidem certa quotannis ob patrocinii munus exercitum, consequabantur stipendia, quibus omnino carebat advocatio, & protectio Ecclesiæ Romanæ ab ipsis Imperatoribus suscepta. Nullum enim stipendium, seu, ut vocant *servitium*, ob id illis decernebatur; tanta enim vero est, fuitque semper ha-

habita Apostolicæ Sedis, Romanæque Ecclesiæ dignitas & amplitudo, ut religiosissimi Cæsares idemmet patrocini-
 nium ab se susceptum, famulatumque Romanæ Ecclesiæ,
 & B. Petro noviter impensum, honorem maximum du-
 cerent, ministeriumque amplissimæ mercedis loco habe-
 rent, & præmii. Federicus II. insensus Ecclesiæ hostis in
 epistola scripta ad universos Christiani Orbis Viros Prin-
 cipes anno MCCLIV. quæ servatur in archivo Adrianæ
 molis, & in Codice Bibliothecæ Vaticanæ num. 4957.
fol. 19. prætensa imperii jura exponens, quæ Augustæ di-
 gnitatis nomine in universæ Ecclesiæ Romanæ ditionem,
 sibi competere jactabat uti Advocato, & Defensori, se
 cum aliis Germaniæ Principibus Ecclesiarum advocatis
 comparavit, & sibi a Romana concedi postulabat Eccle-
 sia, quod illi a Germaniæ Ecclesiis exigebant: *Volumus,*
inquit, etiam declarari, & specificari jura nostra, quæ
habemus, & habemus in Marchia, Ducatu, & alia Ter-
ra, quam Ecclesia tenet, videlicet de cabalcata, & par-
lamento, mercato, & procuratione, quæ nos tanquam
Advocati Patroni, & Defensores Ecclesiæ habere debemus
de terra prædicta: Et inferius subdit: *Super declaratio-*
ne facienda super jure, quod habemus in terra Ecclesiæ pe-
tivimus expresse apponi de exercitu, parlamento, cabalca-
ta, sodro, procuratione, aut si prædicta expressim desi-
gnare noluerint, contenti sumus, quod ferrentur nobis ea
omnia, quæ Principes Imperii habent in terris Ecclesia-
rum, quarum ipsi sunt Advocati: Nunquam certe Sum-
 mi Pontifices de advocacy cum Imperatoribus pepige-
 runt, nec passi sunt unquam, ut quæ Federicus petebat,
 præberentur: quin viribus totis iniquo conatui resiste-
 runt, poenis etiam irrogatis longe gravissimis; cujusmodi
 fuere ejectio ab Ecclesia & privatio Imperii. Injusta si-
 quidem erant ejusdem Principis postulata, & Apostolicæ
 Sedi non minus injuriosa, quam gravia. Nam in privi-
 legiis, & formula Sacramenti, quod coronationis suæ

tempore Imperatores edere consueverunt, nil sibi concessum, aut reservatum fuerat, præterquam *Procuratio- nes, seu Fodrum* Summi Pontificis mandato, non auctoritate propria; & tunc tantummodo colligendum quum Imperii coronam accepturi vel pro Ecclesiæ necessitatibus a Summis Pontificibus vocati Romam accederent. Quod si ex advocacy, seu Patriciatu Romanorum decessoribus suis jampridem concessio id sibi Federicus novisset competere, ad se pariter uti Advocatum illam sibi delatam supremam, ac paternam potestatem in Pontificis personam, Urbis, & Ducatus Romani Oppida, atque Provincias non reticuisset, nec illa dumtaxat advocacy jura designasset, quæ ab Ecclesiis Germaniæ Imperii Principes tanquam earundem advocati, & defensores solebant exigere.

IX. Atque hinc multo minus Patriciatus iste Romanorum significationem, ac potestatem majorem habebat, ac ampliorem, quam habuerit antiquus Græcorum. Certe Franciscus Junius de translatione Imperii contra Bellam, & Meursius in glossario, verbo *Patricius* plus æquo dignitatem extollunt, quum scribunt, Romanorum Patricios eosdem, ac Reges Romanorum fuisse. Goldastus autem celebriori amplitudine, & majestate, eosdem commendat, quando in Apologia adversus Gretserum Caroli Magni Patriciatum Imperatoriæ majestati exæquare non dubitat. Erratum Meursii jure, meritoque reprehendit Jacobus Gretserus *lib. 3. observationum ad Georgium Codinum Curopalatum de Officiis & Official. &c. cap. 17. fol. 170.*, qui non tantum erroris eundem arguit, quod Romanorum Patriciis Regiam majestatem tribuerit, sed etiam, quod ipsos Patricios Occidentales vocaverit, quorum nullum ante Galliarum Reges fuisse superiori libro, & paullo ante notavimus *Meursius*, inquit, *in glossario, Patricios nimis extollit. Nam Occidentalibus Patricios dicit Romanorum fuisse, qui nunc*
Re-

*Reges Romanorum appellantur ; quis neget hoc a vero nimis remotum esse . Primus enim Carolus M. & alii nominabantur Patricii Romanorum , an ideo Reges Romanorum vel erant , vel habebantur ? At Carolus M. postquam Romanorum Imperator creatus , & palam promulgatus est , desit appellari Patricius , quid tum ? an ideo cum , esset Patricius , Rex Romanorum erat ? si quis exteræ nationis Patricius Venetus , crearetur Dux Venetus ; Patricii nomen utique omitteret . An ideo antea Rex Venetiarum fuisset ? Gretserum secutus est etiam Ducangius in glossario verbo Patricius , qui iisdem rationum momentis Meursium refellit , & rejicit , quem Euerardus quoque Otto *jur. publ. & privat. dissert. 1. cap. 2. §. 8.* Errasse docet . Alios paribus fere laborantes erroribus Scriptores merito refellit Alemannus in *dissertationis de Lateranen. parietinis cap. 11.* scribens : *Tantum abest , ut Francisci Junii de translat. Imper. contra Bellam , & aliorum vera sit sententia , qui Romanorum Patricium , Dominum , seu Regem fuisse Romanorum commenti sunt , vel Goldastus in apologia adversus Gretserum , qui Caroli Patriciatum Imperatoriæ majestati exequavit : nam de nostris taceo , qui non tam Caroli Patriciatus propria , quam Patriciorum ordinis communia in medium profereunt .**

X. Tantam vero , tamque sublimem jurisdictionem , & auctoritatem non parum illi imminuunt , qui Romanorum Patriciatum , eundem fuisse censent , ac Consulatum . Consulatus siquidem dignitas jurisdictione carebat , eratque sine labore honor . Propterea si secundum nonnullorum sententiam , non alia , quam Consulatus erat hujus Patriciatus conditio , Patriciatum Romanorum purum , atque nudum honoris titulum omni jurisdictione destitutum fuisse , affirmare necesse est . Nos autem , qui veritatem amamus , id etiam genus commenta refellimus . Hujusmodi errori viam omnium primus patefecit Antonius

tonius Pagius, in *Critica ad Annales Cardin. Baronii tom. 2.* agens de Clodovei Patriciatu; idem *tom. 3.* ad annum DCCXL. *num. 5.* repetit de hujusmodi Romanorum Patriciatu. Pagio mox adhæsit Euerardus Otto *juris publ. & privat. dissert. 9. part. 1.* Quæ de utriusque dignitatis discrimine superiori libro protulimus, ubi Clodovei quoque Patriciatum expendimus, falsumque Pagii assertum evicimus, supervacaneum putamus hic rursus describere: Utramque siquidem dignitatem, sicuti nomine, itam etiam re ipsa, & conditione differre, validis fulti momentis ostendimus. Sed, ut idem modo argumentum pertractemus, novoque conatu contra sententium Scriptorum convellamus fundamenta, memorati Otto, & Pagius nos cogunt. Horum enim primus animadvertit in versibus præfixis antiquo Euangeliorum Codici apud Duchesnium *tom. 1. pag. 189. Carolum M. appellari Consulem:*

Tempore vernali transiens alpibus ipsis

Urbem Romuleam voluit quoque visere Consul.

Sed paullo post idem Otto Consulatum seorsim a Patriciatu neminans, diversam utramque dignitatem intelligit: præter Consulatum enim Patriciatu quoque auctum fuisse Carolum, scribit: quod certe non prodidisset scriptor, si nullum inter utramque dignitatem discrimen intercessisset. Pagius autem nullo solido fultus testimonio ad fidem suæ opinioni conciliandam, docet Consulatu fuisse annexam Ecclesiæ Romanæ advocacionem, & patrocinium. Sed hoc munus erat Patriciatui, non Consulatu conjunctum. Quapropter Francorum Reges Patricii, non Consules appellati fuerunt.

XI. At vero prodens Pagius Carolum M. Consulatum inivisse, postquam Imperator renunciatus fuit, utriusque muneris, & dignitatis discrimen ipsamet narratione sua satis superque perspicuum manifestat. Id enim perinde est, ac palam facere Carolum Magnum
ante

ante aditum Imperium Consulem non fuisse . Et quidem si eadem fuisset Patriciatus dignitas , ac Consulatus , Imperator factus *Patricii* titulum minime omisisset , nec consulatum summisset . Id etiam fiet clarius , si animadvertamus Carolum Magnum Consulatum summisset more Orientalium Imperatorum . Huic enim Consulatu tribui nullo modo potest eadem qualitas Patriciatus : nam erat omnino a Romano Patriciatu diversus . Mos siquidem erat Imperatoribus Orientis consulatum , non Patriciatum suscipere , ut recte animadvertit Gutherus *De Offic. Domus august. lib. 2. cap. 19.* ex Juniore Plinio scribens : *Consulatum enim Princeps , Præfectum prætorio Magisterium aut Patriciatum non gerit* : More Orientalium Imperatorum Consulatu per Carolum suscepto , ejus titulo inscriptus occurrit , quo ante Imperium nunquam usus est . Unde idem Pagius tum loco recitato , tum in *dissert. hypatica consulari cap. 4. part. 3.* illum inivisse asserit , restituto Imperio Occidentali auctoritate Leonis III. Pontificis Max. die Christi Natalitio anno octingentesimo . Quare ut ostenderet Carolus eadem se , qua Orientales Imperatores dignitate potiri , totiusque imperii auctoritatem in se translatam , iisdem porro quibus illi , usus est titulis ; assumpto etiam Consulatus nomine , quod Imperatores Græcorum sibi potissime usurparunt . Ea de causa , relicto ut vidimus , Patricii titulo , qui cum augustæ majestatis titulis , & juribus prærogativis Orientalium Imperatorum more suscipiendis minime congruebat nomen sibi Consulis præfixit . *Ex Sigonio lib. 4. de Regno Italiæ* Baronius ad annum DCCCI. num. 9. , & ex eisdem Pagius in *dissert. hypatica consulari* refert exordium legis ab eodem Carolo , ipso anno latæ ; in qua legitur : *Anno ab incarnatione D. N. Jesu Christi DCCCI. Indictione nona anno Regni nostri in Francia XXXIII. in Italia XXVIII. Consulatus autem nostri I.*

*De Urbis, ac Pontificiarum Provinciarum ditione,
atque dominio Romanorum Patriciatui
falso attributo.*

CAPUT VII.

SYNOPSIS.

- I. *Lupoldus, Cusanus, Lelman, Draco, Petrus de Marca, & Pagius, asserentes Romanorum Patricium Urbis fuisse Dominum, ac Principem consulantur.*
- II. *Advocatio, & protectio in rem ipsam simul, cum jurisdictione, ac dominio exerceri nequit.*
- III. *Melchiorris Goldast, & Draconis distinctio de Urbis dominio, & defensione Ecclesiæ Romanæ rejecta.*
- IV. *Paulus Pontifex Pipinum, & Gentem Francorum commendat, qui ad præstandam fidem, ac obedientiam Pontifici Max. Romanos coegit.*
- V. *Stephanus III. Pipinum, & Adrianus Carolum compluries admanent, ut Civitates, quas ipsi B. Petro obtulerant, quam citius tradi jubeant.*
- VI. *Ex Pontificiis Provinciis nonnulli ad Carolum M. confugientes ab Adriano Papa I. repetuntur; iidem ex Pontificis voto a Carolo restituti.*
- VII. *In Urbibus Sedi Apostolicæ a Pipino donatis, nulla eidem uti Patricio remansit jurisdictio, neque dominium.*
- VIII. *Cointii, Petri de Marca, ac Euerardi Ostonis affirmantium Carolum M. cum Leone III. pactum iniisse de Urbis dominio errores castigati.*
- IX. *A Carolo M. tanquam Romanæ Ecclesiæ Advocato, & Custode Leo III. Legatos petit ad compescendos Romanos.*
- X. *Eidem Legati a Carolo missi, ut celerem tutelam ac defensionem præstaret.*
- XI. *Carolus M. uti Patricius Romanam Ecclesiam tuetur, ejusque tutelam, & defensionem filiis suis in Regni partitione præcipue commendavit.*

I. **S**uperiori capite complurium recentium Scripto-
rum fundamenta convulsimus, quibus, ut domi-
nium, vel summum in Urbem, ac Provincias Pontifi-
ciæ ditæonis Imperium, Romano Patriciatui tribuant,
parem Græcorum, vel Exarchatus Patriciatui asserunt,
nec dissimilem illi jurisdictionem constituunt. Earum di-
gnitatum, quamvis vocabulo, & nomine inter se simi-
lium non obicurum discrimen attulimus, multaque pro
re nata notavimus, quæ parum rectam contra sententium
opinionem facile evincunt: Quo tamen res fiat clarior,
validioribus tum historiæ, tum rationum momentis eo-
rum asserta rejiciemus, quibus Romanorum Patriciatui
non modo Urbis, sed & Pontificiarum Provinciarum
ditionem, & principatum adscribunt. E scriptoribus,
qui id prodiderunt Nicolaus Cusanus cum primis habe-
tur. Is in *lib. 3. de concordant. Catholic. lib. 3. cap. 3.* tem-
poralium rerum curam adeo propriam Romanorum Pa-
tricium habuisse affirmat: *Ut ipse præfuerit*, inquit, *in*
temporalibus, *Papa de ipsis se minime intromittente*: Lu-
poldus *de Baben. de jure Regni, & Imperii cap. 4.* &
Christophorus *Lelman. in Chronic. Spiren. lib. 3. cap. 24.*
idem tradiderunt; & ut alios Minoris ordinis auctores
prætermittam, eos sequutus Joannes Jacobus Draco *de*
origin. & jure Patric. lib. 2. cap. 5. num. 10. ita scribit:
Patricius ergo Romæ circa, & post hæc tempora nihil aliud
erat, quam Princeps, & Dominator Urbis. Pagius item ad
an. dccxl. n. 6. una cum Petro de Marca *l. 1. de Concordia*
c. 12. arbitratur duo Romanorum Patriciatum fuisse com-
plexum, nimirum jurisdictionem, qua Reges Francorum
in Urbem & Ducatum Romanum ex consensu Pontificis, &
Populi Romani potiebantur; & protectionem, seu defen-
sionem, quam Romanæ Ecclesiæ polliciti erant: Nollem
autem hanc opinionem excepisse sine ullo delectu Vir. Cl.
Cajetanum Cenni in *præf. ad Chron. Cæs. Pontif. n. 43. t. 4.*
Anast. Biblioth. ratum laudatos Scriptores scite, ac eru-
dite

dite Romanorum Patriciatum eum in sensum explicasse. Porro ut magis magisque pateant, hujusmodi vana Scriptorum commenta, memorasse juvat causam conlati Patriciatus, quæ aperte ostendit Galliæ Regibus tributam tantum fuisse Romanæ Ecclesiæ advocationem, & patrocinium; nullum autem in Urbem, & Populum Romanum Imperium, aut Principatum. Non enim solum in causa fuerunt Longobardorum arma, quibus Italia, & Urbs vexabatur, ut Gregorius III. omnium Summorum Pontificum primum auxilium a Carolo Martello deposceret, eumque Romanorum Patricium renunciaret; verum, etiam quoniam jampridem ab ætate Gregorii II. Pontific. Max. Itali populi Leonis Græcorum Imperatoris destituti auxiliis a Longobardis opprimebantur: Quorum vim repulsuri ubique fere in Italia Duces sibi deligebant, ut testatur Anastasius Bibliothecar. *in vita Gregorii II.* Veritus proinde Gregorius, ne subjectorum sibi populorum timor in apertam rebellionem erumperet, aliumque deligerent Principem; opem, & auxilium a Carolo Martello postulavit. Antonius Pagius in Critica ad annal. Cardin. Baronii ad annum DCCXL. num. 8. *Hic Pontifex, inquit, intercessit, ne in apertam defectionem erumperent, & novum Principem crearent; illis itaque difficillimis temporibus Carolus Martellus Patricius Romanorum, & Defensor Ecclesiæ dictus est:* Nil autem magis inverisimile videtur, quam eo tempore, quo Gregorius III. sollicitus erat, ne adversus ipsum ab Italis populis novus Princeps crearetur, ipsum velle Urbis Principatum tribuere Carolo Martello collatione Patriciatus. Petiit namque adversus eosdem, & Longobardos Urbem, & Italiam infestis armis vastantes opem, & auxilium, & in præmium impensæ defensionis Ecclesiæ Principi, ac Summo Pontifici eum honorifico Patricii titulo exornavit, quo Protector, & Advocatus non Princeps, aut Dominus indicabatur.

II. Adco

II. Adeo itaque perspicuum est, non alia quam recensita de causa per Patriciatum a Carolo Martello, Pipino item, & ejus filiis susceptum fuisse hujusmodi patrocinium pro Ecclesia, & Populo Romano, ut ipsi quoque Scriptores negare non audeant: Afferunt tamen eadem advocacioni Urbis, ac provinciarum Principatum, atque Dominium fuisse additum. Nil tamen magis invicem adversari videtur, quam suprema jurisdictio, & patrocinium in rem ipsam simul exerceri posse. Nec enim Dominus, in rem suam, qua libere utitur, impendere patrocinium dicitur, nec advocatio jus aliquod ditionis, Imperii, aut Domini tribuit. Sunt sub patrocinio, non sub ditione, ajebat Sylla apud Appianum Mithreum pag. 272. In parte, non in ditione, inquit Livius lib. 22. & Cicero cap. 8. *Officiorum* sanctiora illa Romanorum tempora describens *Patrocinium seniorum*, ait, *penes eos fuisse, non imperium*: Satis item illustre est Scipionis Africani majoris dictum apud Livium lib. 26. *Populum Romanum beneficio, quam metu obligare homines male, exterarumque gentes, fide, ac societate junctas habere, quam trisli relictas servitio*: Quare Salgadus de *regia protectione* part. 1. cap. 1. *prælud.* 5. num. 206. scribit: *Sed sic est, quod cui protectio alicujus commendata est per Summum Pontificem, aut alium Principem, non ideo censetur concessa jurisdictio, sed solum defensio ab oppressionibus &c.* Id elegantissime probat Geminianus *toto conf.* 81. pronunciatque ejusdem testimonio laudatus Salgadus numero sequenti: *Quando aliquis ex privilegio Pontificali recommendatur protectioni alterius, non conseatur in protectorem transire simul jurisdictionem, sed defensionem nudam ab oppressionibus, nec a jurisdictione suorum judicum intelligatur eximi*: Rem autem altius expendentem consulere poteris Hugonem Grotium de *jure belli, & pacis* lib. 1. cap. 3. §. 21. *nam.* 3. & Martinum Magerum de *Advocat.* armata elegantissime de re ipsa differentem.

III. Quod propius rem nostram attingit, id norunt, & memorati Scriptores: qui non alia de causa a defensione Romanæ Ecclesiæ secernere studuerunt Romanum Patriciatum, ut fecere Lupoldus paullo ante citatus, & Melchior Goldastus adversus Gretserum *in replicatione. pro Imperat. cap. 13. pag. 175. & seq.* Quare Draco eos interpretatur in medium profert inanem, prorsus, ac metaphysicam distinctionem: monens Patriciatum nonnunquam accipi *specialiter*, nec comprehendere defensionem Ecclesiæ, sed Urbis Romanæ curam: jure vero generali, lataque acceptione utrumque continere significat. *Libro 2. de origin. & jure Patrici. cap. 6. num. 14.* Lupoldus, inquit, *ne hanc nostram assertionem turbare videatur, ob id, quod Patriciatum a defensione Ecclesiæ secernit, temperandus est, ut, & alii, pro quibus acerrime contra Gretserum pugnat Goldastus in replicatione pro Imperatore; ut dicamus Patriciatum nonnunquam accipi specialiter, ut non comprehendat defensionem Ecclesiæ, sed saltem Urbis Romanæ curam, nonnunquam generaliter, ut contineat utrumque: Quam autem futili momento nitatur hujusmodi interpretatio, nemo non videt. Si enim ex ejusdem Patriciatus fonte, veluti ex genere, ut ipse fatetur, promanat Ecclesiæ defensio, eaque fuit ab ipso Patriciatu per Galliæ Reges sumta, quomodo inde uti species diversa; prorsusque contraria promanare poterat, solumque Romanæ Urbis Imperium, & curam asserre? Et quidem Stephanus III. in suis ad Pipinum datis epistolis post ipsi collatum Patriciatum ita loquitur, ut semper Urbem suam, Rempublicam Romanorum suam, populum suum appellet, uno eodemque tempore, quo memorati Patricii defensionem poscit: In epist. 3. Cunctus, ait, *populus noster Reipublicæ Romanorum magno dolore, & amarissimis lacrymis una nobiscum tribulatur: In epist. 4. Sanctam Dei Ecclesiam, & nostrum Romanorum Reipublicæ populum commissimus prote-**

protegendum : In epist. 5. *Præstate ergo populo meo Romano mihi a Deo commissio* : & paullo inferius : *Dummodo meum peculiarem Populum & Romanam meam Civitatem*. Hunc modum loquendi scite animadvertit Vir Clariss. Joannes Franciscus Baldinus in *notis ad Anastasium Bibliothecar. in Stephano III. tom. 4.* Evidens argumentum esse non alienatæ, aut divisæ jurisdictionis, sed integre a Papa retentæ, semper & conservatæ. Præterea ex hinc Carolus Magnus eam solum defensionem memorat in suis literis, quibus a Leone III. Patriciatus confirmationem postulavit : *Quatenus, inquit, Romanæ Ecclesiæ Sedes nostra semper devotione defendatur* : Non prætermisisset certe eam quoque curam, & imperium, si per Patriciatum geri potuisset, fuissetque re ipsa gestum. Talia porro comminiscens Nicolaus Alemannus in dissert. de Lateranen. parietinis cap. 11. eodem argumento refellit, scribens : *Caroli Patriciatus, quantumque erat, hujusmodi erat, ut nihil, nisi Ecclesiæ Romanæ patrocinium, & defensionem, eamque Sacramento devotam contineret. Cur igitur a Caroli Patriciatus defensionis munus distinguit Goldastus, atque hoc illum Ecclesiæ impendisse contendit ; illo vero Romanis jus dixisse comminiscitur ? Certe Carolus Patriciatum a Leone renovari sibi ea tantum re postulat, quatenus inquit sanctissima Romanæ Ecclesiæ sedes nostra semper devotione defendatur.*

IV. Id, quod adstruimus, & ab adversis Scriptorum commentis vindicare curamus, non obscure demonstrat ipsorum Galliarum Regum officium impensum Romanæ Ecclesiæ, atque Pontifici, in primisque Pipini, qui Senatum, Populumque Romanum fidem, atque obsequium erga Pontificem Max. religiose servare coegit, ut patet ex Pauli Papæ I. *Epistola 10. in Codice Carolino, & 22. in editione Conciliorum*, nuper procurata Venetiis ad gentem Francorum, in qua post uberrimas gratiarum actiones hæc in commendationem Pipini, Gentisque

Fran-

Francorum notatu digna addit verba : *Verum elevatum est nomen Gentis vestræ supra multas generationum nationes , & Regnum Francorum vibrans emicat in conspectu Domini , quod talibus benignissimis Catholicæ , & Apostolicæ S. Dei Ecclesiæ liberatoribus perornatur Regibus . Novus quippe Moyses , novusque David in omnibus operibus suis effectus est Christianissimus , & a Deo protectus filius , & spiritalis compater noster Dominus Pipinus Dei nutu victoriosissimus Rex , per quem exaltata Dei Ecclesiæ triumphat & fides Catholica ab hæreticorum telo illibata consistit : Franciscus Pagius in Breviar. historico gestor. Summ. Pontificum in Paulo I. Epistolam ipsam exponens idem nobiscum sentit , & animadvertit : Ut omnibus Francis , ait , eam literam scriberet , impulsus fuisse videtur Paulus Pontifex , literis , per quas Pipinus Senatū , ac Populum Romanum cohortatus est , ut fidem erga Romanam Ecclesiam , & eundem Pontificem religiosissime custodiret . Quare Anastasius Bibliothecarius in vita Stephani III. num. 245. Tota se virtute , inquit , idem excellentissimus Pipinus Francorum Rex professus est decertare pro causa Sanctæ Dei Ecclesiæ sicut pridem jam fato beatissimo sponderat Pontifici . Profecto , si eidem Principi , uti Romanorum Patricio Urbis Romanæ ditio fuisset , & Imperium ; sibi , non Pontifici Max. fidem , & obedientiam servare curasset , ne jura perturbarentur , magno cum suæ dignitatis , ac ditionis Patriciatu dispendio .*

V. At sui juris , quod tum Romæ tum etiam in aliis Civitatibus Ecclesiasticæ ditioni subiectis habebant , studiosi erant Romani Pontifices , curabantque potissime , ne a quopiam idipsum violaretur . Quare Stephanus III. compluries Pipinum admonuit , ut Civitates quas Beato Petro promiserat , solícite possessionem traderet easque sine ullo impedimento restitueret : sic enim *epist.* 3. ipsum alloquitur : *Quod per donationem Beato Petro*
Apo-

Apostolo offerendum promissis ei possidendum contradere debeatis: & paullo post. Velociter, & sine impedimento quod B. Petro promissis per donationem vestram, Civitates, & loca, atque omnes obsides, & captivos, Beato Petro reddite, vel omnia, quæ ipsa donatio continet. Sic etiam Hadrianus enixe petiit a Carolo, ut quam celerius Ducatum Spoletinum, quem B. Petro obtulerat re ipsa tradi juberet, ut constat ex epistola 8. Codic. Carolini relata a Labbeo in tom. 8. Concilior. Exstat & ibidem alia epistola, quæ in Cod. Carolini est 90., in qua idem Hadrianus Carolum admonet, ut contra Adalgisum in Calabriam adventum copias mitteret, & ut promissas Ecclesiæ in Ducato Beneventano Civitates per missos suos tradi præciperet, addens ulterius: Sicut in partibus Tusciæ Civitates, idest Suanam, Tuscanam, Biternum, & Balneum Regis, ceterasque Civitates cum finibus, & territoriiis eorum B. Petro offerentes condonastis, ita in eo modo in partibus Beneventanis contradere nobis protinus faciatis. Si itaque illæ, eademque Civitates jure ditionis aut dominii vigore Patriciatus remanere debebant penes ipsos Galliæ Reges, cur Stephanus, & Hadrianus continuo eosdem interpellare non destiteret, ut quam citius, atque celerius re ipsa Sedi Apostolicæ traderentur?

VI. Præterea etsi Galliarum Reges Romanorum, Patricii titulo essent insigniti, ut partes suas, munusque explerent, admoniti, opem tantum, ac tutelam pro Romana Ecclesia a Pontificibus ipsis impendere posscebantur; ut subiecti Pontificio Imperio populi in fide debita, ac obsequio contineretur, ne quisquam impune, aut nullo vindice ab alterutro descisceret: Tantum abest, ut Romani Pontifices vel opem petentes a Galliarum Regibus quidquam illis de Urbis, ac Provinciarum Imperio tribuerent, seu tributum quondam ostenderent: Quovis modo ab se abrogarent, ac ultro in Patricium transferrent, Quidam Eleuterius, ac Gregorius

rius iniqua, ac nefaria multa quum Ravennæ perpetrassent, certique essent, Adrianum I. ipsorum scelera impunita non relicturum, ut debitam sceleribus poenam vitarent, ad Carolum Romanorum Patricium confugiunt. Adrianus justitiæ incensus studio, simulque juri suo diligenter cavens, Carolum admonuit, flagitavitque, ut illos, cum suis Legatis Romam mitteret: in posterum vero ab hujusmodi excipiendis hominibus abstineret, ut constat ex epistola 75. Codicis Carolini, qua Pontifex sequentibus verbis Carolum alloquitur: *Et illibata oblatio, quæ a sanctæ recordationis Genitore vestro Domino Pippino Magno Rege allata, & vestris persulgidis regalibus manibus in confessione B. Petri Clavigeri Regni Cælorum, oblata, atque nimirum confirmata sunt, inconcussa, ac immaculata in æternum permaneant, ut ante Tribunal Christi ipse protector vestrer B. Petrus Apostolus dignus retributor vobis appareat.* Pontificiis acceptis literis Carolum una cum Regiis Legatis misisse Romam, memoratos Eleuterium, & Gregorium, aliosque præterea ejusdem surfuris homines, qui ad ipsum timore perculsi confugerant, liquet ex alia epistola, quam Adrianus eidem Carolo scripsit, postquam ejus Legati una cum reis Romam advenerant. Nemo profecto sibi persuaserit Adrianum eas literas ad Carolum scribere potuisse, si Pipinus, & Rex ipse per Patriciatum, summum in Urbe, & Pontificiis Provinciis Imperium, ac ditionem habuisset. Nec quis facile credet, Carolum talia ad Pontificem rescripturum, eique morem gesturum, si contra se res habuisset, sibi que uti Romanorum Patricio, non Pontifici Maximo in reos homines jus fuisset. Cujus causa, ut merito ad Carolum provocassent, ita justa Adriano causa non fuisset, cur de re ipsa cum Carolo queri posset. At idem Hadrianus cum a Carolo petiisset, ut Leonem Archiepiscopum Ravennatem coerceret, qui jura Romanæ Ecclesiæ in Exarchatu, & Pen-

tapoli

tapoli sibi arrogabat palam protestatus fuit se velle de dictis Provinciis libere, & pro arbitrio suo disponere, quarum ipse post donationem earundem supremus erat Dominus. Ait propterea in *Epist. 52. Cod. Carolini relata in tom. 8. Concilior.* a Labbeo inter alias memorati Pontificis: *Sed magis peto te coram Deo omnipotente, ut ita disponere jubeas, eundemque Archiepiscopum sub nostra potestate contradere digneris. Ut a nobis cunctus Exarchatus disponatur, sicut saepe fatus Dominus Stephanus Beatissimus Papa temporibus sa. me. genitoris vestri Domni Pipini, disponere visus est.*

VII. Ingella donationis mentio in suis epistolis ab Adriano nos admonet, ut commentum de Imperio per Romanorum Patricium in Urbem & Provincias Pontifici Max. subjectas, gesto, validiori rationum momento rejiciamus. Hic opus est reminisci in celebri foedere isto apud Carisiacum inter Pipinum, & Stephanum III. Romanum Pontificem, de Patriciatu Romanorum, ac donatione Urbium, quas ille a Longobardis fuisset recuperaturus, ne verbum quidem dictum, pactumque ullum, aut conventum intercessisse, quod ad hujusmodi Imperium, & ditionem pertineret. Idipsum a me hic jam notatum, & animadversum postea legi sensisse, & Vir. Cl. memoratum Joannem Franciscum Baldinum in *notis ad Anastasium Bibliothecar. in Stephano III. to. 4.* Propterea gavisus non parum sum id quoque pondus observationibus nostris ex tanti Viri auctoritate accessisse. Quisnam praeterea sapiens credet id in eo foedere sanciri potuisse, quod adversis frontibus pugnaret: alterumque pactum alterum & promissum eluderet? Certe Patriciatus donationi, ac donatio Patriciatui repugnasset. Enimvero si imperium earundem Civitatum quod donatione in Romanum Pontificem transferendum erat, Pipino donanti Patriciatus antea conventus reservasset; dicendum esset, aut nullam intervenisse donationem, cui ex le-

gum præscripto nihil magis repugnat, quam rei donatæ dominium penes donantem remanere; aut si vera fuit donatio, alia certe fuit, neque inanis, tantisque difficultatibus, & absurdis obnoxia. Testatur enim Anastasius Bibliothecarius in Stephano III. his verbis *num. 345. De quibus omnibus receptis Civitatibus donationem in scriptis a B. Petro, atque a S. Romana Ecclesia, vel omnibus in perpetuum Pontificibus Apostolicæ Sedis (Pipinus) misit possidendam, quæ & usque hætenus in Archivo S. Romanæ Ecclesiæ recondita tenetur*. Atqui vera illa fuit donatio, atque hujusmodi, quæ utrumcunque Principem deceret, nec alterum alteri tributum eluderet. Verisimile proinde non est Patriciatum potuisse tribuere illud ipsum imperium, ac dominium, per quod tam celebre foedus destructum fuisset. Nec quis persuaderi facile poterit, Carolum Magnum contra Religionem initi foederis usurpare voluisse illam potestatem, quæ ratione translati dominii in summum Pontificem, sibi amplius competere minime poterat; nec demum alia de causa ipsum Carolum monuit Adrianus, ut reos homines, ad ipsum confugientes Romam a Pontifice judicandos mitteret, quia posteaquam Apostolicæ Sedi Exarchatum Ravennæ Pipinus ejus genitor donaverat, & ipse confirmaverat, nullam jure Patriciatus sibi vindicare poterat auctoritatem in Romanos, aliosque Pontifici subjectos homines, qui ad ipsum confugissent; ut liquet perspicue ex recitata paullo ante Adriani *Epist. 85. ex Codice Carolino descripta*.

VIII. Atque hinc non minus clare dignoscitur eodem laborare errore, vanoque commento Cointius, ad annum DCCXCVI. & Petrus de Marca de *Concordia lib. 3. cap. 11. num. 9.* asserentes: tunc postquam Carolus M. per Angilbertum petiit Patriciatus confirmationem, inter ipsum, & Leonem III. Patriciatum versum fuisse in dominationem, & supremæ jurisdictioni, quam Carolus

lus Romæ exercebat, proprietatem, & dominium Urbis tanquam Patricios adjunxisse. Certe ex iis literis, quas Carolus Leoni III. per Angilbertum Legatum suum miserat, nihil aliud liquet, quam Pontificem ipsum post suam ordinationem Legatos ad Carolum Francorum Regem, velut ad Romanorum Patricium misisse: Carolum a Leone III. per dictum Angilbertum Patriciatu confirmationem postulasse, ut Romanam Ecclesiam ab Paganorum incurſu tueretur, Christianos in Catholicæ Fidei communione contineret: ac demum Romanæ Ecclesiæ vexillum, ab eodem Leone ad ipsum Carolum, veluti ad Ecclesiæ Advocatum missum fuisse. Quamobrem hæc ipsa animadvertens Pagius in Critica ad Annales Baronii ad annum DCCXCVI. num. 4. *Carolus, ait, quæ per Angilbertum Legatum suum petierat, a Pontifice obtinuisse, non vero Leonem, & Carolum Patriciatum in dominationem vertisse, & supremæ jurisdictioni, quam exercebant, proprietatem, & dominium Urbis tanquam Patricios adjunxisse, ut putavit de Marca, & cum eo Cointius*: Errorem hunc præterea reprehendens, vexillum, quod Defensoribus mitti solebat, & Romanorum Patriciis, quum adversus Schismaticos, aut Hæreticos bellum essent acturi, Carolo uti Patricio, & Defensori missum animadvertit, nec uspiam constat concessam illi in Urbem proprietatem, aut dominium, quod per Legatum suum nec Carolus ipse petebat. Asserti falsitas inde etiam detegitur; quoniam ad probandum commentum, quod omni prorsus ratione caret, & fundamento, asserunt tantum Carolum per Legatum suum a Leone petiisse confirmationem pactorum, quæ cum Adriano decessore, postremo sædere constituerat; adeoque dominium, & Urbis proprietatem pepigisse cujus genus conventi cum Adriano sancitum fuisse perperam, quoque asseruit Euerardus Otto *juris publici, & privati differt.* 1. cap. 2. §. 8. At nihil tunc de eodem dominio

actum, nec quidquam hujusmodi in ultimo cum Adriano, fœdere constitutum est. De re tanti momenti altum ubique scriptorum silentium; nec illam merito testari poterant. Enim vero de Patriciatu dumtaxat Romanorum, & titulo Protectoris Ecclesiæ Romanæ convenerat cum Adriano Carolus. De his pactis mentionem ingerit suis literis, eademque a Leone item III. postulavit, nulla domini, aut ditionis in Urbem mentione facta: *Conferatis, ait, quidquid ad exaltationem S. Dei Ecclesiæ, vel ad stabilitatem honoris vestri, & Patriciatus nostri firmitatem necessarium intelligeretis; sicut enim cum beatissimo prædecessore sanctæ Paternitatis vestræ patrum inii; sic cum Beatitudine vestra ejusdem fidei, & charitatis inviolabile fœdus statuere desidero, quatenus Apostolica sanctitatis vestræ divina donante gratia, Sancto- rum advocata precibus, me ubique Apostolica benedictio consequatur, ut Sanctissima Ecclesiæ Sedes Deo donante nostra semper devotione defendatur.* His literis tantum abest, ut de dominio, & jurisdictione in Urbem Romanam Carolus cum Adriano egerit, quantum illi a vero aberrant, qui fabulam pro arbitrio sunt commenti, ac imprudentibus lectoribus velut historiam obtrudunt, & venditant. Sed nec Caroli dictis tum in recitata, tum in aliis ejusdem Epistolis, & inscriptionibus probe convenire posset Urbis imperium. Nullibi enim, ex tot, ac fere innumeris chartis, ac diplomatis unquam, Carolus Urbis, & Ducatus Romani, vel Pontificiæ ditionis Civitatum Principis, Præfecti, aut Domini titulum sibi præfixit, veluti illo Defensoris, & filii devoti S. Dei Ecclesiæ, uti supra indicavimus, sæpenu-mero usus fuit. Certe si hujusmodi Defensoris titulo absque nomenclatione Patricii, quandoque Patriciatum suum complexus est, utique etiam præstantiorem illum Urbis, & Pontificiæ ditionis Principis, Dominique aliquando non omisset, quo manifestius ejus Imperium, & aucto-

auſtoritas in Romanos, alioſque Pontifici ſubjectos Populos palam facta fuiſſet, ſi re ipſa illi uti Patricio fuiſſet. Qua de re ſcite notat Ducangius in gloſſ. verbo *Advocati Eccleſiarum*; Carolum ſe dumtaxat Sanctæ Dei Eccleſiæ Defenſorem devotum, & Advocatum deſignaviſſe. Pagius autem num. 5. recitato paullo ante loco conſutatos a nobis errores refellens opportune addit: *Obtinuit itaque Carolus a Pontifice, quod petebat, confirmationem nempe ſui Patriciatus, & tituli Proteſtoris Eccleſiæ Romanæ; non vero dominium Urbis, quod non petebat, & de quo, in ultimis cum Adriano ſancitis, actum non fuerat, ut Marca, & Cointius citati fatentur; qui ideo alias vocis To Vexillum ſignificationes ad id, quod hoc anno peractum, transferre non debuerent, cum ea compati non poſſent cum his Caroli in ſua ad Leonem epiſtola, verbis: vel ſtabilitatem honoris veſtri, vel Patriciatus noſtri firmitatem.*

IX. Profecto, ut Advocatus, & proteſtor Eccleſiæ habitus eſt a Leone III. Carolus, non vero uti Urbis Dominus. Ipſe namque acerrimus ſupremi Eccleſiæ domini vindex Carolum compluries monuit, ac poſtulavit, ut Romanos, alioſque ditioni ſuæ ſubjectos homines, qui res novas moliebantur, compeſceret, cogeretque ad præſtandam Sedi Apoſtolicæ debitam ſubjectionem, atque obedientiam. Poſt Campuli, & Paſchalis conſpirationem adverſus memoratum conſtatam Pontificem, nunquam in Urbe fuit tranquillitas. Soluti a Longobardorum metu Romani Pontificium Imperium abjicere nitebantur, ut odia, ac inimicitias inter ſe liberius exercere poſſent. Ravennæ quoque non pauca ad Apoſtolicum Fiſcum pertinentia a Civibus occupata fuerunt. In hoc rerum ſtatu Leo III. ſæpenumero Legatos a Carolo poſtulavit, qui & Romanos compeſcerent, & ablata Romanæ Eccleſiæ bona reſtitui curarent. *Ad hoc* (inquit epiſt. 12.) *omnipotens, & inviſibilis Deus noſter veſtram a Deo*

a Deo protectam imperialem potentiam sanctæ suæ Ecclesiæ fecit esse custodem, ut ubique gubernatione laudabili ad augmentum gloriæ vestræ vigilantior existeret, & quos consilio exterius regitis perire interius non permittatis: Ex iis porro verbis liquido patet Carolum Ecclesiæ custodem, hoc est Defensorem, & Advocatum, non autem supremum Urbis, & Pontificiæ ditionis Dominum a Leone III. habitum; eo vel maxime, quod ipsam consilio non supremi dominii potestate Ecclesiæ Romanæ subditos regere pronunciat. Paullo post Carolum ipsum Magnum a B. Petro in suis utilitatibus defensorem constitutum fuisse affirmat, adeoque angustias, quas patiebatur, assidue ipsi nunciare commemorat, ut quæ Pipinus; & ipse Apostolorum Principi obtulerant inconcussa permanerent, & integra. Postea de Augustalibus missis ita conqueritur. *Misit igitur pia serenitas vestra missos suos, ut iustitiam nobis facere debuissent, sed magis damnum, quam profectum nobis fecerunt: quia omnia, quidquid per vestrum pium, ac legale iudicium, de causâ videlicet palatii Ravennatis, recolletamus; unde & iussistis, ut nullus quilibet homo in posterum conquassare, aut in iudicio promovere præsumeret, tam de vulgari, quam etiam de mansis, quos per vestrum dispositum Hermenus fidelis vester nobis reassignavit, omnia cum casis, vineis, aut laboribus, atque pecuniis abstulerunt, & nihil exinde nobis remansit. Quamobrem quæsumus vestram imperialem clementiam, ut sic de vestra a Deo accepta donatione, quam prædicto Dei Apostolo obtulistis, peragere jubeatis, quatenus in nulla minuaturs parte; sed maxime per vestrum laboriosum certamen, firma, atque stabilis, & inconcussa perennis temporibus persistere valeat: Agebatur itaque de Fiscalibus bonis, quæ, ut Romanæ restituerentur Ecclesiæ non tanquam Ecclesiasticæ ditionis Dominus, sed uti Advocatus, & donationis suæ executor Carolus M. curare debebat. Non dispare de missis*

sis querelas, modeste tamen, idem Pontifex *epist.* 7. Carolo aperuit, quod certe frustra fecisset, si Carolus ipse in Urbem Romam, atque in alias a se donatas Urbes, supremum dominium cum ipso Summo Pontifice in confirmatione sui Patriciatus ex pacto, vel foedere retinisset.

X. Porro legatos hosce defensionis causa, & nomine, non autem domini jure a Carolo fuisse missos, non solum ex iis, quæ hactenus diximus liquido constat, verum etiam ex epistola tertia ejusdem Pontificis, in qua eundem Carolum Pontificias querelas ægre tulisse his verbis memorat: *Continebatur enim in ipso præfato sexto capitulo quod missos invenire non valetis, qui nobis placeant, de qua re valde tristatur vestra serenitas; & nullus de ipsis, qui jam ad nos fuit directus per suam voluntatem amplius missus erit, excepto, quod obedientiam vestram, voluntarie unusquisque adimplere cupit: & non solum missi vestri timent vestram portare legationem, ad nostram pusillitatem, verum etiam alii, jam non sunt ausi querere a vobis auxilium, quia nullus est, qui vestram quaesivit clementiam, ut dicunt, qui postmodum ad plenam potuisset pervenire gratiam nostram, & quia plures directos habuistis missos fideles, ex quibus jam alii mortui sunt, & ipsi blasphemati fuerunt, & de ipsis, qui vivunt, nullus jam sine blasphemia esse videtur: Nemo profecto summi Imperii, ac domini potestate præditus de inveniendis missis beneficiario gratis sollicitus fuisset: missi quoque Caroli ad Leonem accedere non trepidassent: quin imo parvi fecissent Leonis querelas, si supremi Domini mandata curassent, & non ad interveniendum Pontifici fuissent destinati. Fuere nihilominus, qui Regios Legatos male a Pontifice habitos calumniarentur, tantum abest, ut summam illi potestatem in Urbe exercerent. Fallaces eorumdem sermones gravi responsione Leo refellit, additque in eadem ad Carolum data*

data epistola: *Sed tamen si nos bene suscepimus, & bene honoravimus pro vestro amore, Deus nobis retribuatur bona, & vos satisficiat, ut in causis B. Petri Apostoli amplius, & amplius decertetis; & si non vobis nunciaverint quomodo eos honorifice suscepimus, quid aliud dicamus? ut Deus illis indulgeat.* Porro in obsequium Apostolicæ Sedis & ad ejus curanda emolumenta Caroli Missi postulante Pontifice Romam veniebant: quod iterum Pontifex idem affirmat prope finem epistolæ scribens: *Si placet pietati vestræ, Missum vestrum dirigite absque illis, qui omnia liquidius inquirat, & vestræ Imperiali potentie fideliter nunciet, quid, aut quomodo istis in partibus egerint, qualem profectum exinde Sancta Dei Ecclesia Mater vestra habeat. Verumtamen omnia in vestro committimus arbitrio.* Sane arbitrium judicandi de accusatoribus Missorum supremus Dominus aliis, præsertim vero beneficiario, non delegasset; nec qui a supremo Domino leges accipit, novos Missos ad jus in subjectis sibi Urbibus dicendum, etiam, atque etiam postulasset.

XI. Mansit itaque semper integra Pontificis Max. ditio in Urbem, & Provincias oblatas Apostolicæ Sedi, & Apostolorum Principi: nec unquam Regnante Carolo Magno aliqua de re ipsa inter Leonem, & Romanorum Patricios orta fuit dissensio, aut controversia. Norat Princeps optimus, quæ sua erant; norat etiam, quæ erant Pontificis, & Romanæ Ecclesiæ, eaque constanti studio intacta servavit, præstititque integra. Et quidem, quam pie, sancteque a Carolo Magno, uti Romanorum Patricio, Defensore, & Advocato cultam fuisse Romanam Ecclesiam omni imperii, & jurisdictionis jure remoto Eginardus corvus auctor testatur his verbis: *Nec ille toto Regni sui tempore quidquam duxit antiquius, quam, ut Urbs Romana opera suoque labore veteri polleret auctoritate, & Ecclesia S. Petri non solum*

*solum per illum tuta, ac defensa, sed etiam suis opibus præ omnibus Ecclesiis esset ornata, atque ditata: Recensito Eginardi testimonio satis perspicue, ni fallor, probari potest, Carolum Magnum, quum Patricius Romanorum evasis pro defendenda Romana Ecclesia, Apostolicam Sedem, ac Pontificem Max. supremo illo dominio, quod partim populorum consensu, partim libera Pipini Patris, & sua etiam pia largitate possederant; nequaquam spoliasse; nec in foederibus cum Adriano I. & Leone III. ratione Patriciatus Romanorum sancitis donatarum Urbium Imperium ad Principes ipsos revertisse: ut comminiscuntur Petrus de Marca, atque Cointius, tot validis momentis a nobis rejecti. Quis enim credat Principem pietate, ac religione præstantissimum, voluisse Ecclesiam Romanam de acquisito jam pridem tot Urbium, ac Provinciarum principatu, ac summi Imperii gradu ab dignitate dejicere? Atqui Carolum ab hac voluntate abhorruisse, non modo singula quæque ejus gesta, sed & regnorum suorum divisionis publicum monumentum a Petro Pithæo jamdudum editum apud Duchesnium *hisor. Franc. to. 2. pag. 88.* aperte demonstrant, in quo filiis potissimum imperavit, Ecclesiæ defensionem, quæ peculiari ratione ad eum spectare debebat, qui successurus esset in imperium. Religiosissimi Imperatoris de Apostolica Sede immortaliter meriti, hæc verba sunt: *Super omnia autem jubemus, ut ipsi tres fratres curam, & defensionem Ecclesiæ S. Petri simul suscipiant, sicut quondam ab avo nostro Carolo, & beatæ memoriæ genitore, Pipino Rege, & a nobis postea suscepta est, ut eam cum Dei adiutorio ab hostibus defendere nitantur, & justitiam suam, quantum ad ipsos pertinet, & ratio postulaverit, habere faciant:* Regna postmodum idem Princeps inter filios dividens Carolo natu majori Alemanniam cum Saxonia, Franciam, atque Burgundiam usque ad alpes & vallem Augustunam; Ludovico Aquitaniam, aliasque*

Galliæ Provincias ad alpes, vallemque Segufianam; Pipino Bavariam, ac Italiam, quæ & Longobardia dicitur, addixit. De Urbe autem, Ducatu Romano, aliisque Pontificiæ ditionis Provinciis, ne verbum quidem fecisse liquet: quod nimirum summum in easdem Provincias Imperium, atque Dominium nequaquam ad se pertineret, nec sibi arrogabat: illisque Romanus duntaxat Pontifex plenissimo jure dominabatur.

*De Nummis Pontificiis Caroli Magni, aliorumque
Imperatorum Nomine inscriptis, & Sacramento a Romanis eisdem exhibito.*

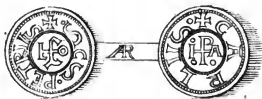
CAPUT VIII.

SYNOPSIS.

- I. Carolus Magnus tempore Leonis III. Pontificiis nummis inscriptus. II. Uti Patricio, & Romanæ Ecclesiæ Advocato hic honor illi concessus. III. Leblancus, & Pagius eos nummos Imperatorios esse censentes, refutati. IV. Francisci Pagii affirmantis Paschalem I. Lothario concessisse Urbis dominium, reservato sibi jure cudendi monetas, opinio rejecta. V. Lotharii Romanam adventus, ejusque cum Summo Pontifice ibidem acta. VI. Romani Carolo Magno jurejurando adstricti uti Patricio, & Advocato; Draconis, aliorumque hac in re errores castigati. VII. Idem Sacramentum fidelitatis fuit, non subjectionis: ejus formula.

I. **E**Ximiam Caroli Magni pietatem in tuenda Ecclesia Romana patefactam, æquum erat, ut magnis honoribus Pontifex Max. gratus prosequeretur: adeoque primum ab Adriano Summo Pontifice non solum traditione vexilli, quod præcipuum honoris erat argumentum, iis enim potissimum mitti consuevit, qui Romanam Ecclesiam tueri, atque defendere debebant, honesta-

nestatus est; verum etiam, ut in solemnī Quadragesimæ Missa præcipuè pro ipso Rege, atque Patricio preces cum genuflexione ad Deum funderentur, dignus est habitus: In Litanis quoque, quas Carolinas vocabant, pro eodem Omnipotentem Deum orari consuevisse supra vidimus, ubi de ipsius Patriciatu egimus. Non imparis honoris indicii affectus fuit a Leone III. Rursus enim, donatus est vexillo, tanquam Romanorum Patricius, quo confirmatus indicaretur Tutor, atque Defensor Ecclesiæ; iterumque solemnibus cæremoniis Imperator acclamatus, quod ipso die Natalitio Salvatoris nostri Jesu Christi peractum est. Ad honorem illi uti Romanorum Patricio, & Ecclesiæ Defensori augendum, & dignitatem idem Leo in Pontificiis quoque nummis Carolum inscribi voluit, ut longe lateque per totum terrarum Orbem diffusum decus nova accessione gloriæ, & amplitudinis ad posteros traduceretur. Ex Museo Francisci Blanchini Vir Cl. Vignolius in lib., cui titulus: *Antiq. Rom. Pontific. Denar. in Leone III.* postrema editione romana notis illustrato a V. Cl. Benedicto Floravante refert nummum, in quo Leo literis inter se nexis, & in crucem dispositis in margine vero **✠ SCS PETRUS** cruce itidem prænotata, inspicitur. **CARLUS** in altera margine præcunte item Cruce, & in medio harum litterarum nexus **IPA.** quī Imperator explicatur. Crucem etiam referens exhibetur: ut videre licet ex ipsius nummi ectypo, quod ex laudato Vignolio hic oculis Lectorum subjicimus.

Leonis nomen litteris eum in modum inter se junctis morem illius ævi demonstrat. Quamvis enim antea apud veteres Latinos, & Græcos hæc literarum compendia, quæ Monogrammata appellant, fere semper in usu fuerint, quemadmodum præter Christianorum monumenta Constantiniano Christi Monogrammate insignita, alia quoque longe iis antiquiora testantur; nunquam tamen, tam frequens usus ac familiaris fuit, quam circa Leonis III., & Caroli M. ætatem extitit: adeout non desint, qui ab eodem Carolo primum sentiant Monogrammata fuisse inuenta ad nomen suum indicandum. Hinc laudatus Vignolius eos deceptos prodit, qui eo literarum compendio Caroli Magni nomen inscriptum ex imperitia appositum censent.

II. Hujusmodi porro honorem Carolo uti Patricio, Ecclesiæque, & Populi Romani Advocato, & Defensori fuisse concessum, alter ostendit nummus ejusdem Leonis III., exhibitus a Leblanco in tractatu lingua gallica scripto de antiquis Regum Francorum monetis, de nummis Caroli M., & Ludovici Pii differente. In eo siquidem Carolus aureo circulo gemmis distincto ornatus cernitur, dextra manu ensen, sinistra vexillum gerit, quæ scilicet sunt Patriciatus insignia; quare laudatus Vignolius eodem loco notat: *Si quis autem ad honores alios huic non dissimiles, quos Leo III. Carolo M. Imperatoris titulo nondum insignito, antea detulerit, velit animadvertere, mirari profecto desinet, si postquam illum Imperatorem renunciaverit, Advocatum, Tutorem, Defensoremque novo Sacramento adstrinxerat, id etiam in suis denariis perpetuo testatum esse voluerit*: Idipsum jampridem observaverat ex sola inscriptione nominis ejusdem Caroli absque ejus effigie, scribens: *Inter honores vero, quibus illum (Carolum), fuit hic Pontifex (Leo III.) prosequutus, id præcipue recenseri debet, quod in suis nummis ejus etiam nomen apponi voluerit, quod*
alii

alii deinde Pontifices ut infra, usque ad Benedictum VII. videbimus, interdum facere consueverunt. En porro ipsum nummum ex eisdem Scriptoribus hic exhibitum.

III. Leblancus scriptor Gallus paullo ante memoratus cum in ipsos, aliosque eorumdem Pontificum nummos incidisset, in quibus Imperatorum nomina expressa leguntur, continuo pro illorum monetis accepit, ac venditavit; de iis insuper peculiarem scripsit librum, cui sequentem, perperam affixit titulum: *Dissertation historique sur quelques monnoyes de Charle Magne, de Louis, de Lothaire, & de Leurs successeurs frappées dans Rome: par le quelles on refutè l'opinion de ceux, qui prétendent, que ces Princes n'ont jamais eu aucun autorité dans ceste ville, que du consentement du Pape*: Hos ipsos deinde nummos in dissertatione post tractatum, quem superiori §. designavimus, nihil hæsitans, tanquam imperatorios evulgavit. Eum Antonius Pagius sequutus in Critica ad Bæfontianos Annales, anno Christi mcccxxiii. num. iii. Expressum in iis nummis Imperatoris nomen nihil aliud præferre censet, quam supremæ in Urbem potestatis, & juris inditium: Unde Leblancus, inquit, *Vir Clariss. in tractatu lingua Gallica scripto, de antiquis Regum Francorum monetis pag. 102. plures Lodovico Pio Augusto imperante percussas exhibet, in quarum antica legitur LUDOVICUS IMP. in Monogrammate ROMA, & in postica SCS. PETRUS; tum pag. 108. alias Lotbarii monetas, in quarum postica habetur, SCS. PE-*

PETRUS. *Quæ omnes supremi Lodovici Pii, & Lotharii in Urbem Romæ juris inditia sunt : Hoc idem ad annum DCCCLXXV. nu. 1. de Lodovico II. prodit . Verum & Pagius ipse, & Leblancus decepti plane sunt, Imperatores arbitantes nummos, qui reipsa erant Pontificii, indeque monstra finxere pro historia . Utrumque Vignolius recitato libro refellit . Pagium vero perstrigens, merito illi objicit, quæ ipse adversus Petrum de Marca protulerat, nimirum tempore Adriani I., & Leonis III. nullum supremum in Urbem jus Carolo fuisse; adeoque quemadmodum Caroli nomen inscriptum indicare nequebat ditionem, atque dominium in Romanam Urbem: ratione pari idipsum importare non poterat inscriptio nominum Imperatorum in ipsis nummis: Nihil miror, inquit, Pagium cum Leblanco ita decipi, quum nec ipse, hos Pontificios nummos esse perspexerit; stupeo tamen, quod ei prorsus memoria exciderint, quæ inter cetera ad annum Christi CCXCVI. n. 6., ubi de Leonis VIII. nummo ab Alemanno Leoni III. attributo, hæc iis omnino contraria scripserit: Verum ante Leonem III. similia numismata cudere poterat Stephanus II., & ejus successores, quia is non minus, quam Leo III. supremi Urbis Domini fuisse, quod non videtur in posterum in dubium revocari posse. Quæ quidem cum superioribus collata, quantum inter se pugnent, nemo non videt. Leblancum autem jure, meritoque erroris arguit idem Vignolius tanquam sua deceptum inscitia, qua, ut hæc numismata Imperatoribus adscriberet, sola illorum nomina adspexit inscripta, monogrammata vero Romanorum Pontificum in ipsis expressa ignoravit penitus, insciteque neglexit. Id certe absque Viri eruditi injuria affirmare posse Vignolius sibi visus fuit, quum inscitiam suam eodem tractatu scriptor ipse pag. 93. his verbis ingenue fateatur: *Le IV. V. VI. denier sont frappés à Rome comme leurs inscriptions le peuvent. Je ne sçayce, que peuvent signifier les monogrammes qui sont**

sont leurs revers . Et pag. 108. idem rursus' prohitetur non dissimilibus verbis : Je ne sçay pourquoi on donne sur certe monnoye titre de PIUS a Lothaire , & j'avové , que le significacion des lettres , qui sont dans le champs de la piece du costè du revers m'est inconnue .

IV. Idipsum agnovit , & ingenue fassus est Junior Pagius in breviario gestor. Summ. Pontific. agens de Paschale I. , ubi Baronianum censorem absque ullo examine Leblanco adstipulantem reprehendens, nummos, de quibus differimus , revera Summorum Pontificum esse censet , nec ab iis ullum concessum Imperatori jus supremum in Urbem sive dominium , & quod potissimum historiæ caput est, idipsum eorumdem in iis inscriptis nominibus neutiquam indicari . Ex quodam tamen supplemento historico Pauli Diaconi auctor ipse collegit supremam jurisdictionem ex concessione Paschalis Pontificis Max. Lotharium Romæ exercuisse ; cudendi nihilominus monetas potestatem sibi servasse integram memorat. Quare Vignolium improbens , quod seniore Pagium immemorem notaverit n.9. addit: *Sed ego magis stupeo hunc scriptorem vel non legisse , vel dissimulasse , quæ scribit Antonius Pagius ad eundem annum dcccxx. n. 1. Paschalem scilicet Pontificem concessisse Lothario Imperatori potestatem , quam præci Imperatores habuerunt , super populum Romanum , idest supremum in Urbe dominium ; ex eo enim manifeste constare conclusisset , quæ scripserat antea ad annum dcccxvi. cum superioribus collata inter se maxime cohære-* At vero , quidquid junior Pagius adversus Vignolium afferat , ut seniore defendat , qua de re multa congestit Vir Cl. Floravantes in notis ad laudatum Vignolium in Sergio II. certe recens ipsius opinatio de jure cudendi monetas Pontifici reservato, ac supremo in Urbem dominio, Lothario Imperatori concessio, nobis nullo modo probari potest . Cui enim verisimile fit , tot studia, & labores impendisse Romanos Pontifices , ut jus illud supremum in Urbem

Urbem retinerent, ac tuerentur; ipsūque deinde ita neglexisse Paschalem, ut ultro Lothario cesserit, & ab Apostolica Sede abdicaverit? Et tamen latet neminem, Paschalem fuisse Pontificem prudentia eximium, & iurium Romanæ Ecclesiæ studiosum, a quo nil magis abesse poterat, & debuerat, quam id genus facta, sibi, Ecclesiæque suæ noxia inepte cedere. Neque locus supplementi historici Paulli Diaconi, quem assert Pagius ex corpore Francicæ historiæ ad annum Christi DCCCXXIII. dominium evincit, aperitque, quod Pagius ipse sibi fingit, & asserit. Verba illius hæc sunt, quæ tum in Leone III., tum etiam in Paschale I. recitantur: *Lotharius Imperator primo ad Italiam venit, & diem sanctum Paschæ Romæ fecit; Paschalis quoque Apostolicus potestatem, quam prisca Imperatores habuere, ei super populum Romanum concessit. Id est* (addit de suo Pagius) *supremum in Urbe dominium*: Cujus sit auctoritatis, & qualem hic fidem mereatur supplementi auctor, videant alii: Apud eruditos Viros difficultate profecto non caret ejus assertum. Afficta præterea est & ex arbitrio excogitata illa, quam Pagius adjecit, interpretatio. Ipso quidem teste Imperatores, & decessores Lotharii nullam supremam jurisdictionem & dominium in Urbem habuerunt. Quamobrem *potestatis* verbum, quod late patet, ad aliam potestatem videtur non esse referendum, quam patrociniū, & advocacionem, qua prisca Imperatores prosequabantur Romanam Ecclesiam. Tanto magis, quia, Lotharius ipse ritu solemnī Patriciatum Romanorum inivit; cui id munus amplissimum erat annexum. Unde prisca ab auctore supplementi designatos Imperatores; illos dumtaxat intelligendos puto; qui proximi ante Lotharium decesserunt. Priscum enim a Latinis, & quidem elegantibus Scriptoribus dicitur, non modo id, quod sæculis superioribus fuit, sed de re quoque, quæ nuper suo, vel non multo ante tempore exstitit.

V. In-

V. Interpretationi nostræ pondus, & lucem addit Lotharii historia. Is, cum Urbem esset ingressus, ea tantum præstitit, quæ ad Patriciatus dignitatem, & munus defensoris Ecclesiæ Romanæ pertinebant. Nec in capitulis ab eo cum Eugenio II., & Populo Romano sancitis ullam factam mentionem legimus de dominio, ac suprema jurisdictione in Urbem Romam jampridem sibi asserto ex concessione decessoris sui Paschalis. Magni momenti etiam ad res Italici Regni erat Civium Romanorum concordia, ad quam conciliandam Ludovicus Pius ex totius Gallicanæ nationis consilio Lotharium filium Imperii collegam Romam direxit, una cum Hilduino Cæsarii palatii Archicapellano, qua de re ita scribit auctor libelli de translatione S. Sebastiani apud Bollandum die 20. Januarii cap. 1. *A piissimo Cæsare ad quorundam improbitatem compelescendam, qui adversus summum Antistitem Eugenium intumuerant, Romæ delegatus sic judicium omne prudenti examinatione exercuit, ut & Cæsaris jussum expleret, & Pontifici satisfaceret, & eos qui contra hunc superbe intumuerant, sedata eorum contumacia pacatos redderet, & quietos. Missum autem Lotharium: ut quæ rerum necessitas flagitare videbatur, cum novo Pontifice, Populoque Romano statueret, atque firmaret: Eaque omnia memorati Pontificis benigno consensu peregrisse, testantur Annales Bertiniani, & Eginardus seu Annalium Scriptor Laureshamensis ad annum DCCCXXIV. Capitula itaque quædam juxta Ecclesiæ Romanæ indigentiam assentiente Eugenio II. ad temporum calamitatem sese accommodante sancita fuere, quæ prostant apud Holstenium in collectione Roman. bipartita p. 2. pag. 211., inter quæ sequens legitur: *Volumus etiam, ut missi constituentur a Domino Apostolico, & a nobis, qui annuatim nobis renuncient, qualiter singuli Duces, & Judices justitiam populo faciant, quomodo nostra constitutio servetur; decernimus itaque, ut primum omnes**

*clamores, qui negligentia Ducum, aut Judicum fuerint, ad notitiam Domni Apostolici referantur, ut statim, aut ipse per suos Nuncios, eosdem emendare faciat, aut nobis notificet, ut legatione a nobis directa emendentur: Hanc itaque potestatem a Paschale datam Lothario fuisse, non autem supremum in Urbem dominium tam illustre ipsius Scriptoris factum non obscure patefecit. Qui, ut liquido constat in iis capitulis nullum sibi dominii jus usurpavit, sed assentiente Pontifice, ad compescendos Romanos, uti Ecclesiæ Advocatus, atque Defensor illa decrevit. Cointius in Francorum annalibus Ecclesiasticis ad designatum annum DCCCXXIV. num. 10. & 11. eidem, cui nos, sententiæ inhærens recte admonet, ea omnia a Lothario constituta fuisse, non tanquam supremo Domino, sed uti Ecclesiæ Romanæ Defensore, atque Advocato, quo nomine Francorum Reges, & Imperatores Urbis, & Ecclesiæ Romanæ paci, & tranquillitati quolibet tempore non solum per legatos, sed per se ipsos, quando res exigebat, studebant diligentissime. Profecto si summa potestate, & supremi dominii jurisdictione Lotharius ex concessione Paschalis I. potitus fuisset, leges suas benevolo assensu beneficiarii Pontificis non edidisset, quod tamen ex recitatis annalibus Lotharium fecisse vidimus. Nec interea est omittendum, quod memorato loco diserte advertit Cointius, in editis tunc capitulis distinctam omnino fuisse Romanæ Ecclesiæ ditionem ab reliquo Italiæ Regno. Imperator siquidem Romæ tanquam Ecclesiæ Protector eas leges spontanea Pontificis, & Populi Romani voluntate suscipiendas reliquit: *Volumus etiam, inquit, ut omnis Senatus, & Populus Romanus interrogetur, quali vult lege vivere, ut sub ea vivat; eisque denunciatur, quod procul dubio si offenderint contra eandem, eidem legi, quam profitebuntur, dispositione Domni Pontificis, & nostra omnimodo subjacebunt: At, quum leges, uti suæ ditionis supremus**

mus Dominus , quæ ad Italiæ Regni reliquos populos spectabant , eodem tempore edidisset : nimirum , ne quid in suis confinibus injuste fieret , & si quid inique factum esset , emendari jubet sequentibus verbis pro re nata omnino notandis : *Præcipimus , ut depredationes in confinio nostro non fiant ; quæ factæ sunt , & cetera injustitiæ secundum legem ab utrisque partibus emendentur .*

VI. Reliquum tandem est , ut ad excludendum penitus Urbis , ac Pontificiarum Provinciarum dominium , supremamque jurisdictionem , quam memorati Scriptores produnt in Galliarum Reges , & Imperatores per Patriatium translatam , nonnulla etiam de Sacramento notemus , quod tum Carolo Magno , tum aliis quibusdam Imperatoribus Romani exhibuerunt . Id certe non alia de causa emissum fuit , quam , quod Principes ipsi , Romanorum Patricii , & Ecclesiæ Advocati fuerunt : ac proinde hujusmodi Sacramenta non supremi dominiæ extiterunt indicia , sed clientelæ ac fidelis obsequii communi Defensori , atque Patrono , patefacta argumenta . Illud tamen perperam censuit Draco *lib. 2. cap. 6. num. 10.* aliique ab ipso laudati , datum fuisse in signum eorundem dominiæ , & supremæ jurisdictionis . Quo autem exactius , hoc gravissimæ historiæ caput illustremus , primum illud est advertendum , jussu Summorum Pontificum nonnullis dumtaxat , non omnibus , & singulis Imperatoribus ; idque ob peculiarem aliquam causam , urgentemque necessitatem eo Sacramento Romanos adstrictos ; nimirum , quum , vel eorum fides suspecta Imperatoribus esset , vel Pontifices Max. Imperatorum ope ad eos in Romanæ Ecclesiæ obsequio , atque obedientia retinendos indigerent . Certe non aliter Leo III. ante renovationem Imperii statim , ac dictus est Pontifex , quum adhuc Romanorum seditiones publicam tranquillitatem atque Imperium perturbarent , Adriani vero nepotes Urbis dominatum affectarent , Carolum Magnum Patri-

ciatus confirmationem postulantem rogavit : *Ut aliquem de suis optimatibus mitteret , qui populum Romanum ad suam fidem , atque subjectionem Sacramento firmaret .* Nos licet Baronii , & Bellarmini interpretationi non assentiamus , qui Leonem , non Carolo , sed sibi illa Sacramenta præstari voluisse contendunt , aperte nihilominus liquere noscimus , & asserimus , Leonem III. eam ob causam postulasse , ut Caroli Magni auctoritate Romanorum tumultus sedarentur ; ac de illorum fide sibi tanquam Patricio , & Ecclesiæ Romanæ Advocato plenius caveret . Quod clare indicat Poeta Saxonicus in vita Caroli sic inquires .

*Admonuitque piis precibus , quo mittere vellet
Ex propriis aliquos Primoribus , ac sibi plebem
Subdere Romanam servanda fœdera cogens .*

Romani etenim fœdera , quæ cum Carolo Magno a Stephani III. temporibus Pontificia auctoritate sancita fuerant , non semel deinceps renovaverunt . Sic pullulantibus iterum Romanorum seditionibus post Leonis III. obitum , quem acerbissimo odio Romani prosequuti fuerant , Stephanus IV. statim , ac Pontificatum inivit , iussit populum universum fidem Sacramenti religione interposita polliceri Lodovico Pio , ut habetur ex Thegano in vita Lodovici Pii *cap.* 16. Nec certe alia de causa , quam pro sedandis Romanorum tumultibus id factum constat , eoque fere tempore , quo Pontifex Imperatoria auctoritate , atque auxilio ad compescendos Romanos opus habebat .

VII. Quum ergo liquido constet , huiusmodi exhibita Imperatoribus , ultro id volente Summo Pontifice a Romanis Sacramenta servandæ fidei , atque subjectionis fuisse pignus , nullum inde Carolo , ceterisque Principibus eo nomine supremi in Urbem Romam Imperii , jus quæri potest , & adscribi : Quum hoc idem penes ipsos Pontifices Max. manserit , ejusque illi potissimum flu-

studioſi fuerint , atque ſoliciti , ne vel quoque modo a Cæſaribus , vel eorum Legatis violaretur . Sic Sergio II. inſcio Imperatore , conſecrato , quum Lotharius Romam miſiſſet Lodovicum filium Italiæ Regem cum exercitu , ut de Romanis ulciſceretur ; Is Bononia Romam uſque multorum cædes edidit . Nihilominus , quum a Pontifice , a quo peramanter ſuſceptus fuit , poſtularet : *Ut omnes Primates Romani , fidelitatem ipſi Ludovico Regi per Sacramentum promitterent.* Sergius omnino renuit : *Quia ſi vultis* , inquit , *Domno Lothario Magno Imperatori hoc Sacramentum , ut faciant , ſolummodo conſentio , atque promitto . Nam Ludovico ejus filio , ut hoc peragatur , nec ego , nec omnis Romanorum nobilitas conſenſit .* Teſte Anaſtaſio Bibliothecario in Sergii vita . Non detrectabant Pontifices fidelitatis Sacramentum Imperatoribus a Romanis exhiberi , ratione Imperialis dignitatis , & Patriciatuſ , quem illi gerebant , cujus cauſſa , quum eo potiſſimum tempore quam frequenter opem ferre deberent Romanis Pontificibus , Populoſque , & Cives adverſus ipſos rebellantes compeſcere , vel tumultuantes , ſuſpectoſque continere in officio e re videbatur ; conducebatque , quammaxime , ut ipſiſmet Deſenſoribus , atque Advocatis Romanæ Eccleſiæ Sacramenti religione obſtringerentur . Id tamen , ut ſupra monuimus , fidelitatis , & clientelæ , non ſubjectionis ſupremo Domino debita erat Sacramentum . Contra , quod Summis Pontificibus exhibebatur juſ jurandum , tum fidelitatis erat , tum etiam ſubjectionis promiſſæ proprio Domino , ut patet ex ejus formula , quod Formoſo Pontifice Maximo jubente anno Chriſti DCCCLXXXV. Romani Arnulpho Imperatori tunc electo præſtiterunt , proſtatque in appendice Annalium Fuldenſium apud Duchefnium tom. 2. pag. 58. cujus hæc verba ſunt : *Juro per hæc omnia Dei myſteria , quod ſalvo honore , & lege mea , atque fidelitate Domini Formoſi Papæ fidelis ſum , & ero omnibus diebus vitæ*
meæ

*meæ Arnolpho Imperatori, & nunquam me ad illius infidelitatem cum aliquo homine sociabo, & Lamberto filio Agildrudæ, & ipsi Matri suæ, ad secularem honorem nunquam adjutorium præbebo, & hanc Civitatem Romanam ipsi Lamberto, & Matri ejus Agildrudæ, & eorum hominibus per aliquod ingenium, aut argumentum non tradam. In hac formula nulla ejusmodi subjectionis occurrit mentio. Qui autem alicui salva alterius fidelitate obedientiam Sacramento pollicetur, & obsequium, eum, quem excipit, pro summo, atque supremo Domino habet. Hinc apud Guntherum in *Ligurini lib. 8. leges.**

*Præterea quotiens feudali jure recepto,
Vassallus Domino fidei juramina præstat,
Excipiendus erit Romanus nomine Princeps.*

Et quidem in recensita Sacramenti formula Formosus Papa, cui salva, & integra pronunciatur fidelitas, Dominus aperte appellatur: quo titulo caret omnino Arnulphus Imperator.

*De Jure Electionis Romani Pontificis Romanorum
Patriciatui, falso tributo.*

CAPUT IX.

SYNOPSIS.

- I. *Sigiberti Schismatici, & Melchiorris Goldasti impostura de Synodo Lateranensi Romæ habita, qua cum Patriciatu dignitate asserunt Carolo Magno datum fuisse jus eligendi Summum Pontificem.*
- II. *Goldasti mendacium de altera Synodo a Leone VIII. Pseudopontifice ad illius exemplum Romæ coacta.*
- III. *Can. Adrianus, & Can. in Synodo commentitii.*
- IV. *Argumenta de eorundem falsitate a silentio Veterum ducta.*
- V. *Alia producuntur momenta, quibus illorum falsitas evincitur.*
- VI. *Carolus M. uti Patricius Romano-*

manorum arrogans sibi facultatem legandi Missos, ut interessent electioni Archiepiscopi Ravennatum ab Adriano admonetur, ne tale jus contra morem usurparet. VII. Post Summorum Pontificum electiones ad Franciæ dumtaxat Reges uti Romanorum Patricios missi Legati. VIII. Eorundem Pontificum electiones libere absque ullo Imperatorum consensu, & confirmatione factæ. Capitula Lotharii de re ipsa expendantur. IX. Adriani II. electio existentibus Romæ Imperatoris missis non interessentibus, neque assensum præbentibus facta. X. Ludovici, & Ottonis I. edicta de libertate electionis Romanorum Pontificum. XI. Nicolai II. constitutio de jure electionis Romani Pontificis corrupta, suæ integritati restituitur.

I. **S**igibertus historicus Schismaticus Henrici Imperatoris partes propugnans adversus Romanos Pontifices, in gratiam ejusdem Cæsaris commentus est fabulam Synodi Romanæ centum quinquaginta trium Episcoporum, in qua Adrianum Papam Carolo M. Patriciatus dignitatem tribuentem, eum, ejusque successores singulari decorasse privilegio memorat, non solum confirmandi novi Pontificis electionem, sed, quod hætenus fuit inauditum, sola, ac propria auctoritate jus eligendi Pontificem Maximum pro libito; Præterea Archiepiscopos, & Episcopos in singulis Provinciis, & Urbibus, per investituras præficiendi vacantibus Ecclesiis: *Videns, inquit Baronius ad annum DCCLXXIV. num. 9. quod ista per veteres ejus temporis historicos probari minime possent, quid fecit? in gratiam Schismatici Imperatoris vindicantis sibi Ecclesiarum investituras dolo malo in sua Chronographia anno gesta superiori posuit.* Post Sigibertum majori apparatu hujusmodi fabulam posteritati commendavit Melchior Goldastus, qui tom. 2. *Constitut. Imperial.* ad annum Christi DCCLXXIV. memoratam Synodum finxit

finxit præcessisse celebre, ac nunquam auditum Senatusconsultum de lege Regia, quo, a Senatu, Populoque Romano jus omne, ac potestas Carolo conlata fuit per Patriciatu dignitatem, & ab Adriano Papa Synodum ipsam habitam memorat in Basilica Lateranensi, in qua cum consensu tot Episcoporum, omni Clero, & Populo coacto jus illud decretum est. Commentitium Senatusconsultum, & similem Synodum inferuit Imperialibus a se editis Constitutionibus hoc perinde falso addito titulo: *Senatusconsultum Romanum de lege Regia, quo a Papa, Senatu, Populoque Romano jus omne, ac potestas Carolo Magno, & in eum confertur; Item de electione Romani Pontificis, & Investituris Episcoporum Romæ constituta est Synodus a B. Adriano papa in Patriarchio Lateranensi, videlicet in Ecclesia S. Salvatoris, quæ reverentissime celebrata est a centum & quinquaginta tribus viris religiosis, & ordinibus hujus ælæ Urbis, a cuncto etiam Clero hujus S. Romanæ Ecclesiæ exquirentibus usus, leges, & mores ejusdem Ecclesiæ, & Imperii, quemadmodum etiam hæreses, & seditiones aboleri possent, de Sede Apostolica, & dignitate PATRICIATUS, & Romano Imperio, ex quibus omnibus nimius error crescebat in universo Orbe.* Quare in notis ad ipsum Senatusconsultum a Theodorico Anien. adornatis apud eundem Goldastum notatum legitur: *Ad eorum quoque exemplum præfatus Adrianus Papa cum omni Clero, & Populo, ac universa Sancta Synodo concessit Carolo Augusto omne suum jus, & potestatem eligendi Summum Pontificem, & ordinandi Apostolicam Sedem, dignitatemque PATRICIATUS; insuper Archiepiscopos, Episcopos per singulas Provincias ab eo accipere. investituras definivit.*

II. Ad fidem falsæ huic Synodo conciliandam Goldastus alteram commentus est fabulam, qua Senatum, Populumque Romanum non absimile de lege Regia Senatusconsultum edidisse prodit pro Ottone I. Imperatore; ipsi-

ipsimet Ottoni par jus tribuisse. Enimvero, ut idem narrat, Adriani I. exemplo in Lateranensi Ecclesia coacta Synodo illi Romani Patriciatus dignitatem, jus eligendi Pontificem maximum, Archiepiscopos, & Episcopos per investituras vacantibus Ecclesiis præficiendi contulit. Eadem repetit & ad annum CMLXIV. quum scribit:

Senatus consultum Romanum de lege Regia, quo, a Papa, Senatu, Populoque Romano jus omne, ac potestas Ottoni I. Imperatori, & in eum confertur, item de electione Romani Pontificis, & investituris Episcoporum.

Couvenit Apostolico moderamini petentibus benevola compassione succurrere, & poscentium animis, alacri devotione præbere assensum. Idcirco ad exemplum B. Adriani Sedis Apostolicæ hujusmodi Episcopi, cujus vitam, & actionem satis discretam audivimus, & rationabilem admodum in suis spiritualibus sanctionibus recognovimus. Idem enim S. Vir Sanctam Synodum congregavit, & in præsentia omnium, eorumque auctoritate Domino Carolo invictissimo Regi Francorum, & Longobardorum, ac Patricio Romanorum, suisque successoribus Regnum Italiæ, PATRICIATUS dignitatem, & ordinationem Sedis Apostolicæ; insuper, & Episcopatum investituras velut ipsi cum discretione, & reverentia debitum fuerit &c. per quos tam Pontifici summæ Sedis, quam Archiepiscopis, ipse Carolus reliquit. Igitur nos Leo servus servorum Dei Episcopus ad idem exemplum B. Adriani cum cuncto similiter Clero, & universo Populo Romano omnibus ordinibus hujus ælæ Urbis, sicut in suis scripturis apparet, constituimus; confirmamus, & corroboramus, & per nostram Apostolicam auctoritatem concedimus atque largi-

mur Domino Ottont I. Augusto Teutonicorum Regi providentissimo &c.

III. Gratum sibi non uno nomine figmentum avidè, libenque arripuit Joannes Christianus Hünig, iisdemque fere verbis Melchiorris Goldasti Lectoribus obtrusit, inferuitque Codici suo diplomatico Italix *tom. 1. diplom. 1. sect. 1. & infra diplom. 3.* Joannes Christianus bene de Italia nostra meruisset, si ab eo volumine hujusmodi ineptias abegisset, & fallaces merces. Has tamen, quum passim, nulloque delectu misceat, opus suum laude exuit, & pretio. Falsissimæ autem concessionis Bullam refert Barbossa *in jus Ecclesiast. cap. 1. num. 51. tom. 1.* Parisiis inter præcipuos Regni Thesauros asservatam fuisse fretus auctoritate glossæ in pragmatica sanctione sub titulo de Annatis, verbo Regaliæ. Sed non est, cur de recentium scriptorum queramus oscitantia. Eodem vitii genere peccavit & Gratianus, quem nimia credulitate ductum Decreto Canonico hujusmodi fabulas inseruisse merito dolent Baronius ad annum DCCLXXIV. Severinus Binius *in notis ad vitam Adriani Papæ tom. 8. Concilior. Labbei.* Et Cabassutius in notitia Conciliorum in Concilio Lugdunensi II. Oecumenico IV. *pag. 431.* Canone Siquidem altero supra vigesimum incipiente *Adrianus distinct. 63.* Sigiberti imposturam describit; eandemque sequenti Canone repetit. Hos Canones more pecudum, si ita loqui fas sit, ac cæco quodam impetu multi sunt sequuti: præsertim qui studio tenebantur fovendi partes Imperatoris de hujusmodi Pontificis electione, Sedique Apostolicæ insensu ejus jura, ac liberam Romani Pontificis electionem perturbant. Fateri tamen cogimur nonnullos imprudentia potius, quam malo in Apostolicam Sedem animo a Gratiano, & Sigiberto fuisse deceptos. Quamobrem tamen uno omnes implicentur errore, non una tamen omnes causa in errorem egit, duxitque voluntas. Ex unoquoque genere satis sit promiscue hic indicasse

dicasse Henricum Arnise de Republic. *lib. 1. cap. 5.*, & de translatione Imper. Roman. *num. 1. pag. 227.* Leonardum Hutterum in *actiō. contra Gretserum de munificent. Imperat. erga Sedem Romanam cap. 4. pag. 36.* Damianum super ordinat. Pontificis Romani Joannem Jacobum Draconem de origine, & jure Patric. *lib. 2. cap. 6. n. 7.* Duar. de *Sacr. Ecclesiæ minister. lib. 3. cap. 11.* Boet. Epo *lib. 1. de Regalibus num. 155.* Barbofam in *jus Ecclesiastic. cap. 1. num. 51. & seqq. tom. 1.* Petrum Delalande in *supplement. Concilior. antiq. Galliæ* a Jacobo Sirmundo editorum ad annum DCCLXXV. in notis ad Epistolam Adriani Papæ ad Bertherium Episcopum Viennensem. Joannem Mabillonium de *re diplomatica lib. 2. cap. 3. num. 8.* Et in Museo Italico in *commentar. ad ordinarium Romanum*. Hos inter nimia imprudentia, ac temeritate ductus adeo effutivit Duar. loco indicato, ut nec concessionem illam ex Pontificis gratia, & liberalitate profectam existimaverit, sed veluti hominis ultro bonam fidem agnoscentis confessionem venditaverit, quasi nimirum nil Carolo Adrianus largitus fuisset, sed totum illud jam competiisset suo jure eidem Carolo. Novissime denique Euerardus Otto, Vir a Catholica Religione alienus *dissertat. juris publici, & privati, disser. 1. de re ipsa agens non tantum falsum, quam audacem præfixit dissertationi titulum: De Jure Imperatoris circa electionem Romani Pontificis.* Sed eam Concessionem, & Canones tanquam spurios, & commentitios esecratione, & obliteratione dignissimos notant Baronius recitato paullo ante loco, Joannes Morinus in suis lucubrationibus, de *origine, & progressu temporalis Romanor. Pontificum potestatis*, Azorius Institut. moral. *par. 2. lib. 4. cap. 2. q. 3.* Suarez de defens. Fidei Cathol. contra Anglicanæ Sectæ errores *lib. 3. cap. 29.* Seraphinus de Feitas de iusto Imperio Lusitano Asiatico *cap. 6. num. 100. & 101.* Bellarminus in Apologia pro respons. sua ad lib.

Regis Angl. c.6. in to.7. *suorum oper.* Bonaccina *de elect.* Pontific. q.1. *propos. unica* n.19. Natalis ab Alexandro *hiss. Ecclesiast. sæculo* 8. cap. 1. tom. 5. Nicolaus Aleniannus *dissert. de Lateranen. parietinis* cap. 10. Petrus de Marca *de concordia lib.* 8. cap. 12. Joannes Cabassutius in *notitia Concilior. in Concilio Lugdunen.* 2. *Occumenico* IV. pag. 431. & Franciscus Pagius in *breviario gestor. Summorum Pontificum in Adriano* 1. *ad annum* DCCLXXIII.

IV. Revera nulli unquam apud Christianos Regi eam potestatem tributam fuisse legimus; multo minus e Regibus quemquam eam aliquando adhibuisse. Fuisse quidem Ægyptiorum, & Persarum Reges diu lateque & Duces belli, & Dominos Cæremoniarum Diotogenes Pythagoricus apud Strobæum *de Regno*, Plato in *politic.* Aristoteles 14. *politic.* XI. testantur. Hebræorum Regem Dei jussu unctum jus loquendi in Sanctuario, inspectionem sacrorum, potestatemque habuisse eligendi, & destituendi Pontificem Maximum, Salomonis prodit historia. Idem etiam, qui rerum sacrarum potiebatur apud Romanos, erat Pontifex Maximus. At alia longe fuit instituta a Jesu Christo Salvatore nostro Sacerdotii novæ legis ratio; nec unquam in orthodoxa Ecclesia profanorum Principum; arbitrio id genus potestatis collatum est. Sed ut hujusmodi concessionis privilegii falsitas undique pateat, reticenda non sunt rationum momenta, quibus præstantes eruditione viri, qui illud propugnarunt, nituntur. Quantum enim spectat ad Synodum Adriani jussu Romæ habitam, tamen si Franciscus Pagius recitato loco non a Sigiberto ejus fabulam confictam putet, cum in editione ejusdem ab Auberto Mitreo exemplaribus MM. SS. collata, ejus Synodi nulla occurrat mentio; sed potius alicui interpolatori censeat esse tribuendam, certum nihilominus videtur ab ignoto homine putidissimoque figmenti auctore illam scriptam esse anno ab ortu Salvatoris centesimo duodecimo supra millesimum: annis scilicet

cet

cet tercentis, & triginta octo elapsis ab eo tempore, quo res acta fingitur. Auctor Schismaticus fuit Henrico Imperatori Schismatico favens, ut ex ejus scriptis facile liquet, in cujus gratiam hujusmodi fabellam pro arbitrio commentus est, ac omnium primus ineptissime, & infeliciter lusit. Testes propterea hujus fictionis advocandi sunt, qui Caroli M. res pace, belloque gestas suæ posteritati diligentissime commendantes, de hac Synodo, quæ negotium longe maximum continebat, & sacratissimum, ne verbum quidem fecerunt, sed altum apud omnes silentium est; nec enim adeo gravem, & quæ ad Imperatorem, & Romanam Ecclesiam summopere pertinebat, Eginardus in vita Caroli, Anastasius Bibliothecarius in Adriano I. aliique antiquiores indictam reliquissent, si revera, ut fingitur, contigisset. Anastasium certe Joannes Mabillonius & Augustinus Barbosa Eginardum minime legisse videntur, quippe qui falsum eorumdem testimonium afferunt in Museo Italico commentario Mabillonius illustrans Ordinarium Romanum, & Barbosa in *to. 1. juris Eccles. cap. 1. num. 51.* Novi equidem argumentum a silentio antiquiorum petitum non semper vim habere maximam; habet tamen præcipuam, *præsertim vero ad eludendum commenta ab impostoribus, ut nos decipiant, sæpenumero conficta*, ut docet idem Mabillonius in tractatu *de studiis monasticis tom. 2. cap. 13.* agens de critica, & regulis ab ipsa servandis; fateturque id genus fignenta, *negativo tantum argumento confutari posse*. Inest enim illi ratio satis valida, quæ lectorem merito moveat. Antiquis enim scriptoribus antiqua narrantibus fides est adhibenda. At vero fieri vix potuit, ut inauditum, ac summum Carolo M. a Romano Pontifice delatum privilegium coram tot Episcopis, & religiosis viris, omni Clero, & Populo statim non innotuerit, neque ullus tantæ rei monumentum scriptis mandaverit; quin etiam per tria, & ultra secula ignotum omnibus fue-

fuerit, & latuerit; quando non una sese præbuit occasio illud memorandi, & obijciendi. Summum vero præsidium, & adjumentum illis attulisset, qui Imperatorum, & Regum consensum in electionibus Episcoporum requiring eodem seculo octavo contendebant. Certe Florus Magister in tractatu de electione Episcoporum, quem scripsit circa annum octingentesimum vigesimum, consensum Regis *consuetudine* inductum probabat. Lupus Ferrariensis Abbas *in epist.* 81. ad Amulium Archiepiscopum Lugdunensem, qui de jure Regum in electionibus stabiliendo pertractat, omne robur trahit a *concessione Zachariæ* Pipino tum majori domus facta, non omissurus privilegium ab Adriano in Romana Synodo Carolo Magno collatum, si id re vera exstitisset.

V. At vero, quemadmodum nunquam hujusmodi Synodus coacta fuit, & id decrevit, ita nec apud antiquos Scriptores illius mentio potuit occurrere. Profecto ob Saxonum bellum, quod illo anno gerebatur perdifficile erat celebrari conventum generale Episcoporum centum quinquaginta trium; minus credibilia sunt, quæ de Carolo M. eadem occasione narrantur. Brevi enim, temporis intervallo dicitur Princeps ipse post Pascha ad castra Papia rediisse; Urbem illam Regni Longobardorum caput ad deditionem compulisse; illique rebus compositis Romam revertisse; Inde Spiram petiisse; Et Laureshemensis Ecclesiæ dedicationi interfuisse postridie augusti. Non parum enim repugnat veterum testimoniiis, necessarius pro Synodo celebranda duplex in eodem anno Caroli in Urbem adventus. Eginardus siquidem, qui ejus lateri adhærebat, omnem de his aufert dubitationem perspicue affirmans, Carolum nonnisi quater Romam se contulisse. Primus ipsius adventus fuit adversus Longobardos, alter solvendi voti causa, tertius contra Ducem Beneventanum, Quartus denique ad Leonem III. suæ sedis restituendum. De quinto autem adventu, uno, eodem-

eodemque anno sequuto nulla apud ipsum mentio fit. Qua de re optime observat Severinus Binius in notis ad vitam Adriani PP. *Si verum est, quod Sigebertus ait, non quater, sed quinquies Romam venisset Carolus. At quid ultra quarimus? ipsimet hujus fabulæ auctores efficere minime potuerunt, quin ingestis ejus narratione rebus, & verbis, eo seculo prorsus ignotis, nec adhuc usu receptis aperte ostenderint confictam a se fabulam recentem fuisse: Ab Adriano Pontifice (verbis utar Nicolai Alemani in dissertat. de Lateranen. parietin. cap. 10. n. 1.) jus illud Carolo Augusto in Pseudo-synodo affirmatur? quis nesciat longe post Adriani mortem eum Augustum fuisse salutatum; sed sit ita. Sane quid subditur? At Carolum jam Cæsarem non sumpsisse, sed ut par erat, deposuisse Patricii nomen a Scriptoribus illius ævi accepimus: Invenitur itidem nomina, atque vocabula ad significandum Episcopatum institutionem usurpata, recentiora sunt ævo Caroli M., ut pluribus adductis historiæ, ac rationum momentis ostendit Natalis ab Alexandro *histor. Ecclesiast. seculo 8. cap. 1. tom. 5.* At hic non possum justissimam Cardinalis Baronii querelam in Sigibertum non repetere: *Commentitia ista, inquit, erant exsufflanda, & ut par erat, execrationibus insectanda cum auctore illius, penes quem, licet Monachum, tantum valueris gratia Imperatoris ab Ecclesia diro schismate alieni, ut ad eam promerendam cum dispendio æternæ vitæ uti hisce malis artibus non sit veritus, nimirum, nimirumque suæ salutis oblitus:* Hæc digna in eum animadversio facile ostendit censores Romanos falsitatem illorum Canonum probe explosisse; quod tamen Euerardus Otto perperam censet, eos omisisse, nec quidquam adversus illos notasse. Poterat autem is omittere frigidam illam rationem, quod nimirum, collectores Sigiberto æquales Canonem, de quo agimus, Synodi Lateranensis ab Adriano habitæ veluti genuinum agnoverint. Eadem enim*

mo-

momenta, quæ Sigiberti commentum, & imposturam evincunt, nimiam quoque collectorum Sigiberto æqualem credulitatem, simplicitatem, vel inscitiam comprobant. Qui de cetero fabulam a Sigiberto confictam referentes nec majorem fidem, quam auctor suus meretur, insulsæ fabellæ, atque figmento ineptissimo minime adstruunt, nec jure conciliant.

VI. Atqui non solum allata longe validissima rationum momenta notatæ Synodi fabulam clare ostendunt, verum etiam illorum temporum usus circa Episcoporum electiones, & quoque proximus huic tempori sequutus eventus. Siquidem Episcopi per electionem Cleri, & Populi libere eligebantur juxta sacrorum statuta Canonum, de quibus constitutiones ipsorum Francorum Capitularium loquuntur. Libro enim 1. *cap. 84.* hæc habentur: *Episcopi per electionem Clericorum, & Populi secundum statuta Canonum de propria Diœcesi, remota personarum, & munerum acceptione ob vitæ meritum, & sapientiæ donum eligantur*: Qua de re scite notat memorato superius loco Binius: *Eidem Sigiberto repugnant constitutiones Capitularium Francorum*. Hinc præterea vacante post mortem Gratioli Archiepiscopi Ecclesia Ravennate, Carolus M. voluit Regios missos allegare, qui novi Antistitis electioni interessent, qua de re commonitorium dedit Ermembero Presbytero, ut illud Adriano Primo redderet. Atque id facultatis sibi Patriciatus ratione arrogasse, ex ejusdem Adriani literis aperte colligitur, in quibus Carolum alloquens *epist. 71.* Codicis Carolini scribit: *Sicut in commonitorio illo referebatur pro honore vestri Patriciatus nullus homo esse videtur in mundo, qui plus pro vestræ regalis excellentiæ decertare molietur exaltatione, quam nostra apostolica assidua deprecatio*: Caroli autem postulata rejecit Adrianus, testans neque Pipinum, neque ipsum Carolum, licet Romanorum Patricii essent, auctoritatem ullam in

Ra-

Ravennatum Antistitum electionibus sibi vindicasse. Nam quod Hucbaldus pro aliis negociis a Carolo M. Romanam missus novi Archiepiscopi electioni interfuerit, nullum inde jus eidem Carolo oriri potuisse dicebat, quum Stephani IV. tantum jussu Hucbaldus ille Ravennam petierit, ut impii Desiderii Longobardorum Regis conatus infringeret, qui Michaellem quemdam sibi additissimum in Ravennatem Ecclesiam tentabat intrudere; quo facilius Romanæ Ecclesiæ Exarchatum, atque Pentapolim posset auferre. Porro si facultas præficiendi Ecclesiis vacantibus Archiepiscopos, & Episcopos, eosque investiendi in ea Synodo Carolo tributa fuisset; Carolus ipse certe non omisisset jure suo allegare Ravennam missos, ut Archiepiscopi electioni interessent, nec ad id peragendum & obtinendum ulla Pontificis concessione indigebat. Multo minus Adrianus ipsum monuisset, nullum jus ratione Patriciatus illi competere, objiciens morem diu servatum a temporibus usque Pipini Patris fuisse, ut decreto Cleri, & plebis ad Sedem Apostolicam perlato, proprium Antistitem sibi consecrandum peterent. Idipsum patet ex altera Adriani epistola ad Carolum data anno DCCLXXXIV., in qua eidem denunciat Episcopatum in Regno Longobardico constitutorum ordinationes ab se factas post Cleri, & Populi decretum ad ipsum, missum. Nullum igitur jus investiendi, seu instituendi Episcopos cum Patriciatus dignitate Adrianum Carolo concessisse constat.

VII. Præterea, ut recte, sciteque arguit Franciscus Pagius in breviar. historico gestor. Summ. Pontificum in Adriano: *Multo minus ergo concessisset Carolo jus eligendi Romanum Pontificem*: Enim vero quemadmodum Cabasutius in notitia Concilior. agens de Concilio Lugdunen. 2. pag. 431. animadvertit: *Ex quo tempore Carolus M. Longobardorum Rege Desiderio suis armis profligato Romanam Ecclesiam in libertatem vindicavit, Romanis*

manis deinceps libera fuerunt Summorum Pontificum electiones ad Leonem usque VIII. Quod si memorati Scriptores ab ipso Adriani obitu sequentes Romanorum Pontificum electiones diligenter advertissent; nullum sane ipsius Caroli, aut alterius Imperatoris interpositum arbitrium, aut auctoritatem fuisse facillime agnovissent. Consuevere solum Romani Pontifices post ipsorum electionem Cleri suffragiis libere peractam ad ipsum Carolum uti Romanorum Patricium Legatos mittere. Sic Leo pontificalem Thronum adeptus mortuo Adriano legationem ad Carolum destinavit, qua, & mortis Adriani, & subsequente Leonis electionis nuncium accepit, ut patet ex ejus responso quod exstat in epist. 34. Alcuini: ex cujus literis Pagius ad Annales Cardinal. Baronii ad annum DCCXCVI. num. 4. animadvertit: Pontifices Romanos post suam ordinationem Legatos ad Francorum Reges, tanquam ad Romanorum Patricios, ac Defensores misisse: Quod agnovit, falsusque est, & alter Pagius in recitato brevior. histor. gestorum Summ. Pontificum in Stephano III. Id certe demonstrat nullum jus Carolo fuisse conlatum in illa commentitia Synodo eligendi Romanum Pontificem. Leonis enim electio post obitum Adriani, qui accidit die 25. Decembris anno DCCXCV. statim die sequenti sequuta est: Divina inspiratione, una concordia, eademque voluntate a cunctis Sacerdotibus, seu Proceribus, omni Clero, & Populo, necnon ab optimatibus, & cuncto Populo Romano Dei nutu in Natali Beati Protomartyris Stephani; & sequenti die Natali S. Joannis Apostoli in Sede Apostolica ordinatus est. Ut narrat Anastasius Bibliothecarius in Leonis vita. Si vera Adriani fuisset concessio, Clerus, & Populus statim profecto oblitus non esset solemnisi Senatusconsulti, nec generalis Concilii; tum ad novi Pontificis electionem tam prospere, atque celeriter non processisset inconsulto Carolo, de cujus jure longe amplissimo, ac sacratissimo agebatur.

batur. Quis autem credet Carolum novo hoc privilegio fuffultum de Romanorum aufu minime fuiſſe commotum, & abſque ullo indignationis argumento Legatos ad ſe miſſos a Leone de electione, & ordinatione ſua humaniter excepiſſe; imo eodem tempore, eademque epiſtola per peculiarem Legatum ad eundem Leonem deſtinatum mentionem de huiusmodi miſſis ingeſſiſſe, ab eoque ſui Patriciatus confirmationem poſtulaviſſe? Profecto ſi illud tam illuſtre jus, ac privilegium ſuæ dignitati Patriciatus recens ablatum fuiſſet, eam occaſionem non omiſiſſet Carolus, qua ſe in ejus quali poſſeſſionem immitteret; vel, ſi idem contra fas, a Romanis violatum fuiſſet expoſtulare non omiſiſſet injuriam, eo adhibito remedio, quod æquitas poſtularet, & exigeret ratio.

VIII. Fruſtra vero fabulæ hujus patroni reſpondent, Carolum M. eximia moderatione uſum jure ſuo fuiſſe, & antiqua comitia, modo ſine tumultu fierent, Clero, & Populo permiſiſſe ſalva ſibi confirmandi electum facultate. Nam præterquamquod hæc reſponſio arbitraria, omnino eſt, nulloque hiſtoriæ nixa fundamento; & ut ſcite recitato paullo ante loco notat Binius: *Fortaſſe dicis oblatum privilegium recuſavit? Illud pro hujus loci interpretatione afferri poſſet, ſi aliqua auctoritate probatum foret, quod Sigibertus ſuo ingenio excogitatum, primis annis ab hinc tercentum, & quadraginta duobus in vulgum emiſit.* Certe idem Leo, ut vidimus, ſequenti die poſt electionem abſque Caroli confirmatione eſt ordinatus; nec confirmatio acceſſiſſe potuit, quum Carolus Roma abſens eo tempore in Galliis moraretur. Poterant autem alterum illi commentum ac præcipuum obtrudere Caroli diploma, quo huiusmodi electi Pontificis confirmationis jus Clero, & Populo Romano denuncicaretur, ut dignum tali patellæ operculum quæreretur. At ſicuti nulla apud veteres de jure eligendi Pontificem occurrit mentio, ita nec de jure confirmandi electum re-

peritur inditium. Nec Carolus ipse quadriennio post Romam profectus ullum pactum de re hujusmodi cum Leone III. pepigit, quo tempore sicuti fuisse sollicitum vidimus de retinendo Patriciatu, statuere quoque non omisisset stabilitatem præcipui muneris, ac juris ejusdem dignitatis, nimirum electionis, aut confirmationis Romani Pontificis. Constat præterea Leone ipso Pontifice Max. vita functo anno DCCCXVI. undecima die Junii electum fuisse Stephanum IV., & die altera supra vigesimam ordinatum, ut refert Pagius in breviar. gestor. Roman. Pontific. agens de eodem Stephano; Legatos autem pro obtinenda a Ludovico Pio ejusdem confirmatione missos fuisse nusquam legimus; quin imo tam parvo temporis spatio mitti, ipsique inde Romam redire non poterant. Illud autem sine animadversione prætereundum non est, quum Paschale I. extincto, duo per populi seditionem electi fuissent Romani Pontifices, ac vincente factione nobilium Eugenius II. esset subinde ordinatus, idem Ludovicus Pius statim ac de ea re a Quirino Legato Apostolicæ Sedis in Galliis commorante certior factus est: *Conventu circiter VIII. Kalen. Julii pronunciato, atque compendii habito, cum ipse ad Britannicam expeditionem per se faciendam, animo esset intento, Lotharium filium Imperii socium Romam mittere decrevit, ut vice sua functus, ea quæ rerum necessitas flagitare videbatur, cum novo Pontifice, Populoque Romano statueret atque firmaret*: ut scribunt Annales Eginardi, & Bertiniani ad annum Christi DCCCXXIV. Lotharius Romam venit, sedatisque tumultibus, varia cum Eugenio II. capitula edidit pro servanda in Urbe, ac Pontificiæ ditionis Provinciis pace, ac tranquillitate, qua de re superiori item capite mentionem fecimus. Constitutum inter alia tunc fuit, ut electus Pontifex non consecraretur priusquam, an electio libera fuisset, Imperatori innotesceret. Si jus illud instituendi, vel confir-

mandi

mardi Romanum Pontificem Ludovico jamdiu competiisset ratione Patriciatus, vel commentitiæ illius Synodi, aut saltem ejus facultatis, quam Carolus M. sibi electum dumtaxat confirmandi reservarat; postremis hisce capitulis non concessisset liberam Clero, & Populo facultatem creandi Pontificem, solo, sibi jure reservato non quidem confirmandi, sed noscendi an libere facta esset, & sine seditiosa contentione electio. Verum ab ea quoque conventionem recessum fuit in Leonis IV. inauguratione, qui anno DCCCXLVII. nullo expectato Imperatoris assensu consecratus fuit ut legitur apud Anastasium Bibliothecarium in Leone IV. Illud etiam hic opportune notandum: ea Lotharium sanxisse capitula, non imperatorio jure, sed necessitate tantummodo cogente, ad schismata, & seditiones vitandas, quas radicitus evellere, & ipse ceu Patris in Imperio collega, & idem Ludovicus Pius uti Romanæ Ecclesiæ Advocati, Patricii, & Defensores debebant, ut ex iis, quæ superiori capite diximus fit perspicuum.

IX. Sane, quod Ludovicus Pius quidquam in electionibus Stephani IV., & Paschalis I., vel uti Imperator, vel tanquam Romanorum Patricius nequaquam exegerit, clare colligitur ex subsequenti electione Adriani II. ab Anastasio Bibliothecario accurate descripta. Erant tunc Romæ Imperatoris missi, quibus ægreferentibus: *Quod se*, (ut idem ait Anastasius) *dum presentes essent, Quirites non invitaverint, nec optata a se futuri Præsulis electioni interesse consenserint*: Romani ipsos, ea ratione placarunt: *Quod non Augusti causam contempta* (ut ait Anastasius) *sed futuri temporis, hoc omisum fuerit omnino prospectu, ne videlicet Legatos Principum in electione Romanorum Præsulum mos expectandi per hujusmodi somitem inolescere*: Quamobrem iidem Legati nullum jus, aut privilegium obtendentes, quo evinceretur Summi Pontificis electionem, vel confirma-

firmationem ad Imperatorem spectare : *Omnes suae mentis indignationem medullitus sedare , ac ad salutandum electum , humiliter acceperant .* Tantum vero abest , ut ipsemet Ludovicus II. Imperator violata tunc Imperii jura censeret , quin potius accepto unanimis electionis nuncio , *Mox imperialem , scribens epistolam , cunctos Romanos , quod dignum tanto elegissent officio Praefulem collaudavit , per quam videlicet innotuit , nulli quidpiam praemii fore ex consecratione ipsius quoquo modo pollicendum , cum ipse hanc non suorum suggestionem , sed Romanorum potius unanimitate commotus ardentissime cuperet provenire , maxime cum reddi , quae ablata fuerant , non auferri ab Ecclesia Romana vel deperire quidpiam se diceret amare ,* ut scribit Anastasius Bibliothecarius , ex quibus nullum , de juris eligendi , vel confirmandi Pontificis ratione verbum loquutum fuisse Ludovicum Imperatorem noscitur . Si autem aliquando post renovatum Imperium Imperatores sese ingessisse in electionibus Pontificum certo modo reperitur ; id non Imperatoria potestate , aut aliquo Patriciatus jure tale quidpiam usurparunt , sed ad sedandas contentiones , majorisque mali tollendi causa praestiterunt , maxima , aut saltem potissima urgente necessitate . Qui plura hac de re nosse cupit adire poterit Virum Clariss. Joannem Marangonum amicum nostrum pietate , eruditione , multisque vulgaris operibus literariae Reipublicae notum , qui peculiari , ac insigni tractatu prope diem edendo , liberam electionem Romani Pontificis ab suffragio *Exclusivo* , ut vocant Regum , & Imperatorum , Sacro Purpuratorum Patrum collegio vindicabit , & a primo hujusmodi electionis exordio tanti negotii illustrabit historiam : In ea validissimis rationum fultus momentis , mendacium scriptorum fabulas refellet , & inania commenta ; demonstrabitque amplissimum S. R. E. Senatum quandoque ad morem iis gerendum eorundem dumtaxat preces juxta-

tem-

temporum opportunitatem duxisse admittendas.

X. Ceterum a nobis minime videtur prætereundum, quod Baronius, aliique paullo ante memorati Scriptores de alio non dispari jure, & privilegio a Pseudo-pontifice Leone dicto VIII. Ottoni I. Imperatori conlato firmarunt, nimirum ejusdem furfuris illi auctorem fuisse, qui fuerat alteri Adriani nomine vulgato. Profecto idem se tribuere Ottoni falsus ille Pontifex profitetur, quod olim Carolo Adrianus concesserat; de quo fuse agit Severinus Binius in notis ad vitam ejusdem Leonis, doletque simili imprudentia Gratianum decreto Canonico inseruisse commentitium privilegium. Certe de re ipsa altum itidem apud antiquos Scriptores est silentium. Labet autem & aliud maxime validum ad larvas ipsas, atque fallacias refellendas asserre argumentum, nimirum apertis omnino documentis constare, Carolum Magnum, Ludovicum Pium, & Ottonem abfuisse quammaxime, ut sibi arrogare voluerint electiones Romani Pontificis, & investituras Episcoporum. Enim vero, quæ a Carolo statuta fuerunt pro Ecclesiarum libertate, liberisque Antistitum electionibus leges in suis Capitularibus *lib. 1. cap. 84.* quos supra recitavimus: Edictum quoque Ludovici, & Ottonis Imperatorum de libera Pontificis Max. electione occurrit apud Gratianum *in Can. Ego Ludovicus & Can. Constitutio distinct. 63.* Ex quibus refugisse potius sese hujusmodi electionibus immiscere videtur, quam in iis partem habere curasse. Quamvis nobis non parum, & isti Canones sint suspecti, utpote falso nixi fundamento, ac prorsus commentitio in his, quæ ad hujus juris dimissionem pertinent. Qui tamen Gratiano referente comentitiam illam Synodum ab Adriano I. atque Leone VIII. in Lateranensi habitam Episcopo, fidem habuerunt, æquo patiantur animo fidem habere sequentibus Imperatorum edictis in decreto Canonico ab ipso Gratiano pari simpliciter recitatis, quæ omnem
pror-

prorsus id genus potestatem Carolo Magno ab Adriano I., & Ottoni a Leone VIII. ut levissimi quique credunt, concessam, prorsus extinguunt, & abolent. Illorum verba lubet hic describere, ut quisque noscat, nihil novi ab amplissimo Purpuratorum PP. collegio fieri, si Regum, & Imperatorum vota ab Pontificis electione, pio studio, atque conatu arceant, liberamque, & absolutam potestatem usurpent. Verba Canonis *Ego Ludovicus* ista sunt: *Nullus ex Regno nostro, aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus licentiam habeat, aut publice, aut privatim veniendi, aut electionem faciendi &c. Sed liceat Romanis cum omni veneratione, & sine qualibet perturbatione honorifice suo Pontifici exhibere sepulturam, & eum, quem divina inspiratione, & B. Petri intercessione omnes Romani uno consilio, atque concordia, sine qualibet promissione ad Pontificatus ordinem elegerint, sine aliqua ambiguitate, vel contradictione more Canonico consecrare. Et dum consecratus fuerit Legati ad nos, vel ad nostros successores Reges Francorum dirigantur, quia inter nos, & illum amicitiam, & charitatem, & pacem facient: Verba vero Ottonis I. Imperatoris citato Canone sunt, quæ sequuntur: Constitutio I. Henrici, & Primi Ottonis cum Romanis Pontificibus, ut nullus missorum nostrorum cujuscunque impeditionis argumentum in electione Romani Pontificis componere audeat, omnino prohibemus.*

XI. Ex his omnibus liquido patet, quo jure defendi poterat Henrici IV. postulatio tot fabulis, & commentis a Sigiberto, aliisque per improbam adulationem, suis scriptis commendata, atque provecta: quando ad vindicandam sibi paterno jure per Patriciatum, tributam potestatem eligendi Summum Pontificem foedissimo schismate orthodoxam turbavit Ecclesiam: post obitum Nicolai II. occasione pro iniquis votis arrepta ab
corona

corona Patriciatus, quam illi seditiosi Cives Romani miserunt, de quo capite sequenti fusior instituendus est sermo. Jus tamen illud commentitium, objecto etiam per ipsum Nicolaum II. concessio, Henricus senioris filius tueri conabatur: ut S. Petrus Damianus ex ordine Monachorum S. Crucis fontis Avellanæ Cardinalis celeberrimus, & Ostiensis Episcopus in congressione Regii Advocati cum Defensore Ecclesiæ Romanæ, Advocati verba, & momenta referens tradit his verbis: *Pater Domini mei Regis piæ memoriæ Henricus Imperator factus est Patricius Romanorum, a quibus etiam accepit in electione super ordinatione Romani Pontificis Principatum: Huc accedit, quod præstantius est, quia Nicolaus Papa hoc Domino meo Regi privilegium, quod ex paterno jam jure susceperat probavit: Pontificiam hanc a Regio Advocato objectam constitutionem a Guideberto Antipapa corruptam, multisque ablatis verbis, alia pro libidine fuisse addita testatur Deodatus presbyter Cardinalis in opusculo paullo post conscripto contra invasores schismaticos, ut Baronius refert ad annum MLIX. num. 25. Plura quoque de re ipsa habentur in opusculo S. Anselmi Lucensis Antistitis contra Guidebertum pro defensione Gregorii Pontificis legitimi, quod exstat tom. 11. Biblioth. PP. In hoc quippe pluribus Sanctorum Patrum recitatis locis Sanctus Antistes ostendit nihil juris Imperatoris dignitati tributum fuisse in electione Romanorum Pontificum. Imo ne qua laicalis potestas sibi quidquam in iis electionibus vindicaret, inhibitu fuisse. Deinde dato, quod contra leges Ecclesiasticas & sacra jura fecisset, addit: *His itaque decursis patet præfatum decretum nullius momenti esse, nec usquam aliquid virum habuisse: & hæc dicens non præjudico bonæ memoriæ Nicolao, nec quidquam ejus honori derogo Patrum sententias Dei spiritu conditas sequendo: Homo quippe fuit, eique, ut contra fas ageret, surripi potuit. Nec**

*mirum eidem contigisse, cum quidam ejus decessor inveniat-
tur quidquam decrevisse, & meliori usus consilio postea
immutasse: Siquidem Bonifacius II. legitur ex decreto sibi
constituisse Vigilium Diaconum in Pontificatu succedere:
quod, quia Clero Romano visum est Canonibus adversari
præsentæ Clero ab eodem suppositum est igni ante confessio-
nem B. Petri Apostoli. Et certe præfatus Nicolaus divino
metu concussus hoc idem fecisset, si tot PP. sententias nunc
in unum collectas vidisset, easque suo decreto tam concordi-
ter adversari perpendisset: Sed quum re ipsa aliena pror-
sus fuerit a memorati Pontificis Maximi religione, & a Re-
gio Advocato perperam pro Henrico accepta nullam ipsi
auctoritatem, aut potestatem in electionem Romani
Pontificis contulisse dicendum est. Ex ejusdem siquidem
decreti, seu constitutionis verbis clarissime patet, ni-
hil a Nicolao dictum nisi de solo honore, & reverentia,
in hujusmodi electione ipsi tribuenda, quod ad aliud
profecto referendum non est, quam ad respectum liberae
electionis, quam de Lothario agentes Imperatore me-
moravimus, ut hoc modo Regia auctoritate adimeren-
tur gravia mala, atque dissidia seditiosæ plebis, quæ
post obitum Stephani Nicolai decessoris evenerant, ut
idem Pontifex in ejus constitutionis præfatione testatur.*

De Patriciatu, a Romanis investito.

CAPUT X.

SYNOPSIS.

- I.** *A Romanis seditiosis Patriciatus Urbis usurpatur. Ni-
colai Alemanni asserentis Patricios Romanorum po-
sterioribus seculis Senatores, Rectores, Capitaneos
fuisse vocatos opinio rejecta.* **II.** *Patriciatus hujusmodi*
Pon-

Pontificibus Maximis exosus. Qui primum illum, usurpaverint. III. Patricius Urbis jus dicendi potestatem una cum Praefecto tempore Sergii IV. arripuit. IV. Praefectus Urbis qui, & quam potestatem habuerit? V. Romani perduelles Henrico III. Patriciatum deferunt. Henrico item V. coronam patricialem mittunt. VI. Innocentio II. Pontifice Max. Senatorum ordinem constituunt. Idem qui, & quos essent? Regalia Pontifici invadunt, & ab eo censum deponunt. VII. Sedente Lucio II. Magistratum patricium constituunt, de quo abrogando Eugenius III. Romanis pacem posulantibus conditionem proponit. VIII. Clemens III. abrogat patricium Magistratum, qui annos quinquaginta duravit. IX. Nicolaus III. Pontifex Maximus irritam decernit electionem Patricii factam absque speciali Apostolica Sedis auctoritate, atque consensu, etiamsi electus esset Imperator.

I. **P**atriciatu Romanorum, qui summis Viris principibus collatus fuit ab Romano Pontifice hactenus jura vidimus, & officia: nunc reliquum est, ut de eadem dignitate a seditionis Romanis, vi, ac propria auctoritate sibi usurpata, vel aliis minorum gentium, vel ipsi quandoque Imperatori collata sermonem instituamus. Nicolaus Alemannus *in dissertat. de Lateran. parietinis cap. 11*. opinatur, posterioribus seculis Romanorum Patricios Senatores Urbis, Rectores, & Capitaneos fuisse appellatos, quorum potentia, quum plerumque in Summorum Pontificum & Cardinalium comitiis Ecclesia potius opprimeretur, quam, ut par erat, defenderetur, Urbis administratio a Pontifice Maximo ab iis ad minorum gentium Praesides traducta fuit, lege per Nicolaum III. lata *in capit. fundamenta de election. & elect. potestate*. Quidquid autem vir ille doctissimus asserat, illud potius nobis verosimile sit, non Patricios posterioribus seculis Recto-

rum, Senatorum, aut Capitaneorum nomine dictos esse; sed contra, qui Urbis habebant regimen, & administrationem auctoritate Pontificis, ad maiorem explicandam potestatem Patriciatum Romanorum usurpasse, vel a seditionis Romanis, invito, ac repugnante Pontifice, eam dignitatem iis fuisse collatam. Hoc enim Nicolaus III. sua constitutione vetuit, quam infra pro re nata recitabimus; nimirum ne ullus propria auctoritate regimen Urbis, vel sub Senatoris, Rectoris, Capitanei, aut Patricii vocabulo propria sumeret auctoritate, nec ad illud quis deligeretur a Romanis, nisi ratam Pontifex Max. electionem haberet. Atque id certe factum videtur ad coercendos Romanorum ausus, qui Urbis regimini Præsidis, seu Patricii, aut alio ex designatis nuncupatos nomine longe ante Nicolai III. ætatem præstiebant. Ceterum ejusmodi Patriciatus aliis a Romanis concessus, diuque Romano Pontifici exosus exstitit, qui non solum, ejusdem collationi, & usurpationi assensus est nunquam, sed peculiari quoque constitutione eam damnavit, atque prohibuit.

II. Quo res fiat clarior ab exordio lubet illam repetere, ut inde pateat hujusmodi dignitatem a Romanis perduellibus, ac factiosis collatam nunquam subinde a Summo Pontifice fuisse probatam. Omnium primus hætenus nobis notus, qui hoc Patriciatu sibi usurpato ejus munus per apertam Pontificis injuriam in Urbe gessit, anno ab ortu Salvatoris nongentesimo quadagesimo primo occurrit quidam Albricus, de quo sermo est apud Hugonem Flaviniacensem: *Hoc anno*, ait, *Dominus Odo Venerabilis multorum Monasteriorum restaurator, cum multum laborasset in componenda pace inter Hugonem Regem Italie, & Albricum Patricium Romanorum obiit Turo- nis*. De eodem mentio fit & apud Floroaldum Abbatem, ejusdem ævi Scriptorem, in Chronico apud Pithæum. *Albrico*, inquit, *Patricio Romanorum defuncto, filius ejus*
Osta-

Octavianus, cum esset Clericus principatum adeptus fuit. Ipſius & apud Baronium ad annum CMLII. fit mentio: quum enim Agapitus Pontifex Maximus Ottonem Regem ad Urbem invitaffet: *Prohibente, inquit, Albrico Principe, qui Urbi dominabatur, venire non potuit.* Ab eo Urbis principatum uſurpatum fuiſſe Patricii Romanorum titulo, & dignitate arrepta Romanis fautoribus vere opinatur Draco *de origin. & jure Patric. lib. 2. cap. 6. n. 11.* ſcribens: *Illud de Patricio Urbis intelligendum eſt, cujus dignitatem, & potentiam uſurpabat Albricus.* Hujus poſtea filius mortuo Patre, Principatum adeptus ipſis quoque ſeditioſis Romanis fautoribus poſt mortem Agapiti Pontificatum arripuit, ut ex eodem Floroaldo animadvertit Floravantes libro, cui titulus: *Antiquiores Romanor. Pontific. denarii in Joanne XII.* Alter Romanorum Patricius Albrico defuncto Creſcentii nomine occurrit apud Romualdum Salernitanum Archiepiſcopum in Chronico m. s. ad annum CMXCVIII., qui Pontificis ordinandi poteſtatem arripuit. Scriptor enim de Silveſtro PP. loquens. *Hic, inquit, mortuo Albrico, qui Patriciatus ſibi nomen vindicaverat a Creſcentio Numentano, qui Patricius dicebatur, Papa ordinatus eſt.* De ipſo, & Helinandus in Chronico ad annum CMXCIX. mentionem facit: *In Italia, inquit, Creſcens Romanorum Patriciatus arrepto contra Ottonem Imperatorem rebellat: & ad annum MI. Otto Imperator Creſcentem Patricium aggreſſitur.*

III. Alter item Joannis nomine anno decimo ſupra milleſimum tempore Sergii Quarti Papæ memoratur in Chronico Monafterii Farſenſis apud Muratorium in collectione Scriptorum rerum Italicarum *part. altera pag. 86.* Hic una cum Urbis Præſecto poteſtatem juſdicendi uſurpavit etiam inter Eccleſiaſticos, & Religioſos Viros. In eo quippe legitur Abbatem Farſenſem in judicio fuiſſe vocatum coram Joanne Patricio, & Creſcentio Præſecto a Pre-

a Presbyteris S. Eustachii pro restitutione Ecclesiæ S. Benedicti, & S. Blasii ad Thermas Alexandrinas, quam iidem Presbyteri ab Abbate repetebant. Abbas his Iudicibus una cum Monasterii Advocato exposuit jamdiu in iudicio de re ipsa instituto ab Gregorio Papa, & Ottone Imperatore latam fuisse sententiam pro Monasterio, qua pronunciatum fuit eas Ecclesias pleno jure spectare ad Monasterium Farsense. Injuste autem ab Presbyteris S. Eustachii promotam esse actionem, cui res judicata per sententiam obstat: *Audito*, addit auctor recitati Chronici, *omnium iudicio iudicam, & jussu Domni Patricii, & Præsæti iterum refutaverunt ipsi Presbyteri in manu Guidonis Abbatis eandem Ecclesiam, & due chartæ, per quas litigabant incisæ sunt, & sic Dominus Patricius, una cum Præsæto constituit, ut si deinceps ipsam Ecclesiam litigarent Presbyteri S. Eustachii componerent penam auri optimi librarum V. medietatem Lateranensi palatio, & medietatem huic Monasterio*: Iplius Joannis Romanorum Patricii mentio exstat in eodem Chronico sub annum Domini MIX. Ejus frater Monasterio Farsensi res suas donavit, cujus donationis charta utriusque parentes designat his verbis: *Ostavianus, & Rogata, uxor ejus pro anima Crescentii genitoris ejus, & Theodatae genitricis Rogatae & Joannis Patricii Romanorum germani illius senioris*: Usurpasse Patricios istos Romanorum jus quoque ac potestatem ordinandi, eligendique Romanum Pontificem ex paullo ante narratis de Crescentio Patricio constat, & ex Vincentio Bellevaco lib. 24. c. 108. Quin imo & jus cudendi monetas sibi adscississe patet ex duobus antiquis denariis, quos exhibet Floravantes in sæpe laudato tractatu de antiquis Pontificum denariis in *Agapito II.* In ipsorum altero præunte ✠ AGAPITUS PA. in margine, & in medio Pontifex, dextra manu crucem, sinistra claves gestans inspicitur, in averfa autem parte SCS PETRUS, & in Monogrammate

mate ALBERICUS. In alio autem AGAPITUS PAPA in Monogrammate, & circa ambitum ✠ ALBERICUS. In averſa parte ✠ SCS PETRUS, & in medio ipſius Protome. De eodem Alberico ita laudatus Floravantes ſcribit: *Albericus Adalberti Marchionis Tuſciæ ex Mazovia filius, qui Conſulis, ſeu Patricii titulo Urbis Tyrannide potebatur.*

III. Quæ fuerit poſterioribus ſeculis Præſecti Urbis poteſtas, & juridiſctio, quam una cum Patricio exercebat, ignotum eſſe fatetur Felix Contelorius *de Præſecto Urbis cap. 4.* Idem ſcriptor quamvis Romanæ præſecturæ munera illuſtret, ac juridiſctionem, a prima ipſius origine repetitam, ad Romanos uſque Pontifices, narrat eadem auctoritate Chronici Farſenſis juſ ſolum eo anno dixiſſe. Quin imo *cap. 5.* ab Adriani I. Pontificatu ad Benediſtum uſque X. obſervat ex ſcriptorum incuria penitus ejuſdem munia ignorari. Quæ vero conſequentur tempora ad Gregorium XI., atque ab illo ad Eugenium IV. partim diuturna Pontificum extra Italiam, mora, partim ſædo ſchiſmate Eccleſiæ univerſalis adeo triſti rerum perturbatione eſſe involuta, ut Romæ nec Populo lex, nec Pontifici majeſtas ſatis conſtaret: *Quamobrem,* addit, *tam calamitoſis temporibus fruſtra quærat quiſ de prærogativis, quæ Urbis Præſectis a Pontificibus tribuerentur.* Illud autem certum in hiſtoria eſt, Præſectum Urbis ex Caliſti II. diplomate in eo Urbis tractu, quem Civitatem Leoninam antiquitus, nunc *Burgum S. Petri* appellant, juſ dixiſſe: eorumque bona, qui ſine liberis decedebant, ſibi vindicaſſe. Quod tamen privilegium parum vigiſſe liquet, quum eodem poſtulante Præſecto ſublato fuerit ab ipſo Summo Pontifice anno MCXXIII. Quantum vero ex publicis tabulis colligere licet, juſ erat Urbis præſecto Judices creandi atque Notarios; pluraque ſub ſua ditione & imperio habuit loca, quæ ſubinde licet pro temporum varietate, & oc-

& occasionebus illi fuerint ablata, tamen post multorum annorum intercapedinem a Calisto III. iterum ejus imperio fuerunt restituta. Erant autem Vetus Civitas, Montagnola, Caprarola, Vetralla, Carbonianum, Julianellum, Tulpha nova, Castrum Valeranum, Lissampanium, Arx, Mons Romanus, Mons Major, Casamaris, & alia quædam, quorum regimen, & dominatus Urbanæ olim præfecturæ erant conjuncta, ut constat ex bulla Alexandri VI. 26. Junii MCDXCVII. Innocentio III. Pontifice Maximo, ut habetur ex ejus regesto, quidam Petrus Urbis præfectus altera die post Innocentii consecrationem in Consistorio palatii Lateranensis publice juravit ei, successoribus, & Ecclesiæ Romanæ fidelitatem, recepitque ab eo investituram præfecturæ *per mantum*; & deinde ei fecit *ligium Romanum* inter manus ipsius, qui donavit ei pateram argenteam in argumentum gratiæ, quod refert quoque in serie Præfectorum ad annum MCXCVIII. laudatus Contelorius. Tandem Catholicam Ecclesiam gubernante Eugenio IV. sua præfecturæ dignitas restituta est, & auctoritas anno MCDXXXVI. Quo tempore schismate sublato, ac Jacobo de Vico præfecto perduelli, securi percusso, Franciscus Ursinus Comes Tranensis, & Cupersani Dominus in Jacobi locum suffectus est. Quæ deinde sequuntur ex antiquis monumentis, actisque publicis, tabulis, ac diplomatibus recenset Contelorius; ostenditque semper Urbis Præfectos in obsequio mansisse Pontificum, ac iis in maximum honoris locum concessum stratorum officio fungi Pontifici equo conscendenti, eique in sacris, & publicis actionibus inservire.

IV. Sed ut eo revocetur, unde non importune declinavit oratio, iniqua temporum conditione maxime quandoque crevit Romanorum seditio, quæ æqui, ac iusti contemptis legibus temperantiam omnem abiecit, excussitque penitus debitum Apostolicæ Sedi obsequium.

Ut

Ut itaque potentiorē adversus Pontificem, & Cardinales haberent Patricium, eam dignitatem Imperatori conferre ausi sunt. Mortuo Nicolao II. Romani Proceres, Comites Tusculani, Galleriani, & alii, ob ea, quæ a Nicolao per Northmannos passi erant, insensibilissimi S. R. E. Cardinalium hostes effecti, scelestissimum, & ab Ecclesia ejectum Galarix Comitem Legatum ad Henricum Regem mittunt, eaque legatione insignem titulum, & dignitatem Patriciatus Romanorum una cum aureo circulo, Principi deferunt; Is conciliabulo Basilæ coacto coram Simoniacis Episcopis ejusdem Patriciatus coronam suscepit, & Pseudo-pontificem elegit, auctore Giberto de Parma Henrici Cancellario. Non dispari seditione, ac ausu Henrico V. Urbis Patriciatum detulerunt, quum huic de Camera exeunti Regiis exuto indumentis Romani obviam egressi auream Patriciatus coronam in capitem imposuerunt, ut ex Willelmo Malmesburiensi *lib. 5. de gestis Anglorum* refert Antonius Dadinus Altaserra *de Ducibus, & Comit. Provincial. Gallix: Imperatori*, inquit (Henrico V.) *exeunti de Camera, & suis regalibus exuto, venerunt Romani Patrici cum aureo circulo, quem imposuerunt Imperatori in capite, & per eum dederunt sibi summum Patriciatum Romanæ Urbis omni consensu omnium, ac volenti animo.* Ipse tamen Henricus a Romanis nulla conferendæ hujusmodi dignitatis auctoritate suffultis sibi delatum Patriciatum agnoscens a Paschale II. vi, & armis ejusdem promissionem extorsit, ut supra retulimus. In Concilio autem Romæ inde habito malis artibus Patriciatus acceptus cum investiturarum privilegio, quod una cum Patriciatu deposcebat, abrogatus est, ut legitur *in notis ad Chronic. Monast. Cassinen. lib. 4. cap. 4.*

V. Dum hæc foris ad ferendas Romæ discordias seditiosi Romani patrabant; Domi non minori furentium animorum æstu excitatæ seditioni faces addebant, ut for-

mes assiduus late grassantium contraheretur incendio. Inter Innocentium II. Pontificem Max. Civesque Romanos jamdiu pactum fuit, ut Urbis Præfectus Civitatis haberet regimen; sed paullo post ipso constituto penitus abrogato, Romani ordinem Senatorum restituerunt, qui Reipublicæ, & judiciis præset. Varius exinde fuit hujusmodi Senatorum numerus. Anno Christi MCXCIV. sex & quinquaginta erant Senatores electi, ut tradit Hovodenus in *Richardo I.* Antonius Dadinus Altaferra, in *comment. ad decretales Innocentii III. in cap. Ecclesia S. Mariæ 10. lib. 1. tit. 2. de constitut.* ostendit temporibus Innocentii III. unum dumtaxat Romæ fuisse Senatorem, ut constat ex dict. capit. S. Mariæ cujus hæc summa est: Ecclesia S. Mariæ, quæ in Urbe Roma titulus erat Diaconi Cardinalis actionem instituit adversus Joannem de Attaja laicum, quorundam prædiorum ejusdem Ecclesiæ possessorem; coram Judice lite pendente Joannes judicii declinandi causa possessionem prædiorum, transtulit in Monasterium S. Silvestri. Judex autem causa cognita Joannem absolvit, de qua sententia appellatum ad Urbis Senatorem est. Is, qui tum erat juridicus in Urbe Senator appellationis causam delegavit Primicerio Judicum, idest Priori Assessorum: habebat enim suos in judicio Assessores, seu Consiliarios a Sede Apostolica institutos, quos in singulis causis Judices dabat, ut ipsemet Innocentius testatur in eadem epistola. Anno autem Christi MCCXXXII. auctore Federico II. creatus est alter Senator, ut ex verbis Matthæi Parisiensis refert Altaferra: *Eodemque, inquit, anno procurante, Domino Imperatore Federico creatus est alter Senator Romæ, ut duorum Senatorum prudentia, & fortitudine duplicata Romanorum insolentia comprimeretur, & consiliis tutius pacificata Urbs, libertasque regerentur.* Hi autem Senatores diu, multumque fuerant Pontifici Maximo exosi, atque molesti: quippe qui regalia omnino inva-

invaserunt, ut scribit Frisingensis in Chronico: quin, imo, & annuum censum ab Romana Ecclesia exigere fuisse ausos ex Matthæo Parisien. narrat recitato loco Altafer-ra. *His de causis: ut idem scribit: Pontifices Senatorum potestatem coercere, & velut festucam de oculo evertere omni studio & arte conati sunt.*

VI. Iisdem Senatoribus Patricium Magistratum Romani Cives porro adjacere, ad quam dignitatem, & munus honorificum Jordanem Petri Leonis filium evohunt, testibus Ottone Frisingensi, *lib. 7. Chronic. c. 27. & 30.* Abbate Uspergensi, & Panvino in notis ad *Platinam in Clemente III.* Quam ægre tulerit Lucius Pontifex indigne vexari ab hujusmodi recenti Magistratu a per-duellibus Romæ constituto, peculiari ad Conradum Regem data patefecit epistola. In ea pravis illorum narratis actis, ad patrocinium Apostolicæ Sedi impertiendum hortatur. Ex Ottone Frisingensi epistolam ipsam recitat Baronius ad annum MCXLIV. litera E. qua hæc præter cetera Conrado significat: *Populus Romanus nullas infamie sue metas ponere volens Senatoribus, quos antea instituerant, Patricium adjiciunt, atque ad hanc dignitatem Jordanem Petri Leonis filium eligentes, omnes ei, tanquam Principi subjiciuntur.* Eidem Patricio omnia Pontificis regalia, quæ Romæ, & alibi posita erant, per-duelles Cives attribuerant, & quod omnium censebatur iniquissimum, plenumque audaciæ ac temeritatis facinus, Pontificem Maximum, veluti Sacerdotem decimis tantum, & voluntariis Christifidelium oblationibus sustentari oportere contendebant. Denique ut Frisingensis ad eundem annum scribit: *Animum jussi affligere non timuerunt:* Non Valens interea Pontifex Max. diutius insanos Populi Romani ferre conatus, & audacissimos ausus, studuit primum eos lenire blandis hortationibus, & paternis officiis. Sed quum frustra hujusmodi cura cessisset, & opera vim adhibere statuit. Ut enim scribunt Sigo-

nus *de Regno Italiae lib. 11. pag. 453.* Et Cohellius in notitia Cardinal. *cap. 15. congressi. 21. pag. 131. littera C.* memoratus Lucius postero ineunte anno exercitu comparato, Senatores istos in Capitolio obsedit, eorum ordinem qui recens acquisitæ libertatis Populo Romano fundamentum erat, abolere contendens. Bello civili eo impeditissimo tempore domi flagrabat Ecclesia Romana: quo domesticos hostes nitebatur subjicere, foris autem Arnaldi Brixienſis perditissimi hominis hæresis libertati Ecclesiæ, ejusque temporali dominio adversa vigeat. Interea mortuo Lucio extra Cardinalium Collegium Eugenius III. sufficitur; erat enim Abbas Monasterii Sancti Anastasii trium fontium Ordinis Cisterciensis. Sed ipse, quum tutus in Urbe morari nequiret, Viterbium proficiscitur: Ubi constitutis, quæ ad præsentem Ecclesiæ statum pertinebant, missisque literis ad Ludovicum Francorum Regem, aliosque Christianos Principes, eos ad opus vere sanctum, ac pium excitare non distulit. Pertinacem Romanorum in male cœptis temeritatem, ægerrimo, ut par erat, animo ferens, justis armis ulcisci, atque rebelles ad pristinum Ecclesiæ obsequium, ac fidem traducere constituit. Tiburtinos itaque, ceterosque Latinos populos ad arma adversus seditiosos impulit, ut Ecclesiæ causam tuerentur: quorum fultus ope facile votis potitus est. Romani siquidem tametsi dies aliquot acerrime resistissent, patriæ nihilominus, & fortunarum suarum jacturam veriti consilium de resistendo Pontifici, ad pacem petendam verterunt: propositis, pactisque conditionibus. Has inter illæ potissimum fuerunt, ut Magistratum Patricium abrogarent; Urbis Præfectum restituerent, Senatores Pontificia auctoritate deligerent, ex Urbe demum Arnoldum ejicerent, ut referunt Sigonius, & Cohellius in notitia Cardinal. loco recitato.

VII. Hujusmodi pacta cum Eugenio III. & Romanis
con-

constituta, illo vita functo, Clemens III., qui Pisis Summus Pontifex est renunciatus anno MCLXXXVIII. rata habuit, & comprobavit. Id enim ab ipsa creationis die potissimum in animo habuit, ut cum Romanis Civibus pacem firmaret, quæ ob institutum Senatorum ordinem, & Patricium Magistratum jam per quinquaginta, & ultra annos exulaverat. Porro Pisis discedens Pontifex Romam petit, atque honorifice ab omni populo exceptus pacis conditiones pepigit, quæ ut scribit Cincius Camerarius in libro censuum S. R. E. a Ciacconio in vita Clementis III. relatus hunc in modum constabiles sunt. Primum; ut Urbs Romani Pontificis subiecta esset imperio, & potestati; deinde, ut abrogato Patricio Magistratu Præfectus restitueretur; ut Senatores annui Pontificis eligerentur auctoritate, ipsique in Pontificis verba jurarent, & Sacramento Fidem, pacem, & si opus esset, Ecclesiæ Romanæ subsidium, opemque promitterent; ut Populus Romanus Basilicam Vaticanam, & redditus S. Petri, quos civili bello durante occupaverant, libere, & integre restituerent: ut vectigalia, & redditus publici in potestate essent Pontificis; eorumque tertia pars solum usibus populi cederet; ut Romanæ Ecclesiæ, & Pontificis Max. majestatem, honorem, atque potestatem Senatus, Populusque Romanus debite cogeret, atque defenderet: ut Romanus item Pontifex Senatoribus, Judicibus, Advocatis, Scriniariis, Senatufque Ministris consueta donaria, seu largitiones, quas *Presbyteria* vocabant, statis temporibus tribueret; ut idem certam annuam pensionem pro murorum Urbis restoratione persolveret; Tusculum solo æquari Pontifex permetteret, & infra certum tempus Populum Romanum ad eam expeditionem adjuvaret, ea tamen lege, ut eo diruto, atque vastato, ager, & homines in potestatem essent Ecclesiæ Romanæ. Is itaque pacis conditionibus ultro citroque propositis, comprobatis, & Sacramento
a Ro-

a Romanis firmatis, diuturna parta Ecclesiæ quies est, atque tranquillitas, ut refert in Clemente III. Ciaccorius, & pluribus rem illustrans Baronius ad dictum annum MCI.XXXVIII. tom. 12. *Annalium*, Cencii Camerarii verba describit.

VIII. Præterita vero mala, ac detrimenta Ecclesiæ Romanæ importata recolens Nicolaus III. Pontifex Maximus, quum peregrina regimina auctoritate Senatoris, vel potestate Patricii a Romanis seditiosis invec̃ta plura Ecclesiæ attulerint infortunia, atque jacturas pepere- rint, præsertim quando ipsi id regimen conferrent Imperatori, qui Pontificibus, & Cardinalibus vim infer- rebat; ut hujusmodi absurdis obstrueret in posterum aditu- m, utrumque omnino sustulit, edita de re ipsa pecu- liari constitutione, quæ recensetur in cap. *Fundamenta de Elect. & Electi potestate*. Qua irritam pronunciavit, & cassam quæcumque ab Romanis electionem expletam Capitanei, Senatoris, PATRICII, aut alio quocunque appellarent nomine, qui Urbis haberet regimen, & im- perium: præcipuo jussu vetans, ne Imperatores, Re- ges, aut alii tametsi sacræ & excelsæ dignitatis ad ea- munera, & potestatem hujusmodi gerendam assumeren- tur, nisi accederet præcipuus Apostolicæ Sedis assensus. Secus factas electiones irritas esse decernit: eligentes, ele- ctos, eosque, qui quoque modo in iis electionibus sese im- miscuerint, anathemate percutit, additque postremo: *Qualibet mandata, præcepta, ordinationes, statuta, que fecerint, omnesque sententias, quas tulerint, & quid peni- tus in contractibus, & obligationibus, seu quibusvis aliis Urbis nomine, vel tanquam Senatores, Capitanei, PATRI- CII, aut Rectores, vel Officiales ipsius egerint, irrita prorsus ex nunc, & vacua nunciamus*.

OCTAVIANI GENTILII

De Patricii Appellatione in Municipiis, & Coloniis antiquis,
& postremis temporibus
usurpata

LIBER QUARTUS

De Patriciorum in Municipiis, & Coloniis origine.

CAPUT I.

SYNOPSIS.

- I. *Municipia, & Colonia a Romanis deductæ, in iis Cives erant Romani. Et qui? II. Eandem ipsi in Coloniis, & Municipiis Romanæ Reipublicæ rationem, ac imaginem referebant. III. Idem, ac Romæ Senatus constitutus. Qui in ipsum adsciti erant Decuriones primum, & inde Senatores dicti. IV. Henricus Doduvellus, & Taciti interpres Senatoris nomen his minime congruere asserentes confutati. V. Decuriones a Curia, quam adibant potius dicti. Curia nihil aliud erat, quam Senatus. Accursus Curiam pro aula Principis explicans rejectus. VI. Decuriones Patrum quoque vocabulo in Coloniis, & Municipiis appellati. VII. Ex his Patriciorum origo in Coloniis, & Municipiis. Patricii nomine, ut Romæ, Decurionum filii jure appellati. VIII. Joannis Jacobi Draconis de hujusmodi Patriciorum origine, errores castigati. Equites in Coloniis, & Municipiis, ut Romæ erant. IX. Colonia equestres, & Colonia Patriciæ deductæ. Et in antiquis nummis*

mis inscriptæ. X. Corduba in Hispania Patricia Colonia, a quo deducta, & cur Patricia nuncupata. XI. Ant. Augustini de ejusdem denominatione opinio rejecta, Patricii Trevirenses, & Vultureni. XII. Patricii Colonia Aſculana in Piceno Oppidum construunt, quod montem Patricium vocant; Ughellii de tempore ejusdem constructionis opinio confutata.

I. **J**Am, Deo dante, provinciam disserendi, illustrandique Patriciorum originem, munera, decora, tam domi forisque, fortunam variam, tribus prioribus libris, etsi non pro rei dignitate, at pro virili saltem parte exequuti sumus: gravenique tractationem, multis, gravibusque difficultatibus circumseptam absolvimus. Nunc ostendere in animo est, non ita solum Romæ atque Byzantii id Patricii nomen viguisse, quin etiam in aliis quoque Civitatibus eadem ratione, ac jure fuerit propagatum: Quia in re primum est animadvertendum, præstantissimum illud Romuli institutum, quo victas gentes in populi Romani amicitiam, ipsamque Civitatem adscivit, vel Colonias Romanas deduxit, a sequentibus Regibus, & Consulibus studiosissime servatum fuisse; quæ res tam insigne Reipublicæ, atque Imperii incrementum attulit, ut constitutis ubique Coloniis, & Municipiis Cives Romani longe, lateque fuerint propagati. Externæ propterea gentes, vel victæ, vel sponte in Populi Romani societatem admixtæ pro earundem in Rempublicam meritis, aliæ omnino erant liberæ, aliæ foederatæ, aliæ stipendiariæ, aliæ fundi populi, aliæ Latinae, aliæ Civitatem Romanam adeptæ: Illarumque incolæ Cives Romani dicebantur, cum jure suffragii, vel sine suffragio, alii Municipes, alii Coloni, aliæ demum erant Urbes, aliæ Præfecturæ, aliæ sine ullo Civitatis jure, ut fuscus docet, & ostendit Panvinus de Imperio Romano, de-
que

que jure Romanæ Civitatis differens. Et Jo. Gottl Heineccius *antiquitat. Romanar. cap. 5.* Illi porro Cives erant Romani, qui in Coloniis, & Municipiis habitabant, de quibus Aulus Gellius *lib. 16. cap. 13. Municipis*, inquit, *sunt Cives Romani ex Municipiis suo jure, & legibus suis utentes, muneris tamen cum Populo Romano honorarii participes, a quo munere capeffendo appellati videntur, nullis aliis necessitatibus, aut ulla Populi Romani lege adstricti, quum nunquam populus eorum fundus factus esset. Sed Coloniarum alia necessitudo est. Non enim veniunt extrinsecus in Civitatem, nec suis radicibus nituntur, ut municipia, sed ex Civitate quasi propagatæ sunt, & jura, institutaque omnia Populi Romani non sui arbitrii habent.* Porro, etsi Municipis cum jure suffragii omnibus Romanorum Civium potirentur privilegiis Colonisque essent præstantiores; utpote qui Romanis subiecti legibus minus liberi videbantur; nihilo minus Colonia ob amplitudinem, majestatemque Populi Romani, quam referebant æque potiores, ac præstantiores putabantur. Hostibus enim victis, agrique, & regionis parte multatis, in eorum agris ab iis captis, ut magis magisque Romanorum imperium stabilirent, vel novas Urbes condebant, vel in antiquitus conditas pulsus incolis, novos Cives per Triumviros ad id creatos Roma deducebant, quotquot agro colendo sufficerent, qui novis Colonis divideretur.

II. Hi statim ac in Coloniã erant deducti administrandæ Urbis rationem Romanæ Reipublicæ more servabant; studebantque cura longe potissima, ne qua in re ab Urbe principe, ac matre differrent, seu publici Magistratus, sive munera, atque decora spectentur. Solemni enim more receptum fuit; ut Colonia Deorum simulacra, formam Templorum, Sacra, Ritus, Antistites, Symbola, Festa, leges, habitus, circos, stadia,

Capitolia, Theatra, maxime vero Magistratus antiquæ patriæ constituerent, & retinerent, ut Valeſius ad excerpta Polybii, Spanhemius de præſtantia numiſmatum præclare docuerunt veterum Scriptorum testimoniis & petitis ab retroacta antiquitate; quæ non ita pridem, illustravit etiam doctiſſimus Cardinalis Norſius in Cænotaphiis Piſanis, quo in opere de antiquis Coloniæ juribus ſupra præconium benemeritus eſt. Hinc factum, ut Coloniæ quaſi effigies parvæ, ac ſimulacra Populi Romani appellentur apud Gellium *lib. 16. cap. 13.* Et Liſſius *lib. 1. de Magiſtrat. Roman. cap. 3.* Colonis, inquit, *formam, quaſi novæ Reipublicæ dabant: ſic tamen, ut omnia Romam, & Urbem Matrem referrent: ipſis quoque locis, foris, capitolia, templa, Curie pro illa imagine eſſent.* Municipia itidem, eadem, aut ſimilia viarum, locorumque, & Magiſtratum nomina, Sacra, Rituſque, quibus Urbs Urbium, Roma communis patria, ut a Modestino, & Athenæo vocatur, ſplendebat, partim adulandi ſtudio, partim ambitionis ſenſu, locis, foris, & Magiſtratibus ſuis imponebant, adeout ſenſim totus fere Romanus Orbis uno Magiſtratus regeretur genere.

III. Illud autem præcipuum fuit in deſignatis Coloniis, & Municipiis, ut quemadmodum Romæ primum a Romulo conſtitutus fuit Patrum Senatus; ita in eiſdem quoque Urbibus idem eſſet Senatus; qui lectus ex Coloniæ Viris nobilibus publica navaret negocia, ac recte, riteque cuncta diſponeret, inſignemque ſplendorem, & auctoritatem præſeferret. Qua de re non inepte Juſtinianus in novella 38. *Veteres*, inquit, *qui Rempublicam ordinati ſunt, ad exemplum Regiæ Urbis in qualibet Civitate, nobiles congregandos, Senatūque conſtituendum eſſe cenſuerunt, qui publica negocia tractaret.* Scite propterea Jo. Gottl Heineccius *antiquit. Roman. cap. 5. num. 123.* ſcripſit: *Illud adhuc obſervandum*

*dum de Municipiis, in plerisque eam fuisse institutam; Reipublicæ formam, quæ imaginem quamdam speciemque Reipublicæ Romanæ referret. Quomodo Romæ Senatus. Hujus itaque publici Concilii, Senatufve causa decima Colonorum pars, cum aliquem in locum deducerentur, describebatur: qui autem Senatum ex iis delectum constituiebant, Decuriones sunt appellati, ut habetur in lege pupillus 239. §. Decuriones ff. de Verbor. significat. In eandem sententiam eam legem explicat Guido Pancirolus de Magistrat. Municip. cap. 1. Nec aliter Antonius Augustinus in libro singulari ad Modestinum de excusat. Tutorum sentit. Hi propterea nihil admodum a Romanis Senatoribus differebant; quare, & ipsi non immerito Senatores dicti, & eorum decreta Senatusconsulta appellata fuerunt, non in lapidibus dumtaxat municipalibus ambitiosis, sed ab ipsis Romanis Scriptoribus, & quidem gravissimis, Cæsare, Cicero-
ne, Livio, Tacito, Plinio, aliisque. Scite propterea advertit Panvinus de Imperio Romano de Colonia-
rum jure sermonem habens: Ut Romæ erat Populus, & Senatus, sic hi novos colonos in Decuriones, & Plebem dividebant, Decuriones Senatus, plebs Populi Romani imaginem referebant. Et Guido Pancirolus de Magistrat. Municip. cap. 1. Hi Decuriones, inquit, suæ Patriæ, veluti Romæ Senatores negocia tractabant. Cujacius in paratitlis ad libros ff. in libro de Decurionibus & filiis eorum: Decuriones sunt Senatores Municipales: Idem censet Joannes Jacobus Draco de origin. & jure Patric. lib. 3. cap. 4. num. 20. Procopius Cæsariensis sermonem instituens de prisca lege addicendi Senatui quartam partem bonorum ejus Senatoris, qui absque maribus diem obiisset, hæc habet in historia arcana cap. 29. fol. 83. Prisca lex est, ut cujuslibet Civitatis Senatorum, qui mari-
bus absque liberis diem obiissent, quarta bonorum parte, Senatui addicta, hæredibus cætera fruenda superessent.*

IV. Nec quidquam causæ est, cur Henricus Döduellus *præf. 3. ad Spartianum* de re ipsa dubitaret, & Taciti interpret *lib. 3. annalium anno XVIII. ad vocem Senatoris* vehementer hæreret. Adeo enim id nomen frequens fuit, & usurpatum priori, atque sequenti ætate, etiam quando Imperatorum avaritia onus curiale gravissimum effecit, & intollerabile, ut eodem nomine ab Imperatoribus ipsis fuerint nuncupati. Sic post iugatum Sextum Pompejum, & exauctoratum Lepidum, quum milites missionem ab Augusto in Sicilia peterent, is, quo eos sub signis in castris contineret pollicitus est unicuique in Patriis *Senatoriam, seu Decurionis dignitatem* se collaturum, ut liquet ex Appiano *lib. 5. de bello Civili pag. 744.* Pacatus in *panegy. de laudibus Theodosii* laudat apud Hermonam: *Conspicua veste nivea Senatores*: Theodosius Imperator in *leg. 85. de Decurion. vetat Decurionem (& si sic dici oportet) Curia Senatorum plumbatorum iustibus subdi*: Constantius Imperator in nobili illa constitutione ad Gregorium *leg. 1. Cod. de natural. liber.*, ita scribit: *Senatores, seu Præfectos, vel quos in Civitatibus Duumvirilitas, vel Sacerdotii id est Phœnicarchiæ, vel Syriarchiæ ornamenta condecorant placet maculam subire infamiæ, si ex Ancilla &c. susceptos liberos in numero legitimorum habere voluerint*: Ex hoc porro factum est, ut Senatores Romani discriminis causa, Senatores Urbis, vel Populi Romani, eorumque Senatus maximus; Municipiorum vero, & Coloniarum minor in legibus ipsis appelletur, ut constat *ex leg. 27. Cod. Theodos. de Decurionibus*. Majoranus in *novella 1. Curialium cætum*, inquit, *recte appellavit antiquitas minorem Senatum*: Cassiodorus *lib. 9. variar.* Minorem Senatum, ac nervos, viresque Civitatum dixit; quo nomine vocat etiam Pancirolus *de Magistrat. Municip. c. 1.* & Bulengerus *de Imperat. & Imperio Romano lib. 3. c. 10.* Designatum discrimen animadvertens: *fuit*, inquit, *Senatus*

*Senatus duplex, major Romæ, minor Decurionum, in aliis Urbibus Senatores iterum duorum generum erant, Senatores Urbis, qui, & Senatores Populi Romani dicuntur. Alii Senatores in Municipiis, Decuriones, Curiales, quorum cætus minor Senatus nuncupatur: In vetustis inscriptionibus apud Gruterum pag. 127. legitur, SENATUS P. Q. TIBURT. Viennensis Senatus meminit Avitus in homilia de rogationibus: ipsa vero Vienna Urbs Senatoria appellabatur, ut Savaro notavit ad Sidonii librum 4. epist. 2. Ceterum, uti animadvertit recitato paullo ante loco Heineccius num. 131. eodem tum municipia tum Coloniae gaudebant Decurionum, seu Senatorum Concilio publico, nihilque in lapidibus frequentius est siglis: DEC. COL. quemadmodum in iisdem marmoribus etiam SENATORES COLONIA-
RUM occurrunt apud Reinesium *inscript. p. 132.**

V. Nec profecto ambigendum est: ipsos Civitatum Decuriones jure, meritoque Senatorum nomine fuisse vocatos. Tametsi Pomponio teste, Decuriones ex eo dicti fuerint, quod Colonorum decima pars Concilii publici causa describi solet, verisimilius nihilominus, ac probabilius censeo, eos a Curia potius Decuriones appellatos fuisse: Curia enim erat Senatus, ideoque, quum eorundem muneri congrueret, promiscue tum Decuriones, tum etiam Senatores, & Curiales appellatos liquet ex lege *Curiales 21. & leg. 39. & leg. fin. Cod. de Decur. Cassiodoro variar. lib. 6. cap. 14. & lib. 9. c. 22. vers. Curia Romana.* Quamobrem Antonius Augustinus in libro singulari ad Modestinum *de excusat. Tutorum, pag. 227.* editionis Lugdunen. cum iis diversis nominibus ab Justiniano Imperatore, Plinio, Holloandro, Theophilo, Plutarcho, aliisque indiscriminatim dictos fuisse animadvertisset, addit: *Mirandum non est si in simili re, similibus nominibus uterentur. Sed & eadem ratione sunt ex Græcis, qui Ἀνωτάτοι Senatores appellant τὴν Ἀνωτὴν Ση-
τὴν,*

tum, tamen hoc a Jurisconsulto, & Justiniano usurpatum, atque ita arbitrator hoc capite de Decurionibus tractari, quos municipales Senatores appellare possis. Et pag. 245. in eodem tractatu: Decurionum, ait, ordini, quem etiam Curiam appellant, unde Curiales dicti sunt hos intra numerum constituere, esse permissum. Quod si hunc Senatum appellare velis non repugno, dum aliarum Civitatum Senatum intelligas, quam Romanum: Id quoque censet & Decianus tract. Crimin. lib. 4. cap. 14. Et Cohellius ad Bullam boni regiminis cap. 30. num. 7. & seq. Curiales autem, inquit, dicebantur a Curia, quæ vox Senatum significat. Perperam tamen idem Cohellius recitato loco num. 13. Curiales a Decurionibus distinguit, quum paullo ante affirmasset ea Senatorum, Decurionum, & Curialium vocabula promiscue usurpata fuisse. Merito autem Guido Pancirolus de Magistrat. Municipal. cap. 1. Accursii, aliorumque reprehendit errores, qui in §. ultimo Institut. de nuptiis, & in leg. siquis 3. Cod. de natural. liber. Curiam pro Aula Principis interpretantur, censentque Spuriū Curiae oblatum legitimum effici, si Imperatori tradatur, aut etiam Præsidi, si illis serviat. In ea enim lege siquis 3. Theodosius Imperator Curiam, Decuriones, & Curiales Civitatum pro iisdem ponit.

VI. Hinc patet expressam ipsos retulisse Romani Senatus Imaginem; neque abs re amplissimum Senatoris nomen assumpsisse constat, verum etiam honorabile Patrum vocabulum sibi adsciverunt, ut hac item in parte nil differrent a Romanis ipsis Senatoribus, quos liquido patet fuisse ab ætate Senatores ab auctoritate autem Patres appellatos. Enim vero Patrum nomine Decuriones honestatos legimus in leg. unum Cod. de ratiocin. oper. public. & de Patribus Civitat. Multosque esse locos in Novellarum libro de Patribus Civitatum animadvertit Cujacius in expositione novellæ 85. nimirum novell. 17. 75.

85. 104. 128. 160. Ex his vero censet Scriptor eximius illos præcipue eo nomine fuisse decoratos, quibus operum publicorum cura dabatur, quos alio vocabulo appellat Curatores Reipublicæ *ad tit. 12. de ratiocin. oper. public. lib. 8. Cod. tom. 9.* qui a Græcis quasi Patres Patriæ & discussores pecuniæ, operumque publicorum interpretantur *in leg. Curatores ff. de damn. infecto, & leg. 1. ff. de solut. & liberat.* Utcunque autem sit laudati Doctoris opinatio, certum est Patrum nomen Municipiorum, Coloniarumque Decuriones meruisse, sive quod ex ipsis Curatores Reipublicæ legebantur, ut idem docet Cujacius *ad §. his datur tit. 4. de in jus vocando lib. 2. ff. tom. 7.* sive quod imitatione quadam Romanorum Senatorum id sibi nomen usurpaverint. Qua de re ex recitata *leg. unum Cod. de ration. oper. publ.* Guido Pancirolus adducto loco *cap. 1.* scriptum reliquit: *Unde sicut illi (Senatores) Romæ, ita hi Patres Civitatum nuncupabantur.* Eo Patrum nomine Horatius in epistola ad Villicum suum *lib. 1. epist.* Bariae Sabinorum oppidi Senatores appellat:

Quinque bonos solitum Bariam dimittere PATRES.

Censet autem Vir Clarissimus Justus Fontaninus *de antiquit. Hortæ lib. 1. cap. 3. num. 2.* Decuriones Coloniarum, discriminis causa non *Patres*, veluti qui Romæ aderant in Senatu decreta condentes, sed solum *conscriptos* appellatos fuisse, quod ex antiqua Tarraconensi tabula evincit, in qua legitur: *PLACERE UNIVERSIS CONSCRIPTIS*: itemque ex alia, in qua legitur: *PLACERE CONSCRIPTIS*. Eiusdem sententiæ fuit & Cardinalis Norisius in Cænotaphiis Pisani *dissert. 1. cap. 3.* Sed alio antiquo monumento melius instructus, quod nos quoque hic rursus describimus, etiam Patres Decuriones appellatos fuisse demonstrat; scribens: *Decuriones Coloniarum, qui in Curia sententiam dicebant non Patres, sed tantum Conscripti appellati; licet quidam Patres Patrum*
in

in allata superius inscriptione nuncupentur: Saxum id est, quod prostat apud Gruterum pag. 49.

DEO CAVTE
FLAVIVS ANTISTIANVS
V. E. DE. DECEM PRIMIS
PATER PATRVM.

VII. His itaque neque frustra præmissis, verissimum nobis sit, Patricios quoque in Coloniis, ac Municipiis viguisse, & hujusmodi nomen, sicuti Romæ Senatorum filii fuerunt adepti, ita in aliis quoque Civitatibus earundem Decurionum, Senatorumque filii jure pari usurpasse. Sive quod isti quoque, quemadmodum Romani, essent, Senatorum filii, sive, quod eodem prorsus jure, & ipsi Patres suos ingenuos ciere possent, qua ratione Romæ Patricii Romani juxta non ineptam complurium Scriptorum sententiam, de qua libro primo verba fecimus appellabantur. Profecto si ex hæcenus dictis eadem Romani Senatus effigies, & imago erat in Coloniis, & Municipiis, atque in novas deductas Colonias Urbis parentis Magistratus, jura, sacra, antistites, ceteraque fuerunt inuenta; non absurdum erit asserere eandem ob causam Patricios quoque fuisse propagatos, iisdemque honorificis nuncupatos vocabulis. Ejus rei in tanta veterum monumentorum inopia, vix testem appello, quæ si hodieque superessent, subobscuris conjecturarum indiciis non esset nobis elaborandum. Res enim est, cum nimia vetustate obsita, tum etiam difficultatibus satis obnoxia, quod raræ per eadem tempora essent literæ, nec quæ exstiterunt, integræ ad posteros fuere transmissæ. At id quidem nemini dubium fuit Patricios extra Urbem fuisse, eodem modo, quo Romæ erant. Eorum in Coloniis, & Municipiis origo, & originis tempus, nec explicatur, nec satis ab aliquo explicari, ac numeris omnibus illustrari poterit. Conjicere

cere tamen, non inepte possumus pervetustam originem illorum, eo ferme tempore, quo Patricii in Romana Republica splendidissime florebant, extitisse. Et quidem constans est eruditorum opinio, qua censent non aliter extra Urbem Patricios fuisse appellatos, ac propagatos, quam instar ipsius Romæ Terrarum dominæ, & Urbium principis; Unde merito inferri licet ejusdem imaginem, exemplum, effigiemque hac etiam in parte, quâ Patricios respicit, quam proximam ipsi Reipublicæ fuisse. Certe Patricii vocabulum extra Romam usurpatum veteribus Romanorum Patriciis maxime congruens, tum etiam ex ipsius Romanæ Reipublicæ visceribus depromptum advertens Joannes Jacobus Draco *lib. 3. cap. 1. num. 26.* *Hodiernus*, inquit, *Patriciatus cessit in locum, imo idem ferme est, cum veteri Romanorum Civium Patriciatus, quem induxerunt, & excoluerunt Romulus, Numa &c. Et paulo post num. 28. Cum non paucis in Civitatibus familiæ Patriciæ existimentur ex dignitate Consulari, & Senatoria a Majoribus gesta. Hac vero ex intimis veteris Reipublicæ Romanæ visceribus deprompta est. Quis nobilitatem Patriciorum ejusdem juris pronunciare nolle? causa enim, & causatum, ut nostri loquuntur ad paria judicantur: num. 35. idem profert; & cap. 2. num. 1. Exemplo, ait, veteris Reipublicæ præclariores Urbium celebrium indigenas Patriciorum appellationem sortitos esse ex hætenus dictis constat. Fulsè autem probat hos Patricios adeo fuisse similes Patriciis Romanæ Reipublicæ, ut quum explicandum, vel solvendum occurrat aliquid de eisdem subortum dubium, semper ad Patriciorum Romanæ Reipublicæ provocat exemplum. Idem sentit Angelus de Nuce in notis ad Chronicon Monasterii Cassinen. Leonis Card. in. Episcopi Hostien. *lib. 1. cap. 3. num. 9.* apud Muratorium in collectione Scriptorum rerum Italicarum. Accedit, & his Vir Clarissimus Josephus Roccus Vulpus Societ. Jesu in *veteri Latio profano lib. 6. cap. 7.**

VIII. At paullo ante memoratus Joannes Jacobus Draco, quum instar Romanæ Reipublicæ Patricios alibi fuisse propagatos adverterit, verisimilius poterat ipsi Reipublicæ proximiorum illorum originem tribuere; ut supra indicavimus. Putat nihilominus *lib.3. cap. 1. n.3.* temporibus Henrici Aucupis Imperatoris illos subortos, quem primum operam dedisse censet, ut nobiles, præcellentesque familiæ crearentur, ab eisque derivasse multarum Civitatum Patricios. At vero eo tempore, ut infra ostendemus, potius renovatum hujusmodi vocabulum fuisse, favente temporum felicitate, & auctoritate Principis, postquam diu latuit inter barbaros mores; quam natum, ac primum in alias Urbes investum, dicendum est. Si vero rigidis Catonianis audax fortasse conjectura nostra videatur, non tantum veteris ævi caligo assertum utcumque tuebitur, verum etiam ratio. Dubium siquidem non est primarium Coloniarum, & Municipiorum ordinem fere ab exordio deductionis lectum plerumque fuisse ex nobilibus, atque Patriciis ipsis Romanis, propterea, quum ipsimet Coloni essent Patricii, ne Patriæ suæ jura, & instituta, tum etiam proprii generis externum decus amitterent, decora omnia, quæ Romæ obtinebant in Coloniis propagaverunt; eosdem proinde ordines, idemque Patricium genus constituerunt, & retinuerunt. Idipsum animadvertit Euerardus Otto *dissert. juris publ. & privat. dissert. 9. cap. 18.* scribens: *Cives earum (Coloniarum) Cives erant Romani, aut Civitate donati. Ordo primus, qui his præpositus ex nobilibus, Patriciisque Romanis erat lectus, qui simiarum instar Urbis Matricis instituta Populo, & Principe connivente imitabantur: Equites profecto in Coloniis, & Municipiis fuisse certum est. Ovidius se equestri familia Sulmonæ natum testatur lib.4. Trist. elegia 10.*

*Siquid idest; usque a proavis vetus ordinis heres
Non modo fortunæ munere factus eques.*

Ci-

Cicero in Arpini Municipio equestri gente natus est, unde & a Juvenali *satira* 8. *vers.* 283. dicitur.

*Hic novus Arpinas ignobilis, & modo Romæ
Municipalis Eques.*

Cæsar lib. 3. *bello civil. cap.* 71. memoriæ prodit eodem die duplici prælio desideratos Equites Romanos notos C. Fulginatem Placentia, A. Graccum Puteolis, M. Sacratinum Capua. Cicero in Planciana 18. cum quædam municipia nominasset ait: *Nunc a Municipiis adsunt Equites Romani publicæ cum legationis testimonio.*

IX. Omnem vero dubitationem aufert, quod tum Colonie equestres, tum etiam Colonie Patriciæ dictæ reperiuntur antiquitus: Quapropter validum inde argumentum emergit, utrumque ordinem in Municipiis perinde, atque Coloniis viguisse; quod scite expendens Lipsius *de Magnitud. Roman. lib.* 1. *cap.* 67. pronunciat: *Et prudentissime eos cenſeo novum ordinem Coloniis impleſſe. Quarum alia, atque alia genera tamen erant, & quædam Romani, aliæ Latini, quædam & Italici Juris; reperio, & PATRICIAS ET EQUESTRES denominatas.* Nonnulla antiqua numismata cum inscriptione COLONIÆ PATRICIÆ referunt Antonius Augustinus in *dialogo* 8. *antig. Roman. Hispanarumque*, loquens de nummis veteribus Hispanicarum Urbium, præsertim, vero Tarraconensis, itemque Beticæ Lusitanæ; ac Joannes Joii Vaillant in *numismat. æreis Imperat.* Tamayus autem Salazar *tom.* 4. *Martyrolog. Hispan. die* 21. *Augusti pag.* 542. Ex Grutero sequentem inscriptionem recenset.

VALERIÆ CIPATINÆ
TVCCITANÆ SACR.
COLONIÆ PATRICIÆ
FLAMINICÆ

COLONIÆ AVG. GEMELLÆ
TVCCITANÆ FLAMINIÆ
SIVE SACERDOTI MVNICIPI
CASTVLONENSIS.

De Patriciis porro Coloniarum verba facturis uberrimam materiam præbebunt hujusmodi saxum, atque indicata antiqua numismata a memoratis Scriptoribus producta. Verba numismatis, quod loco citato exhibet Augustinus hæc sunt: *PERM. CÆSAR. AUGUSTI* hoc est permissione Cæsaris Augusti. In ipso corona civica apparet, in cujus medio: *COLONIA PATRICIA*. Coloniarum nomen integrum in eo legitur, quod aliis in nummis commodiose per litteras *C* vel *COL* inspicitur: Alter nummus in antica parte sequentia habet verba: *CÆSARIS AUG. IMPER.* in averſa vero tres hastæ videntur, quibus pro militiæ signis utebantur, quarum media aquilam in apice gestat, adjectæque inspiciuntur literæ *COLONIA PATRICIA*. Diversis signis ornata numismata sacris, vel militaribus cum eadem Patriciarum Coloniarum inscriptione recitatus recenset Joannes Vailant. *Pagina autem 59.* nummum refert in quo visitur caput Augusti sine lauro cum verbis: *PERM. CÆS. AUG.* in averſa parte corona quercea, & inscriptio: *COLONIA PATRICIA*. Alterum *pagina 60. in*, quo Augusti itidem Cæsaris caput nudum cum inscriptione: *PERM. CÆS. AUG.* in altera parte exstat inscriptio: *COLONIA PATRICIA*: itemque apex, & simpulum, quæ sunt instrumenta Pontificum: Tertium, in quo Cæsaris Augusti caput nudum absque lauro cum verbis: *PERM. CÆS. AUG.* in altera parte aspergillum, lituus, & patera, itemque inscriptio: *COLONIA PATRICIA*. In quarto *pag. 61.* eodem modo Augusti caput, & Aquila Legionaria inter duo signa militaria. In quinto denique idem caput, eadem verba, & in averſa parte *COL. PATRIC. L. E. V. X.* in cujus medio

dio Aquila Legionaria item inspicitur . En porro lectoribus ipsa numismata ex laudato Vaillantio hic ære incisa representata .

X. Coloniam istam Patriciam memorati Scriptores non aliam, quam *Cordubam* in Hispania Bætica primariæ satis insignem Urbem putant esse intelligendam, quam *COLONIAM PATRICIAM* vulgo fuisse antiquitus appellatam testimonio Plinii arbitrantur: Id nonnullæ apud Gruterum antiquæ inscriptiones comprobant, in quibus *COLONIA PATRICIA CORDUBA* dicta reperitur. Eam Urbem a Marcello conditam, vigente adhuc Romana Republica, auctor est Strabo *lib. 3. pag. 141.* Sed a quonam Colonia fuerit deducta, non una est Scriptorum sententia. Hispani ab Augusto Casare fuisse deductam arbitrantur; sed recitato loco Antonius Augustinus a Marcello id factum censet. Joannes Vaillant *pag. 61. Corduba*, inquit, *a Marcello condita Reipublicæ tempore Colonia deducta. Patricia vocata est. Ab*
Au-

*Augusto Hispania tandem pacata, & Colonis bello immunitis veteranorum supplementum accepit, cui etiam eundem monetæ facultas ab eo concessa est, cujus beneficii memores Cordubenses PERM. AUG. in omnibus suis nummis inscripserunt: Coloniam vero Patriciam ex eo dictam fuisse conjici potest, quod præcipue Patricii in eam fuerint inveci, qui instar Romanæ Reipublicæ eam colerent, atque habitarent; id ex ipso Strabone liquet: scribit enim auctor gravissimus Inhabitaruntque eam ab eo (Marcello) delecti Romanorum, & Indigenarum Viri, primamque eo istis in regionibus Coloniam Romani deduxerunt: Quæ verba in eandem sententiam explicat Vaillantius pag. 59. Per delectos Romanorum Viros intelligendi sunt PATRICII, a quibus Colonia Patricia videtur vocata. Sed illud quoque ad rem nostram adnotandum censui, non tantum Romanos Patricios in eam Coloniam fuisse deductos, adeout inde Patriciæ nomen sumserit, sed etiam indigenas primores, Romanis fuisse additos, & promiscue allectos, atque ita partim ex Romanis, partim ex indigenis ipsis novus constitutus fuerit Patriciorum ordo, a quo deinde Patriciæ vocabulum Urbi accesserit. Æque proinde Patricii, ac Romani censendi erunt indigenæ lecti ex primoribus, ut unum universi constituerent ordinem, communemque incoleant Urbem. Perspicue id prodit Strabo: dictisque congruens videtur interpretatio delectis Romanis expressa a Joanne Vaillantio, ut nimirum, & ipsi censerentur, & intelligerentur Patricii indigenæ. Et sane Patriciæ nomen Cordubæ inditum, quod Romani dumtaxat Patricii in ea degerent, dici nequit; si enim Marcellus, qui eam condidit, atque deduxit, Patricius non erat, nec eo tempore familias Romanas Patricias ob bellorum clades poene extinctas deducere poterat; ab his Civitati nomen accedere minime poterat. Unde Augustinus id expendens hæc habet: *Cur Patricia cognominata Corduba?**

duba? an quia Patriciis tantum Romanis Corduba degere licebat? si M. Marcellus eam condidit, vel Coloniam eo deduxit, vel nomen Patriciæ indidit, non credam; cum Patricius ipse non esset, hoc illi cognomentum idcirco dedisse; neque etiam rem ita gestam, ut Patricios tantum eo deduxerit, quandoquidem civilibus bellis teste Cornelio Tacito Romanæ familiæ extinctæ pene erant.

XI. At minime nobis arridet Augustini opinatio, qua ideo Patriciæ cognomentum habuisse credit; quoniam Corduba fuit Veteranorum, honestorumque hominum, qui uti Patrum honore digni habiti fuerunt, eo ferme modo, quo Justiniani ævo Patricii loco Patris honorabantur. Quam enim extranea, & incongruens sit hujusmodi interpretatio tum ex temporis ratione, quo eadem a Marcello est condita, & Colonia deducta fuit; tum quod longe ante Justiniani ætatem, nimirum a tempore Augusti Cæsaris nominata est Patricia, cognoscere quisque facile potest. His enim temporibus Patricii vocabulum, non idem, ac Patris sonabat, eo sensu, ac significatione, qua sumebatur, tempore Justiniani; ea enim ætate nota evasit insignis dignitatis: Sed significabat quemquam esse Senatoris vel filium, vel nepotem, vel ut ajunt nostri Jurisconsulti *descendentem*. Quocirca, si jam ante Justinianum Colonia Patricia est appellata; ab illis Patriciis cognomentum sumsisse dicendum est, qui instar Romanorum Patriciorum fuerunt in ea Colonia propagati. Confert huic nostræ opinioni celebris mentio, quæ de Patriciis Vulturenis habetur a Cajo Sempornio de divisione Italiæ edit. Parisiis anno 1588. apud Gillios inter comentaria Reipublicæ Romanæ Onuphrii Panvini pag. 62. in eo enim legitur: *Et quidem omnem transpadanam regionem Theseorum prolem fuisse inter omnes auctores convenit, manentque vestigia, Urbis Mantua, lacus Hetrusca origine dictus Larius, quod a Patriciis Vulturenis omnia ea loca principio possessa fuerint usque Veronam;*

nam; Sic apud Germanos Treveris Urbs antiquissima, inter ceteras alias Romanorum auspiciis conditas Urbes, Coloniaeque deductas non solum Magistratus, jura, sacra, ceteraque persimilia Romanis accepit; sed etiam Municipales suos Patricii decorasse nomine constat. Quamobrem in vita S. Felicis Archiepiscopi Trevirensis, qui floruit circa annum CCCLXXXVI. laudantur Consules, Patricii, & Senatores Urbis Trevirensis, ut refert Eue-
rardus Otto dissert. jur. publ. & privat. dissert. 9. cap. 2. §. 11. Non mirum est, inquit, in vita S. Felicis Archiepiscopi Trevirensis circa annum CCCLXXXVI. Consules Patricios, & Senatores Urbis Trevirensis laudari.

XII. His accedit insigne, ac celeberrimum inter Picentes nostrates monumentum Patriciorum Coloniae Asculanae gentis Picenae caput non immerito nuncupatae, quos constat non ignobile condidisse oppidum cui nunc Mons altus nomen est, Sixti V. Pontificis Maximi patria, dignitate, & honore Urbis ab eo auctum. Hoc ab exordio ab ipsis Patriciis conditoribus suis MONS PATRICIUS appellatum, ex vetustis documentis refert Ughellius in Italia sacra tom. altero de Episcopis Montis alti sermonem instituens: *Mons altus, inquit, Picentium nova Civitas Sixti V. Pontificis Maximi patria; Eum condidere PATRICII, quos nonnisi de Asculana Colonia fuisse constans est memoria. Quemadmodum vero mons ipse leniter acclivis geminum caput attollit, ut vel unum in duplicem, vel duplicem in unum collem agnoscens, ita geminam dividens in regionem, Montem Patricium alteram a se ipsis, alteram vero, Montem simpliciter, quem deinde Accola a loci parvitate subtracto cognomine Montebellum nuncupaverunt.* Id ipsum refert Comes Emmanuel Fontana in Italia nobili, & virtute praedita, Italico sermone vulgata, ubi inter ceteras Piceni Urbes de Monte alto verba facit. Certus ejus foundationis annus apud antiquos incertus est. Ughellius autem allato loco
 putat

putat ante Luitprandi Regis ætatem fuisse Urbem conditam, quo tempore Asculanos Patricios coniectat, in illum coivisse montem, ut ab hostium incursionibus, ipsorum virtute munita adversus insultus valide, fortiterque resisteret, indeque Civibus, & fortunis recentioribus auctum oppidum Patricii voluisse illustrare cognomine. Sed longe ante Luitprandi Regis ætatem id oppidum exstructum fuisse ex imposito Patricii cognomento, necnon ex temporis ipsa ratione conjiciendum est. Quandoquidem ea tempestate, ac etiam diu ante Luitprandum, quum Patricii nomen dignitatem significaret, qua tunc Viros præstantissimos Orientis Imperatores ornabant; tanti, talesque Patricii esse in Asculana Colonia minime poterant, illique ipsi haberentur, qui Byzantii primum ab Imperatore eam dignitatem adepti, Asculum convenerint, eodemque Coloniam deduxerint, oppidum construxerint; & ab eorumdem dignitate Patriciatus, Patricium Montem nuncupare voluerint. Certum enim est ex his, quæ libro altero diximus ea dignitate illos fuisse ornatos, qui domi consilia Imperatori præstare in imperio administrando debebant, & mereri in ipsa aula, vel qui cum præfectura ad alias Urbes, vel in castra mittebantur, foris Patricii essent; adeo enim frequens, ut domi, foris non erat ejus dignitas, quæ plerumque Viris Principibus extra aulam concedebatur. Quamobrem verisimilius credimus, Patricios Asculanam Coloniam, eo tempore, quo Montem altum constituerunt, instar Romanæ Reipublicæ incoluisse; nec alios consequenter esse existimandos, quam vel filios, vel descendentes a primis illis Coloniae Senatoribus; qui eodem modo, quo Romæ Senatum in Colonia sua adibant; adeoque jure, meritoque sibi eandem Patricii appellationem indidisse, communemque fecisse oppido. Ceterum id Patricium nomen diu oppidum ipsum retinuisse liquet ex pluribus antiquis monumentis, præsertim vero ex di-

plomate Urbani IV. quo Farfensi Monasterio a pluribus Summis Pontificibus concessas immunitates confirmat. Habet enim : *Item Castrum , quod dicitur Casiniani , item Castrum Porchia , Castrum Ripæ transfontis cum Ecclesiis , & omnibus pertinentiis suis , Castrum Montis , Castrum MONTIS PATRICII Castrum Montis Doveneti :* Hoc ita factum affirmat Cæsar Octavius in patriæ suæ historia , & cum eo Ughellius recitato loco , ut omnino : *Idem Summus Pontifex ibi nomina Castrorum Montis alti , & MONTIS PATRICII retinere voluerit , non quod ea tempestate talibus designarentur nominibus ; sed quia in aliis Pontificum diplomatibus ea reperiuntur nomina .*

De Decurionum , & Patriciorum Ordine .

CAPUT II.

SYNOPSIS.

- I. *Senatores in Coloniis , & Municipiis Ordinis amplissimi nota designati .* II. *Ordinis nomen ab Artificum quoque cæteribus usurpatum . Proprie designabat Patricios .* III. *Eadem in Decurionibus merita pro adeunda Curia , requisita , ac in Romanis Senatoribus .* IV. *Ipsi a plebe distincti .* V. *Decuriones nobiles erant . Domi nobilis quid importet .* VI. *Decuriones jus habebant comitorum , & condendi decreta : his aliquando juncta plebiscita .* VII. *Decurionum decreta Senatusconsulta appellata : Nota , qua illa edebantur .* VIII. *Primus Curie , & Desemprimi ex Decurionibus lecti , ut Romæ Princeps Senatus .* IX. *Decurionum insignia .*

- I. **J**Am satis ex superiori capite constare arbitror Senatores , atque Patricios in Coloniis , & Municipiis instar

instar Romanæ Reipublicæ constitutos fuisse, ac propagatos. De ipsis modo, eorumque juribus sermonem hic instituemus. Porro non injuria iidem dicti fuere, *nervi, & viscera Civitatum*, eoque nomine, quo Senatores Romæ in celeberrimo Orbis theatro fulgebant, in suis Civitatibus sunt nuncupati. Hinc quemadmodum Romæ *Senatus. ORDO AMPLISSIMUS*, & *Senatusconsulta amplissimi ordinis decreta, consultaque*; & *Consules amplissimi* in Pandectis appellantur; pari modo *Amplissimum ordinem Putcolanorum* vocat Cicero pro Cælio: *Senatum Amplissimum* Treveris Vopiscus in Floriano; *NOBILISSIMUS ORDO CONSENTINUS* est apud Barrium *de situ Calabria lib. 2. cap. 6. pag. 79.* quem nuper eruditissimis notis illustravit Vir Cl. amicus noster Thomas Aceti, aliaque de re ipsa exempla recenset Heineccius *antiquit. Romanar. cap. 5.* Sic etiam *Ordo* appellatur *in leg. 13. & penultima ff. de Decretis ab ordine faciendi leg. generaliter 3. §. Spuriis ff. de Decurion. leg. 1. in princip. ff. de Magistrat. convenien. leg. nemo 14. leg. 17. & 32. cum multis aliis ff. de Decurionibus.* In epistola quoque Cælestini Papæ ad Episcopum Narbonensem legimus: *Nullus invito detur Episcopus, Cleri, Plebis, & Ordinis consensus requiratur*: Pulcherrimam, nec dissimilem inscriptionem Coræ in antiquo Volscorum oppido repertam nuper vulgavit Vir Clar. Joannes Vignolius post dissertat. de Columna Antonini Pii *pag. 319.* Eam legit, atque recensuit præsens Coræ Josephus Roccus Vulpus Soc. Jesu, & suo *De Coranis Libro*, qui est Vetteris Latii septimus sic diligenter recensitam inseruit *pag. 143. primæ edition.* Quam propterea ad hujus exemplum hic exhibemus.

TI. CLAUDIO TI. F. ROMANO IVSTO
OMNIBVS HONORIBVS CORÆ FVNCTO
ORDO POPVLVSQ. CORANVS BENE-
MERITA EIVS.

Unde emendandus est Vignolius, & alii quicumque aliter ac sic, lapidem ex relatu amicorum descripserunt. Alia exstat Septempedæ inscriptio in vetusto lapide, qui nunc in foro majori spectatur, relata a Joanne Baptista Cancellotto in vita S. Severini Episcopi Septempedani, itemque ab Ughellio in Italia Sacra in Episcopis S. Severini, quam e re ducimus hic rursus describere.

MAGNO PRINCIPI
FLAVIO VALERIO CONSTANTINO
NOBILISSIMO
ORDO SEPTEMPEDANORVM
D. N. M. F.
PVB.

Huic eam quoque adjicimus, quam Coletus in additionibus ad Italiam Sacram laudati Ughellii non ita pridem Venetiis vulgavit agens de Septempedanis Episcopis.

IMP. CÆSARI.
L. DOMITIO AVRELIANO
PIO F. AVG. INVICTO
P. M. TRIB. POT. CONS.
PRINC. P. P. IVVEN.
OR. SEPT. PVB. D. D.

Saxum vero quod sequitur, visitur in foro Civitatis Interamnæ.

IVLIO EYBYLIDÆ
CY. CORR. TVSCIÆ XVIRO
PROFECTO ÆRARII S. SATVRNI
OB ILLVSTRIA IPSIVS MERITA, ET
AMOREM IVSTA CIVES ORDO
INTERAMNATIVM PATRONO.

II. Eo nomine, illustrisque amplissimi Ordinis nota vulgo appellatum Senatum Municipalem, & Decurionum

num coetum animadvertunt Pancirolus *de Magistrat. Municip. cap. 1.* Cardinalis Norisius in *Cenotaphiis Pisani dissertat. 1. cap. 3.* ac Justus Fontaninus *de antiquit. Hortæ libro 1. cap. 3. a num. 7.*, quod pluribus antiquis inscriptionibus a Grutero, aliisque, relatis, comprobant; eademque appellatione quandoque ipsos etiam Decuriones indicatos fuisse, constat ex sequenti monumento veteri apud Gruterum *pag. 19.*

PRO SALVTE
COLONIAE. ET. ORDINIS
DECVRIONVM. ET. POPVLI.
TVDERTIS &c.

Id ordinis nomen vilium etiam artificum coetus, & corpora sibi usurpasse tradit idem Norisius, qui ea verba, *Cenotaphii: Per consensum omnium ordinum*: putat esse intelligenda de Decurionibus, & ceteris Artificum corporibus, atque Collegiis. Sic apud Gruterum *pag. 391. 1.* legitur; *Ex decreto ordinis Piscatorum, & Urinatorum totius Alvei Tiberis.* At Ordinis nomen proprius coetum Decurionum designasse, plebejorum vero, & artificum societatem passim Collegia, & corpora nuncupata fuisse constat ex innumeris a Grutero recitatis inscriptionibus; ex titulo item *de Navicul. Cod. Theod. lib. 3.* & de pluribus Collegiis per totum *lib. 14.* quod animadvertit ejusdem *dissertationis 1. cap. 3.* Cardinalis Norisius. Non abs re insuper ex relatis inscriptionibus animadvertito: colligi facile posse ordinem magis proprie, congruenterque Patricios designasse; quando enim Decuriones designantur, vel etiam artes, non uno in lapide juncta videntur ipsi Ordini Decurionum, & Artium nomina: nimirum: ORDO DECURIONUM. ORDO NAVICULARIORUM. Propterea non inepte, fortasse censeo ORDINEM absolute, & absque addito, unice designare *Patricios*, qui in Senatu, uti Romæ, præ

præ ceteris sententiam rogabant. Distincte proinde legitur ORDO, DECURIONES, MUNICIPES, in vetusta inscriptione apud Philippum Cluverium *Ital. antiq. lib. 2. pag. 633.* quam refert, & Vir Clariss. Justus Fontaninus *de antiquit. Hæretæ lib. 1. cap. 3. num. 7.* Habet enim.

ORDO SPOLETINORVM. DECVRIONES
ET MVNICIPES.

Ejusdem sententiæ fuisse videtur Joannes Bodinus *de Republica lib. 1. cap. 6.*, ubi quum narrasset legislatorem ita Civitatem distribuere oportere, ut Cives ordine, & censu distinguerentur a ceteris, pro Ordine sumit eam Civium partem, quæ vel conditione, vel sexu a reliquis discreta est; additque: *Conditione quidem nobiles a Patriciis; Equites a plebejis, sexu vero samina a viris, statu denique ingenui a libertinis*: Pari modo Patriciorum ordinem appellat Maximilianus Faust. *in Conciliis pro ærario class. 5. consil. 78. ordine 137.* scribit enim: *Ubi cum hoste debellatum esset ex eorum numero viginti, qui optime meriti crederentur, ad Patricium ordinem, traducerentur*: & cons. 35. class. 14. ordin. 983. *Idem nobis contigisse videmus, ut cum Sacer, ac Patricius ordo Fortunis, & opibus locuples*: Nec aliter Vir Clariss. Nicolaus Coletus *in addit. ad Ughellium de Episcopis Sancti Severini*, post recitatam Septempedanani Municipii antiquam inscriptionem: *Urbs hæc, inquit (Septempeda) regebatur nobilium Patriciorum cætu, quem ordinem Septempedanum allatæ inscriptiones appellant*: Ordinem Patriciorum eadem sententia Fulvius Fontana, hunc ipsum Ordinem Septempedanorum appellat in epistola dedicatoria ad strenuum Virum Angelum Cancellotum Equitem S. Stephani, & Patricium Septempedanum, præfixa operi de origine S. Militiæ S. Stephani Italico sermone vulgata.

III. Nec

III. Nec quidquam causæ est, si in tanta veteri monumentorum inopia testis appellari vix possit, qui hujusmodi Patricii nomine externos Municipales indicaverit, eosque per ordinis notam fuisse complexos. Necesse præterea non erat id importune scriptis notare, quod cuique notum erat. Atque ita quidem se rem habuisse satis aperte suadere videtur conjectura ducta ex eo, quod Municipalis Senatus Romanæ Reipublicæ referret imaginem; vel saltem, quod ita frequens extra Urbem apud ipsos non fuerit ejus nominis ambitio, ob reverentiam Senatus Romani; qui tot nominibus longe, multumque ceteros aliarum Urbium dignitate, potentia, auctoritate, amplitudine, & majestate anteibat. At si in re ipsa ad illud provocare licet exemplum, ut idem esset ac Romæ Coloniarum, at Municipiorum Senatus; certe id quoque non inapte dicendum erit: nobiliores illos Municipales, qui Patrem, avumque Decuriones ostendere poterant Senatui, seu Curiam adivisse, eadem prorsus patricia conditione, qua Romanos ipsos, aditum ad Senatum suum habuisse. Proinde ad designandum nobilius ipsorum genus, ac conditionem Ordinis debuerit indicari nomine, quo ipsa significabatur Romanorum Senatorum conditio, ut nimirum essent Patricii, & Senatorum filii. Atque id quidem eo prorsus jure, quo Romæ post Plebi communicata Patriciorum munera, eique aditum ad Senatum concessum, ipsis tantum factum est proprium. Patricii siquidem, qui Senatores, & Patricii re ipsa erant, *Patricii*, & *Senatores* dicebantur; qui plebejo nati fuerunt genere, tametsi Senatores, hoc solum nomine nuncupabantur; atque ita per Ordinis vocabulum designabantur Municipales, & Patricii in Curia lecti. Hoc, ut constet clarius, animadvertendum est genus idem, ætatem, censum, honestatem, aliaque decora requisita fuisse in Romanis legendis Senatoribus, ac in Decurionibus spectabantur, ut notat Guillelmus Fornerius *lib. 1. select. cap. 12.*, & post illum Euerardus Otto *dis-*

dissert. jur. publ. & privat. dissert. 9. cap. 1. §. 2. De Censu Decurionum hæc habet Heineccius *antiquit. Romanar. cap. 5. in notis ad num. 123.* *Habebant ii* (Decuriones) *suum censum, non secus ac Romani Senatores.* Jam fusc de Romanorum censu libro primo egimus, cumque adeo in Patriciis spectatum fuisse disseruimus: ut nisi ipsi eum censum haberent, qui, vel pro adeundo Senatu, vel pro equo publico merendo requirebatur, in plebem jussu devenirent censorio. Dum vero pro re ipsa illustranda Salviani testimonium attulimus, non meminimus monere lectorem ejusdem libros de Providentia, sub quibus ipsum recitavimus, vulgo inscriptos esse cum titulo *de Gubernatione Dei, & justo judicio Dei* juxta postremam editionem Venetiæ. apud Antonium Bartoli: In *lib. autem 1. pag. 8.* ea verba leguntur, quæ a nobis superius exscripta fuerunt. Notat autem Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis Salvianum plurima opera scripsisse, nunc tamen dumtaxat exstare libros octo de Providentia, & judicio Dei, & libros quatuor de Ecclesia sub Timothei nomine. Addendus etiam Salviani testimonio est Tertullianus in *Apologético cap. 6.* qui ait: *Patricium, quod decem pondo argenti habuisset pro magno titulo ambitionis Senatu summovebant:* quem laudat & Balutius in notis ad dictum Salvianum.

IV. Ut autem, unde digressi sumus redeamus quis jure negabit, genus etiam Patricium, quod Romæ ostentabat qui Patre Senatore natus esset, re ipsa spectatum fuisse in legendis Decurionibus, & Senatoribus Municipalibus, nimirum, qui Decurionibus, & Senatoribus essent orti; illosque præcipuum in Curia constituisse Ordinem, quo a cetero populo discernerentur? Non impar profecto discrimen prætulisse, uti Patricii Romani discernerentur a plebe, ex vetustis monumentis observat eorum Interpretes accuratissimus Norisius, qui in Cænotaphiis Pisanis *dissert. 1. cap. 3.* illa Cænotaphii Cajani verba expendens:

dens : *Plebem & Populum : Nomine Colonorum*, ait, *Civium, vel Populi sejunctim a Decurionibus fuisse quandoque appellatos*. Apud Panvinum libro de Imperio Romano, plures, quæ rem ipsam illustrant, exstant inscriptiones; ubi autem de Coloniis agit *pag. 747.* has exhibet.

DECVRIONES ET PLEBS
COLONIÆ ANCONITANORVM.

Item *pag. 748.*

DECVRIONES, ET PLEBS
COLONIÆ ASCVLANORVM.

Prostat, & insigne edictum apud Gruterum *pag. 228.* in quo legitur.

DECVRIONES, ET POPVLVS CENETENSIS.

Quod illustrat Vir Clariss. Justus Fontaninus *de antiquit. Hortæ lib. 1. cap. 7. num. 7.*

V. Sed & parem Romanis, Municipales Decuriones ostentabant generis nobilitatem : quare sicut in Curia totam repræsentabant Coloniam, & Municipium, ita æque nobiles dicendi erunt, ut arguit Franciscus Amaya *in rubrica Cod. Justiniani ad titulum de Decurion. lib. 10. num. 5.*, & ex nostris Cardinalis de Luca *de præemin. disc. 30. num. 3.* cum aliis adductis per Sac. Rotæ Tribunal. in causâ *Asculana nobilitatis ordinis Confularis 21. Junii 1708. §. ad hæc cor. Molines.* Eos tamen ad Romanæ nobilitatis discrimen, *domi nobiles* dictos putat Stanislaus Santinellus *in dissertat. de veter. Romanor. nobilit. cap. 7.* Salustii fultus testimonio in Catilinarii belli historia, ubi legitur : *Eo convenere Senatorii Ordinis L. Lentulus Sura. P. Antonius.* Ad hæc ex *Coloniis, & Municipiis domi nobiles* : ita nimirum, Romanorum nobilitas ab illa Coloniæ, & Municipiorum discernebatur, quæ veluti minus splendida eo discrimine

est indicata, ex quo addit idem Scriptor: *Hoc autem in usu esse solet apud alios Scriptores Romanos, ut per illud domi nobiles, similesque loquendi formulas velint tantum peregrinam nobilitatem a Romana distinguere: & paullo post: At domi nobilis, quamvis a multis sumatur ad designandam peregrinam nobilitatem ab Romana distinctam, proprie tamen designabat etiam exiguam nobilitatem, qua quis in suis oppidis, & regionibus nobiles appellabantur. Ceterum licet domi nobiles in Municipiis, & Coloniis Decuriones fuerint nuncupati, non ideo minori nobilitatis splendore pollebant; propterea quod illud domi verbum ad designandum quo loco nobilitatem suam quisque trahebat, usurpatum videtur; ac ita, Municipiorum, Coloniarumque nobiles judicarentur. Cicero pro Sexto Roscio Amerino c. 15. Sextus Roscius, inquit, genere, nobilitate, & pecunia, non modo sui Municipii, verum etiam ejus vicinitatis facile princeps: & in oratione 4. in Verrem. Archagatum Halernitanum hominem non solum domi suæ, sed tota Sicilia in primis nobilem vocari jussit: & paullo post de Meliteni Diodoro verba faciens: Homo, inquit, & domi nobilis, & apud eos, quo se contulit propter virtutem splendidus, & gratiosus.*

VI. Nec mirum si eadem spectabantur merita, in Decurione legendo, præcipueque genus a primis Decurionibus ductum, quæ in Senatore Romano spectari consueverunt: Enim vero, & ipsi in Curia sua, negocia, quæ illi Romæ in Senatu, agere, atque tractare debebant. Non dispar præterea utrique pro locorum discrimine esse debebat auctoritas, nec minor potestas, ut res publicæ graviter, splendide, ac feliciter pertractarent; quod pluribus illustrat exemplis Guido Pancirolus de Magistrat Municip. cap. 1. ubi de eorumdem creatione, munere, & officio late differit: patetque toto titulo Codicis, & ff. de Decurionibus. Ipsi enim tum in

Co-

Comitiis, tum in decretis condendis auctoritatem fuisse animadvertit Norisius *in Cænotaphiis Pisanis dissert. 1. cap. 3.* quod Augustum præsertim Imperatorem in omnibus ab se deductis coloniis tribuisse, affirmat testimonio. Suetonii in ejus vitæ *cap. 46.*, cujus hæc verba sunt: *Excogitato genere suffragiorum, quæ de Magistratibus Urbicis Coloni in sua quisque Colonia ferrent, & sub diem comitorum obsignata Romam mitterent*: Jus quoque condendi decreta penes solos Decuriones fuisse patet ex toto *titulo ff. in l. 50. de Decretis ab ordine faciendis*: Verum tamen est, aliquando eorum constitutis, si res postularet, plebiscita quoque fuisse adjuncta, itaut plebs tametsi ab ipsis discreta, uti Romæ erat, nihilominus, & in coloniis ipsa quoque sententiam rogaret. Id aperte demonstrat celebris Narbonensium tabella recitata a Grutero *pag. 229.* in qua Augusto Narbone plebs Narbonensium, aram in foro decrevisse legitur. Tres præterea Equites Romani e plebe, & tres libertini annua sacra facere jubentur in honorem Augusti. Id autem factum puto, vel quod judicia plebis Decurionibus Augustus conjunxit, ut explicat Norisius, vel quia Decuriones conarentur plebejos a judiciis excludere, sive quia discrepantes utrorumque sententias idem Princeps composuerit: sic Fontaninus *de antiquit. Hortæ lib. 1. cap. 3.* *In coloniis*, inquit, *Decurionum decretis scita populi, & plebis adjuncta fuisse, ita quidem, ut & ipsa plebs sententiam rogaret*: In rem ipsam utitur testimonio Jacobi Sirmundi *in prop. lib. 51. pag. 3.* qui insuper vetustum descripsit saxum, quod nos quoque Lectoribus exhibemus.

PVBLIO CEIONO
IVLIANO
CORRECTORI TVSCIÆ ET VMBRIÆ
OB INSIGNIA EIVS GESTA ET INLVSTRE

ADMINISTRATIONIS MERITVM
ORDO NARNIENSIVM VNA CVM
CIVIBVS STATVAM COLLOCAVIT
PATRONO DIGNISSIMO.

* Itemque altera apud ipsum occurrit inscriptio, quæ est hujusmodi.

ORDO VOCONTIORVM EX CONSENSV
ET POSTVLATIONE POPVLI.

VII. Merito autem Decurionum decreta Senatus-consulta sunt appellata non in lapidibus tantum Municipum, & Monumentis ambitiosis, sed ut advertit Eue-
rardus Otto *dissert. juris publ. & privat. dissert. 9. apud ipsos Scriptores Romanos Casarem, Cicconem, Livium, Plinium, aliosque*: quod nos quoque superiori capite paullo ante notavimus. Et sane Modestinus Jurisconsultus in *leg. Julia ff. de Ambitu: Si in Municipio*, inquit, *contra hanc legem* (de Julia de Ambitu verba facit) *Magistratum, aut Sacerdotium quis petierit, per Senatusconsultum centum aureis cum infamia punitur*: expressa decreta plerumque erant his litteris. DD. sicut Romæ S. C. ut observat Pancirolus *cap. 5.* In Gruteriano autem opere hæ Siglæ passim occurrunt L. D. D. D. quas ita Norisius explicat, nimirum: *Locus datus, decreto Decurionum*. Nec tamen his notis ad sua designanda decreta, semper usi sunt: quoniam aliquando eorum placita ex pluribus lapidibus constat expressa fuisse iis verbis: PLACERE CONSCRIPTIS. PLACERE ORDINI. PLACERE SENATUI. In Tabula profecto Tarraconensi apud Gruterum *pag. 442. & 446.* legitur: PLACERE CONSCRIPTIS, quæ verba usurpata fuisse pro formula in decretis condendis censet Justus Fontaninus, eaque de re videre licet Brissonium de formulis *pag. 217.*

VIII. Animadvertit præterea Pancirolus *de Municipio*.

cip. Magistrat. cap. 1. Quod sicuti Romæ Princeps Senatus legebatur, qui, ut in Africano scribit Plutarchus, & auctoritate, & rerum gestarum gloria præstabat, ita, qui in Colonia, & Municipio universa munera explevisset *primus Curia* creabatur, decemque Decuriones, qui in ordine Curia primi sequebantur *Decem primi* vulgo appellati fuerunt: quorum non rara apud Scriptores occurrit mentio. Cicero pro Roscio Amerino: *Itaque*, ait, *Decurionum Amerinorum decretum statim fit, ut Decemprimi proficiscantur ad bellum*: Idem in quarta Verrina narrat, Lucium Metellum Prætorem Siciliae ob depositas a Centurupinis L. Verri statuas evocasse Centurupinum Magistratum, & Decemprimos: In Cod. Theodosiano *leg. 3. de Episcop. & leg. 54. de Hæret.* nominantur Decemprimi. Gratianus Imperator *leg. 2. de quæst.* decernens poenam plumbatorum infligi posse Decurionibus, inquit: *Decemprimos tamen Ordinis Curialis ab immanitate hujusmodi verberum segregamus*: Apud Gruterum insuper *pag. 348. 7.* legitur Epitaphium Nicomedis Decemprimi. Antiquorum Scriptorum motus testimoniis Norisius in memorata *differ. 1. cap. 3.* animadvertit eundem Primorum Curia numerum non ubique fuisse. Cæsar enim *libro 1. bell. Civil. cap. 35.* evocavit ad se Masiliensium xv. *Primos* Tullius *lib. 3. de natura Deorum*, laudat Chirographum *sex primorum*: Et in novella Majorani ad Basilium Præfectum Prætor. nominatur *quinque primorum* Curia subscriptio. Hermogenianus antiquus Jurisconsultus: *Decemprimi*, inquit, *Tributorum exactioni, ita præerant, ut siquid detrimenti Fiscus mortuorum causa contraheret, ipsi suis sumptibus resarcirent*: Eorum meminit Firmicus *lib. 4. Methes. cap. 2. & 12.*, & plura de ipsis congeffit Reinesius in *epist. 31.* Laudantur quoque *Decemprimi domesticorum* in *leg. 7. §. 9. de domestic. protect. Cod. Theodos. & pag. 202.* apud Gruterum leguntur *Decemprimi*, qui ad domum Augusti per-

pertinebant, non autem ad Curia, seu Colonia ordinem. Decemprimos de quibus potissimum hic differimus, ex Decurionibus fuisse lectos, docet Alciatus in annot. *ad tres posterier. libros Cod. titulo de muner. patrimon.* censetque munus habuisse Mancipibus proximum, quos Asconius Pedianus tradit Publicanorum fuisse Principes, qui decimas emebant a Fisco. Sed ab his differre: *Tum quod ex Decurionibus Principibus eligebantur, & idcirco nobiliores erant, tum etiam quod illi ex portoriis, ut plurimum recipiebant vestigalia.*

VIII. Propriis denique insignibus, ut a reliquis distinguerentur, quemadmodum Romæ Senatores, in suis Colonia Decuriones utebantur; liquet ex marmore Veronæ reperto in ædibus Georgii Vallæ Polliculæ, editoque a Guidone Pancirolo *cap. 6.* Sic etiam apud Sponium *Miscellan. erudit. antiquit. pag. 164.* legitur EXORNATO ORNAMENTIS DECURIONALIBUS. Quæ de re Heineccius *antiquit. Roman. cap. 5. in notis ad num. 123.* opportune animadvertit. In marmoribus municipiorum frequenter fit mentio ornamentorum Duumviralium, Ædilitiorum, Quatuorviralium, Decurionalium. Quæ illa fuerint, non satis constare ibidem ingenue fatetur idem Pancirolo, qui tamen limbo, aut aliquo prætextæ genere eos a ceteris fuisse discretos arbitratur: *Certe, inquit, vestium ornatu a plebeis distinctos fuisse hæsitandum non est, quemadmodum Romæ Senatores ab aliis lato clavo discernebantur.* Et Heineccius recitato loco satis ex Livio *lib. 34.* constare arbitratur inter alia ornamenta, prætextam fuisse Decurionibus permissam. Præ ceteris iis præcipue Bigam fuisse ex alio marmore Urbini reperto censet idem Pancirolo; sed idipsum satis lucis minime suppeditat, quæ rem adhuc obscuram, multisque difficultatibus obnoxiam penitus illustret, aut saltem clariorem efficiat: *Cum in quodam marmore (scribit Vir Eruditissimus) Urbini apud D. Franciscum legatur:*

BIGA

BIGA DECURIONUM, *quo privilegio omnes honorati poterantur, tit. Cod. de honorat. veh. verum de hoc nihil certi statui potest*: Constat etiam ob publicam lætitiā, veluti ob nunciatam victoriam, vel natalem Principis, Decuriones quandoque coronatos incesisse, ut Tertullianus libro *de Corona Militis* innuit. S. Ambrosius in 2. *ad Timotheum epistolam*, habitum Senatorum, tum Romæ, tum etiam in Municipiis penulam fuisse indicat, scribit enim: *Quos constat in societatem Romanorum receptos, ut de cetero appellarentur Romani, idcirco necesse est, eos Curiam habere, in quam more Romanorum penulati conveniunt*. Atque hæc de Patriciorum, & Decurionum ordine satis.

De Municipalibus Magistratibus.

CAPUT III.

SYNOPSIS.

- I. Magistratus Municipales penes Decuriones erant, & quo tempore creati. II. Duumviri ex Decurionibus lecti, & qui? III. Duumvirorum auctoritas. IV. Duumviratus, ut Romæ Consulatus. Consules, Duumviri appellati. Reinesius, & Velferus notati. V. Consulatum nomen ab Artificibus etiam usurpatum. VI. Duumvirorum habitus, Fasces, aliaque cum Romanis Consulibus communia. VII. Prætores Coloniarum, & Municipiorum, eorum majestas. VIII. Censores, Difflatores, Aediles, & Interreges in Municipiis, & Colonis.

I. **N**ON abs re fore putamus, si post institutum de Coloniarum, Municipiorumque Senatu, & Patriciis sermonem de Magistratibus ab eisdem gestis, instar

star Romanorum verba faciamus. Provinciam comparandi Romanos Magistratus cum Venetis diserte suscepit, atque complevit parvo libello Guerrinus Piso Soacius, cui titulus, *De Romanorum, & Venetor. Magistratum inter se comparatione*: In hoc potissimum ostendit, ut Romæ, ita Venetiis Senatum, & reliqua Reipublicæ munera Patriciis fuisse commissa. Certum profecto est Municipales Magistratus Decuriones gessisse, illosque fuisse penes Patriciorum Ordinem: eoque modo, quo, ut dictum est, jus erat Patriciis Romanis Magistratus Reipublicæ gerere, ceteraque munera habere. Hinc scribit Ulpianus lib. 3. *ad editum in leg. 1. in princip. ff. de Magistrat. conven.* In omnes subsidaria actio non dabitur, sed in Magistratus, nec in fidejussores Magistratum, aut nominatores, nisi ORDO in se periculum receperit, quo etiam casu soli præsentis tenentur, nec si a Magistratibus Municipalibus tutor datus sit, videatur per ORDINEM electus. Idem libro 4. *de officio Proconsulis in leg. rescripto ff. de Muner. & honor.* scribit: Constitutio, qua cautum est, prout quisque Decurio creatus est, ut, ita, & Magistratum adipiscatur, totiens, inquit servari debet, quotiens idoneos, & sufficientes omnes contigit. Eas leges Antonius Augustinus in libro singulari ad Modestinum pag. 218. editionis Lugdunensis explicans: *Ordinem autem*, inquit, *Decurionum, interpretatur, ut cum de Decretis, ab Ordine faciendis*: & paullo post recitato Ulpiani responso: *Quod de Municipalibus Magistratibus dictum esse non dubito; hos itaque intelligo de Magistratibus conveniendis, & de periculo eorum, qui pro Magistratibus intervenerunt, & in §. Item, de Magistratibus conveniendis, atque aliis locis sexcentis.* Non eodem die, eodemque tempore hi Magistratus creati reperiuntur, ac deprehenduntur. Exstat enim lex 28. *de Decurionibus Cod. Theodos.* lata a Constante Imperatore, seu Constantino, uti contendit Gothofredus anno *Æræ Christianæ CCCXXXIX.* in qua legitur: *Constitutionibus*

bus perspicue definitum est, Kalendis Martii nominationes fieri, ut splendorum honorum, munerumque principia primo tempore procurentur. Augusto autem imperante, qui Colonias a se præcipue deductas jure, & dignatione Urbi quodammodo æquavit, ut tradit Suetonius cap. 46. Novos Magistratus Kalendis Januarii munus primum iniisse censet Norisius in Cænotaphiis Pisanis dissert. 1. cap. 3.

II. Ex hoc porro illud facile consequi videtur, ut tempus suscipiendi Magistratus idem esset, & Colonia- rum Patriciis, nec alio die, quam Kalendis Januarii eos adire consuevisse; quod etiam illa persuadet ratio, quoniam Municipiorum Magistratus tum dignitate, & auctoritate, tum etiam nomine, Magistratibus Romanis persimiles erant; simillimosque mores, & ritus referre, atque servare studebant. Et quidem primus Duumviratus fuit, quem solis Decurionibus gerere, uti Civitatis primoribus, & nobilioribus liquisse, demonstrat Guido Pancirolus *de Magistrat. Municip. cap. 1.*, & Alciatus in lib. 3. *dispunct. cap. 5.* Ab eo arcebantur ceteri, qui Decuriones non erant: ii siquidem Plebejorum censébantur nomine. Quapropter Paulus J. C. in leg. honores 7. §. 2. ff. de Decurion. Is, inquit, qui non sit Decurio, Duumviratu, vel aliis honoribus fungi non potest, quia Decurionum honoribus plebeji fungi prohibentur. Idem in leg. 1. ff. de Albo scribendo: *In albo*, inquit, *lex præponi debet, qui maximo honore in municipio functus est, ut qui Duumviratum gessit*: & leg. in honorariis ff. de action. & obligat. *In Duumviros, & in Rempublicam etiam post annum actio datur ex contractu Municipalium Magistratuum.* Item in tractatu de damno infecto: *Duas*, inquit, *res Magistratibus Municipalibus Prætor injunxit, actionem, & possessionem, cetera jurisdictioni suæ reservavit, si forte duratur non cavere, ut possidere liceat, non Duumviros, sed Prætores permissuros.* Qui vero fuerint Duumviri Alciatus citato lib. 3. *dispunctionum*, ita explicat: Duum-

viros in ordine Decurionum duos fuisse ex superscriptis constat, qui carcerum curam habebant, qui publica locabant, qui Reipublicæ negocia gerebant, qui fastibus utebantur. In pluribus vetustis lapidibus, recitatis in Gruteriano opere hujus Magistratus occurrit mentio. Eo functos quoque Patricios Municipii Septempedani patet ex sequenti inscriptione relata a Nicolao Coletto in additionibus ad Ughellum ubi de Episcopis S. Severini sermo est.

D. CATINIO C. F. CVRVO
DVO. VIR.

III. Duumvirorum munus, & auctoritatem accuratissimus Cardinalis Norisius in Cænotaphiis Pisanis *differt. 1. cap. 3.* diligenter illustrat; ex cujus operosis lucubrationibus pauca nobis adnotasse sufficiat. Is primum ostendit Duumviratum tantæ existimationis, & honoris, apud ipsos quoque Romanos fuisse, ut a nobilissimis Senatoribus initus, gestusque plerumque fuerit. Siquidem Pompejus Magnus post debellatum Orientem ob amorem Juliæ relicta Roma, Duumviratum Capuæ gessit, quemadmodum testatur Cicero in oratione post reditum ad Senatum: ad Duumviros in Coloniis spectabat potissimum, causas ad Decuriones referre, eorumque de his rogare sententiam. Eos in Tribunali jus dixisse ex saxis Gruterianis plane compertum est, meritoque Eminentissimus Norisius id tuetur adversus Gentilem *de jurisdiction. lib. 2. cap. de Duumviris*; quamvis graviora crimina ad Romani Senatus cognitionem delata fuerint, puta prodiciones, conjurationes, veneficia, cædesque dolo malo patrata. Augustus autem solus potitus imperio, sicuti Urbani ipsius Senatus potestatem ita, & Coloniarum, antiquissimam jurisdictionem specie honoris non parum imminuit, ut ex Suetonio notavit Vir Clariss. Justus Fontaninus *de antiquit.*

Hortæ

Hortæ lib. 1. cap. 2. num. 4. At licet exinde mixto Imperio Duumviri caruerint, fuerintque tribunali destituti, suggestus tamen editior iis extitit, quem iudicantes occupabant, ut ab omnibus spectari possent, qui vulgo Tribunal appellabatur; ut liquet ex Suetonio *de clar. Rhet. cap. 6.*, & Petronio *cap. 71.* quorum testimonio idipsum asseruit Euerardus Otto *dissert. jur. publ. & privat. dissert. 9. cap. 1. §. 3.* Quamvis autem, ut notat Alciatus in tres libros posteriores Cod. Justiniani, tit. de privileg. eorum, qui in S. Palatio Militant, apud recentiores Jurisconsultos dubium sit, an Duumviri jus gladii habuerint, eorum tamen amplissimam auctoritatem advertens, nonnullorum opinionem, qua censent jus gladii habuisse ex ipsis legibus probabiliorem arbitrat. Qua de re dolet Livium *lib. 1.* pratermisisse id admonere, quum narrat judicasse Duumviros, ut Terminus Horatius furcis suspenderetur, quod sororem interfecisset. In aliquibus Italiæ Urbibus non Duumviri, sed Quatuorviri Magistratum gerebant, & in una eademque Colonia modo Duumviros, modo Quatuorviros laudari in inscriptionibus patet ex thesauro Gruteriano *pag. 96. 1. 445. 2. 446. 4. 447. 7.* & alibi passim, quod cum laudato Norisio id factum putat loco paullo ante, citato Fontaninus, ut nimirum Civium ambitioni satisficeret; *Quatuorviri* quoque instituti fuere, quo facilius hac ratione ad plures summos Coloniarum Magistratus Decuriones pervenirent.

IV. Hi Magistratus in Colonis, & Municipiis eandem, quam in Urbe Consules Romani præferebant imaginem; quin imo progressu temporis idem Consul nomen usurparunt. Cicero in altera agraria Capuanorum superbiam exaggerans, qui suæ Urbis Magistratum, non Duumviros uti ceteræ Colonix, sed Prætores nuncupabant: *Non ne arbitramini*, ait, *paucis annis fuisse nomen Consulibus appetituros*: Eruditissimus Chimen-

tellus *cap. 5.* de honore Bisellii recte scribit Duumviros in quapiam ambitiosa Colonia Consules nuncupari potuisse, quum eandem Romanorum Coss. effigiem, & speciem referrent. Hinc laudatus Norisius *dissert. 1. cap. 3.* ad Cænotaphia Pisana literatum recitat lapidem Pisis effossum in quo COS. I. notatus legitur.

D. M. S.
FELIX HERCVLEO
EQ. P. ÆD. I. I. COS. L.
PONT. PERP.
REIP. PIS.

Post recitatam vero Chimentelli opinionem Doctissimus Cardinalis pronunciavit: *Qui quidem Scriptor, si epigramma, quod nondum e ruderibus erutum pedibus forte Pisis calcavit, vidisset, in eodem, suæmet opinionis triumphum cecinisset*: Casaubonus in notis ad pag. 112. *Apologeticæ Apulei*, & Philostrat. *de Viris Sophist.* exterarum Urbium Consules produxit: quos etiam admisit Gentiles *de jurisdict. lib. 2. cap. 5.* & quidem Ausonius se Burdigalæ Consulem vocat, quum cecinit.

Diligo Burdigalam, Romam colo: Civis in hac sum Consul in ambabus.

Quæ carmina Velferus *lib. 5.* pro arbitrio invertit contra omnium vetustorum Codicum fidem; Merito proinde reprehenditur eodem loco a Norisio. Reinesius vero *epist. 31.* putat Ausonium Poetarum more loquutum, ac metri causa pro Duumviro *Consulem* posuisse; quod etiam repetit *lib. 3. variar. cap. 16.* scribens: *Consules solæ Roma habebat incommunicabiles Municipiis, & Coloniis.* Verum, ut scite notat Chimentellus, si quædam Municipia, dictatorem juridicundo præferebant, jure, meritoque aliæ quoque Urbes Magistratus suos Consulum nomine appellarunt, quum major certe dictatura Consulatu fuerit. Hinc Coloniis, Municipiisque hujusmodi Con-

Consulum vocabulum non injuria competiisse contendit Euerardus Otto in *dissert. 9. de Consulibus extra Urbem*, qui in eis idem imperium, eandem auctoritatem, eandem Jura prerogativa animadvertens ita scribit: *Quid ergo causa est, cur dubitemus, quin in Municipiis, & Coloniis, splendidioribus Consulum quoque nomen Duumviri assumerint? & ab obnoxiiis acceperint? Neque enim Rectores imaginarii erant, & in speciem Civitatibus praefecti, neque Consules pomæridiani, & otiosi: sed annuam jurisdictionem exercebant, Ordinem cogeant, Decuriones consulebant, & sicuti Consules bini Duumviri Romæ, sic hi pro Consulibus apud nos.*

V. Id quidem factum posteriori illa ætate, vel Principis privilegio, vel Coloniarum ambitione, censet Norisius. Hinc & Guerrinus Piso Soacius de *Romanor. & Venetor. Magistr. inter se comparat*. Consularem potestatem Venetiis investitam ostendit ipso Civitatis, & Reipublicæ initio; atque inde Sabellii fretus testimonio addit: *Ab ea regiminis forma, sicut apud Romanos Consules succedere loco Regum, ita apud Venetos, Duces successerunt loco antiquorum Consulum*: Nec mirum si Duumviri Consulum sibi inderent nomen, quod etiam viles artes usurparunt; unde idem Soacius quaerens cum Pirrho de *Magistr. lib. 1.* utrum horum exemplo aliqui ex Magistratibus hujusmodi nostri temporis jure Consules possint appellari: Sentit, nullum esse, qui *ipsis comparari possit, & sequitur Purpuratus num. 79. quomodo potestate antiquorum Consulum non considerata, sed derivatione vocabuli, quod Consules Civitatum appellati sint, quia Reipublicæ consulere debent. Reperiuntur Consules Civitatum, qui æquiparantur defensoribus, & pariter reperiuntur Consules artium: Consules profecto artis lanæ apud Taurinenses fuisse docet idem Soacius; Consules artis eodem teste habebat etiam Verona antiquissima Civitas; Consules item Quateriorum antiquissimi* fuerunt

fuere Brixia; Venetiis, si lis aliqua de mercimoniis intercedat, & ad mercaturam spectet, subsellia Judicum constituta sunt, qui ex ea re *Consules Mercatorum* appellantur. Septempedæ demum *Consul Artium*, & *Consul Mercatorum* reperiuntur; de quibus fit mentio in patriis statuti rubrica 28. lib. 1. Sunt etiam *Consulis* vocabulo appellati in emporiis Maritimis, ut puta, Liburni, Januæ, Anconæ, & ceteris per Italiam, & in Orientis quoque solis regionibus, Græciæque Insulis, viri illi, qui e qualibet Gente, & Natione, commercii publici suorum res curant. Ita Liburni sunt Consules Imperatoris, sive Germaniæ, Galliarum, Hispaniarum, Venetorum, Januensium, Britannorum, Batavorum &c.

VI. Hos tamen cum antiquis illis Consulibus neitquam esse comparandos animadvertit citato loco Soacius: Duumviris vero rectius hujusmodi competiisse nomen, & cum antiquis Cofs. similitudinem intercessisse haud leve momentum ostendit; eadem siquidem quibus Romani Consules, ceterive Magistratus majores fere adhibuerunt honoris insignia, aut saltem eorum imitatione in Coloniis, & Municipiis Duumviri, quam simillima, præferebant. Ebur curule, licet Duumviris non fuerit communicatum; ejus tamen simulacrum habebat Bisellium, quod Valerius Chimentellus libro singulari evicit; quem secutus est Euerardus Otto dicta differt. de Consulibus extra Roman: De honore biselli celebre monumentum exstat Interamnæ, domi familiæ de Mazzincolis, quod hic exhibemus.

T. DEXIO M. P. MENDANO
MILITI VETER. HONORE BISELLI
AC EQVO PVBL. ONORATO M.
DEXIVS DVPPLICAR. LEG. XXV.
PATRI OPT. CLAVDIA PROBA VIRO
KARISS. CVM LACRIMIS CONTRA VOTVM
P. P.

To-

Togam purpuream prætextam, Livius adeo manifeste, Municipalibus Magistratibus attribuit, ut nemo merito possit ambigere, quod patet præcipue *ex lib. 34.* Lictores item Duumviri habebant, sed non item fascium usum, usque ad Tiberium, ut Justus Fontaninus *de antiquit. Hortæ lib. 1. cap. 2.* existimat. Quis autem nescit Lictores cum fascibus inter prima insignia Consulum extitisse? Sic Sanctus Lucas in actis Apostol. *cap. 16. vers. 357.* Magistratibus Colonia Philippensis tribuit lictores, & virgas; Narboni Colonia Martialis *lib. 8. epigr. 72. lixas, & virgas*, quin imo ipsi Imperatores Arcadius, & Honorius *in leg. 53. de Decurion. Duumviris impune non liceat potestatem fascium extra metas territorii propriæ Civitatis.* Annuum, ut Consulatus Romanus, Duumviratum fuisse observat idem Euerardus Otto in memorata dissertatione ex Canone quinquagesimo sexto vetustissimi Concilii Illiberitani, ubi Christianus, quo anno Duumviratum agit, ab Ecclesia segregari præcipitur, propterea quod cogereetur edere ludos, & spectacula publica; eisque adesse cum religionis dispendio; ubi legi merentur, quæ in rem ipsam concessit Gundisalvus Tellez *lib. 3. pag. 439. edit. Lugdunen.* Huc spectat, *ex lex. 16. Cod. Theodos. lib. 2. tit. 1.,* in qua respuentes Duumviratum ob immensos sumtus, quos idem Magistratus afferebat, præcipue in ludis, & spectaculis edendis, duplicati temporis, & Magistratus pœna damnantur; ac proinde integro biennio recusatum onus sustinere coguntur.

VII. Nec enim, ut advertit idem Euerardus §. 4. Consulatum tantum nomen sibi usurparunt Duumviri; sed etiam ceterorum Magistratuum vocabula, quibus Romani Patricii superbiebant, in suis Municipiis, & Coloniais, Decuriones sumserunt. Quum enim auctore Suetonio *cap. 46.* Colonia, & Municipia ab Augusto Imperatore Regiæ Urbi pro parte aliqua essent æquatæ
Præ-

Prætoris quoque nomen quod Justinianus Imperator ait proprium fuisse Imperii Romani *novel. 24. 25.* in Coloniis potissime est propagatum; Auctor Livianæ epitomæ *lib. 13.* Henum Asinium *Prætorem Maracinarum* memorat; Livius *ipse lib. 23.* & Plinius *lib. 17. hist. natural. cap. 11.* *Prænestinorum Prætorem* laudat. Vetus inscriptio apud Sponium Miscellan. eruditæ antiquit. *pag. 182.* meminit *Prætoris Puteolani*; aliæ aliarum Urbium meminere Prætorum. Hinc Aufidius Luscius *Prætor Fundanus*, ut amplitudinem, & dignitatem æquaret prætextam, latumque clavum, prunæque batillum assumpsit; suoque nomine annum signavit ridente Horatio *lib. 1. satira 5.* Male autem Horatiani interpretes Gambinus, & Torrentius Aufidium exagitari putant, quod supra humanam conditionem ignem sibi præferri voluerit, quos merito reprehendit eodem loco Euerardus Otto. Casaubonus enim ab ipso relatus ad Pollionis Claudiam verisimilius prunæ batillum ansati, & gestatilis foculi genus fuisse existimat, quod pruna plenum Viris Principibus præferebatur, ad odores incendendos: sed quid, si batillum pro instrumento, quo prunæ componuntur a Satyrico venuste dictum putemus? ut nullam potestatem præter civilem, sed usum domesticum Scipioni isti tantum cohasisse judicaret. Id enim manifeste affirmat Cicero contra Rullum: *Anteibant*, inquit, *Capuæ Lictores non cum batillis, sed, ut hic, Prætoribus anteunt cum fascibus duobus.*

VIII. Censoris præterea munere nullum Romæ fuisse præstantius. Plutarchus in Catone summum ei tribuit fastigium, & cultum, & nos quoque *lib. 1.* hujus tractatus idipsum ostendimus. Et tamen singulis Civitatibus sui fuere Censores, qui ad Urbanorum exemplum, *Quinquennales* dicebantur auctoribus Cicerone *actio 2. in Verrem*, Livio *lib. 29.* & Juniore Plinio *lib. 10. epist. 173.* Hoc idem patet ex pluribus lapidibus apud Gruterum

rum

rum pag. 366. 2. & pag. 432. 2. & Sponium pag. 169. Dictatorem quoque summum in Republica Romana fuisse Magistratum vidimus; Livioque monente lib. 22. Consules ad se obviam ire sine fascibus jubebat, ac duplo ampliorem Consulari auctoritatem ejus fuisse, docet Peanius *Metaph. ad Eutropium lib. 1. cap. 11.* Eodem nomine Tusculum, Ceræ, & Lanuvium Municipia antiquissima summum Rectorem suum nominarunt teste Chimentello loco citato. Cato *dictatoris Latini* meminit in fragmentis lib. *de origin.* Apud Priscianum *Dictator Albanus* legitur ex lapide apud Reinesium pag. 361. Spartianus autem in Adriano cap. 19. *In Hetruria*, inquit, *Præturam Imperator egit, per Latina oppida dictator, & ædilis, & Duumvir.* Quin imo quemadmodum plerumque ob Candidatorum ambitionem multi in Colonia, & Municipio erant Magistratus, ita creabatur, & Interrex, ut tradit Norisius in Cænotaphiis Pisani *dissert. 1. cap. 3.* ubi hæc habet: *In quibusdam Colonis, quod nulli novi Magistratus creari possent, penes Interregem jurisdictionem fuisse indicat inscriptio Narbonensis apud Gruterum pag. 354. 5., quæ digna est, quæ hic rursus describatur.*

T. CORRINIUS C. F. PO
DVVMVIR. ÆDILIS
INTERREX.

Pag. vero 491. num. 10. recensetur inscriptio imperante Tiberio posita.

ÆDILI III. AVGVRI INTERREGI

Interrex, qui Romæ, in Colonis, & Municipiis iudicundo præerat, Senatum cogeat; eoque præstabat jure, quod Reges, & Consules summo cum Imperio Romæ exsequebantur. In illo tamen interregno Colonia Pisana, ut advertit Eminentissimus Norisius ex Cæ-

Qq9

nota-

notaphio Cajano , quum nulli essent Magistratus , Decuriones , ceterive Cives Pisani annuas inferias Cajo decreverunt , Legatosque ad Augustum Cæsarem destinarunt , aliaque , quæ in eadem inscriptione leguntur , edixere .

De Obsoleta Patricii appellatione :

CAPUT IV.

SYNOPSIS.

- I. *Patricii nomen post translatum Imperium Roma Byzantium in Coloniis obsoletum . II. Patricia dignitas Curialibus quoque , seu Decurionibus concessa . III. Patricii nomen quomodo apud Romanos desueverit : paucae Civitates Senatum retinuerunt , hodieque retinent . IV. Septempeda Civitas eandem priscam sui ordinis nobilitatem diu , constanterque retinuit . V. In ceteris fere Civitatibus Conciliarii suffecti loco Decurionum: quid sit Concilium. VI. Qui altissimas Turres erectas domi habebant , Patricii habiti . Tituli , quibus antiquitus Conciliarii honestabantur . VII. Hi Patricii denominationi æquipollebant . VIII. Militis nomen quid designaret antiquitus . Joannes Bodinus notatus . IX. Pluribus in Civitatibus populares quoque in Concilio cooptati , & paullo post ejecti . X. In plerisque nobiles , & Magnates penitus pulsi . XI. Aristocratia , & Democratia quæ ?*

I. **I**nvecta diuque servata eadem in Coloniis , & Municipiis Romanæ Reipublicæ ratio , variam sequuta fortunam est , cum ipsa vigente Republica , & post ejus excidium , tum etiam post translatum Imperium Roma

By-

Byzantium : maxime vero post illud a Pontificibus Maximis collatum Galliæ Regibus . Hic minime provinciam suscipimus ostendendi in tanta rerum , & temporum inconstantia variationem Magistratuum , quam pro viribus superiori capite exsequuti sumus ; ut earum Coloniarum , ac Municipiorum Magistratuum cum Romanis similitudo validam demonstrationi nostræ conjecturam faceret , qua nimirum cuique persuaderetur cum ceteris aliis Romanorum institutis , re munere , nomine etiam in Colonias , & Municipia investitis Patricios quoque fuisse propagatos . At quemadmodum vidimus tali nomine , & honorifico vocabulo in aliquibus Municipiis fuisse eorundem tantum Decurionum filios jure appellatos ; in aliis autem licet non eandem denominationem , eandem tamen imaginem retulisse ; in utrisque autem parum frequentem denominationem extitisse ; ita minus usitata , imo penitus obsoleta , & antiquata remansit , postquam idem satum habuit Senatus Romanus in Reipublicæ interitu . Tunc enim quum Patricii nomen , aliam , induerit significationem , paullatim a sua origine deflectere cœpit : quemadmodum *cap. 10. lib. 1.* notavimus . Postremo Constantino Magno auctore fuit tandem ad culmen insignis dignitatis evectum ; nec Romæ Senatorum liberos , aut descendentes , nec foris Decurionum filios amplius Patricii designabat nomen , illa significatione , qua prius usurpabatur ; atque hinc tum Romæ , tum in Colonis , & Municipiis paullatim obsolevit .

II. Et quidem sicuti Imperio translato celeberrima Romæ , atque Byzantii erat Patriciatus dignitas , qua Viri emeriti , ac præstantissimi in aula Imperatoria decorabantur ; ita in Colonis , ac Municipiis fuit Curialibus , Senatoribus , seu Decurionibus illorum concessa ab Imperatoribus præstantia . Diversam tamen significationem assumsit . Enimvero : Si quis antea in Colonis Patricii nomen trahebat a Curia , vel Senatu , uti Ro-

mani; postea; qui inter Curiales ornatus erat Patricia dignitate ab onere Curiae omnino eximebatur. Id liquido patet *ex leg. 66. Cod. de Decurion.* quam Justinianus Caesar edidit, ut Curialium consuleret commodis: *Curialibus*, inquit, *consortiiis consulentes, censemus, ut nemo sibi blandiatur, & non certis modis sese liberum esse existimet, sed pro nostra forma tantummodo sciat posse libertatem sibi Curialis competere conditionis; omnibus anterioribus nostris, quos non comprehendit praesens sanctio ex praesenti die antiquandis. Siquis igitur, vel summum Patriciatus honorem fuerit consequutus, vel insulis Consulatus honorarii, aut ordinarii fuerit ampliatus, ut vel Consul, vel Consularis efficiatur &c. is gaudeat se huiusmodi conditionis esse liberum cum facultatibus suis, suaeque posteritate, quam postquam promeruerit dignitatem, vel actum gesserit ediderit: Ex his perspicue item liquet Justiniani aetate Decurionibus post latum diu Curiae onus Patriciatum Imperatores aliquando indulgisse, qua dignitate ab onere, & labore Curiae cum sobole sua, atque posteritate, & bonis pronunciabantur immunes: Hoc etiam (addit Justinianus) nos corroborantes intuitu laborum, quos multo, prolixoque tempore pertulerunt, intactum, illibatumque conservamus, ut hi omnes fortuna Curiali liberentur cum sua substantia, suaeque sobole, secundum ea, quae praediximus. Ex ea porro lege satis superque apparet, non aliter, quam ceteri Viri in Imperatoris aula emeriti, Coloniarum, quoque, ac Municipiorum Senatores ornari consuevisse huiusmodi dignitate. Erat autem in Imperio dignitas quam praecipua, ut fusc pro viribus libro altero expendimus. Cum vero post ipsum jam typis impressum in alia Patriciorum jura praerogativa incidissemus, praeter cetera, quae supra retulimus; hoc loco referre proposuimus, quod apud Jo. Gottl. Heineccium *antiquit. Roman. jurisprudentiam illustrantium lib. 1. tit. 12. num. 15.* Non*

ita

ita pridem observavimus. Non minorem scilicet Patriciis fuisse auctoritatem animadvertit Scriptor eruditissimus, quam fuerit Præfectis Prætorio; ut quemadmodum hi proponebant edicta, quæ deinde in unum corpus collecta *Τὰ Εὐαγγέλια* nomine veniebant, ita idem jus fuerit Patriciis, quorum edicta collecta *Τὰ Πάτρια* dicebantur.

III. Non mirum propterea, si tunc id Patricii nomen, tam Romæ, quam alibi ii, qui Curiam, & Senatum adibant, non usurpabant; idemque paullatim omnino obsoleverit. Quandoquidem ea ætate postquam diu quis in Curia laboravit, sedulamque, & utilem publico bono navavit operam, jussu, & auctoritate tantum Imperatoris Patricius dici poterat. Sed non dispar hanc dignitatem fatum involvit, post occupatum a Barbaris Italiæ regnum, ac renovatum Romanum Imperium: quo tempore privatis hominibus a Patriciatu exclusis, eo solum decorari meruerunt a Pontificibus Maximis Reges, & Imperatores: & tunc quidem, ut multis ostendimus, longe aliam significationem ab iis Patricii nomen assumsit. Collata proinde ea primum dignitate, ab Romano Pontifice Galliæ Regibus in Urbem accersitis, ut tuerentur Ecclesiam; nec Romani, neque alii occurrebant alibi, qui Patricii ab origine, vel a dignitate appellarentur. Novis præterea invecstis moribus, novisque institutis multæ Urbes a prisco suo splendore deflecebant: accedentibus insuper posterioribus seculis in unaquaque fere Urbe pertinacissimis dissentionibus inter Ghibellinos, & Guelphos exortis, quæ Italiam universam luctuosis incendiis funestarent, & cadibus. Insueta propterea data Colonis, ac Municipiis regendi forma, vel in ipsius contentionibus armis invecsta, sive a Nobilibus, atque potentibus strenue propugnata, vel pertinacibus inter populares subortis dissidiis sensim nata, aut violenter inducta, atque mutata. Constat certe paucas ædmodum Civitates antiquum Senatûs, Senatorumque nomen

nomen retinuisse, & priscam nobilitatem: alias autem, vigentibus adhuc popularibus factionibus, & Barbarorum moribus, penitus amisisse. Quamobrem, Civitates dumtaxat maximæ, quas Respublicas vocant, id nomen retinuerunt, & adhuc nostris temporibus retinent, ut veterum testimonio observat Cohellius *ad bullam boni regiminti cap. 30. num. 25.* & Vir Clariss. Joseph de Prosperis *de regimine Civitatis Veliterne*. Qui insuper Velitris Senatum antiquo, recentique tempore omni ex parte Romano fuisse persimillimum contendit. De antiquis Veliternorum rebus fusc egit Joseph Roccus Vulpus Soc. Jesu in *Historiæ Veteris Latii tom. 4. lib. 6.* ubi de honestissima Veliternorum prisca Republica ejusque Senatu, ac Senatoribus multa congerit. In Italia profecto florentissimas scimus viguisse Respublicas, & vigere hæcenus, in quibus meritissime nomen, & munus Senatorum, ut Romæ antiquitus, servatur: iidemque publica fungentes potestate communi bono prospiciunt. Ejus ordinis quamvis dispari munere, & facultate sunt Venetiæ, Janua, Luca, Florentia, itemque Bononia, in cujus insignibus libertas inscribitur, & in Æmiliæ partibus parva licet, sed non ignobilis S. Marini Respublica.

IV. Præterea, ut hic quoque amor patriæ, Urbem locus sit, ac satisfaciamus, Septempedam non infimæ quidem ab ultima origine, ac vetustate conditionis, atque insigne Romanorum Municipium, ut relatæ a Grutero, & Ughellio plures Inscriptiones testantur, memoramus. Ipsa certe inter tot rerum, & temporum discrimina constanter servavit ordinem Patricium, de quo superiori capite mentionem fecimus; antiquam propterea nobilitatem retinuit, hodieque retinet, ut præ ceteris notavit Comes Emmanuel Fontana in Italia nobili de eadem Urbe verba faciens, nec siluit Ughellius in Italia Sacra de Episcopatu, & Episcopis S. Severini differens, ubi hæc scribit: *In Piceno sita est inter colles Apennino finitimos,*
vide-

*videturque hactenus retinere priscam nobilitatem, cum Municipium olim Romanorum spectabile videretur, teste adhuc pulcherrima Inscriptione, quæ legitur in vetusto lapide in foro ipsius Civitatis: Non omnino propterea Reipublicæ nomen, quo diu antea gavisa fuit, amisit: Etiam postquam se ultro Eugenio IV. Pontifice Maximo Apostolicæ Sedi vestigalem fecerat. Patet enim ex priscis, recentibusque saxis, quibus Respublica Sancto-Severinas, Septempedanorum reliquæ memorata legitur; præcipue vero in ejusdem patriis, & Municipalibus legibus, quas vocant Statuta, a plerisque lectis, præclarisque Viris sancitæ; qui tum liberam administrabant Rempublicam. Hæc non ita pridem publicam lucem aspexere, rogatione de iis pervulgandis facta in generalibus Comitibus ab Octaviano Gentilio Avo meo non obscuri nominis Jurisconsulto, & Mathematicæ peritissimo. Auctoritas porro Magistratuum, Consulis, Concilii in illis constabilita legibus, tum leges ipsæ pro bono Reipublicæ, ac pro libertate regiminis latæ clare demonstrant absolutum, ac veluti liberæ Reipublicæ eidem fuisse imperium. Referre tamen juvabit proœmii verba, quibus post recensita nobilium Civium nomina ad ea jura evulganda lectorum libertati suæ plausum, & acclamationem ediderunt, quæ ista sunt: *Ad honorem, statum, & triumphum, & exaltationem Communitatis, & populi S. Severini, ejusque Comitatus, Fortiæ ac districtus, & ad honorem magnificorum DD. Consulis, & Priorum præsentium, ac futurorum hujusmodi Civitatis, & districtus, augmentum, unionem, exaltationem, & perpetuam conservationem præsentis pacifici, & popularis status districtus Civitatis S. Severini.* Id vero peculiare, ac præstantissimum esse videtur, quod in publicis testamentorum, & contractuum tabulis, quas nostri instrumenta vocant, plerumque subscriptus, ac rogatus occurrit *Notarius Reipublicæ*, quemadmodum legi in multis hujusmodi tabularum a Patruo meo dilectissimo Bernardo Gentilio collectis.*

exam-

exemplis . Ne quis vero credat id sibi proprio jure usurpasse licebit animadvertere pacto convenisse cum Eugenio IV. Pontifice Maximo , ut vel deinceps in modum Reipublicæ regeretur , ac gubernaretur , quemadmodum liquet ex capitulis initis inter ipsam , & Apostolicam Sedem , anno MCDXLV. in calce *lib. 4.* Statutorum expressis . Simili etiam denominatione , ac jure potitur Æsina Civitas in Piceno , in qua natus fuit Federicus II. Imperator . Is enim Romanis permittentibus Pontificibus , multis ipsa de causa decoravit juribus prærogativis , & privilegiis . Inter quæ illud recensetur potissimum , ut Regio scilicet diademate stemma suum ornare posset ; sibi que titulum , nomenque Reipublicæ adscribere ; Quamobrem hodieque sibi titulum præfigit : *Reipublica Æsina libertas Ecclesiastica* , ut refert Comes Emmanuel Fontana in Italia nobili , de ipsa inter alias Picenæ Urbes verba faciens .

V. Sed , ut eo revocetur , unde paullulum declinavit oratio : Illæ Civitates , quæ malis iis temporibus Senatus , Senatorumque nomen amiserunt , pro eo illud *Conciliis* , & *Conciliariis* exceperunt ; ut scribit paullo ante citatus Cohellius ad bullam boni regiminis *cap. 30. n. 25.* Idipsum asseruit Joseph de Prosperis *de Regimin. Civit. Veliternæ part. 1.* , ubi hæc habet : *Cum autem hodie in Italia pauca quedam loca , nomen Senatus retineant , ut sunt Civitates maximæ , quæ vocantur Respublicæ ; in aliis Civitatibus loco Senatorum successerunt Decuriones , seu Conciliarii ; & quemadmodum Senatus proprie dicebatur locus , in quem Senatores coibant ad decernendum quidquid pro recta Reipublicæ administratione videbatur expedire , teste Pomponio Jurisconsulto in leg. 2. §. deinde ff. de orig. juris ; ita apud nos locus ille , in quo Conciliarii , seu Decuriones conveniunt , Concilium appellatur . Atque Illūnus Archiepiscopus Dominicus de Zaulis ad Statutum Faventia tom. 1. rubrica 2. lib. 1. num. 5. In locum , inquit , Decurio-*

curionum, successerunt Magistratus, & Antiani, & Consiliarii Civitatum. Ipsi porro iidem, ac Decuriones habentur a *Glossa in leg. 2. de Decurion.* & filiis eorum, ubi idipsum sentiunt, & affirmant Joannes de Platea, Lucas de Penna, & Amaya in rubrica *ad ipsum titulum n. 5. & Lofeus de jure universitat. p. 1. cap. 3. n. 39.* Nomen vero Concilii, quamvis diversa, ac multiplici significatione sumi possit, nihilominus, ut ad rem nostram pertinet, nihil aliud designat, quam *convocationem, seu conventum multorum Civium in loco certo auctoritate Superioris pro rebus ad Rempublicam pertinentibus coactum*: quemadmodum scite prodit Boer. *de auctor. Magistrat. in addit. num. 164.* Ex eoque memoratus Cohellius *cod. loco cap. 3 1.* subinde monet ea significatione cum littera C hoc est Concilium esse scribendum, quod alio modo explicat; nimirum, esse *convocationem prudentum ad exquirendum consilium*; & id colligit, probatque ex Textu in *C. multis 17. distict. leg. 1. & ibi Glossa verbo Concilium Cod. de Sacrosf. Ecclesiis.* Cujus sententiae jampridem fuit Lucas de Penna *in leg. Si quod num. 1. Cod. de Legation. lib. 10.* At Cohellius latius ejusmodi definitionem illustrat: tum multa cumulat *num. 100. & seq.* scribens de iis, quae in publicis sunt agenda, & tractanda Conciliis: Qui autem hujusmodi adeunt, habentque Concilia, teste Zaulo ad Statutum Faventiae *citato loco n. 35. Civitatem representabant, & repraesentant hactenus, habent enim gubernium, & administrationem rerum publicarum, ita ut facere possint ea omnia, quae facere valet Civitas universa.* Id quoque ex Textu *in leg. Municipibus ff. de condit. & demonstrat. leg. Municipes ff. ad Municipal.* plene confirmat Knipschildt *de jure, & privileg. Civit. Imper. lib. 5. cap. 1. num. 5. cum seqq.*

VI. Hi porro Consiliarii in unaquaque exinde Civitate constituti, ac late propagati antiquato jam Senatorum, & Decurionum nomine, multo minus sequioribus

ac barbaris temporibus, denominati fuere Patricii. Interea vero illud est præ ceteris observatione dignissimum, quod circa hoc idem, ut opinor, tempus, quo Patricii nomen ab usu recessit, ad designandam tamen hujusmodi qualitatem, Viri potentes in Italicis præsertim Urbibus, altissimas ipsi Turres, atque Pyramides, quas hodie plerisque in locis adhuc videre licet, in suis domibus erigebant. Qui eas habebat erectas, habebatur Patricius. Has fortasse inter funestas illas supra indicatas populares procellas, Plebejorumque factiones nobiles viri pro sua defensione parabant: Id tamen vesanæ opinioni, stultoque furori tribuit Gaudentius Merula *lib. 4. memorabilium, cap. 2.* hæc scribens: *Erat olim vesana quædam persuasio præterito tempore per Urbes Italicas, ut is Patricius haberetur, non qui esset morum, & literarum candore conspicuus, sed qui Turrim haberet erectam. Hoc furoris genere laborabant Novarienses Sympolites mei, Ticinenses, & Nolani in Liguſtrico littore.* Nonnulli tamen insignes, illustresque tituli illis jure sunt concessi, qui Concilium adibant, ac Consiliarii munere fungebantur, iique Patricii fere nomini æquipollebant, & respondebant. Hi erant *Potens, Miles, Magnus, Nobilis, Honorabilis, Magnates*, & id genus, quibus ad popularium, ac plebejorum, discrimen Primores Civitatum decorabantur. Ejusmodi appellationis plura possent produci exempla, ex quibus unum de multis contentus ero in medium afferre ex rubrica 61. *lib. 1.* Statutorum Civitatis S. Severini, ubi legimus: *Nullus nobilis, vel popularis ingredi possit in possessionem alienam sine licentia: & infra: Contrafacientes si miles, sive potens, aut filius, aut nepos, vel de progenie militis, & potentis puniatur.* In publico autem monumento secundæ inventionis sacri corporis S. Severini Episcopi Septempedani secutæ anno MDLXXVI. ubi describitur sollemnis progressio cum sacris exuviis per Urbem facta, habetur: *Toto Clero, Magistratu, Magnatibus, & popu-*

populo comitantibus. Hujusmodi documentum nuper vulgavit, inferuitque appendici ad suam primam Dioecesanam Synodum Præsul Clarissimus, atque Illūsus Dionysius Pieragostini, qui post multos pro Ecclesia exantlatos labores Archiepiscopatu Lucensi ultro eidem oblato, recusato, Septempedanam nostram Ecclesiam summa cum laude, & commissi sibi gregis profectu moderatur ac regit.

VII. His titulis, qui antiquitus insigniti reperiuntur iis probatam esse generosam nobilitatem pronunciavit Tribunal S. Rotæ Romanæ *decis. 282. part. 4. rec.* cujus hæc verba sunt: *Concurrunt quoque instrumenta antiquissima, in quibus progenitores D. Marci honorabiles, nobiles, & magnifici denominantur, quod non leve est nobilitatis signum, & multum confert ad illam probandam*. Quamobrem hanc ipsam decisionem referens eadem S. Kota in causa Assisien. *Habitus die 28. Junii 1717. §. Neque ulla cor. Foscaro*; affirmat hujusmodi ea tempestate adhibitos titulos unice Viris competiisse Patriciis. *Necnon etiam*, inquit, *in instrumentis publicis consequutos fuisse* (Ascendentes Alphonsi Bini prætendentis habitum Sac. Religionis Hierosolymitanæ) *denominationem sub iis titulis, qui ea tempestate private ad Viros Patricios competeabant, quibus omnibus concurrentibus ambigendum non est, quin resultet specifica generosa nobilitatis probatio*: Ex his clare patet, homines nobiles, de quibus agitur, quamvis antiquitus non fuerint appellati Patricii, pro Patriciis nihilominus Sacrum Tribunal habuisse, & accepisse, qui nimirum antiquitus recensitis designabantur, atque honestabantur titulis: Non dissimili quidem ratione, quod sicut inter eos, ac populares, sive plebejos non parum intercedebat discrimen, ita eandem referebant antiquorum Patriciorum imaginem, qui hujusmodi titulis præ plebejis honestabantur. Id propterea genus titulos, quibus

Germaniæ primores decorabantur antiquitus , expendens Joannes Jacobus Draco *de orig. & jur. Patric. lib. 3. cap. 2.* ostendit ; ipsis non alios , quam Patricios indicatos fuisse honorifica appellatione varia , varioque vocabulo , quod generis splendorem aperiebat , personæque testabatur nobilitatem , atque præstantiam . Quæ sane vocabula Germanico sermone aperuit Philippus Khnipschildt *de jurib. & privileg. Civit. Imperial. lib. 2. cap. 29. num. 49.*

VIII. Et quidem nomen Militis præ ceteris præcipuum ac præstantissimum , non pro quolibet bellatore , aut pro eo , qui castra sequebatur , militiæque dedisset nomen , accipiebatur , ut proprie Latinus indicat sermo ; sed medio , atque inferiori ævo nomen erat dignitatis , & honoris Nobilibus dumtaxat , ac generosis attributum hominibus ; idemque propemodum designabat , ac hodie *Eques , aut Patricius* , ut constat ex Riccardo in *Chronico ad annum MCXCII.* pluribusque antiquis monumentis explicat , & illustrat Bernardinus Campellus *hist. Spolet. lib. 27. cap. 58. num. 1399.* Et antiquioribus quidem temporibus , nimirum ab anno dcccxxxvii. idem evincit *lib. 16. num. 20.* ex Camillo Peregrino in historia Principum Longob. *ad capitular. Sicardi pag. 79. num. 7.* probatque Tiraquellus *de nobilit. cap. 37. n. 81.* Id nomen fucum fecisse puto Joanni Bodino *de Republ. lib. 3. cap. 8.* qui fortasse Perulinos , & Florentinos milites appellatos legens ; eos nobilitatem a militia duxisse opinatur , itaut , qui inter ipsos militare cœpisset ex ignobili , nobilis efficeretur . Florentinos autem , auctore Macchiavello nobilitatem suam triplici constituto ordine a reliquis discrevisse idem notat Bodinus hæc scribens : *Florentini , priusquam unius dominatu omnia tenerentur , non tantum nobilitatem ab ordine sacro , sed etiam nobiles a plebejis , & plebejos tripliciter rursus ordine discreverant ; quorum , qui opibus præstant*

bant grandes appellabantur: secundo censu populares: tertio sex ipsa plebis.

IX. At quamvis ii, qui illustribus, atque honorificis hisce designabantur titulis primores patriæ essent, solique publicum adirent Concilium, non secus, ac prisca Senatores, Decurionesque; exortis tamen plebisque in locis inter ipsos, & populares intestinis dissidiis a publicis muneribus, a Concilio, & Senatu, aut paullatim exacti, vel promiscue cum plebejis ad publica, & præstantiora Reipublicæ munera assumpti fuerunt; vel armis, & contentionibus ab illis ea usurpata, vel ad sedandas hujusmodi civiles factiones auctoritate quoque Romani Pontificis, aut proprii Principis utrique ordini communicata. Et quidem non secus, ac in Romana Republica, Plebs Patriciis insensa Senatum adire, Magistratus gerere cum Patriciis contentionibus pertinacibus alicubi, in Italia præsertim obtinuit. Nova hinc forma publicis Civitatum data Conciliis. Apud Septempedanos Plebejorum dissidia contra nobiles, ac potentes viribus prævalentia, in causa fuerunt, ut plebs ausa fuerit decreta, legesque adversus ipsos rogare: penitusque occupato publici Concilii loco vetuerit etiam, ne ipsi alicubi conventus facerent. In libro, quem reformationum vocant anno MCCCXXVII. pag. 35. de re ipsa sequens decretum legimus: *Nobiles, & potentes in eorum domibus nullam congregationem hominum faciant, & quod populares, & artifices teneantur ire ad palatium Communis*: Hinc Comes Leonardus Francus in lib. *manuscripto de antiquis. Septempedanis* nobis communicato a Patruo nostro Bernardo Gentilio de ipsa Urbe patria non uno nomine optime merito hæc habet: *Pro statu illo prisco nobilium hæc adnotanda censui, videlicet anno Domini MCCCXXVII in S. Severino regiminis reformatio Ecclesiastica in statum popularem contra nobiles directæ*. Hæc tamen violenta; & iniqua publici regiminis, ac

Ma-

Magistratus ratio, diu non viguit: matureque plebs compressa a publico est depulsa Concilio: tum primoribus, ut sequenti capite demonstrabimus, Civitatis muneribus Patricius ordo restitutus.

X. Eundem profecto exitum, atque satum non habuit Civitas Interamna multis nominibus in Umbria nobilis, atque conspicua, ad cujus nobile Concilium, quum semel populares obrepissent, ac vice miserranda promiscuum effecissent, eos adhuc patitur, ita mandante constitutione peculiari Pii IV. quam tamen explicans Rota cor. Roxas *decis.* 229. iis, qui ante ipsam constitutionem generosa nobilitate potiebantur nullum præjudicium intulisse affirmat. Eandemque quoque fortunam patitur vetustissima Urbs Perusium, in cujus Concilio, & Decemvirorum Magistratu plebeji perinde, ac nobiles admittuntur, principe tamen inter ipsos loco Patriciis servato. Summi enim Pontifices prudenti consilio ad extinguendas civiles dissensiones permittere consueverunt promiscuam nobilium, & plebejorum admissionem ad potissima quæque Urbium munera, & publicum regimen, vel quandoque plebejos duntaxat in Concilium cooptari. Sic Martinum V. in Foroliviensi Civitate plebem ad publica munera ascivisse testis est Sigismundus Marchesius *in supplem. historię ejusdem Urbis* pag. 236. In Civitate Urbis veteris anno MCCCXLVI. Consulum, quod tum vigeat, antiquato consensu, sanctum fuit, ut populare esset Concilium plebejis referendum; addito etiam præcepto, ne quis nobilis assumere-tur ad publica obeunda munera, ut legitur in ejusdem Chronico apud Muratorium in collect. scriptorum rerum Italicarum *tom.* 15. *pag.* 653. Idem contigisse pluribus conspicuis in Etruria Urbibus præsertim Senis, ubi anno MCCCCLXXXIV. laudantur *Priores artium, & Dux populi*, colligi potest ex ejusdem ætatis monumentis apud ipsum Muratorium *codem tom.* 15: *pag.* 289. Idipsum in ple-

plerisque Germaniæ Civitatibus contigisse fufè narrat Sebaftianus Munfter *Cofmograph. lib. 3. cap. 65.* & Lehman Chronic. Spiren. *lib. 4. cap. 18.* quas prioribus feculis a Patriciis, & nobilibus rectas hodie fere omnes in democratiam delafas effe oftendit Philippus Khnipschildt *de jur. & privileg. Civit. Imperial. lib. 2. cap. 8. num. 8.* Is præterea fcribit in Civitate Gamundia, licet prioribus feculis fuma Reipublicæ apud Nobiles effet, difcordia tamen, & ambitione inter præcipuas, nobilefque familias exorta, ab illis ad populum deveniffet. Prout etiam Argentorati fancitam fuiſſe legem, ne quis præcipuum ejufdem Urbis Magistratum, quem *Ammeifterium* vocabant, fumeret, niſi ſe ex plebejis natum doceret. Narrat item *lib. altero cap. 29. num. 42.* Plebis Tribunos Brunſvicenſes, ut ad ſe totam Reipublicæ fummam traherent, Patricios Urbe penitus expulſiſſe, quos poſtea Albertus Dux eorundem reſtituit. Quanta Halæ Saxonum inter Patricios, & plebem diſſidia exarſerint pro uſurpando regimine Civitatis late memorat Fabricius *lib. 7. origin. Saxon. fol. 785.* Ejufdem tandem eventum alibi habuiſſe Plebejos paſſim colligi poteſt ex ſcriptoribus aliis, qui peculiarium Civitatum, & Oppidorum ſcripſerunt hiftoriam.

XI. Harum diſſenſionum cauſa inducta paſſim fuit duplex regiminis forma; quarum alteram *Ariſtoſcratiam*, alteram *Democratiam* vocant. Democratia ea eſt, quæ regimen, ac ſuma Reipublicæ ſolis Plebejis attribuit; Cavent enim potiſſime Democratici, ne publica officia Viris concedantur Patriciis. Unde Chriſtianus Liebenſthal *diſput. de tribus Form. Reipub. theſ. 95.* ſcribit complures Germaniæ Civitates prolapſas in Democratiam fuiſſe partim arcendo a regimine, partim opprimendo vetuſtiores nobilium familias, ut quam pauciſſimæ ex iſtis in iis Civitatibus appareant, inter quas enumerat Lubecam, Bremam, Brunſvigum, Maydeburgum, & Fran-

Frankfurtum; quæ de re scribit etiam Philippus Khnipschildt recitato loco *lib. 3. cap. 46. num. 14.* Contra autem *Aristocratia* est, quæ imperium credit Optimatibus, præcellentibus prudentia, iustitia, ceterisque virtutibus, ut docet *Aristoteles 3. politic. cap. 5. & lib. 3. Esb. cap. 10.* Optimates ex eo dicti putantur quod optimi ex omni reliquorum Civium numero lecti sint, & qui ita præfunt, ut omnia ad illud referant, quod Civitati, ac ipsis utile est. Ipsique vocantur etiam *Patricii*, & *Seniores*, ut docet Alexander ab Alexandro *dier. genial. lib. 6. 24.* In eo regimine, quo pauciores fuerint, eo stabilior, atque diuturnior erit Optimatum status, cum concordia facilius inter paucos conservetur, quam inter multos teste Aristotele citato loco, & Bodino *de republic. lib. 2. cap. 6.* de qua regiminis forma plura videbis apud Philippum Khnipschildt *lib. 1. cap. 8.* Is tandem *lib. 3. cap. 48. num. 14.* alteram, atque novam expendit Reipublicæ formam, quæ dimidia pars Senatus ex Patriciorum ordine, alia ex plebe deligitur, quam nec Democratiæ, neque Aristocratiæ assimilari ullo modo posse contendit; eam tamen in aliquibus Germaniæ, aliarumque Regionum Civitatibus vigere, sequenti capitulo demonstrabimus.

De renovata appellatione Patricii.

CAPUT V.

SYNOPSIS.

- I. *Nova regiminis forma ab Henrico V. in Germaniæ Civitatibus inducta; eaque alibi inducta.* II. *Concilium plurium Civitatum aliud generale, aliud particulare: quod Credentiæ, Cernitiæ, aliisque nuncupant nomine.* III. *Concilium Credentiæ Civitatis*
S. Sc.

S. Severini antiquis nobilibus restitutum : ejusque nobilitas , & jurisdictio . IV. Concilium Ravennæ Capuæ , Aſculi , aliarumque Urbium ex nobilibus ſolum conſtitutum . V. Patriciorum in Germania , Saxonia , Italia renovatio , & origo : Abaſuerus Friſchi conſutatus . VI. Non ante apud Italos Patricii nominati , quam ſæculo decimoquarto ineunte , iique poſtmodum ſequioribus ſæculis paſſim in publicis monumentis conſignati . VII. Patricii Lovaniſes a plebe Senatu expulſi anno MCCCCLX. , deinde pace cum ipſa compoſita reſtituti . VIII. Patricii Bruxellæ anno MCCCCLX. Plerique aliarum Germaniæ Civitatum anno MCDLI. IX. Patricii in pluribus Germaniæ Civitatibus a Carolo V. leſti anno MDXXXIX. X. Veneti Patricii diſti , & Qui ? XI. Patricii Placentiæ anno MDXXX. peculiaribus Clementis VII. literis a reliquis Civibus leſti , eorumque munus . XII. Patricii Reipublicæ Francoſurdentiſ , & Auguſtæ Vindelicorum . XIII. Patricii Florentini tempore Reipublicæ , & Principatus . XIV. Patricii Maceratenſes in Piceno ; Patricii Capuani , Scotorum , Danorum , Anglorum . XV. Patricii Lovaniſes in ſeptem familiis diſtributi . In Calatayronis Magiſtratu Primus , Patricius vocatur .

I. **Q**Uæ , popularium , & plebejorum ſeditio adverſus nobiles , atque potentes prævaluit in rerum publicarum adminiſtratione , diu non ſtetit ; rebus enim in integrum reſtitutis , vi repulſa , nobilium plerique in locis , & Urbibus extincta prorsus manſit : Poſteriori ſiquidem ævo literis , & bonis artibus , itemque moribus melioribus exculito , exactis paullatim a rerum adminiſtratione plebejis , nobiles Concilium Civitatis iterum ſibi vindicarunt ; atque ita ſenſim priſtinus fuit ejusdem ſtatus reſtitutus , eademque

ferme antiqui Senatus ratio, atque conditio: familii nobilitatis, ac generis splendor vindicatus, & assertus: Demum in tanto rerum discrimine, ac mutatione paulatim reviviscens Patriciis nomen vigere iterum cœpit, suumque explicare pretium. Constat autem longe ante propiora nobis tempora in Germania, atque Saxonia Henricum Aucupem Imperatorem dedisse operam, ut extinctis Hunnicis bellis, ac superioribus Carolinis mutationibus, præcellentibus, nobilibusque familiis, aliæ crearentur, subrogarenturque, ut scribunt Witichindus *lib. 1.* & Reinerus *de origin. nobilit.* itemque Petrus Heig. *quæst. jur. Civil. & Saxon. part. 1. quæst. 2. n. 65.* quibus accessit Joannes Jacobus Draco *de origin. & jur. Patric. lib. 3. cap. 21. num. 3.* Nobilibus itaque familiis in Germania lectis, & a reliqua populari turba secretis, nova inde forma regendi Urbes Imperiales ab Henrico V. est inducta; constituitque is ut non ab aliis, quam a Senatoribus, & Consulibus suis gubernarentur. Id postea aliis fere municipalibus Civitatibus exemplo fuisse; ut in iis rursus antiqua ex Romanæ Reipublicæ forma Magistratuum, & Senatus ratio, atque conditio renovaretur, auctor est Otto Frisingensis *lib. 2. cap. 13.* cui adhæret Christophorus Lehman in *Chronico Spiren. lib. 4. cap. 13.* Eorum testimonio citato loco usus Draco in eadem sententiam hæc addit: *Postquam enim Henricus V. Imperator novam gubernandi Civitates Imperiales formam per Consules, & Senatores induxit, qui post e. l. tempora in omnibus etiam municipalibus Civitatibus in usu esse cepit exemplo ab antiquo Romanorum regimine desumpto &c. consequutum inde est, ut præcipue, ac nobiles cujuslibet Civitatis familiæ in Senatorium ordinem reciperentur.*

II. Par in Italia regiminis forma progressa, & sensim in omnes fere ejusdem primarias Urbes invecsta in causa fuit, ut paulatim inde primores earundem Cives pri-

pristino Senatorio Ordini restituerentur; expulsis præterea a Concilio, uti supra dicebamus popularibus, atque plebejis, non aliis ad ipsum aditus esset, quam iis, qui ceteros, & nobilitate, & generis præstantia antecederent. Curatum autem eo discrimine potissimum ab iis est, ut duplex subinde induceretur Concilium, quorum alterum ipsis, & popularibus commune foret, atque promiscuum; alterum ipsis solis, nec aliis ex plebe communicandum; quo facilius nimirum illos expellerent, sibi que primarium in regenda Civitate locum assererent. Usu porro in omnibus fere nobilibus, ac primariis Civitatibus receptum fuit; ut Concilium aliud esset Generale, in quo Cives omnes ad certa gravia, & ardua negotia pertractanda, vel consicienda convenirent, aliud Particulare, penes quod esset Urbis regimen, solique haberent nobiles: quasi in ipso antiqui Senatus imaginem referrent. Multa hujus generis exempla Italicae Urbes nobis suppeditant, præsertim vero in Insubribus, Æmilia Etruria, Umbria, Piceno, iisque Provinciis, quæ nunc Neapolitanum Regnum constituunt. Singula hic recensere supervacui laboris esset. Nonnulla tamen quæ argumento satis lucis afferunt, indicabimus. Anxani, quæ nobilis Frentanorum Urbs est, antiquitate, Civium splendore, Archiepiscopali Sede, aliisque nominibus clara, etiam furentibus Guelphorum, & Gibellinorum factionibus, intestinoque bello inter ejusdem Urbis Cives, finitimosque Ortonenses, & Sulmonenses mutuis cædibus, atque incendiis conflagrante, integer mansit nobilium cœtus secretus a Plebe, ac primus quidam *Concilii* nomine, altera *Universitas* appellata est. In ejus Urbis Archivo binæ Caroli II. & Roberti utriusque Siciliae Regum exstant literæ subjectum præferentes titulum: *Judici Regio, Consilio nobilium, & Universitati Lanzani fidelibus nostris dilectis*. In historiis Anxanensibus jampridem scriptis a Jacobo Fella, præsertim

vero capite XIX. multæ recensentur Neapolitanorum regum literæ ad Anxanenses datæ: quæ sequenti prænotantur titulo: *Nobilibus, & egregiis viris Syndico Consilio, & Universitati Lanciani fidelibus nostris dilectis. Syndicus* Primoris ordinis princeps erat, primusque in Urbis regimine, ac nobilium virorum concilio, quemadmodum hodie, habebat partes. Cives ipsos passim *Nobiles, magnificos, spectabiles, milites* suis literis Reges appellant, omnemque honoris significationem adhibent, ut illorum splendorem, nobilitatem, atque præstantiam testatam faciant. Hoc idem consilium virorum nobilium in pluribusque Italiæ Civitatibus diversum sortitum nomen est, atque vocabulum; alibi enim *Cernita*: Alibi *Credentia*: In aliis Urbibus *Regulatus* appellatum est nomine, quemadmodum innuit Campellus ad constit. Urbini decreto 23. num. 67. In Urbe nostra *Septempeda* post tyrannicum Smedutionum jugum excussum, Martino V. Pontifice Max. anno MCDXXVII. quum viri nobiles decrevisset antiquum nobilitatis sibi vindicare splendorem, in generali Concilio adversus Plebejorum insolentiam coram Provinciæ Præside lege caverunt; ut constitueretur *Credentiæ Concilium*, apud quod plenum jus, & arbitrium esset in rerum publicarum administratione exceptis nonnullis arduis negociis, in quibus necessarium foret Concilium Generale, & omnium præsentia Civium, ut ex libro *Conciliar. pag. 36.* nobis communicato a Patruo nostro Bernardo Gentilio de Patriæ juribus prærogativis, & antiquis monumentis supra præconium optime merito. Maceratæ item, quæ in Piceno inter præstantissimas Urbes merito habetur commendatione, & laude dignissima nobile *Credentiæ Concilium* est institutum, illudque solum tributum Viris Patriciis, ut constat ex *lib. 1. Statutorum* ejusdem, de quibus infra pleniorẽ sermonem habebimus.

III. Quoniam vero diu sine dissidiis id permanere non potuit in plerisque aliis Civitatibus, in quibus eadem inveſta eſt forma, & ratio particularis Concilii, eam invidia plebis, nobilibus ſemper inſenſa occasione arrepta turbare tentavit. Opus proinde fuit, ut ſupremi Principis accederet auctoritas, cujus Imperio ubique fere præſcriptum eſt; ut primoribus dumtaxat illarum Civitatum inter ceteros lectis Concilium particulare, adeundi jus eſſet: Longe plura ejus rei afferri poſſent exempla, ſed illa conſulto omittentes, ne longius, quam par eſt, noſtra excurrat, & vagetur oratio, de aliquibus tantum, & quidem celebrioribus verba faciemus. Ingeſta paullo ante Patriæ noſtræ mentio iterum revocat, ut de ea cujus nomen pro virili parte propagatum cupio, ſermonem inſtituam. In ea ſiquidem anno MDXXXII. Cardinalis Ravennatenſis Sedis Apoſtolice in Piceno ab latere Legatus, cum non obſtante lege a nobilibus, jampridem lata conſtituendi Credentiæ Concilium, vidiffet Urbi pernicioſum futurum in eodem plebejos intrudi; ne ipſi diutius rerum adminiſtratione potirentur, antiquiorem formam ejus regimini reſtituit, plebemque a publicis muneribus arcuit, cenſuitque priſco diſcrimine Patriæ honores, & munera a ſolis nobilibus in poſterum eſſe gerenda. Sequens propterea de Credentiæ Concilio decretum edidit, quod ne fraudi Civibus eſſet, deſcriptum fuit in libro Conciliorum ipſo anno MDXXXII. *Super labefactione, transgreſſione, & adulteratione dictorum ordinum, pro quanto poſſumus dictum regimen in meliorem formam redigere hoc præſenti, & perpetuo valituro editto, ordinamus, quod S. Severini perpetuis futuris temporibus conſtitutum ſit, & intelligatur Collegium, quod Deſenſorum, & REIPUBLICÆ Regulatus numerus appelletur, in quo numero ſint, & eſſe ſolummodo poſſint Conſules, Conſalonerius, & Regulatores: Exinde hujusmodi cœtus viris ſolum reſertus*

fertus nobilibus magna ubique existimatione habitus est .
 Eodem anno MDXXXII. in epistolis , eidem , datis ab
 Episcopo Recanaten. & Maceraten. tum in Piceno pro
 S. R. E. Præside , & ut vocant , Commissario legitur :
Nobilibus amicis nostris Carissimis Concilio Credentiæ
S. Severini , intus vero : *Nobiles Amici Carissimi* : Res-
 publica Florentina eodem anno literas ad idem misit
 subiectis prænotatas titulis : *Nobilibus Viris Consuli* ,
& Prioribus , & *Concilio Communis S. Severini* : Non
 impari erga ipsum usus est honoris significatione Franci-
 scus Sfortia in epistolis , quibus pacem cum Pontifice
 Maximo constabiliſſe nunciabat ; in iis enim legimus :
Nobilibus Viris dilectis nostris Potestati , *Prioribus* , &
Communi S. Severini . Hæc & id genus alia monumenta
 hodieque servantur in Archivo ejusdem Civitatis ; exem-
 pla vero cum autographis collata nobiscum communica-
 vit Bernardus Gentilius Patruus noster ; cui hoc etiam
 nomine gratissimum testamur animum . Quæ illi summa
 per Legatum asserta est jurisdictio longe ante ipsius de-
 cretum jampridem vigeat . Siquidem ab Urbano V.
 Pontifice Max. jus eligendi Prætorem cum facultate me-
 ri , mixtique Imperii , & gladii potestate concessum fuit ,
 ut patet ex ejus literis datis Romæ apud S. Mariam
 Transtiberim xii. Kalend. Martii Pontificat. anno 1.
 Clemens VII. jus eudendi monetas indulſit , quod ex
 ejus brevi dato Romæ apud S. Petrum MDXXXIV. die iii.
 Martii Pontific. anno 1. liquido constat . Idem Pontifex
 municipales item leges , quas vocant *Statuta* , confirma-
 vit , penesque Cives ipsos Urbis regimen adeo firmum
 esse voluit , ut ne literas quidem superiorum ad regi-
 men quovis modo spectantes , executioni mandandas
 præscriperit , nisi prius in Generali lectæ Concilio inno-
 tuerint universis illas bono Reipublicæ prodesse ; ut li-
 quet ex Apostolicis literis descriptis ad calcem statuto-
 rum . Sed ne longius , quam par est , lectoris otio abu-
 tar

tar in recensendo tum prisca, tum recentia jura prærogativa, facultates, & auctoritatem patriæ Urbis, indicasse juvabit judicium S. Religionis Hierosolymitanæ, quo cavit eas familias, quarum majores munus hujusmodi Conciliarii, quos *Regulatores* vocant sustinuerint, dignas haberi, quibus equestris habitus ejusdem Religionis impertiretur; ut constat ex ejus processu servato in Magno Urbis Prioratu Armario V. littera E.

IV. Nobilissimæ Campanorum Urbi parem formam jam tum ab anno Christianæ Salutis MD. Comes Ripercursiæ Regni Neapolitani Prorex tribuit; qui auctoritate sua jus habendi, & adeundi publicum Concilium solis nobilibus esse voluit, quod antea alternis vicibus ob eorundem defectum inter nobiles, & populares erat divisum, ut refert Capycius Latro *consultat.* 12. num. 28. *Antea, inquit, propter bella Civitas erat adeo nobilibus evacuata, ut in nonnullis cedulis quandoque duo, quandoque unus tantum nobilis descriptus videatur.* Ravennæ in Æmilia ceterarum Urbium facile Principis, ac nobilissimæ, perinde ac antiquissimæ Metropolis; Julius II. anno MDXI. Civitatis Concilium ex ejus primoribus speciali privilegio decrevit esse legendum, cui jus publici explendi regiminis juxta municipalia jura, & leges, quæ tum decretæ, vel in posterum essent decernendæ, concessit, referente Parisio *conf.* 10. *per totum lib.* 2. & Sacra Rota in celebri illa causâ *Ravennaten. prætensæ Aggregationis ad locum Concilii* 7. Junii 1717. cor. *Ansaldo.* Privilegii verba in eadem decisione descripta ista sunt: *Civitas Ravennæ regatur, & gubernetur, & manuteneatur per Superiores deputandos in Civilibus, & Criminalibus judiciis omnibus, & cunctis contingentibus, ac datis secundum statuta sua, ordinamenta, & decreta disposita, & quæ ordinarentur, & disponderent publice in Concilio ejusdem Civitatis:* Asculi item, quæ in Piceno Civitas est præstantissima ad sedandas acerrimas discordias inter Cives exortas, Hierony-

ronymus de Rubeis Vir Romæ in utraque Signatura Referendarius, & Camera Apostolicæ Clericus a Paulo III. anno MDXXXVI. Legatus, suppresso antiquo Concilio *Ordinis* nuncupato, novum ex nobilibus constituit ab Nobilium numero appellatum *centum*, & *Pacis*, ut patet ex insigni decisione Sacræ Rotæ in *Astulana Nobilitatis Ordinis Consularis coram Molines*, quæ tomo 2. inter nuper impressas, est 1170. Nobilitas Neapolitana, Salernitana, Amalphitana, Surrentina, Barensis, Tarentina, Tranenensis, Consentina, Rhegiensis toto Terrarum Orbe celeberrima est, de qua ne injurii præstantissimis Urbibus videamur, præstat hic honoris ergo, uno tenus nomine eam laudare, quam pauca dicere. Unaquæque enim suos a Populo secretos habet Patricios, Senatum, seu Concilium distinctum, Ordinemque præcipuum, cujus jura præstantiæ, & dignitatis tum antiquitate, tum etiam splendore commendantur: nec vulgaribus ipsimet Summi Principes honorificis significationibus honestarunt; atque præconiis. Consulto autem omittimus de aliis aliarum Regionum illustribus Civitatibus hic verba facere, quæ vel idem, vel certe non dissimile obtinent genus regiminis. His vero nullam injuriam, nec nobis negligentiam notam earum præteritio impinget: omnia enim, quæ ad rem ipsarum pertinent, accurate, ac diligenter persequi, præterquamquod videtur difficillimum, præsentis sane non est curæ, neque propositi. Paucas e multis laudavimus, ut ex ipsarum statu facile aliarum conditio, atque præstantia innotescat. De aliis vero nonnullis paullo post mentionem faciemus.

V. A præstantiori Concilio, publicisque muneribus rejecta plebe, pristinus quodammodo status Civitatibus videbatur ex integro restitutus, nimirum splendor Senatus, & antiqua regiminis forma, Magistratus, Nobilitas demum illibata asserta familiis; adeout referre expressius cœperint quam simillimam Romanæ Reipublicæ speciem, & effi-

& effigiem, quæ plerisque, ut vidimus, nativa fuit, ac pene a prima origine, quum Colonia, vel Municipia Romanorum existerint. Atque hinc quoque venit, ut qui ab renovata hujusmodi publicorum Conciliorum forma, & ratione majores suos ciere poterant suum in præstantiori illo Concilio habuisse locum progressu temporis dici, denominarique Patricii cœperint, eodem ferme modo, quo Romæ dicebantur, & quo in ipsis quoque Municipiis, & Coloniis appellatos fuisse vidimus. Sua porro cunabula, novam istam Patricii appellationem in pluribus Saxoniae, & Germaniae locis habuisse ab illa Familiarum allectione ab Henrico Aucupe Imperatore facta, & ab ea regiminis forma per Consules, & Senatores explendi data ab Henrico V., auctor est Draco *citato lib. 3. de Orig. & Jure Patricior. cap. 1. num. 3.* tametsi ille non renovatum, tum temporis hujusmodi Patricii vocabulum, sed primam tunc habuisse originem perperam censeat. Ceterum utcumque is arbitretur, fultus testimonio Martini Crusii *lib. 3. Annalium Suevicorum par. 2. cap. 9. pag. 8.* ait: *Familiis verotum allectis, sua quoque debent cunabula multorum locorum Patricii.* Multisque Germanis nominatis Scriptoribus: Hæc, inquit, *procul dubio in inferiori Saxonia Patriciarum familiarum &c. ab Henrici Aucupis ætate & constitutione prima est origo:* & num. 14. non coævum, atque unum ab dicto Henrico Aucupe Patriciorum petitum exordium advertens, alterum ab Henrico V. refert: numero vero sequenti hæc addit: *Ex quo recte colligimus antiquissimæ cujusque Senatoriæ familiæ prolem Patriciam fuisse habitam, sicuti olim in veteri Republica Romanorum receptum quoque erat.* Sic non dispari jure, ac ratione diversa in Italia quoque eandem habuisse renovationem Patricios suos conjiciendum est, quum renovata regiminis forma, ipsi quoque habebant æqualem generis nobilitatem, ipsi quoque nobile, ac senatorium adibant Concilium; proptereaque, qui suos ma-

jores tali potitos jure ciere poterant, jure, meritoque exultimandi essent Patricii. Sic Veneti eas familias Patricias vocarunt, quibus a prima illa quadraginta viro-
rum allectione particulari decreto a Duce Petro Gradenigo edito, datum jus fuit adeundi Senatum, ut cum Arnise de Republica *lib. altero cap. 4.* affirmat Draco loco citato num. 55. *Factum est, inquit, ut in posterum iis familiis, quibus tum aditus ad Curiam patebat, dignitas illa, ac libertas in hereditatem cesserit, & inde nobilitas Patriciarum familiarum originem traxerit, licet ante ista tempora honorata, ac nobiles familie Venetis existerunt:* Huc spectat, & assertioni nostræ plurimum confert, quod Rota Romana in citata decisione Asculana nobilitatis Ordinis Consularis animadvertit de novo constituto Concilio *Centum, & Pacis*: illos nimirum, qui admitti velint in posterum inter milites Sacre Religionis Hierosolymitanæ ad probandam sui generis præstantiam, & nobilitatem, alia non posse documenta proferre, quam majores potitos fuisse gradu Conciliarii in Concilio centum, & pacis; vocat autem *Asculanos Patricios*, qui post constitutum idem Concilium ipsi sunt adscripti, ac subinde in nobilissima Civitate propagati. Ait enim: *Notabile suscepit robur a lingua, seu Itala equestri natione S. Religionis Hierosolymitana, qui prævia judiciofa duorum Equitum relatione, rem probe discutientium declaravit Patricios Asculanos cupientes inter milites dicti ordinis cooptari, in posterum &c. uti non posse potestariarum primi gradus.* Atque hinc Ahauserus Fritschii in *opusc. var. part. 1. t. 1. c. 5. n. 2.* suffultus testimonio Marq. Freher de origin. *Palat. part. 1.* perperam censuit in Civitatibus Mediolanensi, Aquilejensi, Ravennate, Papiensi, & Agripinensi eos, qui Patricio vocabulo suam propagarunt nobilitatem provenisse ex illis illustribus Viris aulam Imperatoriam quondam sequutis, quasi eo jure Patricium nomen illis accesserit.

VI. Hac

VI. Hac in re illud quoque est advertendum, tamen eo tempore, quo, ut vidimus melior, atque præstantior data fuerit forma Conciliis Civitatum, ex qua renovati quodammodo possint existimari Patricii; nec quemquam negare merito posse cum talem jure esse, & habendum, qui majores suos eo Consiliarii, & Senatoris gradu ornatos ostenderet: tamen non statim hujusmodi invaluit appellatio, longe post communi fere usu recepta, & propagata est. Quamobrem licet Patricios in Germania, & Saxonia ab Henrico Aucupe, & Henrico V. suam habuisse originem probet Draco, eos nihilominus non illico, atque unice Patricios appellatos, sed varios, atque diversos sortitos fuisse titulos, & varia vocabula idem ostendit *in ejusdem libri cap. altero*: Propterea tunc illi tituli, atque antiquæ appellationes æquipollebant denominationi Patricii; nec alii, quam Patricii re ipsa censendi erant, quales deinde, uti ab iis familiis, tum primum allestis, & ab illis, qui Senatum adibant, ducentes originem appellati fuerunt. Et quidem hujusmodi Patricii vocabulum, licet exactam nos ipsi, aliique, diligentiam quærendo adhibuerimus, antiquius exemplum invenire minime potuimus incunte sæculo decimoquarto. Romæ certe id usum jam tum obtinuisse, liquet ex duobus Epitaphiis olim exstantibus in Liberiana Basilica ex ms. Codice Inger. Cornelii Refinæ servato in Bibliotheca Albana pag. 72. & 96. quem nobiscum communicavit cl. Abbas Jo. Baptista Fiaschettus.

HIC IACET CORPVS DOMINÆ THEODORÆ FILIÆ
QVONDAM D. PETRI DE COMITE PATRITII ROMANI
VXORIS D. IOHANNIS. . . . . QVÆ OBIIT ANNO D.
MCCCXXIII. IN FESTO S. LVCIÆ.

HIC REQVIESCIT D. IACOBVS ARCHIONVS. . . . . LLIÆ
PATRITIVS ROMANVS QVI OBIIT ANNO D.
MCCCXXXVIII. . . . . INDICT. . . . . IIII.

Sequenti seculo non Romæ solum, sed passim alibi Viri nobiles Patricii sunt appellati. Cæsar de Eugenio Caracciolo *in Neapoli Sacra pag. 118.* hanc sepulcralem Inscriptionem recitat.

BENEDICTVS PIGNONVS PATRITIVS
NEAPOLITANVS. MAGNÆ CAMERÆ
SVMMARIE LOCVM TENENS. HOC
SIBI SVISQVE P. ANNO DOMINI
MCCCCXX.

Vir Cl. Joannes Baptista Pollidori Patricius Anxanensis virtute, ac eruditione præstantissimus studii nostri, & argumenti conscius, sequens nobiscum perhumaniter communicavit monumentum, quod supra portam antiquæ Ecclesiæ S. Mariæ oppidi Altini, quod in Marrucinis est positum, prostat.

PIPPVS DE RICCIS PATRITIVS LANZANEN
IN HONOREM SANCTÆ DEI GENETRICIS
MARIE ET
SANCTI NICOLAI RESTAVRAVIT ANNO DOMINI
MCCCCXXX REGNANTE DOMINA IOHANNA
DEI GRATIA REGINA SICILIÆ ET HIERUSALEM.

In Arce Civitatis Ravennæ a Venetis Senatoribus a fundamentis exstructa anno MCDLVII teste Rubeo *in hist. Raven. lib. 7.* ad dictum annum, sequens inscriptio posita est, quam operi nostro humanissime contulit Vir Clariss., & amicus noster Marcus Antonius Monaldinus Patricius Ravennas.

SENATORES VENETI. D. PA. MAR.
ARCEM HANC BRANCALEONEM
INVICTISSIMAM DEO FAVENTE
EREXERVNT PRÆTORE ET CAPITANEO
IOANNE FALEDRO INSIGNI ET
OPTIMO PATRICIO.

In saxo relato ab Gasparo Alvero sub anno MCDLXX.
Ecclesiam S. Francisci ad Ripam describente *parte al-*
tera fol. 252. legitur inscriptio sequentis exempli.

PHILIPPVS BARBARICVS PATRICIVS
VENETVS EX ORDINE SENATORIO
INTER VII. APOSTOLICOS PROTHONO-
TARIOS ASCITVS HOC VIVENS SIBI POSVIT
AN. X. MCCCCLXX.

Laurentius Valle Romanus, qui florebat anno MCDLXX. sa-
pe se in suis Opusculis Patricium Romanum appellat, ut
in opusculo sive declamatione de falso credita, eментita
Constantini donatione; in libris Comentariorum Gram-
maticorum, seu de elegantia linguæ latinæ in opusculo
de reciprocatione sui, & suus ad Joannem Tortellium
Aretinum Cubicularium Apostolicum. Proximam huic
tempori inscriptionem benigne contulit Vir Clariss. &
admodum Reverendus Pater Casimirus Romanus lector
emeritus in Conventu S. Mariæ Araceli, quæ ita se
habet.

IO. BAPTISTÆ RVBEO PATRITIO RO.
QVI VIXIT AN. XXXIX. MEN. X. D. V.
HIERONYMVS F. PVPILL. FR. DVLCISS.
ET CHRISTOPHORA ALBERTONIA RE-
LICTA CVRATRIX CONIVGI AMATISS.
SIBIQUE POSTERISQ. SVIS POS.
OBIIT AN. SAL. MCDXXCIX.

Eodem exeunte seculo duo præterea occurrunt Epita-
phia; in quorum primo recitato ab Eugenio *in Neapoli*
Sacra pag. 31. legimus.

VINCENTIVS BARILIVS PATRICIVS NEAPOLITAN
VIR MILITARIS INSIGNIS NATVRÆ CONCESSIT
SALVTIS ANNO MCCCCXCIII.

Al-

Alterum descriptum a Nicolao Topio in Bibliotheca Neapolitana fol. 394. habet .

PROBO MARIANO ANT. MARIANI IVR. CONS.
F. PATRITIO AC CANONICO SVLM. DIVI ALEX.
VI. PONT. MAX. FAMILIARI.....
OBIIT ROMÆ...AN. SAL. MCCCCLXXXVIII.

Sed & per hæc ipsa tempora non solum apud Italos , verum etiam apud Hispanos , & Vindelicos PATRICII nomen viris nobilibus familiare fuisse publica , nec obscura tellantur monumenta . In Templo S. Francisci Patavii ad effigiem Beati Bernardini Feltrensis , teste Joanne Philippo Thomafino pag. 229. *Inscriptionum Patavinarum num.* 42. legitur ,

BEATO BER. FELT. GEORG. HERVVART PATRICIVS
AVGVSTENSIS VINDELICORVM EX VOTO POSVIT
ANNO DÑI M. CCCC. XCVIII. NON. MART.

Neapoli vero in Ecclesia Sancti Petri ad Majellam apud Eugenium Caracciolum pag. 121. sequens exstat Epitaphium ,

ANTONIVS GACTO PATRICIVS VALENTINVS
VTRIVSQVE ALPHONSI ET FERDINANDI REGVM
SECRETARIVS SIBI ET VXORI BENEMERENTI
ET SVIS P.

Posteriori ævo usurpari frequentius cœpit . Apud memoratum Alverum *part.* 2. *fol.* 360. anno MDXXIII. sequens inscriptio occurrit .

GREGORIÆ CASTELLANÆ PATRITIÆ ROMANÆ
IACOBI SCAPVTII EIVSDEM ORDINIS
CONIVGI.

Anno MDXXXVIII. apud eundem ibidem *fol.* 348. legitur .

MAR.

MARGARITA MALETI PATRICIA
VERCELLEN.

Seculo vero sequenti passim Patricii inscripti ubique fere reperiuntur; anno siquidem MDCI. typis impressa videtur Oratio Victorii Mutii Licinianensis ad Patricios, & Populum Alexandrinum. Patricios Firmanos in Piceno memorat S. Rota Romana *in decis. 1055. coram Molines*, qui anno MDCIX. juxta mandatum Concilii confecerunt instrumentum cum PP. Societatis Jesu, ac nomine Civitatis se se obligarunt ad annuam præstationem scutorum 500. eisdem faciendam, quousque ad meliorem fortunam pervenerint, ait enim: *Instrumentum stipulatum fuit ab octo Viris Patriciis*. Nostros item Septempedanos Patricios memorant antiquæ tabulæ, ut vocant mandati procuræ anni MDCXXIII., quibus in generalibus Comitibus lecti fuerunt plerique Viri nobiles, qui nomine Civitatis apud S. Congregationem Sacrorum Rituum actorum, seu Procuratorum fungerentur officio pro agenda causâ beatificationis Vener. Servæ Dei Franciscæ vulgo dictæ *del Serrone* Septempedanæ. In iis porro legitur post recensita nobilium Virorum nomina: *Patricios omnes ejusdem Civitatis*. Item Patriciæ Septempedanæ anno MDCXXXII. exstat inscriptio in Ecclesiâ S. Mariæ ad Mare Civitatis Firmanæ, ubi cum religionis causâ peregre profecta esset, vitam cum morte commutavit. Eam præsens exscripsit Bernardus Gentilius Patruus meus, a quo acceptam hic præsentamus.

D. O. M.
SEMPRONIÆ SCACCIÆ DE SEVERANIS
PATRICIÆ SEPTEMPEDANÆ
QVÆ RELIGIONIS STUDIO AD
TEMPLVM HOC SANCTÆ MARIÆ AD MARE
PEREGRE PROFECTA
VBI VELVTI APPVLSO PORTV

NA-

NAVIGAT. SVÆ CVRSVM ABSOLVENS
NATVRÆ DEBITVM SOLVIT

VIXIT A. L.

OBIIT A. D. MDCXXXII. PRIDIE KAL. IVL:
HOSPITÆ CARISS. HOSPITES P. C.

VII. Id autem paullatim factum, uti supra indicavimus feliciori illa ætate putamus, qua Barbarorum moribus expulsis, & purgato a plebeiis familiis cujuscunque fere Civitatis Concilio, illi quorum majores diu ipso gavisi fuerunt, digne subinde sunt habiti, qui Patricii nominarentur. Unde non uno, eodemque tempore æque coeva hujusmodi nomenclatio in unaquaque Civitate est inventa; sed paullatim, & in singulis post prius, illud, aut posterius tempus usurpata, quo in eisdem melior, atque præstantior data fuit forma Conciliis. Plerisque propterea in locis vel Principis Supremi accessit auctoritas, vel ipsorum Civium patria jura condentium peculiaria decreta sunt interposita, quibus hujusmodi Patriciorum coetus, vel ordo penitus secretus a populo magis magisque constitutus est. Et primo occurrit antiquissima Lovaniensium Patriciorum mentio usque ab anno MCCCLX. apud Franciscum Hæreum *in annalib. Brabantie in Wenceslao, & Joanna fol. 327.* Hi postquam magna Plebis seditione opera Couterelli Lovaniensium Prætoris excitata, Patria, Senatu, & Magistratu pulsi, omne Reipublicæ regimen, honoresque amiserunt, jussu tandem Principis sunt restituti. Primum siquidem Wenceslao Duci Couterellus persuasit, ut Plebi Patricios objiceret, atque committeret, quo facilius eorum libertas opprimi posset. Hinc factum, ut Plebi in forum excitæ de injuria sua, de Patriciorum duro in ipsam Imperio, de vectigalium oneribus, quibus premebatur præfatus idem Prætor, aperuerit ipsam indigne ab omni Magistratu, honoribusque Reipublicæ eorum ambitione arceri: & nisi viribus Patriciorum obsistat, omnem mox liber-

libertatem suam pessum ituram, tum vero ipso connivente Duce occasionem libertatis offerri. Plebs his verbis commota illico armis ad magnum forum tota ea nocte confedit: Patricii vero nunciato per ancillam cujusdam e suis Plebis motu Curiam occuparunt. Couterellus autem in Curiam admissus illico sibi tradere claves Civitatis Patricios impulit, eosque deinde in arcis custodiam misit: renovati mox de Plebe Magistratus. Ea seditione sequenti anno MCCCLXI. adhuc Durante Plebeji veriti ne Patriciorum instantia Dux permotus Urbi copias admo-
veret, magis magisque ferendæ, propulsandæque obsidionis congrua providebant. Interim Wenceslaus componendæ hujus discordiæ causa coacto exercitu, Lovanio haud procul castra locavit mense Octobris, ex quo metu adacti Couterellus, ceterique ejus factionis pro pace Legatos ad Ducem miserunt, promittentes Patricios non solum in Urbe recepturos, sed etiam de omnibus injuriis satisfacturos. Re propterea ad Principis delata Concilium, hæ pacis leges præscriptæ fuerunt: *Ut inter Patricios, Plebejosque injuriarum oblivio esset, ii qui seditionis auctores fuerant, Duci occurrentes nudis capisibus, aut in genua provoluti pacem expeterent. Senatus deinde ex Patriciis, & Plebe deligeretur: Scabini videlicet quatuor ex Patriciis, tres ex Plebe, undecimque utrinque jurati, ex quibus duo Consules essent Patricii.* Idem Hæreus refert eodem loco, sequenti anno ob maximam dicti Prætoris instantiam, viribus adhuc Plebis innixi, omnia sibi arripientis coram Duce fremuisse Patricios, ut seditiosi plebeji coercerentur, ægreferentes patrios suos cum plebe Magistratus communicatos. Quare omnes deinde Urbe secesserunt. Dux tandem magno nobilium, equitumque stipatus agmine, tantum Plebejis metum incussit, ut Couterellus, sui que pacta incolumitate Patricios in Urbem se recepturos polliciti fuerint. Tum confirmare pacis leges superioris anni Patricios, Ple-

bejorumque officiorum Decuriones Dux coegit, eosque Sacramento adegit eas in perpetuum servaturos: quare Patricii duodecim, Plebs quadraginta obsides darent. His peractis Patricii omnes in Urbem maxima lætitia redierunt. Sed hujusmodi pacta non ita diu servata fuerunt, quin altera seditio, & quidem ingenti Patriciorum clade anno MCCCLXXIX. excitata fuerit. Nec ante mensem Octobris sequentis anni majori sedato Plebejorum tumultu post duplicem conventum pro pace, factum res est ad vadimonium perducta. Narrat proinde laudatus Hæreus eodem loco *pag. 135. & 352.* seditionis auctores perpetuo exilio punitos.

VIII. Non dissimili modo, & Bruxella eodem anno MCCCLX. concussa est. Plebs siquidem e suo corpore mediam Senatus partem conflare volens, jam biennium ante permittentibus Patriciis metu majoris tumultus adactis, votis potita fuit; sed inde rursus infestior adversus eosdem iis penitus sublati omnes Magistratus invasuram sperans, novas in res insurrexit. At Patricii in unum coeuntes, & jungente se cum iis Gerardo Wolfelaria, qui Lovanio Bruxellam advenerat, ne id ex malo in pejus diutius serperet, Decuriones singulorum officiorum primum in Curiam vocarunt, ut de causa seditionis inquirerent; Plebe vero abnuente suos mittere Legatos, tum Patricii non modico suorum Clientum stipati agmine portam lapideam Civitatis occuparunt, ne alii cum plebe jungerentur: Prælium ingens hinc factum fuit, in quo complures seditionis cæsi sunt; quorum cæde Patricii firmius sibi Reipublicæ honores refracta Plebejorum audacia constituerunt. Narrat enim laudatus Hæreus eodem loco *pag. 338.* *Patricii ante Curiam, consistentes partem suorum per porticum manium versus cappellam miserant, atque ad aliam partem, quo facto, quo fugerent nescii multi cæsi, complures vero capti panas sue temeritatis variis suppliciis dederunt. Hic finis seditionis*

tionis Bruxellæ : Furentibus propterea hujusmodi intestinis diffidiis in aliis plerisque Germaniæ Civitatibus, & præsertim usque ab anno MCDLI. factum est, ut pragmatica sanctio constitueretur, qua dimidia pars Senatus ex ordine Patriciorum esset, altera ex Plebe, ut demonstrat Philippus Khnipschildt *de jur. & privileg. Civit. Imperial. lib. 3. cap. 46. num. 14.* scribens: *Constat autem ex Chronicis, quod a tempore seditionis anno MCDLI. commotæ, nulla certe electio optimatum continuavit, quemadmodum enim ante seditionem Patricii, & nobiles in Senatu lecti, ita post eam vigore pragmaticæ sanctionis constitutum est, ut dimidiata pars Senatus ex ordine Patriciorum posthac sumatur, altera pars ex Plebe suppleretur.* Certum est ob hujusmodi furentes inspetus plebis necesse fuisse, ut ipsa Concilio Civitatis adscriberetur, quo componerentur incitati inter se Patriciorum, Plebejorumque animi: Patricios vero adhuc a Plebe, fuisse discretos animadvertendum est, tum ex quo uterque ordo utpote inter se non obscure distinctus Senatum implere deberet, tum & maxime, quod Princeps Patriciis, ac honorabilior in Senatu locus concessus inspicitur.

IX. In Augustæ Senatu, cum multæ ab annis retro centum septuaginta Patriciorum familiæ defecissent, quas recenset Crusius *lib. Paralipom. cap. 16. fol. 79.*, ita ut non aliæ, quam octo superessent; ipso jubente Senatu ad Patriciatus honorem anno MDXXXIX. Unus supra, quadraginta emeriti Viri evecti sunt, quos Carolus V. approbavit. Ipsi progressu temporis tredecim alios nobilium, atque illustrium nuptiarum favore accessisse, ut tum recentiores Patriciorum familiæ, quatuor super quadraginta numerarentur, testis est Crusius recitato loco, & Philippus Khnipschildt *l. 3. c. 16.* Ex his familiis septem deliguntur secretioris Concilii Senatores, & Reipublicæ Præsides, quorum unus Catholicus, alter augustanæ

confessionis esse debet, quemadmodum conventum fuisse in pace Westphalica narrat eodem loco *lib. 3. cap. 3. num. 38.* idem scriptor. Idem Carolus eodem teste *lib. 2. cap. 8. num. 89.* in plurimis Imperii Civitatibus Tribus, quæ in iis vigeant, abrogavit, decrevitque Patricios ad earumdem administrationem adhiberi; sicuti videre est, ut ipse addit: *Ex ordinationibus Cæsareis Ravensburgi, & Biberaci, ubi Patricii reliquis Civibus præferendi.* Idem quoque narrat recitato loco Norimbergæ Tribunos plebis adversus Patricios ingens bellum excitasse, eosque primum a Senatu expulsos partim impie trucidasse, partim in fugam vertisse; quorum tamen, paucissimos superstites eundem Imperatorem in pristinum restituisse statum affirmat.

X. Venetos quoque apud Italos Patricii appellationem usurpasse constat. Eorum originem tametsi altius ab indicato decreto sub Petro Gradenigo, edito repetat Draco *de origin. & jur. Patricior. lib. 3. cap. 1. num. 15.* Nihilominus tunc potissime apud eos id nomen invaluisse constat, quum bellum inter ipsos, & Januenses imminerebat: qua occasione decretum fuit: *Ut quicumque e populo, pecunia, commeatu, militeve Rempublicam juvissent, fore, ut ubi cum hoste debellatum esset, & eorum numero triginta, qui optime meriti crederentur, ad Patricium traducerentur ordinem, quæ dignitas illis, eorumque posteris rata perpetuo maneret: daturos ad hæc Patres operam, ut quinque aureorum, nummum millia, quotannis reliquis dividerentur, quæ dignitatem non essent consequuti:* Verba sunt hæc Marci Antonii Cocceii Sabellici in historia rerum Venetar. *lib. 6. Encead. 2.* Cui aliud non minus luculentum addimus testimonium ex Petri Justinii *hist. Venet. lib. 6. pag. 96.*, & Georgii Vechner. *in discursu de nobilitat. cap. 11. thema 27.* *Nec eventus provisionem destituit,* inquit Draco recitato loco; *finito namque bello triginta eorum, qui me-*
dio

*dio ardore belli Rempublicam privato sumptu juverant Patriciatum sunt adepti; reliquis quina millia quotannis dividenda fuerunt decreta: Constitutus proinde in Republica Veneta fuit triplex Civium Ordo, quorum Primus Patriciorum, alter Civium, qui Nobilibus Continentis equipollent, Plebejorum tertius est appellatus: quos ordines apposite advertens Guerrinus Pifo Soacius de Romanor. & Venetor. Magistr. inter se comparat. num. 37. Senatus Romani veram imaginem Rempublicam Venetam appellavit. Eos autem ordines explicans Bodinus de Republica lib. 3. cap. 6. scribit: *Est igitur apud Venetos Patriciorum omnium primus, cum in eo insint jura Majestatis. Patricios sequuntur nobiles, qui extra Patriciorum album censentur. Postremo Plebei; utrique tamen Cittadinorum veniunt appellatione. Idem & de Januensi Senatu, ejusque Patriciis cum Romanis comparatis dixit Vir Clarissimus Joseph Roccus Vulpius e Soc. Jesu in Latio veteri lib. 6. cap. 7.**

XI. Sic etiam Placentiæ anno MDXXX. discretus fuit ordo Patricius a reliquis Civibus, inter quos pro adeundo Concilio publico acres diu exarsere discordiæ ab celeberrimis illis seditionibus, quæ inter Guelphos, & Ghibellinos sæviere; ducentes initium. Enim vero, ut eas extingueret Clemens VII. Joannem SS. Cosmi, & Damiani Diaconum Cardinalem Salviatum in Gallia transpadana Apostolicæ Sedis Nuncium, cum peculiari potestate Placentiam legavit: qui præter alia, quæ ad Cives, ad pacem, publicamque tranquillitatem, revocandos necessaria comperit, id primum statuit; ut omnes Placentini Cives ante vigesimum nati annum, seu nobiles, seu mercatores honestioris notæ, sive artifices essent, nullo discrimine describerentur a quatuor Viris, qui totius Civitatis judicio essent præstantiores. Ab his ex totidem illustribus Urbis familiis, nimirum Scotorum, Fontanensium, Landensium, & Anguissolarum delectis factum

factum fuit, ut qui majoribus Guelphis nati essent, in classem Scotorum, vel Fontanenſium arbitrato eorum, qui nomina darent, adſcriberentur: eos vero, qui a Ghibellinis parentibus genus ducerent, classi Landenſium, vel Anguiſolarum, prout magis ipsis placeret, addicerentur. Qui vero nec in una, nec in altera reperirentur classe, hi arbitrato quatuor Virorum in eam conjicerentur, in qua plus, vel amicitia, vel cognitione valere videbantur. Porro ita primum Cives universi sunt distributi, non quidem, ut quisque uni ex designatis classibus addictus, quatuor illis familiis esset obnoxius; sed ita factum fuit; ut Civibus omnibus in eas classes divisus commodius, aptiusque publica munera distribuerentur. Quamobrem per singulas classes terni libelli conficiendi erant, ut in iis hoc ordine Cives describerentur: nimirum, ut primi nomina Primorum, quos magnificos vocabant, continerent; alteri Patriciorum; tertii vero Mercatorum, & Artificum honestiorum nomina comprehenderent. Postremo ex quatuor illis classibus Decemviri eligerentur, & ex singulis unus magnificus, unusque Patricius; itaut octo essent nobiles, reliqui vero Artifices honestiores ex duabus ex illis classibus; qui postea congregarent, ac constituerent centum quadraginta Viros, istique per biennium *Antiani* futuri essent. Quæ omnia perspicue constant ex Brevibus literis ejusdem Clementis VII. datis Romæ apud S. Petrum anno MDXXX.

xi. Kalen. Januarii, quas recitat Joannes Petrus Crescentius in *corona nobilitatis Italiæ*, part. 2. narrat. 5. cap. 7. fol. 251., ubi de Placentiæ Concilio verba facit. Referre tamen juvabit Pontificiarum literarum partem, quo magis magisque res ipsa fiat notior; Ternis libellis per singulas classes confectis, itaut primi nomina primorum, quos magnificos vocant, Marchiones Comites, Equites, Doctores; alteri Patriciorum; tertii Mercatorum, & Artificum honestiorum nomina comprehenderent. Et ut

ex quatuor classibus Decemviros eligerent, & ut ex singulis scilicet magnificum unum, & Patricium unum, itaut octo essent nobiles, & duo Mercatores. Alter ex classe Scotorum, vel Fontanensium, alter ex Landensium, vel Anguisfolarum classe; & ita magnifici essent ex propriis quatuor familiis, reliqui Patricii, vel Mercatores, aut ex familiis suis, aut ex descriptis. Qui quidem Decemviri componerent, congregarent centum quadraginta quatuor eorum, qui per duos annos Antiani futuri essent, & ex eorum numero singulis mensibus sorte eligerentur. Prodit deinde Crescentius normam eligendi hujusmodi centum quadraginta quatuor Consiliarios, inde natam Placentiæ, & exacte servatam; ostenditque a qualibet classe constanter magnificos fuisse lectos, atque Patricios.

XII. Illud etiam hic animadvertimus, non ubique Patricios inter Cives primores fuisse habitos, eosque principem habuisse locum; juxta peculiarem siquidem regionis morem, & consuetudinem, vel primas, vel secundas habebant in Republica partes; quemadmodum memorata Clementis VII. constitutione Placentiæ servatum vidimus, ubi supra Patricios Comites, Marchiones, Doctoresque, uti magnifici ex usu Civitatis constituti leguntur. Non ita tamen alibi, ubi Patricii, primi in ordine censentur. Idipsum videre licet in Imperatoria Civitate Argentorati, aliisque Germaniæ locis in quibus teste Philippo Khnipschildt *de jur. & privileg. Civit. Imperial. lib. 2. cap. 29. num. 14. Quidam nobiles utpote gradu Superiores a Patriciis familiis distinguuntur.* Venetiis certe, ut alias sileamus Urbes, primum ordinem Patricii obtinent. Præterea ab ista Venetorum constitutione nihil differre videtur Respublica Francofurtensis ad Moenum, cujus Cives in tres sunt ordines distributi; primus est Patriciorum, quorum societatem veteris Limburgi vocant: alter eorum, qui nullis se se vili-

vilibus exercentes artibus proximi existimantur Patriciis. Tertius demum reliquos Civium nomine complectitur, ut refert Joannes Jacobus Draco *lib. 3. cap. 1. num. 17. Eadem affectio*, inquit, *videtur observari in Republica Francofurtensi ad Mœnum, quæ si novos creat Patricios, receptione id peragit in Patriciam veteris Limpurgi societatem: etenim oppidi ejus Cives distributi sunt in ordines tres. Primus est Patriciorum illa, quam dixi, societas; in alterius ordinis quasi Collegium, vel sodalitium cooptantur ii, qui proximi Patriciis, manuariis se se artibus non exercent, sed solum negotiationes tractant, majores, tum redditus patrimoniorum habent ampliores. Reliqui Cives in suas quisque Civitates translati sunt, suæque habent monopolia. Idem recitato loco, testimonio Martini Crusii *lib. 11. annalium Suevicorum par. 3. cap. 14. pag. 639. Augustæ Vindelicorum Senatus circa annum MDXXXIX. veteribus fere Senatoribus extinctis, quadraginta familiis refertum fuisse narrat, quas novos Patricios vocat: ait enim: Augustæ Vindelicorum Senatus veteribus ad partem extinctis circa annum Christi MDXXXIX. novos Patricios quadraginta circiter familias allegit.**

XIII. Eadem Patriciorum denominatio, idemque discrimen a ceteris inferioris notæ Civibus, in vestra Florentiæ fuit, tum vigente Republica, tum etiam post Mediceorum constitutum dominatum. Ipsi enim Reipublicæ munera, ac officia soli obibant, de quibus testimonium perhibet S. Rota in causâ Mellevitana *Habitus 12. Aprilis 1720. §. e vetustioribus cor. Herrera. Ea enim gentis Marucellæ nobilitatem commendans pro obtinendo habitu Religionis Hierosolymitanæ, ipsam, versatam in iis muneribus fuisse animadvertit, quæ tum Republica vigente, tum etiam tempore Principatus Viris Patriciis dumtaxat competeabant: Apparebat, inquit, Gentem Marucelliam tum tempore vigentis Florentiæ Reipublicæ*

publicæ, tum etiam tempore Principatus in iis muneribus versatam fuisse, qui solis Patriciis Viris, & sanguine, claro illustribus, juxta regionis consuetudinem demandari consueverunt. Proinde quum Cosmus I. Magnus Hetruriæ Dux Franciscum, & Paullum Mediceos de Athenis consanguineos suos Florentina Civitate quasi jure postliminii donasset, omnium jurium, & privilegiorum compotes, atque participes fore declaravit, quibus Patricii Florentini originarii potiebantur, in gerendis Magistratibus, ceterisque obtinendis honoribus, ac dignitatibus, ut patet ex ejus edito de re ipsa diplomate recitato a Joanne Christiano Lünig in Codice Italiæ diplomatico tom. 1. *de Magno Hetruriæ Ducatu cap. 3. diplom. 58.*, quod datum fuisse apparet Kalen. Octobris anno MDLXVII. cujus verba, quæ propius rem nostram, attingunt, sunt sequentia: *Nos itaque prædictis, atque aliis justis causis animum nostrum moventibus ex certa scientia, consulto, & de nostræ ducalis potestatis plenitudine utrumque vestrum, nostra Florentina Civitate, veluti germana patria vobis quasi jure postliminii debita, donamus, & quorumcumque Magistratum, honorum, & dignitatum, quibus Cives, & Patricii Florentini originarii potiuntur, participes fore decernimus.*

XIV. Et Maceratæ, quæ in Piceni nostri Provincia inter clariores, nobilitate, & splendore Urbes viget; proptereaque a Sixto V. Pontifice Maximo in constitutione 19. incipiente *Romanus Pontifex* jure, meritoque insignis appellatur, Patriciorum coetus consensu populi est constitutus, penes quem jus, & arbitrium esset regendi Urbem, & de rebus publicis disponendi, unisque Patriciis jus esset ad nobile Concilium Credientiæ adfiscii; ut patet ex rubrica 6. ejusdem *Statutorum lib. 1.* Quam quidem singularem, ac præcipua dignam memoria constitutionem referre juvabit, ut eximia Civitatis

tatis conditio fiat scriptis nostris seræ posteritati notior : *Hac ratione motus populus Maceratenfis omnem curam regendi , & de rebus publicis disponendi transtulit in nonnullos Patricios , & nobiles Viros , prudentia , ætate doctrina , ac rerum experientia ceteris merito anteponendos . Hi igitur tempore novi regiminis eligi debeant , eorumque officium cum vita deficiat &c. Hi ergo sic electi Concilium Credentiæ representent , & ad sonum Campanæ coram magnificis DD. Prioribus se præsentare teneantur .* A Camillo Peregrino in historia Principum Longobardorum in notis ad *Chronic. Comitum posteriorum Capuæ* memorantur Patricii Capuani , quos non alios olim fuisse animadvertit , quam , qui ex ejus Dynastis essent progeniti . De præcepto autem Pandulphi Principis verba faciens plerasque familias Patricias affirmat fuisse propagatas a quibusdam , quos memorat , Viris nobilibus , eidemque Principi arcta sanguinis necessitudine junctis ; scribit enim : *E nobilibus Viris hic memoratis , & Pandulpho Principi consanguineis , qui ex ædificandi castrî in Monte Malconi potestatem a Principe acceperant , atque (verbo dicam proprio , & antiquo) Dominicalia terræ adtributæ trifariam , ut reor , possidere , emeruisse Patriciam in Urbe Capua gentem olim dictam Capuanam , quam gravi attestacione Campani item Patricii Vincentii Trapatii Rathæ , certe scio ætatem perduxisse suam ad transactum prope sæculum , quo defecit vetustissima nobilitatis decor .* Ceterum deinceps adeo frequens apud alios fuit hujusmodi Patricii appellatio , ut vix sit Natio , quæ passim illam non adhibuerit ; adhibeatque , ut nobiles a plebejis secernat , generisque præstantiam eo vocabulo palam faciat . Neque tantum finitimas Italix regiones isthæc ingenui honoris nota pervasit , usuque est recepta ; sed vel a remotissimis , ipsisque a nobis divisâ toto orbe Britannis usurpata . Certe a Bodino *lib. 1. de Republica cap. 6.* laudantur Patricii Anglorum , Scotorum , Danorum-

norumque. *At ne insula quidem*, inquit, *Patriciis Anglorum, Scotorum, ac Danorum sine venia Principis exire licet*. Laudatus Philippus Khnipschildt eodem loco numero 14. præter illos, quos nos quoque superius recensuimus, memorat Patricios illustrium Rerumpublicarum Noricorum, Skedstadis, & Hagentæ. *In lib. autem 3. cap. 3. num. 39. & 40.* recenset quatuordecim familias, quas Patriciatus dignitate donavit Ferdinandus II. Imperator anno MDCXXVII.

XV. Præterea, quamvis id nomen ex hæcenus dictis satis, superque pateat, eos omnes jure sibi adscrivisse, qui Concilii publici gratia inter Urbis primores lectierant; diverso tamen jure alibi Patricii constituti fuerunt; adeout hujusmodi denominatione potirentur aliquæ familiæ, ac gentes nominatim, vel qui principem in Reipublicæ Magistratu locum obtineret. Enim vero apud Lovanienfes, & Bruxellenses, quorum supra meminimus progressu temporis, ut reor, receptum est, ut septem dumtaxat familiæ appellentur Patriciæ, ex quibus Magistratus quotannis deligitur; ut videre licet in observationibus Eugenealogicis, & heroicis incerti auctoris complectentibus materiam gentilitiæ nobilitatis, jus insignium, & araldicum, rerumque in suprema Brabantia Curia, editis Colonia Agrippinæ anno MDCXXVIII. *cap. 14. lib. 1. pag. 36.* Qui genus suum ab omni prorsus vili exercitio immune servaverint, soli in septem illis familiis assumi queunt, qui enim (tametsi ortum ab illis ducant) se se artibus mechanicis exercuerint, & contaminaverint, ab his exclusi censentur; nec admitti ullo modo possunt, sine prævia, ut vocant *rehabilitatione, seu quasi nobilitatis, vel potius capacitatis restitutione*, quam supremus in Brabantia Senatus solet indulgere; qua quis pristinum jus recuperat, familiæque suæ Patriciæ, a qua descivit, rursus potest adscribi. In rem ipsam hæc leguntur: *Si tamen, quis ex septem illis fami-*

liis ortum ducat, & ipse, ejusve parentes mechanicis se se exercitiis contaminaverint, itaut nobilitatis privilegia amiserint, certum est in illas Patricias Tribus admitti non posse, nisi prævia ad hoc rehabilitatione: In Civitate Calatayeronis Syracusanæ Diœcesis Patricii appellatio residet penes Senatus, seu Magistratus Principem: Ejus namque Universitas per sex Viros repræsentatur; quorum primus Patricius, qui & *Patricius Civitatis* dicitur; alii quinque *Jurati* appellantur. De his verba facit Sacra Rota in causâ Syracusana Præposituræ coram Muto post disceptationes Ecclesiasticas Advocati Pitonii postea emeriti Auditoris sa. me. Benedicti XIII., & in altera Syracusana Præposituræ 27. Aprilis 1731. coram Corio Sacræ Rotæ Decano; ejus enim Senatus jus habet præsentandi Præpositum insignis Collegiæ Ecclesiæ S. Juliani, ejusve Patricius, uti caput, & Princeps ex antiqua Proregis constitutione habet in præsentando pinguiorem vocem, ut ex recitatis decisionibus constat, in quorum altera coram Corio §. *Quibus fundamentis*, legimus: *Interfuerunt duo Jurati, & Patricius, qui ratione præeminentia duas habet voces.*

De his, qui jure Patricii appellandi sunt.

CAPUT VI.

SYNOPSIS.

- I. *Patricii denominatio nostris temporibus usurpata cuiusnam sit referenda. Benedictus Pereira confutatus.*
- II. *Varia de Patricii vocabulo definitiones.* III. *Ut quis jure sit dicendus Patricius, requiritur, ut majores suos possit ostendere habuisse locum in Concilio, & Senatu Civitatis.* IV. *Patricii a Nobilibus differunt; & qui nobiles existimentur; Philippus Knippschildt*

pschilts rejectus. V. Patricii dicuntur habere generosam nobilitatem pro consequendis habitibus militariis, pro quibus quaesita nobilitas minime sufficit. VI. Generosa nobilitas, quamvis pluribus modis alicui esse possit, trahitur nihilominus a Consiliarii officio, aliisque praecipuis Civitatis muneribus. VII. Ut quis jure denominetur Patricius, requiritur, ut ad Concilium patriae suae Plebeis non sit aditus. VIII. Quamdiu majores suos Consiliarii munere functos esse ostendere oportet eum, qui jure dicendus est Patricius. IX. Patricii nomen proprie competit Urbanis nobilibus; non iis qui in Pagis, aut Castris degunt. X. Qui more nobilium iis in locis vivunt potius Gentiles homines appellandi, quam Patricii.

I. **P**ostquam vidimus variis in Urbibus Patricii nomine decoratos fuisse primores earumdem Cives; instituti ratio postulare videtur, ut ad ejusmodi vocabuli, frequentius aetate nostra usurpati explicationem, progrediamur: tum quinam jure appellari possit Patricius, inquiramus. Joannes Jacobus Draco *lib. 3. cap. 3. num. 8.* Morem diu servatum esse animadvertit ubique, fere locorum appellandi nobiles Urbanos Patricios ad eorum discrimen, qui more nobilium in Terris, Pagis, vel Castris degunt, vel qui nobiles ab aliqua dignitate censendi sunt. Scribit enim: *Accedit mos inveteratus, juxta quem ubique ferme locorum obtinet distinctio, ut nobiles Urbani dicantur Patricii; campestres, vero, seu ruri degentes Equitum, sive specialium nobilium nomine veniant, qui mos pro veritate habendus.* At non ideo ubique locorum ab Urbanis nobilibus jure usurpari potest ejusmodi denominatio, quae, ut hoc capite ostendemus, plura exigit. Et primum quidem est animadvertendum: Patricios hodie, eo solum sensu esse intelligendos, quo anti-

antiquitus in Romana Republica habebantur; ut enim communiter Patricii nomen nunc usurpatur, ejusdem significatio nec Consiliariis Principis, nec Imperatoris Patribus, nec Romanæ Ecclesiæ Advocatis congruit, nec talem sibi adsciscit, qualem juxta temporum discrimen, & Romani Imperii variationem habebat antiquitus, quod jam fusc superioribus libris demonstravimus. Hinc non recte Benedictus Pereira in *elucidar. S. Theologiæ moralis*, & *juris lib. 1. elucidat. 1. sect. 3. num. 214.* censet dici Patricium: *quemcunque nobilem de Civitate ad Principis consilia præstanda, instar patris admissum.* Verum, quum Patricios, eos jampridem fuisse dictos ex Romuli instituto observasset, qui a primis Senatoribus ducebant originem, illisque hodiernos Patricios comparasset; adeo longe ab illorum significatione discedere non debebat, ut maxime diversam, atque alienam ab illis, hodiernis Patriciis affigeret, qui re ipsa eandem qualitatem, illisque par munus, ac dignitatem referunt, ut pluribus in locis ostendit Joannes Jacobus Draco *lib. 1. cap. 1. n. 26.* Joannes Thomas Freig. in *quæst. polit. lib. 3. cap. 1.* Georgius Vechner *disc. de nobilit. cap. 2. them. 21.* Scite quoque in rem ipsam Angelus de Nuce in notis ad *Chronic. Monast. Cassinen. lib. 1. cap. 1.* Nenum, ait, *Patres conscripti, communis fere omnium P. P. nuncupatio, sive adscripti essent Patribus, sive ex primis Patribus genus ducerent: Ex his dicti sunt Patricii, quo sensu Patricius Neapolitanus, Patricius Romanus &c. nempe ex familia, & gente Patricia, quæ nunc accipitur pro nobili, & illustri, cum olim ad se invicem pertineret.* Optime Philippus Khnipschildt de *juribus, & privileg. Civis Imperial. lib. 2. cap. 29. num. 49.* scribens: *Patriciorum, ait, appellatio imitatione quadam ex Republica veteri translata est ad eos, qui adhuc hodie in Civitatibus insignioribus eminentem dignitatem, & excellentiæ gradum obtinens.* Idem de Patriciis Venetis, Patriciis antiquis

quis Romanæ Reipublicæ eos comparans habet Guerri-
nus Pifo Soacius de Romanor. & Venetor. Magistrat. inter
se comparat. num. 31. & de Januensibus Vir Clariss. Jose-
phus Roccus Vulpus e Societate Jesu Vet. Lat. lib. 7.
cap. 7. gentem Octaviam illustrans.

II. At quisnam hodie sit Patricius? non una apud
eruditos Viros definitione conclusa res est. Varias enim
Draconem tradidisse video: primumque affirmasse in
proæmio lib. 3. Patriciam dignitatem una exprimi defini-
tione vix posse; utpote quæ ex consuetudine quarumli-
bet Civitatum æstimanda sit; quare eodem loco plures
scriptores ita Patricios definiisse prodit, nimirum:
*Qui longam majorum indigenarum seriem ostendere pos-
sunt.* Capite autem 3. num. 196. proponens sibi quæ-
stionem, an quis duarum Civitatum Patricius simul esse
possit, docet Patricios alios non esse, quam digniores,
ac præstantiores ejus loci Cives; quare addit: *Qui duo-
bus in locis, quod multi faciunt, Patriciatum sibi arro-
gant, necessario duarum esse Civitatum præsentur Ci-
ves. Scilicet Patricium esse præsupponit Civem esse; cum
Patricius nil aliud sit, quam dignior, sive præstantior
Civis.* Quæstionem postremo concludens neminem sci-
licet duarum simul Civitatum esse Patricium posse hæc
iterum de Patricii definitione verba subjicit: *Patricia-
tus est dignitas, & privilegium quibusdam Civibus pri-
mariis jure debitum; jam constat, qui privilegio alicujus
Civitatis frui cupit, in ea Civitate larem fovere debet,
quocirca, sicuti Patricii in duobus locis non habitant, ita
nec duarum Civitatum Patriciatum jactare poterant:* Ali-
bi autem Patricium accipit pro genuino in Republica
Cive, nimirum cap. 3. narrans in Civitatibus Imperiali-
bus olim Patricios tantum pro Civibus habitos fuisse.
Franciscus Serra in Synonimorum apparatu littera P. Pa-
tricius, inquit, dicitur vir cujusque Civitatis nobilis:
quod & censet Angelus de Nuce in notis ad Chronicon
monast.

monast. Cassinen. citato paullo ante loco. Hæ tamen, aliæque id genus definitiones nullo modo intrinsecam facultatem, atque ab aliis discrimen explicant hujusmodi appellationis: quas tamen conditiones, juxta Philosophorum sententiam, cuilibet rectæ definitioni inesse oportet. Si enim, qui majores suos longo tempore indigenas alicubi posset ostendere diu potitos Civica honestate, Patricius esset dicendus, nullum ejusmodi denominatio inter nobiles, atque plebejos discrimen ferret; sicuti nec inter Civitates, Terras, aut Pagos, vel Castra discrimen erit, si illorum omnium Cives indiscriminatim appellarentur Patricii. At si eo recurri opus est, unde prima ejus nominis traxit origo, nimirum ad exemplum Patriciorum Romanæ Reipublicæ, dicendum profecto est; Patricios nostri temporis, nec ab longo in aliqua Urbe, aut loco, domicilio, nec a Civica honestate hujusmodi nomenclationem fuisse sortitos; sed quemadmodum Romani Patricii a Senatu, in quo patres suos ciebant allectos, id sibi nomen sumebant, ita a Consiliarii munere per majores gesto veluti a fonte idem vocabulum hodie promanat. Quapropter illorum exemplo nos quoque brevem hanc de Patriciis nostris definitionem ponimus: *Patricii ii sunt, qui majores suos in Concilio nobili alicujus Civitatis diu locum habuisse ciere possunt.*

III. Hæc definitio complectitur, quidquid requiritur, ut quis jure appellari Patricius possit. Et primo quidem illud necessarium, atque præcipuum præ ceteris censemus, ut quis originem ducat ab iis, qui diu locum in Concilio, aut Senatu patriæ suæ habuerint, aut ejusdem munera Patriciis dumtaxat, aut nobilibus, & illis tribui solita gesserint, vel saltem, ut proximo capite infra videbimus, nominatim inter Patricios sit cooptatus. Quemadmodum enim ii solum Romæ Patricii dicebantur, qui a Senatoribus ducebant originem, vel qui nominatim inter Patricios erant allecti, ut Senatum

tum adirent; ita non aliis hodie Patricii vocabulum usurpare licebit, quam qui parem in suis Civitatibus referunt a majoribus honestatem. Utrumque scite animadvertens Laurentius Valle in opusculo *de falso credita, & ementita Constantini donatione*: Senator est, inquit, unus ex delectis Consiliariis Reipublicæ: Patricius vero, qui e domo Senatoria ortum ducit; ita qui Senator, aut ex patribus conscriptis non protinus, & Patricius est: Recte quoque Draco lib. 3. cap. 1. num. 19. Patricii, inquit, conditio æstimatur ex majorum functionibus Senatoriis. Scite quoque Philippus Khnipschildt *de jurib. & privileg. Civit. Imperial. lib. 2. cap. 29. num. 55.* Unde non inepta applicatio, inquit, & conjectura sumitur, quod ii Patricii hodie vocentur, quorum Parentes jus sellæ curulis habuerunt, sive in ea, quam incolunt, Urbe Magistratus Senatorios sustinuerint; nam ob eandem causam vocantur etiam Patricii, ex quorum tamen familiis Consules, & Senatores leguntur. Et num. 71. Cum Patricia dignitas, ait, magis in actu conspiciatur, dum Civitates incolunt, Consulatus, Senatoria, aliaque munera sustinent. Idipsum licet colligere ex Sacr. Romanæ Rotæ decisione in celebri causa Ravennaten. prætenſæ Aggregationis ad locum Concilii edita die 7. Junii 1717. §. at etiam: coram Anfaldo. Quum enim quidam de familia Baldrata locum in Ravennati Concilio obtinere contenderet, nec tamen secundum Patriarum legum decreta, cum majori suffragiorum numero fuisset adscitus, nec censum haberet requisitum: his motum causis Sacrum Tribunal censuit eum jure non esse admittendum, censu potissimum inspecto, qui satis non erat pro sustinenda Patricia dignitate. Ejus decisionis hæc verba sunt: Concilium Ravennatenſe splendet amplissimo centum, & viginti novem Consiliariorum numero, qui muneribus publicis fungi possunt, & in omnem casum publica utilitas si adesset, ea certe non exposculasset, ut ille locus

prælativè ad alios concurrentes, qui majora suffragia in eodem scrutinio reportaverant, præferatur Baldrato minus idoneo a generali Concilio reputato, & carente in super patrimonio scutorum decem millium requisito pro Patricia dignitate sustinenda: Ex quibus sane liquet, iis Patricii denominationem jure competere, qui locum in Concilio actu habent, quemadmodum ejus habuere majores, vel qui cum ea honestate in Concilium cooptantur, ut inde posteris suis proprius eam dignitatem transfundant.

IV. Et quidem hæc Patricii a Civitatis Concilio promanans denominatio secumfert ceterorum nobilium discrimen, qui tales existimantur, vel quia more nobilium vivant, vel quia sua sibi virtute nobilitatem compararunt; nec tamen ipsi, aut majores sui Conciliarii munus, aliaque patriæ subjerunt officia. In hanc ipsam, quam adstruimus sententiam, Joannes Bodinus *de Republica lib. 1. cap. 6. Civium*, inquit, *inter ipsos non minor, atque haud scio, major varietas reperitur, de qua nonnihil antea diximus, modo Patricios inter, & nobiles, sed etiam nobiles inter, & plebejos.* Notavitque idem discrimen in Germaniæ Patriciis Tristetius *opuscul. tom. 11. part. 3. cap. 15. fol. 25.* Et Philippus Khinpschildt *lib. 2. cap. 2. num. 14.* Qua de re, qui diu cum splendore, & divitiis in aliqua Civitate lares firmarunt, vel qui in maximis Urbibus, in quibus, Senatuum non adeunt, magno tamen divitiarum splendore, ac illustri more vivunt, etsi nobiles habeantur, ac plerisque in locis Equites vulgo appellantur; quum tamen eam nobilitatem, a Conciliarii, & Senatoris munere, & Patriæ conspicuis magistratibus deductam non habeant a Patriciis differunt, nec jure sunt Patricii appellandi, ut adversus plerosque aliter sentientes jampridem animadvertenter Draco *lib. 3. cap. 1. num. 19.* Nec enim, inquit, *ut quosdam sensisse novi ad consecutionem Patriciatus sufficit in Civitate illustriori diu cum splendore nomi-*

nominis, & opum degisse, & nobilem fuisse habitum; sed requiritur, si antiquitatem respicimus, expressa in Patricias familias allectio. Huc spectat, quod apposite notavit de patria sua Dominicus Tassonus *ad pragmatic. de Antefato versic. 10. observat. 2. num. 40.* scribens: *Nobiles regulariter in hac Civitate vocantur Equites, & insulse secundum Franciscum de Petris in l. l. festo. lib. 1. cap. 3. nescientes Equitum ordinem e plebe; Patricios vero e Senatu proficisci.* Apud Germanos usus invaluit, ut Equites ii appellentur, qui in villis degunt, & Castris: Patricio autem decorentur vocabulo, qui Urbes incolunt, istique illis nobiliores existimantur, ut refert Ahasuerus Fritschii *in opuscul. variis part. 3. tom. 2. cap. 15. n. 6.* scribens: *Hodie in Germania nostra Patricii appellantur, Stadt Funckern, domi nobiles ratione scilicet a subiecto loco sumta ad distinctionem virorum equestrium, qui Land Funckern dici solent, quod extra Urbes in pagis, & villis larem foveant.* Doctores quoque nobilium censentur nomine: quamobrem validum in jure ducitur argumentum de Nobilibus ad Doctores, ut late probat Escobar *de nobilitate part. 1. quæst. 4. num. 9., & 10.* Et profecto, quod Doctoratus dignitatem secum afferat, quæ indefinite nobilitatem parit etiam ad posteros traducendam, modo ipsi ab sordidis, & mechanicis artibus abstineant, docuit cum multis aliis Cardin. de Luca *disc. 75. de præminen. num. 8. & 10. & Rota cor. Falconerio decif. 1. num. 25. sub titulo de Donationibus.* Doctores autem cum Patriciis minime sunt comparandi, nec ipsi quamvis ex propria virtute nobilitatem habeant, Patricii dicendi sunt. Illi siquidem quæsitam, isti generosam dicuntur habere nobilitatem, quæ duo quantum inter se differant, facile quisque intelligit. Rei natæ maxime conferunt, quæ prodit Campellus *ad constitutiones Urbini decreto 33. num. 432. Franciscus Maria II. Urbini Dux æquat quidem hoc decreto Patriciis Viris ex*

nobili genere natis Doctores, & Capitaneos præstantiores, de quibus in eo, dum illis indulget nobilem gradum Vexilliferatus; verum non proinde, ex hac paritate eis nobilitas indulta dici, ac censei potest nativa, sed acquisita, ut de se patet; acquisita inquam ex dono Principis ita discernentis, sive ex propriis virtutibus, literis, seu bello parta. At ex his liquido patet Philippum Khnipschildt non recte hujusmodi vocabulum sumsisse cuique nobilitatis ordini designando æque aptum, & congruum, quod lib. altero de jur. & privileg. Civit. Imperial. cap. 29. num. 49. innuit his verbis. Apud Bodinum, & alios vocabulum Patricii valde generaliter tractari, & extendi ad omnes nobilitatis ordines.

V. Ex hujusmodi inter Patricios, & nobiles constituto discrimine diversus etiam, atque præcipuus oritur effectus, qui Patriciorum conditionem magis magisque commendat; nativa siquidem, seu generosa illorum nobilitas eos habiles, aptosque reddit ad consequendos habitus Religionum militarium, ad quos suscipiendos certæ requiruntur notæ præstantiæ, quarum prima, atque potissima causa est nobilitas generosa; & quæ re ipsa provenit a Patricia honestate. Quare memorato paullo ante loco Campellus etsi tredecim attulerit nobilitatis argumenta, quorum vi facile quisque equestribus ordinibus adscribi potest, eorumque mereri cingula, num. tamen 283. scribit: *Potissima vero probatio, ut non semel innuimus, in processibus pro habitibus militaribus, ea habetur, quæ desumitur ex fruiione Magistratuum, & munerum eorum, quæ in patria a solis Viris Patriciis exercentur.* Id vero non assequuntur alii, qui, ut supra monebamus, propria virtute, bello, aut literis nobilitatem sibi compararunt, ut docet eodem loco Campellus num. 533. *Patet igitur, inquit, ex supra deductis, quod ad ordines equestres non itur per nobilitatem acquisitam, seu ex privilegio, sed per illam*
gene-

generosam. Quod observavit, & Mandosius *disquisit.* 3. num. 28. *in fine*. Hinc Joannes Jacobus Draco *in proæmio*: licet respectu Imperatorum, Regum, Principum, Comitum, ac Baronum Patricios constituere affirmet infimum nobilitatis gradum, supra quos Imperator, ac Princeps supremum, ac sublimiorem constituunt, quod prodidit etiam Joannes Schonbon. *lib. 1. polit. cap. 10. pag. 75.* Nihilominus in qualibet Civitate nobiles censentur, & existimantur Viri Patricii, ut docet Joannes Georgius Berth. *in tractatu de securitate, & salvoconduct. conclus. 225. pag. 676.* Quos cum aliis multis refert Draco *cap. 4. num. 3. lib. 3.* ubi scribit: *Nec enim a nobilium privilegiis arcendi sunt Patricii; cum jure civili nobiliores Civitatum, hoc est Patricii in magno pretio habeantur, & prærogativis nobilium fruuntur.*

VI. Præterea generosam nobilitatem supra ceteros Patricii sibi constituunt, quæ tales jure denominantur; nimirum, quod majores ostendant, qui Consiliarii munus, aliaque præstantiora patriæ officia exercuerunt, continentique serie ad posteros transmissere: quod de Venetis Patriciis testatur Joannes Bodinus *de Republica cap. 8. pag. 146.* Et Cassaneus in Catalogo gloriæ mundi, ipsos Patriciarum familiarum nobilitatem ab illustri vetustate earum gentium metiri, quæ in Concilio publico diu locum habuerunt; quod Draco *lib. 3. cap. 1. num. 1.* de ceteris quoque dicendum asserit: *Illud, inquit, clarius redditur Venetorum exemplo, qui ab illustri vetustate earum gentium, quæ publicis Conciliis, ac negotiis intentæ semper fuerunt, nobilitatem familiarum Patriciarum metiuntur*: Nec aliter Sac. Rota in celebri illa causa *Asculana nobilitatis Ordinis Consularis* coram Molines *decis. 1170.* pronunciat: *sublato prætenso nobilitatis distinctivo potestariarum primi Ordinis, S. Consulta stabilivit de anno 1676. formulam fidei nobilitatis generose*

ſæ ab Antianis faciendam Nobilibus habitum Religionum militarium ſuſcipere volentibus, mandando in illa exprimi ſolummodo Magiſtratum Conſulum, Antianorum, Concilii centum, & pacis, officium Pacerii &c. In eadem deciſione præ ceteris conſulare munus, quod a Patriciis non minus, ac illud Conciliarii exercetur, expendens, generoſæ nobilitatis argumentum præferre affirmat; quod in pluribus Italiæ locis ſpectare licet, in quibus ad ejuſmodi munus ſolum Viri nobiles, atque Patricii eliguntur, ac de Civitate Faventiæ teſtatur Zaulus ad ejuſdem ſtatutum *lib. 1. rubr. 1. num. 3.* De Conſentia Caputius *de regimine Reipublicæ cap. 3. num. 3. v. 13.* de Tiſerno Guazzinus *de pace part. 5. quæſt. 6. ſub num. 1.* & Conciolus *ad ſtatutum Eugubi. lib. 1. rubrica 38. n. 3.* de Benevento Rota *cor. Cavallerio decif. 440.* de Verona *eadem Rota dec. 313. num. 1. part. 13. recent.* Et ut alias quamplures Italicas ſileamus Urbes antiquitate, & ſplendore præſtantes, idem demum ſervatur Septempedæ, ubi Conſulatus a Viris Patriciis dumtaxat exercetur, habeturque Conſul Concilii, & Magiſtratus caput. Hinc, quamvis nobilitas non ita rigide reſtriſta ſit in exercitio munerum propriæ Patriæ, quæ ſolum Viris dantur nobilibus, cum alia generoſæ nobilitatis argumenta, ac inditia reperiuntur, quæ recenset Barboſa *de Canonicis, & dignitat. cap. 13. n. 36. & ſequentib.* lateque, Campellus *ad conſtitut. Urbini decreto 30. num. 44. cum pluribus ſeqq.* Ea nihilominus major generoſæ nobilitatis cenſetur teſſera, ac ſplendidius inditium, ſiquis majores ſuos oſtendere poteſt diu in Concilio Civitatis habuiſſe locum, ac functos eſſe patriis honoribus, quam probationis ſpeciem generoſæ nobilitatis jampridem laudavit Rota *dec. 83. num. 1. & dec. 251. num. 2. cor. Remboldo dec. 68. num. 12. cor. Coccino dec. 88. cor. Cavallerio, decif. 150. num. 4. & 5. part. 13. recent.*

VII. Sed huiusmodi publica munera, ſeu Civiles hono-

honores, locusque Concilii, ex quibus, qui illa obtinent Viri nobiles, Patricii nomen sibi jure adscribunt, ac generosam nobilitatem sumunt, ita sunt hic intelligenda, ut popularibus, atque plebejis non sint communia, & promiscua: Hinc advertendum est, id quoque ad Patricii denominationem jure usurpandam requiri, ut non ex omnis Civitatis Concilio, sed ex eo solum nobili, & illustri, ad quod popularibus, & plebejis non sit aditus, desumatur. Nullo enim existente inter plebejos, ac nobiles discrimine, dici non potest cuicumque esse generosam nobilitatem, quæ vere, ac merito Patricium constituit, ut monuit Rota coram Roxas *decis. 29. num. 9.* nec jure quis ad plebejorum discrimen diceretur Patricius. Quare Rota in recitata decisione, edita in causa *Asculana nobilitatis ordinis Consularis*, refert judicium Sacræ Religionis Hierosolymitanæ de Patriciis Asculanis cupientibus admitti ad ejusdem habitum, nullam ab iis nobilitatem ostendi posse ab exercitio Potestariarum primi gradus, quæ plebeiis quoque communes erant. Ait enim: *Aliudque notabile accepit robur a Lingua, seu Itala equestri Natione S. Religionis Hierosolymitanæ, quæ prævia judiciofa duorum Equitum relatione rem probe discutientium, declaravit Patricios Asculanos cupientes inter Milites dicti ordinis cooptari in posterum uti non posse pro documento nobilitatis potestariarum primi gradus, uti promiscuarum inter plebejos, & nobiles:* Quod tamen est intelligendum, nisi peculiaris accedat Supremi Principis constitutio, qua plebeji ad Concilii locum admissi æque nobiles, ac Patricii sint dicendi, ut, explicando Pii IV. constitutionem, qua Interamnæ in Umbria plebem una cum nobilibus decrevit in Concilium esse cooptandam, S. Rota Romana cor. Roxas *dec. 29. num. 11.* decernit hic verbis notatu dignis, tum pro iis, qui in idem Concilium ex plebe cooptantur, tum maxime pro aliis, qui ante hujusmodi coopta-

cooptationem generosam jactabant nobilitatem ex longa majorum serie dicti Concilii loco potitorum : *Cum Pius IV. in dicta sua constitutione facta super aggregatione plebis cum nobilibus mandaverit omnes in posterum reputandos esse nobiles, ac Patricios Interamnenfes ad sedandas discordias, non venit ideo dicendum esse sublatam nobilitatem antea habentibus ex præfatis, sed potius populares fuisse nobiles creatos a Summo Pontifice de cujus potestate non est dubitandum*. Indubium enim est, quod nobilitas a Principis constituto, & lege procedit, & quem ipse vult ad nobilitatem potest extollere, talisque cum aliis nobilibus jure est habendus, ut docuerunt Albericus in *leg. Imperatores in principio ff. de Decurion. Castrensis conf. 22. num. 2. lib. 2. Guidopapa decis. 146. aliique quamplures allegati a Tiraquello de nobilit. cap. 6.*

VIII. Postremo illud quoque Patricii denominationi debet accedere, ut quis ejusmodi Concilii locum diu majores suos obtinuisse ostendat; sicuti enim antiquitas est quodammodo causa efficiens nobilitatis ita, ut probe docet Draco *lib. 3. cap. 17. num. 4. Patriciatus istius oculi non nascitur, sed diuturnitate familiæ claræ vetustate, & longiori Civitatis incolatu conciliatur*. Ea sane in re diversæ sunt Doctorum sententiæ; variæ item regionum leges, & mores. Nicolaus Topius Vir Patricius, & Jurisconsultus in Tractatu *de Origine Tribunalium Civitatis Neapolis* nobilitatis inquirens originem *preludio 1. num. 10. libri primi*, non inficiatur quidem, eam nobilitatem veram esse, quæ vera virtute, ac labore est parta : *Attamen, inquit, extendi, ampliarique ad familiam non potest, præterquam si posteritas eorum servando se, ac permanendo nobilibus in exercitiis, nobiliter vivendo sultem per centum perseveret annos. Tunc omni proculdubio dici posset, & appellari familia, sive Domus nobilis* : Ut subortas in Neapolitano Regno de genere

generosa, & ingenua nobilitate contentiones extingueret Robertus Rex sapientissimus præcipua constitutione cavit: *Qui per triginta continentes annos nobilem vitam duxerit, nobilitatem præscripsisse*, ut prodit vir doctus, & Juris peritia clarus Franciscus de Petris *libro primo sessionum. lectionum cap. 7. num. 39.* Cujus rei testem regium quoque diploma laudat ex Archivo Regiæ Siclæ, datum anno Domini MCCCXVI. Indictione xv. descriptum, in volumine obsignato litera G. fol. 205. a tergo. Plerique autem Scriptores Germani ab ipso Dracone memorati censent, hujusmodi diuturnitatem consistere oportere in tribus, aut quatuor gradibus suorum majorum Civica ornatorum honestate, quod docent Joannes Freig. *in quæst. polit. lib. 3. cap. 1. in fine pag. 120.* Et Christophorus Leliman *in Chronico Spiren. lib. 4. cap. 4.* cum quibus idem Draco sentiens scribit: *Ita enim plerique definiunt Patricium, quod sit Civis a tribus, aut quatuor gradibus suorum majorum in Civitate natus.* Nos ejusdem Scriptoris sententiam plurimi facimus, quippe qui id genus argumenti non perfunctorie pertractat, ac quælibet de hodiernis Patriciis suborta dubia solvit, quæstiones etiam multas exemplo veterum Patriciorum Romanæ Reipublicæ. Verum ne designata diuturnitas munerum nimis rigida videatur, satis esse arbitramur, ut quis ostendere possit Patrem, avumque suum potitos fuisse in Civitate Conciliarii munere. Id enim tum veterum Patriciorum magis exemplo cohæret, tum quoque maxime juris nostri censura, secundum quam præferre quis dicitur generis claritatem, qui patrem, avumque habuit honoribus potitos illustribus, ut decernitur *in leg. 1. Cod. de Dignitatibus: Si, ut proponitis, avum Consularem, & Patrem Prætorium Virum habuistis, & non privatis conditionis hominibus, sed clarissimis nupsistis, claritatem generis retinetis.* Idem mos erat, & apud Patricios Romanos, de quibus Livius lib. 4. ait: *Quorum*

Patres, Avosque Consules viderant, eos nobilitate præcellere: In rem ipsam confert, quod scripsit Tiraquellus de nobilit. cap. 20. n. 8. Ceteris sunt anteponendi, qui parentes, avos, majoresque suos publicis honoribus honestos habuerunt. Ea autem longa diuturnitas est requirenda pro obtinendis habitibus Religionum militarium: Id enim, ut quis assequatur, requiritur generosa nobilitas respectu quatuor laterum per duorum seculorum intervallum Patris nimirum, Matris, Avæ paternæ, ac maternæ, juxta sanctionem 19. sub titulo de recept. Fratrum S. Religionis Hierosolymitanæ, ut notat Prior Caravita ad ejusdem constitutiones tit. 3. cap. 38. la terza prerogativa. Eminentissimus Petra ad constit. Apostolicas tom. 2. fol. 57. num. 30. Rota cor. Herrera decis. 12. num. 2. & 3. & alibi passim: ut enim quis Hierosolymitanus creetur Eques, requiritur generosa nobilitas a majoribus diu servata, ac longa serie in posteros continuata; non ita tamen in Patricii denominatione, jure usurpanda, qua in re Patris, Avique considerata, & sequenda est conditio, etiam si quis natus esset ex Patre Patricio, & Matre Plebeja, ut cum Bodino de republ. lib. 6. cap. 6. tradit Draco lib. 3. cap. 4. n. 2. scribens: Nec Patriciam dignitatem ideo minus consequitur, qui Patre Patricio, Matre vero plebeja natus est; legitime enim nati, licet ex inæquali conjugio, quoad dignitatem, familiam, gentem, & similia, Patris, & non Matris conditionem sequuntur.

IX. Ex his patet nobiles Urbanos jure appellandos esse Patricios, si enunciatis in suis quisque Urbibus potitur conditionibus. Non ita vero, qui alibi in Pagis, Terris, seu Castris degunt, ut docet Draco eodem loco. At nobis minime arridet discrimen ab eodem Scriptore allatum lib. 3. cap. 3. num. 118., nimirum, quod aliter distinguendi, habendique sint Patricii pro conditione Urbis, ac loci, in quo degunt. *Alii, inquit,*

Pa-

*Patricii sunt, & vivunt in Civitatibus liberis Imperialibus; alii in Municipalibus, alii in mixtis, quæ distributio otiosa non est; nam veluti ii Cives, qui in Civitate, vel maxima, vel majore degunt jure civili diversis utuntur privilegiis, sic inspecto præsentis Reipublicæ statu, quemadmodum aliis in rebus magna sunt Civitatum discrimina; ita & Patriciorum diversi occurrunt gradus, & dignitates, & jura. Quod enim spectat ad propriam Patricii denominationem æqua causa est in Civibus, qui in maximis, & majoribus degunt Civitatibus, & qui in minoribus; modo ipsæ ut diximus, præstantiores Cives suos a plebeis distinguant. In illis non imus inficias splendidiore, præstantioresque alios aliis esse posse respectu amplioris privilegii a supremo Principe indulti, exercendæ majoris auctoritatis, & jurisdictionis, qua minime potiuntur, qui sunt in minoribus Civitatibus; de cetero, quæ Patricii sunt, eadem illis inest nobilitas, eademque honestas: quæ re ipsa his est obstricta limitibus, nec ultro progredi potest, quam ad assequendos habitus militares, pro quibus nullum Civitatum, modo nobilium sint, spectatur discrimen, seu maximæ hæ sint, sive magnæ, vel majores. Nobilitas enim una est, nec altera altera major honestate, sed diuturnitate, splendore, & antiquitate familiæ. Scite propterea Cohellius ad bullam *boni regiminis cap. 8. num. 16.* postquam late illustravit hoc idem Urbium discrimen jampridem objectum a Laseo *de jure Universitat. part. 1. cap. 2.*, qui alias Metropoles, alias maximas, alias majores, alias minores, alias parvas esse affirmavit, opportune addit: *Ista qualitas magnæ, vel parvæ Civitatis Regni prærogativa non turbat, cap. penult. dist. 96. Decianus respons. 19. num. 209. volum. 3. subdens eandem habere dignitatem Defensorem magnæ Civitatis, & æqualem, quam habet Defensor parvæ.**

X. Illud equidem fatendum in illis Civitatibus, in

quibus ratio, & conditio veræ nobilitatis minime-viget, nec ullum inter plebejos, nobilesque intercedit discrimen, vel etiam in Terris, Pagis, & Castris, nullos esse re vera Patricios, nec inibi degentes Viros primores eo vocabulo jure esse præstandos. Id apposite docet Tristetius *opusf. tom. 11. par. 3. cap. 15. fol. 25.* In Germaniæ Urbibus servari, ut alio vocabulo inter ipsos vulgato appellentur Patricii Viri, qui in Urbibus degunt, alio, qui in villis, & pagis larem foveant. Illi autem, qui more nobilium vivunt, & in eisdem degunt, nec se unquam sordidis artibus immiscuerunt vulgato potius nomine *Gentilis hominis* sunt appellandi. Non me latet Rotam cor. *Falconerio decis. 1. num. 2. tom. 1. sub titulo de Donation.* obiter asseruisse hujusmodi nomen æquivocum esse, & referibile ad nobiles generosæ nobilitatis, Patricios, & ad omnes alios quocunque loco nobili more viventes. Verum, ut Budæus in eadem decisione laudatus animadvertit; lingua vernacula *Gentiles homines* pro nobilibus appellantur, quasi ingenui ab origine, & quorum majores servitutem nullam servierunt. Quod docet, & Tiraquellus *de nobilitate cap. 2. num. 53.* Jure usurpari posse hujusmodi vocabulum ab iis quoque, qui in humili loco degunt, dummodo more vivant nobilium, affirmavit Cardinalis de Luca *de præemin. discursu 32. num. 14.* scribens: *Licet enim nullus videatur locus, in quo de facto non adsunt personæ nobiles, vulgo nuncupatæ Gentiluomini: Et de Testamentis discurs. 84. n. 5. & 6.* *Istud verbum, inquit, nobilis, & vulgo Gentiluomo, ovvero Gentildonna generice sumtum aptum est convenire omnibus iis, qui legaliter tales dici possunt, de nobilitate simplici, & legali, de qua esse dicuntur personæ divites, nobiliter viventes, atque ab omni mercenario exercitio abstinentes, quamvis aliquam mercaturam, seu negotiationem exercent, quoties illa non sit minuta, & mechanica, & non exercentur per se ipsum: Hunc sequitur, &*
Sac.

Sac. Rota *citato loco num. 25.* Et quidem ea ratione, quia locus non nobilitat hominem, sed homo locum, ut colligitur ex Textu *in leg. Urbana familia ff. de Verborum significat.* ubi Urbana familia, & rustica non loco, sed genere distinguitur, quod docet & Tiraquellus dicto *cap. 20. num. 54.* Sed hæc momenta ab iis, quorum vi *Patricios* appellari diximus, longe absunt.

De Patriciorum electione.

CAPUT ULTIMUM.

SYNOPSIS.

- I. *Pluribus in Urbibus, & illustribus Oppidis nominatim in Patricios electiones fiunt. Idem mos apud Venetos, Januenses, & Germanos maxime viget.* II. *Patricii adlecti ab illis, qui jure, & ab origine tales appellantur, diversi.* III. *Mos cooptandi Patricios, & Nobiles per pecunias: Quid pro hujusmodi electione requiratur.* IV. *Jubente statuto Patricios tantum, ad Concilium esse admittendos: ipsis deficientibus, Plebeji inter Patricios cooptantur.* V. *Recens in Concilium alicujus Civitatis adlectus, minime dicendus Patricius, sed ejus nepotes, ac descendentes.* VI. *Alienigenæ honoribus alicujus Civitatis donati, an appellari possint illius Civitatis Patricii.* VII. *Cooptatio in Concilium eorum, qui non sunt de familia Patricia quomodo facienda. Eadem ad alios Consiliarios spectat.* VIII. *Ab usu, legibus, & statutis peculiaribus Civitatum hujusmodi adlectiones dependent.*

- I. **Q**uemadmodum in Romana Republica non eos solum, qui a Patribus in Senatum lectis trahebant

bant originem, Patricii nomine sunt appellati; sed ii pariter, qui lege ad populum lata, vel jussu Consulum, aut Imperatorum nominatim sunt inter Patricios cooptati; ita plerisque in Urbibus, & illustribus Oppidis usus obtinuit, ut non solum ii vetustam ducentes originem a majoribus, qui diu præcipuis patriæ honoribus functi fuerunt, dicerentur Patricii, sed qui expressa, ac speciali inter illos adlectione ejusmodi decorari vocabulo meruerunt. Præterea Draco observat *de Origine, & Jure Patricior. lib. 3. cap. 1. num. 6. Certius certo est omnium, qui Patriciatus titulo hinc inde conspicui sunt, æque vetustam originem non esse; propterea evenisse traditur, ut in multis Rebuspublicis ex omni populo, nonnulli expressa adlectione, nonnulli tacita usurpatione ad Patriciam dignitatem ascenderunt. Sic enim apud Venetos id genus fieri adlectiones consuevisse prodit Marcus Antonius Coccius Sabellicus histor. rer. Venetar. lib. 6. cap. 3. Occasione siquidem belli, quod tum Respublica gerebat, decreto Patrum primum factum fuit, ut triginta, qui medio belli ardore Rempublicam juverant ad Patricium ordinem traducerentur, ut tradit Massimilianus Faust. in Consiliis pro Erario class. 5. conf. 76. ordine 537. Et nos quoque supra monuimus. Adlectiones ipsas non sine certo ritu factas fuisse idem monet Sabellicus: *Qui in Patricios, inquit, relati sunt, antequam Curiam, ascenderent, divinæ rei interfuerunt, inde ad Principis, & Patrum conspectum adducti, in aliena verba jurare coacti, fidem, & silentium Reipublicæ promiserunt. Idipsum apud Germanos, & Saxones fieri consuevisse testatur Draco citato loco cap. 3. num. 15., affirmatque non eos solum Patricios nominari, qui a Senatoribus descendebant; sed eos quoque, qui inter ipsos cooptarentur. De Januensibus denique testatur Vir Cl. Josephus Roccus Vulpus Soc. Jesu in Latio veteri prosa- no lib. 6. cap. 7. pag. 82. & 83.**

II. Sicuti vero ex nuperis hisce in Patricios adlectionibus apud Romanos discrimen emerſit, ut alii eſſent *Majorum*, alii *Minorum Gentium Patricii*; non ſecus in iis Urbibus, ac locis Patricii nuper alleſti appellandi ſunt, minorum gentium, eorum ſcilicet reſpectu, qui ab origine Patricii appellantur. Id appoſite recitato loco de Januenſibus Patriciis notat Vulpius, *Imaginem quamdam, inquit, diſiſionis hujus Januenſis Reſpublica hac etiam etate præbet, cum nobiles, Patriciaſque familias biſariam diſtinctas, alias quidem veteris, alias novæ porticus nominet. Quod ipſum exemplo Romanæ Reipublicæ factum fuiſſe jampridem animadvertit Joannes Bodinus de Republica lib. 6. cap. 4. pag. 1107. Et ſane quum ſerius ad Patricium ordinem ſint traduſti, cum illis, qui ab origine hujusmodi nomen, & honorem ſortiti fuere, comparandos non eſſe quiſque facile videt; in illis enim major, ſeu antiqua, in his minor, ac recens nobilitas inſidet. Quare non inepte recitato loco Draco ad illorum Patriciorum discrimen affirmavit: alios dicendos eſſe Patricios majoris, alios minoris antiquitatis, exemplo ab Patriciis Romanæ Reipublicæ ducto, eodemque a Januenſibus ad hanc uſque diem in ſua Republica conſtanter ſervato: Si porro, inquit, noſtratia inſtituta veteribus; adeoque parva velimus compo-
nere magnis, nihil vetat, quominus exemplo Romanorum Patriciorum alios majorum, alios minorum gentium, hoc eſt majoris alios, alios minoris antiquitatis dicamus.*

III. Cooptabantur autem, hodieque cooptantur, ut vidimus, apud Venetos inter Patricios non ſolum, qui juverant in bello Rempublicam, ſed qui pretio, pecuniaque obtinebant, ut a Patribus in ipſum ordinem refererentur; ut ex citatis liquet Scriptoribus. Mos idem colligendæ pecuniæ ex recens creatis nobilibus ſancito certo pretio, quo plebeji nobilitatem redimunt, vel im-
poſito certo nummorum ſubſidio, colligendo ex bonis poſſeſ-

possessis, pro immunitate, reliquorum more nobilium, in posterum consequenda, non in Galliis modo, verum etiam alibi viget, ut testatur Massimilianus *Faußt. in Consiliis pro Erario class. 5. consil. 76. ordin. 137.* Septempedæ etiam, certa pecuniæ summa Civitati tradita, complures familias in Nobilium, seu Regulatorum, ac Patriciorum coetu cooptatas fuisse vidi postremis hisce temporibus, post rogatam in nobili Regulatus, seu Creditæ Concilio die 18. Junii MDCCXIII. legem ab Antonio Gentilio Patre meo: ne quis, nimirum in posterum Civitatis consequi honores posset, nisi, ut indicavimus, certam pecuniæ summam Civitati impendisset: & nisi ii, qui id postulabunt, ostenderent, neque Patrem, neque Avum sese mechanicis artibus immiscuisse; ac demum nisi censum haberent, pro iis fruendis honoribus æque aptum, ac congruum. Idipsum jam laudatus paullo ante Maximilianus Faußt. opportune monuit fieri, ne fordidis, ac vilibus hominibus adeo facilis ad nobilitatem detur per pecunias aditus, quarum causa: *ad hoc privilegium nobilitatis sublati ipsum gradum nobilium cum dedecore totius ordinis deturpent; & vilescat per sordes homines, qui virtuti tantum debetur.* Improbandum tamen hunc morem non esse exquirendæ pecuniæ autumat Tholosanus *de Republica lib. 3. cap. 6. num. 8.* causamque indicat: *Ut qui abundant spe futuræ dignitatis, illiciantur ad voluntariam contributionem:* Apposite autem animadvertit Philippus Khnipschildt *de jur. & privileg. Civit. Imperial. lib. 2. cap. 8. num. 97.* Nec enim gratis, velim, ditiores plebejos inter Patricios referri: *Quod si objiciatur: illud virtutis præmium esse debere, nec commerciali vilitate inquinandum:* In promptu responsio est: *Qui pecunia Patriam adjuvant non inferiores esse aliis, qui virtute bellica, aut togata juvant.* Jure autem inter Patricios annumerari illi merentur, qui bellica virtute sunt præditi, qui honestioribus, ac nobilibus orti parentibus, & a

ma-

majoribus, literis, ac merito conspicuis originem ducunt, qui se nunquam mechanicis artibus addixerunt, qui neutiquam servitutem aliquam servierunt; qui demum larem in aliqua Urbe diu cum honore, & divitiis vivendo more nobilium habuerunt, quod sane plerisque in locis fieri consuevisse auctor est Draco citato *lib. 3. cap. 1. num. 20.* scribens: *Hodie multis in locis illi, nec immerito Patriciis annumerantur, quorum majores nobilitate donati in Civitate aliqua insigni larem diutius foverunt: Quare Rota in causa Neapolitana, seu Civitatis Castellæ descendentiæ 14. Junii 1700. cor. Priolo relata, a Balduccio in decis. & re judicat. sub titulo de Legatis, & Fidecommissis in ordine decis. 1. num. 8. Et profecto, inquit, homo alioquin novus in illa Civitate, non fuisset inter ejus Patricios admissus, nisi ex præventiva informatione, & ex præambulis diligentis constitisset de illius vera nobilitate, & prosapia: Contra vero hujusmodi adlectione indigni censentur, qui vilia exercent officia, uti colligere licet ex textu in leg. cum Prætor §. non autem ff. de Judic. leg. Decurio Cod. de Decurion. lib. 10. Ii enim, sicuti, & ceteri plebeji talibus fungentes munis prohibiti sunt Decurionum honores capere, & Civitatum illustria munera obire; quod sancitum quoque est in leg. universos cum glossa Cod. de Decurion. ipsamque legem late illustrat Cohellius ad bullam boni regiminis cap. 31. num. 24. cum pluribus; quo loci tali munere indignos censet Spurijs, ac illegitime procreatos, etiamsi fuerint legitimati; item Hæbreos, Hæreticos, Relegatos, militares viros, nisi ii agant in locis, ubi quisque det nomen militiæ; eos etiam, qui forte flagellis publice cæsi fuerunt, vel medicinam profitentur. Sed de Medicinam profitentibus, ita intelligendum est; ut Medicos Chirurgo a Patriciatus excludi censamus, non autem Medicos Chimicos, inter quos multi Patricii adhuc sunt siue Patriciatus sui detrimento, & mul-*

ti plures, duobus tribusque abhinc seculis extiterunt.

IV. Hujusmodi in Patricios allectiones plerumque necessariae esse videntur, quando deest numerus Senatorum, aut Conciliariorum. Quum enim jure municipali cavetur, ut in Senatoribus, & Consiliariis legendis ratio tantum nobilium, & Patriciorum habeatur, si idonei non sint, nullique Patricii, certum est juxta Callistrati responsum *in leg. eos qui 12. ff. de Decurionib.* Eos, qui alias in copia honestorum virorum reprobarentur, esse invitandos: Qua in re & Modestinus *in leg. ut gradatim 3. §. 1. ff. de muner. & honorib.* scite respondet: *Et si lege municipali caveatur, ut praferantur certae conditionis homines, attamen sciendum est hoc esse observandum, si idonei sint, & ita rescripto D. Marci continetur:* Provide itaque consultum erit hujusmodi in Patricios allectionibus, imitatione veterum Romanorum, qui deficientibus Patriciis, ne amplissimus ordo dedecus incurreret, plebejos Patricio primum albo descriptos, in Senatum deinde legebant: Id Senatum Venetum, Noricum, & Augustanum servare narrat paullo ante laudatus Khnipschildt num. 95. ubi apposite animadvertit: *Sublectionem istam non tantum hunc, & alios defectus supplere; sed & Reipublicae commodum adferre; habebis enim eas Patricias familias, & ex his Senatores, praecedunt seditionum causae, & emulationum, quando plebeji potentiores spem consequendi Patriciatus, & Senatoriae dignitatis sibi vident praefixam, nec plane praclusam:* Hac propterea allectione veris æquantur Patriciis, eorumque frui debent privilegiis, non secus, ut supremus Princeps ad Patriciatus honorem extollens viros emeritos, veris æquat Patriciis, omnemque in iis ex plenitudine potestatis defectum aufert, quod & nominatim exprimere in diplomatibus solet, ut constat ex diplomate Caroli V. dato pro tredecim Viris, quos Patricios creavit, relato ab eodem Scriptore lib. 2. cap. 29. num.

num. 63. Quatuordecim quoque familias Ferdinandus II. Imperator Patriciatu donavit annō MDCXXVII. adversus quam novam Patriciorum creationem, licet Senatus, tum protestatus fuerit; jussus tamen exinde fuit ab ipso Imperatore, ut creatos Patricios acciperet: eosque immunitatibus, privilegiis, aliisque juribus prærogativis, quæ veris Patriciis competeant frui curaret: Referente Johanne Limn. *de jure publico tom. 4. lib. 7. cap. pag. 4. 157. & seq.*

V. Plerique autem sunt, qui statim ac locum Concilii in aliqua Urbe obtinent, vel Civitate donantur, ut ingenuæ nobilitatis, ac præcipuorum munerum juribus frui possint, se illius Civitatis Patricios vocant. Nullo tamen jure hujusmodi nomen usurpant, quum non ipsi, qui omnium primi id honoris fuerunt adepti, sed eorum nepotes, pronepotes, aut descendentes dumtaxat jure Patricii sint appellandi. Enim vero quum hujusmodi nomen a majoribus illis, qui ipsum Conciliarii munus, aliaque Civitatis obierunt officia, veluti generis illustri inditum, & argumentum, descendat ad posteriores, atque promanet; nunquam quis jure dici Patricius poterit, qui primus ea honestate potitur, nec majores suos citare potest, qui locum in Concilio habuerint, vel Patriæ nobilia officia exercuerint: Quare illud præcipue est advertendum, quod nisi fiat nominatum in Patricios adlectio; adeo ut Patriciorum nomine, juribus prærogativis, privilegiis statim potiantur, ac uti veri Patricii habeantur, & nominentur (qua in re cum Dracone, in *proæmio lib. 3. & aliis pluribus* facile sentio spectandum esse morem Regionis, ac Urbium) simplex ad jura Civitatis, & ad locum Concilii cooptatio jure non tradit his nuper adlectis appellationem Patricii illius Civitatis. Id ea ratione fit clarius, quoniam per hujusmodi vocabulum, ut paullo ante monuimus, indicatur, ac designatur alicujus nobilitas generis, quam

certum est a seipso neminem posse accipere, sed opus habere, ut vel sibi speciali privilegio, & juris, ut vocant, fictione, vel a superioribus suis sit collata, ut asserunt Soccinus Senior *conf. 246. num. 3. vol. 3.* & cum eo Tiraquellus *de nobilitate cap. 6. num. 1.* Profecto, quam immerito, ac injuste Patricii nomen hujusmodi novi homines sibi adsciscant, colligi potest ex risu, atque contemptu, quo illos accipiunt Bartolus, alique relati a Carolo Antonio de Luca *in addition. ad decif. 2. de Franchis num. 7.* ubi eos Pædagogos appellant; neque abs re adversus ipsos exclamat Faber Capycius Galeotus *in voto fiscali 29. num. 70.* Dolor, & deploranda calamitas! Ubi nobilitas cito acquiritur, crescit, & senescit, & in divitiis quoque partis consistit, & aliter non in egregiis factis, & majorum, qui longo temporis interstitio, per plures generationes virtutem, nobilitatem, speciem paraverunt?

VI. Immerito etiam illi quoque alienigenæ ejusmodi Patricii denominationem sibi usurpant ejus Urbis, & loci, cujus muneribus fruendis fortasse donati sunt, nec tamen in iis larem habent. Quamobrem Draco contendit, duplicis Civitatis quemquam esse Patricium minime posse; & *lib. 3. cap. 3. num. 33.* non sine valida ratione pronunciat. Tenendum quod nullus possit esse Patricius ejus Civitatis, cujus non est incola, nam ut aliquoties monui, omnis Patricius civis est, si ergo incola non est, civis non erit, neque erit Patricius. Quamvis autem de his non ita rigide differendum esse crederem: Tales enim sunt, qui omnibus collatæ sibi Civitatis muneribus fungi queant, si ibi larem habeant, eademque ad posteros jura transmittant; quamobrem non immerito ejus nepotes, ac descendentes veluti Patricii honorarii habeantur ad eorum discrimen, qui longo majorum domicilio Urbem ipsam incolunt, ejusque munera, & officia reipsa exercent. Viros Principes, eximixque qualitat

litatis illustres juribus Civitatis honoris causa donari plerumque solet. Ludovico XI. Galliarum Regi Helvetii jus Civitatis suæ dedere teste Bodino *de Republica lib. 1. cap. 6.* Veneti quoque Castiliæ, & Aragoniæ Regem Civem, & Patricium suum fecerunt, ut habetur in *Thesauro politic. part. 1. in relat. Venet. fol. 82.* Quem honorem, & Henrico Duci Brunsvicensi contulisse narrat Henricus Arnise *de Repub. lib. 1. cap. 5. sect. 9.* Sic etiam in quibusdam Civitatibus Allobroges, Mediolanenses, Lotharingi, Cameracenses, & alii pro Civibus habentur, ut refert Renatus Chopinus *de donat. Reg. lib. 1. tit. 1.* Idipsum & in Patria mea, & in aliis compluribus Piceni, & Umbriæ Civitatibus servatur; ut illustribus alienigenis, præcipueque iis, qui magnatitia honestate potiuntur, vel qui bene de Civitate ipsa ob aliquod insigne beneficium meriti sunt, omnibus illius Urbis donentur honoribus; ac æque, Patricii sint, & Cives illius Civitatis.

VII. Ceterum, ut eo redeamus, unde paullulum digressi fuimus, aliud omnino est obtinere locum in Concilio, aliud Patricium appellari. Ejusmodi siquidem Patricii denominatio certe intelligit, atque, ut ita dicam, secumfert cujusque majores diu locum in primario Urbis Concilio habuisse: Cooptari autem in ipso Concilio viam descendantibus, & posteris aperit, ut tractu temporis possint & ipsi nuncupari Patricii. Id discrimen non obscure colligere licet ex recitata decisione Sac. Rotæ Romanæ in causa Ravennaten. *prætense aggregationis ad locum Concilii edita 7. Junii 1717. in principio cor. Ansaldo*, ubi referens decretum Ravennatis Concilii de admittendis ad ejusdem locum, distincte loquitur de iis, qui sunt de familia Patricia, & aliis, qui de familia Patricia non sunt, & ad ipsum cooptantur. Eos, qui recens ad ipsum assumuntur, nonnisi Conciliarii munere fungi ostendit, nomineque Conciliarii tan-

tantum, non vero Patricii nuncupat. Quin imo consulto addit de familia non Patricia ad discrimen eorum, qui revera sunt de familia Patricia. Monet præterea, ne illorum adlectione, qui Patricii non sunt, turbari possit Patricii ordinis splendor, in iis admittendis requiri majorum suffragiorum numerum: *Antiquissima*, inquit, & *prænobilis Ravennæ Civitas prævidens Patricii ordinis decus, & splendorem interiturum, nisi arctiori via ad supremos honorum gradus daretur ascensus; ideoque usa privilegio anno 1511. a s. m. Julio 11. ipsi impartito, prudenti ratione in generalibus comitiis habitis die 27. Martii 1705. decrevit quod in posterum præ valida electione novi Conciliarii de familia non Patricia minime sufficeret unicum duntaxat suffragium supra medietatem, sed duæ ex tribus partibus requirerentur.* Spectant autem hujusmodi adlectiones, & approbationes ex juris communis dispositione ad generale Concilium, ejusque Decuriones juxta *leg. Observare 2. ibique DD. Cod. de Decurion. lib. 10.* Idem tradunt Joannes de Platea in *leg. si quis spontaneos in principio vers. quod intellige Cod. eodem titulo*, Curia Pisana de *origine Decurionum cap. 13. num. 1.*, & Cardinalis de Luca de *præbemin. disc. 3. num. 5.*, & *discurs. 38. num. 13.* Plerisque tamen in locis juxta peculiarem eorundem consuetudinem, ac legem pertinent ad peculiare Concilium, ubi omnes, ac soli Patricii conveniunt; quemadmodum servatur Septempeda, ubi ad Credentiæ, seu Regulatus Concilium spectant hujusmodi adlectiones; quibus certe nisi post longam Majorum seriem diu Civica honestate potitorum inter suos Regulatores, nemo, qui de familia Patricia non est, cooptatur, ut supra monuimus. Cum autem quis de familia Patricia vel ipsi adscribi Concilio, vel alios illustres, primoresque Civitatis honores paterno quodam jure debitos exercere cupit, & postulat, ejus admissio vel ad ipsum Concilium Credentiæ per-

pertinet, vel etiam ad generalia Comititia, vel tandem ad alium nobilium virorum specialiter lectorum coetum, quod Regimentum vocant. Ipsi siquidem auctoritate a generali Concilio accepta præcipue ad id, quoties necessitas postulat, destinantur, ut delectum eorum faciant, qui Magistratibus Civitatis frui debent, postquam nimirum in Urna, ex qua juxta morem extracti sunt, nulli alii supersunt. Sed eorum auctoritas ita est restricta limitibus, ut solum iis familiis Civitatis honores tradere possint, quarum majores iis sancti erant; expressim ipsis inhibita facultate illis indulgendi, quorum majores vel nunquam potiti sunt, vel qui licet potiti fuerint, tamen mechanicis, vilibusque artibus, vel alio quocunque sordido munere cum iis honoribus non ferendo se ipsos posterosque suos reddidissent indignos. Eam legem in generalibus Comititiis die 23. Novembris MDCLXIV., & rursus die 18. Decembris eodem anno majori extensione rogavit Octavianus Gentilius Avus meus, eaque semper quoties dictum Regimentum advocari contigit, Viris illis, qui in ipso conveniunt, legitur, ne quidquam contra ipsam audeant decernere. Cujus propterea tuendæ legis una cum aliis patriis juribus, præsertim servandi silentii, quo tempore ipsi eos conventus agunt, Sacramento adiguntur.

VIII. Præterea, ut alibi innuimus, id plurimum ab usu legibus, ac peculiaribus Statutis Urbium, & locorum dependet; quibus citra dubium in his, atque similibus casibus deferendum est: tum, ut ille, qui nuper ad Concilium admittitur, uti possit cum aliis pari denominatione, & honorifico Patricii nomine, tum, etiam, ut electiones hujusmodi validæ habeantur. Quæ vero leges adeo stricte sunt observandæ, ut electiones aliter factæ ipso jure nullæ censeantur, ut docent Alexander *conf. 119. num. 17. lib. 6.* Natta *conf. 672. n. 49.* Rota in *caussa Avenionen. admissionis ad Magistrerium artis*

tis 22. Junii 1711. §. vigente & seq. cor. Ansaldo. In recitata autem decisione in causa *Rovenraten. prætensa aggregationis ad locum Concilii* leges hujusmodi adeo potentes Sacrum Tribunal esse pronunciat, ut ne a Nuntiis quidem, & Cardinalibus ab latere Legatis dispensari possint, aut per viam interpretationis, aut limitationis, aut reductionis, ut ajunt, ad terminos juris communis; quin imo leges ipsæ, quamvis fuerint peculiariter a Conciliariis sancitæ, & decretæ, nec a supremo Principe in forma specifica confirmatæ; adhuc tamen tantum, taleque habeant robur, ac vim, modo sint confirmatæ in forma communi, ac si essent confirmatæ in forma specifica. Ea quidem ratione, quoniam fultæ reperiuntur illo causæ, & honesto rationis, *adminiculo coercendi videlicet eorum ambitum, qui nullis ornati meritis ad supremos honores conscendere audacter præsumunt. Quæ sane ratio ad dictum effectum exuberat*, Ut eadem S. Rota loquitur. Maximum rebus ipsis pondus addit in Pontificiis Provinciis legum hujusmodi nuper a Municipalibus Conciliis editarum confirmatio a Sacra Consulta mature petita, & impetrata; quæ dum has, & id genus sanctiones comprobat, operatur, ac si ab ipso Summo Pontifice in forma specifica sint confirmatæ. Atque hæc ac Patriciis satis. Late sum argumentum varium; ac nusquam non obseptum difficultatibus, si non pro merito, ac dignitate; at pro virili saltem parte illustrare conati fuimus. Quamobrem nisi ex sententia res cesserit, id saltem obtinuimus, ut ad meliora conandum, alios excitaverimus, viamque patefecerimus, qua feliciorum ipsi tenentes cursum, palmam, quam nos cogitavimus, uberiori laboris, & studii fructu ipsi percipiant.

F I N I S.

I N D E X

RERUM PRÆCIPUARUM

*Primus numerus paginam, paragraphum
alter designat.*

A

ABBATES in Galliis baculum pastorale sumebant de manu Advocati.

226. 1.

Abbates Commendatarii perpetui in jure habentur uti veri Prælati. 237. 9.

Ilabent plenariam administrationem tam in spiritualibus, quam in temporalibus. *ibid.* Possunt, modo sint Sacerdotes, & Benedicti Pontificalibus uti insignibus, & muneribus fungi. 239. 10.

Abbates Claustrales exercere nequeunt Pontificalia munia absque Commendatarii permisso. 240. 10.

Absentes Patriciatu aucti nullo obeundo muneri destinabantur. 160. 5.

Abusus utendi peregrinis vestibus poena infamiae coercitus Romæ fuit. 128. 1.

Academia lectorum Juvenum explicandis S. Conciliorum Canonibus in Aedibus S. Hieronymi Charitatis Romæ instituta. 221. 12.

Acetus Thomas laudatur. 118. 8. 467. 1.

Acta S. Silvestri PP. a compluribus impugnantur. 287. 9.

Adlecti inter Patricios, ab iis, qui tales sunt ab origine, diversi. 551. 2.

Adlectiones Patriciorum variæ a Romulo factæ; item a sequentibus Regibus, atque Coss. 7. 6. Ab Imperatoribus modo, omnino ab antiquo, diverso fiebant. 221. 3. hodie plerisque in locis sunt, & quomodo. 550. 1. 554. 4.

Adlectiones inter Patricios pretio, & pecunia permultas in Civitatibus fiunt. 551. 3. Plerumque necessariæ sunt, quum deficiat Consiliarium numerus. 554. 4.

Adlectiones ad locum Concilii quomodo faciendæ. 557. 7.

Ad quos ipsæ pertineant. 558. 8.

Adlectio simplex ad locum Concilii non tribuit adlecto nuncupationem Patricii. 555. 5.

Adlegendi inter Patricios qui jure sint. 553. 3.

Adoptiones fiebant Pontificibus arbitris coram populo, & quomodo. 23. 8.

B b b b

Ado-

Adoptiones in filium fiebant antiquitus etiam a Regibus.

312. 4.

Adoptare Patricium plebejus, non plebejum Patricius poterat. 22. 8.

Adrianus I. Carolum M. monet, ut opem Ecclesiæ præstet, cuius erat defensor. 374. 5. Ad Carolum M. veluti Romanorum Patricium Legatos misit pro ejus auxilio obtinendo adversus Desiderium. 219. 3. Qua pompa Carolum M. ceu Romanorum Patricium, Romam advenientem excepit. 317. 2. Carolum monet, ut homines ad ipsum confugientes ad judicium Romanæ Sedis remittat. 377. 7. 392. 6.

Adriani II. electio nullum assensum præbentibus Imperatoris missis sequuta. 429. 9.

Advocati munus, & finis. 268. 1.

Advocatorum, & Defensorum Ecclesiarum munus, & officium. 226. 1.

Advocato non consentiente, quidquam ad Ecclesias perti-
nens distrahi non licebat. 231. 4.

Advocat's certa stipendia quotannis assignata. 227. 2.

Advocati disciplina labente census permolestos Ecclesiis imponebant. 224. 7.

Advocati Consistoriales an antiquis Ecclesiæ Romanæ Defensoribus suffecti. 218. 9.

Advocatio Ecclesiæ Romanæ ortum non habuit a Patriciatu Constantiniano. 214. 7.

Advocatio Ecclesiarum originem minime habuit a Carolo Magno. 214. 7.

Advocatio Ecclesiarum præcipuum erat Patriciatus munus. 212. 5. Eam Duces, Comites, alique proceres præstantissimi suscipiebant. 209. 2.

Advocatio nullum jus ditionis, aut dominii tribuit. 387. 2.

Advocationis Ecclesiarum origo in Concilio Milevitano. 207. 1.

Advocationis obtentu plerique in Ecclesiis jus incastellandi arrogabant. 234. 7.

Advocationes Ecclesiarum in Concilio Lugdunensi II. prohibite. 235. 7.

Ædiles Plebis Patricii juvenes creati. 116. 7.

Ædiles curules alternatim ex Patriciis, & Plebe creati, eorumque munus. 87. 7.

Æra Patriciatus Caroli M. ab anno DCCLXXIV. 333. 6.

Æra Patriciatus Caroli M. signata in Apostolicis literis. *ibid.*

Æsina Civitas denominatione Reipublicæ adhuc hodie potitur. 496. 4.

Aistulphus infesto exercitu Romanam irruit. 210. 5.

Alaricus Legatos ad Justinianum misit pro obtinendo Patriciatu. 278. 1.

Albanus Annibal Cardinalis laudatur. 278. 2.

Albricus Romanorum Patriciatum usurpavit. 426. 2.

Alienigenæ an possint se Patricios ejus Urbis nuncupare, cujus

cujus honoribus donati sunt. **356. 6.**
Sanctus Amicus *Rambouensis* a
 S. Petro Damiano vocatus. **368. 10.**
 Ampulla Sancti Martini Carnuti
 oleum cæleste servare fertur,
 ejusque origo. **361. 7.**
 Ampulla Rhemensis, e cælo ve-
 nisse fertur. **358. 5.**
 Argumenta pro, & contra ejus-
 dem cælestem originem. **358. 6.**
 Ancilia quæ, & unde dicta. **119. 2.**
 Ea mense Martio per Urbem a
 Salis movebantur. *ibid.*
 Auglorum, Scotorum, & Da-
 norum Patricii. **531. 14.**
 Anni Patriciatus in diplomati-
 bus notabantur. **258. 3.**
 Annulus aureus, & purpura a
 Patriciis gestata non in gene-
 ris argumentum, sed ordinis.
128. 1.
 Annulus Patriciis dabatur quum
 Patriciatum inibant. **206. 10.**
 Anxanæ Civitatis Concilium
 duplex, ejusque nobilitas.
507. 2.
 Aphricæ Patricius, aliarumque
 Orientis Civitatum. **356. 1.**
 Apparitores Magistratum scri-
 niarii dicti. **553. 9.**
 Aristocratia quæ. **504. 11.**
 Arcades luna veluti fibula ute-
 bantur. **133. 4.**
 Argentorati in Germania Pa-
 tricii. **527. 12.**
 Arianæ a Patriciatu exclusi. **314. 6.**
 Asculani Patricii oppidum con-

struunt, quem Montem Pa-
 tricium vocarunt. **464. 465. 12.**
 Asculani Patricii post constitu-
 tum Concilium *Centum*, &
Pacis dictum. **514. 4.**
 Assessores Senatoris Urbis tem-
 pore Innocentii III. **442. 5.**
 Auditorium Principis, locus
 erat, in quo causæ agitaban-
 tur. **176. 10.**
 Augustæ Vindelicorum Patricii
 a Carolo V. lecti. **523. 9.**
528. 12.
 Augustus quindecim Senatores
 singulis mensibus ex Patriciis
 deligebat. **120. 2.**
 Augures a Romulo instituti qui,
 & quot essent. **42. 4.**
 Auguralis disciplinæ signa quot
 essent. **44. 5.**
 Auristamma erat vexillum, quod
 Clodoveo e cælo venisse fer-
 tur. **228. 2.**
 Auspicia captare proprium so-
 lum Patriciorum erat. **45. 6.**
 Auspicia a Patriciis solum Tri-
 bunis plebis concessa, & quæ.
467. 7. Ad Patricios redibant,
 cum nulli essent in Republica
 Magistratus. **49. 10.** Eorum-
 dem captandorum morem,
 Romulus instituit. **42. 3.** Quæ
 Patriciorum erant, majora
 & vera nuncupata. **48. 9.** Ea
 centuriatis Comitibus capta-
 bantur. *ibid.*
 Axamenta Saliorum carmina
 erant. **113. 5.**

B

- B**aldinus Joannes Franciscus laudatur . 316. 1. 393. 7.
 Batillum pruna plenum Viris Principibus præferebatur ad odores incendendos . 488. 7.
 Bellum cum geri contingeret Patricius præcipuæ Civitati, in qua militibus præfesset, præficiēbatur . 248. 6.
 Beneficia, & Abbatie Regulares quando Clericis secularibus commendari cœperunt . 236. 8.
 Beneventani se Patricio Siciliæ subjicere volebant . 263. 7.
 Bifellum proprium Duumvirorum erat . 486. 6.
 Bona Monasterii curanda Advocatis dabantur . 226. 1.
 Bruxellenses Patricii an. mcccclx. 522. 8.
 Bulla aurea nobilium Puerorum insigne . 134. 6. Quædam remedia includebat, quæ valentissima adversus invidiam credebantur . 135. 6.

C

- C**æsar complures legit Patricios initio suæ Dictaturæ . 119. 1.
 Cajeta, & adjacentia illi oppida Romano Pontifici parebant . 264. 7.
 Calatayeronis Patricii appellatio residet penes Senatus, & Magistratus Principem . 532. 25.
 Calcei Patriciorum cavi erant, totumque pedem tegebant . 129. 2. In iis quædam lunula erat adsuta . *ibid.* quem colorem præferebant . 140. 11. quatuor corrigias habebant ad plebejorum discrimen . 139. 9. posteriori ævo absque lunula quatuor tantum corrigias continebant . 140. 10.
 Calceos lunatos Patricii solum gestabant etiam si Senatorii ordinis non essent . 131. 3.
 Calcei Senatorii a Patriciis diversi . 132. 3. Uncinati a lunatis distincti . 239. Plebejorum albi erant . 140. 11.
 Campanorum Urbis Concilium solum Nobilibus referuntur . 511. 4.
 Cancellarii Patriciorum judicandi potestatem probabant . 265. 9.
 Erant veluti a secretis, & Apocrisarii . *ibid.*
 Caniclei præfectus qui . 225. 15.
 Can. *Constantinus dist.* 96. Viros criticos habet adversus . 287. 9.
 Ejusdem alia est in Græcis Codicibus lectio, quam Latina versio significet . 287. 9.
 Can. *Adrianus*, & Can. *in Synodo* distin. 63. commentitii . 418. 3.
 Can. *Ego Ludovicus*, & Can. *constitutio* distin. 63. nimium suspecti . 431. 10.
 Cap. *fundamenta de electione*, & *electi potest.* explicatur . 435. 1.
 Capitularium Caroli M. variæ est

est inscriptio . 332. 5.
 Capuani Patricii . 530. 14.
 Cardinales in aula Romani Pontificis Patriciis suffecti . 297. 1.
 Fratres Laterales , & Coadjutores Pontificis appellantur . 298. 2. 299. 2. eorumdem præstantia , & jura . *ibid.* quandoque juxta temporum opportunitatem Imperatorum , & Regum preces in Summi Pontificis electionibus admitendas duxerunt . 430. 9.
 Carmina Saliorum tantæ erant obscuritatis , ut ne ab ipsis intelligerentur . 113. 5.
 Carolus Calvus enixe se Adriano II. commendavit , ut ab ipso Patricius renunciaretur . 243. 4.
 Carolus Martellus , & Pipinus Patricii titulo nunquam usi . 329. 3.
 Carolus M. a Stephano III. non ab Adriano I. Patriciatum consequutus fuit . 326. 1. Ab anno DCCLXXIV. se Patricium Romanorum appellare cepit . 328. 3. Ejus Patriciatu tempore Adriani I. celeberrimus . 325. 1. A Leone III. Patriciatu confirmationem petiit , ut jure tueri posset Ecclesiam . 321. 5. 375. 5. 389. 3. plures Ecclesiæ Romanæ Civitates largitus fuit . 314. 8. Nonnisi quater Romanam se contulit . 422. 5. Romanam adventus universo acclamante Populo Patricius Romanorum appellatur . 328. 2. Pontificiis nummis inscri-

ptus . 403. 1. 404. 2. Filiis suis Ecclesiæ Romanæ defensionem præcipue commendavit . 401. 11. Cum Adriano I. convenerat de Romanorum Patriciatu , non vero de Urbis dominio . 396. 8. Nullum jus uti Patricius in Exarchatus provincias habebat . 378. 7. Uti Patricius Romano Pontifici erat subiectus . 374. 5. arrogans sibi facultatem allegandi Missos , ut Electioni Archiepiscopi Ravennatum interessent , ab Adriano admonetur . 424. 6. Uti Patricius dumtaxat erat Ecclesiæ Romanæ defensor . 374. 5. quando Patricii titulo omisso , illo Defensoris Ecclesiæ Romanæ usus est . 320. 4. 375. 3. nunquam Domini Urbis , & Pontificiarum Civitatum titulum sibi præfixit . 396. 8. Patricii Romanorum titulo quomodo usus fuit . 331. 332. 5. A Leone III. petit adoptionem in filium . 371. 3. In Camera Lateranensis Triclinii pictus cum Patriciatu insignibus . 323. 6. 366. 10. Patriciatu indumenta induere respuit ; ea quando induit . 365. 9. Patriciatu potitus fuit per annos XXV. 338. 10. Trina populi acclamatione Imperator salutatur . 337. 9. post consequutum Imperium Patricii titulum omisit . 338. 10. More Orientalium Imperatorum Consulatum suscepit . 383. 11. Ejus pietas , & sollicitudo in

- in defendenda Ecclesia Romana. 400. 11.
- Catalanus Josephus laudatur. 221. 12. 284. 7.
- Celsitudinis, & Gloriæ titulis a Summis Pontificibus Patricii decorati. 203. 8.
- Censendi institutum Servius Tullius instituit. 15. 2.
- Censores Patricios in Equites, Peditesque, & in Plebem transferebant. 17. 4.
- Censorum Magistratum Patricii sumere. 16. 2.
- Census cuilibet Ordini in Romana Republica accommodatus. 16. 3.
- Chartæ Willelmi Comitis signatæ Carolo Romanorum Patricio examinantur. 339. 10.
- Childebertus Rex opera Italici Patricii socius cum Mauricio Imperatore inivit. 292. 4.
- Chlamys vestimenti genus erat Regio paludamento persimile. 205. 10.
- Cicero non fuit a Cæsare legatus Cassia inter Patricios adlectus. 122. 4.
- Civitates, quas Pipinus se donaturum Ecclesiæ Romanæ cum Stephano III. convenerat, quæ. 312. 8.
- Civitates paucæ post Barbarorum incurSIONES Senatum retinuerunt. 494. 3.
- Claudius Imperator vetustissimum quemquam e Senatu in Patricios cooptavit. 121. 3.
- Claves Sepulcri S. Petri ad Carolum Martellum a Gregorio Tertio missæ. 307. 2. 324. 7.
- Clemens III. pacta, quæ cum Romanis Eugenius III. fanciverat de abrogando Patricio Magistratu approbavit. 445. 7.
- Clemens XI. Pontifex Maximus laudatur. 278. 2.
- CLEMENS XII. Pontifex Maximus feliciter regnans eximius Auditoris benefactor laudatur. 136. 6.
- Clerici Ecclesiæ Romanæ a Constantino Magno Patriciatu aucti. 286. 287. 9.
- Clientum, & Patronorum mutua inter se officia. 95. 6.
- Clientum erga Patronos obsequia plurima erant, & quæ. 94. 5.
- Clodoveo Francorum Regi ab Anastasio Imperatore Patricius non Consulatus oblatum fuit. 281. 5.
- Cœna popularis erat convivium, quod in æde sacra a Clientibus Patronis apparabatur. 94. 5.
- Cognomen antiquitus quisque sibi a Patria sumebat. 267. 10.
- Collegia artificum sibi Patronum deligebant. 105. 14. 106. 15.
- Coloniæ, & Municipia uti Romanæ habebant Senatum. 450. 3.
- Equestris, & Patriciæ deductæ. 459. 9. quasi effigies parvæ, & simulacra populi Romani erant. 450. 2. Ex Romanis Patriciis Patronum deligebant. 96. 7. 106. 107. 15.
- Comitia centuriata quæ. 48. 9.
- Comitiva dignitas Patriciatus addebatur. 176. 9.

Comites Consistoriani, qui, & quot fuerint. 176. 177. 10.
 Commendæ Ecclesiarum, & Abbatiarum quando coeperunt. 238. 8. Antiquitus erant ad tempus. *ibid.* perpetuæ Paulo II, Summo Pontifice institutæ fuerunt. 237. 9.
 Concilia Milevitana duo fuerunt in unum a scriptoribus confusa. 208. 1.
 Concilia ad Summos Pontifices Patricios legabant. 222. 12.
 Conciliis Patricii intererant, veluti Ecclesiarum defensores. 223. 14. Ipsi subscribebant post Episcopos. 222. 13.
 Concilium quid sit. 497. 5. duplex aliud generale, aliud peculiare quando in Italicis Urbibus inductum. 107. 2.
 Conciliis Civitatum ob Plebeiorum dissidia nova forma tributa. 501. 9.
 Connubia inter Patricios, & Plebejos prohibita. 45. 6. promissua inde facta magna Patriciorum contentione. 45. 6. 83. 4. Inter Patricios, & Patricias plura. 294. 5.
 Consiliarium munus Patriciis ab Augusto commissum 120 2.
 Consiliarii, qui in qualibet Civitate hodie sunt Senatoribus, & Decurionibus successerunt. 496. 5. totam repræsentant Civitatem. 497. 5. Ii supremorum Principum Patriciis comparati. 304. 7. Duodecim supremi Moscoviæ Patriciis subrogati. 304. 6.
 Consulatus dignitas erat amplif-

sima, sed sine labore honor. 200. 5. Erat a Patriciatu distinctus. 283. 7. 381. 7. circa ætatis annum secundum, & quadragesimum alicui dabatur. 158. 4. Eidem minime erat adnexa Ecclesiæ Romanæ advocatio. 382. 10. Septempepe a Viris Patriciis dumtaxat exercetur. 542. 6. Qui viget in plerisque Civitatibus nobilitatem præfert. 542. 6.
 Consules duo creati exactis regibus, iique Patricii, eorumque auctoritas. 67. 66. 2. Ex plebe creati, ejusque creationis causa. 85. 5. An, & quando Patricios antecellerent. 198. 4. Triplicis erant generis, & qui. 200. 5. Artium plerisque in locis vigebant, & adhuc vigent. 485. 486. 5.
 Constantinopolis *nova Roma* appellata. 267. 10.
 Constantinus Magnus Patriciatum instituit. 144. 1. Viros Clarissimos Patriciatu decoravit. 155. 1.
 Constantinus Augustus in Concilio Nicæno seorsim cum Patriciis sedit. 197. 3.
 Constantinus Pogonatus in Constantinopolit. Concilio cum Patriciis interfuit. 189. 7.
 Corduba Colonia Patricia nuncupata, quod in ea Patricii essent invecti. 462. 20. A Marcello tempore Republicæ Romanæ condita, atque deducta. 451. 10.

Co-

Corona Patriciatus . 363. 8. Imperatoribus solemn pompa in capite imponebatur , cum Patriciatum susceperent . 362. 363. 8.

Coronæ Imperatoriæ forma a Regia diversa . 364. 8.

Corrigiæ in calceis Patriciis nigri coloris erant . 140. 11.

Cosmetæ puellæ eædem , ac ornatrices . 391. 3.

Crescentius Romanorum Patricius ordinandi Pontificis auctoritatem usurpavit . 437. 2.

Cupiditas eorum , qui nullo jure sibi debitos titulos usurpant , reprobatur . 205. 9.

Curia minime erat Aula Principis , sed Senatus . 454. 5.

Curiales erant Senatores , seu Decuriones . 453. 5.

D

Decemprimi ii decem Decuriones dicti , qui in ordine Curie primi sequebantur . 477. 8.

Decemviri loco Coss. creati cum Regio Imperio specie tuendarum legum ; ipsique Patricii . 79. 1. Eorum auctoritas , imperium , & finis . 81. 82. 2. Iphis intra decem annos abrogatis Coss. iterum creantur . 82. 3.

Decemviri Sacrorum pro custodiendis libris Sibyllinis , ii-que Patricii , eorumque munus . 62. 9.

Decemviri Stitibus judicandis ,

qui fuerint . 127. 6. Ii sub Augusto Patricii erant . *ibid.*

Decuriones nil a Romanis Senatoribus differebant ; unde & ipsi Senatores nuncupati . 451.

3. 452. 4. Omnium Romanorum Magistratuum vocabula sibi sumserunt . 487. 7. Eumdem in suis Municipiis , &

Coloniis auctoritatem habebant , ut Romæ Senatores .

475. 6. Æque nobiles erant ac Romæ Senatores . 473. 5. honorabile Patrum vocabulum sibi adseverunt . 454. 6. Eorum insignia quæ . 446. 8.

Defensorum regionariorum munus in Ecclesia Romana . 216.

8. Septem ipsi erant ex ordine Subdiaconorum lecti . *ibid.*

Democratia quæ . 503. 11.

Denominatio Patricii ejus Civitatis , in qua Patricius Præses erat ultimo Latinitatis ævo invaluit . 257. 2.

Descendentes ab aliquo Marchione Comite , vel Domino potiri possunt eisdem titulis .

171. 3.

Dictatoris creandi causa , ejusque potestas . 71. 4. Ejus imperium semestris erat . 72. 5.

Is ex Patriciis legebatur . *ibid.*

Dictio Ex adjecta officii , ac Magistratibus non aliud significat , quam aliquem iis muneribus functum . 168. 2.

Dignitatis nomen etiam depositæ quis semper retinebat .

170. 3.

Diploma Regum , quibus Monasteriis bona confirmabant

Pa-

Patriciis directa, eorumque formula. 228. 3.
 Diplomata Caroli Magni cum insolita invocatione, & inscriptione interpolata, & falsa. 331. 4.
 Diplomata Imperatoria Caroli Magni non præferunt Patricii titulum. 339. 10.
 Doctores Patricii minime appellandi sunt. 539. 4.
 Domi nobiles qui. 473. 474. 5.
 Dona B. Petro a Patriciis oblata in Lateranensi Episcopio servabantur. 233. 6.
 Donatio illius Italiæ partis, quam a Longobardis recuperaret Pipinus, ipsum inter, & Stephanum III. conventa. 312. 8.
 Donationes Ecclesiis, & Monasteriis factæ ab eorumdem Advocato acceptabantur. 230. 4.
 Dromonium genus erat Navigii expeditissimi. 190. 8. Ejus usus ab Imperatoribus Patriciis concessus. 189. 8. frequenter adhibebatur in solenni Imperatoris egressu. *ibid.*
 Drungarius Magnus in inferiori Imperio C. P. clarus. 242. 2.
 Drungarius rei navalis qui. 242. 2.
 Drungus erat militum globus, vel pars exercitus. 242. 2.
 Duces exercituum declinante Imperio Magistrorum militum titulum usurparunt. 247. 5.
 Duces Romani concedente Pontifice, Romæ, & in reliquis Ducatui Romano subjectas

Urbes imperabant. 269. 11.
 Patricii nunquam fuere appellati. *ibid.* alii non erant, quam Romani Pontificis administri. 270. 11.
 Duumviratus annuus, ut Consulatus Romanus erat. 437. 6.
 Duumviri Consulum nomen usurparunt. 483. 484. 4. Ex Decurionibus lecti, & qui. 481. 2. Eorumdem auctoritas, & munus. 482. 3. Eorumdem insignia. 487. 6.

E

Ecclesia Romana suos antiquitus defensores habebat, sed nunquam Patricios appellatos. 215. 8. suos etiam habuit advocatos. 217. 9.
 Electio Patricii a Romanis absque Sedis Apostolicæ assensu facta irrita, & nulla. 446. 8.
 Electiones Summorum Pontificum a Carolo Magno, usque ad Leonem VIII. liberae fuerunt. 426. 7.
 Electores Imperii apud Cæsaream Majestatem Patriciis subrogati. 299. 3. Inter Cardinales minime sunt recepti. 299. 2.
 Eminentia titulo Cardinales Urbanus VIII. decoravit. 299. 2.
 Eminentia, Culminis, & Celsitudinis titulis quando Patricii ab Imperatoribus decorati. 203. 9.
 Epidemetica erant pretia, quibus quis se ab onere suscipiendorum

Ccc c dorum

dorum hospitem redimebat. 195. 1.
 Epistolæ, & decretales sub nomine S. Anacleti PP. apocryphæ. 264. 8.
 Epistola Orientis Imperatoris ad Carolum M. Patricium Romanorum commentitia. 335. 7.
 Epistola Paschalis I., & Eugenii II. cum annis Patriciatu Ludovici Pii expenditur. 341. 2.
 Epistola 85. Codicis Carolini examinatur. 377. 7.
 Epiphysion erat quoddam ornamentum genus in calceis. 133. 4.
 Episcopi Patriciatu aucti. 287. 9. facultatem sibi eligendi Advocatum a Summis Pontificibus impetrabant. 209. 3. antiquitus per electionem Cleri, & Populi instituebantur. 424. 6. Eorum consecrationes a Summis Pontificibus Patricii postulabant. 232. 5.
 Epocha Patriciatu Caroli Magni. 332. 6.
 Equites primum dicti, ii tertentium Viri, quos Romulus ad custodiam sui corporis sumit. 32. latum clavum induebant. 136. 7. In Municipiis, & Colonis erant. 458. 8. hodie insulse appellantur, qui potius Patricii dicendi essent. 539. 4. Etiam, qui in Pagis, & Terris larem foveant nuncupantur. *ibid.*
 Equites aurei velleris & S. Michaelis apud Regem Catholicum Patriciis suffecti. 303. 6.
 Eugenius III. cum Romanis pactum iniit de abrogando Pa-

tricio Magistratu. 444. 6.
 Eunuchi a Patriciatu exclusi, & postmodum ad ipsum admissi. 156. 2.
 Exarchatus quando in Italia investus. 272. 13. Ejus finis. 273. 14. Ejus jure Patricii universi præerant Italiæ. 272. 13.
 Exarchæ non alii quam Patricii. 273. 13. Patricii Ravenne, & Patricii Italiæ passim nuncupati. *ibid.*
 Ex-Patricii qui fuerint. 168. 2. 3. Ii dicti fuerunt, qui Patriciatum militiæ gesserunt. 170. 3. 253. 9.

F

Familia Patricia ea dicebatur, in qua aliquis Patricius extiterit. 152. 9.
 Familiæ ejusdem nominis aliæ Patriciae aliæ plebejæ. 29. 9. 10.
 Federicus II. quid ratione advocacy ab Romana Ecclesia postulavit. 379. 8.
 Ficoronus Franciscus laudatur. 135. 6.
 Filiæ Patriciorum Imperatoribus nuptui traditæ; Et Imperatorum filiæ Patriciis. 187. 5.
 Firmani Patricii. 519. 6.
 S. Firmanus a Firmana Civitate cognomen habuit. 267. 10.
 Flamines tres ab initio instituti, & unde dicti. 53. 3. usque ad quindecim aucti. 55. 3.
 Tres ad reliquorum discrimen

maiores dicti , & Patricii .
ibid. Inter ipsos maximus erat
 flamen Dialis . 56. 4. Martia-
 lis Patricius erat , & sacra
 Marti curabat . 57. 5. Qui-
 rinalis ex majoribus tertius
 in honorem Romuli a Numa
 institutus . *ibid.* Apice ute-
 bantur . 58. 5. una cum Pon-
 tificibus Iudices causarum asside-
 bant . 58. 6.
 Flaviarum gentium nomine ap-
 pellati Patricii a Claudio le-
 cti . 121. 3.
 Floravantes Benedictus lauda-
 tur . 326. 1.
 Florentini nobilitatem suam tri-
 plici constituto ordine a reli-
 quis discrevere . 500. 8.
 Florentini Patricii . 528. 13.
 Fœdus cum Pipino , & Stepha-
 no III. constitutum , ut Pipi-
 nus Ecclesiæ Romanæ defen-
 sionem susceperet . 311. 6. In
 eo conventus etiam Patricia-
 tus Romanorum . *ibid.*
 Fœminæ in Patronas electæ ab
 Urbibus, Populis, & Collegiis.
 107. 15. Patriciæ in aula Im-
 peratricis merebant , earum-
 que munus . 288. 1. 289. 2.
 Patriciatum fuerunt conse-
 quutæ . 294. 5. minime Pa-
 triciæ sunt appellatæ ex quo
 essent Patriciorum uxores ,
 vel filiæ . 293. 5. easdem præ-
 cipuas in Augustarum aula ob-
 tinebant dignitates , quæ in
 aula Imperatorum spectaban-
 tur . 295. 5.
 Fortiæ ius quid esset . 234. 7.
 Francofurtensis Reipublicæ Pa-

tricii Veteris Limpurgi socie-
 tatem constituunt . 527. 12.
 Fratres , nepotes , alique Im-
 peratorum consanguinei Pa-
 triciatu decorabantur . 278. 2.
 Funerum Patriciorum pompa .
 51. 12.

G

G Alliarum Reges in Regni
 inauguratione sacro chri-
 smate delibuntur . 257. 5. Pa-
 triciatum conferebant . 165.
 10. 259. 4. Per Patriciatum
 Romanorum nil aliud sumse-
 runt , quam Ecclesiæ Romanæ
 advocacionem . 386. 1.
 Gentis externæ a Romanis vi-
 ctæ in eorundem societatem
 admittæ , & quomodo . 448. 1.
 Gentis vocabulum a Patriciis
 usurpatum . 12. 10.
 Gentilius Antonius auctoris Pa-
 ter legem de comptandis Ci-
 vibus certa pecuniæ summa
 in Urbe patria rogavit . 552.
 3. Bernardus auctoris Patruus
 laudatur *in proemio* . 495. 4.
 501. 9. 508. 2. 510. 3. 519. 6.
 Octavianus auctoris Avus lau-
 datur . 495. 4. legem de ad-
 mittendis Civibus ad Patriæ
 honores tulit . 559. 7.
 Gentiles qui essent , variæ scri-
 ptorum sententiæ . 36. 8.
 Gentilis hominis nomen ab anti-
 qua Gentilitate profectum . 38.
 10. ab iis , qui more nobilium
 etiam in Castris , & Terris vi-
 vunt usurpari potest . 546. 10.
 C c c c 2 Gen-

Gentilitatis jus solis erat Patriciis . 36. 8. Ejus jura quæ . 39. 9. de eisdem celebris apud Centumviros contentio excitata inter duos Patricios . *ibid.*

Germaniæ & Saxonie Patriciorum origo , & renovatio . 513. 5. Complurium earumdem Civitatum Patricii . 523. 8. 524. 9. 527. 12. 531. 14. 550. 1.

Gloriosus Imperialis Patricius : titulus proprius Ravennæ Exarcharum . 277. 12.

Gothorum Reges cum Patriciatum conferrent , Romano Senatui scribebant . 164. 9. Imperatoris , & Senatus injussu illum conferre non poterant . *ibid.*

Græci antiquitus passim appellabantur *Romani* . 267. 10.

Gregorius III. Carolo Martello Romanorum Patriciatum contulit . 309. 4. duplicem ad ipsum legationem destinavit . 307. 2. Petiit ab eodem per suos Legatos , ut Italiam a Longobardis liberaret . 307. 1. 386. 1.

Gregorius Patricius Romanorum qui , & cur ita appellatus . 270. 12.

H

Henricus II. Italiam petiit , & Sutrii Concilium convocavit . 345. 6. Romam adventus populi acclamatione Patricius appellatus . 346. 6.

Henricus III. Patricius Romanorum . 347. 7. Ex Senatusconsulto populi Romani minime Patriciatu auctus . *ibid.*

Henricus IV. Patricius Romanorum . 348. 7. Coram Episcoporum conventu Basilicæ circuli Patricialis coronam suscepit . 243. 3.

Henricus V. Patriciatum una cum Imperio , vi , & armis a Paschale II. extorsit . 348. 8. 441. 4. Novam formam induxit regendi Urbes Imperiales . 506. 1.

Hispani , & Vindelici Patricii . 518. 6.

Hippeclision , & Canicleon qui . Ipsi Patricii non erant . 224. 15.

I

Ianuenses Patricii . 525. 10. 525. 1. 550. 1.

Illustres omnium primi Patricii denominati . 196. 2.

Illustris nomen antiquitus erat notæ , & postmodum dignitatis fuit . *ibid.*

Illustribus Viris Patriciatus deferri poterat ex constitutione Justiniani , etiam si nullum aliud munus prius obissent . 157. 3.

Imagines ligneo armario servabantur , & in publicis , privatisque solemnitatibus patebant lauro ornatæ . 31. 4. Earum jus habebant ii , quorum majores Magistratus curules gessere . 32. 4.

Im-

Imperatores a Patriciis elige-
 bantur . 182. 2. Hi augusta di-
 gnitate se spoliare non po-
 erant inconsultis Patriciis .
 183. 2. Patriciis usi sunt in
 regendis Urbibus . 255. 1.
 Consulatum non Patriciatum
 gerebant . 199. 7. 383. 11.
 In causis ad sacros homines ,
 Ecclesias , & Religionem per-
 tinentibus adhibebant Patri-
 cios . 220. 11. ad munus Ec-
 clesiarum defensorum adsci-
 sebant Patricios veluti ipso-
 rum adiutores . 219. 11. Eo-
 rumdem solum iudicio Patri-
 cii subiecti erant . 201. 6. Ex-
 tra Urbem coronandi ab ali-
 quo Patricio Imperatorium
 diadema accipiebant . 189. 7.
 Plerique post Carolum M. Pa-
 triciatum a Summis Pontifi-
 cibus postularunt . 340. 1. Pa-
 triciatus titulo nunquam usi .
ibid. pompa solemnī , cum
 Patriciatum inirent , ejus in-
 signia fumebant . 342. 3. 362. 7.
 Unos Pontifices Maximos le-
 gitimos Patriciatu collatores
 noverunt . 353. 2. quum Pa-
 triciatum inibant benedictio-
 nem Summi Pontificis pete-
 bant . 362. 7. Nil ab Ecclesia
 Romana ratione advocacionis
 consequantur . 378. 8. ad-
 huc hodie Patriciatum reti-
 nent , tanquam Romanæ Ec-
 clesiæ Advocati . 349. 9.
 Imperatricem ad Templum San-
 ctæ Sophiæ procedentem Pa-
 triciæ comitabantur . 290. 2.
 Imperatorius titulus defensio-

nem Romanæ Ecclesiæ conti-
 net . 340. 1.
 Imperialis Patricius: titulus post
 Carolum M. usurpatus ab iis ,
 qui Patriciatu in Urbibus fun-
 gebantur . 276. 13.
 Imperiales Patricii complures .
 274. 275. 13.
 Ingenui qui essent . 5. 4.
 Inscriptio nominum Imperato-
 rum in Pontificiis nummis
 nullum secum ferebat dominii
 inditium . 406. 3.
 Inscriptiones complures Caroli
 M. cum titulo Patricii Roma-
 norum . 330. 4.
 Inauguratio Patriciatu a Regia
 diversa . 361. 7.
 Interrex semper Patricius , & a
 Patriciis renunciatus , & quan-
 do . 83. 8. In Municipiis , &
 Colonis etiam lectus . 489. 9.
 Interamneses Patricios Pius IV.
 quos declaravit . 554. 7.
 Interventores qui , eorumque
 munus . 235. 8.
 Invocatio Sanctissimæ Trinitatis
 insolita in Caroli M. inferi-
 ptionibus . 330. 4.
 Joannes Romanorum Patricius
 iudicandi facultatem usurpa-
 vit . 437. 3.
 Isis Patriciæ statua an peculia-
 re Patriciorum delubrum .
 64. 11. Patricia dicta a vico
 Patricio ipsi proximo . *ibid.*
 & 66. 12. Ejus nomen Ægy-
 ptiacum , quando Romæ sibi
 cultum vindicavit . *ibid.* Isi-
 dis , & Osiridis vocabulo ,
 quid Ethnici significabant . 65.
 12.

Ita-

Italix Patriciorum renovatio .
513. 5.

Justinianus in suis constitutionibus distincte loquitur de Patriciis Romanæ Reipublicæ , & Patriciis , talibus a dignitate appellatis . 149. 7. Non parum Patriciatui derogavit . 157. 3.

Juventus Patricia pro agrariis legibus Plebis Tribunis resistit . 114. 6. Eidem aditus ad honores per Sacerdotia erat . 109. 1.

Juventutis equestris Princeps qui . 118. 9.

Juvenibus meritis , & prudentia præditis Patriciatu concessus . 158. 4.

K

K Alendæ Januarii præstitutæ pro incundis Magistratibus cum Romæ , tum in Municipiis , & Coloniiis . 481. 11.

L

L Atumclavum erat assumentum purpureum , quod tunice inferebatur . 138. 8. Proprium erat Senatorii ordinis ornamentum . 137. 7. Pueris nobilibus indulgebatur in spem Senatorii ordinis . *ibid.*

Legati ab Imperatore mittebantur ad aliquem Patricium renunciandum . 161. 6. A Carolo M. Romam missi non

jure domini , sed defensionis 399. 10.

Leges Servii de contractibus libera Republica ratæ fuerunt . 80. 1.

Legum ferendarum inter Patricios , & Plebem dissidia . *ibid.*

Leges , & statuta cujuslibet Urbis circa adlectiones Patriciorum , & Civium servandæ . 560. 8.

Leo III. Caroli Magni opem postulat . 219. Nullum cum Carolo pactum inest de Urbis , & Pontificiæ ditionis dominio ratione Patriciatu . 395. 8. Missos a Carolo petiti tanquam Romanorum Patricio ad coercendos Romanos . 397. 9. Ex insidiis adortus ad Carolum confugit . 338. 8. Carolum Imperatorem pronuntiavit . 338. 10. Ejus electio sequuta absque ulla Caroli interposita auctoritate . 416. 7. & 8.

Leo IV. nullo expectato Imperatoris assensu statim ac electus , confirmatus fuit . 419. 8.

Lex finalis *Cod. de restitut. milit.* corrigenda . 252. 8.

Lex *Quoties . Cod. Vbi Senat. vel Clariss.* explicatur . 169. 170. 3.

Lex 3. *Cod. de Consul. & non spargen.* expenditur . 198. 199. 4.

Litanix Carolinæ , quibus pro Carolo , Clero Sanctorum patrociniū invocanti populus respondebat *Ta lo juva* . 335. 7.

Li-

Literæ Caroli M. quam inscriptionem præferant ante annum DCCLXXIV. 228. 3.
 Lites pro tuendis Ecclesiæ juri-
 bus coram Advocato propo-
 nebantur. 230. 4.
 Locus non nobilitat hominem,
 sed homo locum. 549. 10.
 Lotharius pompa solemnī in Ci-
 vitate S. Germani coronam
 circuli Patricialis suscepit.
 242. 3. Ejus capitula circa
 electionem Romani Pontifi-
 cis. 428. 8. Eidem nullum in
 Urbem dominium ab Pascha-
 le II. concessum. 407. 4. ejus-
 dem capitula cum Eugenio II.
 expendantur. 409. 5.
 Lovanienses Patricii. 520. 521. 7.
 Apud ipsos Patricii nomen,
 quibusdam solum familiis tri-
 butum. 531. 13.
 Ludi per triduum a Senatu indi-
 cti post ordines ad concor-
 diam redacti. 116. 7. A Pueris
 Patriciis certis decurionibus,
 & equestri certamine in circo
 fiebant. 117. 8. In quibusdam
 anni festivitibus indici ab
 Imperatoribus solebant. 117.
 8. Inter circenses erant inve-
 cti, ut bello gerendo Patri-
 cii Juvenes assuescerent. 116.
 8. Troja nuncupabantur, &
 Pyrricha. *ibid.*
 Luitprandus, & Hilprandus Ro-
 mam obsederunt. 306. 1.
 Luna in calceis generis nobilita-
 tem, non ordinem designa-
 bat. 132. 4. Fuit semper no-
 bilitatis indicium. *ibid.* Eam
 omnium primi Reges Albæ

calceis adnexuerunt. 133. 4.
 Lunula in calceis Patriciorum
 posita erat ea in parte Tibiæ,
 ubi extremitates inter se
 coeunt. 139. 9. Erat eburnea,
 auro, & gemmis ornata. 140.
 11. fuit a Romulo Patriciis
 concessa. 130. 2. 233. 4.
 Nunquam Plebejis fuit com-
 municata. 134. 5. Erat nobili-
 tatis Patriciæ argumentum a
 Plebeja diversæ. *ibid.* 139. 2.
 definebat in litteram C., &
 quare. 134. 5. An fibula es-
 set, vel quidam Uncinus.
 139. 9.
 Ludovici, & Ostonis I. editum
 de libera Pontificis Max. ele-
 ctione. 431. 10.

M

Maceratæ Concilium Cre-
 dentis solis Viris Patri-
 ciis tributum. 508. 2. In ea
 Patricii jussu populi instituti.
 529. 14.
 Magistratus qui Romæ erant
 existentibus Regibus. 67. 1.
 Nemo in Republica nisi a po-
 pulo acciperet, inire pote-
 rat. 68. 2. Ipsi incundo juxta
 temporum, & electionum
 varietatem dies præstituti. 70.
 3. Municipales penes Decu-
 riones erant. 480. 1.
 Magistratus Patricius a Roma-
 nis investus annis quinquaginta
 duravit. 445. 7. Sena-
 toribus, quos ipsi institue-
 rant, erat adjectus. 443. 6.
 Ma-

Magistri militum a Constantino
 M. instituti qui . 247. 5. Sin-
 guli erant per diversas regio-
 nes distributi . *ibid.* Eorum
 dignitas Patriciatui militiæ
 maxime propria . 244. 4.
 Magnificentiæ titulo ab Impera-
 toribus Patricii decorati . 203.
 8.
 Magnitudinis titulo a Gotho-
 rum Regibus Patricii ornati .
 204. 9.
 Marangonus Joannes laudatur .
 179. 11. 430. 9.
 Matronæ nobiles ancillas orna-
 trices alebant . 391. 3. Ad
 nobilitatis inditium lunas col-
 lo suspensas ferebant . 133. 4.
 Mensores ii dicti, quibus cura
 erat ordinandi pompam nu-
 ptiarum Imperatorum , vel
 Patriciorum . 187. 5.
 Metata erant hospitia , quæ mi-
 litibus Provinciales præbe-
 bant . 195. 1.
 Militis nomen medio, & inferio-
 ri ævo erat dignitatis . 500. 8.
 Militiæ gradus quomodo distri-
 buti . 242. 2.
 Monaldinus Marcus Antonius
 laudatur . 516. 6.
 Mons altus Urbs in Piceno diu
 Montis Patricii nomen reti-
 nuit . 465. 12.
 Monogrammata Leonis III. æta-
 te præcipue in usu erant . 404. 1.
 Monasteriis privilegia a Summis
 Pontificibus concessa Patri-
 ciis petentibus . 232. 5.
 Mulleis utebantur ædiles suo jam
 perfuncti officio . 128. 1.

N

Natio quælibet hodie Patri-
 cii appellationem adhibet.
 530. 14.

Neapolis erat præcipua Græco-
 rum Patriciorum sedes . 261. 7.
 Neapolitanorum , & Amalphi-
 tanorum Patricii . 256. 1.

Nicolai II. constitutio de ele-
 ctione Romani Pontificis cor-
 rupta , ejusque sensus . 433. 11.

Nobilitas jure imaginum com-
 parabatur . 28. 2. Alia erat
 Patriciorum , alia Plebejo-
 rum . 134. 5. plerumque usur-
 pabatur pro Patriciis desi-
 gnandis . 28. 1. generosa ho-
 die requiritur , ut quis eque-
 stribus ordinibus adscribatur .
 540. 5. Eaque quatuor late-
 rum requiritur . 546. 8. ge-
 nerosa iis est , qui probant
 majores suos patriis hono-
 ribus functos esse . 542. 6.

543. 7. Patriciarum Familia-
 rum metitur ab vetustate ea-
 rum gentium , quæ in Con-
 ciliis locum habuerunt . 541. 6.
 A Principis Supremi lege pro-
 cedit . 544. 7. Ejus causa effi-
 ciens antiquitas est . 544. 8.

Nobiles ii dicti qui suorum ma-
 jorum habebant imagines .
 30. 3. Romani Patricios tan-
 tum vocabant . 28. 1. pecunia
 Civitati tradita plerisque in
 locis creantur . 552. 3. Ur-
 bani ubique fere locorum Pa-
 tricii appellantur . 533. 1.
 non omnes jure hanc deno-
 mina-

minationem usurpant . 533.
 354. 1. 540. 4. 546. 9.
 Notarii, & Subdiaconi regionarii septem in Urbe erant, qui Martyrum gesta scribebant. 216. 8.
 Nummi Pontificii cum Caroli M., aliorumque Imperatorum nomine inscripti. 405. 3.
 Nunciorum Apostolicorum in Gallia origo. 308. 2.
 Nuptiarum Ritus inter Patricios, & Imperatorum filias. 187. 6.

O

O Pilio Romanorum Patricius qui. 271. 12.
 Optimates Patricii, Equites, & Plebeji erant. 26. 11.
 Ordines Civium Romanorum, & genera variis modis commista ex notis censorii. 19. 20. 5.
 Ordinis nota Senatores in Municipiis, & Colonis designati. 457. 1. 468. 2. id nomen vilius quoque Artificum cœtus usurparunt. 469. 2.
 Ordo primarius in Colonis, & Municipiis lectus erat ex ipsis Romanis Patriciis. 458. 8.
 Ordo in antiquis monumentis proprius Patricios designabat. 469. 2. 470. 2. 471. 3.

P

P Alatini in Polonia Patriciis suffecti. 304. 6.

Pares Franciæ Patriciis subrogati, eorumque origo, & præstantia. 301. 4. 302. 5.
 Patres Civitatum qui. 455. 6.
 Patriarchæ Constantinopolitani Patriciatu aucti. 187. 9.
 Patriciatus a Constantino Magno institutus. 144. 1. Summa dignitas erat, imo dignitatum culmen, & apex. 153. 10. Ex eo dictus, quod Patricii Patres essent Imperatorum. 150. 8. Summum honorem tum personæ, tum familiæ afferebat. 152. 9. Nil aliud, quam purum honoris titulum conferebat. 151. 9. Initio collatus Viris eximia virtute, & nobilitate præstantibus, imo Regibus ipsis. 155. 1. Iis præcipue datus, qui in bellis operam suam bene navarunt. *ibid.* Tribuebatur post optime gestos quosdam Magistratus. *ibid.* Non concessus ante pubertatis annos. 159. 4. Absentibus deferrebat codicillorum missione. 160. 5. Eiusdem formula, seu codicilli. 162. 7. Ad posterum non transmittabatur. 152. 9. Antiquior erat Iustiniano Imperatore, unde minime ab ipso inventus. 147. 5. cum ætate profecta quis consequebatur. 158. 4. Medium locum tenebat inter Consulatam, & Præfecturam. 196. 2. A Summis Pontificibus, aliisque Viris Principibus maximi factus. 202. 7. ante Constantini ætatem ejus dignitas in
 D d d d veniri

veniri non licet. 145. 3. Ritus eam conferendi, qui fuerit. 161. 6. Ejus, qui pro Ecclesiarum defensione dabatur, formula. 212. 5. Patriciatus militiæ gradum ad Patriciatum Civitatum faciebat. 250. 7. Civitatum Patriciatus formula. 261. 5. Ejus insignia, quæ. 364. 9. Summæ dignitatis erat apud Gallos. 165. 10. Apud Anglos, etiam, & Belgas usurpatus. 166. 10. Romano, & Constantinopolitano nonnulli ornati fuerunt. 179. 11. A Carolo M. Archiepiscopo Duci Beneventano confertur. 274. 14. in Romanum Pontificem cum donatione Exarchatus translatus fuit. 376. 6. Decurionibus Municipiorum, & Colonia- rum ab Imperatoribus concessus. 491. 2. In omnium fere supremorum Principum aula, adhuc hodie viget, & quomodo. 297. 1.

Patriciatus Romanorum Carolo Martello a Gregorio III. delatus. 309. 4. Qui fuerit, variorum scriptorum sententiæ. 215. 1. minime ex eo dictus, quod Romanorum Patricius Pater fuerit Summi Pontificis. 372. 4. Adulantium auctus fabulis amplior visus est. 349. 9. Non idem, ac Consulatus. 381. 10. Non habebat amplio- rem potestatem, quam habuerit antiquis Græcorum. 380. 9. Non idem, ac Patriciatus Græcorum. 371. 3,

373. 5. 378. 8. Nil aliud, quam Ecclesiæ, Populique Romani defensionem importabat. 316. 317. 1. 320. 4. 321. 5. 373. 5. Ejus munus, & officium. 368. 369. 1. Ejus partes erant Romanæ Ecclesiæ jura tueri. 317. 2. Ejus muneri, quamplura falso tributa. 369. 2. a Romanis concessus semper exofus Pontificibus Maximis. 426. 2.

Patricii ii primum dicti, qui ex centum Senatoribus a Romulo lectis geniti fuerunt. 4. 3. Non secus ac Patres erant, vel significabant. 6. 5. Hi proprie erant, qui vel a centum iis Patribus, vel ab aliis Senatoribus erant nati, nepotes, vel descendentes. 7. 5. Fieri non poterant nisi lege nominatim ad populum lata. 7. 5. Duplicis erant generis, alii majorum, alii minorum gentium. 11. 9. vel in ordine Senatorio, vel in Equestri, aut de Plebe erant. 13. 1. Qui minorem ordinem meruerint Patriciæ gentis dicti. 21. 6. Jussu Censorum in plebem translati, non Plebej, sed de Plebe dicti. *ibid.* Cujusvis ordinis essent, erant nobilissimi. 28. 1. 29. 2. 32. 5. 34. 6. Etiam si nullam haberet imaginem. 29. 2. 34. 6. Novi appellati, qui erant. 34. 35. 6. Quæ munera in Romana Republica obirent. 40. 1. Quomodo in Senatum advocabantur. 41. 2. nulla ad-

adstricti erant lege, quæ lata non esset in centuriatis comitiis. 50. 11. Regibus exactis omnem eorundem potestatem suscipiunt. 67. 1. Urbium Patroni lecti. 96. 7. Maximum in honoris locum iis cedebat majorem Clientum ostentare numerum. 93. 4. In Capitolio habitare non poterant. 141. 12. In Vico Suburræ morabantur. *ibid.* Eorum munus post translatum ad Cæsares Urbis imperium. 119. 1. 125. 6. Ab Imperatoribus lecti duplicis generis erant alii *Candidati*, alii *Adlecti* nuncupati. 123. 5. ab Augusto Cæsare Provinciis præficiebantur. 125. 6. a Constantino M. Byzantium acciti pluræ ædificia construunt. 147. 5. Majorum, & Minorum gentium occurrunt etiam post Constantinum M. 149. 7.

Patricii a Constantino M. instituti diversi ab iis, qui Romæ erant. 149. 7. Ii non erant, nec dicebantur Patricii Romani. 150. 8. non assidebant in Consistorio more veteri, uti primores Senatus. 175. 7. Patres erant Imperatorum. 173. 6. In Codice Theodosiano his siglis signantur P. K. A. 151. 8. In imperialibus constitutionibus aliter accipiendi sunt a Patriciis Romanæ Reipublicæ. 148. 6. Fastis adscribebantur. 194. 1. soluti erant a patria potestate, & a nexibus Curie. 195. 1. lidem

non erant, ac Comites Consistoriani. 176. 9. Uti Patres Imperatorum ad eorundem consilia adhibiti. 174. In actu adipiscendæ dignitatis tondabantur. 161. 6. præcelsiora munera in aula Imperatoria obibant. 190. 9. Sedebant supra Præfectos Prætorio. 196. 2. In officium Patrum Imperatorum erant provecti. 181. 1. Ab Imperatoribus missi, ut Conciliis suo nomine interessent. 220. 12. In religione Christiana munus Ecclesiarum advectionis obibant. 213. 6. Ipsorum quatuor genera erant. 172. 5. Imperium plerique affectabant. 185. 4. Quomodo ab Imperatore damnabantur. 201. 6. minime erant Imperatorum Vicarii in rebus Ecclesiasticis. 223. 14. Creati ab Imperatoribus Orientis diversi ab iis, qui ab aliis Principibus renunciabantur. 173. 6. Duo ab Imperatoribus in Italiam missi. 255. 1. Uti Præfecti Prætorio proponebant edicta. 493. 2. Imperatores complures Patricii renunciati. 185. 4. Imperatorem eligeant. 182. 2. 184. 2. etiam singuli imperium deferebant. 184. 3. Eorum opera, & auctoritate imperium tutabatur. 181. 1. militiæ diversi a Patrieis Civitatum. 171. 4. 246. 6. in Urbibus, ipsis commissis populis iudicandi potestatem habebant. 264. 8. Urbes, at-

D d d d 2 que

que Provincias ad nutum Imperatoris regebant. 266. 9. Exercituum Duces erant. 243. 3. Ecclesiarum advocati sub-
scribebant Regum diplomati-
bus, quibus isti Ecclesiis bona
confirmabant. 230. 3. Præ-
sidium abrogato nomine illius
Civitatis, cui præerant, Pa-
ticii nuncupati, & quando. 257. 2. Earum Civitatum, in
quibus Magistri Militum e-
rant, nomina muneri suo ad-
jiciebant. 247. 6. Patricii a
Gothorum Regibus creati ali-
quando Patricii Romani di-
cti. 178. 11. Duplicis hi erant
generis, alii *Præfatales*, alii
Codicillares. 175. 8. Gallia-
rum eodem jure, quo Græci
in sibi subiectis Urbibus po-
tiebantur. 260. 4. Ab aliis
Principibus renunciati, qui
fuerint. 163. 8. Hi generali
nomine Consilarii Principum
nuncupati. 173. 6. 175. 7.
Raro, aut nunquam sub Ca-
roli M. ætate reperiuntur. 274. 14. Duo infolidum Ro-
mæ nunquam fuerunt. 376. 6.
Complures etiam post Aistul-
phum, & Carolum M. fue-
runt in Regni Neapolitani re-
gionibus. 274. 14. Romano-
rum non iidem, ac Reges. 381. 9. ante Caroli M. æta-
tem Romanæ Civitatis præ-
fectura pro Græco Imperato-
re minime fungebantur. 266.
10. 269. 11. a seditiosis Ro-
manis electi jus eudendæ mo-
netæ usurparunt. 438. 3.

Patricii in aliis etiam Civitati-
bus, eodem jure, quo Romæ
erant, propagati. 448. 1.
459. 9. In Municipiis, & Co-
loniis erant Decurionum filii.
456. 7. 465. 11. 473. 4. 491. 1.
Eorundem extra Romam ori-
go tempore Romanæ Reipu-
blicæ. 457. 7. Posterioribus
seculis qui tales fuerint nun-
cupati. 514. 5. 515. 6. 520. 7.
Uti hodie appellantur una-
exprimi definitione vix pos-
sunt. 535. 11. Qui hodie jure
appellari possint. 536. 2. 537.
3. 541. 6. 543. 7. 544. 8. 545.
8. hodie sunt intelligendi, uti
habebantur antiquitus in Ro-
mana Republica. 534. 1. Ap-
pellandi non sunt, qui in
Terris, & Castris degunt. 548.
10. item nec ii, quorum
majores Civitatis præstantio-
ra munera non sunt conse-
quuti. 538. 4. a Nobilibus
differunt. 538. 4. In quali-
bet Civitate nobiliores cen-
sentur. 541. 5. Non ubique
Principem locum obtinent. 527.
11. aliter non sunt ha-
bendi, qui in maximis ab iis,
qui in minoribus Civitatibus
degunt. 546. 9.

Patricium nomen ipsa plebejo-
rum nobilitate, honorabilius.
33. 5. post translatum impe-
rium Roma Byzantium in
Municipiis, & in Coloniis
obsoletum. 491. 1. quomodo
apud Romanos defueverit. 493.
3. non coævum in una-
quaque Civitate fuit, & quan-
do

do usurpatum: 320. 7. Ut hoc die sumitur non prius seculo decimoquarto ineunte usurpari cepit. 317. 6. sumi nequit ab iis, qui solum in Concilio alicujus Civitatis locum obtinent, & quid requiratur. 355. 5. non amittitur etiam si quis natus sit ex matre plebeja. 546. 8.

Patriciæ Matres Imperatorum vocatæ. 292. 4. apud Augustas Principes dignitate, & potestate maxime florebant. *ibid.*

Patriciæ circa undecimum seculum Patriciorum uxores dictæ. 295. 5.

Patricioli, & Patricialtri Flandriæ. 166. 10.

Patrimi, & Matrini qui. 109. 1.

Patronatus tabulæ in Patronorum domibus collocabantur. 100. 10.

Patroni in publicis monumentis consignati. 101. 11. Eorum in Clientes beneficia. 91. 2. Oppidorum duplicis erant generis alii *adsciti*, alii *ab origine*. 97. 8. Ad ipsos mittebantur Legati cum electionis decreto. 99. 9.

Paulus I. auxilium adversus Desiderium a Pipino uti Romanorum Patricio postulat. 218. 2.

Perisclidi in Anglia Patriciis suffecti. 304. 6.

Phœbeus Filippus laudatur. 103. 12.

Pieragostinus Dionysius Episcopus Septempedanus laudatur. 499. 6.

Pipinus XX. Exarchatus, &

Pentapolis Urbes Romanæ Ecclesiæ largitus fuit. 314. 8.

Senatum Populumque Romanum, obsequium erga Pontificem Max. servare coegit. 389. 4. omnium primus in Patriciatus, & Regni inauguratione Sacro Chrismate delibutus. 357. 5.

Placentini Patricii a Plebe discreti. 525. 12.

Plebs est in qua Viri Patricii non sunt. 4. 3. Ejus prima adversus Patricios seditio. 74. 8.

Plebeji, quem volebant ex Patriciis sibi Patronum deligebant. 91. 1. auspicia habere ceperunt, postquam licuit ipsis cum Patriciis inire conubia. 46. 7. Tunc etiam adiutum ad omnes honores habuere. 84. 4. Iis jure imaginum Patriciorum nobilitas fuit communicata. 30. 2. in compluribus Civitatibus locum Concilii adversus nobiles occuparunt. 502. 10.

Plebejum, & de Plebe diversum. 14. 1.

Poetæ ab Imperatoribus Patricii renunciati. 157. 2.

Pollidorus Joannes Baptista laudatur. 516. 6.

Pollidorus Petrus laudatur in *proemio*. 96. 7.

Pontifices ex Patriciis lecti quatuor initio fuere. 58. 6. usque ad xv. aucti, inter quos octo Patricii majores dicti, reliqui minores. 59. 6.

Pontifices Maximi curam Patrimonii Ecclesiæ Romanæ

D d d d 3   de-

delegabant Patriciis . 218. 10.
260. 4. conferendi Romano-
 rum Patriciatum Regibus , &
 Imperatoribus soli potesta-
 tem habebant . 352. 1. con-
 suevere ad Francorum Reges
 uti Patricios Romanorum post
 eorum electionem Legatos
 mittere . 416. 7.
 Populus Romanus quomodo ini-
 tio fuerit distributus . 2. 1.
 Ejus Partitio altera in ordi-
 ne , altera in genere consti-
 tuta . 4. 3. nulla eidem erat
 conferendi Patriciatus pote-
 stas . 354. 2. illius conferendi
 auctoritatem usurpavit . 436.
2. Ut adversus Pontificem
 potentiores haberent Patri-
 cium , eam dignitatem Hen-
 rico III. , & V. contulerunt .
441. 4. Urbis Regimini Re-
 ctiores sub Patricii nomine
 præficebat . 436. 1.
 Præfetti Urbis posterioribus se-
 culis jurisdictio . 439. 3.
 Præfectura urbicaria post Patri-
 ciatum Illustris titulo insigni-
 ta . 197. 2. dignitas erat Pa-
 triciatu minor . *ibid.*
 Prætoris creandi causa , & mu-
 nus . 86. 6.
 Prætores Calabri , & Strategi
 Patricii nuncupati . 358. 2.
 Prætorum Patriciorum erat
 Neapolis . 363. 7.
 Preces pro Carolo in Missa qua-
 dragimæ . 335. 7.
 Primus Curie idem , ac Romæ
 Princeps Senatus . 477. 8.
 Primiscrinii qui . 253. 9.
 Principibus Patriciatus delatus

per alium Patricium . 279. 3.
 Privilegium Adriani 1. conces-
 sum Ecclesiæ Turonensi an fi-
 ctitium . 333. 6. Ottonis 1.
 pro Monasterio Laurishemen-
 si minime sincerum . 244. 5.
 Caroli M. pro Parisiensi cœ-
 nobio expenditur . 334. 6.
 Protectionis genus duplex *Or-
 dinarium* scilicet , & *Extraor-
 dinarium* . 309. 3.
 Puellæ comatæ quæ . 290. 3.
 Pueri nobiles Patricii , sive
 Plebeji auream bullam collo
 suspensam gestabant . 135. 6.
 Pueri Consules in antiquis mo-
 nimentis designati qui fuerint .
200. 5.
 Pyrricha ludorum genus , quod
 a Patriciis juvenibus exerce-
 batur . 117. 8.

Q

Questores in Urbe tempore
 Reipublicæ maxime flo-
 ruerunt , eorumque munus .
74. 7.
 Questores S. Palatii qui ; iis in
 judicandis causis Patricii ad-
 diti . 193. 9.
 Questores exercitus sumtuum
 præbitores erant . 241. 1.
 Quatuorviri in plerisque Muni-
 cipiis , & Colonis Magistra-
 tum gerebant . 483. 3.
 Quinquennales Censores erant
 Municipiorum , & Colonia-
 rum . 488. 8.

R

- R** Avennæ Concilium ex Primoribus & nobilibus deligitur. 511. 4.
- Reges complures Patricii. 280. 4. iis in honorem maximum Patriciatus cedebat. 477. 1. Græci Imperatoris exemplo Patriciatum conferebant. 163. 8. Per Patriciatum a Græco Imperatore acceptum ad obsequia ipsi Imperatori præstanda alliciebantur. 285. 8. Suis Patriciis præcipua munera mittebant. 193. 10.
- Regni Neapolitani complurium Civitatum nobilitas commendatur. 512. 4.
- Rex sacrificulus ex Patriciis lectus, ejusque munus. 60. 8.
- Rhemenſi Archiepiſcopo jus est Reges Francorum S. Chriſtiani unctione ſacrandi. 337. 5.
- Ritus & Sacræ Cæremoniæ apud Græcos adhibetæ in Patriciatu ſuſcipiendo. 262. 6.
- Ritus, quibus Regibus, ac Imperatoribus Romanorum Patriciatus conferebatur. 377. 3.
- Romanorum vocabulum a Scriptoribus mediæ ætatis ad barbarorum diſcrimen uſurpatum. 268. 10. Populos etiam extra Italiam designabat veluti Romano ſubjectos imperio. 268. 10. Eodem Græci Patricii designabantur. 267. 10.
- S. Romualdus *Camerinenſis* a S. Petro Damiano appellatus. 268. 10.

S

- S** Acellum pudicitia Patricia erat intra fines octavæ regionis, in quo Patriciorum uxores ſacra peragebant. 63. 10.
- Sacellum pudicitia plebejæ in undecima regione poſitum, ut in eo Plebejorum uxores ſacra facerent. *ibid.*
- Sacer homo apud Romanos ſis erat, quem ob maleficium populus judicaret, ut a quovis impune poſſet occidi. 92. 2.
- Sacerdotia quæ, & quot fuerint. 53. 1. Aliqua Patriciorum ſolum fuerunt, alia plebejis communicata. *ibid.*
- Sacra privata quæ, & an eadem Patriciorum, ac Plebejorum. 63. 10.
- Sacramenti formula, quo Carolus M. Eccleſiæ Romanæ deſenſionem pollicitus fuit. 338. 9.
- Sacramentum Summis Pontificibus exhibitum, & ſubjectionis, & fidelitatis erat. 413. 7.
- Sacramentum fidelitatis Imperatoribus uti Eccleſiæ Advocatis præſtari a Romanis aliquando non detrectarunt Pontifices. 413. 7. Carolo M. aliſque Imperatoribus exhibitum fuit juffu Summi Pontificis, & quando. 411. 6.
- Formula illius, quo Imperatores adiguntur pro præſtanda Eccleſiæ Romanæ deſenſione. 350. 9.
- Salii Marti gradio ſacra in Palatio

fatio facitabant. 41. 3. Ju-
 venes Salios nuper in Colle-
 gio receptos Magister doce-
 bat. 113. 5. Idem inaugura-
 bat Patricios juvenes certis
 caeremoniis. 113. *ibid.* Co-
 piofa cœna iis parabatur in-
 festis Anciliorum. 113. 4.
 Eorum Collegium Patricio-
 rum filiis Patrimis, & Matri-
 mis a Numa concessum. 109. 1.
 Eorum vestes, quum per Ur-
 bem Ancilia movebant quæ.
 112. 4. Saltationum motus
 qua celeritate edebant. 111. 4.
 Scribæ de suo plerumque anti-
 quis diplomatibus addunt,
 330. 4.
 Scriniarii Patriciorum erant No-
 tarii. 252. 9. Complures
 erant juxta diversis ordinis
 scrinia. *ibid.*
 Scriptorum nimia inconstantia
 in explicando Romanorum
 Patriciatu. 369. 2.
 Scutum e cœlo tempore Numæ
 venisse fertur, quod a Saliis
 custodiebatur. 110. 2.
 Sedes Patricia quæ. 251. 8.
 Sebastocrator, Cæsar, & Despo-
 ta Qui. 295. 6.
 Senatores ii centum dicti, quos
 Romulus primum Concilii
 publici gratia legit. 3. 2. In
 iis legendis præ cæteris spe-
 ciabatur, quod quis esset Pa-
 tricius. 8. 7. Ut quis esse Se-
 nator posset in Patriciorum
 numerum prius referebatur.
ibid. Varius eorumdem nume-
 rum tum crescente Republica,
 tum Romano Imperio vigen-

te. 9. 8. Eorum ordo a Ro-
 manis Innocentio. 11. Seden-
 te restitutus. 442. 5. Rega-
 lia Pontifici Maximo invase-
 runt. 443. 5.
 Senatus tempore Adriani, &
 Severi Imperatorum in duas
 classes divisus. 121. 2. nemo
 ipsum adibat jure sanguinis,
 vel successionis. 18. 4. Ro-
 manus maximus, Municipio-
 rum vero, & Coloniarum mi-
 nor nuncupatus. 452. 453. 4.
 Senatusconsulta antiqua litera-
 T a Tribunis Plebis notaban-
 tur. 77. 10.
 Senatusconsulta etiam Decurio-
 num decreta appellata. 470. 7.
 Senatusconsultum, quo Carolo
 M. asseritur datum fuisse Pa-
 triciatum commentitium. 416.
 1. Simile pro Ottone I. Impe-
 ratore falsissimum. 417. 2.
 Septempeda auctoris patria jus
 cudendi monetas habebat, &
 eligebat Prætorem cum jure
 Gladii. 509. 3. diu, constan-
 terque retinuit, veluti ho-
 die retinet antiquam nobili-
 tatem. 494. 4. Reipublicæ
 nomine, & jure diu gavisæ
 fuit, nec unquam amisit. 495.
 4. In ea defensionis Ecclesiarum
 munus duobus probis Viris
 commissum. 211. 4. In ea Ple-
 beji Concilium occuparunt, &
 quando. 501. 9. Patricius or-
 do in ea restituitur, & a Con-
 cilio Plebeji excluduntur *ibid.*
 Ordo Patriciorum etiam an-
 tiquitus vigeat. 468. 1. 470.
 2. Constituitur Concilium.
 Cre-

Credentiæ, & Regulatus, in quo soli Patricii conveniunt. 508. & 509. 3. adlectiones ad locum præfati Concilii spectant ad ipsum Concilium. 558. 7. Spectant etiam ad Regimentum, & quando. 559. 7. Septempedani Patricii. 519. 6. Sergius II. renuit præstari a Romanis Ludovico Lotharii filio Sacramentum. 413. 7. Serenissimus: titulus insolitus in Caroli Magni inscriptionibus. 330. 4. Siciliæ Patricius qui. 256. 1. Quot loca sub sua ditione habebat. 363. 7. Sigla P. C. solebant Pontifices Max. signare epochas publicorum monumentorum, ejusque explicatio. 341. 2. Sigla V. P. legenda Vir Patricius. 284. 7. Sinistra pars in antiquis Ecclesiasticis rebus dextera honorabilior. 198. 3. Statua Patronis in signum susceptæ tutelæ ponebatur. 101. 11. Ejus dedicatio. 103. 12. erigebatur eisdem etiam ex privatorum hominum munificentia. 104. 12. Stemmata gentilitia ab antiquis imaginibus derivarunt. 28. 10. Stephanus III. Pipino scripsit, ut defensorem Ecclesiæ Romanæ adversus Longobardos susceperet. 311. 5. In datis ad Pipinum Epistolis Urbem suam, & Populum suum Romanum appellat. 389. 3. Galias petiit pro incundo cum

Pipino fœdere circa Romanæ Ecclesiæ advocacy. 311. 6. Compluries Carolum M. admonuit, ut Civitates Romanæ Ecclesiæ oblatas quamcitus traderet. 391. 5. Ad Pipinum tanquam ad Romanorum Patricium Legatos misit. 218. 2. Sponso Imperatoris Patricii fausta adprecantes in geniale cubiculum ducebant. 188. 6. Statores fuere Patriciis, eorumque munus. 266. 9. Suffibulum erat præcipuum Pontificum ornamentum. 60. 7. Synodus Lateranensis, in qua conlatus asseritur Carolo M. Patriciatus, ab auctore schismatico ficta. 421. 4. & 5.

T

Tibicines, & Fidicines Sacerdotibus sonitu præbant 112. 4. Tituli, & honores præstandi sunt Viris dignitate, ac merito ornatis. 205. 9. Tituli antiqui, qui Patricii denominationi æquipollebant. 498. 6. 515. 6. Ii, quibus Consiliarii antiquitus insigniebantur generosam probant nobilitatem. 499. 7. Titulorum formula a Carolo M. adhibita. 330. 4. Trevirenses Patricii antiquissimi. 464. 11. Tribus a Romulo institutæ tres ab initio fuerunt. 2. 1. Iis nomina indita post Sabinum bellum confectum. 3. 1.

Tri-

Tritunatus Plebis plebejus erat Magistratus, in quo esse Patricii non poterant, nisi a Patriciis exiissent. 23. 8. 76. 9. 78. 11. Eo constituto omnis Patriciis ademta potestas. 76. 10. eum Patricii quoque gesserunt post decemvirale Imperium. 178. 1.

Tribuni Plebis nisi probassent, quod Senatus decreverat, ratum non erat. 77. 10. Eorum adversus Cos. & Patricios insolentia. *ibid.* Hanc Sylla suis legibus conatus est adimere. *ibid.*

Troja erat ludus, qui equestri certamine a pueris Patriciis exercebatur. 117. 8.

Tutulum erat quoddam pallii genus Pontificum proprium. 60. 7.

V

Vexillum Ecclesiarum Advocatis dabatur. 227. 2. S. Petri vexillum a Summis Pontificibus ad excitandum adversus Infideles Principum animos iis mitti solitum. 324. 7. Galliæ Regibus missum, tanquam Romanorum Patriciis, & Romanæ Ecclesiæ Advocatis. 322. 6. Vexillum, & ensis Romani Patriciatus insignia. 367. 9.

Vestes antiquitus erant constitutæ cuique generi, ordini, Magistratui, & nationi. 127. 1. Patriciorum quæ fuerint. 128. 1. 205. 10.

Vespasianus Imp. mille Patricios legit. 122. 3.

Veneti Patricii. 514. 4. 524. 10. 527. 12. 535. 1. 541. 6. 550. 1.

Vicus Patricius regionis quintæ Exquilinæ pars. 141. 12.

Viri potentes altissimas tures in suis domibus erigebant, sique habebantur Patricii. 498. 6.

Unctio Sacra propria erat inaugurandorum Regum. 356. 4.

Ea Francorum Reges a Stephano III. Patricii renunciati. 356. 4.

Urbes, & Oppida sub Patriciorum tutela se committebant. 96. 7.

Ufus nostrorum temporum mutandi in singulos dies ab exteris populis nova vestimenti genera improbat. 128. 1.

Vulpius Josephus Roccus laudatur. 97. 7. 469. 1. 525. 10.

Vultureni Patricii antiquissimi. 467. 11.

Z

Zenonis Imper. constitutio circa Patriciatus collationem. 155. 1.

F I N I S.

Pre-

Ad 1425835

*Præcipua menda, quæ inconsulto auctore irrepperunt,
sic corriguntur.*

Pagina 6. v. 2. interpretatione, corr. Interpretatione. pag. 26. v. 21. studebunt, corr. studebant. pag. 37. v. 28. pecuniaque, corr. pecuniaque. pag. 41. v. 13. quameunque, corr. quemennque. pag. 58. v. 25. ille, corr. illi. pag. 109. v. 10. concessum, corr. concessum. pag. 111. v. 24. subsultant, corr. subsaltant. pag. 118. v. 11. ptæcipuae, corr. ptæcipue. pag. 160. v. 12. destinebantur, corr. destinabantur. pag. 163. v. 34. vetitus, corr. vetitus. pag. 164. v. 25. ad, corr. ac. pag. 165. v. 29. elevoient, corr. elevoient. *ibid.* v. seq. commée, corr. conimè c'. pag. 205. v. 22. ix. corr. x. pag. 208. v. 13. impeditent, corr. impenderent. pag. 219. v. 21. esset, corr. essent. pag. 220. v. 28. In Synodum Chaleedonensem, corr. In Synodum a Flaviano Episcopo C. P. indictam paullo ante Chalcedonensem. pag. 222. v. 20. Cabasutium, corr. Cabasutius. pag. 225. v. 25. Lugdunensi, corr. Lugdunensis. pag. 238. v. 11. dicimus, corr. ducimus. pag. 247. v. 27. Magisteria, corr. Magisterii. pag. 251. v. 14. Guttherum, corr. Guttherum. pag. 255. v. 3. revocatum, corr. renovatum. pag. 298. v. 3. Fulseus, corr. Tulseus. pag. 311. v. 9. tibi corr. sibi. pag. 317. v. 19. consulta, corr. consulto. pag. 360. v. 6. Ad, corr. At. pag. 365. v. 24. fuerant, corr. fuerat. pag. 403. v. 10. iterumque, corr. itemque. pag. 403. v. 15. an corr. ad. pag. 410. v. 7. Scriptotis, corr. Imperatoris. pag. 424. v. 5. nec, corr. certe. pag. 425. v. 23. Episcopatum, corr. Episcopatum. pag. 431. v. 31. referente, corr. referenti. *pag. eadem* v. 35. simplicitet, corr. simplicitate. pag. 484. v. 1. lapidis. L. corr. I. pag. 458. v. 25. cap. 18. corr. cap. 1. 6. 4. pag. 487. v. 8. 357. corr. 36. pag. 492. v. 5. Ewasxianu corr. Ewaxianu. pag. 465. v. 27. costringerunt, corr. costringerunt. pag. 506. v. 1. familii, corr. tamiliis. pag. 524. v. 5. Tribus, corr. Tribubus. *ibid.* v. 17. alius, corr. statim. pag. 529. v. 26. splendore, corr. splendore. pag. 543. v. 23. hic, corr. his. pag. 546. v. 28. post verbum Urbanos, *omissum est*: aliatumque illustrium Regionum, seu Oppidorum, in quibus veræ, ac generosæ nobilitatis ratio pene suos Consiliarios resideat, jure &c. 549. in titulo cap. 1. Electione, corr. Adlectione. pag. 553. v. 34. Chimieos, corr. Clinieos. pag. 559. v. 8. extraendi, corr. extrahendi.

Si quæ alia eriam sunt menda, humanitatis tuæ erit, Lector, ignoscere, æquitateque Horatii imitati, qui ait:

Non ego paucis

Offendar maculis, quas aut incuria fudit,

Aus humana parum cavit natura.

